Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Khuddakapāṭhapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Paramatthajotikā nāma

KHUDDAKAPĀṬHAṬṬHAKATHĀ

Ciraṁ Tiṭṭhatu Saddhammo - Buddhavasse 2552 - Marammaraṭṭhe Buddhasāsana Society -

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

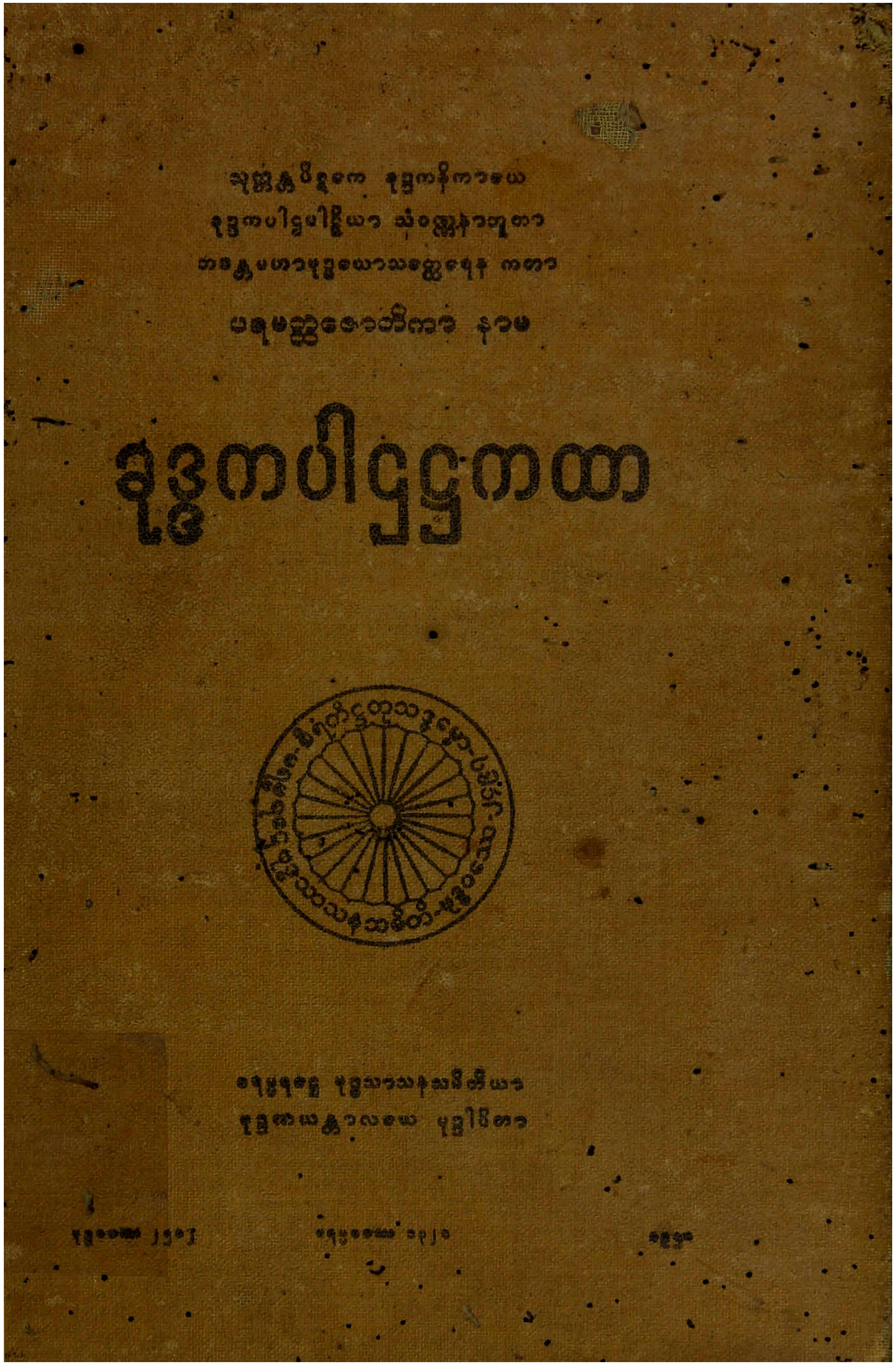

Romanized from Myanmar version published in 1968

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 20

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ခုဒ္ဒကပါဌပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဇောတိကာ နာမ

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၁၂ မရမ္မဝဿေ ၁၃၃၀ ၁၉၆၈

Nidānakathā

Sirimatā amhākaṁ Buddhena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena sakalalokapatthaṭamahākaruṇāsinehasiniddhahadayena sabbattha appaṭihatasabbaññutānāvaraṇādiñāṇobhāsasamujjalitena sanarāmaralokagurunā sadevakassa lokassa atthāya hitāya sukhāya dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena vibhattesu tīsu saddhammesu pariyattisaddhammo nāma, tadeva ca sāsanaṭṭhitiyā pamāṇaṁ, satiyeva hi tasmiṁ itare uppajjanti, nāsati, vuttañhetaṁ **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ**— (Aṁ-Ṭṭha 1. 72 piṭṭhe)

“Suttantesu asantesu, pamuṭṭhe vinayamhi ca.
Tamo bhavissati loko, sūriye atthaṅgate yathā.

Suttante rakkhite sante, paṭipatti hoti rakkhitā.
Paṭipattiyaṁ ṭhito dhīro, yogakkhemā na dhaṁsatī”ti.

Teneva ca saddhammaciraṭṭhitikāmino theravarā Mahākassapādayo pariyattisaddhammasaṅkhātaṁ Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṅgītimāropetvā Buddhasāsanaṁ saṁrakkhiṁsu, taṁkālikā ca rājāno saddhammābhivuddhikāmā tesaṁ saṅgītikārānamanubalappadānena sahāyattamupāgamuṁ.

Tathā hi catūhādhikatimāsaparinibbute Bhagavati Mahākassapattherappamukhehi pañcahi arahantasatehi Rājagahe **paṭhamā dhammasaṅgīti** katā rañño Māgadhassa Ajātasattuno visesānuggahamādāya.

Vassasataparinibbute ca Bhagavati Mahāyasattherappamukhehi sattahi arahantasatehi Vesāliyaṁ **dutiyā dhammasaṅgīti** katā, tadā ca Kālāsoko mahīpati tesaṁ sahāyattamupāgato.

Tathāgataparinibbānato pana dvinnaṁ vassasatānamupari pañcattiṁsatime vasse Mahāmoggaliputtatissattherappamukhehi arahantasahassehi Pāṭaliputte **tatiyā dhammasaṅgīti** katā sakalalokapatthaṭayasassa Dhammāsokassa bhūpatino niratisayānuggahaṁ laddhāna.

နိဒါနကထာ

သိရိမတာ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သကလ-လောကပတ္ထဋမဟာကရုဏာသိနေဟသိနိဒ္ဓဟဒယေန သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတ-သဗ္ဗညုတာနာဝရဏာဒိဉာဏောဘာသသမုဇ္ဇလိတေန သနရာမရလောကဂရုနာ သဒေဝကဿ လောကဿ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော၊ သော ပရိယတ္တိပဋိပတ္တိပဋိဝေဓဝသေန ဝိဘတ္တေသု တီသု သဒ္ဓမ္မေသု ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မော နာမ၊ တဒေဝ စ သာသနဋ္ဌိတိယာ ပမာဏံ၊ သတိယေဝ ဟိ တသ္မိံ ဣတရေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နာသတိ၊ ဝုတ္တဉှေတံ **အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ**—

“သုတ္တန္တေသု အသန္တေသု၊ ပမုဋ္ဌေ ဝိနယမှိ စ။
တမော ဘဝိဿတိ လောကော၊ သူရိယေ အတ္ထင်္ဂတေ ယထာ။

သုတ္တန္တေ ရက္ခိတေ သန္တေ၊ ပဋိပတ္တိ ဟောတိ ရက္ခိတာ။
ပဋိပတ္တိယံ ဌိတော ဓီရော၊ ယောဂက္ခေမာ န ဓံသတီ”တိ။

တေနေဝ စ သဒ္ဓမ္မစိရဋ္ဌိတိကာမာ ထေရဝရာ မဟာကဿပါဒယော ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မသင်္ခါတံ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သင်္ဂီတိမာရောပေတွာ ဗုဒ္ဓသာသနံ သံရက္ခိံသု၊ တံကာလိကာ စ ရာဇာနော သဒ္ဓမ္မာဘိဝုဍ္ဎိကာမာ တေသံ သင်္ဂီတိ-ကာရာနမနုဗလပ္ပဒါနေန သဟာယတ္တမုပါဂမုံ။

တထာ ဟိ စတူဟာဓိကတိမာသပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ မဟာကဿ-ပတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ ပဉ္စဟိ အရဟန္တသတေဟိ ရာဇဂဟေ **ပဌမာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ ရညော မာဂဓဿ အဇာတသတ္တုနော ဝိသေသာနုဂ္ဂဟမာဒါယ။

ဝဿသတပရိနိဗ္ဗုတေ စ ဘဂဝတိ မဟာယသတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ သတ္တဟိ အရဟန္တသတေဟိ ဝေသာလိယံ **ဒုတိယာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ၊ တဒါ စ ကာလာသောကော မဟီပတိ တေသံ သဟာယတ္တမုပါဂတော။

တထာဂတပရိနိဗ္ဗာနတော ပန ဒွိန္နံ ဝဿသတာနမုပရိ ပဉ္စတ္တိံသတိမေ ဝဿေ မဟာမောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ အရဟန္တသဟဿေဟိ ပါဋလိ-ပုတ္တေ **တတိယာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ သကလလောကပတ္ထဋယသဿ ဓမ္မာ-သောကဿ ဘူပတိနော နိရတိသယာနုဂ္ဂဟံ လဒ္ဓါန။

Sammāsambuddhaparinibbutito pana catunnaṁ vassasatānamupari paṇṇāse vasse Laṅkādīpe Vaṭṭagāmaṇirājino kāle Mātulajanapade Ālokaleṇe **catutthī dhammasaṅgīti** katā pañcahi arahantasatehi Mahādhammarakkhitattherappamukhehi, yā loke "potthakāropanasaṅgītī"ti pākaṭā.

Buddhavasse pana catussatādhikadvisahassānamupari pannarasamasaṅkhyaṁ sampatte imasmimpi Marammaraṭṭhe **Mindon**nāmassa mahādhammarājino kāle Mandalay itipākaṭe Ratanāpuñjanagare **pañcamī dhammasaṅgīti** katā catussatādhikadvisahassattherehi Dakkhiṇārāmavāsītipiṭakadharabhadantajāgarattherappamukhehi tasseva rañño anavasesānuggahamādāya, yā loke "selakkharāropanasaṅgītī"ti vuccati.

Itthaṁ sudaṁ Buddhassa Bhagavato sāsanaṁ iddhañceva hoti phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāvajjatanā.

Cirakālato panetaṁ Buddhavacanaṁ lekhaparamparāya ceva muddaṇaparamparāya ca anekakkhattuṁ parivattiyābhataṁ na sakkā dāni vattuṁ "paṭhamadutiyatatiyādisaṅgītimāropitākāreneva sabbaso parisuddhan"ti, aññadatthu panādhunikapotthakesu saṁvijjamānehi kehici pamādalekhādisañjātakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhehi malīnamevetaṁ, tathā hi nānādesiyapotthakesu aññamaññaṁ saṁsandiyamānesu anekā visadisapāṭhā dissanti.

Tatoyeva ca Buddhavacanassa suparisuddhabhāvakāmino mahātherā sasatthantarapiṭakattayakovidā dhammavinayaṁ vācentāyeva te khalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhe disvā evaṁ samacintesuṁ kathesuṁ ca—

"Advayavādino suparisuddhavacanassa tassa Bhagavato pāvacanaṁ advayaṁ suparisuddhaṁ nimmalamevassa, imesu pana pāvacanapotthakesu aññamaññaṁ visadisā ceva aparisuddhā ca pāṭhā dissanti, nissaṁsayaṁ kho ayameva mūlapāṭho, yo nesaṁ yuttisampanno, tadañño pana pamādalekhapāṭhoyeva, tādisā ca dissanti ādhunikapāvacanapotthakesu kismiñci kismiñci ṭhāne.

Kāmañcetedāni na tāva bahutarā, yāva yathābhūtaṁ Pāḷiyā atthaṁ paṭisedheyyuṁ, etarahi pana asodhiyamānā te gacchante gacchante

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗုတိတော ပန စတုန္နံ ဝဿသတာနမုပရိ ပဏ္ဏာသေ ဝဿေ လင်္ကာဒီပေ ဝဋ္ဋဂါမဏိရာဇိနော ကာလေ မာတုလဇနပဒေ အာလောကလေဏေ **စတုတ္ထီ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ ပဉ္စဟိ အရဟန္တသတေဟိ မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ၊ ယာ လောကေ "ပေါတ္ထကာရောပနသင်္ဂီတီ"တိ ပါကဋာ။

ဗုဒ္ဓဝဿေ ပန စတုဿတာဓိကဒွိသဟဿာနမုပရိ ပန္နရသမသင်္ချံ သမ္ပတ္တေ ဣမသ္မိမ္ပိ မရမ္မရဋ္ဌေ **မင်းတုန်း**နာမဿ မဟာဓမ္မရာဇိနော ကာလေ မန္တလေး ဣတိပါကဋေ ရတနာပုဉ္ဇနဂရေ **ပဉ္စမီ ဓမ္မသင်္ဂီတိ** ကတာ စတုဿတာဓိကဒွိသဟဿတ္ထေရေဟိ ဒက္ခိဏာရာမဝါသီတိပိဋကဓရဘဒန္တဇာဂရတ္ထေရပ္ပမုခေဟိ တဿေဝ ရညော အနဝသေသာနုဂ္ဂဟမာဒါယ၊ ယာ လောကေ "သေလက္ခရာရောပနသင်္ဂီတီ"တိ ဝုစ္စတိ။

ဣတ္ထံ သုဒံ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဟောတိ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ ပုထုဘူတံ ယာဝဇ္ဇတနာ။

စိရကာလတော ပနေတံ ဗုဒ္ဓဝစနံ လေခပရမ္ပရာယ စေဝ မုဒ္ဒဏပရမ္ပရာယ စ အနေကက္ခတ္တုံ ပရိဝတ္တိယာဘတံ န သက္ကာ ဒါနိ ဝတ္တုံ "ပဌမဒုတိယတတိယာဒိသင်္ဂီတိမာရောပိတာကာရေနေဝ သဗ္ဗသော ပရိသုဒ္ဓ"န္တိ၊ အညဒတ္ထု ပနာဓုနိကပေါတ္ထကေသု သံဝိဇ္ဇမာနေဟိ ကေဟိစိ ပမာဒလေခါဒိသဉ္ဇာတခလိတာဓိကပရိဘဋ္ဌပါဌေဟိ မလီနမေဝေတံ၊ တထာ ဟိ နာနာဒေသိယပေါတ္ထကေသု အညမညံ သံသန္ဒိယမာနေသု အနေကာ ဝိသဒိသပါဌာ ဒိဿန္တိ။

တတောယေဝ စ ဗုဒ္ဓဝစနဿ သုပရိသုဒ္ဓဘာဝကာမာ မဟာထေရာ သသတ္ထန္တရပိဋကတ္တယကောဝိဒါ ဓမ္မဝိနယံ ဝါစေန္တာယေဝ တေ ခလိတာဓိကပရိဘဋ္ဌပါဌေ ဒိသွာ ဧဝံ သမစိန္တေသုံ ကထေသုံ စ—

"အဒွယဝါဒိနော သုပရိသုဒ္ဓဝစနဿ တဿ ဘဂဝတော ပါဝစနံ အဒွယံ သုပရိသုဒ္ဓံ နိမ္မလမေဝဿ၊ ဣမေသု ပန ပါဝစနပေါတ္ထကေသု အညမညံ ဝိသဒိသာ စေဝ အပရိသုဒ္ဓါ စ ပါဌာ ဒိဿန္တိ၊ နိဿံသယံ ခေါ အယမေဝ မူလပါဌော၊ ယော နေသံ ယုတ္တိသမ္ပန္နော၊ တဒညော ပန ပမာဒလေခပါဌောယေဝ၊ တာဒိသာ စ ဒိဿန္တိ အာဓုနိကပါဝစနပေါတ္ထကေသု ကိသ္မိဉ္စိ ကိသ္မိဉ္စိ ဌာနေ။

ကာမဉ္စေတဒါနိ န တာဝ ဗဟုတရာ၊ ယာဝ ယထာဘူတံ ပါဠိယာ အတ္ထံ ပဋိသေဓေယျုံ၊ ဧတရဟိ ပန အသောဓိယမာနာ တေ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ

kāle bahutarā bahutarā jāyeyyuṁ, taṁkālikā ca pacchimā janā te sodhetuṁ asamatthā yathādhippetaṁ Pāḷiyā atthaṁ na sammā jāneyyuṁ, evamete saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvatteyyuṁ.

Vuttaṁ hetaṁ **Aṅguttaranikāye**— (Aṁ 1. 60 piṭṭhe)

'Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti, katame dve, dunnikkhittaṁ ca padabyañjanaṁ attho ca dunnīto, dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti, ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantī'ti.

Yaṁnūna mayaṁ te sodhetvā nimmalaṁ parisuddhaṁ Buddhavacanaṁ sampatiṭṭhāpeyyāma, tadassa saddhammaciraṭṭhitiyā bahujanahitāya bahujanasukhāya ca, taṁ pana na sukaraṁ sampādetuṁ aññatra dhammikarājūnamanuggahenā"ti.

Sā panāyaṁ kathā patthaṭā sādhujanaparamparāya, sutā ca **U Nu** nāmadheyyaggamahāmaccappamukhehi Marammaraṭṭhissarehi, sutvāna te evaṁ samacintesuṁ sammantayiṁsu ca "na kho panetaṁ amhākaṁ patirūpaṁ, ye mayaṁ pubbakehi dhammikehi dhammarājūhi samanuggahitassa Buddhasāsanassa parihānikāraṇaṁ passamānāyeva ajjhupekkhitvā appossukkā vihareyyāma, yaṁnūna mayaṁ sāsanopakārupāye sampādetvā visesato ca ādhunikapāvacanapotthakesu dissamāne saṁsayaṭṭhānīye pamādalekhapāṭhe saṁsodhetukāmānaṁ mahātherānaṁ ajjhāsayaṁ paripūretvā Buddhasāsanaṁ anuggaṇheyyāmā"ti, atha te sabbepi sāsanānuggahāya katasanniṭṭhānā ahesuṁ.

Anuggahitukāmehipi ca tehi na sakkā āṇāya kātuṁ vinā mahājanacchandasañjātopadesena, mahājanappatinidhibhūtā hi etarahi Marammikā rājāno, upadeso ca santhāgārasamitiyaṁ mahājanappatinidhibhūtānaṁ matisajīvānaṁ chandeneva samuppajjati, tasmā Buddhasāsanānuggahāya santhāgārasamitiyaṁ ekaṁ dhammupadesaṁ paññāpetvā **Buddhasāsanasamiti** nāma mahāsamiti samuṭṭhāpitā. Tassā kho pana samitiyā sabhāpati hoti *Thado*sirīsudhammopādhidhārī ***Sir*** **U Thwin**vhayo mahāseṭṭhi, upasabhāpati pana *Thado*sirīsudhammopādhidhārīyeva **U Thein Maung**vhayo padhānaḍḍavinicchayamandiramhi mahākkhadassādhipati, sabbakammavidhāyako pana

ကာလေ ဗဟုတရာ ဗဟုတရာ ဘဝေယျုံ၊ တံကာလိကာ စ ပစ္ဆိမာ ဇနာ တေ သောဓေတုံ အသမတ္ထာ ယထာဓိပ္ပေတံ ပါဠိယာ အတ္ထံ န သမ္မာ ဇာနေယျုံ၊ ဧဝမေတေ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တေယျုံ။

ဝုတ္တံ ဟေတံ **အင်္ဂုတ္တရနိကာယေ**—

'ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ကတမေ ဒွေ၊ ဒုန္နိက္ခိတ္တံ စ ပဒဗျဉ္ဇနံ အတ္ထော စ ဒုန္နီတော၊ ဒုန္နိက္ခိတ္တဿ ဘိက္ခဝေ ပဒဗျဉ္ဇနဿ အတ္ထောပိ ဒုန္နယော ဟောတိ၊ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒွေ ဓမ္မာ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တန္တီ'တိ။

ယံနူန မယံ တေ သောဓေတွာ နိမ္မလံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သမ္ပတိဋ္ဌာပေယျာမ၊ တဒဿ သဒ္ဓမ္မစိရဋ္ဌိတိယာ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ စ၊ တံ ပန န သုကရံ သမ္ပာဒေတုံ အညတြ ဓမ္မိကရာဇူနမနုဂ္ဂဟေနာ"တိ။

သာ ပနာယံ ကထာ ပတ္ထဋာ သာဓုဇနပရမ္ပရာယ၊ သုတာ စ **ဦးနု** နာမဓေယျဂ္ဂမဟာမစ္စပ္ပမုခေဟိ မရမ္မရဋ္ဌိဿရေဟိ၊ သုတွာန တေ ဧဝံ သမစိန္တေသုံ သမ္မန္တယိံသု စ "န ခေါ ပနေတံ အမှာကံ ပတိရူပံ၊ ယေ မယံ ပုဗ္ဗကေဟိ ဓမ္မိကေဟိ ဓမ္မရာဇူဟိ သမနုဂ္ဂဟိတဿ ဗုဒ္ဓသာသနဿ ပရိဟာနိကာရဏံ ပဿမာနာယေဝ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ အပ္ပေါဿုက္ကာ ဝိဟရေယျာမ၊ ယံနူန မယံ သာသနောပကာရူပါယေ သမ္ပာဒေတွာ ဝိသေသတော စ အာဓုနိကပါဝစနပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနေ သံသယဋ္ဌာနီယေ ပမာဒလေခပါဌေ သံသောဓေတုကာမာနံ မဟာထေရာနံ အဇ္ဈာသယံ ပရိပူရေတွာ ဗုဒ္ဓသာသနံ အနုဂ္ဂဏှေယျာမာ''တိ၊ အထ တေ သဗ္ဗေပိ သာသနာနုဂ္ဂဟာယ ကတသန္နိဋ္ဌာနာ အဟေသုံ။

အနုဂ္ဂဟိတုကာမေဟိပိ စ တေဟိ န သက္ကာ အာဏာယ ကာတုံ ဝိနာ မဟာဇနစ္ဆန္ဒသဉ္ဇာတောပဒေသေန၊ မဟာဇနပ္ပတိနိဓိဘူတာ ဟိ ဧတရဟိ မရမ္မိကာ ရာဇာနော၊ ဥပဒေသော စ သန္ထာဂါရသမိတိယံ မဟာဇနပ္ပတိနိဓိဘူတာနံ မတိသဇီဝါနံ ဆန္ဒေနေဝ သမုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓသာသနာနုဂ္ဂဟာယ သန္ထာဂါရသမိတိယံ ဧကံ ဓမ္မုပဒေသံ ပညာပေတွာ **ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိ** နာမ မဟာသမိတိ သမုဋ္ဌာပိတာ။ တဿာ ခေါ ပန သမိတိယာ သဘာပတိ ဟောတိ သတိုးသီရိသုဓမ္မောပါဓိဓာရီ **ဆာဦးသွင်**ဝှယော မဟာသေဋ္ဌိ၊ ဥပသဘာပတိ ပန သတိုးသီရိသုဓမ္မောပါဓိဓာရီယေဝ **ဦးသိန်းမောင်**ဝှယော **ပဓာနဍ္ဍဝိနိစ္ဆယမန္ဒိရမှိ မဟာက္ခဒဿာဓိပတိ၊ သဗ္ဗကမ္မဝိဓာယကော ပန**

hitadharo *Thado*mahāsaresīthūpādhiko **U Chan Htun**vhayo upadesikādhipatipadhānanītivedimahāmantī. Bhaṇḍuppādako pana raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Win** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto.

Atha te Buddhasāsanasamitikā "yāyeva kho panatthāya samuṭṭhāpitāyaṁ samiti, tadatthamidāni visesato kāhāmā"ti Marammaraṭṭhebhipākaṭaguṇasamudayasamudite tattha tattha padhānanāyakabhūte paropaṇṇāsamahāthere dīghadassino nimantiya evamārocesuṁ "ayaṁ bhante amhākaṁ Buddhasāsanamahāsamiti Buddhasāsanānuggahatthāyeva raṭṭhissarānaṁ dhammupadesena samuṭṭhāpitā, sacedāni bhante pubbe viya dhammasaṅgītiṁ katvā sāsanaṁ paggaṇhituṁ yujjeyya, mahātherā ca tathā kātumiccheyyuṁ, vissatthāva bhante karontu, mayaṁ tattha kāyañāṇapaccayabalehi niravasesaṁ byāvaṭā bhavissāmā"ti.

Atha kho te mahātherā "dhammasaṅgītiṁ karissāmā"ti katasanniṭṭhānā evaṁ pativedesuṁ "kattabbāyevesā dhammasaṅgīti, nesā na kattabbā, tasmā mayaṁ dāni piṭakapotthakāni pañcamasaṅgītisilālekhāya samānetvā tāniyeva sarīraṁ katvā Pāḷisaṁsodhanapubbaṅgamaṁ dhammasaṅgītiṁ kassāma, yāya ādhunikapotthakesu paramparāparivattanavasena sañjātā pamādalekhapāṭhā ca nirākarīyissanti, visodhitañca suparisuddhaṁ pāvacanamūlaṁ labhitvā taṁ muddāpetvā sakalaloke nānāraṭṭhesu nānādesesu byāpanavasena Buddhasāsanassa ciraṭṭhiti ca sādhiyissati, sabbe ca Theravādikā raṭṭhā Marammaraṭṭhasahitā ekato hutvā Buddhasāsanaṁ abhūtapubbapaggahena paggaṇhituṁ labhissanti, sā ca purimikā pañca saṅgītiyo upanidhāya **chaṭṭhasaṅgīti** nāma bhavissati, tañca sabbaṁ bhavissati bahujanahitāya bahujanasukhāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ, bahūni panettha āvassakakiccāni paṭikacceva samādapetabbāni tumhākamāyattāni, tasmā saṅgītikālavavatthānādikiccaṁ tumhākaṁyeva bhāro hotū"ti.

Atha te Buddhasāsanasamitikā sāsanapālakānaṁ mahātherānaṁ chandañca ruciñca samādāya ovādañca sirasā sampaṭicchitvā therānaṁ ceva attano ca kattabbakiccānaṁ pariniṭṭhānasamayaṁ sallakkhetvā "ayaṁ chaṭṭhasaṅgīti Sammāsambuddhaparinibbānato catussatādhikānaṁ dvinnaṁ vassasahassānamupari

ဟိတဓရော သတိုးမဟာသရေစည်သူပါဓိကော **ဦးချန်ထွန်း**ဝှယော ပဓာနဋ္ဌဝိနိစ္ဆယမန္တိရဓိ မဟာကမ္ဗဒသော၊ ဘဏ္ဍုပ္ပါဒကော ပန ရဋ္ဌိဿရာနံ ပတိနိဓိဘူတော **ဦးဝင်း** နာမဓေယျော သာသနဋ္ဌာနိကမဟာမတ္တော။

အထ တေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိကာ "ယာယေဝ ခေါ ပနတ္ထာယ သမုဋ္ဌာပိတာယံ သမိတိ၊ တဒတ္ထမိဒါနိ ဝိသေသတော ကာဟာမာ"တိ မရမ္မရဋ္ဌေဘိပါကဋဂုဏသမုဒယသမုဒိတေ တတ္ထ တတ္ထ ပဓာနနာယကဘူတေ ပရောပဏ္ဏာသမဟာထေရေ ဒီဃဒဿိနော နိမန္တိယ ဧဝမာရောစေသုံ "အယံ ဘန္တေ အမှာကံ ဗုဒ္ဓသာသနမဟာသမိတိ ဗုဒ္ဓသာသနာနုဂ္ဂဟတ္ထာယေဝ ရဋ္ဌိဿရာနံ ဓမ္မုပဒေသေန သမုဋ္ဌာပိတာ၊ သစေဒါနိ ဘန္တေ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကတွာ သာသနံ ပဂ္ဂဏှိတုံ ယုဇ္ဇေယျ၊ မဟာထေရာ စ တထာ ကာတုမိစ္ဆေယျုံ၊ ဝိဿတ္ထာဝ ဘန္တေ ကရောန္တု၊ မယံ တတ္ထ ကာယဉာဏပစ္စယဗလေဟိ နိရဝသေသံ ဗျာဝဋာ ဘဝိဿာမာ"တိ။

အထ ခေါ တေ မဟာထေရာ "ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကရိဿာမာ"တိ ကတသန္နိဋ္ဌာနာ ဧဝံ ပဋိဝေဒေသုံ "ကတ္တဗ္ဗာယေဝေသာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ၊ နေသာ န ကတ္တဗ္ဗာ၊ တသ္မာ မယံ ဒါနိ ပိဋကပေါတ္ထကာနိ ပဉ္စမသင်္ဂီတိသိလာလေခါယ သမာနေတွာ တာနိယေဝ သရီရံ ကတွာ ပါဠိသံသောဓနပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ ကဿာမ၊ ယာယ အာဓုနိကပေါတ္ထကေသု ပရမ္ပရာပရိဝတ္တနဝသေန သဉ္ဇာတာ ပမာဒလေခပါဌာ စ နိရာကရီယိဿန္တိ၊ ဝိသောဓိတဉ္စ သုပရိသုဒ္ဓံ ပါဝစနမူလံ လဘိတွာ တံ မုဒ္ဒါပေတွာ သကလလောကေ နာနာရဋ္ဌေသု နာနာဒေသေသု ဗျာပနဝသေန ဗုဒ္ဓသာသနဿ စိရဋ္ဌိတိ စ သာဓိယိဿတိ၊ သဗ္ဗေ စ ထေရဝါဒိကာ ရဋ္ဌာ မရမ္မရဋ္ဌသဟိတာ ဧကတော ဟုတွာ ဗုဒ္ဓသာသနံ အဘူတပုဗ္ဗပဂ္ဂဟေန ပဂ္ဂဏှိတုံ လဘိဿန္တိ၊ သာ စ ပုရိမိကာ ပဉ္စ သင်္ဂီတိယော ဥပနိဓာယ **ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိ** နာမ ဘဝိဿတိ၊ တဉ္စ သဗ္ဗံ ဘဝိဿတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာနံ၊ ဗဟူနိ ပနေတ္ထ အာဝဿကကိစ္စာနိ ပဋိကစ္စေဝ သမာဒပေတဗ္ဗာနိ တုမှာကမာယတ္တာနိ၊ တသ္မာ သင်္ဂီတိကာလဝဝတ္ထာနာဒိကိစ္စံ တုမှာကံယေဝ ဘာရော ဟောတူ"တိ။

အထ တေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိကာ သာသနပါလကာနံ မဟာထေရာနံ ဆန္ဒဉ္စ ရုစိဉ္စ သမာဒါယ ဩဝါဒဉ္စ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ထေရာနံ စေဝ အတ္တနော စ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာနံ ပရိနိဋ္ဌာနသမယံ သလ္လက္ခေတွာ "အယံ ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗာနတော စတုဿတာဓိကာနံ ဒွိန္နံ ဝဿသဟဿာနမုပရိ

aṭṭhanavutime vasse vesākhapuṇṇamito paṭṭhāya ārabhitabbā, dve ca vassāni kattabbā, pañcannaṁ ca sāsanavassasahassānamupaḍḍhavasse vesākhapuṇṇamiyaṁyeva pariniṭṭhāpetabbā”ti saṅgītikālaṁ vavatthapesuṁ.

Tato paṭṭhāya ca te punappunaṁ sannipatitvā sammantayitvā saṅgītiyā pubbakiccesu nirantaraṁ byāvaṭā honti, “mahantaṁ kho Jinasāsanaṁ mahatiyāyevetaṁ pūjāya pūjanīyan”ti mantvā tehi kārāpitāni mahantamahantāni sāsanamandirāni, tattha saṅgītiṁ kurumānassa bhikkhusaṁghassa sukhasannisajjatthaṁ sannipātaṭṭhānabhūtaṁ mahantaṁ saṅgītimandiraṁ Yangon nāma rājadhāniyaṁ **Sirīmaṅgala**tthale **Kaba Aye** (Lokasāma) nāmakassa cetiyassa āsanne selapabbataguhāvesena kārāpitaṁ tibhūmakaṁ pāyaso silā-iṭṭhakāyomayaṁ, evaṁ mahantampetaṁ ekasaṁvacchareneva pariniṭṭhāpitaṁ iddhiyā maññe nimmitaṁ, tañca bahi ṭhatvā apekkhattaṁ sayaṁjātaselapabbato viya dissati, anto pavisitvā olokayataṁ pana olokitolokitaṭṭhānato dassanīyaṁ pāsādikaṁ ramaṇīyaṁ atittikarameva hutvā devavimānamiva khāyati. Tassa panāvidūre aḍḍhateyyānaṁ saṅgītikārabhikkhusahassānaṁ nivāsappahonakā cattāro iṭṭhakamayā mahāpāsādā ceva iṭṭhakamayāyeva bhojanamahāsālā ca mahāsīmāpāsādādayo ca muddaṇayantasālā ca tatheva kārāpitā.

Mahātherāpi ca “saṅgītikiccaṁ nāma therādheyyaṁ, therānaṁ ovādeneva kattabbaṁ, na vinā tena, tasmā bhikkhusaṁghassa ceva upāsakānañca sabbampi saṅgītipaṭibaddhamovādaṁ dātuṁ bhavitabbamettha ovādadāyakasaṁghasabhāyapī”ti Marammaraṭṭhadhajūpame aggamahāpaṇḍitopādhidhārino ca raṭṭhovādācariyasammate ca raṭṭhavinayadharasammate ca aññe cābhipākaṭagarubhāvanīyādiguṇagaṇasamaṅginoti parosataṁ nāyakamahāthere uccinitvā “chaṭṭhasaṅgīti-ovādācariyasaṁghanāyakasabhaṁ” nāmekaṁ padhānamahāsaṁghasabhaṁ patiṭṭhāpesuṁ, te ca nāyakamahātherā Sambuddhavacanaratanākarapārage vividhasatthantaragahanāsaṅgacārine therānuthere pañcavīsatimatte samuccinitvā “chaṭṭhasaṅgītidhurandharasabhā”ti ca sammannitvā tassā sabhāya bhāraṁ niyyātesuṁ sabbāni saṅgītipaṭibaddhakiccāni saṁvidahituṁ. Te ca saṅgītidhurandharasabhikā therā sakalamarammaraṭṭhe **Nyaung Yan Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ “Aggamahāpaṇḍito” pādhinā ceva “Abhidhajamahāraṭṭhagurū” pādhinā cāti

အဋ္ဌနဝုတိမေ ဝဿေ ဝေသာခပုဏ္ဏမိတော ပဋ္ဌာယ အာရဘိတဗ္ဗာ၊ ဒွေ စ ဝဿာနိ ကတ္တဗ္ဗာ၊ ပဉ္စန္နံ စ သာသနဝဿသဟဿာနမုပဍ္ဎဝဿေ ဝေသာခပုဏ္ဏမိယံယေဝ ပရိနိဋ္ဌာပေတဗ္ဗာ”တိ သင်္ဂီတိကာလံ ဝဝတ္ထပေသုံ။

တတော ပဋ္ဌာယ စ တေ ပုနပ္ပုနံ သန္နိပတိတွာ သမ္မန္တယိတွာ သင်္ဂီတိယာ ပုဗ္ဗကိစ္စေသု နိရန္တရံ ဗျာဝဋာ ဟောန္တိ၊ “မဟန္တံ ခေါ ဇိနသာသနံ မဟတိယာယေဝေတံ ပူဇာယ ပူဇနီယ”န္တိ မန္တွာ တေဟိ ကာရာပိတာနိ မဟန္တမဟန္တာနိ သာသနမန္ဒိရာနိ၊ တတ္ထ သင်္ဂီတိံ ကုရုမာနဿ ဘိက္ခုသံဃဿ သုခသန္နိသဇ္ဇတ္ထံ သန္နိပါတဋ္ဌာနဘူတံ မဟန္တံ သင်္ဂီတိမန္ဒိရံ ရန်ကုန် နာမ ရာဇဓာနိယံ **သိရီမင်္ဂလ**တ္ထလေ **ကမ္ဘာအေး** (လောကသာမ) နာမကဿ စေတိယဿ အာသန္နေ သေလပဗ္ဗတဂုဟာဝေသေန ကာရာပိတံ တိဘူမကံ ပါယသော သိလာဣဋ္ဌကာယောမယံ၊ ဧဝံ မဟန္တမ္ပေတံ ဧကသံဝစ္ဆရေနေဝ ပရိနိဋ္ဌာပိတံ ဣဒ္ဓိယာ မညေ နိမ္မိတံ၊ တဉ္စ ဗဟိ ဌတွာ အပေက္ခတံ သယံဇာတသေလပဗ္ဗတော ဝိယ ဒိဿတိ၊ အန္တော ပဝိသိတွာ ဩလောကယတံ ပန ဩလောကိတောလောကိတဋ္ဌာနတော ဒဿနီယံ ပါသာဒိကံ ရမဏီယံ အတိတ္တိကရမေဝ ဟုတွာ ဒေဝဝိမာနမိဝ ခါယတိ။ တဿ ပနာဝိဒူရေ အဍ္ဎတေယျာနံ သင်္ဂီတိကာရဘိက္ခုသဟဿာနံ နိဝါသပ္ပဟောနကာ စတ္တာရော ဣဋ္ဌကမယာ မဟာပါသာဒါ စေဝ ဣဋ္ဌကမယာယေဝ ဘောဇနမဟာသာလာ စ မဟာသီမာပါသာဒါဒယော စ မုဒ္ဒဏယန္တသာလာ စ တထေဝ ကာရာပိတာ။

မဟာထေရာပိ စ “သင်္ဂီတိကိစ္စံ နာမ ထေရာဓေယျံ၊ ထေရာနံ ဩဝါဒေနေဝ ကတ္တဗ္ဗံ၊ န ဝိနာ တေန၊ တသ္မာ ဘိက္ခုသံဃဿ စေဝ ဥပါသကာနဉ္စ သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ဂီတိပဋိဗဒ္ဓမောဝါဒံ ဒါတုံ ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ဩဝါဒဒါယကသံဃသဘာယပီ”တိ မရမ္မရဋ္ဌဓဇူပမေ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတောပါဓိဓာရိနော စ ရဋ္ဌောဝါဒါစရိယသမ္မတေ စ ရဋ္ဌဝိနယဓရသမ္မတေ စ အညေ စာဘိပါကဋဂရုဘာဝနီယာဒိဂုဏဂဏသမင်္ဂိနောတိ ပရောသတံ နာယကမဟာထေရေ ဥစ္စိနိတွာ “ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဩဝါဒါစရိယသံဃနာယကသဘံ” နာမေကံ ပဓာနမဟာသံဃသဘံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ၊ တေ စ နာယကမဟာထေရာ သမ္ဗုဒ္ဓဝစနရတနာကရပါရဂေ ဝိဝိဓသတ္ထန္တရဂဟနာသင်္ဂစာရိနေ ထေရာနုထေရေ ပဉ္စဝီသတိမတ္တေ သမုစ္စိနိတွာ “ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဓုရန္ဓရသဘာ”တိ စ သမ္မန္နိတွာ တဿာ သဘာယ ဘာရံ နိယျာတေသုံ သဗ္ဗာနိ သင်္ဂီတိပဋိဗဒ္ဓကိစ္စာနိ သံဝိဒဟိတုံ။ တေ စ သင်္ဂီတိဓုရန္ဓရသဘိကာ ထေရာ သကလမရမ္မရဋ္ဌေ **ညောင်ရမ်းဆရာတော်**တိ အဘိပါကဋံ “အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတော” ပါဓိနာ စေဝ “အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု” ပါဓိနာ စာတိ

dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā āsītivassikaṁ upasampadāya saṭṭhivassaṁ “Bhadantarevataṁ” nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā Tepiṭake Buddhavacane ceva nānāsatthesu ca kovide dhammācariyakavipadappatte bhikkhū uccinitvā aṭṭhadasādivaggavasena parosataṁ Pāḷivisodhakavagge ceva sambahule ca paṭivisodhakavagge bandhāpetvā visodhanappaṭivisodhanehi Buddhavacanaṁ suparisuddhattaṁ paṭipāpetvā dhammasaṅgītimakaṁsu yathā taṁ porāṇakasaṅgītikārā.

Evaṁ saṅgītimāropitassa Tepiṭakassa Buddhavacanassa atthasaṁvaṇṇanābhūtā Aṭṭhakathāyo ca saṁvijjanti manoramāya tantinayānucchavikāya bhāsāya Ācariyabuddhaghosādīhi theravarehi katā.

Tāsampi Aṭṭhakathānaṁ sadesīyamūlehi ceva videsīyamūlehi ca saṁsanditvā Tepiṭakassa viya Buddhavacanassa visodhanapaṭivisodhanavasena mahātherā pāvacanadassino saṁvaṇṇanākovidā pāṭhasodhanamakaṁsu.

Iccevamaṭṭhakathāyo ca pamādakhalitādhika paribhaṭṭhapāṭhānaṁ nirākaraṇavasena visodhitā ceva paṭivisodhitā ca hutvā Buddhasāsanamuddaṇayantālaye samappitā suṭṭhu muddāpaṇāya.

Muddāpaṇakāle ca Piṭakattayamuddāpaṇe viya mahātheravarā mūlasodheyyapattapāṭhakehi gahaṭṭhapaṇḍitehi ceva dhammācariyabhikkhupaṇḍitehi ca anekavāraṁ parisodhitaṁ osānasodheyyapattaṁ paṭivisodhitamūlapotthakena ceva aññehi sadesa desantarika Aṭṭhakathāpotthakehi ca vividhabyākaraṇādisatthehi ca punappunaṁ saṁsandetvā suvisada paribyattakaṇḍavāra vākyaccheda saṅketatañca sampāpetvā mahatā parissamena osānasodhanamakaṁsu.

Evametāsampi ca suvisodhitānaṁ Aṭṭhakathānaṁ saṅgītibhāranitthārakā mahātherā nikhilamarammaraṭṭhe **Maso Yein Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ “Aggamahāpaṇḍito” pādhinā ceva “Abhidhajamahāraṭṭhagurū” pādhinā cāti dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā chasattativassikaṁ upasampadāya chappaññāsavassaṁ “Bhadantasūriyābhivaṁsaṁ” nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā chaṭṭhasaṅgītikārakapariyāpannehi therānutherehi saṅgamma paṭhanatthāya samārabhiṁsu yathā taṁ chaṭṭhasaṅgītidhammasaṅgāyanākāle.

ဒွီဟိ မရမ္မရဋ္ဌိဿရသမပ္ပိတောပါဓီဟိ ဝိရာဇိတံ ဇာတိယာ အာသီတိဝဿိကံ ဥပသမ္ပဒါယ သဋ္ဌိဝဿံ “ဘဒန္တရေဝတံ” နာမ မဟာထေရဝရံ သဘာပတိံ ကတွာ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ စေဝ နာနာသတ္ထေသု စ ကောဝိဒေ ဓမ္မာစရိယကဝိပဒပ္ပတ္တေ ဘိက္ခူ ဥစ္စိနိတွာ အဋ္ဌဒသာဒိဝဂ္ဂဝသေန ပရောသတံ ပါဠိဝိသောဓကဝဂ္ဂေ စေဝ သမ္ဗဟုလေ စ ပဋိဝိသောဓကဝဂ္ဂေ ဗန္ဓာပေတွာ ဝိသောဓနပ္ပဋိဝိသောဓနေဟိ ဗုဒ္ဓဝစနံ သုပရိသုဒ္ဓတ္တံ ပဋိပါပေတွာ ဓမ္မသင်္ဂီတိမကံသု ယထာ တံ ပေါရာဏကသင်္ဂီတိကာရာ။

ဧဝံ သင်္ဂီတိမာရောပိတဿ တေပိဋကဿ ဗုဒ္ဓဝစနဿ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာဘူတာ အဋ္ဌကထာယော စ သံဝိဇ္ဇန္တိ မနောရမာယ တန္တိနယာနုစ္ဆဝိကာယ ဘာသာယ အာစရိယဗုဒ္ဓဃောသာဒီဟိ ထေရဝရေဟိ ကတာ။

တာသမ္ပိ အဋ္ဌကထာနံ သဒေသီယမူလေဟိ စေဝ ဝိဒေသီယမူလေဟိ စ သံသန္ဒိတွာ တေပိဋကဿ ဝိယ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ဝိသောဓနပဋိဝိသောဓနဝသေန မဟာထေရာ ပါဝစနဒဿိနော သံဝဏ္ဏနာကောဝိဒါ ပါဌသောဓနမကံသု။

ဣစ္စေဝမဋ္ဌကထာယော စ ပမာဒခလိတာဓိက ပရိဘဋ္ဌပါဌာနံ နိရာကရဏဝသေန ဝိသောဓိတာ စေဝ ပဋိဝိသောဓိတာ စ ဟုတွာ ဗုဒ္ဓသာသနမုဒ္ဒဏယန္တာလယေ သမပ္ပိတာ သုဋ္ဌု မုဒ္ဒါပဏာယ။

မုဒ္ဒါပဏကာလေ စ ပိဋကတ္တယမုဒ္ဒါပဏေ ဝိယ မဟာထေရဝရာ မူလသောဓေယျပတ္တပါဌကေဟိ ဂဟဋ္ဌပဏ္ဍိတေဟိ စေဝ ဓမ္မာစရိယဘိက္ခုပဏ္ဍိတေဟိ စ အနေကဝါရံ ပရိသောဓိတံ ဩသာနသောဓေယျပတ္တံ ပဋိဝိသောဓိတမူလပေါတ္ထကေန စေဝ အညေဟိ သဒေသ ဒေသန္တရိက အဋ္ဌကထာပေါတ္ထကေဟိ စ ဝိဝိဓဗျာကရဏာဒိသတ္ထေဟိ စ ပုနပ္ပုနံ သံသန္ဒေတွာ သုဝိသဒ ပရိဗျတ္တကဏ္ဍဝါရ ဝါကျစ္ဆေဒ သင်္ကေတတဉ္စ သမ္ပာပေတွာ မဟတာ ပရိဿမေန ဩသာနသောဓနမကံသု။

ဧဝမေတာသမ္ပိ စ သုဝိသောဓိတာနံ အဋ္ဌကထာနံ သင်္ဂီတိဘာရနိတ္ထာရကာ မဟာထေရာ နိခိလမရမ္မရဋ္ဌေ **မစိုးရိမ်ဆရာတော်**တိ အဘိပါကဋံ “အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတော” ပါဓိနာ စေဝ “အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု” ပါဓိနာ စာတိ ဒွီဟိ မရမ္မရဋ္ဌိဿရသမပ္ပိတောပါဓီဟိ ဝိရာဇိတံ ဇာတိယာ ဆသတ္တတိဝဿိကံ ဥပသမ္ပဒါယ ဆပ္ပညာသဝဿံ “ဘဒန္တသူရိယာဘိဝံသံ” နာမ မဟာထေရဝရံ သဘာပတိံ ကတွာ ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိကာရကပရိယာပန္နေဟိ ထေရာနုထေရေဟိ သင်္ဂမ္မ ပဌနတ္ထာယ သမာရဘိံသု ယထာ တံ ဆဋ္ဌသင်္ဂီတိဓမ္မသင်္ဂါယနာကာလေ။

Evametāsaṁ Aṭṭhakathānaṁ saṁsodhana-muddāpaṇa-sampaṭhanesu karīyamānesu raṭṭhissaragaṇe aggamahāmacco **U Nu** nāmadheyyo mahāsayo ceva Buddhasāsanasamitiyaṁ sampati bhaṇḍuppādako raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Basaw** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto cāti-imepi taṁkiccasampādanāya Pāḷisaṅgītikāle viya mahussāhena byāvaṭā honti.

Iccevametāpi Aṭṭhakathāyo theravādīnekāyikavibudhappamukhānaṁ satthāgamaratanālayasāragāhīnaṁ veyyākaraṇakesarīnaṁ accantanimmalañāṇavārinā paridhovitā saṅgamma ca paṭhitā, tā vibudhappavarekagocarā vimuttirasassādadāyiniyo Piṭakattayassatthaṁ paribyattaṁ pakāsentiyo ciraṁ vilasantiyo lokatthasiddhiṁ sādhayantūti.

Tenetaṁ vuccati—

1. Mūlakaṁ pariyattīva, sāsanassa Mahesino.
   Pariyattippamāṇā hi, ciraṁ saddhammasaṇṭhiti.

2. Tasmā taṁ rakkhituṁ therā, dhammasaṅgāhakā purā.
   Rājāno upanissāya, akaṁsu dhammasaṅgahe.

3. **Paṭhamaṁ** dhammasaṅgītiṁ, **Ajātasattu**rājino.
   Anuggahena katvāna, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

4. **Dutiyaṁ** tu tathā katvā, **Kālāsokassa** rājino.
   Kāle tamupanissāya, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

5. **Tatiyaṁ**pica katvāna, **Dhammāsokassa** rājino.
   Anuggahena Buddhassa, sāsanaṁ abhipālayuṁ.

6. **Catutthiṁ** pana Laṅkāyaṁ, **Vaṭṭagāmaṇi**rājino.
   Kālamhi potthakāruḷhaṁ, katvāna pālayuṁ tathā.

7. Imasmiṁ Marammaraṭṭhepi, **Mindon**nāma narādhipaṁ.
   Rajjaṁ samanusāsantaṁ, ratanattayamāmakaṁ.

8. Sannissāya mahātherā, thirasīlā guṇākarā.
   Pañcamiṁ dhammasaṅgītiṁ, karontā sāsanaṭṭhitiṁ.

ဧဝမေတာသံ အဋ္ဌကထာနံ သံသောဓန-မုဒ္ဒါပဏ-သမ္ပဌနေသု ကရီယမာနေသု ရဋ္ဌိဿရဂဏေ အဂ္ဂမဟာမစ္စော **ဦးနု** နာမဓေယျော မဟာသယော စေဝ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယံ သမ္ပတိ ဘဏ္ဍုပ္ပါဒကော ရဋ္ဌိဿရာနံ ပတိနိဓိဘူတော **ဦးဘစော** နာမဓေယျော သာသနဋ္ဌာနိကမဟာမတ္တော စာတိ-ဣမေပိ တံကိစ္စသမ္ပာဒနာယ ပါဠိသင်္ဂီတိကာလေ ဝိယ မဟုဿာဟေန ဗျာဝဋာ ဟောန္တိ။

ဣစ္စေဝမေတာပိ အဋ္ဌကထာယော ထေရဝါဒီနေကာယိက ဝိဗုဓပ္ပမုခါနံ သတ္ထာဂမရတနာလယ သာရဂါဟီနံ ဝေယျာကရဏကေသရီနံ အစ္စန္တနိမ္မလဉာဏဝါရိနာ ပရိဓောဝိတာ သင်္ဂမ္မ စ ပဌိတာ၊ တာ ဝိဗုဓပ္ပဝရေကဂေါစရာ ဝိမုတ္တိရသဿာဒဒါယိနိယော ပိဋကတ္တယဿတ္ထံ ပရိဗျတ္တံ ပကာသေန္တိယော စိရံ ဝိလသန္တိယော လောကတ္ထသိဒ္ဓိံ သာဓယန္တူတိ။

တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁။ မူလကံ ပရိယတ္တီဝ၊ သာသနဿ မဟေသိနော။
ပရိယတ္တိပ္ပမာဏာ ဟိ၊ စိရံ သဒ္ဓမ္မသဏ္ဌိတိ။

၂။ တသ္မာ တံ ရက္ခိတုံ ထေရာ၊ ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ ပုရာ။
ရာဇာနော ဥပနိဿာယ၊ အကံသု ဓမ္မသင်္ဂဟေ။

၃။ **ပဌမံ** ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ **အဇာတသတ္တု**ရာဇိနော။
အနုဂ္ဂဟေန ကတွာန၊ ပါလယုံ ဇိနသာသနံ။

၄။ **ဒုတိယံ** တု တထာ ကတွာ၊ **ကာလာသောကဿ** ရာဇိနော။
ကာလေ တမုပနိဿာယ၊ ပါလယုံ ဇိနသာသနံ။

၅။ **တတိယံ**ပိစ ကတွာန၊ **ဓမ္မာသောကဿ** ရာဇိနော။
အနုဂ္ဂဟေန ဗုဒ္ဓဿ၊ သာသနံ အဘိပါလယုံ။

၆။ **စတုတ္ထိံ** ပန လင်္ကာယံ၊ **ဝဋ္ဋဂါမဏိ**ရာဇိနော။
ကာလမှိ ပေါတ္ထကာရူဠှံ၊ ကတွာန ပါလယုံ တထာ။

၇။ ဣမသ္မိံ မရမ္မရဋ္ဌေပိ၊ **မင်းတုန်း**နာမ နရာဓိပံ။
ရဇ္ဇံ သမနုသာသန္တံ၊ ရတနတ္တယမာမကံ။

၈။ သန္နိဿာယ မဟာထေရာ၊ ထိရသီလာ ဂုဏာကရာ။
ပဉ္စမိံ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ ကရောန္တာ သာသနဋ္ဌိတိံ။

9. Patthayantā likhāpetvā, silāpaṭṭesu peṭakaṁ.
Vāyāmena mahantena, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

10. Itthaṁ purā mahātherā, rājāno cāpi dhammikā.
Sāsanaṁ paripālesuṁ, jīvitaṁ viya attano.

11. Tathāpi khalitādāni, dissanti Piṭakattaye.
Paramparāya lekhāya, sañjātā muddaṇena ca.

12. Disvāna te mahātherā, vācentāva Tipeṭakaṁ.
Vuccamānanayenevaṁ, cintesuṁ mantayiṁsu ca.

13. “Katvāna sādhukaṁ gantha-suddhikaṁ sāsanāyukaṁ.
Yaṁnūna dhammasaṅgītiṁ, kareyyāma mayaṁ” iti.

14. Etamatthaṁ suṇitvāna, **U Nu** nāma mahāsayo.
Marammavisaye **agga-mahāmacca**dhurandharo.

15. “Sāsanāyattakiccāni, sampādentā visesato.
Saṅgītiyañca therānaṁ, sampūrentā manorathaṁ.

16. Yathā rakkhiṁsu porāṇā, surājāno tathā mayaṁ.
Saṁrakkheyyāma Sambuddha-sāsanaṁ” iti cintiya.

17. Mahāmaccehi aññehi, saṅgamehi ca mantiya.
Suppatiṭṭhāpayitvāna, **Buddhasāsana**saṅgamaṁ.

18. Mahātherānamādāya, chandaṁ idha nivāsinaṁ.
Aññesu Sīhaḷādīsu, videsesu ca vāsinaṁ.

19. Kāretvā dhammasaṅgītiṁ, sodhetvā Satthusāsanaṁ.
Saddhammānuggahatthāya, karaṁ daḷhaparakkamaṁ.

20. **Sirīmaṅgala**vikhyāte, thalasmiṁ pavare subhe.
Cetiyassāvidūramhi, **Kaba Aye** itisaññino.

21. Guhāvesena kāretvā, mahāsaṅgītimandiraṁ.
Āvāsādiñca bhikkhūnaṁ, kāresi muddaṇālayaṁ.

22. Ganthasaṁsodhanaṁ dhamma-saṅgītiyā tu paṇḍitā.
Mahātheravarākaṁsu, satimantā punappunaṁ.

၉။ ပတ္ထယန္တာ လိခါပေတွာ၊ သိလာပဋ္ဋေသု ပေဋကံ။
ဝါယာမေန မဟန္တေန၊ ပါလယုံ ဇိနသာသနံ။

၁၀။ ဣတ္ထံ ပုရာ မဟာထေရာ၊ ရာဇာနော စာပိ ဓမ္မိကာ။
သာသနံ ပရိပါလေသုံ၊ ဇီဝိတံ ဝိယ အတ္တနော။

၁၁။ တထာပိ ခလိတာဒါနိ၊ ဒိဿန္တိ ပိဋကတ္တယေ။
ပရမ္ပရာယ လေခါယ၊ သဉ္ဇာတာ မုဒ္ဒဏေန စ။

၁၂။ ဒိသွာန တေ မဟာထေရာ၊ ဝါစေန္တာဝ တိပေဋကံ။
ဝုစ္စမာနနယေနေဝံ၊ စိန္တေသုံ မန္တယိံသု စ။

၁၃။ “ကတွာန သာဓုကံ ဂန္ထ- သုဒ္ဓိကံ သာသနာယုကံ။
ယံနူန ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ ကရေယျာမ မယံ” ဣတိ။

၁၄။ ဧတမတ္ထံ သုဏိတွာန၊ **ဦးနု** နာမ မဟာသယော။
မရမ္မဝိသယေ **အဂ္ဂ- မဟာမစ္စ**ဓုရန္ဓရော။

၁၅။ “သာသနာယတ္တကိစ္စာနိ၊ သမ္ပာဒေန္တာ ဝိသေသတော။
သင်္ဂီတိယဉ္စ ထေရာနံ၊ သမ္ပူရေန္တာ မနောရထံ။

၁၆။ ယထာ ရက္ခိံသု ပေါရာဏာ၊ သုရာဇာနော တထာ မယံ။
သံရက္ခေယျာမ သမ္ဗုဒ္ဓ- သာသနံ” ဣတိ စိန္တိယ။

၁၇။ မဟာမစ္စေဟိ အညေဟိ၊ သင်္ဂမေဟိ စ မန္တိယ။
သုပ္ပတိဋ္ဌာပယိတွာန၊ **ဗုဒ္ဓသာသန**သင်္ဂမံ။

၁၈။ မဟာထေရာနမာဒါယ၊ ဆန္ဒံ ဣဓ နိဝါသိနံ။
အညေသု သီဟဠာဒီသု၊ ဝိဒေသေသု စ ဝါသိနံ။

၁၉။ ကာရေတွာ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ၊ သောဓေတွာ သတ္ထုသာသနံ။
သဒ္ဓမ္မာနုဂ္ဂဟတ္ထာယ၊ ကရံ ဒဠှပရက္ကမံ။

၂၀။ **သိရီမင်္ဂလ**ဝိချာတေ၊ ထလသ္မိံ ပဝရေ သုဘေ။
စေတိယဿာဝိဒူရမှိ၊ **ကမ္ဘာအေး** ဣတိသညိနော။

၂၁။ ဂုဟာဝေသေန ကာရေတွာ၊ မဟာသင်္ဂီတိမန္ဒိရံ။
အာဝါသာဒိဉ္စ ဘိက္ခူနံ၊ ကာရေသိ မုဒ္ဒဏာလယံ။

၂၂။ ဂန္ထသံသောဓနံ ဓမ္မ- သင်္ဂီတိယာ တု ပဏ္ဍိတာ။
မဟာထေရဝရာကံသု၊ သတိမန္တာ ပုနပ္ပုနံ။

23. Muddāpente ca passitvā, mahātherehi pañcahi.
Sodheyyapattamosānaṁ, nimmalattaṁ supāpitaṁ.

24. Katvā suvisadaṁ Buddha-bhāsitaṁ Piṭakattayaṁ.
Yathā muddāpitaṁ āsi, sāsanatthaṁ Mahesino.

25. Tathā Aṭṭhakathāyo ca, saṁsodhetvā punappunaṁ.
Suṭṭhu muddāpitā honti, sabbalokatthasiddhiyāti.

၂၃။ မုဒ္ဒါပေန္တေ စ ပဿိတွာ၊ မဟာထေရေဟိ ပဉ္စဟိ။
သောဓေယျပတ္တမောသာနံ၊ နိမ္မလတ္တံ သုပါပိတံ။

၂၄။ ကတွာ သုဝိသဒံ ဗုဒ္ဓ၊ ဘာသိတံ ပိဋကတ္တယံ။
ယထာ မုဒ္ဒါပိတံ အာသိ၊ သာသနတ္ထံ မဟေသိနော။

၂၅။ တထာ အဋ္ဌကထာယော စ၊ သံသောဓေတွာ ပုနပ္ပုနံ။
သုဋ္ဌု မုဒ္ဒါပိတာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗလောကတ္ထသိဒ္ဓိယာတိ။

၂၅၀၁-ဗုဒ္ဓဝဿ

Khuddakapāṭhaṭṭhakathā

Mātikā ... Piṭṭhaṅka

Ganthārambhakathā 1
Khuddakavavatthāna 2
Nidānasodhana 3

1. Saraṇattayavaṇṇanā

Buddhavibhāvanā 4
Saraṇagamanagamakavibhāvanā 6
Bhedābhadaphaladīpanā 7
Gamanīyadīpanā 8
Dhammasaṁghasaraṇavibhāvanā 10
Anupubbavavatthānakāraṇaniddesa 11
Upamāpakāsanā 11

2. Sikkhāpadavaṇṇanā

Sikkhāpadapāṭhamātikā 13
Sādhāraṇavisesavavatthāna 14
Sādhāraṇavibhāvanā 15
Purimapañcasikkhāpadavaṇṇanā 16
Ekatānānatādivinicchaya 17
Pacchimapañcasikkhāpadavaṇṇanā 24

3. Dvattiṁsākāravaṇṇanā

Padasambandhavaṇṇanā 27
Asubhabhāvanā 29
Pakiṇṇakanaya 60

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာ

မာတိကာ .... ပိဋ္ဌင်္က

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ ၁
ခုဒ္ဒကဝဝတ္ထာန ၂
နိဒါနသောဓန ၃

၁-သရဏတ္တယဝဏ္ဏနာ

ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ ၄
သရဏဂမနဂမကဝိဘာဝနာ ၆
ဘေဒါဘေဒဖလဒီပနာ ၇
ဂမနီယဒီပနာ ၈
ဓမ္မသံဃသရဏဝိဘာဝနာ ၁၀
အနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနကာရဏနိဒ္ဒေသ ၁၁
ဥပမာပကာသနာ ၁၁

၂-သိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ

သိက္ခာပဒပါဌမာတိကာ ၁၃
သာဓာရဏဝိသေသဝဝတ္ထာန ၁၄
သာဓာရဏဝိဘာဝနာ ၁၅
ပုရိမပဉ္စသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ ၁၆
ဧကတာနာနတာဒိဝိနိစ္ဆယ ၁၇
ပစ္ဆိမပဉ္စသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ ၂၄

၃-ဒွတ္တိံသာကာရဝဏ္ဏနာ

ပဒသမ္ဗန္ဓဝဏ္ဏနာ ၂၇
အသုဘဘာဝနာ ၂၉
ပကိဏ္ဏကနယ ၆၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka

4. Kumārapañhavaṇṇanā

Aṭṭhuppatti	...	...	62
Nikkhepappayojana	...	...	62
Ekaṁ nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	63
Dve nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	65
Tīṇi nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	65
Cattāri nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	66
Pañca nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	68
Cha nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	69
Satta nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	70
Aṭṭha nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	71
Nava nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	72
Dasa nāma kintipañhavaṇṇanā	...	...	74

5. Maṅgalasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana	...	...	75
Paṭhamamahāsaṅgītikathā	...	...	76
Evamiccādipāṭhavaṇṇanā	...	...	85
Maṅgalapañhasamuṭṭhānakathā	...	...	99
Bahūdevātigāthāvaṇṇanā	...	...	103
Asevanā cātigāthāvaṇṇanā	...	...	104
Patirūpadesavāso cātigāthāvaṇṇanā	...	...	110
Bāhusaccañcātigāthāvaṇṇanā	...	...	112
Mātāpitu-upaṭṭhānantigāthāvaṇṇanā	...	...	115
Dānañcātigāthāvaṇṇanā	...	...	117
Āratītigāthāvaṇṇanā	...	...	119
Gāravo cātigāthāvaṇṇanā	...	...	121
Khantī cātigāthāvaṇṇanā	...	...	125

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်

၄-ကုမာရပဉှဝဏ္ဏနာ

အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ	....	....	၆၂
နိက္ခေပပ္ပယောဇန	....	....	၆၂
ဧကံ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၃
ဒွေ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၅
တီဏိ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၅
စတ္တာရိ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၆
ပဉ္စ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၈
ဆ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၉
သတ္တ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၀
အဋ္ဌ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၁
နဝ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၂
ဒသ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၄

၅-မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန	....	....	၇၅
ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကထာ	....	....	၇၆
ဧဝမိစ္စာဒိပါဌဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၅
မင်္ဂလပဉှသမုဋ္ဌာနကထာ	....	....	၉၉
ဗဟူဒေဝါတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၃
အသေဝနာ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၄
ပတိရူပဒေသဝါသော စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၀
ဗာဟုသစ္စဉ္စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၂
မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနန္တိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၅
ဒါနဉ္စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၇
အာရတီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၉
ဂါရဝေါ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၁
ခန္တီ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၅

Mātikā — Piṭṭhaṅka

Tapo cātigāthāvaṇṇanā 128
Phuṭṭhassa lokadhammehītigāthāvaṇṇanā 129
Etādisānītigāthāvaṇṇanā 130

6. Ratanasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana 132
Vesālivatthu 133
Bhagavato nimantanaṁ 135
Yānīdhāhigāthāvaṇṇanā 139
Tasmā hītigāthāvaṇṇanā 140
Yaṁkiñcītigāthāvaṇṇanā 142
Khayaṁ virāgantigāthāvaṇṇanā 150
Yaṁ Buddhaseṭṭhotigāthāvaṇṇanā 151
Ye puggalātigāthāvaṇṇanā 152
Ye suppayuttātigāthāvaṇṇanā 154
Yathindakhīlotigāthāvaṇṇanā 155
Ye ariyasaccānītigāthāvaṇṇanā 156
Sahāvassātigāthāvaṇṇanā 157
Catūhapāyehītigāthāvaṇṇanā 158
Kiñcāpi sotigāthāvaṇṇanā 159
Vanappagumbetigāthāvaṇṇanā 160
Varo varaññūtigāthāvaṇṇanā 161
Khīṇantigāthāvaṇṇanā 162
Yānīdhātigāthāttayavaṇṇanā 164

7. Tirokuṭṭasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana 168
Anumodanākathā 169

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

တပေါ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၂၈
ဖုဋ္ဌဿ လောကဓမ္မေဟီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၂၉
ဧတာဒိသာနီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၀

၆-ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန ၁၃၂
ဝေသာလိဝတ္ထု ၁၃၃
ဘဂဝတော နိမန္တနံ ၁၃၅
ယာနီဓာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၉
တသ္မာ ဟီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၀
ယံကိဉ္စီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၂
ခယံ ဝိရာဂန္တိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၀
ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌောတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၁
ယေ ပုဂ္ဂလာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၂
ယေ သုပ္ပယုတ္တာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၄
ယထိန္ဒခီလောတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၅
ယေ အရိယသစ္စာနီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၆
သဟာဝဿာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၇
စတူဟပါယေဟီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၈
ကိဉ္စာပိ သောတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၉
ဝနပ္ပဂုမ္ဗေတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၀
ဝရော ဝရညူတိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၁
ခီဏန္တိဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၂
ယာနီဓာတိဂါထာတ္တယဝဏ္ဏနာ ၁၆၄

၇-တိရောကုဋ္ဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန ၁၆၈
အနုမောဒနာကထာ ၁၆၉

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Paṭhamagāthāvaṇṇanā	...	...	172
Dutiyagāthāvaṇṇanā	...	...	173
Tatiyagāthāvaṇṇanā	...	...	174
Catutthagāthāpubbaddhavaṇṇanā	...	...	175
Catutthagāthāparaddhapañcamagāthāpubbaddhavaṇṇanā		...	175
Pañcamagāthāparaddhachaṭṭhagāthāpubbaddhavaṇṇanā		...	176
Chaṭṭhagāthāparaddhasattamagāthāvaṇṇanā	...	...	178
Aṭṭhamanavamagāthādvayavaṇṇanā	...	...	179
Dasamagāthāvaṇṇanā	...	...	179
Ekādasamagāthāvaṇṇanā	...	...	180
Dvādasamagāthāvaṇṇanā	...	...	181
Terasamagāthāvaṇṇanā	...	...	181

8. Nidhikaṇḍasuttavaṇṇanā

Nikkhepakāraṇa	...	...	182
Suttaṭṭhupatti	...	...	183
Paṭhamagāthāvaṇṇanā	...	...	183
Dutiyagāthāvaṇṇanā	...	...	184
Tatiyagāthāvaṇṇanā	...	...	186
Catutthapañcamagāthāvaṇṇanā	...	...	186
Chaṭṭhagāthāvaṇṇanā	...	...	187
Sattamagāthāvaṇṇanā	...	...	188
Aṭṭhamagāthāvaṇṇanā	...	...	189
Navamagāthāvaṇṇanā	...	...	190
Dasamagāthāvaṇṇanā	...	...	191
Ekādasamagāthāvaṇṇanā	...	...	192
Dvādasamagāthāvaṇṇanā	...	...	194
Terasamagāthāvaṇṇanā	...	...	194

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၂
ဒုတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
တတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၄
စတုတ္ထဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၅
စတုတ္ထဂါထာပရဒ္ဓပဉ္စမဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၅
ပဉ္စမဂါထာပရဒ္ဓဆဋ္ဌဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၆
ဆဋ္ဌဂါထာပရဒ္ဓသတ္တမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၈
အဋ္ဌမနဝမဂါထာဒွယဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၉
ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၉
ဧကာဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၀
ဒွါဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၁
တေရသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၁

၈-နိဓိကဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပကာရဏ	....	....	၁၈၂
သုတ္တဋ္ဌုပ္ပတ္တိ	....	....	၁၈၃
ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၃
ဒုတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၄
တတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
စတုတ္ထပဉ္စမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
ဆဋ္ဌဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၇
သတ္တမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၈
အဋ္ဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၉
နဝမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၀
ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၁
ဧကာဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၂
ဒွါဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၄
တေရသမဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၄

Mātikā ... Piṭṭhaṅka

Cuddasamagāthāvaṇṇanā 195
Pannarasamagāthāvaṇṇanā 196
Soḷasamagāthāvaṇṇanā 196

9. Mettasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana 197
Nidānasodhana 198
Paṭhamagāthāvaṇṇanā 201
Dutiyagāthāvaṇṇanā 205
Tatiyagāthāvaṇṇanā 207
Catutthagāthāvaṇṇanā 208
Pañcamagāthāvaṇṇanā 210
Chaṭṭhagāthāvaṇṇanā 211
Sattamagāthāvaṇṇanā 212
Aṭṭhamagāthāvaṇṇanā 212
Navamagāthāvaṇṇanā 213
Dasamagāthāvaṇṇanā 214

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ ... ပိဋ္ဌင်္က

စုဒ္ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၉၅
ပန္နရသမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၉၆
သောဠသမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၉၆

၉-မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန ၁၉၇
နိဒါနသောဓနေ ၁၉၈
ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀၁
ဒုတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀၅
တတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀၇
စတုတ္ထဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀၈
ပဉ္စမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၀
ဆဋ္ဌဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၁
သတ္တမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၂
အဋ္ဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၂
နဝမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၃
ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၄

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Khuddakapāṭhaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi,
Dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi,
Saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmīti—

Ayaṁ saraṇagamananiddeso Khuddakānaṁ ādi.

Imassa dāni atthaṁ Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātuṁ[1] idaṁ vuccati—

“Uttamaṁ vandaneyyānaṁ, vanditvā ratanattayaṁ.
Khuddakānaṁ karissāmi, kesañci atthavaṇṇanaṁ.

Khuddakānaṁ gambhīrattā[2], kiñcāpi atidukkarā.
Vaṇṇanā mādisenesā[3], abodhantena sāsanaṁ.

Ajjāpi ku abbocchinno, pubbācariyanicchayo.
Tatheva ca ṭhitaṁ yasmā, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ.

Tasmāhaṁ kātumicchāmi, atthasaṁvaṇṇanaṁ imaṁ.
Sāsanañceva nissāya, porāṇañca vinicchayaṁ.

Saddhammabahumānena[4], nāttukkaṁsanakamyatā.
Nāññesaṁ vambhanatthāya, taṁ suṇātha samāhitā”ti.

---

1. Ttāniṁ kātuṁ (Ka)
2. Gabhīrattā (Sī)
3. Mādiseneva (Syā)
4. Saddhammaṁ bahumānena (Ka)

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊
ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊
သံဃံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီတိ—

အယံ သရဏဂမနနိဒ္ဒေသော ခုဒ္ဒကာနံ အာဒိ။

ဣမဿ ဒါနိ အတ္ထံ ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ ဝိဝရိတုံ ဝိဘဇိတုံ ဥတ္တာနီကာတုံ[၁] ဣဒံ ဝုစ္စတိ—

“ဥတ္တမံ ဝန္ဒနေယျာနံ၊ ဝန္ဒိတွာ ရတနတ္တယံ။
ခုဒ္ဒကာနံ ကရိဿာမိ၊ ကေသဉ္စိ အတ္ထဝဏ္ဏနံ။

ခုဒ္ဒကာနံ ဂမ္ဘီရတ္တာ[၂]၊ ကိဉ္စာပိ အတိဒုက္ကရာ။
ဝဏ္ဏနာ မာဒိသေနေသာ[၃]၊ အဗောဓန္တေန သာသနံ။

အဇ္ဇာပိ တု အဗ္ဗောစ္ဆိန္နော၊ ပုဗ္ဗာစရိယနိစ္ဆယော။
တထေဝ စ ဌိတံ ယသ္မာ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ။

တသ္မာဟံ ကာတုမိစ္ဆာမိ၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနံ ဣမံ။
သာသနဉ္စေဝ နိဿာယ၊ ပေါရာဏဉ္စ ဝိနိစ္ဆယံ။

သဒ္ဓမ္မဗဟုမာနေန[၄]၊ နာတ္တုက္ကံသနကမျတာ။
နာညေသံ ဝမ္ဘနတ္ထာယ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာ”တိ။

၁-ဥတ္တာနိံ ကာတုံ (က)
၂-ဂဘီရတ္တာ (သီ)
၃-မာဒိသေနေဝ (သျာ)
၄-သဒ္ဓမ္မံ ဗဟုမာနေန (က)

Khuddakavavatthāna

Tattha “**Khuddakānaṁ karissāmi, kesañci atthavaṇṇanan**”ti vuttattā Khuddakāni tāva vavatthapetvā pacchā atthavaṇṇanaṁ karissāmi. Khuddakāni nāma Khuddakanikāyassa ekadeso, Khuddakanikāyo nāma pañcannaṁ nikāyānaṁ ekadeso. Pañca nikāyā nāma—

Dīghamajjhimasaṁyutta, Aṅguttarikakhuddakā.
Nikāyā pañca gambhīrā, dhammato atthato cime.

Tattha Brahmajālasuttādīni catuttiṁsa suttāni **Dīghanikāyo**. Mūlapariyāyasuttādīni diyaḍḍhasataṁ dve ca suttāni **Majjhimanikāyo.** Oghasaraṇasuttādīni satta suttasahassāni satta ca suttasatāni dvāsaṭṭhi ca suttāni **Saṁyuttanikāyo**. Cittapariyādānasuttādīni nava suttasahassāni pañca ca suttasatāni sattapaññāsañca suttāni **Aṅguttaranikāyo**. Khuddakapāṭho Dhammapadaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Suttanipāto Vimānavatthu Petavatthu Theragāthā Therīgāthā Jātakaṁ Niddeso Paṭisambhidā Apadānaṁ Buddhavaṁso Cariyāpiṭakaṁ Vinayābhidhammapiṭakāni, ṭhapetvā vā cattāro nikāye avasesaṁ Buddhavacanaṁ **Khuddakanikāyo**.

Kasmā panesa Khuddakanikāyoti vuccati? Bahūnaṁ Khuddakānaṁ dhammakkhandhānaṁ samūhato nivāsato ca. Samūhanivāsā hi “nikāyo”ti vuccanti. “Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekanikāyampi samanupassāmi evaṁ cittaṁ, yathayidaṁ bhikkhave tiracchānagatā pāṇā[1]. Poṇikanikāyo cikkhallikanikāyo”ti evamādīni cettha sādhakāni sāsanato lokato ca. Ayamassa[2] Khuddakanikāyassa ekadeso. Imāni Suttantapiṭakapariyāpannāni atthato vivarituṁ vibhajituṁ uttānīkātuṁ ca adhippetāni khuddakāni, tesampi khuddakānaṁ Saraṇasikkhāpadadvattiṁsākāra-kumārapañhamaṅgalasuttaratanasuttatirokuṭṭanidhikaṇḍamettasuttānaṁ vasena navappabhedo Khuddakapāṭho ādi ācariyaparamparāya vācanāmaggaṁ āropitavasena, na Bhagavatā vuttavasena. Bhagavatā hi vuttavasena—

“Anekajātisaṁsāraṁ, sandhāvissaṁ anibbisaṁ.
Gahakāraṁ gavesanto, dukkhā jāti punappunaṁ.

1. Saṁ 2. 123 piṭṭhe. 2. Iccassa ( )

ခုဒ္ဒကဝဝတ္ထာန

တတ္ထ “**ခုဒ္ဒကာနံ ကရိဿာမိ၊ ကေသဉ္စိ အတ္ထဝဏ္ဏန**”န္တိ ဝုတ္တတ္တာ ခုဒ္ဒကာနိ တာဝ ဝဝတ္ထပေတွာ ပစ္ဆာ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမိ။ ခုဒ္ဒကာနိ နာမ ခုဒ္ဒကနိကာယဿ ဧကဒေသော၊ ခုဒ္ဒကနိကာယော နာမ ပဉ္စန္နံ နိကာယာနံ ဧကဒေသော။ ပဉ္စ နိကာယာ နာမ—

ဒီဃမဇ္ဈိမသံယုတ္တ၊ အင်္ဂုတ္တရိကခုဒ္ဒကာ။
နိကာယာ ပဉ္စ ဂမ္ဘီရာ၊ ဓမ္မတော အတ္ထတော စိမေ။

တတ္ထ ဗြဟ္မဇာလသုတ္တာဒီနိ စတုတ္တိံသ သုတ္တာနိ **ဒီဃနိကာယော**။ မူလပရိယာယသုတ္တာဒီနိ ဒိယဍ္ဎသတံ ဒွေ စ သုတ္တာနိ **မဇ္ဈိမနိကာယော**။ ဩဃတရဏသုတ္တာဒီနိ သတ္တ သုတ္တသဟဿာနိ သတ္တ စ သုတ္တသတာနိ ဒွါသဋ္ဌိ စ သုတ္တာနိ **သံယုတ္တနိကာယော**။ စိတ္တပရိယာဒါနသုတ္တာဒီနိ နဝ သုတ္တသဟဿာနိ ပဉ္စ စ သုတ္တသတာနိ သတ္တပညာသဉ္စ သုတ္တာနိ **အင်္ဂုတ္တရနိကာယော**။ ခုဒ္ဒကပါဌော ဓမ္မပဒံ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ သုတ္တနိပါတော ဝိမာနဝတ္ထု ပေတဝတ္ထု ထေရဂါထာ ထေရီဂါထာ ဇာတကံ နိဒ္ဒေသော ပဋိသမ္ဘိဒါ အပဒါနံ ဗုဒ္ဓဝံသော စရိယာပိဋကံ ဝိနယာဘိဓမ္မပိဋကာနိ, ဌပေတွာ ဝါ စတ္တာရော နိကာယေ အဝသေသံ ဗုဒ္ဓဝစနံ **ခုဒ္ဒကနိကာယော**။

ကသ္မာ ပနေသ ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ဝုစ္စတိ? ဗဟူနံ ခုဒ္ဒကာနံ ဓမ္မက္ခန္ဓာနံ သမူဟတော နိဝါသတော စ။ သမူဟနိဝါသာ ဟိ “နိကာယော”တိ ဝုစ္စန္တိ။ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကနိကာယမ္ပိ သမနုပဿာမိ ဧဝံ စိတ္တံ၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ တိရစ္ဆာနဂတာ ပါဏာ[၁]။ ပေါဏိကနိကာယော စိက္ခလ္လိကနိကာယော”တိ ဧဝမာဒီနိ စေတ္ထ သာဓကာနိ သာသနတော လောကတော စ။ အယမဿ[၂] ခုဒ္ဒကနိကာယဿ ဧကဒေသော။ ဣမာနိ သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နာနိ အတ္ထတော ဝိဝရိတုံ ဝိဘဇိတုံ ဥတ္တာနီကာတုံ စ အဓိပ္ပေတာနိ ခုဒ္ဒကာနိ၊ တေသမ္ပိ ခုဒ္ဒကာနံ သရဏသိက္ခာပဒဒွတ္တိံသာကာရကုမာရပဉှမင်္ဂလသုတ္တရတနသုတ္တတိရောကုဋ္ဋနိဓိကဏ္ဍမေတ္တသုတ္တာနံ ဝသေန နဝပ္ပဘေဒေါ ခုဒ္ဒကပါဌော အာဒိ အာစရိယပရမ္ပရာယ ဝါစနာမဂ္ဂံ အာရောပိတဝသေန၊ န ဘဂဝတာ ဝုတ္တဝသေန။ ဘဂဝတာ ဟိ ဝုတ္တဝသေန—

“အနေကဇာတိသံသာရံ၊ သန္ဓာဝိဿံ အနိဗ္ဗိသံ။
ဂဟကာရံ ဂဝေသန္တော၊ ဒုက္ခာ ဇာတိ ပုနပ္ပုနံ။

၁-သံ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဣစ္စဿ (သီ)

Gahakāraka diṭṭhosi, puna gehaṁ na kāhasi.
Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṁ visaṅkhataṁ.
Visaṅkhāragataṁ cittaṁ, taṇhānaṁ khayamajjhagā”ti[1]—

Idaṁ gāthādvayaṁ sabbassāpi Buddhavacanassa ādi. Tañca manasāva[2] vuttavasena, na vacībhedaṁ katvā vuttavasena. Vacībhedaṁ pana katvā vuttavasena—

“Yadā have pātubhavanti dhammā,
Ātāpino jhāyato brāhmaṇassa.
Athassa kaṅkhā vapayanti sabbā,
Yato pajānāti sahetudhamman”ti[3]—

Ayaṁ gāthā ādi. Tasmā yvāyaṁ navappabhedo Khuddakapāṭho imesaṁ Khuddakānaṁ ādi, tassa ādito pabhuti atthasaṁvaṇṇanaṁ ārabhissāmi.

Nidānasodhana

Tassa cāyamādi **“Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi, dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi, saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmī”**ti. Tassāyaṁ atthavaṇṇanāya mātikā—

“Kena kattha kadā kasmā, bhāsitaṁ saraṇattayaṁ[4].
Kasmā cidhādito vutta, mavuttamapi ādito.

Nidānasodhanaṁ katvā, evamettha tato paraṁ.
Buddhaṁ saraṇagamanaṁ, gamakañca vibhāvaye.

Bhedābhedaṁ phalañcāpi, gamanīyañca dīpaye.
Dhammaṁ saraṇamiccādi, dvayepesa nayo mato.

Anupubbavavatthāne, kāraṇañca viniddise.
Saraṇattayametañca[5], upamāhi pakāsaye”ti.

Tattha paṭhamagāthāya tāva idaṁ saraṇattayaṁ kena bhāsitaṁ, kattha bhāsitaṁ, kadā bhāsitaṁ, tasmā bhāsitaṁ, avuttamapicādito Tathāgatena kasmā idhādito vuttanti pañca pañhā.

1. Khu 1. 36 piṭṭhe. 2. Manasā (Syā) 3. Khu 1. 78; Vi 3. 2 piṭṭhesu.
4. Ratanattayaṁ (Syā) 5. Ratanattayametañca (Syā, Ka)

ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ၊ ပုန ဂေဟံ န ကာဟသိ။
သဗ္ဗာ တေ ဖာသုကာ ဘဂ္ဂါ၊ ဂဟကူဋံ ဝိသင်္ခတံ။
ဝိသင်္ခါရဂတံ စိတ္တံ၊ တဏှာနံ ခယမဇ္ဈဂါ”တိ[1]—

ဣဒံ ဂါထာဒွယံ သဗ္ဗဿာပိ ဗုဒ္ဓဝစနဿ အာဒိ။ တဉ္စ မနသာဝ[2] ဝုတ္တဝသေန၊ န ဝစီဘေဒံ ကတွာ ဝုတ္တဝသေန။ ဝစီဘေဒံ ပန ကတွာ ဝုတ္တဝသေန—

“ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ၊
အာတာပိနော ဈာယတော ဗြာဟ္မဏဿ။
အထဿ ကင်္ခါ ဝပယန္တိ သဗ္ဗာ၊
ယတော ပဇာနာတိ သဟေတုဓမ္မ”န္တိ[3]—

အယံ ဂါထာ အာဒိ။ တသ္မာ ယွာယံ နဝပ္ပဘေဒေါ ခုဒ္ဒကပါဌော ဣမေသံ ခုဒ္ဒကာနံ အာဒိ၊ တဿ အာဒိတော ပဘုတိ အတ္ထသံဝဏ္ဏနံ အာရဘိဿာမိ။

နိဒါနသောဓန

တဿ စာယမာဒိ “**ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ သံဃံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ**”တိ။ တဿာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာယ မာတိကာ—

“ကေန ကတ္ထ ကဒါ ကသ္မာ၊ ဘာသိတံ သရဏတ္တယံ[4]။
ကသ္မာ စိဓာဒိတော ဝုတ္တ၊ မဝုတ္တမပိ အာဒိတော။

နိဒါနသောဓနံ ကတွာ၊ ဧဝမေတ္ထ တတော ပရံ။
ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနံ၊ ဂမကဉ္စ ဝိဘာဝယေ။

ဘေဒါဘေဒံ ဖလဉ္စာပိ၊ ဂမနီယဉ္စ ဒီပယေ။
ဓမ္မံ သရဏမိစ္စာဒိ၊ ဒွယေပေသ နယော မတော။

အနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနေ၊ ကာရဏဉ္စ ဝိနိဒ္ဒိသေ။
သရဏတ္တယမေတဉ္စ[5]၊ ဥပမာဟိ ပကာသယေ”တိ။

တတ္ထ ပဌမဂါထာယ တာဝ ဣဒံ သရဏတ္တယံ ကေန ဘာသိတံ၊ ကတ္ထ ဘာသိတံ၊ ကဒါ ဘာသိတံ၊ ကသ္မာ ဘာသိတံ၊ အဝုတ္တမပိစာဒိတော တထာဂတေန ကသ္မာ ဣဓာဒိတော ဝုတ္တန္တိ ပဉ္စ ပဉှာ။

၁-ခု ၁-၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မနသာ (သျာ) ၃-ခု ၁-၇၈၊ ဝိ ၃-၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ရတနတ္တယံ (သျာ) ၅-ရတနတ္တယမေတဉ္စ (သျာ၊ က)

Tesaṁ vissajjanā—**kena bhāsitan**ti Bhagavatā bhāsitaṁ, na sāvakehi, na isīhi, na devatāhi. **Katthā**ti Bārāṇasiyaṁ Isipatane Migadāye. **Kadā**ti āyasmante Yase saddhiṁ sahāyakehi arahattaṁ patte ekasaṭṭhiyā arahantesu bahujanahitāya[1] loke dhammadesanaṁ karontesu. **Kasmā**ti pabbajjatthañca upasampadatthañca. Yathāha—

> “Evañca pana bhikkhave pabbājetabbo upasampādetabbo. Paṭhamaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādāpetvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ kārāpetvā bhikkhūnaṁ pāde vandāpetvā ukkuṭikaṁ nisīdāpetvā añjaliṁ paggaṇhāpetvā ‘evaṁ vadehī’ti vattabbo ‘Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi, dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi, saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmī’ti”[2].

Kasmā cidhādito vuttanti idañca navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ tīhi piṭakehi saṅgaṇhitvā vācanāmaggaṁ āropentehi pubbācariyehi yasmā iminā maggena devamanussā upāsakabhāvena vā pabbajitabhāvena vā sāsanaṁ otaranti, tasmā sāsanotārassa maggabhūtattā idha Khuddakapāṭhe ādito vuttanti ñātabbaṁ.

Kataṁ[3] nidānasodhanaṁ.

---

1. Saraṇattayavaṇṇanā

Buddhavibhāvanā

Idāni yaṁ vuttaṁ **“Buddhaṁ saraṇagamanaṁ, gamakañca vibhāvaye”**ti, tattha sabbadhammesu appaṭihatañāṇanimittānuttara[4]vimokkhādhigamaparibhāvitaṁ khandhasantānamupādāya, paññattito sabbaññutaññāṇapadaṭṭhānaṁ vā saccābhisambodhimupādāya paññattito sattaviseso Buddho. Yathāha—

1. Bahujanahitāya sukhāya (Syā)
2. Vi 3. 29 piṭṭhe.
3. Kathaṁ (Sī), Katamaṁ (Syā)
4. ...nimittānuttaraṁ (Ka)

တေသံ ဝိဿဇ္ဇနာ—**ကေန ဘာသိတ**န္တိ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ၊ န သာဝကေဟိ, န ဣသီဟိ, န ဒေဝတာဟိ။ **ကတ္ထာ**တိ ဗာရာဏသိယံ ဣသိပတနေ မိဂဒါယေ။ **ကဒါ**တိ အာယသ္မန္တေ ယသေ သဒ္ဓိံ သဟာယကေဟိ အရဟတ္တံ ပတ္တေ ဧကသဋ္ဌိယာ အရဟန္တေသု ဗဟုဇနဟိတာယ[1] လောကေ ဓမ္မဒေသနံ ကရောန္တေသု။ **ကသ္မာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇတ္ထဉ္စ ဥပသမ္ပဒတ္ထဉ္စ။ ယထာဟ—

> “ဧဝဉ္စ ပန ဘိက္ခဝေ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗော။ ပဌမံ ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒါပေတွာ ဧကံသံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကာရာပေတွာ ဘိက္ခူနံ ပါဒေ ဝန္ဒာပေတွာ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒါပေတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှာပေတွာ ‘ဧဝံ ဝဒေဟီ’တိ ဝတ္တဗ္ဗော ‘ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ သံဃံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ’တိ”[2]။

ကသ္မာ စိဓာဒိတော ဝုတ္တန္တိ ဣဒဉ္စ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ တီဟိ ပိဋကေဟိ သင်္ဂဏှိတွာ ဝါစနာမဂ္ဂံ အာရောပေန္တေဟိ ပုဗ္ဗာစရိယေဟိ ယသ္မာ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဒေဝမနုဿာ ဥပါသကဘာဝေန ဝါ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေန ဝါ သာသနံ ဩတရန္တိ၊ တသ္မာ သာသနောတာရဿ မဂ္ဂဘူတတ္တာ ဣဓ ခုဒ္ဒကပါဌေ အာဒိတော ဝုတ္တန္တိ ဉာတဗ္ဗံ။

ကတံ[3] နိဒါနသောဓနံ။

၁-သရဏတ္တယဝဏ္ဏနာ

ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ

ဣဒါနိ ယံ ဝုတ္တံ “**ဗုဒ္ဓံ သရဏဂမနံ၊ ဂမကဉ္စ ဝိဘာဝယေ**”တိ၊ တတ္ထ သဗ္ဗဓမ္မေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏနိမိတ္တာနုတ္တရ[4]ဝိမောက္ခာဓိဂမပရိဘာဝိတံ ခန္ဓသန္တာနမုပါဒါယ, ပညတ္တိတော သဗ္ဗညုတညာဏပဒဋ္ဌာနံ ဝါ သစ္စာဘိသမ္ဗောဓိမုပါဒါယ ပညတ္တိတော သတ္တဝိသေသော ဗုဒ္ဓေါ။ ယထာဟ—

၁-ဗဟုဇနဟိတာယ သုခါယ (သျာ)
၂-ဝိ ၃-၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ကထံ (သီ)၊ ကတမံ (သျာ)
၄-...နိမိတ္တာနုတ္တရံ (က)

“Buddhoti yo so Bhagavā Sayambhū anācariyako pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁ saccāni abhisambujjhi, tattha ca sabbaññutaṁ patto, balesu ca vasībhāvan”ti[1].

Ayaṁ tāva atthato Buddhavibhāvanā.

Byañjanato pana “bujjhitāti Buddho, bodhetāti Buddho”ti evamādinā nayena veditabbo. Vuttañcetaṁ—

“Buddhoti kenaṭṭhena Buddho, bujjhitā saccānīti Buddho, bodhetā pajāyāti Buddho, sabbaññutāya Buddho, sabbadassāvitāya Buddho, anaññaneyyatāya Buddho, vikasitāya[2] Buddho, khīṇāsavasaṅkhātena Buddho, nirupakkilesasaṅkhātena Buddho, ekantavītarāgoti Buddho, ekantavītadosoti Buddho, ekantavītamohoti Buddho, ekantanikkilesoti Buddho, ekāyanamaggaṁ gatoti Buddho, eko anuttaraṁ Sammāsambodhiṁ abhisambuddhoti Buddho, abuddhivihatattā buddhipaṭilābhā Buddho. Buddhoti netaṁ nāmaṁ mātarā kataṁ, na pitarā kataṁ, na bhātarā kataṁ, na bhaginiyā kataṁ, na mittāmaccehi kataṁ, na ñātisālohitehi kataṁ, na samaṇabrāhmaṇehi kataṁ, na devatāhi kataṁ, vimokkhantikametaṁ Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ bodhiyā mūle saha sabbaññutaññāṇassa paṭilābhā sacchikā paññatti yadidaṁ Buddho”ti[1].

Ettha ca yathā loke avagantā avagatoti vuccati, evaṁ **bujjhitā saccānī**ti Buddho. Yathā paṇṇasosā vātā paṇṇasusāti vuccanti, evaṁ **bodhetā pajāyā**ti Buddho. **Sabbaññutāya Buddho**ti sabbadhammabujjhanasamatthāya buddhiyā Buddhoti vuttaṁ hoti. **Sabbadassāvitāya Buddho**ti sabbadhammabodhanasamatthāya buddhiyā Buddhoti vuttaṁ hoti. **Anaññaneyyatāya Buddho**ti aññena abodhito sayameva buddhattā Buddhoti vuttaṁ hoti. **Vikasitāya Buddho**ti nānāguṇavikasanato[3] padumamiva vikasanaṭṭhena Buddhoti vuttaṁ hoti. **Khīṇāsavasaṅkhātena Buddho**ti evamādīhi

1. Khu 7. 363; Khu 8. 197; Khu 9. 172 piṭṭhesu.
2. Visavitāya (Sī, Khu 7. 363; Khu 9. 172 piṭṭhesu ca)
3. Nānāguṇavisavanato (Sī, Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 85 piṭṭhe ca)

“ဗုဒ္ဓေါတိ ယော သော ဘဂဝါ သယမ္ဘူ အနာစရိယကော ပုဗ္ဗေ အနနုဿုတေသု ဓမ္မေသု သာမံ သစ္စာနိ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ၊ တတ္ထ စ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော၊ ဗလေသု စ ဝသီဘာဝ”န္တိ[၁]။

အယံ တာဝ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ။

ဗျဉ္ဇနတော ပန “ဗုဇ္ဈိတာတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗောဓေတာတိ ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

“ဗုဒ္ဓေါတိ ကေနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗုဇ္ဈိတာ သစ္စာနီတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဗောဓေတာ ပဇာယာတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗညုတာယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗဒဿာဝိတာယ ဗုဒ္ဓေါ၊ အနညနေယျတာယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိကသိတာယ[၂] ဗုဒ္ဓေါ၊ ခီဏာသဝသင်္ခါတေန ဗုဒ္ဓေါ၊ နိရုပက္ကိလေသသင်္ခါတေန ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တဝီတရာဂေါတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တဝီတဒေါသောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တဝီတမောဟောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကန္တနိက္ကိလေသောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကာယနမဂ္ဂံ ဂတောတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ အဗုဒ္ဓိဝိဟတတ္တာ ဗုဒ္ဓိပဋိလာဘာ ဗုဒ္ဓေါ။ ဗုဒ္ဓေါတိ နေတံ နာမံ မာတရာ ကတံ၊ န ပိတရာ ကတံ၊ န ဘာတရာ ကတံ၊ န ဘဂိနိယာ ကတံ၊ န မိတ္တာမစ္စေဟိ ကတံ၊ န ဉာတိသာလောဟိတေဟိ ကတံ၊ န သမဏဗြာဟ္မဏေဟိ ကတံ၊ န ဒေဝတာဟိ ကတံ၊ ဝိမောက္ခန္တိကမေတံ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ ဗောဓိယာ မူလေ သဟ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပဋိလာဘာ သစ္ဆိကာ ပညတ္တိ ယဒိဒံ ဗုဒ္ဓေါ”တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ယထာ လောကေ အဝဂန္တာ အဝဂတောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ **ဗုဇ္ဈိတာ သစ္စာနီ**တိ ဗုဒ္ဓေါ။ ယထာ ပဏ္ဏသောသာ ဝါတာ ပဏ္ဏသုသာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝံ **ဗောဓေတာ ပဇာယာ**တိ ဗုဒ္ဓေါ။ **သဗ္ဗညုတာယ ဗုဒ္ဓေါ**တိ သဗ္ဗဓမ္မဗုဇ္ဈနသမတ္ထာယ ဗုဒ္ဓိယာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သဗ္ဗဒဿာဝိတာယ ဗုဒ္ဓေါ**တိ သဗ္ဗဓမ္မဗောဓနသမတ္ထာယ ဗုဒ္ဓိယာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနညနေယျတာယ ဗုဒ္ဓေါ**တိ အညေန အဗောဓိတော သယမေဝ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိကသိတာယ ဗုဒ္ဓေါ**တိ နာနာဂုဏဝိကသနတော[၃] ပဒုမမိဝ ဝိကသနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ခီဏာသဝသင်္ခါတေန ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဧဝမာဒီဟိ

၁-ခု ၇-၃၆၃၊ ခု ၈-၁၉၇၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိသဝိတာယ (သီ၊ ခု ၇-၃၆၃၊ ခု ၉-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု စ)
၃-နာနာဂုဏဝိသဝနတော (သီ၊ ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၈၅-ပိဋ္ဌေ စ)

cittasaṅkocakaradhammapahānato niddākkhayavibuddho puriso viya sabbakilesaniddākkhayavibuddhattā Buddhoti vuttaṁ hoti. **Ekāyanamaggaṁ gatoti Buddho**ti buddhiyatthānaṁ gamanatthapariyāyato yathā maggaṁ gatopi puriso gatoti vuccati, evaṁ ekāyanamaggaṁ gatattāpi Buddhoti vuccatīti dassetuṁ vuttaṁ. **Eko anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddhoti Buddho**ti na parehi buddhattā Buddho, kintu sayameva anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddhattā Buddhoti vuttaṁ hoti. **Abuddhivihatattā buddhipaṭilābhā Buddho**ti buddhi Buddhaṁ bodhoti[1] pariyāyavacanametaṁ. Tattha yathā nīlarattaguṇayogato "nīlo paṭo, ratto paṭo"ti vuccati, evaṁ buddhiguṇayogato Buddhoti ñāpetuṁ vuttaṁ hoti. Tato paraṁ **Buddhoti netaṁ nāman**ti evamādi atthamanugatā ayaṁ paññattīti bodhanatthaṁ vuttanti evarūpena nayena sabbesaṁ padānaṁ Buddhasaddassa sādhanasamattho attho veditabbo.

Ayaṁ byañjanatopi Buddhavibhāvanā.

Saraṇagamanagamakavibhāvanā

Idāni **saraṇagamanādīsu** hiṁsatīti saraṇaṁ, saraṇagatānaṁ teneva saraṇagamanena bhayaṁ santāsaṁ dukkhaṁ duggatiṁ parikkilesaṁ hiṁsati vidhamati nīharati nirodhetīti[2] attho. Atha vā hite pavattanena ahitā ca nivattanena sattānaṁ bhayaṁ hiṁsatīti Buddho, bhavakantārā uttaraṇena assāsadānena ca dhammo, appakānampi kārānaṁ[3] vipulaphalapaṭilābhakaraṇena saṁgho. Tasmā imināpi pariyāyena taṁ ratanattayaṁ saraṇaṁ. Tappasādataggarutāhi vihataviddhaṁsitakileso tapparāyaṇatākārappavatto aparappaccayo vā cittuppādo saraṇagamanaṁ. Taṁsamaṅgī satto taṁ saraṇaṁ gacchati, vuttappakārena cittuppādena "esa me saraṇaṁ, esa me parāyaṇan"ti evametaṁ upetīti attho. Upento ca "ete mayaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañca, upāsake no Bhagavā dhāretū"ti

1. Buddhi bodhoti (Ka)   2. Nippothetīti (Syā, Ka)
3. Appakānaṁ kārānaṁ dānapūjanavasena upanītasakkārānaṁ (Sī), appakānampi sakkārānaṁ (Syā)

စိတ္တသင်္ကောစကရဓမ္မပဟာနတော နိဒ္ဒါက္ခယဝိဗုဒ္ဓေါ ပုရိသော ဝိယ သဗ္ဗကိလေသနိဒ္ဒါက္ခယဝိဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဧကာယနမဂ္ဂံ ဂတောတိ ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓိယတ္ထာနံ ဂမနတ္ထပရိယာယတော ယထာ မဂ္ဂံ ဂတောပိ ပုရိသော ဂတောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဧကာယနမဂ္ဂံ ဂတတ္တာပိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတီတိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ဧကော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဗုဒ္ဓေါ**တိ န ပရေဟိ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ၊ ကိန္တု သယမေဝ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဗုဒ္ဓိဝိဟတတ္တာ ဗုဒ္ဓိပဋိလာဘာ ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓိ ဗုဒ္ဓံ ဗောဓောတိ[၁] ပရိယာယဝစနမေတံ။ တတ္ထ ယထာ နီလရတ္တဂုဏယောဂတော "နီလော ပဋော, ရတ္တော ပဋော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓိဂုဏယောဂတော ဗုဒ္ဓေါတိ ဉာပေတုံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတော ပရံ **ဗုဒ္ဓေါတိ နေတံ နာမ**န္တိ ဧဝမာဒိ အတ္ထမနုဂတာ အယံ ပညတ္တီတိ ဗောဓနတ္ထံ ဝုတ္တန္တိ ဧဝရူပေန နယေန သဗ္ဗေသံ ပဒါနံ ဗုဒ္ဓသဒ္ဒဿ သာဓနသမတ္ထော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ ဗျဉ္ဇနတောပိ ဗုဒ္ဓဝိဘာဝနာ။

သရဏဂမနဂမကဝိဘာဝနာ

ဣဒါနိ **သရဏဂမနာဒီသု** ဟိံသတီတိ သရဏံ၊ သရဏဂတာနံ တေနေဝ သရဏဂမနေန ဘယံ သန္တာသံ ဒုက္ခံ ဒုဂ္ဂတိံ ပရိက္ကိလေသံ ဟိံသတိ ဝိဓမတိ နီဟရတိ နိရောဓေတီတိ[၂] အတ္ထော။ အထ ဝါ ဟိတေ ပဝတ္တနေန အဟိတာ စ နိဝတ္တနေန သတ္တာနံ ဘယံ ဟိံသတီတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဘဝကန္တာရာ ဥတ္တရဏေန အဿာသဒါနေန စ ဓမ္မော၊ အပ္ပကာနမ္ပိ ကာရာနံ[၃] ဝိပုလဖလပဋိလာဘကရဏေန သံဃော။ တသ္မာ ဣမိနာပိ ပရိယာယေန တံ ရတနတ္တယံ သရဏံ။ တပ္ပသာဒတဂ္ဂရုတာဟိ ဝိဟတဝိဒ္ဓံသိတကိလေသော တပ္ပရာယဏတာကာရပ္ပဝတ္တော အပရပ္ပစ္စယော ဝါ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သရဏဂမနံ။ တံသမင်္ဂီ သတ္တော တံ သရဏံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရေန စိတ္တုပ္ပါဒေန "ဧသ မေ သရဏံ၊ ဧသ မေ ပရာယဏ"န္တိ ဧဝမေတံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ ဥပေန္တော စ "ဧတေ မယံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ သရဏံ ဂစ္ဆာမ ဓမ္မဉ္စ၊ ဥပါသကေ နော ဘဂဝါ ဓာရေတူ"တိ

၁-ဗုဒ္ဓိ ဗောဓောတိ (က)   ၂-နိပ္ပေါထေတီတိ (သျာ၊ က)
၃-အပ္ပကာနံ ကာရာနံ ဒါနပူဇနဝသေန ဥပနီတသက္ကာရာနံ (သီ)၊ အပ္ပကာနမ္ပိ သက္ကာရာနံ (သျာ)

Tapussa[1] Bhallikādayo viya samādānena vā, “Satthā me bhante Bhagavā, sāvakohamasmī”ti[2] Mahākassapādayo viya sissabhāvūpagamanena vā, “evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi ‘namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa. Namo tassa -pa- Sammāsambuddhassā’ti”[3] Brahmāyu-ādayo viya tapponattena vā, kammaṭṭhānānuyogino viya attasanniyyātanena vā, ariyapuggalā viya saraṇagamanupakkilesasamucchedena vāti anakappakāraṁ visayato kiccato ca upeti.

Ayaṁ saraṇagamanassa gamakassa ca vibhāvanā.

Bhedābhedaphaladīpanā

Idāni **“bhedābhedaṁ phalañcāpi, gamanīyañca dīpaye”**ti vuttānaṁ bhedādīnaṁ ayaṁ dīpanā—evaṁ saraṇagatassa puggalassa duvidho saraṇagamanabhedo sāvajjo ca anavajjo ca. Anavajjo kālakiriyāya, sāvajjo aññasatthari vuttappakārappavattiyā, tasmiṁ ca vuttappakāraviparītappavattiyā. So duvidhopi puthujjanānameva. Buddhaguṇesu aññāṇasaṁsayamicchāñāṇappavattiyā anādarādippavattiyā ca tesaṁ saraṇaṁ saṁkiliṭṭhaṁ hoti. Ariyapuggalā pana abhinnasaraṇā ceva asaṁkiliṭṭhasaraṇā ca honti. Yathāha “aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo aññaṁ Satthāraṁ uddiseyyā”ti[4]. Puthujjanā tu yāvadeva[5] saraṇabhedaṁ na pāpuṇanti, tāvadeva abhinnasaraṇā. Sāvajjova[6] nesaṁ saraṇabhedo, saṁkileso ca aniṭṭhaphalado hoti. Anavajjo avipākattā aphalo, abhedo pana phalato iṭṭhameva phalaṁ deti.

---

1. Tapassu (Sī)
2. Saṁ 1. 419 piṭṭhe.
3. Ma 2. 341 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 29; Ma 3. 110; Abhi 2. 349 piṭṭhesu.
5. Yāva (Sī, Syā)
6. Sāvajjo (Sī)

တပုဿ[၁]ဘလ္လိကာဒယော ဝိယ သမာဒါနေန ဝါ, “သတ္ထာ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ သာဝကောဟမသ္မီ”တိ[၂] မဟာကဿပါဒယော ဝိယ သိဿဘာဝူပဂမနေန ဝါ, “ဧဝံ ဝုတ္တေ ဗြဟ္မာယု ဗြာဟ္မဏော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ ယေန ဘဂဝါ တေနဉ္ဇလိံ ပဏာမေတွာ တိက္ခတ္တုံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ ‘နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။ နမော တဿ။ပ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ’တိ”[၃] ဗြဟ္မာယုအာဒယော ဝိယ တပ္ပောဏတ္တေန ဝါ, ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂိနော ဝိယ အတ္တသန္နိယျာတနေန ဝါ, အရိယပုဂ္ဂလာ ဝိယ သရဏဂမနုပက္ကိလေသသမုစ္ဆေဒေန ဝါတိ အနေကပ္ပကာရံ ဝိသယတော ကိစ္စတော စ ဥပေတိ။

အယံ သရဏဂမနဿ ဂမကဿ စ ဝိဘာဝနာ။

ဘေဒါဘေဒဖလဒီပနာ

ဣဒါနိ **“ဘေဒါဘေဒံ ဖလဉ္စာပိ၊ ဂမနီယဉ္စ ဒီပယေ”**တိ ဝုတ္တာနံ ဘေဒါဒီနံ အယံ ဒီပနာ—ဧဝံ သရဏဂတဿ ပုဂ္ဂလဿ ဒုဝိဓော သရဏဂမနဘေဒေါ သာဝဇ္ဇော စ အနဝဇ္ဇော စ။ အနဝဇ္ဇော ကာလကိရိယာယ၊ သာဝဇ္ဇော အညသတ္ထရိ ဝုတ္တပ္ပကာရပ္ပဝတ္တိယာ, တသ္မိံ စ ဝုတ္တပ္ပကာရဝိပရီတပ္ပဝတ္တိယာ။ သော ဒုဝိဓောပိ ပုထုဇ္ဇနာနမေဝ။ ဗုဒ္ဓဂုဏေသု အညာဏသံသယမိစ္ဆာဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ အနာဒရာဒိပ္ပဝတ္တိယာ စ တေသံ သရဏံ သံကိလိဋ္ဌံ ဟောတိ။ အရိယပုဂ္ဂလာ ပန အဘိန္နသရဏာ စေဝ အသံကိလိဋ္ဌသရဏာ စ ဟောန္တိ။ ယထာဟ “အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော အညံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိသေယျာ”တိ[၄]။ ပုထုဇ္ဇနာ တု ယာဝဒေဝ[၅] သရဏဘေဒံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝဒေဝ အဘိန္နသရဏာ။ သာဝဇ္ဇောဝ[၆] နေသံ သရဏဘေဒေါ၊ သံကိလေသော စ အနိဋ္ဌဖလဒေါ ဟောတိ။ အနဝဇ္ဇော အဝိပါကတ္တာ အဖလော၊ အဘေဒေါ ပန ဖလတော ဣဋ္ဌမေဝ ဖလံ ဒေတိ။

၁-တပဿု (သီ)
၂-သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၂-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၂၉၊ မ ၃-၁၁၀၊ အဘိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ယာဝ (သီ၊ သျာ)
၆-သာဝဇ္ဇော (သီ)

Yathāha—

“Yekeci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ.
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressantī”ti[1].

Tatra ca ye saraṇagamanupakkilesasamucchedena saraṇaṁ gatā, te apāyaṁ na gamissanti. Itare pana saraṇagamanena na gamissantīti evaṁ gāthāya adhippāyo veditabbo.

Ayaṁ tāva bhedābhedaphaladīpanā.

Gamanīyadīpanā

Gamanīyadīpanāyaṁ codako āha—“Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti ettha yo Buddhaṁ saraṇaṁ gacchati, esa Buddhaṁ vā gaccheyya saraṇaṁ vā, ubhayathāpi ca ekassa vacanaṁ niratthakaṁ. Kasmā? Gamanakiriyāya kammadvayābhāvato. Na hettha “ajaṁ gāmaṁ netī”ti-ādīsu viya dvikammakattaṁ akkharacintakā icchanti.

“Gacchateva pubbaṁ disaṁ, gacchati pacchimaṁ disan”ti-ādīsu[2] viya sātthakamevāti ce[3]. Na Buddhasaraṇānaṁ samānādhikaraṇabhāvassānadhippetato. Etesaṁ hi samānādhikaraṇabhāve adhippete paṭihatacittopi Buddhaṁ upasaṅkamanto Buddhaṁ saraṇaṁ gato siyā. Yaṁ hi taṁ Buddhoti visesitaṁ saraṇaṁ, tamevesa gatoti. “Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, etaṁ saraṇamuttaman”ti[4] vacanato samānādhikaraṇattamevāti ce. Na, tattheva tabbhāvato. Tattheva hi gāthāpade etaṁ Buddhādiratanattayaṁ saraṇagatānaṁ bhayaharaṇattasaṅkhāte saraṇabhāve abyabhicaraṇato “khemamuttamañca saraṇan”ti ayaṁ samānādhikaraṇabhāvo adhippeto, aññattha tu[5] gamisambandhe sati saraṇagamanassa appasiddhito anadhippetoti asādhakametaṁ.

1. Dī 2. 204; Saṁ 1. 25 piṭṭhesu.
2. Saṁ 1. 123; Saṁ 2. 101 piṭṭhesu.
3. Samānādhikaraṇabhāvoti ce (Syā)
4. Khu 1. 42 piṭṭhe Dhammapade.
5. Aññadatthu (Ka)

ယထာဟ—

“ယေကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တီ”တိ[၁]။

တတြ စ ယေ သရဏဂမနုပက္ကိလေသသမုစ္ဆေဒေန သရဏံ ဂတာ၊ တေ အပါယံ န ဂမိဿန္တိ။ ဣတရေ ပန သရဏဂမနေန န ဂမိဿန္တီတိ ဧဝံ ဂါထာယ အဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ တာဝ ဘေဒါဘေဒဖလဒီပနာ။

ဂမနီယဒီပနာ

ဂမနီယဒီပနာယံ စောဒကော အာဟ—“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဧတ္ထ ယော ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧသ ဗုဒ္ဓံ ဝါ ဂစ္ဆေယျ သရဏံ ဝါ၊ ဥဘယထာပိ စ ဧကဿ ဝစနံ နိရတ္ထကံ။ ကသ္မာ? ဂမနကိရိယာယ ကမ္မဒွယာဘာဝတော။ န ဟေတ္ထ “အဇံ ဂါမံ နေတီ”တိအာဒီသု ဝိယ ဒွိကမ္မကတ္တံ အက္ခရစိန္တကာ ဣစ္ဆန္တိ။

“ဂစ္ဆတေဝ ပုဗ္ဗံ ဒိသံ၊ ဂစ္ဆတိ ပစ္ဆိမံ ဒိသ”န္တိအာဒီသု[၂] ဝိယ သာတ္ထကမေဝါတိ စေ[၃]။ န၊ ဗုဒ္ဓသရဏာနံ သမာနာဓိကရဏဘာဝဿာနဓိပ္ပေတတော။ ဧတေသံ ဟိ သမာနာဓိကရဏဘာဝေ အဓိပ္ပေတေ ပဋိဟတစိတ္တောပိ ဗုဒ္ဓံ ဥပသင်္ကမန္တော ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတော သိယာ။ ယံ ဟိ တံ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝိသေသိတံ သရဏံ၊ တမေဝေသ ဂတောတိ။ “ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ၊ ဧတံ သရဏမုတ္တမ”န္တိ[၄] ဝစနတော သမာနာဓိကရဏတ္တမေဝါတိ စေ။ န၊ တတ္ထေဝ တဗ္ဘာဝတော။ တတ္ထေဝ ဟိ ဂါထာပဒေ ဧတံ ဗုဒ္ဓါဒိရတနတ္တယံ သရဏဂတာနံ ဘယဟရဏတ္တသင်္ခါတေ သရဏဘာဝေ အဗျဘိစရဏတော “ခေမမုတ္တမဉ္စ သရဏ”န္တိ အယံ သမာနာဓိကရဏဘာဝေါ အဓိပ္ပေတော၊ အညတ္ထ တု[၅] ဂမိသမ္ဗန္ဓေ သတိ သရဏဂမနဿ အပ္ပသိဒ္ဓိတော အနဓိပ္ပေတောတိ အသာဓကမေတံ။

၁-ဒီ ၂-၂၀၄၊ သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သံ ၁-၁၂၃၊ သံ ၂-၁၀၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-သမာနာဓိကရဏဘာဝေါတိ စေ (သျာ)
၄-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၅-အညဒတ္ထု (က)

“Etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī”ti ettha gamisambandhepi saraṇagamanapasiddhito samānādhikaraṇattamevāti ce. Na, pubbe vuttadosappasaṅgato. Tatrāpi hi samānādhikaraṇabhāve sati etaṁ Buddhadhammasaṁghasaraṇaṁ paṭihatacittopi āgamma sabbadukkhā pamucceyyāti evaṁ pubbe vuttadosappasaṅgo eva siyā, na ca no dosena atthi atthoti asādhakametaṁ. Yathā “mamaṁ hi Ānanda kalyāṇamittaṁ āgamma jātidhammā sattā jātiyā parimuccantī”ti[1] ettha Bhagavato kalyāṇamittassa ānubhāvena parimuccamānā sattā “kalyāṇamittaṁ āgamma parimuccantī”ti vuttā, evamidhāpi Buddhadhammasaṁghassa saraṇassānubhāvena muccamāno “etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī”ti vuttoti evamettha adhippāyo veditabbo.

Evaṁ[2] sabbathāpi na Buddhassa gamanīyattaṁ yujjati, na saraṇassa, na ubhayesaṁ, icchitabbañca gacchāmīti niddiṭṭhassa gamakassa gamanīyaṁ, tato vattabbā ettha yuttīti. Vuccate—

Buddhoyevettha gamanīyo, gamanākāradassanatthaṁ tu taṁ saraṇavacanaṁ, Buddhaṁ saraṇanti gacchāmi, esa me saraṇaṁ, esa me parāyaṇaṁ, aghassa tātā[3], hitassa ca vidhātāti iminā adhippāyena etaṁ gacchāmi bhajāmi sevāmi payirupāsāmi, evaṁ vā jānāmi bujjhāmīti. Yesaṁ hi dhātūnaṁ gati-attho, buddhipi tesaṁ atthoti. Iti-saddassa appayogā ayuttamiti ce. Taṁ na. Tattha siyā—yadi cettha evamattho bhaveyya, tato “aniccaṁ rūpaṁ aniccaṁ rūpanti yathābhūtaṁ pajānātī”ti evamādīsu[4] viya iti-saddo payutto siyā, na ca payutto, tasmā ayuttametanti. Tañca na, kasmā? Tadatthasambhavā. “Yo ca Buddhañca dhammañca, saṁghañca saraṇaṁ gato”ti evamādīsu[5] viya idhāpi iti- saddassa attho sambhavati, na ca vijjamānatthasambhavā iti-saddā sabbattha payujjanti, appayuttassāpettha payuttassa viya iti-saddassa attho viññātabbo aññesu ca evaṁjātikesu, tasmā adoso eva soti. “Anujānāmi bhikkhave tīhi saraṇagamanehi pabbajjan”ti-ādīsu[6] saraṇasseva gamanīyato yaṁ vuttaṁ “gamanākāradassanatthaṁ tu saraṇavacanan”ti, taṁ na yuttamiti ce.

1. Saṁ 1. 88 piṭṭhe. 2. Etaṁ (Ka) 3. Ghātā (Sī), vighātā (Syā)
4. Saṁ 2. 46, 94 piṭṭhādīsu. 5. Khu 1. 42 piṭṭhe. 6. Vi 3. 29 piṭṭhe.

“ဧတံ သရဏမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ ဧတ္ထ ဂမိသမ္ဗန္ဓေပိ သရဏဂမနပသိဒ္ဓိတော သမာနာဓိကရဏတ္တမေဝါတိ စေ။ န၊ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဒေါသပ္ပသင်္ဂတော။ တတြာပိ ဟိ သမာနာဓိကရဏဘာဝေ သတိ ဧတံ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃသရဏံ ပဋိဟတစိတ္တောပိ အာဂမ္မ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စေယျာတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဒေါသပ္ပသင်္ဂေါ ဧဝ သိယာ၊ န စ နော ဒေါသေန အတ္ထိ အတ္ထောတိ အသာဓကမေတံ။ ယထာ “မမံ ဟိ အာနန္ဒ ကလျာဏမိတ္တံ အာဂမ္မ ဇာတိဓမ္မာ သတ္တာ ဇာတိယာ ပရိမုစ္စန္တီ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဘဂဝတော ကလျာဏမိတ္တဿ အာနုဘာဝေန ပရိမုစ္စမာနာ သတ္တာ “ကလျာဏမိတ္တံ အာဂမ္မ ပရိမုစ္စန္တီ”တိ ဝုတ္တာ၊ ဧဝမိဓာပိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဿ သရဏဿာနုဘာဝေန မုစ္စမာနော “ဧတံ သရဏမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ ဝုတ္တောတိ ဧဝမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ[၂] သဗ္ဗထာပိ န ဗုဒ္ဓဿ ဂမနီယတ္တံ ယုဇ္ဇတိ၊ န သရဏဿ၊ န ဥဘယေသံ၊ ဣစ္ဆိတဗ္ဗဉ္စ ဂစ္ဆာမီတိ နိဒ္ဒိဋ္ဌဿ ဂမကဿ ဂမနီယံ၊ တတော ဝတ္တဗ္ဗာ ဧတ္ထ ယုတ္တီတိ။ ဝုစ္စတေ—

ဗုဒ္ဓေါယေဝေတ္ထ ဂမနီယော၊ ဂမနာကာရဒဿနတ္ထံ တု တံ သရဏဝစနံ၊ ဗုဒ္ဓံ သရဏန္တိ ဂစ္ဆာမိ၊ ဧသ မေ သရဏံ၊ ဧသ မေ ပရာယဏံ၊ အဃဿ တာတာ[၃]၊ ဟိတဿ စ ဝိဓာတာတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဧတံ ဂစ္ဆာမိ ဘဇာမိ သေဝါမိ ပယိရုပါသာမိ၊ ဧဝံ ဝါ ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ။ ယေသံ ဟိ ဓာတူနံ ဂတိအတ္ထော၊ ဗုဒ္ဓိပိ တေသံ အတ္ထောတိ။ ဣတိ-သဒ္ဒဿ အပ္ပယောဂါ အယုတ္တမိတိ စေ။ တံ န။ တတ္ထ သိယာ—ယဒိ စေတ္ထ ဧဝမတ္ထော ဘဝေယျ၊ တတော “အနိစ္စံ ရူပံ အနိစ္စံ ရူပန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] ဝိယ ဣတိ-သဒ္ဒေါ ပယုတ္တော သိယာ၊ န စ ပယုတ္တော၊ တသ္မာ အယုတ္တမေတန္တိ။ တဉ္စ န၊ ကသ္မာ? တဒတ္ထသမ္ဘဝါ။ “ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ သံဃဉ္စ သရဏံ ဂတော”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] ဝိယ ဣဓာပိ ဣတိ-သဒ္ဒဿ အတ္ထော သမ္ဘဝတိ၊ န စ ဝိဇ္ဇမာနတ္ထသမ္ဘဝါ ဣတိ-သဒ္ဒါ သဗ္ဗတ္ထ ပယုဇ္ဇန္တိ၊ အပ္ပယုတ္တဿာပေတ္ထ ပယုတ္တဿ ဝိယ ဣတိ-သဒ္ဒဿ အတ္ထော ဝိညာတဗ္ဗော အညေသု စ ဧဝံဇာတိကေသု၊ တသ္မာ အဒေါသော ဧဝ သောတိ။ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇ”န္တိအာဒီသု[၆] သရဏဿေဝ ဂမနီယတော ယံ ဝုတ္တံ “ဂမနာကာရဒဿနတ္ထံ တု သရဏဝစန”န္တိ၊ တံ န ယုတ္တမိတိ စေ။

၁-သံ ၁-၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဧတံ (က) ၃-ဃာတာ (သီ)၊ ဝိဃာတာ (သျာ)
၄-သံ ၂-၄၆-၉၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဝိ ၃-၂၉-ပိဋ္ဌေ။

taṁ nāyuttaṁ. Kasmā? Tadatthasambhavā eva. Tatrāpi hi tassa attho sambhavati, yato pubbasadisameva appayuttopi payutto viya veditabbo. Itarathā hi pubbe vuttadosappasaṅgo eva siyā, tasmā yathānusiṭṭhameva gahetabbaṁ.

Ayaṁ gamanīyadīpanā.

Dhammasaṁghasaraṇavibhāvanā

Idāni yaṁ vuttaṁ **“dhammaṁ saraṇamiccādi, dvayepesa nayo mato**ti ettha vuccate—yvāyaṁ “Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti ettha atthavaṇṇanānayo vutto, “dhammaṁ saraṇaṁ gacchāmi, saṁghaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti etasmimpi padadvaye esova veditabbo. Tatrāpi hi dhammasaṁghānaṁ atthato byañjanato ca vibhāvana-mattameva asadisaṁ, sesaṁ vuttasadisameva. Yato yadevettha asadisaṁ, taṁ vuccate—maggaphalanibbānāni dhammoti eke. Bhāvitamaggānaṁ sacchikatanibbānānañja apāyesu apatanabhāvena dhāraṇato paramassāsavidhānato ca maggavirāgā eva imasmiṁ atthe dhammoti amhākaṁ khanti, aggappasādasuttañceva sādhakaṁ. Vuttaṁ cettha “yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī”ti evamādi[1].

Catubbidha-ariyamaggasamaṅgīnaṁ catusāmaññaphalasamadhivāsita[2] khandhasantānānañca puggalānaṁ samūho diṭṭhisīlasaṁghātena saṁhatattā saṁgho. Vuttañcetaṁ Bhagavatā—

> “Taṁ kiṁ maññasi Ānanda, ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, seyyathidaṁ, cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, passasi no tvaṁ Ānanda imesu dhammesu dvepi bhikkhū nānāvāde”ti[3].

Ayaṁ hi paramatthasaṁgho saraṇanti gamanīyo. Sutte ca “āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ

---

1. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu. 2. Samādhivāsita (Syā) 3. Ma 3. 33 piṭṭhe.

တံ နာယုတ္တံ။ ကသ္မာ? တဒတ္ထသမ္ဘဝါ ဧဝ။ တတြာပိ ဟိ တဿ အတ္ထော သမ္ဘဝတိ၊ ယတော ပုဗ္ဗသဒိသမေဝ အပ္ပယုတ္တောပိ ပယုတ္တော ဝိယ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ဣတရထာ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဒေါသပ္ပသင်္ဂေါ ဧဝ သိယာ၊ တသ္မာ ယထာ-နုသိဋ္ဌမေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။

အယံ ဂမနီယဒီပနာ။

ဓမ္မသံဃသရဏဝိဘာဝနာ

ဣဒါနိ ယံ ဝုတ္တံ **“ဓမ္မံ သရဏမိစ္စာဒိ၊ ဒွယေပေသ နယော မတော**တိ ဧတ္ထ ဝုစ္စတေ—ယွာယံ “ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဧတ္ထ အတ္ထဝဏ္ဏနာနယော ဝုတ္တော၊ “ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ သံဃံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဧတသ္မိမ္ပိ ပဒဒွယေ ဧသောဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတြာပိ ဟိ ဓမ္မသံဃာနံ အတ္ထတော ဗျဉ္ဇနတော စ ဝိဘာဝန-မတ္တမေဝ အသဒိသံ၊ သေသံ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ယတော ယဒေဝေတ္ထ အသဒိသံ၊ တံ ဝုစ္စတေ—မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိ ဓမ္မောတိ ဧကေ။ ဘာဝိတမဂ္ဂါနံ သစ္ဆိကတ-နိဗ္ဗာနာနဉ္စ အပါယေသု အပတနဘာဝေန ဓာရဏတော ပရမဿာသဝိဓာန-တော စ မဂ္ဂဝိရာဂါ ဧဝ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ ဓမ္မောတိ အမှာကံ ခန္တိ၊ အဂ္ဂပ္ပသာဒ-သုတ္တဉ္စေဝ သာဓကံ။ ဝုတ္တံ စေတ္ထ “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိ ဧဝမာဒိ[1]။

စတုဗ္ဗိဓအရိယမဂ္ဂသမင်္ဂီနံ စတုသာမညဖလသမဓိဝါသိတ[2]ခန္ဓသန္တာနာ-နဉ္စ ပုဂ္ဂလာနံ သမူဟော ဒိဋ္ဌိသီလသံဃာတေန သံဟတတ္တာ သံဃော။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

> “တံ ကိံ မညသိ အာနန္ဒ၊ ယေ ဝေါ မယာ ဓမ္မာ အဘိညာ ဒေသိတာ၊ သေယျထိဒံ၊ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ၊ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ၊ ပဉ္စ ဗလာနိ၊ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ပဿသိ နော တွံ အာနန္ဒ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဒွေပိ ဘိက္ခူ နာနာဝါဒေ”တိ[3]။

အယံ ဟိ ပရမတ္ထသံဃော သရဏန္တိ ဂမနီယော။ သုတ္တေ စ “အာဟုနေ-ယျော ပါဟုနေယျော ဒက္ခိဏေယျော အဉ္ဇလိကရဏီယော အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ

၁-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သမာဓိဝါသိတ (သျာ) ၃-မ ၃-၃၃-ပိဋ္ဌေ။

lokassā”ti[1] vutto. Etaṁ pana saraṇaṁ gatassa aññasmimpi bhikkhusaṁghe vā bhikkhunisaṁghe vā Buddhappamukhe vā saṁghe sammutisaṁghe vā catuvaggādibhede ekapuggalepi vā Bhagavantaṁ uddissa pabbajite vandanādikiriyāya saraṇagamanaṁ neva bhijjati na saṁkilissati, ayamettha viseso. Vuttāvasesantu imassa dutiyassa ca saraṇagamanassa bhedābhedādividhānaṁ pubbe vuttanayeneva veditabbaṁ. Ayaṁ tāva “dhammaṁ saraṇamiccādi, dvayepesa nayo mato”ti etassa vaṇṇanā.

Anupubbavavatthānakāraṇaniddesa

Idāni **anupubbavavatthāne, kāraṇañca viniddise**ti ettha etesu ca tīsu saraṇavacanesu sabbasattānaṁ aggoti katvā paṭhamaṁ Buddho, tappabhavato tadupadesitato ca anantaraṁ dhammo, tassa dhammassa ādhārakato tadāsevanato ca ante saṁgho. Sabbasattānaṁ vā hite niyojakoti[2] katvā paṭhamaṁ Buddho, tappabhavato sabbasattahitattā anantaraṁ dhammo, hitādhigamāya paṭipanno adhigatahito cāti katvā ante saṁgho saraṇabhāvena vavatthapetvā pakāsitoti evaṁ anupubbavavatthāne kāraṇañca viniddise.

Upamāpakāsanā

Idāni yampi vuttaṁ **“saraṇattayametañca, upamāhi pakāsaye”**ti, tampi vuccate—ettha pana puṇṇacando viya Buddho, candakiraṇanikaro viya tena desito dhammo, puṇṇacandakiraṇasamuppāditapīṇito[3] loko viya saṁgho. Bālasūriyo viya Buddho, tassa rasmijālamiva vuttappakāro dhammo, tena vihatandhakāro[4] loko viya saṁgho. Vanadāhakapuriso viya Buddho, vanadahanaggi viya kilesavanadahano dhammo, daḍḍhavanattā khettabhūto viya bhūmibhāgo daḍḍhakilesattā puññakkhettabhūto saṁgho. Mahāmegho viya Buddho, salilavuṭṭhi viya dhammo, vuṭṭhinipātūpasamitareṇu viya janapado upasamitakilesareṇu saṁgho.

---

1. Khu 1. 254; Aṁ 1. 343, 490 piṭṭhādīsu.
2. Viniyojakoti (Sī)
3. ...samuppāditapītiko (Sī)
4. Hatavihatandhakāro (Syā), tirobhāvitandhakāro (Ka)

လောကဿာ”တိ[၁] ဝုတ္တော။ ဧတံ ပန သရဏံ ဂတဿ အညသ္မိမ္ပိ ဘိက္ခုသံဃေ ဝါ ဘိက္ခုနိသံဃေ ဝါ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေ ဝါ သံဃေ သမ္မုတိသံဃေ ဝါ စတုဝဂ္ဂါဒိဘေဒေ ဧကပုဂ္ဂလေပိ ဝါ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတေ ဝန္ဒနာဒိကိရိယာယ သရဏဂမနံ နေဝ ဘိဇ္ဇတိ န သံကိလိဿတိ၊ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။ ဝုတ္တာဝသေသန္တု ဣမဿ ဒုတိယဿ စ သရဏဂမနဿ ဘေဒါဘေဒါဒိဝိဓာနံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝ “ဓမ္မံ သရဏမိစ္စာဒိ၊ ဒွယေပေသ နယော မတော”တိ ဧတဿ ဝဏ္ဏနာ။

အနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနကာရဏနိဒ္ဒေသ

ဣဒါနိ **အနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနေ၊ ကာရဏဉ္စ ဝိနိဒ္ဒိသေ**တိ ဧတ္ထ ဧတေသု စ တီသု သရဏဝစနေသု သဗ္ဗသတ္တာနံ အဂ္ဂေါတိ ကတွာ ပဌမံ ဗုဒ္ဓေါ၊ တပ္ပဘဝတော တဒုပဒေသိတတော စ အနန္တရံ ဓမ္မော၊ တဿ ဓမ္မဿ အာဓာရကတော တဒါသေဝနတော စ အန္တေ သံဃော။ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဝါ ဟိတေ နိယောဇကောတိ[၂] ကတွာ ပဌမံ ဗုဒ္ဓေါ၊ တပ္ပဘဝတော သဗ္ဗသတ္တဟိတတ္တာ အနန္တရံ ဓမ္မော၊ ဟိတာဓိဂမာယ ပဋိပန္နော အဓိဂတဟိတော စာတိ ကတွာ အန္တေ သံဃော သရဏဘာဝေန ဝဝတ္ထပေတွာ ပကာသိတောတိ ဧဝံ အနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနေ ကာရဏဉ္စ ဝိနိဒ္ဒိသေ။

ဥပမာပကာသနာ

ဣဒါနိ ယမ္ပိ ဝုတ္တံ **“သရဏတ္တယမေတဉ္စ၊ ဥပမာဟိ ပကာသယေ”**တိ၊ တမ္ပိ ဝုစ္စတေ—ဧတ္ထ ပန ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ စန္ဒကိရဏနိကရော ဝိယ တေန ဒေသိတော ဓမ္မော၊ ပုဏ္ဏစန္ဒကိရဏသမုပ္ပါဒိတပီဏိတော[၃] လောကော ဝိယ သံဃော။ ဗာလသူရိယော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ တဿ ရသ္မိဇာလမိဝ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဓမ္မော၊ တေန ဝိဟတန္ဓကာရော[၄] လောကော ဝိယ သံဃော။ ဝနဒါဟကပုရိသော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝနဒဟနဂ္ဂိ ဝိယ ကိလေသဝနဒဟနော ဓမ္မော၊ ဒဍ္ဎဝနတ္တာ ခေတ္တဘူတော ဝိယ ဘူမိဘာဂေါ ဒဍ္ဎကိလေသတ္တာ ပုညက္ခေတ္တဘူတော သံဃော။ မဟာမေဃော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သလိလဝုဋ္ဌိ ဝိယ ဓမ္မော၊ ဝုဋ္ဌိနိပါတူပသမိတရေဏု ဝိယ ဇနပဒေါ ဥပသမိတကိလေသရေဏု သံဃော။

၁-ခု ၁-၂၅၄၊ အံ ၁-၃၄၃-၄၉၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဝိနိယောဇကောတိ (သီ)
၃-....သမုပ္ပါဒိတပီတိကော (သီ)
၄-ဟတဝိဟတန္ဓကာရော (သျာ)၊ တိရောဘာဝိတန္ဓကာရော (က)

susārathi viya Buddho, assājānīyavinayūpāyo viya dhammo, suvinītassājānīyasamūho viya saṁgho. Sabbadiṭṭhisalluddharaṇato sallakatto viya Buddho, salluddharaṇūpāyo viya dhammo, samuddhaṭasallo viya jano samuddhaṭadiṭṭhisallo saṁgho. Mohapaṭalasamuppāṭanato vā sālākiyo viya Buddho, paṭalasamuppāṭanupāyo viya dhammo, samuppāṭitapaṭalo vippasannalocano viya jano samuppāṭitamohapaṭalo vippasannañāṇalocano saṁgho. Sānusayakilesabyādhiharaṇasamatthatāya vā kusalo vejjo viya Buddho, sammā payuttabhesajjamiva dhammo, bhesajjapayogena samupasantabyādhi viya janasamudāyo samupasantakilesabyādhānusayo saṁgho.

Atha vā sudesako viya Buddho, sumaggo viya khemantabhūmi viya ca dhammo, maggappaṭipanno khemantabhūmippatto viya saṁgho. Sunāviko viya Buddho, nāvā viya dhammo, pārappatto sampattiko viya jano[1] saṁgho. Himavā viya Buddho, tappabhavosadhamiva dhammo, osadhūpabhogena nirāmayo viya jano saṁgho. Dhanado viya Buddho, dhanaṁ viya dhammo, yathādhippāyaṁ laddhadhano viya jano sammāladdha-ariyadhano saṁgho. Nidhidassanako viya Buddho, nidhi viya dhammo, nidhippatto viya jano saṁgho.

Api ca abhayado viya vīrapuriso Buddho, abhayamiva dhammo, sampattābhayo viya jano accantasabbabhayo saṁgho. Assāsako viya Buddho, assāso viya dhammo, assatthajano viya saṁgho. Sumitto viya Buddho, hitūpadeso viya dhammo, hitūpayogena pattasadattho viya jano saṁgho. Dhanākaro viya Buddho, dhanasāro viya dhammo, dhanasārūpabhogo viya jano saṁgho. Rājakumāranhāpako viya Buddho, sīsanhānasalilaṁ viya dhammo, sunhātarājakumāravaggo viya saddhammasalilasunhāto saṁgho. Alaṅkārakārako viya Buddho, alaṅkāro viya dhammo, alaṅkatarājaputtagaṇo viya saddhammālaṅkato saṁgho. Candanarukkho viya Buddho, tappabhavagandho viya dhammo, candanupabhogena santapariḷāho viya jano saddhammūpabhogena santapariḷāho saṁgho. Dāyajjasampadānako viya pitā Buddho, dāyajjaṁ viya dhammo, dāyajjaharo puttavaggo viya saddhammadāyajjaharo saṁgho.

1. Pārappattasampattiko viya jano (Sī), pārappatto viya sampattikajano (Syā)

သုသာရထိ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ အဿာဇာနီယဝိနယူပါယော ဝိယ ဓမ္မော၊ သုဝိနီတဿာဇာနီယသမူဟော ဝိယ သံဃော။ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိသလ္လုဒ္ဓရဏတော သလ္လကတ္တော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သလ္လုဒ္ဓရဏူပါယော ဝိယ ဓမ္မော၊ သမုဒ္ဓဋသလ္လော ဝိယ ဇနော သမုဒ္ဓဋဒိဋ္ဌိသလ္လော သံဃော။ မောဟပဋလသမုပ္ပါဋနတော ဝါ သာလာကိယော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ပဋလသမုပ္ပါဋနုပါယော ဝိယ ဓမ္မော၊ သမုပ္ပါဋိတပဋလော ဝိပ္ပသန္နလောစနော ဝိယ ဇနော သမုပ္ပါဋိတမောဟပဋလော ဝိပ္ပသန္နဉာဏလောစနော သံဃော။ သာနုသယကိလေသဗျာဓိဟရဏသမတ္ထတာယ ဝါ ကုသလော ဝေဇ္ဇော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သမ္မာ ပယုတ္တဘေသဇ္ဇမိဝ ဓမ္မော၊ ဘေသဇ္ဇပယောဂေန သမုပသန္တဗျာဓိ ဝိယ ဇနသမုဒါယော သမုပသန္တကိလေသဗျာဓာနုသယော သံဃော။

အထ ဝါ သုဒေသကော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သုမဂ္ဂေါ ဝိယ ခေမန္တဘူမိ ဝိယ စ ဓမ္မော၊ မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော ခေမန္တဘူမိပ္ပတ္တော ဝိယ သံဃော။ သုနာဝိကော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ နာဝါ ဝိယ ဓမ္မော၊ ပါရပ္ပတ္တော သမ္ပတ္တိကော ဝိယ ဇနော[၁] သံဃော။ ဟိမဝါ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ တပ္ပဘဝေါသဓမိဝ ဓမ္မော၊ ဩသဓူပဘောဂေန နိရာမယော ဝိယ ဇနော သံဃော။ ဓနဒေါ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓနံ ဝိယ ဓမ္မော၊ ယထာဓိပ္ပါယံ လဒ္ဓဓနော ဝိယ ဇနော သမ္မာလဒ္ဓအရိယဓနော သံဃော။ နိဓိဒဿနကော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ နိဓိ ဝိယ ဓမ္မော၊ နိဓိပ္ပတ္တော ဝိယ ဇနော သံဃော။

အပိ စ အဘယဒေါ ဝိယ ဝီရပုရိသော ဗုဒ္ဓေါ၊ အဘယမိဝ ဓမ္မော၊ သမ္ပတ္တာဘယော ဝိယ ဇနော အစ္စန္တသဗ္ဗဘယော သံဃော။ အဿာသကော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ အဿာသော ဝိယ ဓမ္မော၊ အဿတ္ထဇနော ဝိယ သံဃော။ သုမိတ္တော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဟိတူပဒေသော ဝိယ ဓမ္မော၊ ဟိတူပယောဂေန ပတ္တသဒတ္ထော ဝိယ ဇနော သံဃော။ ဓနာကရော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓနသာရော ဝိယ ဓမ္မော၊ ဓနသာရူပဘောဂေါ ဝိယ ဇနော သံဃော။ ရာဇကုမာရနှာပကော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ သီသနှာနသလိလံ ဝိယ ဓမ္မော၊ သုနှာတရာဇကုမာရဝဂ္ဂေါ ဝိယ သဒ္ဓမ္မသလိလသုနှာတော သံဃော။ အလင်္ကာရကာရကော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ အလင်္ကာရော ဝိယ ဓမ္မော၊ အလင်္ကတရာဇပုတ္တဂဏော ဝိယ သဒ္ဓမ္မာလင်္ကတော သံဃော။ စန္ဒနရုက္ခော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ တပ္ပဘဝဂန္ဓော ဝိယ ဓမ္မော၊ စန္ဒနုပဘောဂေန သန္တပရိဠာဟော ဝိယ ဇနော သဒ္ဓမ္မူပဘောဂေန သန္တပရိဠာဟော သံဃော။ ဒါယဇ္ဇသမ္ပဒါနကော ဝိယ ပိတာ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒါယဇ္ဇံ ဝိယ ဓမ္မော၊ ဒါယဇ္ဇဟရော ပုတ္တဝဂ္ဂေါ ဝိယ သဒ္ဓမ္မဒါယဇ္ဇဟရော သံဃော။

၁-ပါရပ္ပတ္တသမ္ပတ္တိကော ဝိယ ဇနော (သီ)၊ ပါရပ္ပတ္တော ဝိယ သမ္ပတ္တိကဇနော (သျာ)

vikasitapadumaṁ viya Buddho, tappabhavamadhu viya dhammo, tadupabhogībhamaragaṇo viya saṁgho. Evaṁ saraṇattayametañca, upamāhi pakāsaye.

Ettāvatā ca yā pubbe **“kena kattha kadā kasmā, bhāsitaṁ saraṇattayan**”ti-ādīhi catūhi gāthāhi atthavaṇṇanāya mātikā nikkhittā, sā atthato pakāsitā hotīti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Saraṇattayavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sikkhāpadavaṇṇanā

Sikkhāpadapāṭhamātikā

Evaṁ saraṇagamanehi sāsanotāraṁ dassetvā sāsanaṁ otiṇṇena upāsakena vā pabbajitena vā yesu sikkhāpadesu paṭhamaṁ sikkhitabbaṁ, tāni dassetuṁ nikkhittassa Sikkhāpadapāṭhassa idāni vaṇṇanatthaṁ ayaṁ mātikā—

“Yena yattha yadā yasmā, vuttānetāni taṁ nayaṁ.
Vatvā katvā vavatthānaṁ, sādhāraṇavisesato.

Pakatiyā ca yaṁ vajjaṁ, vajjaṁ paṇṇattiyā ca yaṁ.
Vavatthapetvā taṁ katvā, padānaṁ byañjanatthato.

Sādhāraṇānaṁ sabbesaṁ, sādhāraṇavibhāvanaṁ.
Atha pañcasu pubbesu, visesatthappakāsato[1].

Pāṇātipātapabhuti-hekatānānatādito[2].
Ārammaṇādānabhedā, mahāsāvajjato tathā.

Payogaṅgasamuṭṭhānā, vedanāmūlakammato.
Viramato ca phalato, viññātabbo vinicchayo.

---

1. Visesatthappakāsano (Syā)
2. Pāṇādi pāṇātipāta, pabhutīhekatāditо (Sī), pāṇātipātātipāta, pabhutīhekatādito (Ka)

ဝိကသိတပဒုမံ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ၊ တပ္ပဘဝမဓု ဝိယ ဓမ္မော၊ တဒုပဘောဂီဘမရဂဏော ဝိယ သံဃော။ ဧဝံ သရဏတ္တယမေတဉ္စ၊ ဥပမာဟိ ပကာသယေ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယာ ပုဗ္ဗေ **“ကေန ကတ္ထ ကဒါ ကသ္မာ၊ ဘာသိတံ သရဏတ္တယ**န္တိအာဒီဟိ စတူဟိ ဂါထာဟိ အတ္ထဝဏ္ဏနာယ မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ၊ သာ အတ္ထတော ပကာသိတာ ဟောတီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

သရဏတ္တယဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂—သိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ

သိက္ခာပဒပါဌမာတိကာ

ဧဝံ သရဏဂမနေဟိ သာသနောတာရံ ဒဿေတွာ သာသနံ ဩတိဏ္ဏေန ဥပါသကေန ဝါ ပဗ္ဗဇိတေန ဝါ ယေသု သိက္ခာပဒေသု ပဌမံ သိက္ခိတဗ္ဗံ၊ တာနိ ဒဿေတုံ နိက္ခိတ္တဿ သိက္ခာပဒပါဌဿ ဣဒါနိ ဝဏ္ဏနတ္ထံ အယံ မာတိကာ—

“ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ ဝုတ္တာနေတာနိ တံ နယံ။
ဝတွာ ကတွာ ဝဝတ္ထာနံ၊ သာဓာရဏဝိသေသတော။

ပကတိယာ စ ယံ ဝဇ္ဇံ၊ ဝဇ္ဇံ ပဏ္ဏတ္တိယာ စ ယံ။
ဝဝတ္ထပေတွာ တံ ကတွာ၊ ပဒါနံ ဗျဉ္ဇနတ္ထတော။

သာဓာရဏာနံ သဗ္ဗေသံ၊ သာဓာရဏဝိဘာဝနံ။
အထ ပဉ္စသု ပုဗ္ဗေသု၊ ဝိသေသတ္ထပ္ပကာသတော[၁]။

ပါဏာတိပါတပဘုတိ-ဟေကတာနာနတာဒိတော[၂]။
အာရမ္မဏာဒါနဘေဒါ၊ မဟာသာဝဇ္ဇတော တထာ။

ပယောဂင်္ဂသမုဋ္ဌာနာ၊ ဝေဒနာမူလကမ္မတော။
ဝိရမတော စ ဖလတော၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၁-ဝိသေသတ္ထပ္ပကာသနော (သျာ)
၂-ပါဏာဒိ ပါဏာတိပါတ၊ ပဘုတီဟေကတာဒိတော (သီ)၊ ပါဏာတိပါတာတိပါတ၊ ပဘုတီဟေကတာဒိတော (က)

Yojetabbaṁ tato yuttaṁ, pacchimesvapi pañcasu.
Āveṇikañca vattabbaṁ, ñeyyā hīnāditāpi cā"ti.

Tattha etāni pāṇātipātāveramaṇīti-ādīni dasa sikkhāpadāni Bhagavatā eva vuttāni, na sāvakādīhi. Tāni ca Sāvattiyaṁ vuttāni Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme āyasmantaṁ Rāhulaṁ pabbājetvā Kapilavatthuto Sāvatthiṁ anuppattena sāmaṇerānaṁ sikkhāpadavavatthāpanatthaṁ. Vuttaṁ hetaṁ—

Atha kho Bhagavā Kapilavatthusmiṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena -pa-. Atha kho sāmaṇerānaṁ etadahosi "kati nu kho amhākaṁ sikkhāpadāni, kattha ca amhehi sikkhitabban"ti. Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ "anujānāmi bhikkhave sāmaṇerānaṁ dasa sikkhāpadāni, tesu ca sāmaṇerehi sikkhituṁ, pāṇātipātā veramaṇī -pa- jātarūparajatapaṭiggahaṇā veramaṇī"ti[1].

Tānetāni "samādāya sikkhati sikkhāpadesū"ti[2] suttānusārena saraṇagamanesu ca dassitapāṭhānusārena "pāṇātipātā veramaṇisikkhāpadaṁ[3] samādiyāmī"ti evaṁ vācanāmaggaṁ āropitānīti veditabbāni. Evaṁ tāva "yena yattha yadā yasmā, vuttānetāni taṁ nayaṁ vatvā"ti so nayo daṭṭhabbo.

Sādhāraṇavisesavavatthāna

Ettha ca ādito dve catutthapañcamāni upāsakānaṁ sāmaṇerānañca sādhāraṇāni niccasīlavasena. Uposathasīlavasena pana upāsakānaṁ sattamaṭṭhamaṁ cekaṁ aṅgaṁ katvā sabbapacchimavajjāni sabbānipi sāmaṇerehi sādhāraṇāni, pacchimaṁ pana sāmaṇerānameva visesabhūtanti evaṁ sādhāraṇavisesato vavatthānaṁ kātabbaṁ. Purimāni cettha pañca ekanta-akusalacittasamuṭṭhānattā pāṇātipātādīnaṁ pakativajjato veramaṇiyā,

1. Vi 3. 117 piṭṭhe. 2. Dī 1. 59; Ma 2. 17; Abhi 2. 253 piṭṭhādīsu.
3. Veramaṇī sikkhāpadaṁ (Sī, Syā)

ယောဇေတဗ္ဗံ တတော ယုတ္တံ၊ ပစ္ဆိမေသွပိ ပဉ္စသု။
အာဝေဏိကဉ္စ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဉေယျာ ဟီနာဒိတာပိ စာ”တိ။

တတ္ထ ဧတာနိ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏီတိအာဒီနိ ဒသ သိက္ခာပဒါနိ ဘဂဝတာ ဧဝ ဝုတ္တာနိ၊ န သာဝကာဒီဟိ။ တာနိ စ သာဝတ္ထိယံ ဝုတ္တာနိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ အာယသ္မန္တံ ရာဟုလံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ကပိလဝတ္ထုတော သာဝတ္ထိံ အနုပ္ပတ္တေန သာမဏေရာနံ သိက္ခာပဒဝဝတ္ထာပနတ္ထံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

အထ ခေါ ဘဂဝါ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတွာ ယေန သာဝတ္ထိ တေန စာရိကံ ပက္ကာမိ၊ အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရမာနော ယေန သာဝတ္ထိ တဒဝသရိ၊ တတြ သုဒံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ။ တေန ခေါ ပန သမယေန။ပ။ အထ ခေါ သာမဏေရာနံ ဧတဒဟောသိ “ကတိ နု ခေါ အမှာကံ သိက္ခာပဒါနိ၊ ကတ္ထ စ အမှေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗ”န္တိ။ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသုံ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သာမဏေရာနံ ဒသ သိက္ခာပဒါနိ၊ တေသု စ သာမဏေရေဟိ သိက္ခိတုံ၊ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ။ပ။ ဇာတရူပရဇတပဋိဂ္ဂဟဏာ ဝေရမဏီ”တိ[၁]။

တာနေတာနိ “သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ”တိ[၂] သုတ္တာနုသာရေန သရဏဂမနေသု စ ဒဿိတပါဌာနုသာရေန “ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိသိက္ခာပဒံ[၃] သမာဒိယာမီ”တိ ဧဝံ ဝါစနာမဂ္ဂံ အာရောပိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ တာဝ “ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ ဝုတ္တာနေတာနိ တံ နယံ ဝတွာ”တိ သော နယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သာဓာရဏဝိသေသဝဝတ္ထာန

ဧတ္ထ စ အာဒိတော ဒွေ စတုတ္ထပဉ္စမာနိ ဥပါသကာနံ သာမဏေရာနဉ္စ သာဓာရဏာနိ နိစ္စသီလဝသေန။ ဥပေါသထသီလဝသေန ပန ဥပါသကာနံ သတ္တမဋ္ဌမံ စေကံ အင်္ဂံ ကတွာ သဗ္ဗပစ္ဆိမဝဇ္ဇာနိ သဗ္ဗာနိပိ သာမဏေရေဟိ သာဓာရဏာနိ၊ ပစ္ဆိမံ ပန သာမဏေရာနမေဝ ဝိသေသဘူတန္တိ ဧဝံ သာဓာရဏဝိသေသတော ဝဝတ္ထာနံ ကာတဗ္ဗံ။ ပုရိမာနိ စေတ္ထ ပဉ္စ ဧကန္တအကုသလစိတ္တသမုဋ္ဌာနတ္တာ ပါဏာတိပါတာဒီနံ ပကတိဝဇ္ဇတော ဝေရမဏိယာ၊

၁-ဝိ ၃-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၅၉၊ မ ၂-၁၇၊ အဘိ ၂-၂၅၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-ဝေရမဏီ သိက္ခာပဒံ (သီ၊ သျာ)

sesāni paṇṇattivajjatoti evaṁ pakatiyā ca yaṁ vajjaṁ, vajjaṁ paṇṇattiyā ca yaṁ, taṁ vavatthapetabbaṁ.

Sādhāraṇavibhāvanā

Yasmā cettha "veramaṇisikkhāpadaṁ samādiyāmī"ti etāni sabbasādhāraṇāni padāni, tasmā etesaṁ padānaṁ byañjanato ca atthato ca ayaṁ sādhāraṇavibhāvanā veditabbā—

Tattha **byañjanato** tāva veraṁ maṇatīti veramaṇī, veraṁ pajahati, vinodeti, byantīkaroti, anabhāvaṁ gametīti attho. Viramati vā etāya karaṇabhūtāya veramhā puggaloti vikārassa vekāraṁ katvā veramaṇī. Teneva cettha "veramaṇisikkhāpadaṁ viramaṇisikkhāpadan"ti dvidhā sajjhāyaṁ karonti. Sikkhitabbāti sikkhā, pajjate anenāti padaṁ. Sikkhāya padaṁ sikkhāpadaṁ, sikkhāya adhigamūpāyoti attho. Atha vā mūlaṁ nissayo patiṭṭhāti vuttaṁ hoti. Veramaṇī eva sikkhāpadaṁ veramaṇisikkhāpadaṁ, viramaṇisikkhāpadaṁ vā dutiyena nayena. Sammā ādiyāmi samādiyāmi, avītikkamanādhippāyena akhaṇḍakāritāya acchiddabhāritāya asabalakāritāya ca ādiyāmīti vuttaṁ hoti.

Atthato pana veramaṇīti kāmāvacarakusalacittasampayuttā virati, sā pāṇātipātā viramantassa "yā tasmiṁ samaye pāṇātipātā ārati virati paṭivirati veramaṇī akiriyā akaraṇaṁ anajjhāpatti velā-anatikkamo setughāto"ti evamādinā[1] nayena Vibhaṅge vuttā. Kāmañcesā veramaṇī nāma lokuttarāpi atthi, idha pana samādiyāmīti vuttattā samādānavasena pavattārahā, tasmā sā na hotīti kāmāvacarakusalacittasampayuttā viratīti vuttā.

Sikkhāti tisso sikkhā adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññāsikkhāti, imasmiṁ panatthe sampattaviratisīlaṁ lokikā vipassanā rūpāpajhānāni ariyamaggo ca sikkhāti adhippetā. Yathāha—

> Katame dhammā sikkhā, yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti, somanassasahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ -pa- tasmiṁ

1. Abhi 2. 299 piṭṭhe.

သေသာနိ ပဏ္ဏတ္တိဝဇ္ဇတောတိ ဧဝံ ပကတိယာ စ ယံ ဝဇ္ဇံ၊ ဝဇ္ဇံ ပဏ္ဏတ္တိယာ စ ယံ၊ တံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။

သာဓာရဏဝိဘာဝနာ

ယသ္မာ စေတ္ထ "ဝေရမဏိသိက္ခာပဒံ သမာဒိယာမီ"တိ ဧတာနိ သဗ္ဗသာဓာရဏာနိ ပဒါနိ၊ တသ္မာ ဧတေသံ ပဒါနံ ဗျဉ္ဇနတော စ အတ္ထတော စ အယံ သာဓာရဏဝိဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—

တတ္ထ **ဗျဉ္ဇနတော** တာဝ ဝေရံ မဏတီတိ ဝေရမဏီ၊ ဝေရံ ပဇဟတိ၊ ဝိနောဒေတိ၊ ဗျန္တီကရောတိ၊ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ အတ္ထော။ ဝိရမတိ ဝါ ဧတာယ ကရဏဘူတာယ ဝေရမှာ ပုဂ္ဂလောတိ ဝိကာရဿ ဝေကာရံ ကတွာ ဝေရမဏီ။ တေနေဝ စေတ္ထ "ဝေရမဏိသိက္ခာပဒံ ဝိရမဏိသိက္ခာပဒ"န္တိ ဒွိဓာ သဇ္ဈာယံ ကရောန္တိ။ သိက္ခိတဗ္ဗာတိ သိက္ခာ၊ ပဇ္ဇတေ အနေနာတိ ပဒံ။ သိက္ခာယ ပဒံ သိက္ခာပဒံ၊ သိက္ခာယ အဓိဂမူပါယောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ မူလံ နိဿယော ပတိဋ္ဌာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝေရမဏီ ဧဝ သိက္ခာပဒံ ဝေရမဏိသိက္ခာပဒံ၊ ဝိရမဏိသိက္ခာပဒံ ဝါ ဒုတိယေန နယေန။ သမ္မာ အာဒိယာမိ သမာဒိယာမိ၊ အဝီတိက္ကမနာဓိပ္ပါယေန အခဏ္ဍကာရိတာယ အစ္ဆိဒ္ဒကာရိတာယ အသဗလကာရိတာယ စ အာဒိယာမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အတ္ထတော ပန ဝေရမဏီတိ ကာမာဝစရကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝိရတိ၊ သာ ပါဏာတိပါတာ ဝိရမန္တဿ "ယာ တသ္မိံ သမယေ ပါဏာတိပါတာ အာရတိ ဝိရတိ ပဋိဝိရတိ ဝေရမဏီ အကိရိယာ အကရဏံ အနဇ္ဈာပတ္တိ ဝေလာအနတိက္ကမော သေတုဃာတော"တိ ဧဝမာဒိနာ[၁] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တာ။ ကာမဉ္စေသာ ဝေရမဏီ နာမ လောကုတ္တရာပိ အတ္ထိ၊ ဣဓ ပန သမာဒိယာမီတိ ဝုတ္တတ္တာ သမာဒါနဝသေန ပဝတ္တာရဟာ၊ တသ္မာ သာ န ဟောတီတိ ကာမာဝစရကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝိရတီတိ ဝုတ္တာ။

သိက္ခာတိ တိဿော သိက္ခာ အဓိသီလသိက္ခာ အဓိစိတ္တသိက္ခာ အဓိပညာသိက္ခာတိ၊ ဣမသ္မိံ ပနတ္ထေ သမ္ပတ္တဝိရတိသီလံ လောကိကာ ဝိပဿနာ ရူပါရူပဇ္ဈာနာနိ အရိယမဂ္ဂေါ စ သိက္ခာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ယထာဟ—

> ကတမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ၊ ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ၊ သောမနဿသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ။ပ။ တသ္မိံ

၁-အဘိ ၂-၂၉၉-ပိဋ္ဌေ။

samaye phasso hoti -pa- avikkhepo hoti, ime dhammā sikkhā.

Katame dhammā sikkhā, yasmiṁ samaye rūpūpapattiyā maggaṁ bhāveti vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ -pa- pañcamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa- avikkhepo hoti, ime dhammā sikkhā.

Katame dhammā sikkhā, yasmiṁ samaye arūpapattiyā -pa- nevasaññānāsaññāyatanasahagataṁ -pa- avikkhepo hoti, ime dhammā sikkhā.

Katame dhammā sikkhā, yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti niyyānikaṁ -pa- avikkhepo hoti, ime dhammā sikkhāti[1].

Etāsu sikkhāsu yāya kāyaci sikkhāya padaṁ adhigamūpāyo, atha vā mūlaṁ nissayo patiṭṭhāti sikkhāpadaṁ. Vuttaṁ hetaṁ "sīlaṁ nissāya sīle patiṭṭhāya satta bojjhaṅge bhāvento bahulīkaronto"ti mādi[2]. Evamettha sādhāraṇānaṁ padānaṁ sādhāraṇā byañjanato atthato ca vibhāvanā kātabbā.

Purimapañcasikkhāpadavaṇṇanā

Idāni yaṁ vuttaṁ **"atha pañcasu pubbesu, visesatthappakāsato -pa- viññātabbo vinicchayo"**ti, tatthetaṁ vuccati—**pāṇātipāto**ti ettha tāva **pāṇo**ti jīvitindriyappaṭibaddhā khandhasantati, taṁ vā upādāya paññatto satto. Tasmiṁ pana pāṇe pāṇasaññino tassa pāṇassa jīvitindriyupacchedaka-upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā vadhakacetanā pāṇātipāto. **Adinnādānan**ti ettha **adinnan**ti parapariggahitaṁ yattha paro yathākāmakāritaṁ āpajjanto adaṇḍāraho anupavajje ca hoti, tasmiṁ parapariggahite parapariggahitasaññino tadādāyaka upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā eva theyya cetanā adinnādānaṁ. **Abrahmacariyan**ti asetthacariyaṁ, dvayaṁdvayasamāpattimethu nappaṭisevanā kāyadvārappavattā asaddhammappaṭisevanaṭṭhānavītikkamacetanā

1. Abhi 2. 304 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 58 piṭṭhe.

သမယေ ဖဿော ဟောတိ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ။

ကတမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ၊ ယသ္မိံ သမယေ ရူပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ။ပ။ ပဉ္စမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ။

ကတမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ၊ ယသ္မိံ သမယေ အရူပပတ္တိယာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသဟဂတံ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ။

ကတမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ၊ ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သိက္ခာတိ[၁]။

ဧတာသု သိက္ခာသု ယာယ ကာယစိ သိက္ခာယ ပဒံ အဓိဂမူပါယော၊ အထ ဝါ မူလံ နိဿယော ပတိဋ္ဌာတိ သိက္ခာပဒံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ "သီလံ နိဿာယ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေန္တော ဗဟုလီကရောန္တော"တိ ဧဝမာဒိ[၂]။ ဧဝမေတ္ထ သာဓာရဏာနံ ပဒါနံ သာဓာရဏာ ဗျဉ္ဇနတော အတ္ထတော စ ဝိဘာဝနာ ကာတဗ္ဗာ။

ပုရိမပဉ္စသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ ယံ ဝုတ္တံ **"အထ ပဉ္စသု ပုဗ္ဗေသု၊ ဝိသေသတ္ထပ္ပကာသတော။ပ။ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော"**တိ၊ တတ္ထေတံ ဝုစ္စတိ—**ပါဏာတိပါတော**တိ ဧတ္ထ တာဝ **ပါဏော**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယပ္ပဋိဗဒ္ဓါ ခန္ဓသန္တတိ၊ တံ ဝါ ဥပါဒါယ ပညတ္တော သတ္တော။ တသ္မိံ ပန ပါဏေ ပါဏသညိနော တဿ ပါဏဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဝဓကစေတနာ ပါဏာတိပါတော။ **အဒိန္နာဒါန**န္တိ ဧတ္ထ **အဒိန္န**န္တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ယတ္ထ ပရော ယထာကာမကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဇ္ဇော စ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပရပရိဂ္ဂဟိတေ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိနော တဒါဒါယကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဧဝ ထေယျစေတနာ အဒိန္နာဒါနံ။ **အဗြဟ္မစရိယ**န္တိ အသေဋ္ဌစရိယံ၊ ဒွယံဒွယသမာပတ္တိမေထုနပ္ပဋိသေဝနာ ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ အသဒ္ဓမ္မပ္ပဋိသေဝနဋ္ဌာနဝီတိက္ကမစေတနာ

၁-အဘိ ၂-၃၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၅၈-ပိဋ္ဌေ။

abrahmacariyaṁ. **Musāvādo**ti ettha **musā**ti visaṁvādanapurekkhārassa atthabhañjanako vacīpayogo kāyapayogo vā, visaṁvādanādhippāyena panassa paravisaṁvādakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānameva aññataradvārappavattā micchācetanā musāvādo. **Surāmerayamajjapamādaṭṭhānan**ti ettha pana **surā**ti pañca surā—piṭṭhasurā pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṁyuttā cāti. **Meraya**mpi pupphāsavo phalāsavo guḷāsavo madhvāsavo sambhārasaṁyutto cāti pañcavidhaṁ. **Majjan**ti tadubhayameva madaniyaṭṭhena majjaṁ, yaṁ vā panaññampi kiñci atthi madaniyaṁ, yena pītena matto hoti pamatto, idaṁ vuccati majjaṁ. **Pamādaṭṭhānan**ti yāya cetanāya taṁ pivati ajjhoharati, sā cetanā madappamādahetuko pamādaṭṭhānanti vuccati, yato ajjhoharaṇādhippāyena kāyadvārappavattā surāmerayamajjānaṁ ajjhoharaṇacetanā "surāmerayamajjapamādaṭṭhānan"ti veditabbā. Evaṁ tāvettha pāṇātipātappabhutīhi viññātabbo vinicchayo.

Ekatānānatādivinicchaya

Ekatānānatāditoti ettha āha—kiṁ pana vajjhavadhakappayogacetanādīnaṁ ekatāya pāṇātipātassa aññassa vā adinnādānādino ekattaṁ, nānatāya nānattaṁ hoti, udāhu noti. Kasmā panetaṁ vuccati, yadi tāva ekatāya ekattaṁ, atha yadā ekaṁ vajjhaṁ bahū vadhakā vadhenti, eko vā vadhako bahuke vajjhe vadheti, ekena vā sāhatthikādinā payogena bahū vajjhā vadhīyanti, ekā vā cetanā bahūnaṁ vajjhānaṁ jīvi-tindriyupacchedakapayogaṁ samuṭṭhāpeti, tadā ekana pāṇātipātena bhavitabbaṁ. Yadi pana nānatāya nānattaṁ, atha yadā eko vadhako ekassatthāya ekaṁ payogaṁ karonto bahū vajjhe vadheti, bahū vā vadhakā Devadattayaññadattasomadattādīnaṁ bahūnamatthāya bahū payoge karontā ekameva Devadattaṁ Yaññadattaṁ Somadattaṁ vā vadhenti, bahūhi vā sāhatthikādīhi payogehi eko vajjho vadhīyati. Bahū vā cetanā eka-sseva vajjhassa jīvitindriyupacchedakapayogaṁ samuṭṭhāpenti, tadā bahūhi pāṇātipātehi bhavitabbaṁ. Ubhayampi cetamayuttaṁ. Atha neva etesaṁ vajjhādīnaṁ ekatāya ekattaṁ, nānatāya nānattaṁ, aññatheva tu ekattaṁ nānattañca hoti, taṁ vattabbaṁ pāṇātipātassa, evaṁ sesānampīti.

အဗြဟ္မစရိယံ။ **မုသာဝါဒေါ**တိ ဧတ္ထ **မုသာ**တိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္ထဘဉ္ဇနကော ဝစီပယောဂေါ ကာယပယောဂေါ ဝါ၊ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ပနဿ ပရဝိသံဝါဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနမေဝ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ မိစ္ဆာစေတနာ မုသာဝါဒေါ။ **သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာန**န္တိ ဧတ္ထ ပန **သုရာ**တိ ပဉ္စ သုရာ—ပိဋ္ဌသုရာ ပူဝသုရာ ဩဒနသုရာ ကိဏ္ဏပက္ခိတ္တာ သမ္ဘာရသံယုတ္တာ စာတိ။ **မေရယ**မ္ပိ ပုပ္ဖာသဝေါ ဖလာသဝေါ ဂုဠာသဝေါ မဓွာသဝေါ သမ္ဘာရသံယုတ္တော စာတိ ပဉ္စဝိဓံ။ **မဇ္ဇ**န္တိ တဒုဘယမေဝ မဒနိယဋ္ဌေန မဇ္ဇံ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ကိဉ္စိ အတ္ထိ မဒနိယံ၊ ယေန ပီတေန မတ္တော ဟောတိ ပမတ္တော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ မဇ္ဇံ။ **ပမာဒဋ္ဌာန**န္တိ ယာယ စေတနာယ တံ ပိဝတိ အဇ္ဈောဟရတိ၊ သာ စေတနာ မဒပ္ပမာဒဟေတုတော ပမာဒဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ယတော အဇ္ဈောဟရဏာဓိပ္ပါယေန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ သုရာမေရယမဇ္ဇာနံ အဇ္ဈောဟရဏစေတနာ "သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာန"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပါဏာတိပါတပ္ပဘုတီဟိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧကတာနာနတာဒိဝိနိစ္ဆယ

ဧကတာနာနတာဒိတောတိ ဧတ္ထ အာဟ—ကိံ ပန ဝဇ္ဈဝဓကပ္ပယောဂစေတနာဒီနံ ဧကတာယ ပါဏာတိပါတဿ အညဿ ဝါ အဒိန္နာဒါနာဒိနော ဧကတ္တံ, နာနတာယ နာနတ္တံ ဟောတိ၊ ဥဒါဟု နောတိ။ ကသ္မာ ပနေတံ ဝုစ္စတိ၊ ယဒိ တာဝ ဧကတာယ ဧကတ္တံ၊ အထ ယဒါ ဧကံ ဝဇ္ဈံ ဗဟူ ဝဓကာ ဝဓေန္တိ၊ ဧကော ဝါ ဝဓကော ဗဟုကေ ဝဇ္ဈေ ဝဓေတိ၊ ဧကေန ဝါ သာဟတ္ထိကာဒိနာ ပယောဂေန ဗဟူ ဝဇ္ဈာ ဝဓီယန္တိ၊ ဧကာ ဝါ စေတနာ ဗဟူနံ ဝဇ္ဈာနံ ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကပယောဂံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တဒါ ဧကေန ပါဏာတိပါတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယဒိ ပန နာနတာယ နာနတ္တံ၊ အထ ယဒါ ဧကော ဝဓကော ဧကဿတ္ထာယ ဧကံ ပယောဂံ ကရောန္တော ဗဟူ ဝဇ္ဈေ ဝဓေတိ၊ ဗဟူ ဝါ ဝဓကာ ဒေဝဒတ္တယညဒတ္တသောမဒတ္တာဒီနံ ဗဟူနမတ္ထာယ ဗဟူ ပယောဂေ ကရောန္တာ ဧကမေဝ ဒေဝဒတ္တံ ယညဒတ္တံ သောမဒတ္တံ ဝါ ဝဓေန္တိ၊ ဗဟူဟိ ဝါ သာဟတ္ထိကာဒီဟိ ပယောဂေဟိ ဧကော ဝဇ္ဈော ဝဓီယတိ။ ဗဟူ ဝါ စေတနာ ဧကဿေဝ ဝဇ္ဈဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကပယောဂံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ၊ တဒါ ဗဟူဟိ ပါဏာတိပါတေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဥဘယမ္ပိ စေတမယုတ္တံ။ အထ နေဝ ဧတေသံ ဝဇ္ဈာဒီနံ ဧကတာယ ဧကတ္တံ, နာနတာယ နာနတ္တံ၊ အညထေဝ တု ဧကတ္တံ နာနတ္တဉ္စ ဟောတိ၊ တံ ဝတ္တဗ္ဗံ ပါဏာတိပါတဿ၊ ဧဝံ သေသာနမ္ပီတိ။

Vuccate—tattha tāva pāṇātipātassa na vajjhavadhakādīnaṁ paccekamekatāya ekatā, nānatāya nānatā, kintu vajjhavadhakādīnaṁ yuganandhamekatāya ekatā, dvinnampi tu tesaṁ, tato aññatarassa vā nānatāya nānatā. Tathā hi bahūsu vadhakesu bahūhi sarakkhepādīhi[1] ekena vā opātakhaṇanādinā payogena bahū vajjhe vadhentesupi bahū pāṇātipātā honti. Ekasmiṁ vadhake ekena, bahūhi vā payogehi tappayogasamuṭṭhāpikāya ca ekāya, bahūhi vā cetanāhi bahū vajjhe vadhentepi bahū pāṇātipātā honti, bahūsu ca vadhakesu yathāvuttappakārehi bahūhi, ekena vā payogena ekaṁ vajjhaṁ vadhentesupi bahū pāṇātipātā honti. Esa nayo adinnādānādīsupīti. Evamettha ekatānānatāditopi viññātabbo vinicchayo.

Ārammaṇatoti pāṇātipāto cettha jīvitindriyārammaṇo. Adinnādāna-abrahmacariyasurāmerayamajjapamādaṭṭhānāni rūpadhammesu rūpāyatanādi-aññatarasaṅkhārārammaṇāni. Musāvādo yassa musā bhaṇati, tamārabhitvā pavattanato sattārammaṇo. Abrahmacariyampi sattārammaṇanti eke. Adinnādānañca yadā satto haritabbo hoti, tadā sattārammaṇanti. Api cettha saṅkhāravaseneva sattārammaṇaṁ[2], na paṇṇattivasenāti. Evamettha ārammaṇatopi viññātabbo vinicchayo.

Ādānatoti pāṇātipātāveramaṇisikkhāpadādīni cetāni sāmaṇerena bhikkhusantike samādinnāneva samādinnāni honti, upāsakena pana attanā samādiyantenāpi samādinnāni honti, parassa santike samādiyantenāpi. Ekajjhaṁ samādinnānipi samādinnāni honti, paccekaṁ samādinnānipi. Kintu nānaṁ[3] ekajjhaṁ samādiyato ekāyeva virati ekāva cetanā hoti, kiccavasena panetāsaṁ pañcavidhattaṁ viññāyati[4]. Paccekaṁ samādiyato pana pañceva viratiyo pañca ca cetanā hontīti veditabbā. Evamettha ādānatopi viññātabbo vinicchayo.

Bhedatoti sāmaṇerānaṁ cettha ekasmiṁ bhinne sabbānipi bhinnāni honti. Pārājikaṭṭhāniyāni hi tāni tesaṁ, yaṁ taṁ vītikkantaṁ hoti, teneva kammabaddho. Gahaṭṭhānaṁ pana ekasmiṁ bhinne ekameva bhinnaṁ hoti,

1. Sarasatthādīhi (Sī) 2. Satte ārabhanti (Sī, Ka)
3. Kintu (Sī, Ka) 4. Paccattaṁ paññapīyati (Sī), paññattaṁ paññāpīyati (Syā)

ဝုစ္စတေ—တတ္ထ တာဝ ပါဏာတိပါတဿ န ဝဇ္ဈဝဓကာဒီနံ ပစ္စေကမေကတာယ ဧကတာ၊ နာနတာယ နာနတာ၊ ကိန္တု ဝဇ္ဈဝဓကာဒီနံ ယုဂနန္ဓမေကတာယ ဧကတာ၊ ဒွိန္နမ္ပိ တု တေသံ, တတော အညတရဿ ဝါ နာနတာယ နာနတာ။ တထာ ဟိ ဗဟူသု ဝဓကေသု ဗဟူဟိ သရက္ခေပါဒီဟိ[၁] ဧကေန ဝါ ဩပါတခဏနာဒိနာ ပယောဂေန ဗဟူ ဝဇ္ဈေ ဝဓေန္တေသုပိ ဗဟူ ပါဏာတိပါတာ ဟောန္တိ။ ဧကသ္မိံ ဝဓကေ ဧကေန, ဗဟူဟိ ဝါ ပယောဂေဟိ တပ္ပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာယ စ ဧကာယ, ဗဟူဟိ ဝါ စေတနာဟိ ဗဟူ ဝဇ္ဈေ ဝဓေန္တေပိ ဗဟူ ပါဏာတိပါတာ ဟောန္တိ၊ ဗဟူသု စ ဝဓကေသု ယထာဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ဗဟူဟိ, ဧကေန ဝါ ပယောဂေန ဧကံ ဝဇ္ဈံ ဝဓေန္တေသုပိ ဗဟူ ပါဏာတိပါတာ ဟောန္တိ။ ဧသ နယော အဒိန္နာဒါနာဒီသုပီတိ။ ဧဝမေတ္ထ ဧကတာနာနတာဒိတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အာရမ္မဏတောတိ ပါဏာတိပါတော စေတ္ထ ဇီဝိတိန္ဒြိယာရမ္မဏော။ အဒိန္နာဒါနအဗြဟ္မစရိယသုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာနိ ရူပဓမ္မေသု ရူပါယတနာဒိအညတရသင်္ခါရာရမ္မဏာနိ။ မုသာဝါဒေါ ယဿ မုသာ ဘဏတိ၊ တမာရဗ္ဘိတွာ ပဝတ္တနတော သတ္တာရမ္မဏော။ အဗြဟ္မစရိယမ္ပိ သတ္တာရမ္မဏန္တိ ဧကေ။ အဒိန္နာဒါနဉ္စ ယဒါ သတ္တော ဟရိတဗ္ဗော ဟောတိ၊ တဒါ သတ္တာရမ္မဏန္တိ။ အပိ စေတ္ထ သင်္ခါရဝသေနေဝ သတ္တာရမ္မဏံ[၂]၊ န ပဏ္ဏတ္တိဝသေနာတိ။ ဧဝမေတ္ထ အာရမ္မဏတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အာဒါနတောတိ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိသိက္ခာပဒါဒီနိ စေတာနိ သာမဏေရေန ဘိက္ခုသန္တိကေ သမာဒိန္နာနေဝ သမာဒိန္နာနိ ဟောန္တိ၊ ဥပါသကေန ပန အတ္တနာ သမာဒိယန္တေနာပိ သမာဒိန္နာနိ ဟောန္တိ၊ ပရဿ သန္တိကေ သမာဒိယန္တေနာပိ။ ဧကဇ္ဈံ သမာဒိန္နာနိပိ သမာဒိန္နာနိ ဟောန္တိ၊ ပစ္စေကံ သမာဒိန္နာနိပိ။ ကိန္တု နာနံ[၃] ဧကဇ္ဈံ သမာဒိယတော ဧကာယေဝ ဝိရတိ ဧကာဝ စေတနာ ဟောတိ၊ ကိစ္စဝသေန ပနေတာသံ ပဉ္စဝိဓတ္တံ ဝိညာယတိ[၄]။ ပစ္စေကံ သမာဒိယတော ပန ပဉ္စေဝ ဝိရတိယော ပဉ္စ စ စေတနာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝမေတ္ထ အာဒါနတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဘေဒတောတိ သာမဏေရာနံ စေတ္ထ ဧကသ္မိံ ဘိန္နေ သဗ္ဗာနိပိ ဘိန္နာနိ ဟောန္တိ။ ပါရာဇိကဋ္ဌာနိယာနိ ဟိ တာနိ တေသံ၊ ယံ တံ ဝီတိက္ကန္တံ ဟောတိ၊ တေနေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ ဂဟဋ္ဌာနံ ပန ဧကသ္မိံ ဘိန္နေ ဧကမေဝ ဘိန္နံ ဟောတိ၊

၁-သရသတ္ထာဒီဟိ (သီ) ၂-သတ္တေ အာရဘန္တိ (သီ၊ က)
၃-ကိန္တု (သီ၊ က) ၄-ပစ္စတ္တံ ပညပီယတိ (သီ)၊ ပညတ္တံ ပညာပီယတိ (သျာ)

yato tesaṁ taṁsamādāneneva puna pañcaṅgikattaṁ sīlassa sampajjati. Apare panāhu "visuṁ visuṁ samādinnesu ekasmiṁ bhinne ekameva bhinnaṁ hoti, 'pañcaṅgasamannāgataṁ sīlaṁ samādiyāmī'ti evaṁ pana ekato samādinnesu ekasmiṁ bhinne sesānipi sabbāni bhinnāni honti, kasmā? Samādinnassa abhinnattā[1], yaṁ taṁ vītikkantaṁ, teneva kammabaddho"ti. Evamettha bhedatopi viññātabbo vinicchayo.

Mahāsāvajjatoti guṇavirahitesu tiracchānagatādīsu pāṇesu khuddake pāṇe[2] pāṇātipāto appasāvajjo, mahāsarīre mahāsāvajjo. Kasmā? Payogamahantatāya. Payogasamattepi vatthumahantatāya. Guṇavantesu pana manussādīsu appaguṇe pāṇātipāto appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo. Sarīraguṇānantu samabhāve sati kilesānaṁ upakkamānañca mudutāya appasāvajjatā, tibbatāya mahāsāvajjatā ca veditabbā. Esa nayo sesesupi. Api cettha surāmerayamajjapamādaṭṭhānameva mahāsāvajjaṁ, na tathā pāṇātipātādayo. Kasmā? Manussabhūtassāpi ummattakabhāvasaṁvattanena ariyadhammantarāyakaraṇatoti. Evamettha mahāsāvajjatopi viññātabbo vinicchayo.

Payogatoti ettha ca pāṇātipātassa sāhatthiko āṇattiko nissaggiyo thāvaro vijjāmayo iddhimayoti chappayogā. Tattha kāyena vā kāyappaṭibaddhena vā paharaṇaṁ sāhatthiko payogo, so uddissānuddissabhedato duvidho hoti. Tattha uddissake yaṁ uddissa paharati, tasseva maraṇena kammunā bajjhati. "Yo koci maratū"ti evaṁ anuddissake pahārapaccayā yassa kassaci maraṇena. Ubhayathāpi ca paharitamatte vā maratu, pacchā vā teneva rogena, paharitakkhaṇe[3] eva kammunā bajjhati. Maraṇādhippāyena ca pahāraṁ datvā tena[4] amatassa puna aññena cittena pahāre dinne pacchāpi yadi paṭhamapahāreneva marati, tadā eva kammunā baddho hoti. Atha dutiyapahārena, natthi pāṇātipāto. Ubhayehi matepi paṭhamapahāreneva kammunā baddho, ubhayehipi amate nevatthi pāṇātipāto. Esa nayo

1. Samādānassa bhinnattā (Sī), samādānassābhinnattā (Syā) 2. Khuddakapāṇe (Sī)
3. Paharaṇakkhaṇe (Syā) 4. Teneva (Ka)

ယတော တေသံ တံသမာဒါနေနေဝ ပုန ပဉ္စင်္ဂိကတ္တံ သီလဿ သမ္ပဇ္ဇတိ။ အပရေ ပနာဟု “ဝိသုံ ဝိသုံ သမာဒိန္နေသု ဧကသ္မိံ ဘိန္နေ ဧကမေဝ ဘိန္နံ ဟောတိ၊ ‘ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတံ သီလံ သမာဒိယာမီ’တိ ဧဝံ ပန ဧကတော သမာဒိန္နေသု ဧကသ္မိံ ဘိန္နေ သေသာနိပိ သဗ္ဗာနိ ဘိန္နာနိ ဟောန္တိ၊ ကသ္မာ? သမာဒိန္နဿ အဘိန္နတ္တာ[၁]၊ ယံ တံ ဝီတိက္ကန္တံ၊ တေနေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ”တိ။ ဧဝမေတ္ထ ဘေဒတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

မဟာသာဝဇ္ဇတောတိ ဂုဏဝိရဟိတေသု တိရစ္ဆာနဂတာဒီသု ပါဏေသု ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ[၂] ပါဏာတိပါတော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာသရီရေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကသ္မာ? ပယောဂမဟန္တတာယ။ ပယောဂသမတ္တေပိ ဝတ္ထုမဟန္တတာယ။ ဂုဏဝန္တေသု ပန မနုဿာဒီသု အပ္ပဂုဏေ ပါဏာတိပါတော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ သရီရဂုဏာနန္တု သမဘာဝေ သတိ ကိလေသာနံ ဥပက္ကမာနဉ္စ မုဒုတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇတာ, တိဗ္ဗတာယ မဟာသာဝဇ္ဇတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ အပိ စေတ္ထ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနမေဝ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ န တထာ ပါဏာတိပါတာဒယော။ ကသ္မာ? မနုဿဘူတဿာပိ ဥမ္မတ္တကဘာဝသံဝတ္တနေန အရိယဓမ္မန္တရာယကရဏတောတိ။ ဧဝမေတ္ထ မဟာသာဝဇ္ဇတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပယောဂတောတိ ဧတ္ထ စ ပါဏာတိပါတဿ သာဟတ္ထိကော အာဏတ္တိကော နိဿဂ္ဂိယော ထာဝရော ဝိဇ္ဇာမယော ဣဒ္ဓိမယောတိ ဆပ္ပယောဂါ။ တတ္ထ ကာယေန ဝါ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓေန ဝါ ပဟရဏံ သာဟတ္ထိကော ပယောဂေါ၊ သော ဥဒ္ဒိဿာနုဒ္ဒိဿဘေဒတော ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ဥဒ္ဒိဿကေ ယံ ဥဒ္ဒိဿ ပဟရတိ၊ တဿေဝ မရဏေန ကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။ “ယော ကောစိ မရတူ”တိ ဧဝံ အနုဒ္ဒိဿကေ ပဟာရပစ္စယာ ယဿ ကဿစိ မရဏေန။ ဥဘယထာပိ စ ပဟရိတမတ္တေ ဝါ မရတု, ပစ္ဆာ ဝါ တေနေဝ ရောဂေန၊ ပဟရိတက္ခဏေ[၃] ဧဝ ကမ္မုနာ ဗဇ္ဈတိ။ မရဏာဓိပ္ပါယေန စ ပဟာရံ ဒတွာ တေန[၄] အမတဿ ပုန အညေန စိတ္တေန ပဟာရေ ဒိန္နေ ပစ္ဆာပိ ယဒိ ပဌမပဟာရေနေဝ မရတိ၊ တဒါ ဧဝ ကမ္မုနာ ဗဒ္ဓေါ ဟောတိ။ အထ ဒုတိယပဟာရေန၊ နတ္ထိ ပါဏာတိပါတော။ ဥဘယေဟိ မတေပိ ပဌမပဟာရေနေဝ ကမ္မုနာ ဗဒ္ဓေါ၊ ဥဘယေဟိပိ အမတေ နေဝတ္ထိ ပါဏာတိပါတော။ ဧသ နယော

၁-သမာဒါနဿ ဘိန္နတ္တာ (သီ)၊ သမာဒါနဿာဘိန္နတ္တာ (သျာ) ၂-ခုဒ္ဒကပါဏေ (သီ)
၃-ပဟရဏက္ခဏေ (သျာ) ၄-တေနေဝ (က)

bahukehipi ekassa pahāre dinne. Tatrāpi hi yassa pahārena marati, tasseva kammabaddho hoti.

Adhiṭṭhahitvā pana āṇāpanaṁ āṇattiko payogo. Tatthapi sāhatthike payoge vuttanayeneva kammabaddho anussaritabbo. Chabbidho cettha niyamo veditabbo—

“Vatthu kālo ca okāso, āvudhaṁ iriyāpatho.
Kiriyāvisesoti ime, cha āṇattiniyāmakā”ti[1].

Tattha **vatthū**ti māretabbo pāṇo. **Kālo**ti pubbaṇhasāyanhādikālo ca yobbanathāvariyādikālo ca[2]. **Okāso**ti gāmo vā nigamo vā vanaṁ vā racchā vā siṅghāṭakaṁ vāti evamādi. **Āvudhan**ti asi vā usu vā satti vāti evamādi. **Iriyāpatho**ti māretabbassa mārakassa ca ṭhānaṁ vā nisajjā vāti evamādi.

Kiriyāvisesoti vijjhanaṁ vā chedanaṁ vā bhedanaṁ vā saṅkhamuṇḍikaṁ vāti evamādi. Yadi hi vatthuṁ visaṁvādetvā “yaṁ mārehī”ti āṇatto, tato aññaṁ māreti, āṇāpakassa natthi kammabaddho. Atha vatthuṁ avisaṁvādetvā māreti, āṇāpakassa āṇattikkhaṇe āṇattassa māraṇakkhaṇeti ubhayesampi kammabaddho. Esa nayo kālādīsupi.

Māraṇatthantu kāyena vā kāyappaṭibaddhena vā paharaṇanissajjanaṁ nissaggiyo payogo, sopi uddissānuddissabhedato duvidho eva, kammabaddho cettha pubbe vuttanayeneva veditabbo.

Māraṇatthameva opātakhaṇanaṁ apassena-upanikkhipanaṁ bhesajjavisayantādippayojanaṁ vā thāvaro payogo, sopi uddissānuddissabhedato duvidho, yato tatthapi pubbe vuttanayeneva kammabaddho veditabbo. Ayantu viseso—mūlaṭṭhena opātādīsu paresaṁ mūlena vā mudhā vā dinnesupi yadi tappaccayā koci marati, mūlaṭṭhasseva kammabaddho. Yadipi ca tena aññena vā tattha opāte vināsetvā bhūmisame katepi paṁsudhovakā vā paṁsuṁ gaṇhantā, mūlakhaṇakā vā mūlāni khaṇantā āvāṭaṁ

1. Vi-Ṭṭha 2. 45 piṭṭhe.
2. Yobbanatthavīriyādikālo ca (Sī), yobbanathāmaviriyādikālo ca (Syā)

ဗဟုကေဟိပိ ဧကဿ ပဟာရေ ဒိန္နေ။ တတြာပိ ဟိ ယဿ ပဟာရေန မရတိ၊ တဿေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ ဟောတိ။

အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပန အာဏာပနံ အာဏတ္တိကော ပယောဂေါ။ တတ္ထာပိ သာဟတ္ထိကေ ပယောဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ အနုဿရိတဗ္ဗော။ ဆဗ္ဗိဓော စေတ္ထ နိယမော ဝေဒိတဗ္ဗော—

“ဝတ္ထု ကာလော စ ဩကာသော၊ အာဝုဓံ ဣရိယာပထော။
ကိရိယာဝိသေသောတိ ဣမေ၊ ဆ အာဏတ္တိနိယာမကာ”တိ[၁]။

တတ္ထ **ဝတ္ထု**တိ မာရေတဗ္ဗော ပါဏော။ **ကာလော**တိ ပုဗ္ဗဏှသာယနှာဒိကာလော စ ယောဗ္ဗနထာဝရိယာဒိကာလော စ[၂]။ **ဩကာသော**တိ ဂါမော ဝါ နိဂမော ဝါ ဝနံ ဝါ ရစ္ဆာ ဝါ သိင်္ဃာဋကံ ဝါတိ ဧဝမာဒိ။ **အာဝုဓန္တိ** အသိ ဝါ ဥသု ဝါ သတ္တိ ဝါတိ ဧဝမာဒိ။ **ဣရိယာပထော**တိ မာရေတဗ္ဗဿ မာရကဿ စ ဌာနံ ဝါ နိသဇ္ဇာ ဝါတိ ဧဝမာဒိ။

ကိရိယာဝိသေသောတိ ဝိဇ္ဈနံ ဝါ ဆေဒနံ ဝါ ဘေဒနံ ဝါ သင်္ခမုဏ္ဍိကံ ဝါတိ ဧဝမာဒိ။ ယဒိ ဟိ ဝတ္ထုံ ဝိသံဝါဒေတွာ “ယံ မာရေဟီ”တိ အာဏတ္တော၊ တတော အညံ မာရေတိ၊ အာဏာပကဿ နတ္ထိ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ အထ ဝတ္ထုံ အဝိသံဝါဒေတွာ မာရေတိ၊ အာဏာပကဿ အာဏတ္တိက္ခဏေ အာဏတ္တဿ မာရဏက္ခဏေတိ ဥဘယေသမ္ပိ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ ဧသ နယော ကာလာဒီသုပိ။

မာရဏတ္ထန္တု ကာယေန ဝါ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓေန ဝါ ပဟရဏနိဿဇ္ဇနံ နိဿဂ္ဂိယော ပယောဂေါ၊ သောပိ ဥဒ္ဒိဿာနုဒ္ဒိဿဘေဒတော ဒုဝိဓော ဧဝ၊ ကမ္မဗဒ္ဓေါ စေတ္ထ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မာရဏတ္ထမေဝ ဩပါတခဏနံ အပဿေနဥပနိက္ခိပနံ ဘေသဇ္ဇဝိသယန္တာဒိပ္ပယောဇနံ ဝါ ထာဝရော ပယောဂေါ၊ သောပိ ဥဒ္ဒိဿာနုဒ္ဒိဿဘေဒတော ဒုဝိဓော၊ ယတော တတ္ထာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယန္တု ဝိသေသော—မူလဋ္ဌေန ဩပါတာဒီသု ပရေသံ မူလေန ဝါ မုဓာ ဝါ ဒိန္နေသုပိ ယဒိ တပ္ပစ္စယာ ကောစိ မရတိ၊ မူလဋ္ဌဿေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ ယဒိပိ စ တေန အညေန ဝါ တတ္ထ ဩပါတေ ဝိနာသေတွာ ဘူမိသမေ ကတေပိ ပံသုဓောဝကာ ဝါ ပံသုံ ဂဏှန္တာ, မူလခဏကာ ဝါ မူလာနိ ခဏန္တာ အာဝါဋံ

၁-ဝိ-ဋ္ဌ ၂-၄၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ယောဗ္ဗနတ္ထဝီရိယာဒိကာလော စ (သီ)၊ ယောဗ္ဗနထာမဝိရိယာဒိကာလော စ (သျာ)

karonti, deve vā vassante kaddamo jāyati, tattha ca koci otaritvā vā laggitvā vā marati, mūlaṭṭhasseva kammabaddho. Yadi pana yena laddhaṁ, so añño vā taṁ vitthaṭataraṁ gambhīrataraṁ vā karoti, tappaccayāva koci marati, ubhayesampi kammabaddho. Yathā tu mūlāni mūlehi saṁsandanti, tathā tatra thale kate muccati. Evaṁ apassenādīsupi yāva tesaṁ pavatti, tāva yathāsambhavaṁ kammabaddho veditabbo.

Māraṇatthaṁ pana vijjāparijappanaṁ vijjāmayo payogo. Dāṭhāvudhādīnaṁ dāṭhākoṭanādimiva[1] māraṇatthaṁ kammavipākajiddhivikārakaraṇaṁ iddhimayo payogoti. Adinnādānassa tu theyyapasayhapaṭicchannaparikappakusāvahāravasappavattā sāhatthikāṇattikādayo payogā, tesampi vuttānusāreneva pabhedo veditabbo. Abrahmacariyādīnaṁ tiṇṇampi sāhatthiko eva payogo labbhatīti. Evamettha payogatopi viññātabbo vinicchayo.

Aṅgatoti ettha ca pāṇātipātassa pañca aṅgāni bhavanti—pāṇo ca hoti, pāṇasaññī ca, vadhakacittañca paccupaṭṭhitaṁ hoti, vāyamati, tena ca maratīti. Adinnādānassāpi pañceva—parapariggahitañca hoti, parapariggahitasaññī ca, theyyacittañca paccupaṭṭhitaṁ hoti, vāyamati, tena ca ādātabbaṁ ādānaṁ gacchatīti. Abrahmacariyassa pana cattāri aṅgāni bhavanti—ajjhācariyavatthu ca hoti, tattha ca sevanacittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti, sevanapaccayā payogañca samāpajjati, sādiyati cāti, tathā paresaṁ dvinnampi. Tattha musāvādassa tāva musā ca hoti taṁ vatthu, visaṁvādanacittañca paccupaṭṭhitaṁ hoti, tajjo ca vāyāmo, paravisaṁvādanañca viññāpayamānā viññatti pavattatīti cattāri aṅgāni veditabbāni. Surāmerayamajjapamādaṭṭhānassa pana surādīnañca aññataraṁ hoti, madanīyapātukamyatācittañca paccupaṭṭhitaṁ hoti, tajjañca vāyāmaṁ āpajjati, pīte ca pavisatīti imāni cattāri aṅgānīti. Evamettha aṅgatopi viññātabbo vinicchayo.

Samuṭṭhānatoti pāṇātipāta-adinnādānamusāvādā cettha kāyacittato, vācācittato, kāyavācācittato cāti tisamuṭṭhānā honti. Abrahmacariyaṁ kāyacittavasena ekasamuṭṭhānameva. Surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ kāyato ca, kāyacittato cāti dvisamuṭṭhānanti. Evamettha samuṭṭhānatopi viññātabbo vinicchayo.

1. Āvudhādīnaṁ dhārākoṭanādiṁ iva (Sī)

ကရောန္တိ၊ ဒေဝေ ဝါ ဝဿန္တေ ကဒ္ဒမော ဇာယတိ၊ တတ္ထ စ ကောစိ ဩတရိတွာ ဝါ လဂ္ဂိတွာ ဝါ မရတိ၊ မူလဋ္ဌဿေဝ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ ယဒိ ပန ယေန လဒ္ဓံ၊ သော အညော ဝါ တံ ဝိတ္ထတတရံ ဂမ္ဘီရတရံ ဝါ ကရောတိ၊ တပ္ပစ္စယာဝ ကောစိ မရတိ၊ ဥဘယေသမ္ပိ ကမ္မဗဒ္ဓေါ။ ယထာ တု မူလာနိ မူလေဟိ သံသန္ဒန္တိ၊ တထာ တတြ ထလေ ကတေ မုစ္စတိ။ ဧဝံ အပဿေနာဒီသုပိ ယာဝ တေသံ ပဝတ္တိ၊ တာဝ ယထာသမ္ဘဝံ ကမ္မဗဒ္ဓေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မာရဏတ္ထံ ပန ဝိဇ္ဇာပရိဇပ္ပနံ ဝိဇ္ဇာမယော ပယောဂေါ။ ဒါဌာဝုဓာဒီနံ ဒါဌာကောဋနာဒိမိဝ[1] မာရဏတ္ထံ ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိဝိကာရကရဏံ ဣဒ္ဓိမယော ပယောဂေါတိ။ အဒိန္နာဒါနဿ တု ထေယျပသယှပဋိစ္ဆန္နပရိကပ္ပကုသာဝဟာရဝသပ္ပဝတ္တာ သာဟတ္ထိကာဏတ္တိကာဒယော ပယောဂါ၊ တေသမ္ပိ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဗြဟ္မစရိယာဒီနံ တိဏ္ဏမ္ပိ သာဟတ္ထိကော ဧဝ ပယောဂေါ လဗ္ဘတီတိ။ ဧဝမေတ္ထ ပယောဂတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အင်္ဂတောတိ ဧတ္ထ စ ပါဏာတိပါတဿ ပဉ္စ အင်္ဂါနိ ဘဝန္တိ—ပါဏော စ ဟောတိ, ပါဏသညီ စ, ဝဓကစိတ္တဉ္စ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဟောတိ, ဝါယမတိ, တေန စ မရတီတိ။ အဒိန္နာဒါနဿာပိ ပဉ္စေဝ—ပရပရိဂ္ဂဟိတဉ္စ ဟောတိ, ပရပရိဂ္ဂဟိတသညီ စ, ထေယျစိတ္တဉ္စ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဟောတိ, ဝါယမတိ, တေန စ အာဒါတဗ္ဗံ အာဒါနံ ဂစ္ဆတီတိ။ အဗြဟ္မစရိယဿ ပန စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ ဘဝန္တိ—အဇ္ဈာစရိယဝတ္ထု စ ဟောတိ, တတ္ထ စ သေဝနစိတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဟောတိ, သေဝနပစ္စယာ ပယောဂဉ္စ သမာပဇ္ဇတိ, သာဒိယတိ စာတိ၊ တထာ ပရေသံ ဒွိန္နမ္ပိ။ တတ္ထ မုသာဝါဒဿ တာဝ မုသာ စ ဟောတိ တံ ဝတ္ထု, ဝိသံဝါဒနစိတ္တဉ္စ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဟောတိ, တဇ္ဇော စ ဝါယာမော, ပရဝိသံဝါဒနဉ္စ ဝိညာပယမာနာ ဝိညတ္တိ ပဝတ္တတီတိ စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနဿ ပန သုရာဒီနဉ္စ အညတရံ ဟောတိ, မဒနီယပါတုကမျတာစိတ္တဉ္စ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဟောတိ, တဇ္ဇဉ္စ ဝါယာမံ အာပဇ္ဇတိ, ပီတေ စ ပဝိသတီတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ အင်္ဂါနီတိ။ ဧဝမေတ္ထ အင်္ဂတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သမုဋ္ဌာနတောတိ ပါဏာတိပါတအဒိန္နာဒါနမုသာဝါဒါ စေတ္ထ ကာယစိတ္တတော, ဝါစာစိတ္တတော, ကာယဝါစာစိတ္တတော စာတိ တိသမုဋ္ဌာနာ ဟောန္တိ။ အဗြဟ္မစရိယံ ကာယစိတ္တဝသေန ဧကသမုဋ္ဌာနမေဝ။ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ ကာယတော စ, ကာယစိတ္တတော စာတိ ဒွိသမုဋ္ဌာနန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ သမုဋ္ဌာနတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၁-အာဝုဓာဒီနံ ဓာရာကောဋနာဒိံ ဣဝ (သီ)

Vedanātoti ettha ca pāṇātipāto dukkhavedanāsampayuttova. Adinnādānaṁ tīsu vedanāsu aññataravedanāsampayuttaṁ, tathā musāvādo. Itarāni dve sukhāya vā adukkhamasukhāya vā vedanāya sampayuttānīti. Evamettha vedanātopi viññātabbo vinicchayo.

Mūlatoti pāṇātipāto cettha dosamohamūlo. Adinnādānamusāvādā lobhamohamūlā vā dosamohamūlā vā. Itarāni dve lobhamohamūlānīti. Evamettha mūlatopi viññātabbo vinicchayo.

Kammatoti pāṇātipāta-adinnādāna-abrahmacariyāni cettha kāyakammameva kammapathappattāneva ca, musāvādo vacīkammameva. Yo pana atthabhañjako, so kammapathappatto. Itaro kammameva. Surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ kāyakammamevāti. Evamettha kammatopi viññātabbo vinicchayo.

Viramatoti ettha āha “pāṇātipātādīhi viramanto kuto viramatī”ti? Vuccate—samādānavasena tāva viramanto attano vā paresaṁ vā pāṇātipātādi-akusalato viramati. Kimārabhitvā? Yato viramati, tadeva. Sampattavasenāpi viramanto vuttappakārākusalatova. Kimārabhitvā? Pāṇātipātādīnaṁ vuttārammaṇāneva. Keci pana bhaṇanti “surāmerayamajjasaṅkhāte saṅkhāre ārabhitvā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā viramati, sattasaṅkhāresu yaṁ pana avaharitabbaṁ bhañjitabbañca, taṁ ārabhitvā adinnādānā musāvādā ca, satteyevārabhitvā pāṇātipātā abrahmacariyā cā”ti. Tadaññe “evaṁ sante ‘aññaṁ cintento aññaṁ kareyya, yañca pajahati, taṁ na jāneyyā’ti evaṁdiṭṭhikā hutvā anicchamānā yadeva pajahati, taṁ attano pāṇātipātādi-akusalamevārabhitvā viramatī”ti vadanti. Tadayuttaṁ. Kasmā? Tassa paccuppannābhāvato bahiddhābhāvato ca. Sikkhāpadānaṁ hi Vibhaṅgapāṭhe “pañcannaṁ sikkhāpadānaṁ kati kusalā -pa- kati araṇā”ti pucchitvā “kusalāyeva, siyā sukhāya vedanāya sampayuttā”ti[1] evaṁ pavattamāne vissajjane “paccuppannārammaṇā”ti ca “bahiddhārammaṇā”ti ca evaṁ paccuppannabahiddhārammaṇattaṁ vuttaṁ, taṁ attano pāṇātipātādi-akusalaṁ ārabhitvā viramantassa na yujjati. Yaṁ pana vuttaṁ

1. Abhi 2. 305 piṭṭhe.

ဝေဒနာတောတိ ဧတ္ထ စ ပါဏာတိပါတော ဒုက္ခဝေဒနာသမ္ပယုတ္တောဝ။ အဒိန္နာဒါနံ တီသု ဝေဒနာသု အညတရဝေဒနာသမ္ပယုတ္တံ၊ တထာ မုသာဝါဒေါ။ ဣတရာနိ ဒွေ သုခါယ ဝါ အဒုက္ခမသုခါယ ဝါ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာနီတိ။ ဧဝမေတ္ထ ဝေဒနာတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

မူလတောတိ ပါဏာတိပါတော စေတ္ထ ဒေါသမောဟမူလော။ အဒိန္နာဒါနမုသာဝါဒါ လောဘမောဟမူလာ ဝါ ဒေါသမောဟမူလာ ဝါ။ ဣတရာနိ ဒွေ လောဘမောဟမူလာနီတိ။ ဧဝမေတ္ထ မူလတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ကမ္မတောတိ ပါဏာတိပါတအဒိန္နာဒါနအဗြဟ္မစရိယာနိ စေတ္ထ ကာယကမ္မမေဝ ကမ္မပထပ္ပတ္တာနေဝ စ၊ မုသာဝါဒေါ ဝစီကမ္မမေဝ။ ယော ပန အတ္ထဘဉ္ဇကော၊ သော ကမ္မပထပ္ပတ္တော။ ဣတရော ကမ္မမေဝ။ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ ကာယကမ္မမေဝါတိ။ ဧဝမေတ္ထ ကမ္မတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဝိရမတောတိ ဧတ္ထ အာဟ “ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမန္တော ကုတော ဝိရမတီ”တိ? ဝုစ္စတေ—သမာဒါနဝသေန တာဝ ဝိရမန္တော အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ ပါဏာတိပါတာဒိအကုသလတော ဝိရမတိ။ ကိမာရဗ္ဘိတွာ? ယတော ဝိရမတိ၊ တဒေဝ။ သမ္ပတ္တဝသေနာပိ ဝိရမန္တော ဝုတ္တပ္ပကာရာကုသလတောဝ။ ကိမာရဗ္ဘိတွာ? ပါဏာတိပါတာဒီနံ ဝုတ္တာရမ္မဏာနေဝ။ ကေစိ ပန ဘဏန္တိ “သုရာမေရယမဇ္ဇသင်္ခါတေ သင်္ခါရေ အာရဗ္ဘိတွာ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ ဝိရမတိ၊ သတ္တသင်္ခါရေသု ယံ ပန အဝဟရိတဗ္ဗံ ဘဉ္ဇိတဗ္ဗဉ္စ၊ တံ အာရဗ္ဘိတွာ အဒိန္နာဒါနာ မုသာဝါဒါ စ၊ သတ္တေယေဝါရဗ္ဘိတွာ ပါဏာတိပါတာ အဗြဟ္မစရိယာ စာ”တိ။ တဒညေ “ဧဝံ သန္တေ ‘အညံ စိန္တေန္တော အညံ ကရေယျ၊ ယဉ္စ ပဇဟတိ၊ တံ န ဇာနေယျာ’တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကာ ဟုတွာ အနိစ္ဆမာနာ ယဒေဝ ပဇဟတိ၊ တံ အတ္တနော ပါဏာတိပါတာဒိအကုသလမေဝါရဗ္ဘိတွာ ဝိရမတီ”တိ ဝဒန္တိ။ တဒယုတ္တံ။ ကသ္မာ? တဿ ပစ္စုပ္ပန္နာဘာဝတော ဗဟိဒ္ဓါဘာဝတော စ။ သိက္ခာပဒါနံ ဟိ ဝိဘင်္ဂပါဠေ “ပဉ္စန္နံ သိက္ခာပဒါနံ ကတိ ကုသလာ။ပ။ ကတိ အရဏာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “ကုသလာယေဝ၊ သိယာ သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ”တိ[၁] ဧဝံ ပဝတ္တမာနေ ဝိဿဇ္ဇနေ “ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ”တိ စ “ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ”တိ စ ဧဝံ ပစ္စုပ္ပန္နဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏတ္တံ ဝုတ္တံ၊ တံ အတ္တနော ပါဏာတိပါတာဒိအကုသလံ အာရဗ္ဘိတွာ ဝိရမန္တဿ န ယုဇ္ဇတိ။ ယံ ပန ဝုတ္တံ

၁-အဘိ ၂-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

“Aññaṁ cintento aññaṁ kareyya, yañca pajahati, taṁ na jāneyyā”ti, tattha vuccate—na kiccasādhanavasena pavattento aññaṁ cintento aññaṁ karotīti vā, yañca pajahati, taṁ na jānātīti vā vuccati.

Ārabhitvāna amataṁ, jahanto sabbapāpake.
Nidassanañcettha bhave, maggaṭṭhoriyapuggaloti.

Evamettha viramatopi viññātabbo vinicchayo.

Phalatoti sabbe eva cete pāṇātipātādayo duggatiphalanibbattakā honti, sugatiyañca aniṭṭhākantāmanāpavipākanibbattakā honti, samparāye diṭṭhadhamme eva ca avesārajjādiphalanibbattakā. Api ca “yo sabbalahuso[1] pāṇātipātassa vipāko manussabhūtassa appāyukasaṁvattaniko hotī”ti[2] evamādinā nayenettha phalatopi viññātabbo vinicchayo.

Api cettha pāṇātipātādiveramaṇīnampi samuṭṭhānavedanāmūlakammaphalato viññātabbo vinicchayo. Tatthāyaṁ viññāpanā—sabbā eva cetā veramaṇiyo catūhi samuṭṭhahanti kāyato kāyacittato vācācittato kāyavācācittato cāti. Sabbā eva ca sukhavedanāsampayuttā vā adukkhamasukhavedanāsampayuttā vā, alobhādosamūlā vā alobhādosāmohamūlā vā. Catassopi cettha kāyakammaṁ, musāvādāveramaṇī vacīkammaṁ, maggakkhaṇe ca cittatova samuṭṭhahanti, sabbāpi manokammaṁ.

Pāṇātipātā veramaṇiyā cettha aṅgapaccaṅgasampannatā ārohapariṇāhasampattitā javasampattiyā suppatiṭṭhitapādatā cārutā mudutā sucitā sūratā mahabbalatā vissatthavacanatā lokapiyatā nelatā abhejjaparisatā acchambhitā duppadhaṁsitā[3] parūpakkamena amaraṇatā anantaparivāratā surūpatā susaṇṭhānatā appābādhatā asokitā piyehi manāpehi saddhiṁ avippayogatā dīghāyukatāti evamādīni phalāni.

Adinnādānā veramaṇiyā mahaddhanatā pahūtadhanadhaññatā anantabhogatā anuppannabhoguppattitā uppannabhogathāvaratā icchitānaṁ bhogānaṁ khippappaṭilābhitā rājacorudakaggi-appiyadāyādehi

1. Sabbalahuko (Ka) 2. Aṁ 3. 77 piṭṭhe. 3. Appadhaṁsitā (Sī)

“အညံ စိန္တေန္တော အညံ ကရေယျ၊ ယဉ္စ ပဇဟတိ၊ တံ န ဇာနေယျာ”တိ၊ တတ္ထ ဝုစ္စတေ—န ကိစ္စသာဓနဝသေန ပဝတ္တေန္တော အညံ စိန္တေန္တော အညံ ကရောတီတိ ဝါ၊ ယဉ္စ ပဇဟတိ၊ တံ န ဇာနာတီတိ ဝါ ဝုစ္စတိ။

အာရဘိတွာန အမတံ၊ ဇဟန္တော သဗ္ဗပါပကေ။
နိဒဿနဉ္စေတ္ထ ဘဝေ၊ မဂ္ဂဋ္ဌောရိယပုဂ္ဂလောတိ။

ဧဝမေတ္ထ ဝိရမတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဖလတောတိ သဗ္ဗေ ဧဝ စေတေ ပါဏာတိပါတာဒယော ဒုဂ္ဂတိဖလနိဗ္ဗတ္တကာ ဟောန္တိ၊ သုဂတိယဉ္စ အနိဋ္ဌာကန္တာမနာပဝိပါကနိဗ္ဗတ္တကာ ဟောန္တိ၊ သမ္ပရာယေ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ဧဝ စ အဝေသာရဇ္ဇာဒိဖလနိဗ္ဗတ္တကာ။ အပိ စ “ယော သဗ္ဗလဟုသော[1] ပါဏာတိပါတဿ ဝိပါကော မနုဿဘူတဿ အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကော ဟောတီ”တိ[2] ဧဝမာဒိနာ နယေနေတ္ထ ဖလတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အပိ စေတ္ထ ပါဏာတိပါတာဒိဝေရမဏီနမ္ပိ သမုဋ္ဌာနဝေဒနာမူလကမ္မဖလတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ တတ္ထာယံ ဝိညာပနာ—သဗ္ဗာ ဧဝ စေတာ ဝေရမဏိယော စတူဟိ သမုဋ္ဌဟန္တိ ကာယတော ကာယစိတ္တတော ဝါစာစိတ္တတော ကာယဝါစာစိတ္တတော စာတိ။ သဗ္ဗာ ဧဝ စ သုခဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာ ဝါ အဒုက္ခမသုခဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာ ဝါ၊ အလောဘာဒေါသမူလာ ဝါ အလောဘာဒေါသာမောဟမူလာ ဝါ။ စတဿောပိ စေတ္ထ ကာယကမ္မံ၊ မုသာဝါဒါဝေရမဏီ ဝစီကမ္မံ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ စ စိတ္တတောဝ သမုဋ္ဌဟန္တိ၊ သဗ္ဗာပိ မနောကမ္မံ။

ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိယာ စေတ္ထ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမ္ပန္နတာ အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိတာ ဇဝသမ္ပတ္တိတာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒတာ စာရုတာ မုဒုတာ သုစိတာ သူရတာ မဟဗ္ဗလတာ ဝိဿတ္ထဝစနတာ လောကပိယတာ နေလတာ အဘေဇ္ဇပရိသတာ အစ္ဆမ္ဘိတာ ဒုပ္ပဓံသိတာ[3] ပရူပက္ကမေန အမရဏတာ အနန္တပရိဝါရတာ သုရူပတာ သုသဏ္ဌာနတာ အပ္ပါဗာဓတာ အသောကိတာ ပိယေဟိ မနာပေဟိ သဒ္ဓိံ အဝိပ္ပယောဂတာ ဒီဃာယုကတာတိ ဧဝမာဒီနိ ဖလာနိ။

အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏိယာ မဟဒ္ဓနတာ ပဟူတဓနဓညတာ အနန္တဘောဂတာ အနုပ္ပန္နဘောဂုပ္ပတ္တိတာ ဥပ္ပန္နဘောဂထာဝရတာ ဣစ္ဆိတာနံ ဘောဂါနံ ခိပ္ပပ္ပဋိလာဘိတာ ရာဇစောရုဒကဂ္ဂိအပ္ပိယဒါယာဒေဟိ

၁-သဗ္ဗလဟုကော (က) ၂-အံ ၃-၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အပ္ပဓံသိတာ (သီ)

asādhāraṇabhogatā asādhāraṇadhanappaṭilābhitā lokuttamatā[1] natthikabhāvassa ajānanatā sukhavihāritāti evamādīni.

Abrahmacariyā veramaṇiyā vigatapaccatthikatā sabbajanapiyatā annapānavatthasayanādīnaṁ lābhitā sukhasayanatā sukhappaṭibujjhanatā apāyabhayavinimuttatā itthibhāvappaṭilābhassa vā napuṁsakabhāvappaṭilābhassa vā abhabbatā akkodhanatā paccakkhakāritā apatitakkhandhatā anadhomukhatā itthipurisānaṁ aññamaññapiyatā paripuṇṇindriyatā paripuṇṇalakkhaṇatā nirāsaṅkatā appossukkatā sukhavihāritā akutobhayatā piyavippayogābhāvatāti evamādīni.

Musāvādā veramaṇiyā vippasannindriyatā vissaṭṭhamadhurabhāṇitā samasitasuddhadantatā nātithūlatā nātikisatā nātirassatā nātidīghatā sukhasamphassatā uppalagandhamukhatā sussūsakaparijanatā ādeyyavacanatā kamaluppalasadisamudulohitatanujivhatā anuddhatatā acapalatāti[2] evamādīni.

Surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā atītānāgatapaccuppannesu sabbakiccakaraṇīyesu[3] khippaṁ paṭijānanatā sadā upaṭṭhitasatitā anummattakatā ñāṇavantatā analasatā ajaḷatā anelamūgatā amattatā appamattatā asammohatā acchambhitā asārambhitā anussaṅkitā[4] saccavāditā apisuṇāpharusāsamphapalāpavāditā rattindivamatanditatā kataññutā kataveditā amaccharitā cāgavantatā[5] sīlavantatā ujutā akkodhanatā hirimanatā ottappitā ujudiṭṭhikatā mahāpaññatā medhāpitā paṇḍitatā atthānatthakusalatāti evamādīni phalāni. Evamettha pāṇātipātādiveramaṇīnaṁ samuṭṭhānavedanāmūlakammaphalatopi viññātabbo vinicchayo.

Pacchimapañcasikkhāpadavaṇṇanā

Idāni yaṁ vuttaṁ—

“Yojetabbaṁ tato yuttaṁ, pacchimesvapi pañcasu.
Āveṇikañca vattabbaṁ, ñeyyā hīnāditāpi cā”ti.

1. Lokuttaradhanappaṭilābhatā (Syā)
2. Apagatamammanatāti (Syā)
3. Kiccakaraṇīyesu (Sī, Syā)
4. Anissukitā (Sī, Syā)
5. Bhagavantatā (Ka)

အသာဓာရဏဘောဂတာ အသာဓာရဏဓနပ္ပဋိလာဘိတာ လောကုတ္တမတာ[၁] နတ္ထိကဘာဝဿ အဇာနနတာ သုခဝိဟာရိတာတိ ဧဝမာဒီနိ။

အဗြဟ္မစရိယာ ဝေရမဏိယာ ဝိဂတပစ္စတ္ထိကတာ သဗ္ဗဇနပိယတာ အန္နပါနဝတ္ထသယနာဒီနံ လာဘိတာ သုခသယနတာ သုခပ္ပဋိဗုဇ္ဈနတာ အပါယဘယဝိနိမုတ္တတာ ဣတ္ထိဘာဝပ္ပဋိလာဘဿ ဝါ နပုံသကဘာဝပ္ပဋိလာဘဿ ဝါ အဘဗ္ဗတာ အက္ကောဓနတာ ပစ္စက္ခကာရိတာ အပတိတက္ခန္ဓတာ အနဓောမုခတာ ဣတ္ထိပုရိသာနံ အညမညပိယတာ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒြိယတာ ပရိပုဏ္ဏလက္ခဏတာ နိရာသင်္ကတာ အပ္ပေါဿုက္ကတာ သုခဝိဟာရိတာ အကုတောဘယတာ ပိယဝိပ္ပယောဂါဘာဝတာတိ ဧဝမာဒီနိ။

မုသာဝါဒါ ဝေရမဏိယာ ဝိပ္ပသန္နိန္ဒြိယတာ ဝိဿဋ္ဌမဓုရဘာဏိတာ သမသိတသုဒ္ဓဒန္တတာ နာတိထူလတာ နာတိကိသတာ နာတိရဿတာ နာတိဒီဃတာ သုခသမ္ဖဿတာ ဥပ္ပလဂန္ဓမုခတာ သုဿူသကပရိဇနတာ အာဒေယျဝစနတာ ကမလုပ္ပလသဒိသမုဒုလောဟိတတနုဇိဝှတာ အနုဒ္ဓတတာ အစပလတာတိ[၂] ဧဝမာဒီနိ။

သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ ဝေရမဏိယာ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု သဗ္ဗကိစ္စကရဏီယေသု[၃] ခိပ္ပံ ပဋိဇာနနတာ သဒါ ဥပဋ္ဌိတသတိတာ အနုမ္မတ္တကတာ ဉာဏဝန္တတာ အနလသတာ အဇဠတာ အနေလမူဂတာ အမတ္တတာ အပ္ပမတ္တတာ အသမ္မောဟတာ အစ္ဆမ္ဘိတာ အသာရမ္ဘိတာ အနုဿင်္ကိတာ[၄] သစ္စဝါဒိတာ အပိသုဏာဖရုသာသမ္ဖပ္ပလာပဝါဒိတာ ရတ္တိန္ဒိဝမတန္ဒိတတာ ကတညုတာ ကတဝေဒိတာ အမစ္ဆရိတာ စာဂဝန္တတာ[၅] သီလဝန္တတာ ဥဇုတာ အက္ကောဓနတာ ဟိရိမနတာ ဩတ္တပ္ပိတာ ဥဇုဒိဋ္ဌိကတာ မဟာပညတာ မေဓာဝိတာ ပဏ္ဍိတတာ အတ္ထာနတ္ထကုသလတာတိ ဧဝမာဒီနိ ဖလာနိ။ ဧဝမေတ္ထ ပါဏာတိပါတာဒိဝေရမဏီနံ သမုဋ္ဌာနဝေဒနာမူလကမ္မဖလတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပစ္ဆိမပဉ္စသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ ယံ ဝုတ္တံ—

“ယောဇေတဗ္ဗံ တတော ယုတ္တံ၊ ပစ္ဆိမေသွပိ ပဉ္စသု။
အာဝေဏိကဉ္စ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဉေယျာ ဟီနာဒိတာပိ စာ”တိ။

၁-လောကုတ္တရဓနပ္ပဋိလာဘတာ (သျာ)
၂-အပဂတမမ္မနတာတိ (သျာ)
၃-ကိစ္စကရဏီယေသု (သီ၊ သျာ)
၄-အနိဿင်္ကိတာ (သီ၊ သျာ)
၅-ဘဂဝန္တတာ (က)

Tassāyaṁ atthavaṇṇanā—etissā purimapañcasikkhāpadavaṇṇanāya yaṁ yujjati, taṁ tato gahetvā pacchimesvapi pañcasu sikkhāpadesu yojetabbaṁ. Tatthāyaṁ yojanā—yatheva hi purimasikkhāpadesu **ārammaṇato** ca surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ rūpāyatanādi-aññatarasaṅkhārārammaṇaṁ, tathā idha vikālabhojanaṁ. Etena nayena sabbesaṁ ārammaṇabhedo veditabbo. **Ādānato** ca yathā purimāni sāmaṇerena vā upā-sakena vā samādiyantena samādinnāni honti, tathā etānipi. **Aṅgato**pi yathā tattha pāṇātipātādīnaṁ aṅgabhedo vutto, evamidhāpi vikālabhojanassa cattāri aṅgāni vikālo, yāvakālikaṁ, ajjhoharaṇaṁ, anummattakatāti. Etenānusārena sesānampi aṅgavibhāgo veditabbo. Yathā ca tattha **samuṭṭhānato** surāmerayamajjapamādaṭṭhānaṁ kāyato ca kāyacittato cāti dvisamuṭṭhānaṁ, evamidha vikālabhojanaṁ. Etena nayena sabbesaṁ samuṭṭhānaṁ veditabbaṁ. Yathā ca tattha **vedanāto** adinnādānaṁ tīsu vedanāsu aññataravedanāsampayuttaṁ, tathā idha vikālabhojanaṁ. Etena nayena sabbesaṁ vedanāsampayogo veditabbo. Yathā ca tattha abrahmacariyaṁ lobhamohamūlaṁ, evamidha vikālabhojanaṁ. Aparāni ca dve etena nayena sabbesaṁ mūlabhedo vedi-tabbo. Yathā ca tattha pāṇātipātādayo kāyakammaṁ, evamidhāpi vikālabhojanādīni. Jātarūparajatappaṭiggahaṇaṁ pana kāyakammaṁ vā siyā vacīkammaṁ vā kāyadvārādīhi pavattisabbhāvapariyāyena, na kammapathavasena. **Viramato**ti yathā ca tattha viramanto attano vā paresaṁ vā pāṇātipātādi-akusalato viramati, evamidhāpi vikālabhojanādi-akusalato, kusalatopi vā ekato. Yathā ca purimā pañca veramaṇiyo catusamuṭṭhānā kāyato, kāyacittato, vācācittato, kāyavācācittato cāti, sabbā sukhavedanāsampayuttā vā adukkhamasukhavedanāsampayuttā vā, alobhādosamūlā vā alobhādosāmohamūlā vā, sabbā ca nānappakāra-iṭṭhaphalanibbattakā, tathā idhāpīti.

“Yojetabbaṁ tato yuttaṁ, pacchimesvapi pañcasu.
Āveṇikañca vattabbaṁ, ñeyyā hīnāditāpi cā”ti.

Ettha pana **vikālabhojanan**ti majjhanhikavītikkame bhojanaṁ. Etañhi anuññātakāle vītikkante bhojanaṁ, tasmā “vikālabhojanan”ti

တဿာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—ဧတိဿာ ပုရိမပဉ္စသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာယ ယံ ယုဇ္ဇတိ၊ တံ တတော ဂဟေတွာ ပစ္ဆိမေသွပိ ပဉ္စသု သိက္ခာပဒေသု ယောဇေတဗ္ဗံ။ တတ္ထာယံ ယောဇနာ—ယထေဝ ဟိ ပုရိမသိက္ခာပဒေသု **အာရမ္မဏတော** စ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ ရူပါယတနာဒိအညတရသင်္ခါရာရမ္မဏံ၊ တထာ ဣဓ ဝိကာလဘောဇနံ။ ဧတေန နယေန သဗ္ဗေသံ အာရမ္မဏဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အာဒါနတော** စ ယထာ ပုရိမာနိ သာမဏေရေန ဝါ ဥပါသကေန ဝါ သမာဒိယန္တေန သမာဒိန္နာနိ ဟောန္တိ၊ တထာ ဧတာနိပိ။ **အင်္ဂတော**ပိ ယထာ တတ္ထ ပါဏာတိပါတာဒီနံ အင်္ဂဘေဒေါ ဝုတ္တော၊ ဧဝမိဓာပိ ဝိကာလဘောဇနဿ စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ ဝိကာလော, ယာဝကာလိကံ, အဇ္ဈောဟရဏံ, အနုမ္မတ္တကတာတိ။ ဧတေနာနုသာရေန သေသာနမ္ပိ အင်္ဂဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ တတ္ထ **သမုဋ္ဌာနတော** သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ ကာယတော စ ကာယစိတ္တတော စာတိ ဒွိသမုဋ္ဌာနံ၊ ဧဝမိဓ ဝိကာလဘောဇနံ။ ဧတေန နယေန သဗ္ဗေသံ သမုဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ တတ္ထ **ဝေဒနာတော** အဒိန္နာဒါနံ တီသု ဝေဒနာသု အညတရဝေဒနာသမ္ပယုတ္တံ၊ တထာ ဣဓ ဝိကာလဘောဇနံ။ ဧတေန နယေန သဗ္ဗေသံ ဝေဒနာသမ္ပယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ တတ္ထ အဗြဟ္မစရိယံ လောဘမောဟမူလံ၊ ဧဝမိဓ ဝိကာလဘောဇနံ။ အပရာနိ စ ဒွေ ဧတေန နယေန သဗ္ဗေသံ မူလဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ တတ္ထ ပါဏာတိပါတာဒယော ကာယကမ္မံ၊ ဧဝမိဓာပိ ဝိကာလဘောဇနာဒီနိ။ ဇာတရူပရဇတပ္ပဋိဂ္ဂဟဏံ ပန ကာယကမ္မံ ဝါ သိယာ ဝစီကမ္မံ ဝါ ကာယဒွါရာဒီဟိ ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝပရိယာယေန, န ကမ္မပထဝသေန။ **ဝိရမတော**တိ ယထာ စ တတ္ထ ဝိရမန္တော အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ ပါဏာတိပါတာဒိအကုသလတော ဝိရမတိ၊ ဧဝမိဓာပိ ဝိကာလဘောဇနာဒိအကုသလတော၊ ကုသလတောပိ ဝါ ဧကတော။ ယထာ စ ပုရိမာ ပဉ္စ ဝေရမဏိယော စတုသမုဋ္ဌာနာ ကာယတော, ကာယစိတ္တတော, ဝါစာစိတ္တတော, ကာယဝါစာစိတ္တတော စာတိ၊ သဗ္ဗာ သုခဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာ ဝါ အဒုက္ခမသုခဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာ ဝါ၊ အလောဘာဒေါသမူလာ ဝါ အလောဘာဒေါသာမောဟမူလာ ဝါ၊ သဗ္ဗာ စ နာနပ္ပကာရဣဋ္ဌဖလနိဗ္ဗတ္တကာ၊ တထာ ဣဓာပီတိ။

“ယောဇေတဗ္ဗံ တတော ယုတ္တံ၊ ပစ္ဆိမေသွပိ ပဉ္စသု။
အာဝေဏိကဉ္စ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဉေယျာ ဟီနာဒိတာပိ စာ”တိ။

ဧတ္ထ ပန **ဝိကာလဘောဇန**န္တိ မဇ္ဈန္ဟိကဝီတိက္ကမေ ဘောဇနံ။ ဧတဉှိ အနုညာတကာလေ ဝီတိက္ကန္တေ ဘောဇနံ၊ တသ္မာ “ဝိကာလဘောဇန”န္တိ

vuccati, tato vikālabhojanā. **Naccagītavāditavisūkadassanan**ti ettha **naccaṁ** nāma yaṁkiñci naccaṁ, **gītan**ti yaṁkiñci gītaṁ, **vāditan**ti yaṁkiñci vāditaṁ. **Visūkadassanan**ti kilesuppattipaccayato kusalapakkhabhindanena visūkānaṁ dassanaṁ, visūkabhūtaṁ vā dassanaṁ visūkadassanaṁ. Naccā ca gītā ca vāditā ca visūkadassanā ca naccagītavāditavisūkadassanā. Visūkadassanañcettha Brahmajāle vuttanayeneva gahetabbaṁ. Vuttaṁ hi tattha—

> "Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ visūkadassanamanuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, naccaṁ gītaṁ vāditaṁ pekkhaṁ akkhānaṁ pāṇissaraṁ vetālaṁ kumbhathūṇaṁ sobhanakaṁ[1] caṇḍālaṁ vaṁsaṁ dhovanaṁ hatthiyuddhaṁ assayuddhaṁ mahiṁsayuddhaṁ usabhayuddhaṁ ajayuddhaṁ meṇḍayuddhaṁ kukkuṭayuddhaṁ vaṭṭakayuddhaṁ daṇḍayuddhaṁ[2] muṭṭhiyuddhaṁ nibbuddhaṁ uyyodhikaṁ balaggaṁ senābyūhaṁ anīkadassanaṁ iti vā, iti evarūpā visūkadassanā paṭivirato samaṇo Gotamo"ti[3].

Atha vā yathāvuttenatthena naccagītavāditāni eva visūkāni naccagītavāditavisūkāni, tesaṁ dassanaṁ naccagītavāditavisūkadassanaṁ, tasmā nacca-gītavāditavisūkadassanā. "Dassanasavanā"ti vattabbe yathā "so ca hoti micchādiṭṭhiko viparītadassano"ti evamādīsu[4] acakkhudvārappavattampi visayaggahaṇaṁ "dassanan"ti vuccati, evaṁ savanampi "dassanan"tveva vuttaṁ. Dassanakamyatāya upasaṅkamitvā passato eva cettha vītikkamo hoti. Ṭhitanisinnasayanokāse pana āgataṁ gacchantassa vā āpāthagataṁ passato siyā saṁkileso, na vītikkamo. Dhammūpasaṁhitampi cettha gītaṁ na vaṭṭati, gītūpasaṁhito pana dhammo vaṭṭatīti veditabbo.

Mālādīni dhāraṇādīhi yathāsaṅkhaṁ yojetabbāni. Tattha **mālā**ti yaṁkiñci pupphajātaṁ. **Vilepanan**ti yaṁkiñci vilepanatthaṁ pisitvā paṭiyattaṁ. Avasesaṁ sabbampi vāsacuṇṇadhūpanādikaṁ gandhajātaṁ **gandho.** Taṁ sabbampi maṇḍanavibhūsanatthaṁ na vaṭṭati, bhesajjatthantu vaṭṭati, pūjanatthañca abhihaṭaṁ sādiyato[5] na kenaci pariyāyena na vaṭṭati. **Uccāsayanan**ti pamāṇātikkantaṁ vuccati. **Mahāsayanan**ti akappiyasayanaṁ akappiyattharaṇañca. Tadubhayampi

---

1. Sobhanakarakaṁ (Sī), sobhanakārakaṁ (Syā)
2. Vaṭṭakayuddhaṁ kukkurayuddhaṁ daṇḍakayuddhaṁ (Sī, Ka)
3. Dī 1. 6 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 35 piṭṭhe.
5. Asādiyituṁ (Sī)

ဝုစ္စတိ၊ တတော ဝိကာလဘောဇနာ။ **နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿန**န္တိ ဧတ္ထ **နစ္စံ** နာမ ယံကိဉ္စိ နစ္စံ၊ **ဂီတ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဂီတံ၊ **ဝါဒိတ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဝါဒိတံ။ **ဝိသူကဒဿန**န္တိ ကိလေသုပ္ပတ္တိပစ္စယတော ကုသလပက္ခဘိန္ဒနေန ဝိသူကာနံ ဒဿနံ, ဝိသူကဘူတံ ဝါ ဒဿနံ ဝိသူကဒဿနံ။ နစ္စာ စ ဂီတာ စ ဝါဒိတာ စ ဝိသူကဒဿနာ စ နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနာ။ ဝိသူကဒဿနဉ္စေတ္ထ ဗြဟ္မဇာလေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟိ တတ္ထ—

> “ယထာ ဝါ ပနေကေ ဘောန္တော သမဏဗြာဟ္မဏာ သဒ္ဓါဒေယျာနိ ဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတွာ တေ ဧဝရူပံ ဝိသူကဒဿနမနုယုတ္တာ ဝိဟရန္တိ၊ သေယျထိဒံ၊ နစ္စံ ဂီတံ ဝါဒိတံ ပေက္ခံ အက္ခာနံ ပါဏိဿရံ ဝေတာလံ ကုမ္ဘထူဏံ သောဘနကံ[၁] စဏ္ဍာလံ ဝံသံ ဓောဝနံ ဟတ္ထိယုဒ္ဓံ အဿယုဒ္ဓံ မဟိံသယုဒ္ဓံ ဥသဘယုဒ္ဓံ အဇယုဒ္ဓံ မေဏ္ဍယုဒ္ဓံ ကုက္ကုဋယုဒ္ဓံ ဝဋ္ဋကယုဒ္ဓံ ဒဏ္ဍယုဒ္ဓံ[၂] မုဋ္ဌိယုဒ္ဓံ နိဗ္ဗုဒ္ဓံ ဥယျောဓိကံ ဗလဂ္ဂံ သေနာဗျူဟံ အနီကဒဿနံ ဣတိ ဝါ၊ ဣတိ ဧဝရူပါ ဝိသူကဒဿနာ ပဋိဝိရတော သမဏော ဂေါတမော”တိ[၃]။

အထ ဝါ ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန နစ္စဂီတဝါဒိတာနိ ဧဝ ဝိသူကာနိ နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကာနိ၊ တေသံ ဒဿနံ နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနံ၊ တသ္မာ နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနာ။ “ဒဿနသဝနာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ယထာ “သော စ ဟောတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော ဝိပရီတဒဿနော”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] အစက္ခုဒွါရပ္ပဝတ္တမ္ပိ ဝိသယဂ္ဂဟဏံ “ဒဿန”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ သဝနမ္ပိ “ဒဿန”န္တွေဝ ဝုတ္တံ။ ဒဿနကမျတာယ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဿတော ဧဝ စေတ္ထ ဝီတိက္ကမော ဟောတိ။ ဌိတနိသိန္နသယနောကာသေ ပန အာဂတံ ဂစ္ဆန္တဿ ဝါ အာပါထဂတံ ပဿတော သိယာ သံကိလေသော၊ န ဝီတိက္ကမော။ ဓမ္မူပသံဟိတမ္ပိ စေတ္ထ ဂီတံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဂီတူပသံဟိတော ပန ဓမ္မော ဝဋ္ဋတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မာလာဒီနိ ဓာရဏာဒီဟိ ယထာသင်္ချံ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ တတ္ထ **မာလာ**တိ ယံကိဉ္စိ ပုပ္ဖဇာတံ။ **ဝိလေပန**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဝိလေပနတ္ထံ ပိသိတွာ ပဋိယတ္တံ။ အဝသေသံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝါသစုဏ္ဏဓူပနာဒိကံ ဂန္ဓဇာတံ **ဂန္ဓော**။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ မဏ္ဍနဝိဘူသနတ္ထံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဘေသဇ္ဇတ္ထန္တု ဝဋ္ဋတိ၊ ပူဇနတ္ထဉ္စ အဘိဟဋံ သာဒိယတော[၅] န ကေနစိ ပရိယာယေန န ဝဋ္ဋတိ။ **ဥစ္စာသယန**န္တိ ပမာဏာတိက္ကန္တံ ဝုစ္စတိ။ **မဟာသယန**န္တိ အကပ္ပိယသယနံ အကပ္ပိယတ္ထရဏဉ္စ။ တဒုဘယမ္ပိ

၁-သောဘနကရကံ (သီ)၊ သောဘနကာရကံ (သျာ) ၂-ဝဋ္ဋကယုဒ္ဓံ ကုက္ကုရယုဒ္ဓံ ဒဏ္ဍကယုဒ္ဓံ (သီ၊ က)
၃-ဒီ ၁-၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အံ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အသာဒိယိတုံ (သီ)

sādiyato na kenaci pariyāyena vaṭṭati. **Jāharūpan**ti suvaṇṇaṁ. **Rajatan**ti kahāpaṇo, lohamāsakadārumāsakajatumāsakādi yaṁ yaṁ tattha tattha vohāraṁ gacchati, tadubhayampi jātarūparajataṁ. Tassa yena kenaci pakārena sādiyanaṁ paṭiggaho nāma, so na yena kenaci pariyāyena vaṭṭatīti evaṁ āveṇikaṁ vattabbaṁ.

Dasapi cetāni sikkhāpadāni hīnena chandena cittavīriyavīmaṁsāhi vā samādinnāni hīnāni, majjhimehi majjhimāni, paṇītehi paṇītāni. Taṇhādiṭṭhimānehi vā upakkiliṭṭhāni hīnāni, anupakkiliṭṭhāni majjhimāni, tattha tattha paññāya anuggahitāni paṇītāni. Ñāṇavippayuttena vā kusalacittena samādinnāni hīnāni, sasaṅkhārikañāṇasampayuttena majjhimāni, asaṅkhārikena paṇītānīti evaṁ ñeyyā hīnāditāpi cāti.

Ettāvatā ca yā pubbe **“yena yattha yadā yasmā”**ti-ādīhi chahi gāthāhi Sikkhāpadapāṭhassa vaṇṇanatthaṁ mātikā nikkhittā, sā atthato pakāsitā hotīti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Sikkhāpadavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Dvattiṁ sākāravaṇṇanā

Padasambandhavaṇṇanā

Idāni yadidaṁ evaṁ dasahi sikkhāpadehi parisuddhapayogassa sīle patiṭṭhitassa kulaputtassa āsayaparisuddhatthaṁ cittabhāvanatthañca aññatra Buddhuppādā appavattapubbaṁ sabbatitthiyānaṁ avisayabhūtaṁ tesu tesu suttantesu—

> “Ekadhammo bhikkhave bhāvito bahulīkato mahato saṁvegāya saṁvattati. Mahato atthāya saṁvattati. Mahato yogakkhemāya saṁvattati. Mahato satisampajaññāya saṁvattati. Ñāṇadassanappaṭilābhāya saṁvattati. Diṭṭhidhammasukhavihārāya saṁvattati. Vijjāvimuttiphalasacchikiriyāya saṁvattati.

သာဒိယတော န ကေနစိ ပရိယာယေန ဝဋ္ဋတိ။ **ဇာတရူပန္တိ** သုဝဏ္ဏံ။ **ရဇတန္တိ** ကဟာပဏော၊ လောဟမာသကဒါရုမာသကဇတုမာသကာဒိ ယံ ယံ တတ္ထ တတ္ထ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆတိ၊ တဒုဘယမ္ပိ ဇာတရူပရဇတံ။ တဿ ယေန ကေနစိ ပကာရေန သာဒိယနံ ပဋိဂ္ဂဟော နာမ၊ သော န ယေန ကေနစိ ပရိယာယေန ဝဋ္ဋတီတိ ဧဝံ အာဝေဏိကံ ဝတ္တဗ္ဗံ။

ဒသပိ စေတာနိ သိက္ခာပဒါနိ ဟီနေန ဆန္ဒေန စိတ္တဝီရိယဝီမံသာဟိ ဝါ သမာဒိန္နာနိ ဟီနာနိ၊ မဇ္ဈိမေဟိ မဇ္ဈိမာနိ၊ ပဏီတေဟိ ပဏီတာနိ။ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနေဟိ ဝါ ဥပက္ကိလိဋ္ဌာနိ ဟီနာနိ၊ အနုပက္ကိလိဋ္ဌာနိ မဇ္ဈိမာနိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပညာယ အနုဂ္ဂဟိတာနိ ပဏီတာနိ။ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တေန ဝါ ကုသလစိတ္တေန သမာဒိန္နာနိ ဟီနာနိ၊ သသင်္ခါရိကဉာဏသမ္ပယုတ္တေန မဇ္ဈိမာနိ၊ အသင်္ခါရိကေန ပဏီတာနီတိ ဧဝံ ဉေယျာ ဟီနာဒိတာပိ စာတိ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယာ ပုဗ္ဗေ **“ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ”**တိအာဒီဟိ ဆဟိ ဂါထာဟိ သိက္ခာပဒပါဌဿ ဝဏ္ဏနတ္ထံ မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ၊ သာ အတ္ထတော ပကာသိတာ ဟောတီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

သိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဒွတ္တိံသာကာရဝဏ္ဏနာ

ပဒသမ္ဗန္ဓဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ ယဒိဒံ ဧဝံ ဒသဟိ သိက္ခာပဒေဟိ ပရိသုဒ္ဓပယောဂဿ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ ကုလပုတ္တဿ အာသယပရိသုဒ္ဓတ္ထံ စိတ္တဘာဝနတ္ထဉ္စ အညတြ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါ အပ္ပဝတ္တပုဗ္ဗံ သဗ္ဗတိတ္ထိယာနံ အဝိသယဘူတံ တေသု တေသု သုတ္တန္တေသု—

> “ဧကဓမ္မော ဘိက္ခဝေ ဘာဝိတော ဗဟုလီကတော မဟတော သံဝေဂါယ သံဝတ္တတိ။ မဟတော အတ္ထာယ သံဝတ္တတိ။ မဟတော ယောဂက္ခေမာယ သံဝတ္တတိ။ မဟတော သတိသမ္ပဇညာယ သံဝတ္တတိ။ ဉာဏဒဿနပ္ပဋိလာဘာယ သံဝတ္တတိ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာယ သံဝတ္တတိ။ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ သံဝတ္တတိ။

katamo ekadhammo, kāyagatā sati. Amataṁ te bhikkhave na paribhuñjanti, ye kāyagatāsatiṁ na paribhuñjanti. Amataṁ te bhikkhave paribhuñjanti, ye kāyagatāsatiṁ paribhuñjanti. Amataṁ tesaṁ bhikkhave aparibhuttaṁ paribhuttaṁ. Parihīnaṁ aparihīnaṁ. Viraddhaṁ āraddhaṁ, yesaṁ kāyagatā sati āraddhā”ti[1]—

Evaṁ Bhagavatā anekākārena pasaṁsitvā—

“Kathaṁ bhāvitā bhikkhave kāyagatāsati kathaṁ bahulīkatā mahabbalā hoti mahānisaṁsā. Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā”ti[2]—

Ādinā nayena ānāpānapabbaṁ iriyāpathapabbaṁ catusampajaññapabbaṁ paṭikūlamanasikārapabbaṁ dhātumanasikārapabbaṁ nava sivathikapabbānīti imesaṁ cuddasannaṁ pabbānaṁ vasena kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ niddiṭṭhaṁ. Tassa bhāvanāniddeso anuppatto. Tattha yasmā iriyāpathapabbaṁ catusampajaññapabbaṁ dhātumanasikāra-pabbanti imāni tīṇi vipassanāvasena vuttāni. Nava sivathikapabbāni vipassanā-ñāṇesuyeva ādīnavānupassanāvasena vuttāni. Yāpi cettha uddhumātakādīsu samādhibhāvanā iccheyya, sā Visuddhimagge vitthārato asubhabhāvanāniddese pakāsitā eva. Ānāpānapabbaṁ pana paṭikūlamanasikārapabbañceti imānettha dve samādhivasena vuttāni. Tesu ānāpānapabbaṁ ānāpānassativasena visuṁ kammaṭṭhānaṁyeva. Yaṁ panetaṁ—

“Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu imameva kāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantaṁ pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhati ‘atthi imasmiṁ kāye kesā, lomā -pa- muttan’ti”[3].

Evaṁ tattha tattha matthaluṅgaṁ aṭṭhimiñjena saṅgahetvā desitaṁ kāyagatāsatikoṭṭhāsabhāvanāpariyāyaṁ dvattiṁsākārakammaṭṭhānaṁ āraddhaṁ, tassāyaṁ[4] atthavaṇṇanā—

Tattha **atthī**ti saṁvijjanti. **Imasmin**ti yvāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyanto pūro nānappakārassa asucinoti vuccati,

1. Aṁ 1. 44 piṭṭhe. 2. Ma 3. 131 piṭṭhe.
3. Ma 3. 132 piṭṭhe. 4. Tatthāyaṁ (Ka)

ကတမော ဧကဓမ္မော၊ ကာယဂတာ သတိ။ အမတံ တေ ဘိက္ခဝေ န ပရိဘုဉ္ဇန္တိ၊ ယေ ကာယဂတာသတိံ န ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ အမတံ တေ ဘိက္ခဝေ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ၊ ယေ ကာယဂတာသတိံ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ အမတံ တေသံ ဘိက္ခဝေ အပရိဘုတ္တံ ပရိဘုတ္တံ။ ပရိဟီနံ အပရိဟီနံ။ ဝိရဒ္ဓံ အာရဒ္ဓံ၊ ယေသံ ကာယဂတာ သတိ အာရဒ္ဓါ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဘဂဝတာ အနေကာကာရေန ပသံသိတွာ—

“ကထံ ဘာဝိတာ ဘိက္ခဝေ ကာယဂတာသတိ ကထံ ဗဟုလီကတာ မဟပ္ဖလာ ဟောတိ မဟာနိသံသာ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရညဂတော ဝါ”တိ[၂]—

အာဒိနာ နယေန အာနာပါနပဗ္ဗံ ဣရိယာပထပဗ္ဗံ စတုသမ္ပဇညပဗ္ဗံ ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗံ ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗံ နဝ သိဝထိကပဗ္ဗာနီတိ ဣမေသံ စုဒ္ဒသန္နံ ပဗ္ဗာနံ ဝသေန ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တဿ ဘာဝနာနိဒ္ဒေသော အနုပ္ပတ္တော။ တတ္ထ ယသ္မာ ဣရိယာပထပဗ္ဗံ စတုသမ္ပဇညပဗ္ဗံ ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗန္တိ ဣမာနိ တီဏိ ဝိပဿနာဝသေန ဝုတ္တာနိ။ နဝ သိဝထိကပဗ္ဗာနိ ဝိပဿနာဉာဏေသုယေဝ အာဒီနဝါနုပဿနာဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ယာပိ စေတ္ထ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု သမာဓိဘာဝနာ ဣစ္ဆေယျ၊ သာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရတော အသုဘဘာဝနာနိဒ္ဒေသေ ပကာသိတာ ဧဝ။ အာနာပါနပဗ္ဗံ ပန ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗဉ္စေတိ ဣမာနေတ္ထ ဒွေ သမာဓိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသု အာနာပါနပဗ္ဗံ အာနာပါနဿတိဝသေန ဝိသုံ ကမ္မဋ္ဌာနံယေဝ။ ယံ ပနေတံ—

“ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဣမမေဝ ကာယံ ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ အဓော ကေသမတ္ထကာ တစပရိယန္တံ ပူရံ နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနော ပစ္စဝေက္ခတိ ‘အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ, လောမာ။ ပ။ မုတ္တ’န္တိ”[၃]။

ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ မတ္ထလုင်္ဂံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇေန သင်္ဂဟေတွာ ဒေသိတံ ကာယဂတာသတိကောဋ္ဌာသဘာဝနာပရိယာယံ ဒွတ္တိံသာကာရကမ္မဋ္ဌာနံ အာရဒ္ဓံ၊ တဿာယံ[၄] အတ္ထဝဏ္ဏနာ—

တတ္ထ **အတ္ထီ**တိ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ **ဣမသ္မိ**န္တိ ယွာယံ ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ အဓော ကေသမတ္ထကာ တစပရိယန္တော ပူရော နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနောတိ ဝုစ္စတိ၊

၁-အံ ၁-၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၁၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၄-တတ္ထာယံ (က)

tasmiṁ. **Kāye**ti sarīre. Sarīraṁ hi asucisañcayato, kucchitānaṁ vā kesādīnañceva cakkhurogādīnañca rogasatānaṁ āyabhūtato kāyoti vuccati. **Kesā -pa- muttanti**[1] ete kesādayo dvattiṁsa ākārā, tattha “atthi imasmiṁ kāye kesā atthi lomā”ti evaṁ sambandho veditabbo. Tena kiṁ kathitaṁ hoti? Imasmiṁ pādatalā paṭṭhāya upari, kesamatthakā paṭṭhāya heṭṭhā, tacato paṭṭhāya paritoti ettake byāmamatte kaḷevare sabbākārenāpi[2] vicinanto na koci kiñci muttaṁ vā maṇiṁ vā veḷuriyaṁ vā agaruṁ vā candanaṁ vā kuṅkumaṁ vā kappūraṁ vā vāsacuṇṇādiṁ vā aṇumattampi sucibhāvaṁ passati, atha kho paramaduggandhajegucchaṁ assirikadassanaṁ nānappakāraṁ kesalomādibhedaṁ asucimeva passatīti.

Ayaṁ tāvettha padasambandhato vaṇṇanā.

Asubhabhāvanā

Asubhabhāvanāvasena panassa evaṁ vaṇṇanā veditabbā—evametasmiṁ pāṇātipātāveramaṇisikkhāpadādibhede sīle patiṭṭhitena payogasuddhena ādikammikena kulaputtena āsayasuddhiyā adhigamanatthaṁ dvattiṁsākārakammaṭṭhānabhāvanānuyogamanuyuñjitukāmena paṭhamaṁ tāvassa āvāsakulalābhagaṇakammaddhānañātigantharoga-iddhipalibodhena kittipalibodhena vā saha dasa palibodhā honti, athānena āvāsakulalābhagaṇañātikittīsu saṅgappahānena, kammaddhānaganthesu abyāpārena, rogassa tikicchāyāti evaṁ te dasa palibodhā upacchinditabbā, athānena upacchinnapalibodhena anupacchinnanekkhammābhilāsena koṭippattasallekhavuttitaṁ pariggahetvā khuddānukhuddakampi vinayācāraṁ appajahantena āgamādhigamasamannāgato tato aññataraṅgasamannāgato vā kammaṭṭhānadāyako ācariyo vinayānurūpena vidhinā upagantabbo, vattasampadāya ca ārādhitacittassa tassa attano adhippāyo nivedetabbo. Tena tassa nimittajjhāsayacariyādhimuttibhedaṁ ñatvā yadi etaṁ kammaṭṭhānamanurūpaṁ,

---

1. Matthaluṅganti (Sī, Syā) 2. Ādarenapi (Sī), sabbādarenapi (Syā)

တသ္မိံ။ **ကာယေ**တိ သရီရေ။ သရီရံ ဟိ အသုစိသဉ္စယတော, ကုစ္ဆိတာနံ ဝါ ကေသာဒီနဉ္စေဝ စက္ခုရောဂါဒီနဉ္စ ရောဂသတာနံ အာယဘူတတော ကာယောတိ ဝုစ္စတိ။ **ကေသာ။ပ။ မုတ္တန္တိ**[၁] ဧတေ ကေသာဒယော ဒွတ္တိံသ အာကာရာ၊ တတ္ထ “အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ အတ္ထိ လောမာ”တိ ဧဝံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေန ကိံ ကထိတံ ဟောတိ? ဣမသ္မိံ ပါဒတလာ ပဋ္ဌာယ ဥပရိ, ကေသမတ္ထကာ ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ, တစတော ပဋ္ဌာယ ပရိတောတိ ဧတ္တကေ ဗျာမမတ္တေ ကဠေဝရေ သဗ္ဗာကာရေနာပိ[၂] ဝိစိနန္တော န ကောစိ ကိဉ္စိ မုတ္တံ ဝါ မဏိံ ဝါ ဝေဠုရိယံ ဝါ အဂရုံ ဝါ စန္ဒနံ ဝါ ကုင်္ကုမံ ဝါ ကပ္ပူရံ ဝါ ဝါသစုဏ္ဏာဒိံ ဝါ အဏုမတ္တမ္ပိ သုစိဘာဝံ ပဿတိ၊ အထ ခေါ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆံ အဿိရိကဒဿနံ နာနပ္ပကာရံ ကေသလောမာဒိဘေဒံ အသုစိမေဝ ပဿတီတိ။

အယံ တာဝေတ္ထ ပဒသမ္ဗန္ဓတော ဝဏ္ဏနာ။

အသုဘဘာဝနာ

အသုဘဘာဝနာဝသေန ပနဿ ဧဝံ ဝဏ္ဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဧဝမေတသ္မိံ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိသိက္ခာပဒါဒိဘေဒေ သီလေ ပတိဋ္ဌိတေန ပယောဂသုဒ္ဓေန အာဒိကမ္မိကေန ကုလပုတ္တေန အာသယသုဒ္ဓိယာ အဓိဂမနတ္ထံ ဒွတ္တိံသာကာရကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနုယောဂမနုယုဉ္ဇိတုကာမေန ပဌမံ တာဝဿ အာဝါသကုလလာဘဂဏကမ္မဒ္ဓါနဉာတိဂန္ထရောဂဣဒ္ဓိပလိဗောဓေန ကိတ္တိပလိဗောဓေန ဝါ သဟ ဒသ ပလိဗောဓာ ဟောန္တိ၊ အထာနေန အာဝါသကုလလာဘဂဏဉာတိကိတ္တီသု သင်္ဂပ္ပဟာနေန, ကမ္မဒ္ဓါနဂန္ထေသု အဗျာပါရေန, ရောဂဿ တိကိစ္ဆာယာတိ ဧဝံ တေ ဒသ ပလိဗောဓာ ဥပစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗာ၊ အထာနေန ဥပစ္ဆိန္နပလိဗောဓေန အနုပစ္ဆိန္နနေက္ခမ္မာဘိလာသေန ကောဋိပ္ပတ္တသလ္လေခဝုတ္တိတံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကမ္ပိ ဝိနယာစာရံ အပ္ပဇဟန္တေန အာဂမာဓိဂမသမန္နာဂတော တတော အညတရင်္ဂသမန္နာဂတော ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနဒါယကော အာစရိယော ဝိနယာနုရူပေန ဝိဓိနာ ဥပဂန္တဗ္ဗော၊ ဝတ္တသမ္ပဒါယ စ အာရာဓိတစိတ္တဿ တဿ အတ္တနော အဓိပ္ပာယော နိဝေဒေတဗ္ဗော။ တေန တဿ နိမိတ္တဇ္ဈာသယစရိယာဓိမုတ္တိဘေဒံ ဉတွာ ယဒိ ဧတံ ကမ္မဋ္ဌာနမနုရူပံ၊

၁-မတ္ထလုင်္ဂန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-အာဒရေနပိ (သီ)၊ သဗ္ဗာဒရေနပိ (သျာ)

atha yasmiṁ vihāre attanā vasati, yadi tasmiṁyeva sopi vasitukāmo hoti, tato saṅkhepato kammaṭṭhānaṁ dātabbaṁ. Atha aññatra vasitukāmo hoti, tato pahātabbapariggahetabbādikathanavasena sapurekkhāraṁ rāgacaritānukulādikathanavasena sappabhedaṁ vitthārena kathetabbaṁ. Tena taṁ sapurekkhāraṁ sappabhedaṁ kammaṭṭhānaṁ uggahetvā ācariyaṁ āpucchitvā yāni tāni—

“Mahāvāsaṁ navāvāsaṁ, jarāvāsañca panthaniṁ.
Soṇḍiṁ paṇṇañca pupphañca, phalaṁ patthitameva ca.

Nagaraṁ dārunā khettaṁ, visabhāgena paṭṭanaṁ.
Paccantasīmāsappāyaṁ, yattha mitto na labbhati.

Aṭṭhārasetāni ṭhānāni, iti viññāya paṇḍito.
Ārakā parivajjeyya, maggaṁ sappaṭibhayaṁ[1] yathā”ti[2]—

Evaṁ aṭṭhārasa senāsanāni parivajjetabbānīti vuccanti, tāni vajjetvā, yaṁ taṁ—

“Kathañca bhikkhave senāsanaṁ pañcaṅgasamannāgataṁ hoti, idha bhikkhave senāsanaṁ nātidūraṁ hoti naccāsannaṁ gamanāgamanasampannaṁ divā appākiṇṇaṁ rattiṁ appasaddaṁ appanigghosaṁ appaḍaṁsamakasavātātapasarīsapasamphassaṁ, tasmiṁ kho pana senāsane viharantassa appakasirena uppajjanti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārā, tasmiṁ kho pana senāsane therā bhikkhū viharanti bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā, te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā paripucchati paripañhati ‘idaṁ bhante kathaṁ imassa ko attho’ti. Tassa te āyasmanto avivaṭañceva vivaranti, anuttānīkatañca uttāniṁ karonti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ paṭivinodenti. Evaṁ kho bhikkhave senāsanaṁ pañcaṅgasamannāgataṁ hotī”ti[3]—

Evaṁ pañcaṅgasamannāgataṁ senāsanaṁ vuttaṁ, tathārūpaṁ senāsanaṁ upagamma katasabbakiccena kāmesu ādīnavaṁ, nekkhamme ca ānisaṁsaṁ paccavekkhitvā

1. Paṭibhayaṁ (Sī, Ka) 2. Visuddhi 1. 118 piṭṭhe. 3. Aṁ 3. 268 piṭṭhe.

အထ ယသ္မိံ ဝိဟာရေ အတ္တနာ ဝသတိ၊ ယဒိ တသ္မိံယေဝ သောပိ ဝသိတုကာမော ဟောတိ၊ တတော သင်္ခေပတော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒါတဗ္ဗံ။ အထ အညတြ ဝသိတုကာမော ဟောတိ၊ တတော ပဟာတဗ္ဗပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗာဒိကထနဝသေန သပုရေက္ခာရံ ရာဂစရိတာနုကုလာဒိကထနဝသေန သပ္ပဘေဒံ ဝိတ္ထာရေန ကထေတဗ္ဗံ။ တေန တံ သပုရေက္ခာရံ သပ္ပဘေဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ အာစရိယံ အာပုစ္ဆိတွာ ယာနိ တာနိ—

“မဟာဝါသံ နဝါဝါသံ၊ ဇရာဝါသဉ္စ ပန္ထနိံ။
သောဏ္ဍိံ ပဏ္ဏဉ္စ ပုပ္ဖဉ္စ၊ ဖလံ ပတ္ထိတမေဝ စ။

နဂရံ ဒါရုနာ ခေတ္တံ၊ ဝိသဘာဂေန ပဋ္ဋနံ။
ပစ္စန္တသီမာသပ္ပါယံ၊ ယတ္ထ မိတ္တော န လဗ္ဘတိ။

အဋ္ဌာရသေတာနိ ဌာနာနိ၊ ဣတိ ဝိညာယ ပဏ္ဍိတော။
အာရကာ ပရိဝဇ္ဇေယျ၊ မဂ္ဂံ သပ္ပဋိဘယံ[၁] ယထာ”တိ[၂]—

ဧဝံ အဋ္ဌာရသ သေနာသနာနိ ပရိဝဇ္ဇေတဗ္ဗာနီတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တာနိ ဝဇ္ဇေတွာ၊ ယံ တံ—

“ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ သေနာသနံ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတံ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ သေနာသနံ နာတိဒူရံ ဟောတိ နစ္စာသန္နံ ဂမနာဂမနသမ္ပန္နံ ဒိဝါ အပ္ပါကိဏ္ဏံ ရတ္တိံ အပ္ပသဒ္ဒံ အပ္ပနိဂ္ဃောသံ အပ္ပဍံသမကသဝါတာတပသရီသပသမ္ဖဿံ၊ တသ္မိံ ခေါ ပန သေနာသနေ ဝိဟရန္တဿ အပ္ပကသိရေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာ၊ တသ္မိံ ခေါ ပန သေနာသနေ ထေရာ ဘိက္ခူ ဝိဟရန္တိ ဗဟုဿုတာ အာဂတာဂမာ ဓမ္မဓရာ ဝိနယဓရာ မာတိကာဓရာ၊ တေ ကာလေန ကာလံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပရိပုစ္ဆတိ ပရိပဉှတိ ‘ဣဒံ ဘန္တေ ကထံ ဣမဿ ကော အတ္ထော’တိ။ တဿ တေ အာယသ္မန္တော အဝိဝဋဉ္စေဝ ဝိဝရန္တိ၊ အနုတ္တာနီကတဉ္စ ဥတ္တာနိံ ကရောန္တိ၊ အနေကဝိဟိတေသု စ ကင်္ခါဋ္ဌာနိယေသု ဓမ္မေသု ကင်္ခံ ပဋိဝိနောဒေန္တိ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ သေနာသနံ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတံ ဟောတီ”တိ[၃]—

ဧဝံ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတံ သေနာသနံ ဝုတ္တံ၊ တထာရူပံ သေနာသနံ ဥပဂမ္မ ကတသဗ္ဗကိစ္စေန ကာမေသု အာဒီနဝံ, နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ

၁-ပဋိဘယံ (သီ၊ က) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၃-၂၆၈-ပိဋ္ဌေ။

Buddhasubuddhatāya dhammasudhammatāya saṁghasuppaṭipannatāya ca anussaraṇena cittaṁ pasādetvā yaṁ taṁ—

“Vacasā manasā ceva, vaṇṇasaṇṭhānato disā.
Okāsato paricchedā, sattadhuggahaṇaṁ vidū”ti—

Evaṁ sattavidhaṁ uggahakosallaṁ, anupubbato nātisīghato nātisaṇikato vikkhepappaṭibāhanato paṇṇattisamatikkamato anupubbamuñcanato appanāto tayo ca suttantāti evaṁ dasavidhaṁ manasikārakosallañca vuttaṁ, taṁ apariccajantena dvattiṁsākārabhāvanā ārabhitabbā. Evaṁ hi ārabhato sabbākārena dvattiṁsākārabhāvanā sampajjati, no aññathā.

Tattha āditova tacapañcakaṁ tāva gahetvā api Tepiṭakena “kesā lomā”ti-ādinā nayena anulomato, tasmiṁ paguṇībhūte “taco dantā”ti evamādinā nayena paṭilomato, tasmimpi paguṇībhūto tadubhayanayeneva anulomappaṭilomato bahi visaṭavitakkavicchedanatthaṁ pāḷipaguṇībhāvatthañca vacasā koṭṭhāsa-sabhāvapariggahatthaṁ manasā ca addhamāsaṁ bhāvetabbaṁ. Vacasā hissa bhāvanā bahi visaṭavitakke vicchinditvā manasā bhāvanāya pāḷipaguṇatāya ca paccayo hoti, manasā bhāvanā asubhavaṇṇalakkhaṇānaṁ aññataravasena pariggahassa[1] atha teneva nayena vakkapañcakaṁ addhamāsaṁ, tato tadubhayamaddhamāsaṁ, tato papphāsapañcakamaddhamāsaṁ, tato taṁ pañcakattayampi addhamāsaṁ, atha ante avuttampi[2] matthaluṅgaṁ pathavīdhātu-ākārehi saddhiṁ ekato bhāvanatthaṁ idha pakkhipitvā matthaluṅgapañcakaṁ addhamāsaṁ, tato pañcakacatukkampi addhamāsaṁ, atha medachakkamaddhamāsaṁ, tato medachakkena saha pañcakacatukkampi addhamāsaṁ, atha muttachakkamaddhamāsaṁ, tato sabbameva dvattiṁsākāramaddhamāsanti evaṁ cha māse vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedato vavatthapentena bhāvetabbaṁ. Etaṁ majjhimapaññaṁ puggalaṁ sandhāya vuttaṁ. Mandapaññena tu yāvajīvaṁ bhāvetabbaṁ, tikkhapaññassa na cireneva bhāvanā sampajjatīti.

1. Pariggahitassa (Ka) 2. Vuttampi (Sī, Syā)

ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတာယ ဓမ္မသုဓမ္မတာယ သံဃသုပ္ပဋိပန္နတာယ စ အနုဿရဏေန စိတ္တံ ပသာဒေတွာ ယံ တံ—

“ဝစသာ မနသာ စေဝ၊ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနတော ဒိသာ။
ဩကာသတော ပရိစ္ဆေဒါ၊ သတ္တဓုဂ္ဂဟဏံ ဝိဒူ”တိ—

ဧဝံ သတ္တဝိဓံ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ, အနုပုဗ္ဗတော နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတော ဝိက္ခေပပ္ပဋိဗာဟနတော ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမတော အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော အပ္ပနာတော တယော စ သုတ္တန္တာတိ ဧဝံ ဒသဝိဓံ မနသိကာရကောသလ္လဉ္စ ဝုတ္တံ၊ တံ အပရိစ္စဇန္တေန ဒွတ္တိံသာကာရဘာဝနာ အာရဘိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဟိ အာရဘတော သဗ္ဗာကာရေန ဒွတ္တိံသာကာရဘာဝနာ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ နော အညထာ။

တတ္ထ အာဒိတောဝ တစပဉ္စကံ တာဝ ဂဟေတွာ အပိ တေပိဋကေန “ကေသာ လောမာ”တိအာဒိနာ နယေန အနုလောမတော, တသ္မိံ ပဂုဏီဘူတေ “တစော ဒန္တာ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ပဋိလောမတော, တသ္မိမ္ပိ ပဂုဏီဘူတေ တဒုဘယနယေနေဝ အနုလောမပ္ပဋိလောမတော ဗဟိ ဝိသဋဝိတက္ကဝိစ္ဆေဒနတ္ထံ ပါဠိပဂုဏီဘာဝတ္ထဉ္စ ဝစသာ ကောဋ္ဌာသ-သဘာဝပရိဂ္ဂဟတ္ထံ မနသာ စ အဍ္ဎမာသံ ဘာဝေတဗ္ဗံ။ ဝစသာ ဟိဿ ဘာဝနာ ဗဟိ ဝိသဋဝိတက္ကေ ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ မနသာ ဘာဝနာယ ပါဠိပဂုဏတာယ စ ပစ္စယော ဟောတိ၊ မနသာ ဘာဝနာ အသုဘဝဏ္ဏလက္ခဏာနံ အညတရဝသေန ပရိဂ္ဂဟဿ[၁] အထ တေနေဝ နယေန ဝက္ကပဉ္စကံ အဍ္ဎမာသံ, တတော တဒုဘယမဍ္ဎမာသံ, တတော ပပ္ဖါသပဉ္စကမဍ္ဎမာသံ, တတော တံ ပဉ္စကတ္တယမ္ပိ အဍ္ဎမာသံ, အထ အန္တေ အဝုတ္တမ္ပိ[၂] မတ္ထလုင်္ဂံ ပထဝီဓာတု-အာကာရေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဘာဝနတ္ထံ ဣဓ ပက္ခိပိတွာ မတ္ထလုင်္ဂပဉ္စကံ အဍ္ဎမာသံ, တတော ပဉ္စကစတုက္ကမ္ပိ အဍ္ဎမာသံ, အထ မေဒဆက္ကမဍ္ဎမာသံ, တတော မေဒဆက္ကေန သဟ ပဉ္စကစတုက္ကမ္ပိ အဍ္ဎမာသံ, အထ မုတ္တဆက္ကမဍ္ဎမာသံ, တတော သဗ္ဗမေဝ ဒွတ္တိံသာကာရမဍ္ဎမာသန္တိ ဧဝံ ဆ မာသေ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာန-ဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒတော ဝဝတ္ထပေန္တေန ဘာဝေတဗ္ဗံ။ ဧတံ မဇ္ဈိမပညံ ပုဂ္ဂလံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မန္ဒပညေန တု ယာဝဇီဝံ ဘာဝေတဗ္ဗံ၊ တိက္ခပညဿ န စိရေနေဝ ဘာဝနာ သမ္ပဇ္ဇတီတိ။

၁-ပရိဂ္ဂဟိတဿ (က) ၂-ဝုတ္တမ္ပိ (သီ၊ သျာ)

Etthāha “kathaṁ panāyamimaṁ dvattiṁsākāraṁ vaṇṇādito vavatthapetī”ti? Ayañhi “atthi imasmiṁ kāye kesā”ti evamādinā nayena tacapañcakādivibhāgato dvattiṁsākāraṁ bhāvento **kesā** tāva vaṇṇato kāḷakāti vavatthapeti, yādisakā vānena diṭṭhā honti. Saṇṭhānato dīghavaṭṭalikā[1] tulādaṇḍamivāti vavatthapeti. Disato pana yasmā imasmiṁ kāye nābhito uddhaṁ uparimā disā adho heṭṭhimāti vuccati, tasmā imassa kāyassa uparimāya disāya jātāti vavatthapeti. Okāsato nalāṭantakaṇṇacūḷikagalavāṭakaparicchinne sīsacamme jātāti. Tattha yathā vammikamatthake jātāni kuṇṭhatiṇāni[2] na jānanti “mayaṁ vammikamatthake jātānī”ti, napi vammikamatthako jānāti “mayi kuṇṭhatiṇāni jātānī”ti, evameva na kesā jānanti “mayaṁ sīsacamme jātā”ti, napi sīsacammaṁ jānāti “mayi kesā jātā”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā acetanā abyākatā suññā paramaduggandhajegucchappaṭikūlā, na satto na puggaloti vavatthapeti. Paricchedatoti duvidho paricchedo sabhāgavisabhāgavasena. Tattha kesā heṭṭhā patiṭṭhitacammatalena tattha vīhaggamattaṁ[3] pavisitvā patiṭṭhitena attano mūlatalena ca upari ākāsena tiriyaṁ aññamaññena paricchinnāti evaṁ sabhāgaparicchedato, kesā na avasesa-ekatiṁsākārā, avasesā ekatiṁsā na kesāti evaṁ visabhāgaparicchedato ca vavatthapeti. Evaṁ tāva kese vaṇṇādito vavatthapeti.

Avasesesu **lomā** vaṇṇato yebhuyyenanīlavaṇṇāti vavatthapeti, yādisakā vānena diṭṭhā honti. Saṇṭhānato oṇatacāpasaṇṭhānā, upari vaṅkatālahīrasaṇṭhānā vā, disato dvīsu disāsu jātā, okāsato hatthatalapādatale ṭhapetvā yebhuyyena avasesasarīracamme jātāti.

Tattha yathā purāṇagāmaṭṭhāne jātāni dabbatiṇāni na jānanti “mayaṁ purāṇagāmaṭṭhāne jātānī”ti, na ca purāṇagāmaṭṭhānaṁ jānāti “mayi dabbatiṇāni jātānī”ti, evameva na lomā jānanti “mayaṁ sarīracamme jātā”ti, napi sarīracammaṁ jānāti “mayi lomā jātā”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā acetanā abyākatā

1. Dīghavaṭṭulakā (Sī), dīghavaṭṭakā (Syā) 2. Kuntatiṇāni (Sī) 3. Vīhimattaṁ (Ka)

ဧတ္ထာဟ “ကထံ ပနာယမိမံ ဒွတ္တိံသာကာရံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတီ”တိ? အယဉှိ “အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန တစပဉ္စကာဒိဝိဘာဂတော ဒွတ္တိံသာကာရံ ဘာဝေန္တော **ကေသာ** တာဝ ဝဏ္ဏတော ကာဠကာတိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ ယာဒိသကာ ဝါနေန ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ သဏ္ဌာနတော ဒီဃဝဋ္ဋလိကာ[1] တုလာဒဏ္ဍမိဝါတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဒိသတော ပန ယသ္မာ ဣမသ္မိံ ကာယေ နာဘိတော ဥဒ္ဓံ ဥပရိမာ ဒိသာ အဓော ဟေဋ္ဌိမာတိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ဣမဿ ကာယဿ ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဩကာသတော နလာဋန္တကဏ္ဏစူဠိကဂလဝါဋကပရိစ္ဆိန္နေ သီသစမ္မေ ဇာတာတိ။ တတ္ထ ယထာ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဇာတာနိ ကုဏ္ဌတိဏာနိ[2] န ဇာနန္တိ “မယံ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဇာတာနီ”တိ၊ နပိ ဝမ္မိကမတ္ထကော ဇာနာတိ “မယိ ကုဏ္ဌတိဏာနိ ဇာတာနီ”တိ၊ ဧဝမေဝ န ကေသာ ဇာနန္တိ “မယံ သီသစမ္မေ ဇာတာ”တိ၊ နပိ သီသစမ္မံ ဇာနာတိ “မယိ ကေသာ ဇာတာ”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ အစေတနာ အဗျာကတာ သုညာ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆပ္ပဋိကူလာ၊ န သတ္တော န ပုဂ္ဂလောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ပရိစ္ဆေဒတောတိ ဒုဝိဓော ပရိစ္ဆေဒေါ သဘာဂဝိသဘာဂဝသေန။ တတ္ထ ကေသာ ဟေဋ္ဌာ ပတိဋ္ဌိတစမ္မတလေန တတ္ထ ဝီဟဂ္ဂမတ္တံ[3] ပဝိသိတွာ ပတိဋ္ဌိတေန အတ္တနော မူလတလေန စ ဥပရိ အာကာသေန တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဧဝံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒတော, ကေသာ န အဝသေသဧကတိံသာကာရာ၊ အဝသေသာ ဧကတိံသာ န ကေသာတိ ဧဝံ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒတော စ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဧဝံ တာဝ ကေသေ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

အဝသေသေသု **လောမာ** ဝဏ္ဏတော ယေဘုယျေနနီလဝဏ္ဏာတိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ ယာဒိသကာ ဝါနေန ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ သဏ္ဌာနတော ဩဏတစာပသဏ္ဌာနာ၊ ဥပရိ ဝင်္ကတာလဟီရသဏ္ဌာနာ ဝါ၊ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ၊ ဩကာသတော ဟတ္ထတလပါဒတလေ ဌပေတွာ ယေဘုယျေန အဝသေသသရီရစမ္မေ ဇာတာတိ။

တတ္ထ ယထာ ပုရာဏဂါမဋ္ဌာနေ ဇာတာနိ ဒဗ္ဗတိဏာနိ န ဇာနန္တိ “မယံ ပုရာဏဂါမဋ္ဌာနေ ဇာတာနီ”တိ၊ န စ ပုရာဏဂါမဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ “မယိ ဒဗ္ဗတိဏာနိ ဇာတာနီ”တိ၊ ဧဝမေဝ န လောမာ ဇာနန္တိ “မယံ သရီရစမ္မေ ဇာတာ”တိ၊ နပိ သရီရစမ္မံ ဇာနာတိ “မယိ လောမာ ဇာတာ”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ အစေတနာ အဗျာကတာ

၁-ဒီဃဝဋ္ဋုလကာ (သီ)၊ ဒီဃဝဋ္ဋကာ (သျာ) ၂-ကုန္တတိဏာနိ (သီ) ၃-ဝီဟိမတ္တံ (က)

suññā paramaduggandhajegucchapaṭikūlā, na satto na puggaloti vavatthapeti. Paricchedato heṭṭhā patiṭṭhitacammatalena tattha likkhāmattaṁ[1] pavisitvā patiṭṭhitena attano mūlena ca upari ākāsena tiriyaṁ aññamaññena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ lome vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ **nakhā** yassa paripuṇṇā, tassa vīsati. Te sabbepi vaṇṇato maṁsavinimuttokāse setā, maṁsasambandhe tambavaṇṇāti vavatthapeti. Saṇṭhānato yathāsakapatiṭṭhitokāsasaṇṭhānā, yebhuyyena madhukaphalaṭṭhikasaṇṭhānā, macchasakalikasaṇṭhānā vāti vavatthapeti. Disato dvīsu disāsu jātā, okāsato aṅgulīnaṁ aggesu patiṭṭhitāti.

Tattha yathā nāma gāmadārakehi[2] daṇḍakaggesu madhukaphalaṭṭhikā ṭhapitā na jānanti "mayaṁ daṇḍakaggesu ṭhapitā"ti, napi daṇḍakā jānanti "amhesu madhukaphalaṭṭhikā ṭhapitā"ti, evameva nakhā na jānanti "mayaṁ aṅgulīnaṁ aggesu patiṭṭhitā"ti, napi aṅguliyo jānanti "amhākaṁ aggesu nakhā patiṭṭhitā"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā acetanā -pa- na puggaloti vavatthapeti. Paricchedato "heṭṭhā mūle ca aṅgulimaṁsena, tattha patiṭṭhitatalena vā upari agge ca ākāsena, ubhatopassesu aṅgulīnaṁ ubhatokoṭicammena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ nakhe vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ **dantā** yassa paripuṇṇā, tassa dvattiṁsa. Te sabbepi vaṇṇato setavaṇṇāti vavatthapeti. Yassa samāsaṇṭhitā honti, tassa kharapattacchinnasaṅkhapaṭalamiva samaganthitasetakusumamakuḷamālā viya ca khāyanti. Yassa visamasaṇṭhitā, tassa jiṇṇa-āsanasālāpīṭhakapaṭipāṭi viya nānāsaṇṭhānāti saṇṭhānato vavatthapeti. Tesaṁ hi ubhayadantapantipariyosānesu heṭṭhato uparito ca dve dve katvā aṭṭha dantā catukoṭikā catumūlikā āsandikasaṇṭhānā, tesaṁ orato

1. Likhāmattaṁ (Ka)   2. Dārakehi (Ka)

သုညာ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆပဋိကူလာ၊ န သတ္တော န ပုဂ္ဂလောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ ပတိဋ္ဌိတစမ္မတလေန တတ္ထ လိက္ခာမတ္တံ[၁] ပဝိသိတွာ ပတိဋ္ဌိတေန အတ္တနော မူလေန စ ဥပရိ အာကာသေန တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂ-ပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ လောမေ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ **နခါ** ယဿ ပရိပုဏ္ဏာ၊ တဿ ဝီသတိ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဝဏ္ဏတော မံသဝိနိမုတ္တောကာသေ သေတာ, မံသသမ္ဗန္ဓေ တမ္ဗဝဏ္ဏာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ယထာသကပတိဋ္ဌိတောကာသသဏ္ဌာနာ၊ ယေဘုယျေန မဓုကဖလဋ္ဌိကသဏ္ဌာနာ၊ မစ္ဆသကလိကသဏ္ဌာနာ ဝါတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ၊ ဩကာသတော အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂေသု ပတိဋ္ဌိတာတိ။

တတ္ထ ယထာ နာမ ဂါမဒါရကေဟိ[၂] ဒဏ္ဍကဂ္ဂေသု မဓုကဖလဋ္ဌိကာ ဌပိတာ န ဇာနန္တိ "မယံ ဒဏ္ဍကဂ္ဂေသု ဌပိတာ"တိ၊ နပိ ဒဏ္ဍကာ ဇာနန္တိ "အမှေသု မဓုကဖလဋ္ဌိကာ ဌပိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ နခါ န ဇာနန္တိ "မယံ အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂေသု ပတိဋ္ဌိတာ"တိ၊ နပိ အင်္ဂုလိယော ဇာနန္တိ "အမှာကံ အဂ္ဂေသု နခါ ပတိဋ္ဌိတာ"တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ အစေတနာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော "ဟေဋ္ဌာ မူလေ စ အင်္ဂုလိမံသေန, တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတတလေန ဝါ ဥပရိ အဂ္ဂေ စ အာကာသေန, ဥဘတောပဿေသု အင်္ဂုလီနံ ဥဘတောကောဋိစမ္မေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂ-ပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ နခေ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ **ဒန္တာ** ယဿ ပရိပုဏ္ဏာ၊ တဿ ဒွတ္တိံသ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဝဏ္ဏတော သေတဝဏ္ဏာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ယဿ သမသဏ္ဌိတာ ဟောန္တိ၊ တဿ ခရပတ္တစ္ဆိန္နသင်္ခပဋလမိဝ သမဂန္ထိတသေတကုသုမမကုဠမာလာ ဝိယ စ ခါယန္တိ။ ယဿ ဝိသမသဏ္ဌိတာ၊ တဿ ဇိဏ္ဏအာသနသာလာပီဌကပဋိပါဋိ ဝိယ နာနာသဏ္ဌာနာတိ သဏ္ဌာနတော ဝဝတ္ထပေတိ။ တေသံ ဟိ ဥဘယဒန္တ-ပန္တိပရိယောသာနေသု ဟေဋ္ဌတော ဥပရိတော စ ဒွေ ဒွေ ကတွာ အဋ္ဌ ဒန္တာ စတုကောဋိကာ စတုမူလိကာ အာသန္ဒိကသဏ္ဌာနာ၊ တေသံ ဩရတော

၁-လိခါမတ္တံ (က)   ၂-ဒါရကေဟိ (က)

teneva kamena sanniviṭṭhā aṭṭha dantā tikoṭikā timūlikā siṅghāṭakasaṇṭhānā. Tesampi orato teneva kamena heṭṭhato uparito ca ekamekaṁ katvā cattāro dantā dvikoṭikā dvimūlikā yānakūpatthambhinīsaṇṭhānā[1]. Tesampi orato teneva kamena sanniviṭṭhā cattāro dāṭhādantā ekakoṭikā ekamūlikā mallikāmakuḷasaṇṭhānā. Tato ubhayadantapantivemajjhe heṭṭhā cattāro upari cattāro katvā aṭṭha dantā ekakoṭikā ekamūlikā tumbabījasaṇṭhānā. Disato uparimāya disāya jātā. Okāsato uparimā uparimahanukaṭṭhike adhokoṭikā, heṭṭhimā heṭṭhimahanukaṭṭhike uddhaṁkoṭikā hutvā patiṭṭhitāti.

Tattha yathā navakammikapurisena heṭṭhā silātale patiṭṭhāpitā uparimatale pavesitā thambhā na jānanti “mayaṁ heṭṭhāsilātale patiṭṭhāpitā, uparimatale pavesitā”ti, na heṭṭhāsilātalaṁ jānāti “mayi thambhā patiṭṭhāpitā”ti, na uparimatalaṁ jānāti “mayi thambhā paviṭṭhā”ti, evameva dantā na jānanti “mayaṁ heṭṭhāhanukaṭṭhike patiṭṭhitā, uparimahanukaṭṭhike paviṭṭhā”ti, nāpi heṭṭhāhanukaṭṭhikaṁ jānāti “mayi dantā patiṭṭhitā”ti, na uparimahanukaṭṭhikaṁ jānāti “mayi dantā paviṭṭhā”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato heṭṭhā hanukaṭṭhikūpena hanukaṭṭhikaṁ pavisitvā patiṭṭhitena attano mūlatalena ca upari ākāsena tiriyaṁ aññamaññena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ dante vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ antosarīre nānākuṇapasañcayappaṭicchādakaṁ **taco** vaṇṇato setoti vavatthapeti. So hi yadipi chavirāgarañjitattā kāḷakodātādivaṇṇavasena nānāvaṇṇo viya dissati, tathāpi sabhāgavaṇṇena seto eva. So panassa setabhāvo aggijālābhighātapaharaṇapahārādīhi viddhaṁsitāya chaviyā pākaṭo hoti. Saṇṭhānato saṅkhepena kañcukasaṇṭhāno, vitthārena nānāsaṇṭhānoti. Tathā hi pādaṅgulittaco kosakārakakosasaṇṭhāno, piṭṭhipādattaco puṭabaddhūpāhanasaṇṭhāno, jaṅghattaco bhattapuṭakatāla-

1. Yānakūpatthambhasaṇṭhānā (Sī, Syā)

တေနေဝ ကမေန သန္နိဝိဋ္ဌာ အဋ္ဌ ဒန္တာ တိကောဋိကာ တိမူလိကာ သိင်္ဃာဋကသဏ္ဌာနာ။ တေသမ္ပိ ဩရတော တေနေဝ ကမေန ဟေဋ္ဌတော ဥပရိတော စ ဧကမေကံ ကတွာ စတ္တာရော ဒန္တာ ဒွိကောဋိကာ ဒွိမူလိကာ ယာနကူပတ္ထမ္ဘိနီသဏ္ဌာနာ[၁]။ တေသမ္ပိ ဩရတော တေနေဝ ကမေန သန္နိဝိဋ္ဌာ စတ္တာရော ဒါဌာဒန္တာ ဧကကောဋိကာ ဧကမူလိကာ မလ္လိကာမကုဠသဏ္ဌာနာ။ တတော ဥဘယဒန္တပန္တိဝေမဇ္ဈေ ဟေဋ္ဌာ စတ္တာရော ဥပရိ စတ္တာရော ကတွာ အဋ္ဌ ဒန္တာ ဧကကောဋိကာ ဧကမူလိကာ တုမ္ဗဗီဇသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတာ။ ဩကာသတော ဥပရိမာ ဥပရိမဟနုကဋ္ဌိကေ အဓောကောဋိကာ၊ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမဟနုကဋ္ဌိကေ ဥဒ္ဓံကောဋိကာ ဟုတွာ ပတိဋ္ဌိတာတိ။

တတ္ထ ယထာ နဝကမ္မိကပုရိသေန ဟေဋ္ဌာ သိလာတလေ ပတိဋ္ဌာပိတာ ဥပရိမတလေ ပဝေသိတာ ထမ္ဘာ န ဇာနန္တိ “မယံ ဟေဋ္ဌာသိလာတလေ ပတိဋ္ဌာပိတာ၊ ဥပရိမတလေ ပဝေသိတာ”တိ၊ န ဟေဋ္ဌာသိလာတလံ ဇာနာတိ “မယိ ထမ္ဘာ ပတိဋ္ဌာပိတာ”တိ၊ န ဥပရိမတလံ ဇာနာတိ “မယိ ထမ္ဘာ ပဝိဋ္ဌာ”တိ၊ ဧဝမေဝ ဒန္တာ န ဇာနန္တိ “မယံ ဟေဋ္ဌာဟနုကဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိမဟနုကဋ္ဌိကေ ပဝိဋ္ဌာ”တိ၊ နာပိ ဟေဋ္ဌာဟနုကဋ္ဌိကံ ဇာနာတိ “မယိ ဒန္တာ ပတိဋ္ဌိတာ”တိ၊ န ဥပရိမဟနုကဋ္ဌိကံ ဇာနာတိ “မယိ ဒန္တာ ပဝိဋ္ဌာ”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ ဟနုကဋ္ဌိကူပေန ဟနုကဋ္ဌိကံ ပဝိသိတွာ ပတိဋ္ဌိတေန အတ္တနော မူလတလေန စ ဥပရိ အာကာသေန တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ဒန္တေ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ နာနာကုဏပသဉ္စယပ္ပဋိစ္ဆာဒကံ **တစော** ဝဏ္ဏတော သေတောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သော ဟိ ယဒိပိ ဆဝိရာဂရဉ္ဇိတတ္တာ ကာဠကောဒါတာဒိဝဏ္ဏဝသေန နာနာဝဏ္ဏော ဝိယ ဒိဿတိ၊ တထာပိ သဘာဂဝဏ္ဏေန သေတော ဧဝ။ သော ပနဿ သေတဘာဝေါ အဂ္ဂိဇာလာဘိဃာတပဟရဏပဟာရာဒီဟိ ဝိဒ္ဓံသိတာယ ဆဝိယာ ပါကဋော ဟောတိ။ သဏ္ဌာနတော သင်္ခေပေန ကဉ္စုကသဏ္ဌာနော၊ ဝိတ္ထာရေန နာနာသဏ္ဌာနောတိ။ တထာ ဟိ ပါဒင်္ဂုလိတ္တစော ကောသကာရကကောသသဏ္ဌာနော၊ ပိဋ္ဌိပါဒတ္တစော ပုဋဗဒ္ဓူပါဟနသဏ္ဌာနော၊ ဇင်္ဃတ္တစော ဘတ္တပုဋကတာလ-

၁-ယာနကူပတ္ထမ္ဘသဏ္ဌာနာ (သီ၊ သျာ)

paṇṇasaṇṭhāno, ūruttaco taṇḍulabharitadīghatthavikasaṇṭhāno, ānisadattaco udakapūritapaṭaparissāvanasaṇṭhāno, piṭṭhittaco phalakonaddhacammasaṇṭhāno, kucchittaco vīṇādoṇikonaddhacammasaṇṭhāno, urattaco yebhuyyena caturassasaṇṭhāno, dvibāhuttaco[1] tūṇīronaddhacammasaṇṭhāno, piṭṭhihatthattaco khurakosasaṇṭhāno phaṇakatthavikasaṇṭhāno vā, hatthaṅgulittaco kuñcikākosasaṇṭhāno, gīvattaco galakañcukasaṇṭhāno, mukhattaco chiddāvachiddakimikulāvakasaṇṭhāno, sīsattaco pattatthavikasaṇṭhānoti.

Tacapariggaṇhakena ca yogāvacarena uttaroṭṭhato paṭṭhāya tacassa maṁsassa ca antarena cittaṁ pesentena paṭhamaṁ tāva mukhattaco vavatthapetabbo, tato sīsattaco, atha bahigīvattaco, tato anulomena paṭilomena ca dakkhiṇahatthattaco. Atha teneva kamena vāmahatthattaco, tato piṭṭhittaco, atha ānisadattaco, tato anulomena paṭilomena ca dakkhiṇapādattaco, atha vāmapādattaco, tato vatthi-udarahadaya-abbhantaragīvattaco, tato heṭṭhimahanukattaco, atha adharoṭṭhattaco. Evaṁ yāva puna upari oṭṭhattacoti. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato sakalasarīraṁ pariyonandhitvā ṭhitoti.

Tattha yathā allacammapariyonaddhāya peḷāya na allacammaṁ jānāti “mayā peḷā pariyonaddhā”ti, napi peḷā jānāti “ahaṁ allacammena pariyonaddhā”ti, evameva na taco jānāti “mayā idaṁ cātumahābhūtikaṁ sarīraṁ onaddhan”ti, napi idaṁ cātumahābhūtikaṁ sarīraṁ jānāti “ahaṁ tacena onaddhan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Kevalaṁ tu—

Allacammapaṭicchanno, navadvāro mahāvaṇo.
Samantato paggharati, asucipūtigandhiyoti.

Paricchedato heṭṭhā maṁsena tattha patiṭṭhitatalena vā upari chaviyā paricchinnoti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ tacaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

1. Dve bāhuttacā (Syā, Ka)

ပဏ္ဏသဏ္ဌာနော၊ ဦရုတ္တစော တဏ္ဍုလဘရိတဒီဃတ္ထဝိကသဏ္ဌာနော၊ အာနိသဒတ္တစော ဥဒကပူရိတပဋပရိဿာဝနသဏ္ဌာနော၊ ပိဋ္ဌိတ္တစော ဖလကောနဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော၊ ကုစ္ဆိတ္တစော ဝီဏာဒေါဏိကောနဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော၊ ဥရတ္တစော ယေဘုယျေန စတုရဿသဏ္ဌာနော၊ ဒွိဗာဟုတ္တစော[1] တူဏီရောနဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော၊ ပိဋ္ဌိဟတ္ထတ္တစော ခုရကောသသဏ္ဌာနော ဖဏကတ္ထဝိကသဏ္ဌာနော ဝါ၊ ဟတ္ထင်္ဂုလိတ္တစော ကုဉ္စိကာကောသသဏ္ဌာနော၊ ဂီဝတ္တစော ဂလကဉ္စုကသဏ္ဌာနော၊ မုခတ္တစော ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒကိမိကုလာဝကသဏ္ဌာနော၊ သီသတ္တစော ပတ္တတ္ထဝိကသဏ္ဌာနောတိ။

တစပရိဂ္ဂဏှကေန စ ယောဂါဝစရေန ဥတ္တရောဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ တစဿ မံသဿ စ အန္တရေန စိတ္တံ ပေသေန္တေန ပဌမံ တာဝ မုခတ္တစော ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗော၊ တတော သီသတ္တစော၊ အထ ဗဟိဂီဝတ္တစော၊ တတော အနုလောမေန ပဋိလောမေန စ ဒက္ခိဏဟတ္ထတ္တစော။ အထ တေနေဝ ကမေန ဝါမဟတ္ထတ္တစော၊ တတော ပိဋ္ဌိတ္တစော၊ အထ အာနိသဒတ္တစော၊ တတော အနုလောမေန ပဋိလောမေန စ ဒက္ခိဏပါဒတ္တစော၊ အထ ဝါမပါဒတ္တစော၊ တတော ဝတ္ထိဥဒရဟဒယအဗ္ဘန္တရဂီဝတ္တစော၊ တတော ဟေဋ္ဌိမဟနုကတ္တစော၊ အထ အဓရောဋ္ဌတ္တစော။ ဧဝံ ယာဝ ပုန ဥပရိ ဩဋ္ဌတ္တစောတိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော သကလသရီရံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတောတိ။

တတ္ထ ယထာ အလ္လစမ္မပရိယောနဒ္ဓါယ ပေဠာယ န အလ္လစမ္မံ ဇာနာတိ “မယာ ပေဠာ ပရိယောနဒ္ဓါ”တိ၊ နပိ ပေဠာ ဇာနာတိ “အဟံ အလ္လစမ္မေန ပရိယောနဒ္ဓါ”တိ၊ ဧဝမေဝ န တစော ဇာနာတိ “မယာ ဣဒံ စာတုမဟာဘူတိကံ သရီရံ ဩနဒ္ဓ”န္တိ၊ နပိ ဣဒံ စာတုမဟာဘူတိကံ သရီရံ ဇာနာတိ “အဟံ တစေန ဩနဒ္ဓ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ကေဝလံ တု—

အလ္လစမ္မပဋိစ္ဆန္နော၊ နဝဒွါရော မဟာဝဏော။
သမန္တတော ပဂ္ဃရတိ၊ အသုစိပူတိဂန္ဓိယောတိ။

ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ မံသေန တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတတလေန ဝါ ဥပရိ ဆဝိယာ ပရိစ္ဆိန္နောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ တစံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

၁-ဒွေ ဗာဟုတ္တစာ (သျာ၊ က)

Tato paraṁ sarīre navapesisatappabhedaṁ **maṁsaṁ** vaṇṇato rattaṁ pāli-bhaddakapupphasannibhanti vavatthapeti. Saṇṭhānato nānāsaṇṭhānanti. Tathā hi tattha jaṅghamaṁsaṁ tālapattapuṭabhattasaṇṭhānaṁ, avikasitaketakīmakuḷasaṇṭhānantipi keci. Ūrumaṁsaṁ sudhāpisananisadapotakasaṇṭhānaṁ, ānisadamaṁsaṁ uddhanakoṭisaṇṭhānaṁ, piṭṭhimaṁsaṁ tālaguḷapaṭalasaṇṭhānaṁ, phāsukadvayamaṁsaṁ vaṁsamayakoṭṭhakucchipadesamhi tanumattikālepasaṇṭhānaṁ, thanamaṁsaṁ vaṭṭetvā avakkhittaddhamattikāpiṇḍasaṇṭhānaṁ, dvebāhumaṁsaṁ naṅguṭṭhasīsapāde chetvā niccammaṁ katvā ṭhapitamahāmūsikasaṇṭhānaṁ, maṁsasūnakasaṇṭhānantipi eke. Gaṇḍamaṁsaṁ gaṇḍappadese ṭhipitakarañjabījasaṇṭhānaṁ, maṇḍūkasaṇṭhānantipi eke. Jivhāmaṁsaṁ nuhīpattasaṇṭhānaṁ, nāsāmaṁsaṁ omukhanikkhittapaṇṇakosasaṇṭhānaṁ, akkhikūpamaṁsaṁ addhapakka-udumbarasaṇṭhānaṁ, sīsamaṁsaṁ pattapacanakaṭāhatanulepasaṇṭhānanti. Maṁsapariggaṇhakena ca yogāvacarena etāneva oḷārikamaṁsāni saṇṭhānato vavatthapetabbāni. Evaṁ hi vavatthāpayato sukhumāni maṁsāni ñāṇassa āpāthaṁ āgacchantīti. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato sādhikāni tīṇi aṭṭhisatāni anulimpitvā ṭhitanti.

Tattha yathā thūlamattikānulittāya bhittiyā na thūlamattikā jānāti “mayā bhitti anulittā”ti, napi bhitti jānāti “ahaṁ thūlamattikāya anulittā”ti, evamevaṁ na navapesisatappabhedaṁ maṁsaṁ jānāti “mayā aṭṭhisatattayaṁ anulittan”ti, napi aṭṭhisatattayaṁ jānāti “ahaṁ navapesisatappabhedena maṁsena anulittan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Kevalaṁ tu—

Navapesisatā maṁsā, anulittā kaḷevaraṁ.
Nānākimikulākiṇṇaṁ, mīḷhaṭṭhānaṁva pūtikanti.

Paricchedato heṭṭhā aṭṭhisaṁghāṭena tattha patiṭṭhitatalena vā upari tacena tiriyaṁ aññamaññena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ maṁsaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre navasatappabhedā **nhārū** vaṇṇato setāti vavatthapeti, madhuvaṇṇātipi eke. Saṇṭhānato nānāsaṇṭhānāti.

တတော ပရံ သရီရေ နဝပေသိသတပ္ပဘေဒံ **မံသံ** ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ပါလိဘဒ္ဒကပုပ္ဖသန္နိဘန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော နာနာသဏ္ဌာနန္တိ။ တထာ ဟိ တတ္ထ ဇင်္ဃမံသံ တာလပတ္တပုဋဘတ္တသဏ္ဌာနံ၊ အဝိကသိတကေတကီမကုဠသဏ္ဌာနန္တိပိ ကေစိ။ ဦရုမံသံ သုဓာပိသနနိသဒပေါတကသဏ္ဌာနံ၊ အာနိသဒမံသံ ဥဒ္ဓနကောဋိသဏ္ဌာနံ၊ ပိဋ္ဌိမံသံ တာလဂုဠပဋလသဏ္ဌာနံ၊ ဖာသုကဒွယမံသံ ဝံသမယကောဋ္ဌကုစ္ဆိပဒေသမှိ တနုမတ္တိကာလေပသဏ္ဌာနံ၊ ထနမံသံ ဝဋ္ဋေတွာ အဝက္ခိတ္တဒ္ဓမတ္တိကာပိဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ ဒွေဗာဟုမံသံ နင်္ဂုဋ္ဌသီသပါဒေ ဆေတွာ နိစ္စမ္မံ ကတွာ ဌပိတမဟာမူသိကသဏ္ဌာနံ၊ မံသသူနကသဏ္ဌာနန္တိပိ ဧကေ။ ဂဏ္ဍမံသံ ဂဏ္ဍပ္ပဒေသေ ဌပိတကရဉ္ဇဗီဇသဏ္ဌာနံ၊ မဏ္ဍူကသဏ္ဌာနန္တိပိ ဧကေ။ ဇိဝှါမံသံ နုဟီပတ္တသဏ္ဌာနံ၊ နာသာမံသံ ဩမုခနိက္ခိတ္တပဏ္ဏကောသသဏ္ဌာနံ၊ အက္ခိကူပမံသံ အဍ္ဎပက္ကဥဒုမ္ဗရသဏ္ဌာနံ၊ သီသမံသံ ပတ္တပစနကဋာဟတနုလေပသဏ္ဌာနန္တိ။ မံသပရိဂ္ဂဏှကေန စ ယောဂါဝစရေန ဧတာနေဝ ဩဠာရိကမံသာနိ သဏ္ဌာနတော ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ ဟိ ဝဝတ္ထာပယတော သုခုမာနိ မံသာနိ ဉာဏဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တီတိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော သာဓိကာနိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ အနုလိမ္ပိတွာ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ထူလမတ္တိကာနုလိတ္တာယ ဘိတ္တိယာ န ထူလမတ္တိကာ ဇာနာတိ “မယာ ဘိတ္တိ အနုလိတ္တာ”တိ၊ နပိ ဘိတ္တိ ဇာနာတိ “အဟံ ထူလမတ္တိကာယ အနုလိတ္တာ”တိ၊ ဧဝမေဝံ န နဝပေသိသတပ္ပဘေဒံ မံသံ ဇာနာတိ “မယာ အဋ္ဌိသတတ္တယံ အနုလိတ္တ”န္တိ၊ နပိ အဋ္ဌိသတတ္တယံ ဇာနာတိ “အဟံ နဝပေသိသတပ္ပဘေဒေန မံသေန အနုလိတ္တ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ကေဝလံ တု—

နဝပေသိသတာ မံသာ၊ အနုလိတ္တာ ကဠေဝရံ။
နာနာကိမိကုလာကိဏ္ဏံ၊ မီဠှဋ္ဌာနံဝ ပူတိကန္တိ။

ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌိသံဃာဋေန တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတတလေန ဝါ ဥပရိ တစေန တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ မံသံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ နဝသတပ္ပဘေဒါ **နှာရူ** ဝဏ္ဏတော သေတာတိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ မဓုဝဏ္ဏာတိပိ ဧကေ။ သဏ္ဌာနတော နာနာသဏ္ဌာနာတိ။

tathā hi tattha mahantā mahantā nhārū kandalamakuḷasaṇṭhānā, tato sukhumatarā sūkaravāgurarajjusaṇṭhānā, tato aṇukatarā pūtilatāsaṇṭhānā, tato aṇukatarā sīhaḷamahāvīṇātantisaṇṭhānā, tato aṇukatarā thūlasuttakaṇṭhānā, hatthapiṭṭhipādapiṭṭhīsu nhārū sakuṇapādasaṇṭhānā, sīse nhārū gāmadārakānaṁ sīse ṭhapitaviraḷataradukūlasaṇṭhānā, piṭṭhiyā nhārū temetvā ātape pasāritamacchajāla-saṇṭhānā, avasesā imasmiṁ sarīre taṁtaṁaṅgapaccaṅgānugatā nhārū sarīre paṭimukkajālakañcukasaṇṭhānāti. Disato dvīsu disāsu jātā. Tesu ca dakkhiṇakaṇṇacūḷikato paṭṭhāya pañca kaṇḍaranāmakā mahānhārū purato ca pacchato ca vinandhamānā vāmapassaṁ gatā, vāmakaṇṇacūḷikato paṭṭhāya pañca purato ca pacchato ca vinandhamānā dakkhiṇapassaṁ gatā, dakkhiṇagalavāṭakato paṭṭhāya pañca purato ca pacchato ca vinandhamānā vāmapassaṁ gatā, vāmagalavāṭakato paṭṭhāya pañca purato ca pacchato ca vinandhamānā dakkhiṇapassaṁ gatā, dakkhiṇahatthaṁ vinandhamānā purato ca pacchato ca pañca pañcāti dasa kaṇḍaranāmakā eva mahānhārū āruḷhā. Tathā vāmahatthaṁ, dakkhiṇapādaṁ, vāmapādañcāti evamete saṭṭhi mahānhārū sarīradhārakā sarīraniyāmakātipi vavatthapeti. Okāsato sakalasarīre aṭṭhicammānaṁ aṭṭhimaṁsānañca antare aṭṭhīni ābandhamānā ṭhitāti.

Tattha yathā vallisantānabaddhesu kuṭṭadārūsu na vallisantānā jānanti "amhehi kuṭṭadārūni[1] ābaddhānī"ti, napi kuṭṭadārūni jānanti "mayaṁ vallisantānehi ābaddhānī"ti, evameva na nhārū jānanti "amhehi tīṇi aṭṭhisatāni ābaddhānī"ti, napi tīṇi aṭṭhisatāni jānanti "mayaṁ nhārūhi ābaddhānī"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Kevalaṁ tu—

Navanhārusatā honti, byāmamatte kaḷevare.
Bandhanti aṭṭhisaṅghāṭaṁ, agāramiva valliyoti.

Paricchedato heṭṭhā tīhi aṭṭhisatehi tattha patiṭṭhitatalehi vā upari tacamaṁsehi tiriyaṁ aññamaññena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ nhārū vaṇṇādito vavatthapeti.

1. Kuḍḍadārūni (Sī)

တထာ ဟိ တတ္ထ မဟန္တာ မဟန္တာ နှာရူ ကန္ဒလမကုဠသဏ္ဌာနာ၊ တတော သုခုမတရာ သူကရဝါဂုရရဇ္ဇုသဏ္ဌာနာ၊ တတော အဏုကတရာ ပူတိလတာသဏ္ဌာနာ၊ တတော အဏုကတရာ သီဟဠမဟာဝီဏာတန္တိသဏ္ဌာနာ၊ တတော အဏုကတရာ ထူလသုတ္တကသဏ္ဌာနာ၊ ဟတ္ထပိဋ္ဌိပါဒပိဋ္ဌီသု နှာရူ သကုဏပါဒသဏ္ဌာနာ၊ သီသေ နှာရူ ဂါမဒါရကာနံ သီသေ ဌပိတဝိရဠတရဒုကူလသဏ္ဌာနာ၊ ပိဋ္ဌိယာ နှာရူ တေမေတွာ အာတပေ ပသာရိတမစ္ဆဇာလသဏ္ဌာနာ၊ အဝသေသာ ဣမသ္မိံ သရီရေ တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂါနုဂတာ နှာရူ သရီရေ ပဋိမုက္ကဇာလကဉ္စုကသဏ္ဌာနာတိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ တေသု စ ဒက္ခိဏကဏ္ဏစူဠိကတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စ ကဏ္ဍရနာမကာ မဟာနှာရူ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ ဝိနန္ဓမာနာ ဝါမပဿံ ဂတာ၊ ဝါမကဏ္ဏစူဠိကတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ ဝိနန္ဓမာနာ ဒက္ခိဏပဿံ ဂတာ၊ ဒက္ခိဏဂလဝါဋကတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ ဝိနန္ဓမာနာ ဝါမပဿံ ဂတာ၊ ဝါမဂလဝါဋကတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ ဝိနန္ဓမာနာ ဒက္ခိဏပဿံ ဂတာ၊ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ဝိနန္ဓမာနာ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ ပဉ္စ ပဉ္စာတိ ဒသ ကဏ္ဍရနာမကာ ဧဝ မဟာနှာရူ အာရုဠှာ။ တထာ ဝါမဟတ္ထံ, ဒက္ခိဏပါဒံ, ဝါမပါဒဉ္စာတိ ဧဝမေတေ သဋ္ဌိ မဟာနှာရူ သရီရဓာရကာ သရီရနိယာမကာတိပိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဩကာသတော သကလသရီရေ အဋ္ဌိစမ္မာနံ အဋ္ဌိမံသာနဉ္စ အန္တရေ အဋ္ဌီနိ အာဗန္ဓမာနာ ဌိတာတိ။

တတ္ထ ယထာ ဝလ္လိသန္တာနဗဒ္ဓေသု ကုဋ္ဋဒါရူသု န ဝလ္လိသန္တာနာ ဇာနန္တိ "အမှေဟိ ကုဋ္ဋဒါရူနိ[၁] အာဗဒ္ဓါနီ"တိ၊ နပိ ကုဋ္ဋဒါရူနိ ဇာနန္တိ "မယံ ဝလ္လိသန္တာနေဟိ အာဗဒ္ဓါနီ"တိ၊ ဧဝမေဝ န နှာရူ ဇာနန္တိ "အမှေဟိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ အာဗဒ္ဓါနီ"တိ၊ နပိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ ဇာနန္တိ "မယံ နှာရူဟိ အာဗဒ္ဓါနီ"တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ကေဝလံ တု—

နဝနှာရုသတာ ဟောန္တိ၊ ဗျာမမတ္တေ ကဠေဝရေ။
ဗန္ဓန္တိ အဋ္ဌိသင်္ဃာဋံ၊ အဂါရမိဝ ဝလ္လိယောတိ။

ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ တီဟိ အဋ္ဌိသတေဟိ တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတတလေဟိ ဝါ ဥပရိ တစမံသေဟိ တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ နှာရူ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

၁-ကုဍ္ဍဒါရူနိ (သီ)

Tato paraṁ sarīre dvattiṁsadantaṭṭhikānaṁ visuṁ gahitattā sesāni catusaṭṭhi hatthaṭṭhikāni catusaṭṭhi pādaṭṭhikāni catusaṭṭhi mudukaṭṭhikāni maṁsanissitāni dve paṇhikaṭṭhīni ekekasmiṁ pāde dve dve gopphakaṭṭhikāni dve jaṅghaṭṭhikāni ekaṁ jaṇṇukaṭṭhi ekaṁ ūruṭṭhi dve kaṭiṭṭhīni aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni catuvīsati phāsukaṭṭhīni cuddasa uraṭṭhīni ekaṁ hadayaṭṭhi dve akkhakaṭṭhīni dve piṭṭhibāhaṭṭhīni dve bāhaṭṭhīni dve dve aggabāhaṭṭhīni satta gīvaṭṭhīni dve hanukaṭṭhīni ekaṁ nāsikaṭṭhi (dve akkhiṭṭhīni dve kaṇṇaṭṭhīni)[1] ekaṁ nalāṭaṭṭhi (ekaṁ muddhaṭṭhi)[1] nava sīsakapālaṭṭhīnīti evamādinā nayena vuttappabhedāni **aṭṭhīni** sabbāneva vaṇṇato setānīhi vavatthapeti.

Saṇṭhānato nānāsaṇṭhānāni. Tathā hi tattha aggapādaṅguliyaṭṭhīni katakabījasaṇṭhānāni, tadanantarāni aṅgulīnaṁ majjhapabbaṭṭhīni aparipuṇṇapanasaṭṭhi-saṇṭhānāni, mūlapabbaṭṭhīni paṇavasaṇṭhānāni, morasakalisaṇṭhānānītipi[2] eke. Piṭṭhipādaṭṭhīni koṭṭitakandalakandarāsisaṇṭhānāni[3], paṇhikaṭṭhīni ekaṭṭhi-tālaphalabījasaṇṭhānāni, gopphakaṭṭhīni ekatobaddhakīḷāgoḷakasaṇṭhānāni, jaṅghaṭṭhikesu khuddakaṁ dhanudaṇḍasaṇṭhānaṁ, mahantaṁ khuppipāsāmilātadhamani-piṭṭhisaṇṭhānaṁ, jaṅghaṭṭhikassa gopphakaṭṭhikesu patiṭṭhitaṭṭhānaṁ apanītatacakhajjūrī-kaḷīrasaṇṭhānaṁ[4], jaṅghaṭṭhikassa jaṇṇukaṭṭhike patiṭṭhitaṭṭhānaṁ mudiṅgamatthaka-saṇṭhānaṁ, jaṇṇukaṭṭhi ekapassato ghaṭṭitapheṇasaṇṭhānaṁ, ūruṭṭhīni duttacchita-vāsipharasudaṇḍasaṇṭhānāni, ūruṭṭhikassa kaṭaṭṭhike patiṭṭhitaṭṭhānaṁ suvaṇṇakārānaṁ aggijālanakasalākābundisaṇṭhānaṁ, tappatiṭṭhitokāso aggacchinnapunnāgaphalasaṇṭhāno, kaṭiṭṭhīni dvepi ekābaddhāni hutvā kumbhakārehi katacullisaṇṭhānāni, tāpasabhisikāsaṇṭhānānītipi eke. Ānisadaṭṭhīni heṭṭhāmukhaṭhapitasappaphaṇasaṇṭhānāni, sattaṭṭhaṭṭhānesu chiddāvachiddāni aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni abbhantarato uparūpari ṭhapitasīsakapaṭṭaveṭhaka[5]saṇṭhānāni, bāhirato vaṭṭanāvalisaṇṭhānāni, tesaṁ antarantarā kakacadantasadisāni dve tīṇi kaṇṭakāni honti,

1. ( ) Natthi Sī-Syā-potthakesu.
2. Mudiṅgasaṇṭhānānītipi (Sī), modasakalikasaṇṭhānānītipi (Syā)
3. Koṭṭitakandālamiñjarāsisaṇṭhānāni (Sī)
4. Acchāditakatakakhajjūrīkaḷīrasaṇṭhānaṁ (Syā), anacchāditakakhajjūrīkaḷīrasaṇṭhānaṁ (Ka)
5. ...vedhaka (Syā)

တတော ပရံ သရီရေ ဒွတ္တိံသဒန္တဋ္ဌိကာနံ ဝိသုံ ဂဟိတတ္တာ သေသာနိ စတုသဋ္ဌိ ဟတ္ထဋ္ဌိကာနိ စတုသဋ္ဌိ ပါဒဋ္ဌိကာနိ စတုသဋ္ဌိ မုဒုကဋ္ဌိကာနိ မံသနိဿိတာနိ ဒွေ ပဏှိကဋ္ဌီနိ ဧကေကသ္မိံ ပါဒေ ဒွေ ဒွေ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကာနိ ဒွေ ဇင်္ဃဋ္ဌိကာနိ ဧကံ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိ ဧကံ ဦရုဋ္ဌိ ဒွေ ကဋိဋ္ဌီနိ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ စတုဝီသတိ ဖာသုကဋ္ဌီနိ စုဒ္ဒသ ဥရဋ္ဌီနိ ဧကံ ဟဒယဋ္ဌိ ဒွေ အက္ခကဋ္ဌီနိ ဒွေ ပိဋ္ဌိဗာဟဋ္ဌီနိ ဒွေ ဗာဟဋ္ဌီနိ ဒွေ ဒွေ အဂ္ဂဗာဟဋ္ဌီနိ သတ္တ ဂီဝဋ္ဌီနိ ဒွေ ဟနုကဋ္ဌီနိ ဧကံ နာသိကဋ္ဌိ (ဒွေ အက္ခိဋ္ဌီနိ ဒွေ ကဏ္ဏဋ္ဌီနိ)[၁] ဧကံ နလာဋဋ္ဌိ (ဧကံ မုဒ္ဓဋ္ဌိ)[၁] နဝ သီသကပါလဋ္ဌီနီတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝုတ္တပ္ပဘေဒါနိ **အဋ္ဌီနိ** သဗ္ဗာနေဝ ဝဏ္ဏတော သေတာနီတိ ဝဝတ္ထပေတိ။

သဏ္ဌာနတော နာနာသဏ္ဌာနာနိ။ တထာ ဟိ တတ္ထ အဂ္ဂပါဒင်္ဂုလိယဋ္ဌီနိ ကတကဗီဇသဏ္ဌာနာနိ၊ တဒနန္တရာနိ အင်္ဂုလီနံ မဇ္ဈပဗ္ဗဋ္ဌီနိ အပရိပုဏ္ဏပနသဋ္ဌိသဏ္ဌာနာနိ၊ မူလပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ပဏဝသဏ္ဌာနာနိ၊ မောရသကလိသဏ္ဌာနာနီတိပိ[၂] ဧကေ။ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌီနိ ကောဋ္ဋိတကန္ဒလကန္ဒရာသိသဏ္ဌာနာနိ[၃]၊ ပဏှိကဋ္ဌီနိ ဧကဋ္ဌိတာလဖလဗီဇသဏ္ဌာနာနိ၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ဧကတောဗဒ္ဓကီဠာဂေါဠကသဏ္ဌာနာနိ၊ ဇင်္ဃဋ္ဌိကေသု ခုဒ္ဒကံ ဓနုဒဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ မဟန္တံ ခုပ္ပိပါသာမိလာတဓမနိပိဋ္ဌိသဏ္ဌာနံ၊ ဇင်္ဃဋ္ဌိကဿ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ အပနီတတစခဇ္ဇူရိကဠီရသဏ္ဌာနံ[၄]၊ ဇင်္ဃဋ္ဌိကဿ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ မုဒိင်္ဂမတ္ထကသဏ္ဌာနံ၊ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိ ဧကပဿတော ဃဋ္ဋိတဖေဏသဏ္ဌာနံ၊ ဦရုဋ္ဌီနိ ဒုတ္တစ္ဆိတဝါသိဖရသုဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာနိ၊ ဦရုဋ္ဌိကဿ ကဋဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ သုဝဏ္ဏကာရာနံ အဂ္ဂိဇာလနကသလာကာဗုန္ဒိသဏ္ဌာနံ၊ တပ္ပတိဋ္ဌိတောကာသော အဂ္ဂစ္ဆိန္နပုန္နာဂဖလသဏ္ဌာနော၊ ကဋိဋ္ဌီနိ ဒွေပိ ဧကာဗဒ္ဓါနိ ဟုတွာ ကုမ္ဘကာရေဟိ ကတစုလ္လိသဏ္ဌာနာနိ၊ တာပသဘိသိကာသဏ္ဌာနာနီတိပိ ဧကေ။ အာနိသဒဋ္ဌီနိ ဟေဋ္ဌာမုခဌပိတသပ္ပဖဏသဏ္ဌာနာနိ၊ သတ္တဋ္ဌဋ္ဌာနေသု ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒါနိ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ အဗ္ဘန္တရတော ဥပရူပရိ ဌပိတသီသကပဋ္ဋဝေဌက[၅]သဏ္ဌာနာနိ, ဗာဟိရတော ဝဋ္ဋနာဝလိသဏ္ဌာနာနိ၊ တေသံ အန္တရန္တရာ ကကစဒန္တသဒိသာနိ ဒွေ တီဏိ ကဏ္ဋကာနိ ဟောန္တိ၊

၁-( ) နတ္ထိ သီ-သျာပေါတ္ထကေသု။
၂-မုဒိင်္ဂသဏ္ဌာနာနီတိပိ (သီ)၊ မောဒသကလိကသဏ္ဌာနာနီတိပိ (သျာ)
၃-ကောဋ္ဋိတကန္ဒာလမိဉ္ဇရာသိသဏ္ဌာနာနိ (သီ)
၄-အစ္ဆာဒိတကတကခဇ္ဇူရိကဠီရသဏ္ဌာနံ (သျာ)၊ အနစ္ဆာဒိတကခဇ္ဇူရိကဠီရသဏ္ဌာနံ (က)
၅-....ဝေဓက (သျာ)

catuvīsatiyā phāsukaṭṭhīsu paripuṇṇāni paripuṇṇasīhaḷadāttasaṇṭhānāni, aparipuṇṇāni aparipuṇṇasīhaḷadāttasaṇṭhānāni, sabbāneva odātakukkuṭassa pasāritapakkhadvayasaṇṭhānānītipi eke. Cuddasa uraṭṭhīni jiṇṇasandamānikaphalakapantisaṇṭhānāni, hadayaṭṭhi dabbiphaṇasaṇṭhānaṁ, akkhakaṭṭhīni khuddaka-lohavāsidaṇḍasaṇṭhānāni, tesaṁ heṭṭhā aṭṭhi addhacandasaṇṭhānaṁ, piṭṭhibāhaṭṭhīni pharasuphaṇasaṇṭhānāni, upaḍḍhacchinnasīhaḷakudālasaṇṭhānānītipi eke. Bāhaṭṭhīni ādāsadaṇḍasaṇṭhānāni, mahāvāsidaṇḍasaṇṭhānānītipi eke. Aggabāhaṭṭhīni yamakatālakandasaṇṭhānāni, maṇibandhaṭṭhīni ekato alliyāpetvā ṭhapitasīsakapaṭṭaveṭhakasaṇṭhānāni, piṭṭhihatthaṭṭhīni koṭṭitakandalakandarāsisaṇṭhānāni, hatthaṅgulimūlapabbaṭṭhīni paṇavasaṇṭhānāni, majjhapabbaṭṭhīni aparipuṇṇapanasaṭṭhisaṇṭhānāni, aggapabbaṭṭhīni katakabījasaṇṭhānāni, satta gīvaṭṭhīni daṇḍe[1] vijjhitvā paṭipāṭiyā ṭhapitavaṁsakaḷīrakhaṇḍasaṇṭhānāni, heṭṭhimahanukaṭṭhi kammārānaṁ ayokūṭayottakasaṇṭhānaṁ, uparimahanukaṭṭhi avalekhanasatthakasaṇṭhānaṁ, akkhināsakūpaṭṭhīni apanītamiñjataruṇatālaṭṭhisaṇṭhānāni, nalāṭaṭṭhi adhomukhaṭhapitabhinnasaṅkhakapālasaṇṭhānaṁ, kaṇṇacūḷikaṭṭhīni nhāpitakhurakosasaṇṭhānāni, nalāṭakaṇṇacūḷikānaṁ upari paṭṭabandhanokāse aṭṭhi bahalaghaṭapuṇṇapaṭapilotikakhaṇḍasaṇṭhānaṁ, muddhanaṭṭhi mukhacchinnavaṅkanāḷikerasaṇṭhānaṁ, sīsaṭṭhīni sibbetvā ṭhapitajajjarālābukaṭāhasaṇṭhānānīti. Disato dvīsu disāsu jātāni.

Okāsato avisesena sakalasarīre ṭhitāni, visesena tu sīsaṭṭhīni gīvaṭṭhikesu patiṭṭhitāni, gīvaṭṭhīni piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīsu patiṭṭhitāni, piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni kaṭiṭṭhīsu patiṭṭhitāni, kaṭiṭṭhīni ūruṭṭhikesu patiṭṭhitāni, ūruṭṭhīni jaṇṇukaṭṭhikesu, jaṇṇukaṭṭhīni jaṅghaṭṭhikesu, jaṅghaṭṭhīni gopphakaṭṭhikesu, gopphakaṭṭhīni piṭṭhipādaṭṭhikesu patiṭṭhitāni, piṭṭhipādaṭṭhikāni ca gopphakaṭṭhīni ukkhipitvā ṭhitāni, gopphakaṭṭhīni jaṅghaṭṭhīni -pa- gīvaṭṭhīni sīsaṭṭhīni ukkhipitvā ṭhitānīti etenānusārena avasesānipi aṭṭhīni veditabbāni.

Tattha yathā iṭṭhakagopānasicayādīsu na uparimā iṭṭhakādayo jānanti “mayaṁ heṭṭhimesu patiṭṭhitā”ti, napi heṭṭhimā jānanti “mayaṁ uparimāni ukkhipitvā ṭhitā”ti, evameva na sīsaṭṭhikāni jānanti “mayaṁ

1. Daṇḍena (Ka)

စတုဝီသတိယာ ဖာသုကဋ္ဌီသု ပရိပုဏ္ဏာနိ ပရိပုဏ္ဏသီဟဠဒါတ္တသဏ္ဌာနာနိ, အပရိပုဏ္ဏာနိ အပရိပုဏ္ဏသီဟဠဒါတ္တသဏ္ဌာနာနိ၊ သဗ္ဗာနေဝ ဩဒါတကုက္ကုဋဿ ပသာရိတပက္ခဒွယသဏ္ဌာနာနီတိပိ ဧကေ။ စုဒ္ဒသ ဥရဋ္ဌီနိ ဇိဏ္ဏသန္ဒမာနိကဖလကပန္တိသဏ္ဌာနာနိ၊ ဟဒယဋ္ဌိ ဒဗ္ဗိဖဏသဏ္ဌာနံ၊ အက္ခကဋ္ဌီနိ ခုဒ္ဒကလောဟဝါသိဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာနိ၊ တေသံ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌိ အဒ္ဓစန္ဒသဏ္ဌာနံ၊ ပိဋ္ဌိဗာဟဋ္ဌီနိ ဖရသုဖဏသဏ္ဌာနာနိ၊ ဥပဍ္ဎစ္ဆိန္နသီဟဠကုဒါလသဏ္ဌာနာနီတိပိ ဧကေ။ ဗာဟဋ္ဌီနိ အာဒါသဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာနိ၊ မဟာဝါသိဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာနီတိပိ ဧကေ။ အဂ္ဂဗာဟဋ္ဌီနိ ယမကတာလကန္ဒသဏ္ဌာနာနိ၊ မဏိဗန္ဓဋ္ဌီနိ ဧကတော အလ္လိယာပေတွာ ဌပိတသီသကပဋ္ဋဝေဌကသဏ္ဌာနာနိ၊ ပိဋ္ဌိဟတ္ထဋ္ဌီနိ ကောဋ္ဋိတကန္ဒလကန္ဒရာသိသဏ္ဌာနာနိ၊ ဟတ္ထင်္ဂုလိမူလပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ပဏဝသဏ္ဌာနာနိ၊ မဇ္ဈပဗ္ဗဋ္ဌီနိ အပရိပုဏ္ဏပနသဋ္ဌိသဏ္ဌာနာနိ၊ အဂ္ဂပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ကတကဗီဇသဏ္ဌာနာနိ၊ သတ္တ ဂီဝဋ္ဌီနိ ဒဏ္ဍေ[၁] ဝိဇ္ဈိတွာ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတဝံသကဠီရခဏ္ဍသဏ္ဌာနာနိ၊ ဟေဋ္ဌိမဟနုကဋ္ဌိ ကမ္မာရာနံ အယောကူဋယောတ္တကသဏ္ဌာနံ၊ ဥပရိမဟနုကဋ္ဌိ အဝလေခနသတ္ထကသဏ္ဌာနံ၊ အက္ခိနာသကူပဋ္ဌီနိ အပနီတမိဉ္ဇတရုဏတာလဋ္ဌိသဏ္ဌာနာနိ၊ နလာဋဋ္ဌိ အဓောမုခဌပိတဘိန္နသင်္ခကပါလသဏ္ဌာနံ၊ ကဏ္ဏစူဠိကဋ္ဌီနိ နှာပိတခုရကောသသဏ္ဌာနာနိ၊ နလာဋကဏ္ဏစူဠိကာနံ ဥပရိ ပဋ္ဋဗန္ဓနောကာသေ အဋ္ဌိ ဗဟလဃဋပုဏ္ဏပဋပိလောတိကခဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ မုဒ္ဓနဋ္ဌိ မုခစ္ဆိန္နဝင်္ကနာဠိကေရသဏ္ဌာနံ၊ သီသဋ္ဌီနိ သိဗ္ဗေတွာ ဌပိတဇဇ္ဇရလာဗုကဋာဟသဏ္ဌာနာနီတိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာနိ။

ဩကာသတော အဝိသေသေန သကလသရီရေ ဌိတာနိ၊ ဝိသေသေန တု သီသဋ္ဌီနိ ဂီဝဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတာနိ၊ ဂီဝဋ္ဌီနိ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီသု ပတိဋ္ဌိတာနိ၊ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ ကဋိဋ္ဌီသု ပတိဋ္ဌိတာနိ၊ ကဋိဋ္ဌီနိ ဦရုဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတာနိ၊ ဦရုဋ္ဌီနိ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိကေသု၊ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌီနိ ဇင်္ဃဋ္ဌိကေသု၊ ဇင်္ဃဋ္ဌီနိ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကေသု၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတာနိ၊ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌိကာနိ စ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတာနိ၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ဇင်္ဃဋ္ဌီနိ။ပ။ ဂီဝဋ္ဌီနိ သီသဋ္ဌီနိ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတာနီတိ ဧတေနာနုသာရေန အဝသေသာနိပိ အဋ္ဌီနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တတ္ထ ယထာ ဣဋ္ဌကဂေါပါနသိစယာဒီသု န ဥပရိမာ ဣဋ္ဌကာဒယော ဇာနန္တိ “မယံ ဟေဋ္ဌိမေသု ပတိဋ္ဌိတာ”တိ၊ နပိ ဟေဋ္ဌိမာ ဇာနန္တိ “မယံ ဥပရိမာနိ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတာ”တိ၊ ဧဝမေဝ န သီသဋ္ဌိကာနိ ဇာနန္တိ “မယံ

၁-ဒဏ္ဍေန (က)

gīvaṭṭhikesu patiṭṭhitānī”ti -pa- na gopphakaṭṭhikāni jānanti “mayaṁ piṭṭhipādaṭṭhikesu patiṭṭhitānī”ti, napi piṭṭhipādaṭṭhikāni jānanti “mayaṁ gopphakaṭṭhīni ukkhipitvā ṭhitānī”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Kevalaṁ tu imāni sādhikāni tīṇi aṭṭhisatāni navahi nhārusatehi navahi ca maṁsapesisatehi ābaddhānulittāni, ekaghanacammapariyonaddhāni, sattarasaharaṇīsahassānugatasinehasinehitāni, nava-navutilomakūpasahassaparissavamānasedajallikāni, asītikimikulāni, kāyotveva saṅkhyaṁ gatāni, yaṁ sabhāvato upaparikkhanto yogāvacaro na kiñci gayhūpagaṁ passati, kevalaṁ tu nhārusambhandhaṁ nānākuṇapasaṁkiṇṇaṁ aṭṭhisaṅghāṭameva passati. Yaṁ disvā Dasabalassa puttabhāvaṁ upeti. Yathāha—

“Paṭipāṭiyaṭṭhīni ṭhitāni koṭiyā,
Anekasandhiyamito[1] na kehici.
Baddho nahārūhi jarāya codito,
Acetano kaṭṭhakaliṅgarūpamo.

Kuṇapaṁ kuṇape jātaṁ, asucimhi ca pūtini.
Duggandhe cāpi duggandhaṁ, bhedanamhi ca vayadhammaṁ[2].

Aṭṭhipuṭe aṭṭhipuṭo, nibbatto pūtini pūtikāyamhi.
Tamhi ca vinetha chandaṁ, hessatha puttā Dasabalassā”ti ca.

Paricchedato anto aṭṭhimiñjena uparito maṁsena agge mūle ca aññamaññena paricchinnānīti vavatthapeti. Ayametesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ aṭṭhīni vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre yathāvuttappabhedānaṁ aṭṭhīnaṁ abbhantaragataṁ **aṭṭhimiñjaṁ** vaṇṇato setanti vavatthapeti. Saṇṭhānato attano okāsasaṇṭhānanti. Seyyathidaṁ? Mahantamahantānaṁ aṭṭhīnaṁ abbhantaragataṁ sedetvā vaṭṭetvā mahantesu vaṁsanaḷakapabbesu pakkhittamahāvettaṅkurasaṇṭhānaṁ,

1. Anekasandhīsamito (Sī) 2. Dhammamhi vayadhammī ca (Ka)

ဂီဝဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတာနီ”တိ။ပ။ န ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကာနိ ဇာနန္တိ “မယံ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတာနီ”တိ၊ နပိ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌိကာနိ ဇာနန္တိ “မယံ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတာနီ”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ကေဝလံ တု ဣမာနိ သာဓိကာနိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ နဝဟိ နှာရုသတေဟိ နဝဟိ စ မံသပေသိသတေဟိ အာဗဒ္ဓါနုလိတ္တာနိ, ဧကဃနစမ္မပရိယောနဒ္ဓါနိ, သတ္တရသဟရဏီသဟဿာနုဂတသိနေဟသိနေဟိတာနိ, နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿပရိဿဝမာနသေဒဇလ္လိကာနိ, အသီတိကိမိကုလာနိ, ကာယောတွေဝ သင်္ချံ ဂတာနိ၊ ယံ သဘာဝတော ဥပပရိက္ခန္တော ယောဂါဝစရော န ကိဉ္စိ ဂယှူပဂံ ပဿတိ၊ ကေဝလံ တု နှာရုသမ္ဗန္ဓံ နာနာကုဏပသံကိဏ္ဏံ အဋ္ဌိသင်္ဃာဋမေဝ ပဿတိ။ ယံ ဒိသွာ ဒသဗလဿ ပုတ္တဘာဝံ ဥပေတိ။ ယထာဟ—

“ပဋိပါဋိယဋ္ဌီနိ ဌိတာနိ ကောဋိယာ၊
အနေကသန္ဓိယမိတော[၁] န ကေဟိစိ။
ဗဒ္ဓေါ နဟာရူဟိ ဇရာယ စောဒိတော၊
အစေတနော ကဋ္ဌကလိင်္ဂရူပမော။

ကုဏပံ ကုဏပေ ဇာတံ၊ အသုစိမှိ စ ပူတိနိ။
ဒုဂ္ဂန္ဓေ စာပိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ၊ ဘေဒနမှိ စ ဝယဓမ္မံ[၂]။

အဋ္ဌိပုဋေ အဋ္ဌိပုဋော၊ နိဗ္ဗတ္တော ပူတိနိ ပူတိကာယမှိ။
တမှိ စ ဝိနေထ ဆန္ဒံ၊ ဟေဿထ ပုတ္တာ ဒသဗလဿာ”တိ စ။

ပရိစ္ဆေဒတော အန္တော အဋ္ဌိမိဉ္ဇေန ဥပရိတော မံသေန အဂ္ဂေ မူလေ စ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာနီတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ အဋ္ဌီနိ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ ယထာဝုတ္တပ္ပဘေဒါနံ အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရဂတံ **အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ** ဝဏ္ဏတော သေတန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော အတ္တနော ဩကာသသဏ္ဌာနန္တိ။ သေယျထိဒံ? မဟန္တမဟန္တာနံ အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရဂတံ သေဒေတွာ ဝဋ္ဋေတွာ မဟန္တေသု ဝံသနဠကပဗ္ဗေသု ပက္ခိတ္တမဟာဝေတ္တင်္ကုရသဏ္ဌာနံ၊

၁-အနေကသန္ဓိသမိတော (သီ) ၂-ဓမ္မမှိ ဝယဓမ္မီ စ (က)

khuddānukhuddakānaṁ abbhantaragataṁ sedetvā vaṭṭetvā khuddānukhuddakesu vaṁsanaḷakapabbesu pakkhittatanuvettaṅkurasaṇṭhānanti. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato aṭṭhīnaṁ abbhantare patiṭṭhitanti.

Tattha yathā veḷunaḷakādīnaṁ antogatāni dadhiphāṇitāni na jānanti "mayaṁ veḷunaḷakādīnaṁ antogatānī"ti, napi veḷunaḷakādayo jānanti "dadhiphāṇitāni amhākaṁ antogatānī"ti, evameva na aṭṭhimiñjaṁ jānāti "ahaṁ aṭṭhīnaṁ antogatan"ti, napi aṭṭhīni jānanti "aṭṭhimiñjaṁ amhākaṁ antogatan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato aṭṭhīnaṁ abbhantaratalehi aṭṭhimiñjabhāgena ca paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ aṭṭhimiñjaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīrassa abbhantare dvigoḷakappabhedaṁ **vakkaṁ** vaṇṇato mandarattaṁ pāḷibhaddakaṭṭhivaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato gāmadārakānaṁ suttāvutakīḷāgoḷakasaṇṭhānaṁ, ekavaṇṭasahakāradvayasaṇṭhānantipi ete. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato galavāṭakā vinikkhantena ekamūlena thokaṁ gantvā dvidhā bhinnena thūlanhārunā vinibaddhaṁ hutvā hadayamaṁsaṁ parikkhipitvā ṭhitanti.

Tattha yathā vaṇṭūpanibaddhaṁ sahakāradvayaṁ na jānāti "ahaṁ vaṇṭena upanibaddhan"ti, napi vaṇṭaṁ jānātimayā sahakāradvayaṁ upanibaddhan"ti, evameva na vakkaṁ jānāti "ahaṁ thūlanhārunā upanibaddhan"ti, napi thūlanhāru jānāti "mayā vakkaṁ upanibaddhan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato vakkaṁ vakkabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ vakkaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīrassa abbhantare **hadayaṁ** vaṇṇato rattaṁ rattapadumapattapiṭṭhivaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato bāhirapattāni apanetvā adho-mukhaṭhapitapadumamakuḷasaṇṭhānaṁ, tañca aggacchinnapunnāgaphalamiva vivaṭekapassaṁ[1] bahi maṭṭhaṁ anto kosātakīphalassa abbhantarasadisaṁ. Paññābahulānaṁ

1. Vivarekapassaṁ (Syā), vivaraṁ ekaṁ passaṁ (Ka)

ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနံ အဗ္ဘန္တရဂတံ သေဒေတွာ ဝဋ္ဋေတွာ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကေသု ဝံသနဠကပဗ္ဗေသု ပက္ခိတ္တတနုဝေတ္တင်္ကုရသဏ္ဌာနန္တိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရေ ပတိဋ္ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ဝေဠုနဠကာဒီနံ အန္တောဂတာနိ ဒဓိဖာဏိတာနိ န ဇာနန္တိ “မယံ ဝေဠုနဠကာဒီနံ အန္တောဂတာနီ”တိ၊ နပိ ဝေဠုနဠကာဒယော ဇာနန္တိ “ဒဓိဖာဏိတာနိ အမှာကံ အန္တောဂတာနီ”တိ၊ ဧဝမေဝ န အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဇာနာတိ “အဟံ အဋ္ဌီနံ အန္တောဂတ”န္တိ၊ နပိ အဋ္ဌီနိ ဇာနန္တိ “အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အမှာကံ အန္တောဂတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရတလေဟိ အဋ္ဌိမိဉ္ဇဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ ဒွိဂေါဠကပ္ပဘေဒံ **ဝက္ကံ** ဝဏ္ဏတော မန္ဒရတ္တံ ပါဠိဘဒ္ဒကဋ္ဌိဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဂါမဒါရကာနံ သုတ္တာဝုတကီဠာဂေါဠကသဏ္ဌာနံ၊ ဧကဝဏ္ဋသဟကာရဒွယသဏ္ဌာနန္တိပိ ဧကေ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဂလဝါဋကာ ဝိနိက္ခန္တေန ဧကမူလေန ထောကံ ဂန္တွာ ဒွိဓာ ဘိန္နေန ထူလနှာရုနာ ဝိနိဗဒ္ဓံ ဟုတွာ ဟဒယမံသံ ပရိက္ခိပိတွာ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ဝဏ္ဋူပနိဗဒ္ဓံ သဟကာရဒွယံ န ဇာနာတိ “အဟံ ဝဏ္ဋေန ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ၊ နပိ ဝဏ္ဋံ ဇာနာတိ “မယာ သဟကာရဒွယံ ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ဝက္ကံ ဇာနာတိ “အဟံ ထူလနှာရုနာ ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ၊ နပိ ထူလနှာရု ဇာနာတိ “မယာ ဝက္ကံ ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဝက္ကံ ဝက္ကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ဝက္ကံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ **ဟဒယံ** ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ရတ္တပဒုမပတ္တပိဋ္ဌိဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဗာဟိရပတ္တာနိ အပနေတွာ အဓောမုခဌပိတပဒုမမကုဠသဏ္ဌာနံ၊ တဉ္စ အဂ္ဂစ္ဆိန္နပုန္နာဂဖလမိဝ ဝိဝဋေကပဿံ[1] ဗဟိ မဋ္ဌံ အန္တော ကောသာတကီဖလဿ အဗ္ဘန္တရသဒိသံ။ ပညာဗဟုလာနံ

၁-ဝိဝရေကပဿံ (သျာ)၊ ဝိဝရံ ဧကံ ပဿံ (က)

thokaṁ vikasitaṁ, mandapaññānaṁ makuḷitameva. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca pavattanti, taṁ apanetvā avasesamaṁsapiṇḍasaṅkhāta[1] hadayabbhantare addhapasatamattaṁ lohitaṁ saṇṭhāti, taṁ rāgacaritassa rattaṁ, dosacaritassa kāḷakaṁ, mohacaritassa maṁsadhovanodakasadisaṁ, vitakkacaritassa kulatthayūsavaṇṇaṁ, saddhācaritassa kaṇikārapupphavaṇṇaṁ, paññācaritassa acchaṁ vippasannamanāvilaṁ, niddhotajātimaṇi viya jutimantaṁ khāyati. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ majjhe patiṭṭhitanti.

Tattha yathā dvinnaṁ vātapānakavāṭakānaṁ majjhe ṭhito aggaḷatthambhako na jānāti "ahaṁ dvinnaṁ vātapānakavāṭakānaṁ majjhe ṭhito"ti, napi vātapānakavāṭakāni jānanti "amhākaṁ majjhe aggaḷatthambhako ṭhito"ti, evamevaṁ na hadayaṁ jānāti "ahaṁ dvinnaṁ thanānaṁ majjhe ṭhitan"ti, napi thanāni jānanti "hadayaṁ amhākaṁ majjhe ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato hadayaṁ hadayabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ hadayaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīrassa abbhantare **yakana**saññitaṁ yamakamaṁsapiṇḍaṁ vaṇṇato rattaṁ rattakumudabāhirapattapiṭṭhivaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato ekamūlaṁ hutvā agge yamakaṁ koviḷārapattasaṇṭhānaṁ, tañca dandhānaṁ ekaṁyeva hoti mahantaṁ, paññavantānaṁ dve vā tīṇi vā khuddakānīti. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ nissāya ṭhitanti.

Tattha yathā piṭharakapasse laggā maṁsapesi na jānāti "ahaṁ piṭharakapasse laggā"ti, napi piṭharakapassaṁ jānāti "mayi maṁsapesi laggā"ti, evameva na yakanaṁ jānāti "ahaṁ dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ nissāya ṭhitan"ti, napi thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ jānāti "maṁ nissāya yakanaṁ ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato pana yakanaṁ

1. Avasesamaṁsapiṇḍasaṅkhātaṁ (Sī)

ထောကံ ဝိကသိတံ၊ မန္ဒပညာနံ မကုဠိတမေဝ။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတု စ ပဝတ္တန္တိ၊ တံ အပနေတွာ အဝသေသမံသပိဏ္ဍသင်္ခါတ[1] ဟဒယဗ္ဘန္တရေ အဒ္ဓပသတမတ္တံ လောဟိတံ သဏ္ဌာတိ၊ တံ ရာဂစရိတဿ ရတ္တံ၊ ဒေါသစရိတဿ ကာဠကံ၊ မောဟစရိတဿ မံသဓောဝနောဒကသဒိသံ၊ ဝိတက္ကစရိတဿ ကုလတ္ထယူသဝဏ္ဏံ၊ သဒ္ဓါစရိတဿ ကဏိကာရပုပ္ဖဝဏ္ဏံ၊ ပညာစရိတဿ အစ္ဆံ ဝိပ္ပသန္နမနာဝိလံ၊ နိဒ္ဓောတဇာတိမဏိ ဝိယ ဇုတိမန္တံ ခါယတိ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ မဇ္ဈေ ပတိဋ္ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ဒွိန္နံ ဝါတပါနကဝါဋကာနံ မဇ္ဈေ ဌိတော အဂ္ဂဠတ္ထမ္ဘကော န ဇာနာတိ "အဟံ ဒွိန္နံ ဝါတပါနကဝါဋကာနံ မဇ္ဈေ ဌိတော"တိ၊ နပိ ဝါတပါနကဝါဋကာနိ ဇာနန္တိ "အမှာကံ မဇ္ဈေ အဂ္ဂဠတ္ထမ္ဘကော ဌိတော"တိ၊ ဧဝမေဝံ န ဟဒယံ ဇာနာတိ "အဟံ ဒွိန္နံ ထနာနံ မဇ္ဈေ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ထနာနိ ဇာနန္တိ "ဟဒယံ အမှာကံ မဇ္ဈေ ဌိတ"န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟဒယံ ဟဒယဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ဟဒယံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ **ယကန**သညိတံ ယမကမံသပိဏ္ဍံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ရတ္တကုမုဒဗာဟိရပတ္တပိဋ္ဌိဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဧကမူလံ ဟုတွာ အဂ္ဂေ ယမကံ ကောဝိဠာရပတ္တသဏ္ဌာနံ၊ တဉ္စ ဒန္ဓာနံ ဧကံယေဝ ဟောတိ မဟန္တံ၊ ပညဝန္တာနံ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ခုဒ္ဒကာနီတိ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ပိဋ္ဌရကပဿေ လဂ္ဂါ မံသပေသိ န ဇာနာတိ "အဟံ ပိဋ္ဌရကပဿေ လဂ္ဂါ"တိ၊ နပိ ပိဋ္ဌရကပဿံ ဇာနာတိ "မယိ မံသပေသိ လဂ္ဂါ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ယကနံ ဇာနာတိ "အဟံ ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ ဇာနာတိ "မံ နိဿာယ ယကနံ ဌိတ"န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပန ယကနံ

၁-အဝသေသမံသပိဏ္ဍသင်္ခါတံ (သီ)

yakanabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ yakanaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre paṭicchannāpaṭicchannabhedato duvidhaṁ **kilomakaṁ** vaṇṇato setaṁ dukūlapilotikavaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato attano okāsasaṇṭhānaṁ. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato paṭicchannakilomakaṁ hadayañca vakkañca parivāretvā appaṭicchannakilomakaṁ sakalasarīre cammassa heṭṭhato maṁsaṁ pariyonandhitvā ṭhitanti.

Tattha yathā pilotikāya paliveṭhite maṁse na pilotikā jānāti “mayā maṁsaṁ paliveṭhitan”ti, napi maṁsaṁ jānāti “ahaṁ pilotikāya paliveṭhitan”ti, evameva na kilomakaṁ jānāti “mayā hadayavakkāni sakalasarīre ca cammassa heṭṭhato maṁsaṁ paliveṭhitan”ti. Napi hadayavakkāni sakalasarīre ca maṁsaṁ jānāti “ahaṁ kilomakena paliveṭhitan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato heṭṭhā maṁsena upari cammena tiriyaṁ kilomakabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ kilomakaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīrassa abbhantare **pihakaṁ** vaṇṇato nīlaṁ milātaniggūṇḍīpupphavaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato yebhuyyena sattaṅgulappamāṇaṁ abandhanaṁ kāḷavacchakajivhāsaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato hadayassa vāmapasse udarapaṭalassa matthakapassaṁ nissāya ṭhitaṁ, yamhi paharaṇapahārena bahi nikkhante sattānaṁ jīvitakkhayo hotīti.

Tattha yathā koṭṭhakamatthakapassaṁ nissāya ṭhitā na gomayapiṇḍi jānāti “ahaṁ koṭṭhakamatthakapassaṁ nissāya ṭhitā”ti, napi koṭṭhakamatthakapassaṁ jānāti “gomayapiṇḍi maṁ nissāya ṭhitā”ti, evameva na pihakaṁ jānāti “ahaṁ udarapaṭalassa matthakapassaṁ nissāya ṭhitan”ti, napi udarapaṭalassa matthakapassaṁ jānāti “pihakaṁ maṁ nissāya ṭhitan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti.

ယကနဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ယကနံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ ပဋိစ္ဆန္နာပဋိစ္ဆန္နဘေဒတော ဒုဝိဓံ **ကိလောမကံ** ဝဏ္ဏတော သေတံ ဒုကူလပိလောတိကဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော အတ္တနော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ ဟဒယဉ္စ ဝက္ကဉ္စ ပရိဝါရေတွာ အပ္ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ သကလသရီရေ စမ္မဿ ဟေဋ္ဌတော မံသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ပိလောတိကာယ ပလိဝေဌိတေ မံသေ န ပိလောတိကာ ဇာနာတိ “မယာ မံသံ ပလိဝေဌိတ”န္တိ၊ နပိ မံသံ ဇာနာတိ “အဟံ ပိလောတိကာယ ပလိဝေဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ကိလောမကံ ဇာနာတိ “မယာ ဟဒယဝက္ကာနိ သကလသရီရေ စ စမ္မဿ ဟေဋ္ဌတော မံသံ ပလိဝေဌိတ”န္တိ။ နပိ ဟဒယဝက္ကာနိ သကလသရီရေ စ မံသံ ဇာနာတိ “အဟံ ကိလောမကေန ပလိဝေဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ မံသေန ဥပရိ စမ္မေန တိရိယံ ကိလောမကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ကိလောမကံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ **ပိဟကံ** ဝဏ္ဏတော နီလံ မိလာတနိဂ္ဂုဏ္ဍိပုပ္ဖဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ယေဘုယျေန သတ္တင်္ဂုလပ္ပမာဏံ အဗန္ဓနံ ကာဠဝစ္ဆကဇိဝှါသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဟဒယဿ ဝါမပဿေ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတံ၊ ယမှိ ပဟာရဏပဟာရေန ဗဟိ နိက္ခန္တေ သတ္တာနံ ဇီဝိတက္ခယော ဟောတီတိ။

တတ္ထ ယထာ ကောဋ္ဌကမတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတာ န ဂေါမယပိဏ္ဍိ ဇာနာတိ “အဟံ ကောဋ္ဌကမတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတာ”တိ၊ နပိ ကောဋ္ဌကမတ္ထကပဿံ ဇာနာတိ “ဂေါမယပိဏ္ဍိ မံ နိဿာယ ဌိတာ”တိ၊ ဧဝမေဝ န ပိဟကံ ဇာနာတိ “အဟံ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ ဇာနာတိ “ပိဟကံ မံ နိဿာယ ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။

paricchedato pihakaṁ pitakabhāvena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ pihakaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīrassa abbhantare dvattiṁsamaṁsakhaṇḍappabhedaṁ **papphāsaṁ** vaṇṇato rattaṁ nātiparipakka-udumbaravaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato visamacchinnapūvasaṇṭhānaṁ, chadaniṭṭhakakhaṇḍapuñjasaṇṭhānantipi eke. Tadetaṁ abbhantare asitapītādīnaṁ abhāve uggatena kammajatejusmanā abbhāhatattā saṅkhāditapalālapiṇḍamiva nirasaṁ nirojaṁ hoti. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare hadayañca yakanañca upari chādetvā olambantaṁ ṭhitanti.

Tattha yathā jiṇṇakoṭṭhabbhantare lambamāno sakuṇakulāvako na jānāti "ahaṁ jiṇṇakoṭṭhabbhantare lambamāno ṭhito"ti, napi jiṇṇakoṭṭhabbhantaraṁ jānāti "sakuṇakulāvako mayi lambamāno ṭhito"ti, evameva na papphāsaṁ jānāti "ahaṁ sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ antare lambamānaṁ ṭhitan"ti, napi sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ antaraṁ jānāti "mayi papphāsaṁ lambamānaṁ ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato papphāsaṁ papphāsabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ papphāsaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ antosarīre purisassa dvattiṁsahatthaṁ itthiyā aṭṭhavīsatihatthaṁ ekavīsatiyā ṭhānesu obhaggaṁ **antaṁ** vaṇṇato setaṁ sakkharasudhāvaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato sīsaṁ chinditvā lohitadoṇiyaṁ saṁvelletvā ṭhapitadhammanisaṇṭhānaṁ. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato upari galavāṭake heṭṭhā ca karīsamagge vinibandhattā galavāṭakakarīsamaggapariyante sarīrabbhantare ṭhitanti.

Tattha yathā lohitadoṇiyaṁ ṭhapitaṁ chinnasīsaṁ dhammanikaḷevaraṁ na jānāti "ahaṁ lohitadoṇiyaṁ ṭhitan"ti, napi lohitadoṇi jānāti "mayi chinnasīsaṁ dhammanikaḷevaraṁ ṭhitan"ti, evameva na antaṁ jānāti "ahaṁ sarīrabbhantare ṭhitan"ti, napi sarīrabbhantaraṁ jānāti "mayi antaṁ ṭhitan"ti.

ပရိစ္ဆေဒတော ပိဟကံ ပိဟကဘာဝေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ပိဟကံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ ဒွတ္တိံသမံသခဏ္ဍပ္ပဘေဒံ **ပပ္ဖါသံ** ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ နာတိပရိပက္ကဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဝိသမစ္ဆိန္နပူဝသဏ္ဌာနံ၊ ဆဒနိဋ္ဌကခဏ္ဍပုဉ္ဇသဏ္ဌာနန္တိပိ ဧကေ။ တဒေတံ အဗ္ဘန္တရေ အသိတပီတာဒီနံ အဘာဝေ ဥဂ္ဂတေန ကမ္မဇတေဇုသ္မနာ အဗ္ဘာဟတတ္တာ သင်္ခါဒိတပလာလပိဏ္ဍမိဝ နိရသံ နိရောဇံ ဟောတိ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဟဒယဉ္စ ယကနဉ္စ ဥပရိ ဆာဒေတွာ ဩလမ္ဗန္တံ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ဇိဏ္ဏကောဋ္ဌဗ္ဘန္တရေ လမ္ဗမာနော သကုဏကုလာဝကော န ဇာနာတိ “အဟံ ဇိဏ္ဏကောဋ္ဌဗ္ဘန္တရေ လမ္ဗမာနော ဌိတော”တိ၊ နပိ ဇိဏ္ဏကောဋ္ဌဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ “သကုဏကုလာဝကော မယိ လမ္ဗမာနော ဌိတော”တိ၊ ဧဝမေဝ န ပပ္ဖါသံ ဇာနာတိ “အဟံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ အန္တရေ လမ္ဗမာနံ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ အန္တရံ ဇာနာတိ “မယိ ပပ္ဖါသံ လမ္ဗမာနံ ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပပ္ဖါသံ ပပ္ဖါသဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ပပ္ဖါသံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဟတ္ထံ ဣတ္ထိယာ အဋ္ဌဝီသတိဟတ္ထံ ဧကဝီသတိယာ ဌာနေသု ဩဘဂ္ဂံ **အန္တံ** ဝဏ္ဏတော သေတံ သက္ခရသုဓာဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော သီသံ ဆိန္ဒိတွာ လောဟိတဒေါဏိယံ သံဝေလ္လေတွာ ဌပိတဓမ္မနိသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော ဥပရိ ဂလဝါဋကေ ဟေဋ္ဌာ စ ကရီသမဂ္ဂေ ဝိနိဗန္ဓတ္တာ ဂလဝါဋကကရီသမဂ္ဂပရိယန္တေ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ လောဟိတဒေါဏိယံ ဌပိတံ ဆိန္နသီသံ ဓမ္မနိကဠေဝရံ န ဇာနာတိ “အဟံ လောဟိတဒေါဏိယံ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ လောဟိတဒေါဏိ ဇာနာတိ “မယိ ဆိန္နသီသံ ဓမ္မနိကဠေဝရံ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န အန္တံ ဇာနာတိ “အဟံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ သရီရဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ “မယိ အန္တံ ဌိတ”န္တိ။

ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato antaṁ antabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ antaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ antosarīre antantare **antaguṇaṁ** vaṇṇato setaṁ dakasītalikamūlavaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato dakasītalikamūlasaṇṭhānamevāti, gomuttasaṇṭhānantipi eke. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato kudālapharasukammādīni karontānaṁ yantākaḍḍhanakāle yantasuttakamiva yantaphalakāni antabhoge[1] ekato aggaḷante ābandhitvā pādapuñchanarajjumaṇḍalakassa antarā taṁ sibbitvā ṭhitarajjukā viya ekavīsatiyā antabhogānaṁ antarā ṭhitanti.

Tattha yathā pādapuñchanarajjumaṇḍalakaṁ sibbitvā ṭhitarajjukā na jānāti "mayā pādapuñchanarajjumaṇḍhalakaṁ sibbitan"ti, napi pādapuñchanarajjumaṇḍalakaṁ jānāti "rajjukā maṁ sibbitvā ṭhitā"ti, evameva antaguṇaṁ na jānāti "ahaṁ antaṁ ekavīsatibhogabbhantare ābandhitvā ṭhitan"ti, napi antaṁ jānāti "antaguṇaṁ maṁ ābandhitvā ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato antaguṇaṁ antaguṇabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ antaguṇaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ antosarīre **udariyaṁ** vaṇṇato ajjhohaṭāhāravaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato parissāvane sithilabaddhataṇḍulasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato udare ṭhitanti. Udaraṁ nāma ubhato nippīḷiyamānassa allasāṭakassa majjhe sañjātaphoṭakasadisaṁ antapaṭalaṁ, bahi maṭṭhaṁ, anto maṁsakasambupaliveṭhitaṁ, kiliṭṭhapāvārapupphasadisaṁ, kuthitapanasaphalassa abbhantarasadisantipi eke. Tattha takkolakā[2]gaṇḍuppādakatālahīrakā sūcimukhakāpaṭatantusuttakāti evamādidvattiṁsakulappabhedā kimayo ākulabyākulā saṇḍasaṇḍacārino hutvā nivasanti, ye pānabhojanādimhi avijjamāne ullaṅghitvā

1. Antābhoge (Sī) 2. Takkoṭakā (Sī, Syā)

အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော အန္တံ အန္တဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ အန္တံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ အန္တန္တရေ **အန္တဂုဏံ** ဝဏ္ဏတော သေတံ ဒကသီတလိကမူလဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဒကသီတလိကမူလသဏ္ဌာနမေဝါတိ၊ ဂေါမုတ္တသဏ္ဌာနန္တိပိ ဧကေ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော ကုဒါလဖရသုကမ္မာဒီနိ ကရောန္တာနံ ယန္တာကဍ္ဎနကာလေ ယန္တသုတ္တကမိဝ ယန္တဖလကာနိ အန္တဘောဂေ[1] ဧကတော အဂ္ဂဠန္တေ အာဗန္ဓိတွာ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကဿ အန္တရာ တံ သိဗ္ဗိတွာ ဌိတရဇ္ဇုကာ ဝိယ ဧကဝီသတိယာ အန္တဘောဂါနံ အန္တရာ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကံ သိဗ္ဗိတွာ ဌိတရဇ္ဇုကာ န ဇာနာတိ "မယာ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကံ သိဗ္ဗိတ"န္တိ၊ နပိ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကံ ဇာနာတိ "ရဇ္ဇုကာ မံ သိဗ္ဗိတွာ ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ အန္တဂုဏံ န ဇာနာတိ "အဟံ အန္တံ ဧကဝီသတိဘောဂဗ္ဘန္တရေ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ အန္တံ ဇာနာတိ "အန္တဂုဏံ မံ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတ"န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော အန္တဂုဏံ အန္တဂုဏဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ အန္တဂုဏံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ **ဥဒရိယံ** ဝဏ္ဏတော အဇ္ဈောဟဋာဟာရဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ပရိဿာဝနေ သိထိလဗဒ္ဓတဏ္ဍုလသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဥဒရေ ဌိတန္တိ။ ဥဒရံ နာမ ဥဘတော နိပ္ပီဠိယမာနဿ အလ္လသာဋကဿ မဇ္ဈေ သဉ္ဇာတဖောဋကသဒိသံ အန္တပဋလံ၊ ဗဟိ မဋ္ဌံ၊ အန္တော မံသကသမ္ဗုပလိဝေဌိတံ၊ ကိလိဋ္ဌပါဝါရပုပ္ဖသဒိသံ၊ ကုထိတပနသဖလဿ အဗ္ဘန္တရသဒိသန္တိပိ ဧကေ။ တတ္ထ တက္ကောလကာ[2]ဂဏ္ဍုပ္ပါဒကတာလဟီရကာ သူစိမုခကာပဋတန္တုသုတ္တကာတိ ဧဝမာဒိဒွတ္တိံသကုလပ္ပဘေဒါ ကိမယော အာကုလဗျာကုလာ သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနော ဟုတွာ နိဝသန္တိ၊ ယေ ပါနဘောဇနာဒိမှိ အဝိဇ္ဇမာနေ ဥလ္လင်္ဃိတွာ

၁-အန္တာဘောဂေ (သီ) ၂-တက္ကောဋကာ (သီ၊ သျာ)

viravantā hadayamaṁsaṁ abhitudanti[1] pānabhojanādīni ajjhoharaṇavelāyañca uddhaṁmukhā hutvā paṭhamajjhohaṭe dve tayo ālope turitaturitā vilumpanti, yaṁ etesaṁ kimīnaṁ pasūtigharaṁ vaccakuṭi gilānasālā susānañca hoti, yattha seyyathāpi nāma caṇḍalagāmadvāre candanikāya saradasamaye thūlaphusitake deve vassante udakena āvūḷhaṁ muttakarīsacammaṭṭhinhāru-khaṇḍakheḷasiṅghāṇikālohitappabhutinānākuṇapajātaṁ nipatitvā kaddamodakāluḷitaṁ sañjātakimikulākulaṁ hutvā dvīhatīhaccayena sūriyātapasantāpavegakuthitaṁ upari pheṇapupphuḷake[2] muñcantaṁ abhinīlavaṇṇaṁ paramaduggandhajegucchaṁ upagantuṁ vā daṭṭhuṁ vā anaraharūpataṁ āpajjitvā tiṭṭhati, pageva ghāyituṁ vā sāyituṁ vā, evameva nānappakārapānabhojanādi dantamusalasaṁcuṇṇitaṁ jivhāhatthasamparivattitaṁ kheḷalālāpalibuddhaṁ taṅkhaṇavigatavaṇṇagandharasādisampadaṁ koliyakhalisuvānavamathusadisaṁ[3] nipatitvā pittasemhavātapaliveṭhitaṁ hutvā udaraggisantāpavegakuthitaṁ kimikulākulaṁ uparūpari pheṇapupphuḷakāni muñcantaṁ paramakasambuduggandhajegucchabhāvamāpajjitvā tiṭṭhati. Yaṁ sutvāpi pānabhojanādīsu amanuññatā saṇṭhāti, pageva paññācakkhunā oloketvā. Yattha ca patitaṁ pānabhojanādi pañcadhā vivekaṁ gacchati, ekaṁ bhāgaṁ pāṇakā khādanti, ekaṁ bhāgaṁ udaraggi jhāpeti, eko bhāgo muttaṁ hoti, eko bhāgo karīsaṁ hoti, eko bhāgo rasabhāvaṁ āpajjitvā soṇitamaṁsadīni upabrūhayatīti.

Tattha yathā paramajegucchāya suvānadoṇiyā ṭhito suvānavamathu na jānāti "ahaṁ suvānadoṇiyā ṭhito"ti, napi suvānadoṇi jānāti "mayi suvānavamathu ṭhito"ti, evameva na udariyaṁ jānāti "ahaṁ imasmiṁ paramaduggandhajegucche udare ṭhitan"ti. Napi udaraṁ jānāti "mayi udariyaṁ ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato udariyaṁ udariyabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ udariyaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

1. Atitudanti (Ka) 2. Pheṇabubbulake (Sī), pheṇapubbuḷake (Syā)
3. Koliyakule suvānavamathusadisaṁ (Syā, Ka)

ဝိရဝန္တာ ဟဒယမံသံ အဘိတုဒန္တိ[၁] ပါနဘောဇနာဒီနိ အဇ္ဈောဟရဏဝေလာယဉ္စ ဥဒ္ဓံမုခါ ဟုတွာ ပဌမဇ္ဈောဟဋေ ဒွေ တယော အာလောပေ တုရိတတုရိတာ ဝိလုမ္ပန္တိ၊ ယံ ဧတေသံ ကိမီနံ ပသူတိဃရံ ဝစ္စကုဋိ ဂိလာနသာလာ သုသာနဉ္စ ဟောတိ၊ ယတ္ထ သေယျထာပိ နာမ စဏ္ဍာလဂါမဒွါရေ စန္ဒနိကာယ သရဒသမယေ ထူလဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကေန အာဝူဠှံ မုတ္တကရီသစမ္မဋ္ဌိနှာရုခဏ္ဍခေဠသိင်္ဃာဏိကာလောဟိတပ္ပဘုတိနာနာကုဏပဇာတံ နိပတိတွာ ကဒ္ဒမောဒကာလုဠိတံ သဉ္ဇာတကိမိကုလာကုလံ ဟုတွာ ဒွီဟတီဟစ္စယေန သူရိယာတပသန္တာပဝေဂကုထိတံ ဥပရိ ဖေဏပုပ္ဖုဠကေ[၂] မုဉ္စန္တံ အဘိနီလဝဏ္ဏံ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆံ ဥပဂန္တုံ ဝါ ဒဋ္ဌုံ ဝါ အနရဟရူပတံ အာပဇ္ဇိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ပဂေဝ ဃာယိတုံ ဝါ သာယိတုံ ဝါ၊ ဧဝမေဝ နာနပ္ပကာရပါနဘောဇနာဒိ ဒန္တမုသလသံစုဏ္ဏိတံ ဇိဝှါဟတ္ထသမ္ပရိဝတ္တိတံ ခေဠလာလာပလိဗုဒ္ဓံ တင်္ခဏဝိဂတဝဏ္ဏဂန္ဓရသာဒိသမ္ပဒံ ကောလိယခလိသုဝါနဝမထုသဒိသံ[၃] နိပတိတွာ ပိတ္တသေမှဝါတပလိဝေဌိတံ ဟုတွာ ဥဒရဂ္ဂိသန္တာပဝေဂကုထိတံ ကိမိကုလာကုလံ ဥပရူပရိ ဖေဏပုပ္ဖုဠကာနိ မုဉ္စန္တံ ပရမကသမ္ဗုဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆဘာဝမာပဇ္ဇိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယံ သုတွာပိ ပါနဘောဇနာဒီသု အမနုညတာ သဏ္ဌာတိ၊ ပဂေဝ ပညာစက္ခုနာ ဩလောကေတွာ။ ယတ္ထ စ ပတိတံ ပါနဘောဇနာဒိ ပဉ္စဓာ ဝိဝေကံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧကံ ဘာဂံ ပါဏကာ ခါဒန္တိ၊ ဧကံ ဘာဂံ ဥဒရဂ္ဂိ ဈာပေတိ၊ ဧကော ဘာဂေါ မုတ္တံ ဟောတိ၊ ဧကော ဘာဂေါ ကရီသံ ဟောတိ၊ ဧကော ဘာဂေါ ရသဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ သောဏိတမံသာဒီနိ ဥပဗြူဟယတီတိ။

တတ္ထ ယထာ ပရမဇေဂုစ္ဆာယ သုဝါနဒေါဏိယာ ဌိတော သုဝါနဝမထု န ဇာနာတိ “အဟံ သုဝါနဒေါဏိယာ ဌိတော”တိ၊ နပိ သုဝါနဒေါဏိ ဇာနာတိ “မယိ သုဝါနဝမထု ဌိတော”တိ၊ ဧဝမေဝ န ဥဒရိယံ ဇာနာတိ “အဟံ ဣမသ္မိံ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆေ ဥဒရေ ဌိတ”န္တိ။ နပိ ဥဒရံ ဇာနာတိ “မယိ ဥဒရိယံ ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဥဒရိယံ ဥဒရိယဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ဥဒရိယံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

၁-အတိတုဒန္တိ (က) ၂-ဖေဏဗုဗ္ဗုလကေ (သီ)၊ ဖေဏပုဗ္ဗုဠကေ (သျာ)
၃-ကောလိယကုလေ သုဝါနဝမထုသဒိသံ (သျာ၊ က)

Tato paraṁ antosarīre **karīsaṁ** vaṇṇato yebhuyyena ajjhohaṭāhāravaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato heṭṭhimāya disāya jātaṁ. Okāsato pakkāsaye ṭhitanti. Pakkāsayo nāma heṭṭhā nābhipiṭṭhikaṇṭakamūlānaṁ antare antāvasāne ubbedhena aṭṭhaṅgulamatto vaṁsanaḷakabbhantarasadiso padeso, yattha seyyathāpi nāma uparibhūmibhāge patitaṁ vassodakaṁ ogaḷitvā heṭṭhābhūmibhāgaṁ pūretvā tiṭṭhati, evameva yaṁkiñci āmāsaye patitaṁ pānabhojanādikaṁ udaragginā pheṇuddehakaṁ pakkaṁ pakkaṁ saṇhakaraṇiyā piṭṭhamiva saṇhabhāvaṁ āpajjitvā antabilena ogaḷitvā omadditvā vaṁsanaḷake pakkhittapaṇḍumattikā viya sannicitaṁ hutvā tiṭṭhati.

Tattha yathā vaṁsanaḷake omadditvā pakkhittapaṇḍumattikā na jānāti “ahaṁ vaṁsanaḷake ṭhitā”ti, napi vaṁsanaḷako jānāti “mayi paṇḍumattikā ṭhitā”ti, evameva na karīsaṁ jānāti “ahaṁ pakkāsaye ṭhitan”ti, napi pakkāsayo jānāti “mayi karīsaṁ ṭhitan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato karīsaṁ karīsabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ karīsaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre sīsakaṭāhabbhantare **matthaluṅgaṁ** vaṇṇato setaṁ ahichattakapiṇḍivaṇṇanti vavatthapeti. Pakkuthita[1] duddhavaṇṇantipi eke. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato sīsakaṭāhassa abbhantare cattāro sibbinimagge nissāya samodhāya ṭhapitā cattāro piṭṭhapiṇḍikā viya samohitaṁ catumatthaluṅgapiṇḍappabhedaṁ hutvā ṭhitanti.

Tattha yathā purāṇalābukaṭāhe pakkhittapiṭṭhapiṇḍi pakkuthitaduddhaṁ vā na jānāti “ahaṁ purāṇalābukaṭāhe ṭhitan”ti, napi purāṇalābukaṭāhaṁ jānāti “mayi piṭṭhapiṇḍi pakkuthitaduddhaṁ vā ṭhitan”ti, evameva na matthaluṅgaṁ jānāti “ahaṁ sīsakaṭāhabbhantare ṭhitan”ti, napi sīsakaṭāhabbhantaraṁ jānāti “mayi matthaluṅgaṁ ṭhitan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi

1. Vikkuthita (Sī)

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ **ကရီသံ** ဝဏ္ဏတော ယေဘုယျေန အဇ္ဈောဟဋာဟာရဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဟေဋ္ဌိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ပက္ကာသယေ ဌိတန္တိ။ ပက္ကာသယော နာမ ဟေဋ္ဌာ နာဘိပိဋ္ဌိကဏ္ဋကမူလာနံ အန္တရေ အန္တာဝသာနေ ဥဗ္ဗေဓေန အဋ္ဌင်္ဂုလမတ္တော ဝံသနဠကဗ္ဘန္တရသဒိသော ပဒေသော၊ ယတ္ထ သေယျထာပိ နာမ ဥပရိဘူမိဘာဂေ ပတိတံ ဝဿောဒကံ ဩဂဠိတွာ ဟေဋ္ဌာဘူမိဘာဂံ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ ယံကိဉ္စိ အာမာသယေ ပတိတံ ပါနဘောဇနာဒိကံ ဥဒရဂ္ဂိနာ ဖေဏုဒ္ဒေဟကံ ပက္ကံ ပက္ကံ သဏှကရဏိယာ ပိဋ္ဌမိဝ သဏှဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ အန္တဗိလေန ဩဂဠိတွာ ဩမဒ္ဒိတွာ ဝံသနဠကေ ပက္ခိတ္တပဏ္ဍုမတ္တိကာ ဝိယ သန္နိစိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။

တတ္ထ ယထာ ဝံသနဠကေ ဩမဒ္ဒိတွာ ပက္ခိတ္တပဏ္ဍုမတ္တိကာ န ဇာနာတိ “အဟံ ဝံသနဠကေ ဌိတာ”တိ၊ နပိ ဝံသနဠကော ဇာနာတိ “မယိ ပဏ္ဍုမတ္တိကာ ဌိတာ”တိ၊ ဧဝမေဝ န ကရီသံ ဇာနာတိ “အဟံ ပက္ကာသယေ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ ပက္ကာသယော ဇာနာတိ “မယိ ကရီသံ ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ကရီသံ ကရီသဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ကရီသံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ **မတ္ထလုင်္ဂံ** ဝဏ္ဏတော သေတံ အဟိဆတ္တကပိဏ္ဍိဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ပက္ကုထိတ[1]ဒုဒ္ဓဝဏ္ဏန္တိပိ ဧကေ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော သီသကဋာဟဿ အဗ္ဘန္တရေ စတ္တာရော သိဗ္ဗိနိမဂ္ဂေ နိဿာယ သမောဓာယ ဌပိတာ စတ္တာရော ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိကာ ဝိယ သမောဟိတံ စတုမတ္ထလုင်္ဂပိဏ္ဍပ္ပဘေဒံ ဟုတွာ ဌိတန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ပုရာဏလာဗုကဋာဟေ ပက္ခိတ္တပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ပက္ကုထိတဒုဒ္ဓံ ဝါ န ဇာနာတိ “အဟံ ပုရာဏလာဗုကဋာဟေ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ ပုရာဏလာဗုကဋာဟံ ဇာနာတိ “မယိ ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ပက္ကုထိတဒုဒ္ဓံ ဝါ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န မတ္ထလုင်္ဂံ ဇာနာတိ “အဟံ သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ “မယိ မတ္ထလုင်္ဂံ ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ

၁-ဝိက္ကုထိတ (သီ)

ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato matthaluṅgaṁ matthaluṅgabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ matthaluṅgaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre baddhābaddhabhedato duvidhampi **pittaṁ** vaṇṇato bahala-madhukatelavaṇṇanti vavatthapeti. Abaddhapittaṁ milātabakulapupphavaṇṇantipi[1] eke. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato abaddhapittaṁ kesalomanakhadantānaṁ maṁsavinimuttaṭṭhānaṁ thaddhasukkhacammañca vajjetvā udakamiva telabindu avasesasarīraṁ byāpetvā ṭhitaṁ, yamhi kupite akkhīni pītakāni honti bhamanti, gattaṁ kampati kaṇḍūyati. Baddhapittaṁ hadayapapphāsānamantare yakanamaṁsaṁ nissāya patiṭṭhite mahākosātakikosakasadise[2] pittakosake ṭhitaṁ, yamhi kupite sattā ummattakā honti, vipallatthacittā hirottappa chaḍḍetvā akattabbaṁ karonti, abhāsitabbaṁ bhāsanti, acintitabbaṁ cintenti.

Tattha yathā udakaṁ byāpetvā ṭhitaṁ telaṁ na jānāti "ahaṁ udakaṁ byāpetvā ṭhitan"ti, napi udakaṁ jānāti "telaṁ maṁ byāpetvā ṭhitan"ti, evameva na abaddhapittaṁ jānāti "ahaṁ sarīraṁ byāpetvā ṭhitan"ti, napi sarīraṁ jānāti "abaddhapittaṁ maṁ byāpetvā ṭhitan"ti. Yathā ca kosātakikosake ṭhitaṁ vassodakaṁ na jānāti "ahaṁ kosātakikosake ṭhitan"ti, napi kosātakikosako jānāti "mayi vassodakaṁ ṭhitan"ti, evameva na baddhapittaṁ jānāti "ahaṁ pittakosake ṭhitan"ti, napi pittakosako jānāti "mayi baddhapittaṁ ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato pittaṁ pittabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ pittaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīrabbhantare ekapattapūrappamāṇaṁ **semhaṁ** vaṇṇato setaṁ kacchakapaṇṇarasavaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato udarapaṭale ṭhitanti.

1. Milātaka-ākulipupphavaṇṇantipi (Sī, Ka) 2. Rattakosātakīkosakasadise (Syā, Ka)

ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော မတ္ထလုင်္ဂံ မတ္ထလုင်္ဂဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ မတ္ထလုင်္ဂံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ ဗဒ္ဓါဗဒ္ဓဘေဒတော ဒုဝိဓမ္ပိ **ပိတ္တံ** ဝဏ္ဏတော ဗဟလမဓုကတေလဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အဗဒ္ဓပိတ္တံ မိလာတဗကုလပုပ္ဖဝဏ္ဏန္တိပိ[၁] ဧကေ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော အဗဒ္ဓပိတ္တံ ကေသလောမနခဒန္တာနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနံ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္မဉ္စ ဝဇ္ဇေတွာ ဥဒကမိဝ တေလဗိန္ဒု အဝသေသသရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ၊ ယမှိ ကုပိတေ အက္ခီနိ ပီတကာနိ ဟောန္တိ ဘမန္တိ၊ ဂတ္တံ ကမ္ပတိ ကဏ္ဍူယတိ။ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဟဒယပပ္ဖါသာနမန္တရေ ယကနမံသံ နိဿာယ ပတိဋ္ဌိတေ မဟာကောသာတကီကောသကသဒိသေ[၂] ပိတ္တကောသကေ ဌိတံ၊ ယမှိ ကုပိတေ သတ္တာ ဥမ္မတ္တကာ ဟောန္တိ၊ ဝိပလ္လတ္ထစိတ္တာ ဟိရောတ္တပ္ပံ ဆဍ္ဍေတွာ အကတ္တဗ္ဗံ ကရောန္တိ၊ အဘာသိတဗ္ဗံ ဘာသန္တိ၊ အစိန္တိတဗ္ဗံ စိန္တေန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ဥဒကံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ တေလံ န ဇာနာတိ "အဟံ ဥဒကံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ဥဒကံ ဇာနာတိ "တေလံ မံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န အဗဒ္ဓပိတ္တံ ဇာနာတိ "အဟံ သရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ သရီရံ ဇာနာတိ "အဗဒ္ဓပိတ္တံ မံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ။ ယထာ စ ကောသာတကီကောသကေ ဌိတံ ဝဿောဒကံ န ဇာနာတိ "အဟံ ကောသာတကီကောသကေ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ကောသာတကီကောသကော ဇာနာတိ "မယိ ဝဿောဒကံ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဇာနာတိ "အဟံ ပိတ္တကောသကေ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ပိတ္တကောသကော ဇာနာတိ "မယိ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဌိတ"န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပိတ္တံ ပိတ္တဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ပိတ္တံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဧကပတ္တပူရပ္ပမာဏံ **သေမှံ** ဝဏ္ဏတော သေတံ ကစ္ဆကပဏ္ဏရသဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဥဒရပဋလေ ဌိတန္တိ။

၁- မိလာတကအာကုလိပုပ္ဖဝဏ္ဏန္တိပိ (သီ၊ က)

၂- ရတ္တကောသာတကီကောသကသဒိသေ (သျာ၊ က)

yaṁ pānabhojanādi-ajjhoharaṇakāle seyyathāpi nāma udake sevālapaṇakaṁ kaṭṭhe vā kathale[1] vā patante chijjitvā dvidhā hutvā puna ajjhottharitvā tiṭṭhati, evameva pānabhojanādimhi nipatante chijjitvā dvidhā hutvā puna ajjhottharitvā tiṭṭhati, yamhi ca mandībhūte pakkamiva gaṇḍaṁ pūtikamiva kukkuṭaṇḍaṁ udarapaṭalaṁ[2] paramajegucchakuṇapagandhaṁ hoti. Tato uggatena ca gandhena uggāropi mukhampi duggandhaṁ pūtikuṇapasadisaṁ hoti, so ca puriso "apehi duggandhaṁ vāyasī"ti vattabbataṁ āpajjati, yañca abhivaḍḍhitaṁ bahalattamāpannaṁ paṭikujjhanaphalakamiva vaccakuṭiyā udarapaṭalabbhantare eva kuṇapagandhaṁ sannirumbhitvā tiṭṭhati.

Tattha yathā candanikāya uparipheṇapaṭalaṁ na jānāti "ahaṁ candanikāya ṭhitan"ti, napi candanikā jānāti "mayi pheṇapaṭalaṁ ṭhitan"ti, evameva na semhaṁ jānāti "ahaṁ udarapaṭale ṭhitan"ti, napi udarapaṭalaṁ jānāti "mayi semhaṁ ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato semhaṁ semhabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ semhaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre **pubbo** vaṇṇato paṇḍupalāsavaṇṇoti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhāno. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato pubbassa okāso nāma nibaddho natthi. Yattha pubbo sannicito tiṭṭheyya, yatra yatra khāṇukaṇṭakappaharaṇaggijālādīhi abhihate sarīrappadese lohitaṁ saṇṭhahitvā paccati, gaṇḍapiḷakādayo vā uppajjanti, tatra tatra tiṭṭhati.

Tattha yathā rukkhassa tattha tattha pharasudhārādīhi pahatappadese avagaḷitvā ṭhito niyyāso[3] na jānāti "ahaṁ rukkhassa pahatappadese ṭhito"ti, napi rukkhassa pahatappadeso jānāti "mayi niyyāso ṭhito"ti, evameva na pubbo jānāti "ahaṁ sarīrassa tattha tattha khāṇukaṇṭakādīhi abhihatappadese gaṇḍapiḷakādīnaṁ uṭṭhitappadese vā ṭhito"ti, napi sarīrappadeso jānāti "mayi pubbo ṭhito"ti.

1. Kaṭhale (Sī) 2. Uparipaṭalaṁ (Ka) 3. Nīyāso (Sī)

ယံ ပါနဘောဇနာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ သေယျထာပိ နာမ ဥဒကေ သေဝါလပဏကံ ကဋ္ဌေ ဝါ ကထလေ[1] ဝါ ပတန္တေ ဆိဇ္ဇိတွာ ဒွိဓာ ဟုတွာ ပုန အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ ပါနဘောဇနာဒိမှိ နိပတန္တေ ဆိဇ္ဇိတွာ ဒွိဓာ ဟုတွာ ပုန အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ယမှိ စ မန္ဒီဘူတေ ပက္ကမိဝ ဂဏ္ဍံ ပူတိကမိဝ ကုက္ကုဋဏ္ဍံ ဥဒရပဋလံ[2] ပရမဇေဂုစ္ဆကုဏပဂန္ဓံ ဟောတိ။ တတော ဥဂ္ဂတေန စ ဂန္ဓေန ဥဂ္ဂါရောပိ မုခံပိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ပူတိကုဏပသဒိသံ ဟောတိ၊ သော စ ပုရိသော "အပေဟိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဝါယသီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ၊ ယဉ္စ အဘိဝဍ္ဎိတံ ဗဟလတ္တမာပန္နံ ပဋိကုဇ္ဇနဖလကမိဝ ဝစ္စကုဋိယာ ဥဒရပဋလဗ္ဘန္တရေ ဧဝ ကုဏပဂန္ဓံ သန္နိရုမ္ဘိတွာ တိဋ္ဌတိ။

တတ္ထ ယထာ စန္ဒနိကာယ ဥပရိဖေဏပဋလံ န ဇာနာတိ "အဟံ စန္ဒနိကာယ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ စန္ဒနိကာ ဇာနာတိ "မယိ ဖေဏပဋလံ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န သေမှံ ဇာနာတိ "အဟံ ဥဒရပဋလေ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ဥဒရပဋလံ ဇာနာတိ "မယိ သေမှံ ဌိတ"န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော သေမှံ သေမှဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ သေမှံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ **ပုဗ္ဗော** ဝဏ္ဏတော ပဏ္ဍုပလာသဝဏ္ဏောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနော။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော ပုဗ္ဗဿ ဩကာသော နာမ နိဗဒ္ဓေါ နတ္ထိ။ ယတ္ထ ပုဗ္ဗော သန္နိစိတော တိဋ္ဌေယျ၊ ယတြ ယတြ ခါဏုကဏ္ဋကပ္ပဟရဏဂ္ဂိဇာလာဒီဟိ အဘိဟတေ သရီရပ္ပဒေသေ လောဟိတံ သဏ္ဌဟိတွာ ပစ္စတိ၊ ဂဏ္ဍပိဠကာဒယော ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတြ တတြ တိဋ္ဌတိ။

တတ္ထ ယထာ ရုက္ခဿ တတ္ထ တတ္ထ ဖရသုဓာရာဒီဟိ ပဟတပ္ပဒေသေ အဝဂဠိတွာ ဌိတော နိယျာသော[3] န ဇာနာတိ "အဟံ ရုက္ခဿ ပဟတပ္ပဒေသေ ဌိတော"တိ၊ နပိ ရုက္ခဿ ပဟတပ္ပဒေသော ဇာနာတိ "မယိ နိယျာသော ဌိတော"တိ၊ ဧဝမေဝ န ပုဗ္ဗော ဇာနာတိ "အဟံ သရီရဿ တတ္ထ တတ္ထ ခါဏုကဏ္ဋကာဒီဟိ အဘိဟတပ္ပဒေသေ ဂဏ္ဍပိဠကာဒီနံ ဥဋ္ဌိတပ္ပဒေသေ ဝါ ဌိတော"တိ၊ နပိ သရီရပ္ပဒေသော ဇာနာတိ "မယိ ပုဗ္ဗော ဌိတော"တိ။

၁-ကဌလေ (သီ) ၂-ဥပရိပဋလံ (က) ၃-နီယာသော (သီ)

ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato pubbo pubbabhāgena paricchinnoti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ pubbaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre sannicitalohitaṁ saṁsaraṇalohitanti evaṁ duvidhe **lohite** sannicitalohitaṁ tāva vaṇṇato bahalakuthitalākhārasavaṇṇanti vavatthapeti, saṁsaraṇalohitaṁ acchalākhārasavaṇṇanti. Saṇṭhānato sabbampi attano okāsasaṇṭhānaṁ. Disato sannicitalohitaṁ uparimāya disāya jātaṁ, saṁsaraṇalohitaṁ dvīsupīti. Okāsato saṁsaraṇalohitaṁ kesalomanakhadantānaṁ maṁsavinimuttaṭṭhānañceva thaddhasukkhacammañca vajjetvā dhamanijālānusārena sabbaṁ upādinnakasarīraṁ pharitvā ṭhitaṁ. Sannicitalohitaṁ yakanassa heṭṭhābhāgaṁ pūretvā ekapattapūraṇamattaṁ vakkahadayapapphāsānaṁ upari thokaṁ thokaṁ binduṁ pātentaṁ vakkahadayayakanapapphāse tementaṁ ṭhitaṁ, yamhi vakkahadayādīni atemente sattā pipāsitā honti.

Tattha yathā jajjarakapāle ṭhitaṁ udakaṁ heṭṭhā leḍḍukhaṇḍādīni tementaṁ na jānāti "ahaṁ jajjarakapāle ṭhitaṁ heṭṭhā leḍḍukhaṇḍādīni tememī"ti, napi jajjarakapālaṁ heṭṭhā leḍḍukhaṇḍādīni vā jānanti "mayi udakaṁ ṭhitaṁ, amhe vā tementaṁ ṭhitan"ti, evameva na lohitaṁ jānāti "ahaṁ yakanassa heṭṭhābhāge vakkahadayādīni tementaṁ ṭhitan"ti, napi yakanassa heṭṭhābhāgaṭṭhānaṁ vakkahadayādīni vā jānanti "mayi lohitaṁ ṭhitaṁ, amhe vā tementaṁ ṭhitan"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato lohitaṁ lohitabhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ lohitaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre **sedo** vaṇṇato pasannatilatelavaṇṇoti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhāno. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato sedassa okāso nāma nibaddho natthi, yattha sedo lohitaṁ viya sadā tiṭṭheyya. Yasmā vā[1] yadā

1. Tu (Sī, Syā)

အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပုဗ္ဗော ပုဗ္ဗဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ သန္နိစိတလောဟိတံ သံသရဏလောဟိတန္တိ ဧဝံ ဒုဝိဓေ **လောဟိတေ** သန္နိစိတလောဟိတံ တာဝ ဝဏ္ဏတော ဗဟလကုထိတလာခါရသဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ၊ သံသရဏလောဟိတံ အစ္ဆလာခါရသဝဏ္ဏန္တိ။ သဏ္ဌာနတော သဗ္ဗမ္ပိ အတ္တနော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော သန္နိစိတလောဟိတံ ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ၊ သံသရဏလောဟိတံ ဒွီသုပီတိ။ ဩကာသတော သံသရဏလောဟိတံ ကေသလောမနခဒန္တာနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနဉ္စေဝ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္မဉ္စ ဝဇ္ဇေတွာ ဓမနိဇာလာနုသာရေန သဗ္ဗံ ဥပါဒိန္နကသရီရံ ဖရိတွာ ဌိတံ။ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ဧကပတ္တပူရဏမတ္တံ ဝက္ကဟဒယပပ္ဖါသာနံ ဥပရိ ထောကံ ထောကံ ဗိန္ဒုံ ပါတေန္တံ ဝက္ကဟဒယယကနပပ္ဖါသေ တေမေန္တံ ဌိတံ၊ ယမှိ ဝက္ကဟဒယာဒီနိ အတေမေန္တေ သတ္တာ ပိပါသိတာ ဟောန္တိ။

တတ္ထ ယထာ ဇဇ္ဇရကပါလေ ဌိတံ ဥဒကံ ဟေဋ္ဌာ လေဍ္ဍုခဏ္ဍာဒီနိ တေမေန္တံ န ဇာနာတိ "အဟံ ဇဇ္ဇရကပါလေ ဌိတံ ဟေဋ္ဌာ လေဍ္ဍုခဏ္ဍာဒီနိ တေမေမီ"တိ၊ နပိ ဇဇ္ဇရကပါလံ ဟေဋ္ဌာ လေဍ္ဍုခဏ္ဍာဒီနိ ဝါ ဇာနန္တိ "မယိ ဥဒကံ ဌိတံ၊ အမှေ ဝါ တေမေန္တံ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န လောဟိတံ ဇာနာတိ "အဟံ ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂေ ဝက္ကဟဒယာဒီနိ တေမေန္တံ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂဋ္ဌာနံ ဝက္ကဟဒယာဒီနိ ဝါ ဇာနန္တိ "မယိ လောဟိတံ ဌိတံ၊ အမှေ ဝါ တေမေန္တံ ဌိတ"န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော လောဟိတံ လောဟိတဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ လောဟိတံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ **သေဒေါ** ဝဏ္ဏတော ပသန္နတိလတေလဝဏ္ဏောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနော။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော သေဒဿ ဩကာသော နာမ နိဗဒ္ဓေါ နတ္ထိ၊ ယတ္ထ သေဒေါ လောဟိတံ ဝိယ သဒါ တိဋ္ဌေယျ။ ယသ္မာ ဝါ[၁] ယဒါ

၁-တု (သီ၊ သျာ)

aggisantāpasūriyasantāpa-utuvikārādīhi sarīraṁ santapati, atha udakato abbūḷhamattavisamacchinnabhisamuḷālakumudanālakalāpa-udakamiva sabbakesalomakūpavivarehi paggharati. Tasmā tesaṁ kesalomakūpavivarānaṁ vasena taṁ saṇṭhānato vavatthapeti. “Sedapariggaṇhakena ca yogāvacarena kesalomakūpavivare pūretvā ṭhitavaseneva sedo manasikātabbo”ti vuttaṁ pubbācariyehi.

Tattha yathā bhisamuḷālakumudanālakalāpavivarehi paggharantaṁ udakaṁ na jānāti “ahaṁ bhisamuḷālakumudanālakalāpavivarehi paggharāmī”ti, napi bhisamuḷālakumudanālakalāpavivarā jānanti “amhehi udakaṁ paggharatī”ti, evameva na sedo jānāti “ahaṁ kesalomakūpavivarehi paggharāmī”ti, napi kesalomakūpavivarā jānanti “amhehi sedo paggharatī”ti, ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato sedo sedabhāgena paricchinnoti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ sedaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre cammamaṁsantare **medo** vaṇṇato phālitahaliddivaṇṇoti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhāno. Tathā hi sukhino thūlasarīrassa cammamaṁsantare pharitvā ṭhito haliddirattadukūlapilotikasaṇṭhāno, kisasarīrassa jaṅghamaṁsa-ūrumaṁsapiṭṭhikaṇṭakanissitapiṭṭhimaṁsa-udarapaṭalamaṁsāni nissāya saṁvellitvā ṭhapitahaliddirattadukūlapilotikakhaṇḍasaṇṭhāno. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato thūlasarīrassa sakalasarīraṁ pharitvā kisassa jaṅghāmaṁsādīni nissāya ṭhito, yo sinehasaṅkhātopi hutvā paramajegucchattā na matthakatelatthaṁ na gaṇḍūsatelatthaṁ na dīpajālanatthaṁ saṅgayhati.

Tattha yathā maṁsapuñjaṁ nissāya ṭhitā haliddirattadukūlapilotikā na jānāti “ahaṁ maṁsapuñjaṁ nissāya ṭhitā”ti, napi maṁsapuñjo jānāti “haliddirattadukūlapilotikā maṁ nissāya ṭhitā”ti, evameva na medo jānāti “ahaṁ sakalasarīraṁ jaṅghādīsu vā maṁsaṁ nissāya ṭhito”ti, napi sakalasarīraṁ jānāti jaṅghādīsu vā maṁsaṁ “medo maṁ nissāya ṭhito”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato medo heṭṭhā maṁsena, upari cammena, samantato

အဂ္ဂိသန္တာပသူရိယသန္တာပဥတုဝိကာရာဒီဟိ သရီရံ သန္တပတိ၊ အထ ဥဒကတော အဗ္ဗူဠှမတ္တဝိသမစ္ဆိန္နဘိသမုဠာလကုမုဒနာလကလာပဥဒကမိဝ သဗ္ဗကေသလောမကူပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရတိ။ တသ္မာ တေသံ ကေသလောမကူပဝိဝရာနံ ဝသေန တံ သဏ္ဌာနတော ဝဝတ္ထပေတိ။ “သေဒပရိဂ္ဂဏှကေန စ ယောဂါဝစရေန ကေသလောမကူပဝိဝရေ ပူရေတွာ ဌိတဝသေနေဝ သေဒေါ မနသိကာတဗ္ဗော”တိ ဝုတ္တံ ပုဗ္ဗာစရိယေဟိ။

တတ္ထ ယထာ ဘိသမုဠာလကုမုဒနာလကလာပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရန္တံ ဥဒကံ န ဇာနာတိ “အဟံ ဘိသမုဠာလကုမုဒနာလကလာပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရာမီ”တိ၊ နပိ ဘိသမုဠာလကုမုဒနာလကလာပဝိဝရာ ဇာနန္တိ “အမှေဟိ ဥဒကံ ပဂ္ဃရတီ”တိ၊ ဧဝမေဝ န သေဒေါ ဇာနာတိ “အဟံ ကေသလောမကူပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရာမီ”တိ၊ နပိ ကေသလောမကူပဝိဝရာ ဇာနန္တိ “အမှေဟိ သေဒေါ ပဂ္ဃရတီ”တိ၊ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော သေဒေါ သေဒဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ သေဒံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ စမ္မမံသန္တရေ **မေဒေါ** ဝဏ္ဏတော ဖာလိတဟလိဒ္ဒိဝဏ္ဏောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနော။ တထာ ဟိ သုခိနော ထူလသရီရဿ စမ္မမံသန္တရေ ဖရိတွာ ဌိတော ဟလိဒ္ဒိရတ္တဒုကူလပိလောတိကသဏ္ဌာနော၊ ကိသသရီရဿ ဇင်္ဃမံသဦရုမံသပိဋ္ဌိကဏ္ဋကနိဿိတပိဋ္ဌိမံသဥဒရပဋလမံသာနိ နိဿာယ သံဝေလ္လိတွာ ဌပိတဟလိဒ္ဒိရတ္တဒုကူလပိလောတိကခဏ္ဍသဏ္ဌာနော။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော ထူလသရီရဿ သကလသရီရံ ဖရိတွာ ကိသဿ ဇင်္ဃာမံသာဒီနိ နိဿာယ ဌိတော၊ ယော သိနေဟသင်္ခါတောပိ ဟုတွာ ပရမဇေဂုစ္ဆတ္တာ န မတ္ထကတေလတ္ထံ န ဂဏ္ဍူသတေလတ္ထံ န ဒီပဇာလနတ္ထံ သင်္ဂယှတိ။

တတ္ထ ယထာ မံသပုဉ္ဇံ နိဿာယ ဌိတာ ဟလိဒ္ဒိရတ္တဒုကူလပိလောတိကာ န ဇာနာတိ “အဟံ မံသပုဉ္ဇံ နိဿာယ ဌိတာ”တိ၊ နပိ မံသပုဉ္ဇော ဇာနာတိ “ဟလိဒ္ဒိရတ္တဒုကူလပိလောတိကာ မံ နိဿာယ ဌိတာ”တိ၊ ဧဝမေဝ န မေဒေါ ဇာနာတိ “အဟံ သကလသရီရံ ဇင်္ဃာဒီသု ဝါ မံသံ နိဿာယ ဌိတော”တိ၊ နပိ သကလသရီရံ ဇာနာတိ ဇင်္ဃာဒီသု ဝါ မံသံ “မေဒေါ မံ နိဿာယ ဌိတော”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော မေဒေါ ဟေဋ္ဌာ မံသေန, ဥပရိ စမ္မေန, သမန္တတော

medabhāgena paricchinnoti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ medaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre **assu** vaṇṇato pasannatilatelavaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato akkhikūpakesu ṭhitanti. Na cetaṁ pittakosake pittamiva akkhikūpakesu sadā sannicitaṁ hutvā tiṭṭhati, kintu yadā somanassajātā sattā mahāhasitaṁ hasanti, domanassajātā rodanti paridevanti, tathārūpaṁ visamāhāraṁ vā haranti, yadā ca tesaṁ akkhīni dhūmarajapaṁsukādīhi abhihaññanti, tadā etehi somanassadomanassavisamāhārādīhi samuṭṭhahitvā assu akkhikūpakesu pūretvā tiṭṭhati paggharati ca. “Assupariggaṇhakena ca yogāvacarena akkhikūpake pūretvā ṭhitavaseneva taṁ manasikātabban”ti pubbācariyā vaṇṇayanti.

Tattha yathā matthakacchinnataruṇatālaṭṭhikūpakesuṭhitaṁ udakaṁ na jānāti “ahaṁ matthakacchinnataruṇatālaṭṭhikūpakesu ṭhitan”ti, napi matthakacchinnataruṇa-tālaṭṭhikūpakā jānanti “amhesu udakaṁ ṭhitan”ti, evameva na assu jānāti “ahaṁ akkhikūpakesu ṭhitan”ti, napi akkhikūpakā jānanti “amhesu assu ṭhitan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato assu assubhāgena paricchinnanti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ assuṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre vilīnasinehasaṅkhātā **vasā** vaṇṇato ācāme āsittatelavaṇṇāti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānā. Disato dvīsu disāsu jātā. Okāsato hatthatalahatthapiṭṭhipādatalapādapiṭṭhināsāpuṭanalāṭa-aṁsakūṭesu ṭhitāti. Na cesā etesu okāsesu sadā vilīnā eva hutvā tiṭṭhati, kintu yadā aggisantāpasūriyasantāpa-utuvisabhāgadhātuvisabhāgehi te padesā usmājātā honti, tadā tattha vilīnāva hutvā pasannasalilāsu udakasoṇḍikāsu nīhāro viya sarati.

မေဒဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ မေဒံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ **အဿု** ဝဏ္ဏတော ပသန္နတိလတေလဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော အက္ခိကူပကေသု ဌိတန္တိ။ န စေတံ ပိတ္တကောသကေ ပိတ္တမိဝ အက္ခိကူပကေသု သဒါ သန္နိစိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ကိန္တု ယဒါ သောမနဿဇာတာ သတ္တာ မဟာဟသိတံ ဟသန္တိ၊ ဒေါမနဿဇာတာ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ၊ တထာရူပံ ဝိသမာဟာရံ ဝါ ဟရန္တိ၊ ယဒါ စ တေသံ အက္ခီနိ ဓူမရဇပံသုကာဒီဟိ အဘိဟညန္တိ၊ တဒါ ဧတေဟိ သောမနဿဒေါမနဿဝိသမာဟာရာဒီဟိ သမုဋ္ဌဟိတွာ အဿု အက္ခိကူပကေသု ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ ပဂ္ဃရတိ စ။ “အဿုပရိဂ္ဂဏှကေန စ ယောဂါဝစရေန အက္ခိကူပကေ ပူရေတွာ ဌိတဝသေနေဝ တံ မနသိကာတဗ္ဗ”န္တိ ပုဗ္ဗာစရိယာ ဝဏ္ဏယန္တိ။

တတ္ထ ယထာ မတ္ထကစ္ဆိန္နတရုဏတာလဋ္ဌိကူပကေသုဋ္ဌိတံ ဥဒကံ န ဇာနာတိ “အဟံ မတ္ထကစ္ဆိန္နတရုဏတာလဋ္ဌိကူပကေသု ဌိတ”န္တိ၊ နပိ မတ္ထကစ္ဆိန္နတရုဏတာလဋ္ဌိကူပကာ ဇာနန္တိ “အမှေသု ဥဒကံ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န အဿု ဇာနာတိ “အဟံ အက္ခိကူပကေသု ဌိတ”န္တိ၊ နပိ အက္ခိကူပကာ ဇာနန္တိ “အမှေသု အဿု ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော အဿု အဿုဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ အဿုံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ ဝိလီနသိနေဟသင်္ခါတာ **ဝသာ** ဝဏ္ဏတော အာစာမေ အာသိတ္တတေလဝဏ္ဏာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော ဟတ္ထတလဟတ္ထပိဋ္ဌိပါဒတလပါဒပိဋ္ဌိနာသာပုဋနလာဋအံသကူဋေသု ဌိတာတိ။ န စေသာ ဧတေသု ဩကာသေသု သဒါ ဝိလီနာ ဧဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ကိန္တု ယဒါ အဂ္ဂိသန္တာပသူရိယသန္တာပဥတုဝိသဘာဂဓာတုဝိသဘာဂေဟိ တေ ပဒေသာ ဥသ္မာဇာတာ ဟောန္တိ၊ တဒါ တတ္ထ ဝိလီနာဝ ဟုတွာ ပသန္နသလိလာသု ဥဒကသောဏ္ဍိကာသု နီဟာရော ဝိယ သရတိ။

Tattha yathā udakasoṇḍiyo ajjhottharitvā ṭhito nīhāro na jānāti “ahaṁ udakasoṇḍiyo ajjhottharitvā ṭhito”ti, napi udakasoṇḍiyo jānanti “nīhāro amhe ajjhottharitvā ṭhito”ti, evameva na vasā jānāti “ahaṁ hatthatalādīni ajjhottharitvā ṭhitā”ti, napi hatthatalādīni jānanti “vasā amhe ajjhottharitvā ṭhitā”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato vasā vasābhāgena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametissā sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ vasaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ sarīre mukhassabbhantare **kheḷo** vaṇṇato seto pheṇavaṇṇoti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānoti, samuddapheṇasaṇṭhānotipi eke. Disato uparimāya disāya jāto. Okāsato ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhāya ṭhitoti. Na ceso ettha sadā sannicito hutvā tiṭṭhati, kintu yadā sattā tathārūpaṁ āhāraṁ passanti vā saranti vā, uṇhatittakaṭukaloṇambilānaṁ vā kiñci mukhe ṭhapenti. Yadā ca tesaṁ hadayaṁ āgilāyati[1], kismiñcideva vā jigucchā uppajjati, tadā kheḷo uppajjitvā ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhāya saṇṭhāti. Aggajivhāya cesa kheḷo tanuko hoti, mūlajivhāya bahalo, mukhe pakkhittañca puthukaṁ vā taṇḍulaṁ vā aññaṁ vā kiñci khādanīyaṁ nadīpuline khatakūpasalilamiva parikkhayamagacchantova sadā temanasamattho hoti.

Tattha yathā nadipuline khatakūpatale saṇṭhitaṁ udakaṁ na jānāti “ahaṁ kūpatale saṇṭhitan”ti, napi kūpatalaṁ jānāti “mayi udakaṁ ṭhitan”ti, evameva na kheḷo jānāti “ahaṁ ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhātale saṇṭhito”ti, napi jivhātalaṁ jānāti “mayi ubhohi kapolapassehi orohitvā kheḷo saṇṭhito”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato kheḷo kheḷabhāgena paricchinnoti vavatthapeti. Ayametassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ kheḷaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

1. Ākilāyati (Syā, Ka)

တတ္ထ ယထာ ဥဒကသောဏ္ဍိယော အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတော နီဟာရော န ဇာနာတိ “အဟံ ဥဒကသောဏ္ဍိယော အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတော”တိ၊ နပိ ဥဒကသောဏ္ဍိယော ဇာနန္တိ “နီဟာရော အမှေ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတော”တိ၊ ဧဝမေဝ န ဝသာ ဇာနာတိ “အဟံ ဟတ္ထတလာဒီနိ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာ”တိ၊ နပိ ဟတ္ထတလာဒီနိ ဇာနန္တိ “ဝသာ အမှေ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာ”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဝသာ ဝသာဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတိဿာ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ဝသံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ သရီရေ မုခဿဗ္ဘန္တရေ **ခေဠော** ဝဏ္ဏတော သေတော ဖေဏဝဏ္ဏောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနောတိ၊ သမုဒ္ဒဖေဏသဏ္ဌာနောတိပိ ဧကေ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတော။ ဩကာသတော ဥဘောဟိ ကပောလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ဇိဝှါယ ဌိတောတိ။ န စေသော ဧတ္ထ သဒါ သန္နိစိတော ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ကိန္တု ယဒါ သတ္တာ တထာရူပံ အာဟာရံ ပဿန္တိ ဝါ သရန္တိ ဝါ၊ ဥဏှတိတ္တကဋုကလောဏမ္ဗိလာနံ ဝါ ကိဉ္စိ မုခေ ဌပေန္တိ။ ယဒါ စ တေသံ ဟဒယံ အာဂိလာယတိ[1]၊ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဝါ ဇိဂုစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ခေဠော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဥဘောဟိ ကပောလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ဇိဝှါယ သဏ္ဌာတိ။ အဂ္ဂဇိဝှါယ စေသ ခေဠော တနုကော ဟောတိ၊ မူလဇိဝှါယ ဗဟလော၊ မုခေ ပက္ခိတ္တဉ္စ ပုထုကံ ဝါ တဏ္ဍုလံ ဝါ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ ခါဒနီယံ နဒီပုလိနေ ခတကူပသလိလမိဝ ပရိက္ခယမဂစ္ဆန္တောဝ သဒါ တေမနသမတ္ထော ဟောတိ။

တတ္ထ ယထာ နဒီပုလိနေ ခတကူပတလေ သဏ္ဌိတံ ဥဒကံ န ဇာနာတိ “အဟံ ကူပတလေ သဏ္ဌိတ”န္တိ၊ နပိ ကူပတလံ ဇာနာတိ “မယိ ဥဒကံ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ခေဠော ဇာနာတိ “အဟံ ဥဘောဟိ ကပောလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ဇိဝှါတလေ သဏ္ဌိတော”တိ၊ နပိ ဇိဝှါတလံ ဇာနာတိ “မယိ ဥဘောဟိ ကပောလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ခေဠော သဏ္ဌိတော”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ခေဠော ခေဠဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နောတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ ခေဠံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

၁-အာကိလာယတိ (သျာ၊ က)

Tato paraṁ sarīre **siṅghāṇikā** vaṇṇato setā taruṇatālamiñjavaṇṇāti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānā, sedetvā sedetvā nāsāpuṭe nirantaraṁ pakkhittavettaṅkurasaṇṭhānātipi eke. Disato uparimāya disāya jātā. Okāsato nāsāpuṭe pūretvā ṭhitāti. Na cesā ettha sadā sannicitā hutvā tiṭṭhati, kintu seyyathāpi nāma puriso paduminipatte dadhiṁ bandhitvā heṭṭhā paduminipattaṁ kaṇṭakena vijjheyya, atha tena chiddena dadhipiṇḍaṁ gaḷitvā bahi papateyya, evameva yadā sattā rodanti, visabhāgāhāra-utuvasena vā sañjātadhātukkhobhā honti, tadā antosīsato pūtisemhabhāvaṁ āpannaṁ matthaluṅgaṁ gaḷitvā tālumatthakavivarena otaritvā nāsāpuṭe pūretvā tiṭṭhati.

Tattha yathā sippikāya pakkhittaṁ pūtidadhi na jānāti "ahaṁ sippikāya ṭhitan"ti, napi sippikā jānāti "mayi pūtikaṁ dadhi ṭhitan"ti, evameva na siṅghāṇikā jānāti "ahaṁ nāsāpuṭesu ṭhitā"ti, napi nāsāpuṭā jānanti "amhesu siṅghāṇikā ṭhitā"ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato siṅghāṇikā siṅghāṇikabhāgena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametissā sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ siṅghāṇikaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ antosarīre **lasikā**ti sarīrasandhīnaṁ abbhantare picchilakuṇapaṁ, sā vaṇṇato kaṇikāraniyyāsavaṇṇāti vavatthapeti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānā. Disato dvīsu disāsu jātā. Okāsato aṭṭhisandhīnaṁ abbhañjanakiccaṁ sādhayamānā asītisatasandhīnaṁ abbhantare ṭhitāti. Yassa cesā mandā hoti, tassa uṭṭhahantassa nisīdantassa abhikkamantassa paṭikkamantassa samiñjantassa pasārentassa aṭṭhikāni kaṭakaṭāyanti, accharikāsaddaṁ karonto viya vicarati, ekayojanadviyojanamattampi addhānaṁ gatassa vāyodhātu kuppati, gattāni dukkhanti. Yassa pana cesā bahukā hoti, tassa uṭṭhānanisajjādīsu na aṭṭhīni kaṭakaṭāyanti, dīghampi addhānaṁ gatassa na vāyodhātu kuppati, na gattāni dukkhanti.

တတော ပရံ သရီရေ **သိင်္ဃာဏိကာ** ဝဏ္ဏတော သေတာ တရုဏတာလမိဉ္ဇဝဏ္ဏာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနာ၊ သေဒေတွာ သေဒေတွာ နာသာပုဋေ နိရန္တရံ ပက္ခိတ္တဝေတ္တင်္ကုရသဏ္ဌာနာတိပိ ဧကေ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတာ။ ဩကာသတော နာသာပုဋေ ပူရေတွာ ဌိတာတိ။ န စေသာ ဧတ္ထ သဒါ သန္နိစိတာ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ကိန္တု သေယျထာပိ နာမ ပုရိသော ပဒုမိနိပတ္တေ ဒဓိံ ဗန္ဓိတွာ ဟေဋ္ဌာ ပဒုမိနိပတ္တံ ကဏ္ဋကေန ဝိဇ္ဈေယျ၊ အထ တေန ဆိဒ္ဒေန ဒဓိပိဏ္ဍံ ဂဠိတွာ ဗဟိ ပပတေယျ၊ ဧဝမေဝ ယဒါ သတ္တာ ရောဒန္တိ၊ ဝိသဘာဂါဟာရဥတုဝသေန ဝါ သဉ္ဇာတဓာတုက္ခောဘာ ဟောန္တိ၊ တဒါ အန္တောသီသတော ပူတိသေမှဘာဝံ အာပန္နံ မတ္ထလုင်္ဂံ ဂဠိတွာ တာလုမတ္ထကဝိဝရေန ဩတရိတွာ နာသာပုဋေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ။

တတ္ထ ယထာ သိပ္ပိကာယ ပက္ခိတ္တံ ပူတိဒဓိ န ဇာနာတိ "အဟံ သိပ္ပိကာယ ဌိတ"န္တိ၊ နပိ သိပ္ပိကာ ဇာနာတိ "မယိ ပူတိကံ ဒဓိ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န သိင်္ဃာဏိကာ ဇာနာတိ "အဟံ နာသာပုဋေသု ဌိတာ"တိ၊ နပိ နာသာပုဋာ ဇာနန္တိ "အမှေသု သိင်္ဃာဏိကာ ဌိတာ"တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏဝိရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော သိင်္ဃာဏိကာ သိင်္ဃာဏိကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတိဿာ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ သိင်္ဃာဏိကံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ **လသိကာ**တိ သရီရသန္ဓီနံ အဗ္ဘန္တရေ ပိစ္ဆိလကုဏပံ၊ သာ ဝဏ္ဏတော ကဏိကာရနိယျာသဝဏ္ဏာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော အဋ္ဌိသန္ဓီနံ အဗ္ဘဉ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ အသီတိသတသန္ဓီနံ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတာတိ။ ယဿ စေသာ မန္ဒာ ဟောတိ၊ တဿ ဥဋ္ဌဟန္တဿ နိသီဒန္တဿ အဘိက္ကမန္တဿ ပဋိက္ကမန္တဿ သမိဉ္ဇန္တဿ ပသာရေန္တဿ အဋ္ဌိကာနိ ကဋကဋာယန္တိ၊ အစ္ဆရိကာသဒ္ဒံ ကရောန္တော ဝိယ ဝိစရတိ၊ ဧကယောဇနဒွိယောဇနမတ္တမ္ပိ အဒ္ဓါနံ ဂတဿ ဝါယောဓာတု ကုပ္ပတိ၊ ဂတ္တာနိ ဒုက္ခန္တိ။ ယဿ ပန စေသာ ဗဟုကာ ဟောတိ၊ တဿ ဥဋ္ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု န အဋ္ဌီနိ ကဋကဋာယန္တိ၊ ဒီဃမ္ပိ အဒ္ဓါနံ ဂတဿ န ဝါယောဓာတု ကုပ္ပတိ၊ န ဂတ္တာနိ ဒုက္ခန္တိ။

Tattha yathā abbhañjanatelaṁ na jānāti “ahaṁ akkhaṁ abbhañjitvā ṭhitan”ti, napi akkho jānāti “maṁ telaṁ abbhañjitvā ṭhitan”ti, evameva na lasikā jānāti “ahaṁ asītisatasandhiyo abbhañjitvā ṭhitā”ti, napi asītisatasandhiyo jānanti “lasikā amhe abbhañjitvā ṭhitā”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato lasikā lasikabhāgena paricchinnāti vavatthapeti. Ayametissā sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ lasikaṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tato paraṁ antosarīre **muttaṁ** vaṇṇato māsakhārodakavaṇṇanti vavatthapeti. Saṇṭhānato udakaṁ pūretvā adhomukhaṭhapita-udakakumbha-antaragata-udakasaṇṭhānaṁ. Disato heṭṭhimāya disāya jātaṁ. Okāsato vatthissabbhantare ṭhitanti. Vatthi nāma vatthipuṭo vuccati, yattha seyyathāpi nāma candanikāya pakkhitte amukhe[1] peḷāghaṭe candanikāraso pavisati, na cassa pavisanamaggo paññāyati, evameva sarīrato muttaṁ pavisati, na cassa pavisanamaggo paññāyati nikkhamanamaggo eva tu pākaṭo hoti, yamhi ca muttassa bharite “passāvaṁ karomā”ti sattānaṁ āyūhanaṁ hoti. Tattha yathā candanikāya pakkhitte amukhe peḷāghaṭe ṭhito candanikāraso na jānāti “ahaṁ amukhe peḷāghaṭe ṭhito”ti, napi peḷāghaṭo jānāti “mayi candanikāraso ṭhito”ti, evameva muttaṁ na jānāti “ahaṁ vatthimhi ṭhitan”ti, napi vatthi jānāti “mayi muttaṁ ṭhitan”ti. Ābhogapaccavekkhaṇavirahitā hi ete dhammā -pa- na puggaloti. Paricchedato vatthi-abbhantarena ceva muttabhāgena ca paricchinnanti vavatthapeti. Ayamethassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadiso evāti evaṁ muttaṁ vaṇṇādito vavatthapeti. Evamayaṁ imaṁ dvattiṁsākāraṁ vaṇṇādito vavatthapeti.

Tassevaṁ imaṁ dvattiṁsākāraṁ vaṇṇādivasena vavatthapentassa taṁ taṁ bhāvanānuyogaṁ āgamma kesādayo paguṇā honti, koṭṭhāsabhāvena upaṭṭhahanti. Tato pabhuti seyyathāpi nāma cakkhumato purisassa dvattiṁsavaṇṇānaṁ pupphānaṁ ekasuttaganthitaṁ mālaṁ olokentassa sabbapupphāni apubbāpariyamiva[2] pākaṭāni honti, evameva “atthi imasmiṁ

1. Adhomukhe (Sī, Syā) 2. Apubbācarimamiva (Syā, Ka)

တတ္ထ ယထာ အဗ္ဘဉ္ဇနတေလံ န ဇာနာတိ “အဟံ အက္ခံ အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ အက္ခော ဇာနာတိ “မံ တေလံ အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န လသိကာ ဇာနာတိ “အဟံ အသီတိသတသန္ဓိယော အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတာ”တိ၊ နပိ အသီတိသတသန္ဓိယော ဇာနန္တိ “လသိကာ အမှေ အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတာ”တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော လသိကာ လသိကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နာတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတိဿာ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ လသိကံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တတော ပရံ အန္တောသရီရေ **မုတ္တံ** ဝဏ္ဏတော မာသခါရောဒကဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ သဏ္ဌာနတော ဥဒကံ ပူရေတွာ အဓောမုခဌပိတဥဒကကုမ္ဘအန္တရဂတဥဒကသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဟေဋ္ဌိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဝတ္ထိဿဗ္ဘန္တရေ ဌိတန္တိ။ ဝတ္ထိ နာမ ဝတ္ထိပုဋော ဝုစ္စတိ၊ ယတ္ထ သေယျထာပိ နာမ စန္ဒနိကာယ ပက္ခိတ္တေ အမုခေ[1] ပေဠဃဋေ စန္ဒနိကာရသော ပဝိသတိ၊ န စဿ ပဝိသနမဂ္ဂေါ ပညာယတိ၊ ဧဝမေဝ သရီရတော မုတ္တံ ပဝိသတိ၊ န စဿ ပဝိသနမဂ္ဂေါ ပညာယတိ နိက္ခမနမဂ္ဂေါ ဧဝ တု ပါကဋော ဟောတိ၊ ယမှိ စ မုတ္တဿ ဘရိတေ “ပဿာဝံ ကရောမာ”တိ သတ္တာနံ အာယူဟနံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယထာ စန္ဒနိကာယ ပက္ခိတ္တေ အမုခေ ပေဠဃဋေ ဌိတော စန္ဒနိကာရသော န ဇာနာတိ “အဟံ အမုခေ ပေဠဃဋေ ဌိတော”တိ၊ နပိ ပေဠဃဋော ဇာနာတိ “မယိ စန္ဒနိကာရသော ဌိတော”တိ၊ ဧဝမေဝ မုတ္တံ န ဇာနာတိ “အဟံ ဝတ္ထိမှိ ဌိတ”န္တိ၊ နပိ ဝတ္ထိ ဇာနာတိ “မယိ မုတ္တံ ဌိတ”န္တိ။ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဟိ ဧတေ ဓမ္မာ။ပ။ န ပုဂ္ဂလောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဝတ္ထိအဗ္ဘန္တရေန စေဝ မုတ္တဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ အယမေတဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသော ဧဝါတိ ဧဝံ မုတ္တံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။ ဧဝမယံ ဣမံ ဒွတ္တိံသာကာရံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထပေတိ။

တဿေဝံ ဣမံ ဒွတ္တိံသာကာရံ ဝဏ္ဏာဒိဝသေန ဝဝတ္ထပေန္တဿ တံ တံ ဘာဝနာနုယောဂံ အာဂမ္မ ကေသာဒယော ပဂုဏာ ဟောန္တိ၊ ကောဋ္ဌာသဘာဝေန ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တတော ပဘုတိ သေယျထာပိ နာမ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဝဏ္ဏာနံ ပုပ္ဖါနံ ဧကသုတ္တဂန္ထိတံ မာလံ ဩလောကေန္တဿ သဗ္ဗပုပ္ဖါနိ အပုဗ္ဗာပရိယမိဝ[2] ပါကဋာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ “အတ္ထိ ဣမသ္မိံ

၁-အဓောမုခေ (သီ၊ သျာ) ၂-အပုဗ္ဗာစရိမမိဝ (သျာ၊ က)

kāye kesā”ti imaṁ kāyaṁ satiyā olokentassa sabbe te dhammā apubbāpariyamiva pākaṭā honti. Kesesu āvajjitesu asaṇṭhahamānāva[1] sati yāva muttaṁ, tāva pavattati. Tato pabhuti tassa āhiṇḍantā manussatiracchānādayo ca sattākāraṁ vijahitvā koṭṭhā-sarāsivaseneva upaṭṭhahanti, tehi ca ajjhohariyamānaṁ pānabhojanādi koṭṭhāsarāsimhi pakkhippamānamiva upaṭṭhātīti.

Etthāha “athānena tato paraṁ kiṁ kātabban”ti? Vuccate—tadeva nimittaṁ āsevitabbaṁ bhāvetabbaṁ bahulīkātabbaṁ suvavatthitaṁ[2] vavatthapetabbaṁ. Kathaṁ panāyaṁ taṁ nimittaṁ āsevati bhāveti bahulīkaroti suvavatthitaṁ vavatthapetīti? Ayaṁ hi taṁ kesādīnaṁ koṭṭhāsabhāvena upaṭṭhānanimittaṁ āsevati, satiyā alliyati bhajati upagacchati, satigabbhaṁ gaṇhāpeti. Tattha laddhaṁ vā sati vaḍḍhento taṁ bhāvetīti vuccati. Bahulīkarotīti punappunaṁ satisampayuttaṁ vitakkavicārabbhāhataṁ karoti. Suvavatthitaṁ vavatthapetīti yathā suṭṭhu vavatthitaṁ hoti, na puna antaradhānaṁ gacchati, tathā taṁ satiyā vavatthapeti, upadhāreti upanibandhati.

Atha vā yaṁ pubbe anupubbato nātisīghato nātisaṇikato vikkhepappahānato paṇṇattisamatikkamanato anupubbamuñcanato lakkhaṇato tayo ca suttantāti evaṁ dasavidhaṁ manasikārakosallaṁ vuttaṁ, tattha anupubbato manasikaronto āsevati, nātisīghato nātisaṇikato ca manasikaronto bhāveti, vikkhepappahānato manasikaronto bahulīkaroti, paṇṇattisamatikkamanādito manasikaronto suvavatthitaṁ vavatthapetīti veditabbo.

Etthāha “kathaṁ panāyaṁ anupubbādivasena ete dhamme manasi karotī”ti? Vuccate—ayaṁ hi kese manasi karitvā tadanantaraṁ lome manasi karoti, na nakhe. Tathā lome manasi karitvā tadanantaraṁ nakhe manasi karoti, na dante. Esa nayo sabbattha. Kasmā? Uppaṭipāṭiyā hi manasikaronto seyyathāpi nāma akusalo puriso dvattiṁsapadaṁ nisseṇiṁ uppaṭipāṭiyā ārohanto kilantakāyo tato

1. Tantūsaṁnahamānāva (Sī) 2. Svāvavatthitaṁ (Syā, Ka)

ကာယေ ကေသာ”တိ ဣမံ ကာယံ သတိယာ ဩလောကေန္တဿ သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ အပုဗ္ဗာပရိယမိဝ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ ကေသေသု အာဝဇ္ဇိတေသု အသဏ္ဌဟမာနာဝ[၁] သတိ ယာဝ မုတ္တံ၊ တာဝ ပဝတ္တတိ။ တတော ပဘုတိ တဿ အာဟိဏ္ဍန္တာ မနုဿတိရစ္ဆာနာဒယော စ သတ္တာကာရံ ဝိဇဟိတွာ ကောဋ္ဌာသရာသိဝသေနေဝ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေဟိ စ အဇ္ဈောဟရိယမာနံ ပါနဘောဇနာဒိ ကောဋ္ဌာသရာသိမှိ ပက္ခိပ္ပမာနမိဝ ဥပဋ္ဌာတီတိ။

ဧတ္ထာဟ “အထာနေန တတော ပရံ ကိံ ကာတဗ္ဗ”န္တိ? ဝုစ္စတေ—တဒေဝ နိမိတ္တံ အာသေဝိတဗ္ဗံ ဘာဝေတဗ္ဗံ ဗဟုလီကာတဗ္ဗံ သုဝဝတ္ထိတံ[၂] ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။ ကထံ ပနာယံ တံ နိမိတ္တံ အာသေဝတိ ဘာဝေတိ ဗဟုလီကရောတိ သုဝဝတ္ထိတံ ဝဝတ္ထပေတီတိ? အယံ ဟိ တံ ကေသာဒီနံ ကောဋ္ဌာသဘာဝေန ဥပဋ္ဌာနနိမိတ္တံ အာသေဝတိ၊ သတိယာ အလ္လိယတိ ဘဇတိ ဥပဂစ္ဆတိ၊ သတိဂဗ္ဘံ ဂဏှာပေတိ။ တတ္ထ လဒ္ဓံ ဝါ သတိံ ဝဍ္ဎေန္တော တံ ဘာဝေတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဗဟုလီကရောတီတိ ပုနပ္ပုနံ သတိသမ္ပယုတ္တံ ဝိတက္ကဝိစာရဗ္ဘာဟတံ ကရောတိ။ သုဝဝတ္ထိတံ ဝဝတ္ထပေတီတိ ယထာ သုဋ္ဌု ဝဝတ္ထိတံ ဟောတိ၊ န ပုန အန္တရဓာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တထာ တံ သတိယာ ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဥပဓာရေတိ ဥပနိဗန္ဓတိ။

အထ ဝါ ယံ ပုဗ္ဗေ အနုပုဗ္ဗတော နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတော ဝိက္ခေပပ္ပဟာနတော ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနတော အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော လက္ခဏတော တယော စ သုတ္တန္တာတိ ဧဝံ ဒသဝိဓံ မနသိကာရကောသလ္လံ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ အနုပုဗ္ဗတော မနသိကရောန္တော အာသေဝတိ၊ နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတော စ မနသိကရောန္တော ဘာဝေတိ၊ ဝိက္ခေပပ္ပဟာနတော မနသိကရောန္တော ဗဟုလီကရောတိ၊ ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနာဒိတော မနသိကရောန္တော သုဝဝတ္ထိတံ ဝဝတ္ထပေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထာဟ “ကထံ ပနာယံ အနုပုဗ္ဗာဒိဝသေန ဧတေ ဓမ္မေ မနသိ ကရောတီ”တိ? ဝုစ္စတေ—အယံ ဟိ ကေသေ မနသိ ကရိတွာ တဒနန္တရံ လောမေ မနသိ ကရောတိ, န နခေ။ တထာ လောမေ မနသိ ကရိတွာ တဒနန္တရံ နခေ မနသိ ကရောတိ, န ဒန္တေ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ကသ္မာ? ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဟိ မနသိကရောန္တော သေယျထာပိ နာမ အကုသလော ပုရိသော ဒွတ္တိံသပဒံ နိဿေဏိံ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ အာရောဟန္တော ကိလန္တကာယော တတော

၁-တန္တူသံနဟမာနာဝ (သီ) ၂-သွာဝဝတ္ထိတံ (သျာ၊ က)

nisseṇito papatati, na ārohanaṁ sampādeti, evameva bhāvanāsampattivasena adhigantabbassa assādassa anadhigamanato kilantacitto dvattiṁsākārabhāvanāto papatati, na bhāvanaṁ sampādetīti.

Anupubbato manasikarontopi ca kesā lomāti **nātisīghatopi**[1] manasi karoti. Atisīghato hi manasikaronto seyyathāpi nāma addhānaṁ gacchanto puriso samavisamarukkhathalaninnadvedhāpathādīni magganimittāni upalakkhetuṁ na sakkoti, tato na maggakusalo hoti, addhānañca parikkhayaṁ neti, evameva vaṇṇasaṇṭhānādīni dvattiṁsākāranimittāni upalakkhetuṁ na sakkoti, tato na dvattiṁsākāre kusalo hoti, kammaṭṭhānañca parikkhayaṁ neti.

Yathā ca nātisīghato, evaṁ **nātisaṇikatopi** manasi karoti. Atisaṇikato hi manasikaronto seyyathāpi nāma puriso addhānamaggaṁ paṭipanno antarāmagge rukkhapabbatataḷākādīsu vilambamāno icchitappadesaṁ apāpuṇanto antarāmaggeyeva sīhabyagghādīhi anayabyasanaṁ pāpuṇāti, evameva dvattiṁsākārabhāvanāsampadaṁ apāpuṇanto bhāvanāvicchedena antarāyeva kāmavitakkādīhi anayabyasanaṁ pāpuṇāti.

Nātisaṇikato manasikarontopi ca **vikkhepappahānatopi** manasi karoti. Vikkhepappahānato nāma yathā aññesu navakammādīsu cittaṁ na vikkhipati, tathā manasi karoti. Bahiddhā vikkhepamānacitto hi kesādīsveva asamāhitacetovitakko bhāvanāsampadaṁ apāpuṇitvā antarāva anayabyasanaṁ āpajjati takkasilāgamane bodhisattassa sahāyakā viya. Avikkhipamānacitto pana kesādīsveva samāhitacetovitakko bhāvanāsampadaṁ pāpuṇāti bodhisatto viya takkasilarajjasampadanti. Tassevaṁ vikkhepappahānato manasikaroto adhikāracariyādhimuttīnaṁ vasena te dhammā asubhato vā vaṇṇato vā suññato vā upaṭṭhahanti.

Atha paṇṇattisamatikkamanato te dhamme manasi karoti. **Paṇṇattisamatikkamanato**ti kesā lomāti evamādivohāraṁ samatikkamitvā vissajjetvā yathūpaṭṭhitānaṁ asubhādīnaṁyeva vasena manasi karoti.

---

1. Nātisīghato (Sī, Syā)

နိသ္သေဏိတော ပပတတိ၊ န အာရောဟနံ သမ္ပာဒေတိ၊ ဧဝမေဝ ဘာဝနာသမ္ပတ္တိဝသေန အဓိဂန္တဗ္ဗဿ အဿာဒဿ အနဓိဂမနတော ကိလန္တစိတ္တော ဒွတ္တိံသာကာရဘာဝနာတော ပပတတိ၊ န ဘာဝနံ သမ္ပာဒေတီတိ။

အနုပုဗ္ဗတော မနသိကရောန္တောပိ စ ကေသာ လောမာတိ **နာတိသီဃတောပိ**[၁] မနသိ ကရောတိ။ အတိသီဃတော ဟိ မနသိကရောန္တော သေယျထာပိ နာမ အဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆန္တော ပုရိသော သမဝိသမရုက္ခထလနိန္နဒွေဓာပထာဒီနိ မဂ္ဂနိမိတ္တာနိ ဥပလက္ခေတုံ န သက္ကောတိ၊ တတော န မဂ္ဂကုသလော ဟောတိ၊ အဒ္ဓါနဉ္စ ပရိက္ခယံ နေတိ၊ ဧဝမေဝ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒီနိ ဒွတ္တိံသာကာရနိမိတ္တာနိ ဥပလက္ခေတုံ န သက္ကောတိ၊ တတော န ဒွတ္တိံသာကာရေ ကုသလော ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ပရိက္ခယံ နေတိ။

ယထာ စ နာတိသီဃတော၊ ဧဝံ **နာတိသဏိကတောပိ** မနသိ ကရောတိ။ အတိသဏိကတော ဟိ မနသိကရောန္တော သေယျထာပိ နာမ ပုရိသော အဒ္ဓါနမဂ္ဂံ ပဋိပန္နော အန္တရာမဂ္ဂေ ရုက္ခပဗ္ဗတတဠာကာဒီသု ဝိလမ္ဗမာနော ဣစ္ဆိတပ္ပဒေသံ အပါပုဏန္တော အန္တရာမဂ္ဂေယေဝ သီဟဗျဂ္ဃာဒီဟိ အနယဗျသနံ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝမေဝ ဒွတ္တိံသာကာရဘာဝနာသမ္ပဒံ အပါပုဏန္တော ဘာဝနာဝိစ္ဆေဒေန အန္တရာယေဝ ကာမဝိတက္ကာဒီဟိ အနယဗျသနံ ပါပုဏာတိ။

နာတိသဏိကတော မနသိကရောန္တောပိ စ **ဝိက္ခေပပ္ပဟာနတောပိ** မနသိ ကရောတိ။ ဝိက္ခေပပ္ပဟာနတော နာမ ယထာ အညေသု နဝကမ္မာဒီသု စိတ္တံ န ဝိက္ခိပတိ၊ တထာ မနသိ ကရောတိ။ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပမာနစိတ္တော ဟိ ကေသာဒီသွေဝ အသမာဟိတစေတောဝိတက္ကော ဘာဝနာသမ္ပဒံ အပါပုဏိတွာ အန္တရာဝ အနယဗျသနံ အာပဇ္ဇတိ တက္ကသိလာဂမနေ ဗောဓိသတ္တဿ သဟာယကာ ဝိယ။ အဝိက္ခိပမာနစိတ္တော ပန ကေသာဒီသွေဝ သမာဟိတစေတောဝိတက္ကော ဘာဝနာသမ္ပဒံ ပါပုဏာတိ ဗောဓိသတ္တော ဝိယ တက္ကသိလရဇ္ဇသမ္ပဒန္တိ။ တဿေဝံ ဝိက္ခေပပ္ပဟာနတော မနသိကရောတော အဓိကာရစရိယာဓိမုတ္တီနံ ဝသေန တေ ဓမ္မာ အသုဘတော ဝါ ဝဏ္ဏတော ဝါ သုညတော ဝါ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။

အထ ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနတော တေ ဓမ္မေ မနသိ ကရောတိ။ **ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနတော**တိ ကေသာ လောမာတိ ဧဝမာဒိဝေါဟာရံ သမတိက္ကမိတွာ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ယထူပဋ္ဌိတာနံ အသုဘာဒီနံယေဝ ဝသေန မနသိ ကရောတိ။

၁-နာတိသီဃတော (သီ၊ သျာ)

kathaṁ? Yathā araññanivāsūpagatā manussā aparicitabhūmibhāgattā udakaṭṭhānasañjānanatthaṁ sākhābhaṅgādinimittaṁ katvā tadanusārena gantvā udakaṁ paribhuñjanti, yadā pana paricitabhūmibhāgā honti, atha taṁ nimittaṁ vissajjetvā amanasikatvāva udakaṭṭhānaṁ upasaṅkamitvā udakaṁ paribhuñjanti, evamevāyaṁ kesā lomāti-ādinā taṁtaṁvohārassa vasena paṭhamaṁ te dhamme manasākāsi, tesu dhammesu asubhādīnaṁ aññataravasena upaṭṭhahantesu taṁ vohāraṁ samatikkamitvā vissajjetvā asubhāditova manasi karoti.

Etthāha "kathaṁ panassa ete dhammā asubhādito upaṭṭhahanti, kathaṁ vaṇṇato, kathaṁ suññato vā, kathañcāyamete asubhato manasi karoti, kathaṁ vaṇṇato, kathaṁ suññato vā"ti? Kesā tāvassa vaṇṇasaṇṭhānagandhāsayokāsavasena pañcadhā asubhato upaṭṭhahanti, pañcadhā eva ayamete asubhato manasi karoti. Seyyathidaṁ? Kesā nāmete vaṇṇato asubhā paramappaṭikūlajegucchā. Tathā hi manussā divā pānabhojane patitaṁ kesavaṇṇaṁ vākaṁ vā suttaṁ vā disvā kesasaññāya manoramampi pānabhojanaṁ chaḍḍenti vā jigucchanti vā. Saṇṭhānatopi asubhā. Tathā hi rattiṁ pānabhojane patitaṁ kesasaṇṭhānaṁ vākaṁ vā suttaṁ vā phusitvā kesasaññāya manoramampi pānabhojanaṁ chaḍḍenti vā jigucchanti vā. Gandhatopi asubhā. Tathā hi telamakkhanapupphadhūmādisaṅkhārehi virahitānaṁ kesānaṁ gandho paramajegucccho hoti, aggīsu pakkhittassa kesassa gandhaṁ ghāyitvā sattā nāsikaṁ pidhenti, mukhampi vikujjenti. Āsayatopi asubhā. Tathā hi nānāvidhena manussāsucinissandena saṅkāraṭṭhāne taṇḍuleyyakādīni viya pittasemhapubbalohitanissandena te ācitā vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ gamitāti. Okāsatopi asubhā. Tathā hi saṅkāraṭṭhāne viya taṇḍuleyyakādīni paramajegucche lomādi-ekatiṁsakuṇaparāsimatthake[1] manussānaṁ sīsapaliveṭhake allacamme jātāti. Esa nayo lomādīsu. Evaṁ tāva ayamete dhamme asubhato upaṭṭhahante asubhato manasi karoti.

Yadi panassa vaṇṇato upaṭṭhahanti, atha kesā nīlakasiṇavasena upaṭṭhahanti. Tathā lomā dantā odātakasiṇavasenāti. Esa nayo

1. ...kuṇaparāsimhi (Sī)

ကထံ? ယထာ အရညနိဝါသူပဂတာ မနုဿာ အပရိစိတဘူမိဘာဂတ္တာ ဥဒကဋ္ဌာနသဉ္ဇာနနတ္ထံ သာခါဘင်္ဂါဒိနိမိတ္တံ ကတွာ တဒနုသာရေန ဂန္တွာ ဥဒကံ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ၊ ယဒါ ပန ပရိစိတဘူမိဘာဂါ ဟောန္တိ၊ အထ တံ နိမိတ္တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အမနသိကတွာဝ ဥဒကဋ္ဌာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဥဒကံ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ၊ ဧဝမေဝါယံ ကေသာ လောမာတိအာဒိနာ တံတံဝေါဟာရဿ ဝသေန ပဌမံ တေ ဓမ္မေ မနသာကာသိ၊ တေသု ဓမ္မေသု အသုဘာဒီနံ အညတရဝသေန ဥပဋ္ဌဟန္တေသု တံ ဝေါဟာရံ သမတိက္ကမိတွာ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အသုဘာဒိတောဝ မနသိ ကရောတိ။

ဧတ္ထာဟ "ကထံ ပနဿ ဧတေ ဓမ္မာ အသုဘာဒိတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ, ကထံ ဝဏ္ဏတော, ကထံ သုညတော ဝါ၊ ကထဉ္စာယမေတေ အသုဘတော မနသိ ကရောတိ, ကထံ ဝဏ္ဏတော, ကထံ သုညတော ဝါ"တိ? ကေသာ တာဝဿ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓာသယောကာသဝသေန ပဉ္စဓာ အသုဘတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ပဉ္စဓာဝ အယမေတေ အသုဘတော မနသိ ကရောတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသာ နာမေတေ ဝဏ္ဏတော အသုဘာ ပရမပ္ပဋိကူလဇေဂုစ္ဆာ။ တထာ ဟိ မနုဿာ ဒိဝါ ပါနဘောဇနေ ပတိတံ ကေသဝဏ္ဏံ ဝါကံ ဝါ သုတ္တံ ဝါ ဒိသွာ ကေသသညာယ မနောရမမ္ပိ ပါနဘောဇနံ ဆဍ္ဍေန္တိ ဝါ ဇိဂုစ္ဆန္တိ ဝါ။ သဏ္ဌာနတောပိ အသုဘာ။ တထာ ဟိ ရတ္တိံ ပါနဘောဇနေ ပတိတံ ကေသသဏ္ဌာနံ ဝါကံ ဝါ သုတ္တံ ဝါ ဖုသိတွာ ကေသသညာယ မနောရမမ္ပိ ပါနဘောဇနံ ဆဍ္ဍေန္တိ ဝါ ဇိဂုစ္ဆန္တိ ဝါ။ ဂန္ဓတောပိ အသုဘာ။ တထာ ဟိ တေလမက္ခနပုပ္ဖဓူမာဒိသင်္ခါရေဟိ ဝိရဟိတာနံ ကေသာနံ ဂန္ဓော ပရမဇေဂုစ္ဆော ဟောတိ၊ အဂ္ဂီသု ပက္ခိတ္တဿ ကေသဿ ဂန္ဓံ ဃာယိတွာ သတ္တာ နာသိကံ ပိဒဟန္တိ၊ မုခမ္ပိ ဝိကုဇ္ဇေန္တိ။ အာသယတောပိ အသုဘာ။ တထာ ဟိ နာနာဝိဓေန မနုဿာသုစိနိဿန္ဒေန သင်္ကာရဋ္ဌာနေ တဏ္ဍုလေယျကာဒီနိ ဝိယ ပိတ္တသေမှပုဗ္ဗလောဟိတနိဿန္ဒေန တေ အာစိတာ ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ဂမိတာတိ။ ဩကာသတောပိ အသုဘာ။ တထာ ဟိ သင်္ကာရဋ္ဌာနေ ဝိယ တဏ္ဍုလေယျကာဒီနိ ပရမဇေဂုစ္ဆေ လောမာဒိဧကတိံသကုဏပရာသိမတ္ထကေ[၁] မနုဿာနံ သီသပလိဝေဌကေ အလ္လစမ္မေ ဇာတာတိ။ ဧသ နယော လောမာဒီသု။ ဧဝံ တာဝ အယမေတေ ဓမ္မေ အသုဘတော ဥပဋ္ဌဟန္တေ အသုဘတော မနသိ ကရောတိ။

ယဒိ ပနဿ ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ အထ ကေသာ နီလကသိဏဝသေန ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တထာ လောမာ ဒန္တာ ဩဒါတကသိဏဝသေနာတိ။ ဧသ နယော

၁-....ကုဏပရာသိမှိ (သီ)

sabbattha. Taṁtaṁkasiṇavaseneva ayamete manasi karoti, evaṁ vaṇṇato upaṭṭhahante vaṇṇato manasi karoti. Yadi panassa suññato upaṭṭhahanti, atha kesā ghanavinibbhogavavatthānena ojaṭṭhamakasamūhavasena upaṭṭhahanti. Tathā lomādayo, yathā upaṭṭhahanti. Ayamete tatheva manasi karoti. Evaṁ suññato upaṭṭhahante suññato manasi karoti.

Evaṁ manasikaronto ayamete dhamme anupubbamuñcanato manasi karoti. **Anupubbamuñcanato**ti asubhādīnaṁ aññataravasena upaṭṭhite kese muñcitvā lome manasikaronto seyyathāpi nāma jalūkā naṅguṭṭhena gahitappadese sāpekkhāva hutvā tuṇḍena aññaṁ padesaṁ gaṇhāti, gahite ca tasmiṁ itaraṁ muñcati, evameva kesesu sāpekkhova hutvā lome manasi karoti, lomesu ca patiṭṭhite manasikāre kese muñcati[1]. Esa nayo sabbattha. Evaṁ hissa anupubbamuñcanato manasikaroto asubhādīsu aññataravasena te dhammā upaṭṭhahantā anavasesato upaṭṭhahanti, pākaṭatarūpaṭṭhānā ca honti.

Atha yassa te dhammā **asubhato** upaṭṭhahanti, pākaṭatarūpaṭṭhānā ca honti, tassa seyyathāpi nāma makkaṭo dvattiṁsatālake tālavane byādhena paripātiyamāno ekarukkhepi asaṇṭhahanto paridhāvitvā yadā nivatto[2] hoti kilanto, atha ekameva ghanatālapaṇṇapariveṭhitaṁ tālasuciṁ nissāya tiṭṭhati, evameva cittamakkaṭo dvattiṁsa-koṭṭhāsake imasmiṁkāye teneva yoginā paripātiyamāno ekakoṭṭhāsakepi asaṇṭhahanto paridhāvitvā yadā anekārammaṇavidhāvane abhilāsābhāvena nivatto hoti kilanto. Atha yvāssa kesādīsu Dhammo paguṇataro caritānurūpataro vā, yattha vā pubbe katādhikāro hoti, taṁ nissāya upacāravasena tiṭṭhati. Atha tameva nimittaṁ punappunaṁ takkāhataṁ vitakkāhataṁ karitvā yathākkamaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ uppādeti, tattha patiṭṭhāya vipassanamārabhitvā ariyabhūmiṁ pāpuṇāti.

Yassa pana te dhammā **vaṇṇato** upaṭṭhahanti, tassāpi seyyathāpi nāma makkaṭo -pa-. Atha yvāssa kesādīsu Dhammo paguṇataro

1. Lomesu upaṭṭhitesu te manasi karoti, kese muñcati (Syā) 2. Nijjhatto (Syā)

သဗ္ဗတ္ထ။ တံတံကသိဏဝသေနေဝ အယမေတေ မနသိ ကရောတိ၊ ဧဝံ ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌဟန္တေ ဝဏ္ဏတော မနသိ ကရောတိ။ ယဒိ ပနဿ သုညတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ အထ ကေသာ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂဝဝတ္ထာနေန ဩဇဋ္ဌမကသမူဟဝသေန ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တထာ လောမာဒယော၊ ယထာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ အယမေတေ တထေဝ မနသိ ကရောတိ။ ဧဝံ သုညတော ဥပဋ္ဌဟန္တေ သုညတော မနသိ ကရောတိ။

ဧဝံ မနသိကရောန္တော အယမေတေ ဓမ္မေ အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော မနသိ ကရောတိ။ **အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော**တိ အသုဘာဒီနံ အညတရဝသေန ဥပဋ္ဌိတေ ကေသေ မုဉ္စိတွာ လောမေ မနသိကရောန္တော သေယျထာပိ နာမ ဇလူကာ နင်္ဂုဋ္ဌေန ဂဟိတပ္ပဒေသေ သာပေက္ခာဝ ဟုတွာ တုဏ္ဍေန အညံ ပဒေသံ ဂဏှာတိ၊ ဂဟိတေ စ တသ္မိံ ဣတရံ မုဉ္စတိ၊ ဧဝမေဝ ကေသေသု သာပေက္ခောဝ ဟုတွာ လောမေ မနသိ ကရောတိ၊ လောမေသု စ ပတိဋ္ဌိတေ မနသိကာရေ ကေသေ မုဉ္စတိ[၁]။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဧဝံ ဟိဿ အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော မနသိကရောတော အသုဘာဒီသု အညတရဝသေန တေ ဓမ္မာ ဥပဋ္ဌဟန္တာ အနဝသေသတော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ပါကဋတရူပဋ္ဌာနာ စ ဟောန္တိ။

အထ ယဿ တေ ဓမ္မာ **အသုဘတော** ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ပါကဋတရူပဋ္ဌာနာ စ ဟောန္တိ၊ တဿ သေယျထာပိ နာမ မက္ကဋော ဒွတ္တိံသတာလကေ တာလဝနေ ဗျာဓေန ပရိပါတိယမာနော ဧကရုက္ခေပိ အသဏ္ဌဟန္တော ပရိဓာဝိတွာ ယဒါ နိဝတ္တော[၂] ဟောတိ ကိလန္တော၊ အထ ဧကမေဝ ဃနတာလပဏ္ဏပရိဝေဌိတံ တာလသုစိံ နိဿာယ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ စိတ္တမက္ကဋော ဒွတ္တိံသကောဋ္ဌာသကေ ဣမသ္မိံကာယေ တေနေဝ ယောဂိနာ ပရိပါတိယမာနော ဧကကောဋ္ဌာသကေပိ အသဏ္ဌဟန္တော ပရိဓာဝိတွာ ယဒါ အနေကာရမ္မဏဝိဓာဝနေ အဘိလာသာဘာဝေန နိဝတ္တော ဟောတိ ကိလန္တော။ အထ ယွာဿ ကေသာဒီသု ဓမ္မော ပဂုဏတရော စရိတာနုရူပတရော ဝါ၊ ယတ္ထ ဝါ ပုဗ္ဗေ ကတာဓိကာရော ဟောတိ၊ တံ နိဿာယ ဥပစာရဝသေန တိဋ္ဌတိ။ အထ တမေဝ နိမိတ္တံ ပုနပ္ပုနံ တက္ကာဟတံ ဝိတက္ကာဟတံ ကရိတွာ ယထာက္ကမံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာယ ဝိပဿနမာရဘိတွာ အရိယဘူမိံ ပါပုဏာတိ။

ယဿ ပန တေ ဓမ္မာ **ဝဏ္ဏတော** ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တဿာပိ သေယျထာပိ နာမ မက္ကဋော။ပ။ အထ ယွာဿ ကေသာဒီသု ဓမ္မော ပဂုဏတရော

၁-လောမေသု ဥပဋ္ဌိတေသု တေ မနသိ ကရောတိ၊ ကေသေ မုဉ္စတိ (သျာ) ၂-နိဇ္ဈတ္တော (သျာ)

caritānurūpataro vā, yattha vā pubbe katādhikāro hoti, taṁ nissāya upacāravasena tiṭṭhati. Atha tameva nimittaṁ punappunaṁ takkāhataṁ vitakkāhataṁ karitvā yathākkamaṁ nīlakasiṇavasena pītakasiṇavasena vā pañcapi rūpāvacarajjhānāni uppādeti, tesañca yattha katthaci patiṭṭhāya vipassanaṁ ārabhitvā ariyabhūmiṁ pāpuṇāti.

Yassa pana te dhammā **suññato** upaṭṭhahanti, so lakkhaṇato manasi karoti, lakkhaṇato manasikaronto tattha catudhātuvavatthānavasena upacārajjhānaṁ pāpuṇāti. Atha manasikaronto te dhamme aniccadukkhānattasuttattayavasena[1] manasi karoti. Ayamassa vipassanānayo. So imaṁ vipassanaṁ ārabhitvā yathākkamaṁ ca paṭipajjitvā ariyabhūmiṁ pāpuṇātīti.

Ettāvatā ca yaṁ vuttaṁ[2] "kathaṁ panāyaṁ anupubbādivasena ete dhamme manasi karotī"ti, taṁ byākataṁ hoti. Yañcāpi vuttaṁ "bhāvanāvasena panassa evaṁ vaṇṇanā veditabbā"ti, tassattho pakāsito hotīti.

Pakiṇṇakanaya

Idāni imasmiṁyeva dvattiṁsākāre vaṇṇanāparicayapāṭavatthaṁ ayaṁ **pakiṇṇakanayo** veditabbo—

"Nimittato lakkhaṇato, dhātuto suññatopi ca.
Khandhādito ca viññeyyo, dvattiṁsākāranicchayo"ti.

Tattha **nimittato**ti evaṁ vuttappakāre imasmiṁ dvattiṁsākāre saṭṭhisataṁ nimittāni honti, yesaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsākāraṁ koṭṭhāsato pariggaṇhāti. Seyyathidaṁ? Kesassa vaṇṇanimittaṁ saṇṭhānanimittaṁ disānimittaṁ okāsanimittaṁ paricchedanimittanti pañca nimittāni honti. Evaṁ lomādīsu.

Lakkhaṇatoti dvattiṁsākāre aṭṭhavīsatisataṁ lakkhaṇāni honti, yesaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsākāraṁ lakkhaṇato manasi

1. ...suttantanayavasena (Ka)
2. Yaṁ puṭṭhaṁ (Ka)

စရိတာနုရူပတရော ဝါ၊ ယတ္ထ ဝါ ပုဗ္ဗေ ကတာဓိကာရော ဟောတိ၊ တံ နိဿာယ ဥပစာရဝသေန တိဋ္ဌတိ။ အထ တမေဝ နိမိတ္တံ ပုနပ္ပုနံ တက္ကာဟတံ ဝိတက္ကာဟတံ ကရိတွာ ယထာက္ကမံ နီလကသိဏဝသေန ပီတကသိဏဝသေန ဝါ ပဉ္စပိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပါဒေတိ၊ တေသဉ္စ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ပတိဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရိယဘူမိံ ပါပုဏာတိ။

ယဿ ပန တေ ဓမ္မာ **သုညတော** ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ သော လက္ခဏတော မနသိ ကရောတိ၊ လက္ခဏတော မနသိကရောန္တော တတ္ထ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနဝသေန ဥပစာရဇ္ဈာနံ ပါပုဏာတိ။ အထ မနသိကရောန္တော တေ ဓမ္မေ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တသုတ္တတ္တယဝသေန[၁] မနသိ ကရောတိ။ အယမဿ ဝိပဿနာနယော။ သော ဣမံ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ယထာက္ကမံ စ ပဋိပဇ္ဇိတွာ အရိယဘူမိံ ပါပုဏာတီတိ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယံ ဝုတ္တံ[၂] "ကထံ ပနာယံ အနုပုဗ္ဗာဒိဝသေန ဧတေ ဓမ္မေ မနသိ ကရောတီ"တိ၊ တံ ဗျာကတံ ဟောတိ။ ယဉ္စာပိ ဝုတ္တံ "ဘာဝနာဝသေန ပနဿ ဧဝံ ဝဏ္ဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ"တိ၊ တဿတ္ထော ပကာသိတော ဟောတီတိ။

ပကိဏ္ဏကနယ

ဣဒါနိ ဣမသ္မိံယေဝ ဒွတ္တိံသာကာရေ ဝဏ္ဏနာပရိစယပါဋဝတ္ထံ အယံ **ပကိဏ္ဏကနယော** ဝေဒိတဗ္ဗော—

"နိမိတ္တတော လက္ခဏတော၊ ဓာတုတော သုညတောပိ စ။
ခန္ဓာဒိတော စ ဝိညေယျော၊ ဒွတ္တိံသာကာရနိစ္ဆယော"တိ။

တတ္ထ **နိမိတ္တတော**တိ ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ဣမသ္မိံ ဒွတ္တိံသာကာရေ သဋ္ဌိသတံ နိမိတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ ယေသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ ကောဋ္ဌာသတော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသဿ ဝဏ္ဏနိမိတ္တံ သဏ္ဌာနနိမိတ္တံ ဒိသာနိမိတ္တံ ဩကာသနိမိတ္တံ ပရိစ္ဆေဒနိမိတ္တန္တိ ပဉ္စ နိမိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ ဧဝံ လောမာဒီသု။

လက္ခဏတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ အဋ္ဌဝီသတိသတံ လက္ခဏာနိ ဟောန္တိ၊ ယေသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ လက္ခဏတော မနသိ

၁-....သုတ္တန္တနယဝသေန (က)
၂-ယံ ပုဋ္ဌံ (က)

karoti. Seyyathidaṁ? Kesassa thaddhalakkhaṇaṁ ābandhanalakkhaṇaṁ uṇhatta-lakkhaṇaṁ samudīraṇalakkhaṇanti cattāri lakkhaṇāni honti. Evaṁ lomādīsu.

Dhātutoti dvattiṁsākāre “chadhāturo bhikkhave ayaṁ purisapuggalo”ti[1] ettha vuttāsu dhātūsu aṭṭhavīsatisataṁ dhātuyo honti, yāsaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsākāraṁ dhātuto[2] pariggaṇhāti. Seyyathidaṁ? Yā kese thaddhatā, sā pathavīdhātu. Yā ābandhanatā, sā āpodhātu. Yā paripācanatā, sā tejodhātu. Yā vitthambhanatā, sā vāyodhātūti catasso dhātuyo honti. Evaṁ lomādīsu.

Suññatoti dvattiṁsākāre aṭṭhavīsatisataṁ suññatā honti, yāsaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsākāraṁ suññato vipassati. Seyyathidaṁ? Kese tāva pathavīdhātu āpodhātvādīhi suññā, tathā āpodhātvādayo pathavīdhātvādīhīti catasso suññatā honti. Evaṁ lomādīsu.

Khandhāditoti dvattiṁsākāre kesādīsu khandhādivasena saṅgayhamānesu “kesā kati khandhā honti, kati āyatanāni, katidhātuyo, kati saccāni, kati satipaṭṭhānānī”ti evamādinā nayena vinicchayo veditabbo. Evañcassa vijānato tiṇakaṭṭhasamūho viya kāyo khāyati. Yathāha—

“Natthi satto nayo poso, puggalo nūpalabbhati.
Suññabhūto ayaṁ kāyo, tiṇakaṭṭhasamūpamo”ti.

Athassa yā sā—

“Suññāgāraṁ paviṭṭhassa, santacittassa tādino.
Amānusī rati hoti, sammā dhammaṁ vipassato”ti[3]—

Evaṁ amānusī rati vuttā, sā adūratarā hoti. Tato yaṁ taṁ—

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan”ti[3]—

1. Ma 3. 282 piṭṭhe. 2. Dhātuso (Sī) 3. Khu 1. 67 piṭṭhe.

ကရောတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသဿ ထဒ္ဓလက္ခဏံ အာဗန္ဓနလက္ခဏံ ဥဏှတ္တ-လက္ခဏံ သမုဒီရဏလက္ခဏန္တိ စတ္တာရိ လက္ခဏာနိ ဟောန္တိ။ ဧဝံ လောမာဒီသု။

ဓာတုတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ “ဆဓာတုရော ဘိက္ခဝေ အယံ ပုရိသ-ပုဂ္ဂလော”တိ[1] ဧတ္ထ ဝုတ္တာသု ဓာတူသု အဋ္ဌဝီသတိသတံ ဓာတုယော ဟောန္တိ၊ ယာသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ ဓာတုတော[2] ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေယျထိဒံ? ယာ ကေသေ ထဒ္ဓတာ၊ သာ ပထဝီဓာတု။ ယာ အာဗန္ဓနတာ၊ သာ အာပေါဓာတု။ ယာ ပရိပါစနတာ၊ သာ တေဇော-ဓာတု။ ယာ ဝိတ္ထမ္ဘနတာ၊ သာ ဝါယောဓာတူတိ စတဿော ဓာတုယော ဟောန္တိ။ ဧဝံ လောမာဒီသု။

သုညတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ အဋ္ဌဝီသတိသတံ သုညတာ ဟောန္တိ၊ ယာသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ သုညတော ဝိပဿတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသေ တာဝ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတွာဒီဟိ သုညာ၊ တထာ အာပေါဓာတွာဒယော ပထဝီဓာတွာဒီဟီတိ စတဿော သုညတာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ လောမာဒီသု။

ခန္ဓာဒိတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ ကေသာဒီသု ခန္ဓာဒိဝသေန သင်္ဂယှ-မာနေသု “ကေသာ ကတိ ခန္ဓာ ဟောန္တိ၊ ကတိ အာယတနာနိ၊ ကတိ-ဓာတုယော၊ ကတိ သစ္စာနိ၊ ကတိ သတိပဋ္ဌာနာနီ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝဉ္စဿ ဝိဇာနတော တိဏကဋ္ဌသမူဟော ဝိယ ကာယော ခါယတိ။ ယထာဟ—

“နတ္ထိ သတ္တော နရော ပေါသော၊ ပုဂ္ဂလော နူပလဗ္ဘတိ။
သုညဘူတော အယံ ကာယော၊ တိဏကဋ္ဌသမူပမော”တိ။

အထဿ ယာ သာ—

“သုညာဂါရံ ပဝိဋ္ဌဿ၊ သန္တစိတ္တဿ တာဒိနော။
အမာနုသီ ရတိ ဟောတိ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော”တိ[3]—

ဧဝံ အမာနုသီ ရတိ ဝုတ္တာ၊ သာ အဒူရတရာ ဟောတိ။ တတော ယံ တံ—

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ”န္တိ[3]—

၁-မ ၃-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဓာတုသော (သီ) ၃-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ vipassanāmayaṁ pītipāmojjāmataṁ vuttaṁ, taṁ anubhavanto na cireneva ariyajanasevitaṁ ajarāmaraṁ nibbānāmataṁ sacchikarotīti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Dvattiṁsākāravaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Kumārapañhavaṇṇanā

Aṭṭhuppati

Idāni “**ekaṁ nāma kin**”ti evamādīnaṁ Kumārapañhānaṁ atthavaṇṇanākkamo anuppatto. Tesaṁ aṭṭhuppattiṁ idha nikkhepappayojanañca vatvā vaṇṇanaṁ karissāma—

Aṭṭhuppatti tāva nesaṁ Sopāko nāma Bhagavato mahāsāvako ahosi. Tenāyasmatā jātiyā sattavasseneva aññā ārādhitā, tassa Bhagavā pañhabyākaraṇena upasampadaṁ anuññātukāmo attanā adhippetatthānaṁ pañhānaṁ byākaraṇasamatthataṁ passanto “**ekaṁ nāma kin**”ti evamādinā pañhe pucchi. So byākāsi, tena ca byākaraṇena Bhagavato cittaṁ ārādhesi[1]. Sāva tassāyasmato upasampadā ahosi.

Ayaṁ tesaṁ aṭṭhuppatti.

Nikkhepappayojana

Yasmā pana saraṇagamanehi Buddhadhammasaṁghānussativasena cittabhāvanā, sikkhāpadehi sīlabhāvanā, dvattiṁsākārena ca kāyabhāvanā pakāsitā, tasmā idāni nānappakārato paññābhāvanāmukhadassanatthaṁ ime pañhabyākaraṇā idha nikkhittā. Yasmā vā sīlapadaṭṭhāno samādhi, samādhipadaṭṭhānā ca paññā. Yathāha “sīle patiṭṭhāya naro sapañño

1. Ārādhitaṁ (Sī)

ဧဝံ ဝိပဿနာမယံ ပီတိပါမောဇ္ဇာမတံ ဝုတ္တံ၊ တံ အနုဘဝန္တော န စိရေနေဝ အရိယဇနသေဝိတံ အဇရာမရံ နိဗ္ဗာနာမတံ သစ္ဆိကရောတီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

ဒွတ္တိံသာကာရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ကုမာရပဉှဝဏ္ဏနာ

အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ

ဣဒါနိ “**ဧကံ နာမ ကိ**”န္တိ ဧဝမာဒီနံ ကုမာရပဉှာနံ အတ္ထဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော။ တေသံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနဉ္စ ဝတွာ ဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ—

အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ တာဝ နေသံ သောပါကော နာမ ဘဂဝတော မဟာသာဝကော အဟောသိ။ တေနာယသ္မတာ ဇာတိယာ သတ္တဝဿေနေဝ အညာ အာရာဓိတာ၊ တဿ ဘဂဝါ ပဉှဗျာကရဏေန ဥပသမ္ပဒံ အနုညာတုကာမော အတ္တနာ အဓိပ္ပေတတ္ထာနံ ပဉှာနံ ဗျာကရဏသမတ္ထတံ ပဿန္တော “**ဧကံ နာမ ကိ**”န္တိ ဧဝမာဒိနာ ပဉှေ ပုစ္ဆိ။ သော ဗျာကာသိ၊ တေန စ ဗျာကရဏေန ဘဂဝတော စိတ္တံ အာရာဓေသိ[1]။ သာဝ တဿာယသ္မတော ဥပသမ္ပဒါ အဟောသိ။

အယံ တေသံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ။

နိက္ခေပပ္ပယောဇန

ယသ္မာ ပန သရဏဂမနေဟိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃာနုဿတိဝသေန စိတ္တဘာဝနာ, သိက္ခာပဒေဟိ သီလဘာဝနာ, ဒွတ္တိံသာကာရေန စ ကာယဘာဝနာ ပကာသိတာ၊ တသ္မာ ဣဒါနိ နာနပ္ပကာရတော ပညာဘာဝနာမုခဒဿနတ္ထံ ဣမေ ပဉှဗျာကရဏာ ဣဓ နိက္ခိတ္တာ။ ယသ္မာ ဝါ သီလပဒဋ္ဌာနော သမာဓိ၊ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာ စ ပညာ။ ယထာဟ “သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော၊

၁-အာရာဓိတံ (သီ)

cittaṁ paññañca bhāvayan”ti[1], tasmā sikkhāpadehi sīlaṁ dvattiṁsākārena kaṁgocaraṁ samādhiṁ ca dassetvā samāhitacittassa nānādhammaparikkhārāya paññāya pabhedadassanatthaṁ idha nikkhittātipi viññātabbā.

Idaṁ tesaṁ idha nikkhepappayojanaṁ.

Ekaṁ nāma kintipañhavaṇṇanā

Idāni tesaṁ atthavaṇṇanā hoti—“**ekaṁ nāma kin**”ti Bhagavāyasmiṁ ekadhammasmiṁ bhikkhu sammā nibbindamāno anupubbena dukkhassantakaro hoti[2], yasmiṁ cāyamāyasmā nibbindamāno anupubbena dukkhassantamakāsi, taṁ dhammaṁ sandhāya pañhaṁ pucchati. “**Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā**”ti thero puggalādhiṭṭhānāya desanāya vissajjeti. “Katamā ca bhikkhave sammāsati, idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharatī”ti[3] evamādīni cettha suttāni evaṁ vissajjanayuttisambhave sādhakāni. Ettha yenāhārena sabbe sattā “āhāraṭṭhitikā”ti vuccanti, so āhāro taṁ vā nesaṁ āhāraṭṭhitikattaṁ “ekaṁ nāma kin”ti puṭṭhena therena niddiṭṭhanti veditabbaṁ. Taṁ hi Bhagavatā idha ekanti adhippetaṁ, na tu sāsane loke vā aññaṁ ekaṁ nāma natthīti ñāpetuṁ vuttaṁ. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Ekadhamme bhikkhave bhikkhu sammā nibbindamāno sammā virajjamāno sammā vimuccamāno sammā pariyantadassāvī sammattaṁ abhisamecca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti. Katamasmiṁ ekadhamme, sabbe sattā āhāraṭṭhitikā. Imasmiṁ kho bhikkhave ekadhamme bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘eko pañho eko uddeso ekaṁ veyyākaraṇan’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[4].

Āhāraṭṭhitikāti cettha yathā “atthi bhikkhave subhanimittaṁ, tattha ayoniso manasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa uppādāyā”ti evamādīsu[5] paccayo āhāroti vuccati,

---

1. Saṁ 1. 13, 167 piṭṭhesu. 2. Dukkhassantaṁ karoti (Syā, Ka) 3. Saṁ 3. 8 piṭṭhe.
4. Aṁ 3. 297 piṭṭhe. 5. Saṁ 3. 90 piṭṭhe.

စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယ”န္တိ[၁]၊ တသ္မာ သိက္ခာပဒေဟိ သီလံ ဒွတ္တိံသာကာရေန တံဂေါစရံ သမာဓိံ စ ဒဿေတွာ သမာဟိတစိတ္တဿ နာနာဓမ္မပရိက္ခာရာယ ပညာယ ပဘေဒဒဿနတ္ထံ ဣဓ နိက္ခိတ္တာတိပိ ဝိညာတဗ္ဗာ။

ဣဒံ တေသံ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ။

ဧကံ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ တေသံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ—“**ဧကံ နာမ ကိ**”န္တိ ဘဂဝါယသ္မိံ ဧကဓမ္မသ္မိံ ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ[၂]၊ ယသ္မိံ စာယမာယသ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တမကာသိ၊ တံ ဓမ္မံ သန္ဓာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ “**သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ**”တိ ထေရော ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ “ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ”တိ[၃] ဧဝမာဒီနိ စေတ္ထ သုတ္တာနိ ဧဝံ ဝိဿဇ္ဇနယုတ္တိသမ္ဘဝေ သာဓကာနိ။ ဧတ္ထ ယေနာဟာရေန သဗ္ဗေ သတ္တာ “အာဟာရဋ္ဌိတိကာ”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ သော အာဟာရော တံ ဝါ နေသံ အာဟာရဋ္ဌိတိကတ္တံ “ဧကံ နာမ ကိ”န္တိ ပုဋ္ဌေန ထေရေန နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ဟိ ဘဂဝတာ ဣဓ ဧကန္တိ အဓိပ္ပေတံ၊ န တု သာသနေ လောကေ ဝါ အညံ ဧကံ နာမ နတ္ထီတိ ဉာပေတုံ ဝုတ္တံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> “ဧကဓမ္မေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော သမ္မာ ဝိရဇ္ဇမာနော သမ္မာ ဝိမုစ္စမာနော သမ္မာ ပရိယန္တဒဿာဝီ သမ္မတ္တံ အဘိသမေစ္စ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမသ္မိံ ဧကဓမ္မေ၊ သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ။ ဣမသ္မိံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဧကဓမ္မေ ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘ဧကော ပဉှော ဧကော ဥဒ္ဒေသော ဧကံ ဝေယျာကရဏ’န္တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၄]။

အာဟာရဋ္ဌိတိကာတိ စေတ္ထ ယထာ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသော မနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒါယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] ပစ္စယော အာဟာရောတိ ဝုစ္စတိ၊

၁-သံ ၁-၁၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ (သျာ၊ က) ၃-သံ ၃-၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၃-၂၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၃-၉၀-ပိဋ္ဌေ။

evaṁ paccayaṁ āhārasaddena gahetvā paccayaṭṭhitikā “āhāraṭṭhitikā”ti vuttā. Cattāro pana āhāre sandhāya “āhāraṭṭhitikā”ti vuccamāne “asaññasattā devā ahetukā anāhārā aphassakā avedanakā”ti[1] vacanato “sabbe”ti vacanamayuttaṁ bhaveyya.

Tattha siyā—evampi vuccamāne “katame dhammā sapaccayā. Pañcakkhandhā rūpakkhandho -pa- viññāṇakkhandho”ti[2] vacanato khandhānaṁyeva paccayaṭṭhitikattaṁ yuttaṁ, sattānantu ayuttamevetaṁ vacanaṁ bhaveyyāti. Na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ. Kasmā? Sattesu khandhopacārasiddhito. Sattesu hi khandhopacāro siddho. Kasmā? Khandhe upādāya paññāpetabbato. Kathaṁ? Gehe gāmopacāro viya. Seyyathāpi hi gehāni upādāya paññāpetabbattā gāmassa ekasmimpi dvīsu tīsupi vā gehesu daḍḍhesu “gāmo daḍḍho”ti evaṁ gehe gāmopacāro siddho, evameva khandhesu paccayaṭṭhena āhāraṭṭhitikesu “sattā āhāraṭṭhitikā”ti ayaṁ upacāro siddhoti veditabbo. Paramatthato ca khandhesu jāyamānesu jīyamānesu mīyamānesu ca “khaṇe khaṇe tvaṁ bhikkhu jāyase ca jīyase ca mīyase cā”ti vadatā Bhagavatā tesu sattesu khandhopacāro siddhoti dassito evāti veditabbo. Yato yena paccayākhyena āhārena sabbe sattā tiṭṭhanti, so āhāro taṁ vā nesaṁ āhāraṭṭhitikattaṁ ekanti veditabbaṁ. Āhāro hi āhāraṭṭhitikattaṁ vā aniccatākāraṇato nibbidāṭṭhānaṁ hoti. Atha tesu sabbasattasaññitesu saṅkhāresu aniccatādassanena nibbindamāno anupubbena dukkhassantakaro hoti, paramatthavisuddhiṁ pāpuṇāti. Yathāha—

“Sabbe saṅkhārā aniccāti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā”ti[3].

Ettha ca “ekaṁ nāma kin”ti ca “kihā”ti ca duvidho pāṭho, tattha sīhaḷānaṁ kihāti paṭho. Te hi “kin”ti vattabbe “kihā”ti vadanti. Keci bhaṇanti “ha-iti nipāto, theriyānampi ayameva pāṭho”ti. Ubhayathāpi pana ekova attho. Yathā ruccati, tathā paṭhitabbaṁ. Yathā pana “sukhena phuṭṭho atha vā dukhena[4], dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedetī”ti

---

1. Abhi 2. 434 piṭṭhe.
2. Abhi 1. 219 piṭṭhe.
3. Khu 1. 53 piṭṭhe Dhammapade.
4. Khu 1. 25 piṭṭhe.

ဧဝံ ပစ္စယံ အာဟာရသဒ္ဒေန ဂဟေတွာ ပစ္စယဋ္ဌိတိကာ “အာဟာရဋ္ဌိတိကာ”တိ ဝုတ္တာ။ စတ္တာရော ပန အာဟာရေ သန္ဓာယ “အာဟာရဋ္ဌိတိကာ”တိ ဝုစ္စမာနေ “အသညသတ္တာ ဒေဝါ အဟေတုကာ အနာဟာရာ အဖဿကာ အဝေဒနကာ”တိ[1] ဝစနတော “သဗ္ဗေ”တိ ဝစနမယုတ္တံ ဘဝေယျ။

တတ္ထ သိယာ—ဧဝမ္ပိ ဝုစ္စမာနေ “ကတမေ ဓမ္မာ သပစ္စယာ။ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိ[2] ဝစနတော ခန္ဓာနံယေဝ ပစ္စယဋ္ဌိတိကတ္တံ ယုတ္တံ၊ သတ္တာနန္တု အယုတ္တမေဝေတံ ဝစနံ ဘဝေယျာတိ။ န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? သတ္တေသု ခန္ဓောပစာရသိဒ္ဓိတော။ သတ္တေသု ဟိ ခန္ဓောပစာရော သိဒ္ဓေါ။ ကသ္မာ? ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ပညာပေတဗ္ဗတော။ ကထံ? ဂေဟေ ဂါမောပစာရော ဝိယ။ သေယျထာပိ ဟိ ဂေဟာနိ ဥပါဒါယ ပညာပေတဗ္ဗတ္တာ ဂါမဿ ဧကသ္မိမ္ပိ ဒွီသု တီသုပိ ဝါ ဂေဟေသု ဒဍ္ဎေသု “ဂါမော ဒဍ္ဎော”တိ ဧဝံ ဂေဟေ ဂါမောပစာရော သိဒ္ဓေါ၊ ဧဝမေဝ ခန္ဓေသု ပစ္စယဋ္ဌေန အာဟာရဋ္ဌိတိကေသု “သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ”တိ အယံ ဥပစာရော သိဒ္ဓေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရမတ္ထတော စ ခန္ဓေသု ဇာယမာနေသု ဇီယမာနေသု မီယမာနေသု စ “ခဏေ ခဏေ တွံ ဘိက္ခု ဇာယသေ စ ဇီယသေ စ မီယသေ စာ”တိ ဝဒတာ ဘဂဝတာ တေသု သတ္တေသု ခန္ဓောပစာရော သိဒ္ဓေါတိ ဒဿိတော ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယတော ယေန ပစ္စယာချေန အာဟာရေန သဗ္ဗေ သတ္တာ တိဋ္ဌန္တိ၊ သော အာဟာရော တံ ဝါ နေသံ အာဟာရဋ္ဌိတိကတ္တံ ဧကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အာဟာရော ဟိ အာဟာရဋ္ဌိတိကတ္တံ ဝါ အနိစ္စတာကာရဏတော နိဗ္ဗိဒါဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ အထ တေသု သဗ္ဗသတ္တသညိတေသု သင်္ခါရေသု အနိစ္စတာဒဿနေန နိဗ္ဗိန္ဒမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ၊ ပရမတ္ထဝိသုဒ္ဓိံ ပါပုဏာတိ။ ယထာဟ—

“သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိ[3]။

ဧတ္ထ စ “ဧကံ နာမ ကိ”န္တိ စ “ကိဟာ”တိ စ ဒုဝိဓော ပါဌော၊ တတ္ထ သီဟဠာနံ ကိဟာတိ ပါဌော။ တေ ဟိ “ကိ”န္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “ကိဟာ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ ဘဏန္တိ “ဟ-ဣတိ နိပါတော၊ ထေရိယာနမ္ပိ အယမေဝ ပါဌော”တိ။ ဥဘယထာပိ ပန ဧကောဝ အတ္ထော။ ယထာ ရုစ္စတိ၊ တထာ ပဌိတဗ္ဗံ။ ယထာ ပန “သုခေန ဖုဋ္ဌော အထ ဝါ ဒုခေန[4], ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတီ”တိ

၁-အဘိ ၂-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဘိ ၁-၂၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-ခု ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

evamādīsu[1] katthaci dukhanti ca katthaci dukkhanti ca vuccati, evaṁ katthaci ekanti, katthaci ekkanti[2] vuccati. Idha pana ekaṁ nāmāti ayameva pāṭho.

Dve nāma kintipañhavaṇṇanā

Evaṁ iminā pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā purimanayeneva uttariṁ pañhaṁ pucchati **"dve nāma kin"**ti. Thero **dve**ti paccanubhāsitvā **"nāmañca rūpañcā"**ti dhammādhiṭṭhānāya desanāya vissajjeti. Tattha ārammaṇābhimukhaṁ namanato, cittassa ca natihetuto sabbampi arūpaṁ "nāman"ti vuccati. Idha pana nibbidāhetuttā sāsavadhammameva adhippetaṁ. Ruppanaṭṭhena cattāro ca mahābhūtā, sabbañca tadupādāya pavattamānaṁ rūpaṁ "rūpan"ti vuccati, taṁ sabbampi idhādhippetaṁ. Adhippāyavaseneva cettha "dve nāma nāmañca rūpañcā"ti vuttaṁ, na aññesaṁ dvinnamabhāvato. Yathāha—

> "Dvīsu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu dvīsu, nāme ca rūpe ca. Imesu kho bhikkhave dvīsu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. 'Dve pañhā dve uddesā dve veyyākaraṇānī'ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan"ti[3].

Ettha ca nāmarūpamattadassanena attadiṭṭhiṁ pahāya anattānupassanāmukheneva nibbindamāno anupubbena dukkhassantakaro hoti, paramatthavisuddhiṁ pāpuṇātīti veditabbo. Yathāha—

> "Sabbe dhammā anattāti, yadā paññāya passati.
> Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā"ti[4].

Tīṇi nāma kintipañhavaṇṇanā

Idāni imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā purimanayeneva uttariṁ pañhaṁ pucchati **"tīṇi nāma kin"**ti. Thero **tīṇī**ti paccanubhāsitvā puna byākaritabbassa atthassa liṅgānurūpaṁ saṅkhyaṁ dassento **"tisso vedanā"**ti vissajjeti. Atha vā "yā Bhagavatā 'tisso vedanā'ti vuttā,

1. Saṁ 1. 156 piṭṭhe.
2. Ekāti (Sī)
3. Aṁ 3. 297 piṭṭhe.
4. Khu 1. 53 piṭṭhe Dhammapade.

ဧဝမာဒီသု[၁] ကတ္ထစိ ဒုခန္တိ စ ကတ္ထစိ ဒုက္ခန္တိ စ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ကတ္ထစိ ဧကန္တိ, ကတ္ထစိ ဧက္ကန္တိ[၂] ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန ဧကံ နာမာတိ အယမေဝ ပါဌော။

ဒွေ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဣမိနာ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ပုရိမနယေနေဝ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ "**ဒွေ နာမ ကိံ**"န္တိ။ ထေရော **ဒွေ**တိ ပစ္စနုဘာသိတွာ "**နာမဉ္စ ရူပဉ္စာ**"တိ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တတ္ထ အာရမ္မဏာဘိမုခံ နမနတော, စိတ္တဿ စ နတိဟေတုတော သဗ္ဗမ္ပိ အရူပံ "နာမ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန နိဗ္ဗိဒါဟေတုတ္တာ သာသဝဓမ္မမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ ရုပ္ပနဋ္ဌေန စတ္တာရော စ မဟာဘူတာ, သဗ္ဗဉ္စ တဒုပါဒါယ ပဝတ္တမာနံ ရူပံ "ရူပ"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ အဓိပ္ပါယဝသေနေဝ စေတ္ထ "ဒွေ နာမ နာမဉ္စ ရူပဉ္စာ"တိ ဝုတ္တံ၊ န အညေသံ ဒွိန္နမဘာဝတော။ ယထာဟ—

> "ဒွီသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု ဒွီသု၊ နာမေ စ ရူပေ စ။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒွီသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ 'ဒွေ ပဉှာ ဒွေ ဥဒ္ဒေသာ ဒွေ ဝေယျာကရဏာနီ'တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ"န္တိ[၃]။

ဧတ္ထ စ နာမရူပမတ္တဒဿနေန အတ္တဒိဋ္ဌိံ ပဟာယ အနတ္တာနုပဿနာမုခေနေဝ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ၊ ပရမတ္ထဝိသုဒ္ဓိံ ပါပုဏာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ—

> "သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာတိ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
> အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ"တိ[၄]။

တီဏိ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ပုရိမနယေနေဝ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ "**တီဏိ နာမ ကိံ**"န္တိ။ ထေရော **တီဏီ**တိ ပစ္စနုဘာသိတွာ ပုန ဗျာကရိတဗ္ဗဿ အတ္ထဿ လိင်္ဂါနုရူပံ သင်္ချံ ဒဿေန္တော "**တိဿော ဝေဒနာ**"တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ အထ ဝါ "ယာ ဘဂဝတာ 'တိဿော ဝေဒနာ'တိ ဝုတ္တာ၊

၁-သံ ၁-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဧကာတိ (သီ)
၃-အံ ၃-၂၉၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

imāsamattamahaṁ tīṇīti paccemī"ti dassento āhāti evampettha attho veditabbo. Anekamukhā hi desanā paṭisambhidāpabhedena desanāvilāsappattānaṁ. Keci panāhu "tīṇīti adhikapadamidan"ti. Purimanayeneva cettha "tisso vedanā"ti vuttaṁ, na aññesaṁ tiṇṇamabhāvato. Yathāha—

"Tīsu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu tīsu, tīsu vedanāsu. Imesu kho bhikkhave tīsu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. 'Tayo pañhā tayo uddesā tīṇi veyyākaraṇānī'ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan"ti[1].

Ettha ca "yaṁkiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasminti vadāmī"ti[2] vuttasuttānusārena vā,

"Yo sukhaṁ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
Adukkhamasukhaṁ santaṁ, addakkhi naṁ aniccato"ti[3]—

Evaṁ dukkhadukkhatāvipariṇāmadukkhatāsaṅkhāradukkhatānusārena vā tissannaṁ vedanānaṁ dukkhabhāvadassanena sukhasaññaṁ pahāya dukkhānupassanāmukhena nibbindamāno anupubbena dukkhassantakaro hoti, paramatthavisuddhiṁ pāpuṇātīti veditabbo. Yathāha—

"Sabbe saṅkhārā dukkhāti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā"ti[4].

Cattāri nāma kintipañhavaṇṇanā

Evaṁ imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā purimanayeneva uttariṁ pañhaṁ pucchati "**cattāri nāma kin**"ti. Tattha imassa pañhassa byākaraṇapakkhe katthaci purimanayeneva cattāro āhārā adhippetā. Yathāha—

1. Aṁ 3. 297 piṭṭhe.
2. Saṁ 2. 417 piṭṭhe.
3. Khu 1. 277 piṭṭhe.
4. Khu 1. 53 piṭṭhe.

ဣမာသမတ္တမဟံ တီဏီတိ ပစ္စေမီ"တိ ဒဿေန္တော အာဟာတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အနေကမုခါ ဟိ ဒေသနာ ပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒေန ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တာနံ။ ကေစိ ပနာဟု "တီဏီတိ အဓိကပဒမိဒ"န္တိ။ ပုရိမနယေနေဝ စေတ္ထ "တိဿော ဝေဒနာ"တိ ဝုတ္တံ၊ န အညေသံ တိဏ္ဏမဘာဝတော။ ယထာဟ—

"တီသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု တီသု၊ တီသု ဝေဒနာသု။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ တီသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ 'တယော ပဉှာ တယော ဥဒ္ဒေသာ တီဏိ ဝေယျာကရဏာနီ'တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ"န္တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ "ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ"တိ[၂] ဝုတ္တသုတ္တာနုသာရေန ဝါ,

"ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော။
အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ အဒ္ဒက္ခိ နံ အနိစ္စတော"တိ[၃]—

ဧဝံ ဒုက္ခဒုက္ခတာဝိပရိဏာမဒုက္ခတာသင်္ခါရဒုက္ခတာနုသာရေန ဝါ တိဿန္နံ ဝေဒနာနံ ဒုက္ခဘာဝဒဿနေန သုခသညံ ပဟာယ ဒုက္ခာနုပဿနာမုခေန နိဗ္ဗိန္ဒမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ၊ ပရမတ္ထဝိသုဒ္ဓိံ ပါပုဏာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ—

"သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာတိ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ"တိ[၄]။

စတ္တာရိ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ပုရိမနယေနေဝ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ "**စတ္တာရိ နာမ ကိ**"န္တိ။ တတ္ထ ဣမဿ ပဉှဿ ဗျာကရဏပက္ခေ ကတ္ထစိ ပုရိမနယေနေဝ စတ္တာရော အာဟာရာ အဓိပ္ပေတာ။ ယထာဟ—

၁-အံ ၃-၂၉၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ။

“Catūsu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu catūsu, catūsu āhāresu. Imesu kho bhikkhave catūsu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Cattāro pañhā cattāro uddesā cattāri veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[1].

Katthaci yesu subhāvitacitto anupubbena dukkhassantakaro hoti, tāni cattāri satipaṭṭhānāni. Yathāha kajaṅgalā bhikkhunī—

“Catūsu āvuso dhammesu bhikkhu sammā subhāvitacitto sammā pariyantadassāvī sammattaṁ abhisamecca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti. Katamesu catūsu, catūsu satipaṭṭhānesu. Imesu kho āvuso catūsu dhammesu bhikkhu sammā subhāvita-citto -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Cattāro pañhā cattāro uddesā cattāri veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ Bhagavatā, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[2].

Idha pana yesaṁ catunnaṁ anubodhappaṭivedhato bhavataṇhāchedo[3] hoti, yasmā tāni cattāri ariyasaccāni adhippetāni. Yasmā vā iminā pariyāyena byākataṁ subyākatameva hoti, tasmā thero **cattārīti** paccanubhāsitvā **“ariyasaccānī”**ti vissajjeti. Tattha **cattārīti** gaṇanaparicchedo. **Ariyasaccānī**ti ariyāni saccāni, avitathāni avisaṁvādakānīti attho. Yathāha—

“Imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni tathāni avitathāni anaññathāni, tasmā ariyasaccānīti vuccantī”ti[4].

Yasmā vā sadevakena lokena araṇīyato abhigamanīyatoti vuttaṁ hoti, vāyamitabbaṭṭhānasaññite[5] aye vā iriyanato, anaye vā na iriyanato, sattatiṁsabodhipakkhiya-ariyadhammasamāyogato vā ariyasammatā Buddhapaccekabuddhabuddhasāvakā etāni paṭivijjhanti, tasmāpi “ariyasaccānī”ti vuccanti. Yathāha—

1. Aṁ 3. 298 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 301 piṭṭhe. 3. Bhavataṇhupacchedo (Sī, Syā)
4. Saṁ 3. 381 piṭṭhe. 5. Vāyamitabbayuttaṭṭhānasaññite (Syā, Ka)

“စတူသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု စတူသု၊ စတူသု အာဟာရေသု။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ စတူသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘စတ္တာရော ပဉှာ စတ္တာရော ဥဒ္ဒေသာ စတ္တာရိ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၁]။

ကတ္ထစိ ယေသု သုဘာဝိတစိတ္တော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ၊ တာနိ စတ္တာရိ သတိပဋ္ဌာနာနိ။ ယထာဟ ကဇင်္ဂလာ ဘိက္ခုနီ—

“စတူသု အာဝုသော ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ သုဘာဝိတစိတ္တော သမ္မာ ပရိယန္တဒဿာဝီ သမ္မတ္တံ အဘိသမေစ္စ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု စတူသု၊ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု။ ဣမေသု ခေါ အာဝုသော စတူသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ သုဘာဝိတစိတ္တော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘စတ္တာရော ပဉှာ စတ္တာရော ဥဒ္ဒေသာ စတ္တာရိ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၂]။

ဣဓ ပန ယေသံ စတုန္နံ အနုဗောဓပ္ပဋိဝေဓတော ဘဝတဏှာစ္ဆေဒေါ[၃] ဟောတိ၊ ယသ္မာ တာနိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ အဓိပ္ပေတာနိ။ ယသ္မာ ဝါ ဣမိနာ ပရိယာယေန ဗျာကတံ သုဗျာကတမေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ ထေရော **စတ္တာရီ**တိ ပစ္စနုဘာသိတွာ “**အရိယသစ္စာနီ**”တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တတ္ထ **စတ္တာရီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **အရိယသစ္စာနီ**တိ အရိယာနိ သစ္စာနိ၊ အဝိတထာနိ အဝိသံဝါဒကာနီတိ အတ္ထော။ ယထာဟ—

“ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ”တိ[၄]။

ယသ္မာ ဝါ သဒေဝကေန လောကေန အရဏီယတော အဘိဂမနီယတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဝါယမိတဗ္ဗဋ္ဌာနသညိတေ[၅] အယေ ဝါ ဣရိယနတော, အနယေ ဝါ န ဣရိယနတော, သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယအရိယဓမ္မသမာယောဂတော ဝါ အရိယသမ္မတာ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာ ဧတာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာပိ “အရိယသစ္စာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ—

၁-အံ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဘဝတဏှုပစ္ဆေဒေါ (သီ၊ သျာ)
၄-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝါယမိတဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌာနသညိတေ (သျာ၊ က)

“Cattārimāni bhikkhave ariyasaccāni -pa-. Imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni, ariyā imāni paṭivijjhanti, tasmā ariyasaccānīti vuccantī”ti.

Api ca ariyassa Bhagavato saccānītipi ariyasaccāni. Yathāha—

“Sadevake bhikkhave -pa- sadevamanussāya Tathāgato ariyo, tasmā ariyasaccānīti vuccantī”ti[1].

Atha vā etesaṁ abhisambuddhattā ariyabhāvasiddhitopi ariyasaccāni. Yathāha—

“Imesaṁ kho bhikkhave catunnaṁ ariyasaccānaṁ yathābhūtaṁ abhisambuddhattā Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddhoti vuccatī”ti[2].

Ayametesaṁ padattho. Etesaṁ pana ariyasaccānaṁ anubodhappaṭivedhato bhavataṇhāchedo hoti. Yathāha—

“Tayidaṁ bhikkhave dukkhaṁ ariyasaccaṁ anubuddhaṁ paṭividdhaṁ -pa- dukkhanirodhagāminipaṭipadā ariyasaccaṁ anubuddhaṁ paṭividdhaṁ, ucchinnā bhavataṇhā, khīṇā bhavanetthi, natthi dāni punabbhavo”ti[3].

Pañca nāma kintipañhavaṇṇanā

Imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā purimanayeneva uttariṁ pañhaṁ pucchati **“pañca nāma kin**”ti. Thero **pañcā**ti paccanubhāsitvā **“upādānakkhandhā**”ti vissajjeti. Tattha **pañcā**ti gaṇanaparicchedo. Upādānajanitā upādānajanakā vā khandhā upādānakkhandhā, yaṁkiñci rūpaṁ vedanā saññā saṅkhārā viññāṇañca sāsavā upādāniyā, etesametaṁ adhivacanaṁ. Pubbanayeneva cettha “pañcupādānakkhandhā”ti vuttaṁ, na aññesaṁ pañcannamabhāvato. Yathāha—

“Pañcasu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu pañcasu, pañcasu upādānakkhandhesu. Imesu kho bhikkhave pañcasu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Pañca pañhā pañca

1. Saṁ 3. 381 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 379 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 378 piṭṭhe.

“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ အရိယသစ္စာနိ။ပ။ ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ အရိယာ ဣမာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ”တိ။

အပိ စ အရိယဿ ဘဂဝတော သစ္စာနီတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ—

“သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ တထာဂတော အရိယော၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ”တိ[၁]။

အထ ဝါ ဧတေသံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ အရိယဘာဝသိဒ္ဓိတောပိ အရိယသစ္စာနိ။ယထာဟ—

“ဣမေသံ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ယထာဘူတံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၂]။

အယမေတေသံ ပဒတ္ထော။ ဧတေသံ ပန အရိယသစ္စာနံ အနုဗောဓပ္ပဋိဝေဓတော ဘဝတဏှာစ္ဆေဒေါ ဟောတိ။ ယထာဟ—

“တယိဒံ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ အနုဗုဒ္ဓံ ပဋိဝိဒ္ဓံ။ပ။ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ အနုဗုဒ္ဓံ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ ဥစ္ဆိန္နာ ဘဝတဏှာ၊ ခီဏာ ဘဝနေတ္တိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ[၃]။

ပဉ္စ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ပုရိမနယေနေဝ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “**ပဉ္စ နာမ ကိ**”န္တိ။ ထေရော **ပဉ္စာ**တိ ပစ္စနုဘာသိတွာ “**ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ**”တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တတ္ထ **ပဉ္စာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ ဥပါဒါနဇနိတာ ဥပါဒါနဇနကာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ယံကိဉ္စိ ရူပံ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏဉ္စ သာသဝါ ဥပါဒါနိယာ၊ ဧတေသမေတံ အဓိဝစနံ။ ပုဗ္ဗနယေနေဝ စေတ္ထ “ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ”တိ ဝုတ္တံ၊ န အညေသံ ပဉ္စန္နမဘာဝတော။ ယထာဟ—

“ပဉ္စသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု ပဉ္စသု၊ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘ပဉ္စ ပဉှာ ပဉ္စ

၁-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ။

uddesā pañca veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[1].

Ettha ca pañcakkhandhe udayabbayavasena sammasanto vipassanāmataṁ laddhā anupubbena nibbānāmataṁ sacchikaroti. Yathāha—

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan”ti[2].

Cha nāma kintipañhavaṇṇanā

Evaṁ imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā purimanayeneva uttariṁ pañhaṁ pucchati **“cha nāma kin”**ti. Thero **cha**-iti paccanubhāsitvā **“ajjhattikāni āyatanānī”**ti vissajjeti. Tattha **cha**-iti gaṇanaparicchedo, ajjhatte niyuttāni, attānaṁ vā adhikatvā pavattāni **ajjhattikāni.** Āyatanato, āyassa vā tananato, āyatassa vā saṁsāradukkhassa nayanato āyatanāni, cakkhusotaghānajivhākāyamanānametaṁ adhivacanaṁ. Pubbanayena cettha “cha ajjhattikāni āyatanānī”ti vuttaṁ, na aññesaṁ channamabhāvato. Yathāha—

“Chasu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu chasu, chasu ajjhattikesu āyatanesu. Imesu kho bhikkhave chasu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Cha pañhā cha uddesā cha veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[1].

Ettha ca cha ajjhattikāni āyatanāni, “suñño gāmoti kho bhikkhave channetaṁ ajjhattikānaṁ āyatanānaṁ adhivacanan”ti[3] vacanato suññato pubbuḷakamarīcikādīni viya aciraṭṭhitikato tucchato vañcanato ca samanupassaṁ nibbindamāno anupubbena dukkhassantaṁ katvā maccurājassa adassanaṁ upeti. Yathāha—

---

1. Aṁ 3. 298 piṭṭhe. 2. Khu 1. 67 piṭṭhe. 3. Saṁ 2. 383 piṭṭhe.

ဥဒ္ဒေသာ ပဉ္စ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဥဒယဗ္ဗယဝသေန သမ္မသန္တော ဝိပဿနာမတံ လဒ္ဓါ အနုပုဗ္ဗေန နိဗ္ဗာနာမတံ သစ္ဆိကရောတိ။ ယထာဟ—

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတိ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ”န္တိ[၂]။

ဆ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ပုရိမနယေနေဝ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “**ဆ နာမ ကိံ**”န္တိ။ ထေရော **ဆ**ဣတိ ပစ္စနုဘာသိတွာ “**အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ**”တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တတ္ထ **ဆ**ဣတိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ အဇ္ဈတ္တေ နိယုတ္တာနိ, အတ္တာနံ ဝါ အဓိကတွာ ပဝတ္တာနိ **အဇ္ဈတ္တိကာနိ**။ အာယတနတော, အာယဿ ဝါ တနနတော, အာယတဿ ဝါ သံသာရဒုက္ခဿ နယနတော အာယတနာနိ၊ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယမနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ပုဗ္ဗနယေန စေတ္ထ “ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနီ”တိ ဝုတ္တံ၊ န အညေသံ ဆန္နမဘာဝတော။ ယထာဟ—

“ဆသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု ဆသု၊ ဆသု အဇ္ဈတ္တိကေသု အာယတနေသု။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ ဆသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘ဆ ပဉှာ ဆ ဥဒ္ဒေသာ ဆ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ၊ “သုညော ဂါမောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဆန္နေတံ အဇ္ဈတ္တိကာနံ အာယတနာနံ အဓိဝစန”န္တိ[၃] ဝစနတော သုညတော ပုဗ္ဗုဠကမရီစိကာဒီနိ ဝိယ အစိရဋ္ဌိတိကတော တုစ္ဆတော ဝဉ္စနတော စ သမနုပဿံ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော အနုပုဗ္ဗေန ဒုက္ခဿန္တံ ကတွာ မစ္စုရာဇဿ အဒဿနံ ဥပေတိ။ ယထာဟ—

၁-အံ ၃-၂၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၃၈၃-ပိဋ္ဌေ။

“Yathā pubbuḷakaṁ passe, yathā passe marīcikaṁ.
Evaṁ lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passatī”ti[1].

Satta nāma kintipañhavaṇṇanā

Imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā uttariṁ pañhaṁ pucchati **“satta nāma kin”**ti. Thero kiñcāpi mahāpañhabyākaraṇe satta viññāṇaṭṭhitiyo vuttā, api ca kho pana yesu dhammesu subhāvitacitto bhikkhu dukkhassantakaro hoti, te dassento **“satta bojjhaṅgā”**ti vissajjeti. Ayampi cattho Bhagavatā anumato eva. Yathāha—

“Paṇḍitā gahapatayo kajaṅgalikā bhikkhunī, mahāpaññā gahapatayo kajaṅgalikā bhikkhunī, mañcepi tumhe gahapatayo upasaṅkamitvā etamatthaṁ paṭipuccheyyātha, ahampi cetaṁ evameva byākareyyaṁ, yathā taṁ kajaṅgalikāya bhikkhuniyā byākatan”ti[2].

Tāya ca evaṁ byākataṁ—

“Sattasu āvuso dhammesu bhikkhu sammā subhāvitacitto -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu sattasu, sattasu bojjhaṅgesu. Imesu kho āvuso sattasu dhammesu bhikkhu sammā subhāvitacitto -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Satta pañhā satta uddesā satta veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ Bhagavatā, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[3].

Evamayamattho Bhagavatā anumato evāti veditabbo.

Tattha **sattā**ti ūnādhikanivāraṇagaṇanaparicchedo. **Bojjhaṅgā**ti sati-ādīnaṁ dhammānametaṁ adhivacanaṁ. Tatrāyaṁ padattho—etāya lokiyalokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanakāmasukhattakilamathānuyoga ucchedasassatābhinivesādi anekupaddavappaṭipakkhabhūtāya satidhammavicayavīriyapītippassaddhisamādhupekkhāsaṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā **bodhi**, kilesasantānaniddāya uṭṭhahaki, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikarotīti vuttaṁ hoti. Yathāha “satta bojjhaṅge bhāvetvā anuttaraṁ

1. Khu 1. 39 piṭṭhe Dhammapade. 2. Aṁ 3. 303 piṭṭhe. 3. Aṁ 3. 301 piṭṭhe.

“ယထာ ပုဗ္ဗုဠကံ ပဿေ၊ ယထာ ပဿေ မရီစိကံ။
ဧဝံ လောကံ အဝေက္ခန္တံ၊ မစ္စုရာဇာ န ပဿတီ”တိ[၁]။

သတ္တ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ **“သတ္တ နာမ ကိ”**န္တိ။ ထေရော ကိဉ္စာပိ မဟာပဉှဗျာကရဏေ သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော ဝုတ္တာ၊ အပိ စ ခေါ ပန ယေသု ဓမ္မေသု သုဘာဝိတစိတ္တော ဘိက္ခု ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ၊ တေ ဒဿေန္တော **“သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ”**တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ အယမ္ပိ စတ္ထော ဘဂဝတာ အနုမတော ဧဝ။ ယထာဟ—

“ပဏ္ဍိတာ ဂဟပတယော ကဇင်္ဂလိကာ ဘိက္ခုနီ၊ မဟာပညာ ဂဟပတယော ကဇင်္ဂလိကာ ဘိက္ခုနီ၊ မဉ္စေပိ တုမှေ ဂဟပတယော ဥပသင်္ကမိတွာ ဧတမတ္ထံ ပဋိပုစ္ဆေယျာထ၊ အဟမ္ပိ စေတံ ဧဝမေဝ ဗျာကရေယျံ၊ ယထာ တံ ကဇင်္ဂလိကာယ ဘိက္ခုနိယာ ဗျာကတ”န္တိ[၂]။

တာယ စ ဧဝံ ဗျာကတံ—

“သတ္တသု အာဝုသော ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ သုဘာဝိတစိတ္တော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု သတ္တသု၊ သတ္တသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။ ဣမေသု ခေါ အာဝုသော သတ္တသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ သုဘာဝိတစိတ္တော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘သတ္တ ပဉှာ သတ္တ ဥဒ္ဒေသာ သတ္တ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၃]။

ဧဝမယမတ္ထော ဘဂဝတာ အနုမတော ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **သတ္တာ**တိ ဦနာဓိကနိဝါရဏဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိ သတိအာဒီနံ ဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ တတြာယံ ပဒတ္ထော—ဧတာယ လောကိယလောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂ ဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒိ အနေကုပဒ္ဒဝပ္ပဋိပက္ခဘူတာယ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိပ္ပဿဒ္ဓိသမာဓုပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ **ဗောဓိ၊** ကိလေသသန္တာနနိဒ္ဒါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ “သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေတွာ အနုတ္တရံ

၁-ခု ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-အံ ၃-၃၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၃-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။

sammāsambodhiṁ abhisambuddho”ti. Yathāvuttappakārāya vā etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvakopi **bodhi**. Iti tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgabhūtattā **bojjhaṅgā** jhānaṅgamaggaṅgāni viya, tassa vā bodhīti laddhavohārassa ariyasāvakassa aṅgabhūtattāpi **bojjhaṅgā** senaṅgarathaṅgādayo viya.

Apica **“bojjhaṅgā**ti kenaṭṭhena bojjhaṅgā, bodhāya saṁvattantīti bojjhaṅgā, bujjhantīti bojjhaṅgā, anubujjhantīti bojjhaṅgā, paṭibujjhantīti bojjhaṅgā, sambujjhantīti bojjhaṅgā”ti[1] imināpi paṭisambhidāyaṁ vuttena vidhinā bojjhaṅgānaṁ bojjhaṅgaṭṭho veditabbo. Evamime satta bojjhaṅge bhāvento bahulīkaronto na cirasseva ekantanibbidādiguṇapaṭilābhī hoti, tena diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hotīti vuccati. Vuttañcetaṁ Bhagavatā—

> “Sattime bhikkhave bojjhaṅgā bhāvitā bahulīkatā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattantī”ti[2].

Aṭṭha nāma kintipañhavaṇṇanā

Evaṁ imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā uttariṁ pañhaṁ pucchati **“aṭṭha nāma kin”**ti. Thero kiñcāpi mahāpañhabyākaraṇe aṭṭha lokadhammā vuttā, apica kho pana yesu dhammesu subhāvitacitto bhikkhu dukkhassantakaro hoti, te dassento “ariyāni aṭṭha maggaṅgānī”ti avatvā yasmā aṭṭhaṅgavinimutto maggo nāma natthi, aṭṭhaṅgamattameva tu maggo, tasmā tamatthaṁ sādhento desanāvilāsena **“ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”**ti vissajjeti. Bhagavatāpi cāyamattho desanānayo ca anumato eva. Yathāha—

> “Paṇḍitā gahapatayo kajaṅgalikā bhikkhunī -pa-. Ahampi evameva byākareyyaṁ, yathā taṁ kajaṅgalikāya bhikkhuniyā byākatan”ti[3].

1. Khu 9. 302 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 75 piṭṭhe. 3. Aṁ 3. 303 piṭṭhe.

သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ။ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဝါ ဧတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ အရိယသာဝကောပိ **ဗောဓိ**။ ဣတိ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂဘူတတ္တာ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ** ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါနိ ဝိယ၊ တဿ ဝါ ဗောဓီတိ လဒ္ဓဝေါဟာရဿ အရိယသာဝကဿ အင်္ဂဘူတတ္တာပိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ** သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။

အပိစ “**ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိ ကေနဋ္ဌေန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ အနုဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပဋိဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သမ္ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ”တိ[၁] ဣမိနာပိ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဝုတ္တေန ဝိဓိနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမိမေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေန္တော ဗဟုလီကရောန္တော န စိရဿေဝ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါဒိဂုဏပဋိလာဘီ ဟောတိ၊ တေန ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

> “သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ နိရောဓာယ ဥပသမာယ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ[၂]။

အဋ္ဌ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “**အဋ္ဌ နာမ ကိ**”န္တိ။ ထေရော ကိဉ္စာပိ မဟာပဉှဗျာကရဏေ အဋ္ဌ လောကဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ အပိစ ခေါ ပန ယေသု ဓမ္မေသု သုဘာဝိတစိတ္တော ဘိက္ခု ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ၊ တေ ဒဿေန္တော “အရိယာနိ အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂါနီ”တိ အဝတွာ ယသ္မာ အဋ္ဌင်္ဂဝိနိမုတ္တော မဂ္ဂေါ နာမ နတ္ထိ၊ အဋ္ဌင်္ဂမတ္တမေဝ တု မဂ္ဂေါ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ သာဓေန္တော ဒေသနာဝိလာသေန “**အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ**”တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ ဘဂဝတာပိ စာယမတ္ထော ဒေသနာနယော စ အနုမတော ဧဝ။ ယထာဟ—

> “ပဏ္ဍိတာ ဂဟပတယော ကဇင်္ဂလိကာ ဘိက္ခုနီ။ပ။ အဟမ္ပိ ဧဝမေဝ ဗျာကရေယျံ၊ ယထာ တံ ကဇင်္ဂလိကာယ ဘိက္ခုနိယာ ဗျာကတ”န္တိ[၃]။

၁-ခု ၉-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၃-၃၀၃-ပိဋ္ဌေ။

tāya ca evaṁ byākataṁ—

> “Aṭṭhasu āvuso dhammesu bhikkhu sammā subhāvitacitto -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Aṭṭha pañhā aṭṭha uddesā aṭṭha veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ Bhagavatā, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[1].

Evamayaṁ attho ca desanānayo ca Bhagavatā anumato evāti veditabbo.

Tattha **ariyo**ti nibbānatthikehi abhigantabbo, apica ārakā kilesehi vattanato, ariyabhāvakaraṇato, ariyaphalapaṭilābhato cāpi ariyoti veditabbo. Aṭṭha aṅgāni assāti **aṭṭhaṅgiko**. Svāyaṁ caturaṅgikā viya senā, pañcaṅgikaṁ viya ca tūriyaṁ[2] aṅgavinibbhogena anupalabbhasabhāvato aṅgamattamevāti veditabbo. Maggati iminā nibbānaṁ, sayaṁ vā maggati, kilese mārento vā gacchatīti **maggo**.

Evamaṭṭhappabhedañcimaṁ[3] aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvento bhikkhu avijjaṁ bhindati, vijjaṁ uppādeti, nibbānaṁ sacchikaroti, tena diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hotīti vuccati. Vuttañhetaṁ—

> “Seyyathāpi bhikkhave sālisūkaṁ vā yavasūkaṁ vā sammā paṇihitaṁ hatthena vā pādena vā akkantaṁ hatthaṁ vā pādaṁ vā bhecchati[4], lohitaṁ vā uppādessatīti ṭhānametaṁ vijjati. Taṁ kissa hetu, sammā paṇihitattā bhikkhave sūkassa, evameva kho bhikkhave so vata bhikkhu sammā paṇihitāya diṭṭhiyā sammā paṇihitāya maggabhāvanāya avijjaṁ bhecchati[4], vijjaṁ uppādessati, nibbānaṁ sacchikarissatīti ṭhānametaṁ vijjatī”ti[5].

Nava nāma kintipañhavaṇṇanā

Imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā uttariṁ pañhaṁ pucchati “**nava nāma kin**”ti. Thero **nava**-iti paccanubhāsitvā “**sattāvāsā**”ti vissajjeti. Tattha **navā**ti gaṇanaparicchedo. **Sattā**ti jīvitindriyappaṭibaddhe

1. Aṁ 3. 301 piṭṭhe. 2. Turiyaṁ (Sī) 3. Evamatthappabhedañcimaṁ (Sī)
4. Chejjati (Sī) 5. Aṁ 1. 7 piṭṭhe.

တာယ စ ဧဝံ ဗျာကတံ—

> “အဋ္ဌသု အာဝုသော ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ သုဘာဝိတစိတ္တော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘အဋ္ဌ ပဉှာ အဋ္ဌ ဥဒ္ဒေသာ အဋ္ဌ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၁]။

ဧဝမယံ အတ္ထော စ ဒေသနာနယော စ ဘဂဝတာ အနုမတော ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **အရိယော**တိ နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ အဘိဂန္တဗ္ဗော၊ အပိစ အာရကာ ကိလေသေဟိ ဝတ္တနတော, အရိယဘာဝကရဏတော, အရိယဖလပဋိလာဘ-တော စာပိ အရိယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဋ္ဌ အင်္ဂါနိ အဿာတိ **အဋ္ဌင်္ဂိကော**။ သွာယံ စတုရင်္ဂိကာ ဝိယ သေနာ, ပဉ္စင်္ဂိကံ ဝိယ စ တူရိယံ[၂] အင်္ဂဝိနိဗ္ဘောဂေန အနုပလဗ္ဘသဘာဝတော အင်္ဂမတ္တမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မဂ္ဂတိ ဣမိနာ နိဗ္ဗာနံ, သယံ ဝါ မဂ္ဂတိ, ကိလေသေ မာရေန္တော ဝါ ဂစ္ဆတီတိ **မဂ္ဂေါ**။

ဧဝမဋ္ဌပ္ပဘေဒဉ္စိမံ[၃] အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော ဘိက္ခု အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒတိ၊ ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ၊ တေန ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

> “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ သာလိသူကံ ဝါ ယဝသူကံ ဝါ သမ္မာ ပဏိဟိတံ ဟတ္ထေန ဝါ ပါဒေန ဝါ အက္ကန္တံ ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဘေစ္ဆတိ[၄]၊ လောဟိတံ ဝါ ဥပ္ပါဒေဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ သမ္မာ ပဏိဟိတတ္တာ ဘိက္ခဝေ သူကဿ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ သော ဝတ ဘိက္ခု သမ္မာ ပဏိဟိတာယ ဒိဋ္ဌိယာ သမ္မာ ပဏိဟိတာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ အဝိဇ္ဇံ ဘေစ္ဆတိ[၄]၊ ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေဿတိ၊ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရိဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[၅]။

နဝ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “**နဝ နာမ ကိ**”န္တိ။ ထေရော **နဝ**ဣတိ ပစ္စနုဘာသိတွာ “**သတ္တာဝါသာ**”တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ တတ္ထ **နဝါ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **သတ္တာ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယပ္ပဋိဗဒ္ဓေ

၁-အံ ၃-၃၀၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တုရိယံ (သီ) ၃-ဧဝမတ္ထပ္ပဘေဒဉ္စိမံ (သီ)
၄-ဆေဇ္ဇတိ (သီ) ၅-အံ ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။

khandhe upādāya paññattā pāṇino paṇṇatti vā. **Āvāsā**ti āvasanti etesūti āvāsā, sattānaṁ āvāsā sattāvāsā. Esa desanāmaggo, atthato pana navavidhānaṁ sattānametaṁ adhivacanaṁ. Yathāha—

“Santāvuso sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā, ayaṁ paṭhamo sattāvāso. Santāvuso sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā, ayaṁ dutiyo sattāvāso. Santāvuso sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā Ābhassarā, ayaṁ tatiyo sattāvāso. Santāvuso sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā Subhakiṇhā, ayaṁ catuttho sattāvāso. Santāvuso sattā asaññino appaṭisaṁvedino seyyathāpi devā Asaññasattā, ayaṁ pañcamo sattāvāso. Santāvuso sattā sabbaso rūpasaññānaṁ -pa- Ākāsānañcāyatanūpagā, ayaṁ chaṭṭho sattāvāso. Santāvuso sattā -pa- Viññāṇañcāyatanūpagā, ayaṁ sattamo sattāvāso. Santāvuso sattā -pa- Ākiñcaññāyatanūpagā, ayaṁ aṭṭhamo sattāvāso. Santāvuso sattā -pa- Nevasaññānāsaññāyatanūpagā, ayaṁ navamo sattāvāso”ti[1].

Purimanayeneva cettha “nava sattāvāsā”ti vuttaṁ, na aññesaṁ navannama-bhāvato. Yathāha—

“Navasu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu navasu, navasu sattāvāsesu. Imesu kho bhikkhave navasu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Nava pañhā nava uddesā nava veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[2].

1. Dī 3. 218 piṭṭhe.

2. Aṁ 3. 299 piṭṭhe.

ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ပညတ္တာ ပါဏိနော ပဏ္ဏတ္တိ ဝါ။ **အာဝါသာ**တိ အာဝသန္တိ ဧတေသူတိ အာဝါသာ၊ သတ္တာနံ အာဝါသာ သတ္တာဝါသာ။ ဧသ ဒေသနာမဂ္ဂေါ၊ အတ္ထတော ပန နဝဝိဓာနံ သတ္တာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ယထာဟ—

“သန္တာဝုသော သတ္တာ နာနတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ မနုဿာ ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ ဧကစ္စေ စ ဝိနိပါတိကာ၊ အယံ ပဌမော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ ဗြဟ္မကာယိကာ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တာ၊ အယံ ဒုတိယော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ ဧကတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ အာဘဿရာ၊ အယံ တတိယော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ ဧကတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ သုဘကိဏှာ၊ အယံ စတုတ္ထော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ အသညိနော အပ္ပဋိသံဝေဒိနော သေယျထာပိ ဒေဝါ အသညသတ္တာ၊ အယံ ပဉ္စမော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ။ပ။ အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂါ၊ အယံ ဆဋ္ဌော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ။ပ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနူပဂါ၊ အယံ သတ္တမော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ။ပ။ အာကိဉ္စညာယတနူပဂါ၊ အယံ အဋ္ဌမော သတ္တာဝါသော။ သန္တာဝုသော သတ္တာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနူပဂါ၊ အယံ နဝမော သတ္တာဝါသော”တိ[၁]။

ပုရိမနယေနေဝ စေတ္ထ “နဝ သတ္တာဝါသာ”တိ ဝုတ္တံ၊ န အညေသံ နဝန္နမ-ဘာဝတော။ ယထာဟ—

“နဝသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု နဝသု၊ နဝသု သတ္တာဝါသေသု။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ နဝသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘နဝ ပဉှာ နဝ ဥဒ္ဒေသာ နဝ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၂]။

၁-ဒီ ၃-၂၁၈-ပိဋ္ဌေ။

၂-အံ ၃-၂၉၉-ပိဋ္ဌေ။

Ettha ca “nava dhammā pariññeyyā. Katame nava, nava sattāvāsā”ti[1] vacanato navasu sattāvāsesu ñātapariññāya dhuvasubhasukhattabhāvadassanaṁ pahāya suddhasaṅkhārapuñjamattadassanena nibbindamāno tīraṇapariññāya aniccānupassanena virajjamāno dukkhānupassanena vimuccamāno anattānupassanena sammā pariyantadassāvī pahānapariññāya sammattamabhisamecca diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti. Tenetaṁ vuttaṁ—

“Navasu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- diṭṭheva dhamme dukkhassantakaro hoti. Katamesu navasu, navasu sattāvāsesū”ti[2].

Dasa nāma kintipañhavaṇṇanā

Evaṁ imināpi pañhabyākaraṇena āraddhacitto Satthā uttariṁ pañhaṁ pucchati **“dasa nāma kin”**ti. Tattha kiñcāpi imassa pañhassa ito aññatra veyyākaraṇesu dasa akusalakammapathā vuttā. Yathāha—

“Dasasu bhikkhave dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. Katamesu dasasu, dasasu akusalakammapathesu. Imesu kho bhikkhave dasasu dhammesu bhikkhu sammā nibbindamāno -pa- dukkhassantakaro hoti. ‘Dasa pañhā dasa uddesā dasa veyyākaraṇānī’ti iti yaṁ taṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttan”ti[2].

Idha pana yasmā ayamāyasmā attānaṁ anupanetvā aññaṁ byākātukāmo, yasmā vā iminā pariyāyena byākataṁ subyākatameva hoti, tasmā yehi dasahi aṅgehi samannāgato arahāti pavuccati, tesaṁ adhigamaṁ dīpento **“dasahaṅgehi samannāgato arahāti pavuccatī”**ti puggalādhiṭṭhānāya desanāya vissajjeti. Yato ettha yehi dasahi aṅgehi samannāgato arahāti pavuccati, tāni dasaṅgāni “dasa nāma kin”ti puṭṭhena therena niddiṭṭhānīti veditabbāni. Tāni ca dasa—

Asekho asekhoti bhante vuccati, kittāvatā nu kho bhante bhikkhu asekho hotīti. Idha bhikkhave bhikkhu

1. Dī 3. 252 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 299 piṭṭhe.

ဧတ္ထ စ “နဝ ဓမ္မာ ပရိညေယျာ။ ကတမေ နဝ၊ နဝ သတ္တာဝါသာ”တိ[၁] ဝစနတော နဝသု သတ္တာဝါသေသု ဉာတပရိညာယ ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝဒဿနံ ပဟာယ သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇမတ္တဒဿနေန နိဗ္ဗိန္ဒမာနော တီရဏပရိညာယ အနိစ္စာနုပဿနေန ဝိရဇ္ဇမာနော ဒုက္ခာနုပဿနေန ဝိမုစ္စမာနော အနတ္တာနုပဿနေန သမ္မာ ပရိယန္တဒဿာဝီ ပဟာနပရိညာယ သမ္မတ္တမဘိသမေစ္စ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ—

“နဝသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု နဝသု၊ နဝသု သတ္တာဝါသေသူ”တိ[၂]။

ဒသ နာမ ကိန္တိပဉှဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဣမိနာပိ ပဉှဗျာကရဏေန အာရဒ္ဓစိတ္တော သတ္ထာ ဥတ္တရိံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “**ဒသ နာမ ကိ**”န္တိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဣမဿ ပဉှဿ ဣတော အညတြ ဝေယျာကရဏေသု ဒသ အကုသလကမ္မပထာ ဝုတ္တာ။ ယထာဟ—

“ဒသသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ကတမေသု ဒသသု၊ ဒသသု အကုသလကမ္မပထေသု။ ဣမေသု ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒသသု ဓမ္မေသု ဘိက္ခု သမ္မာ နိဗ္ဗိန္ဒမာနော။ပ။ ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ။ ‘ဒသ ပဉှာ ဒသ ဥဒ္ဒေသာ ဒသ ဝေယျာကရဏာနီ’တိ ဣတိ ယံ တံ ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေတံ ပဋိစ္စ ဝုတ္တ”န္တိ[၂]။

ဣဓ ပန ယသ္မာ အယမာယသ္မာ အတ္တာနံ အနုပနေတွာ အညံ ဗျာကာတုကာမော၊ ယသ္မာ ဝါ ဣမိနာ ပရိယာယေန ဗျာကတံ သုဗျာကတမေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ ယေဟိ ဒသဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော အရဟာတိ ပဝုစ္စတိ၊ တေသံ အဓိဂမံ ဒီပေန္တော “**ဒသဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော အရဟာတိ ပဝုစ္စတီ**”တိ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ ယတော ဧတ္ထ ယေဟိ ဒသဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော အရဟာတိ ပဝုစ္စတိ၊ တာနိ ဒသင်္ဂါနိ “ဒသ နာမ ကိ”န္တိ ပုဋ္ဌေန ထေရေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တာနိ စ ဒသ—

အသေခေါ အသေခေါတိ ဘန္တေ ဝုစ္စတိ၊ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ ဘိက္ခု အသေခေါ ဟောတီတိ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု

၁-ဒီ ၃-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၂၉၉-ပိဋ္ဌေ။

> asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsaṅkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekhena sammākammantena samannāgato hoti, asekhena sammā-ājīvena samannāgato hoti, asekhena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhena sammāñāṇena samannāgato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu asekho hotīti[1]—

Evamādīsu suttesu vuttanayeneva veditabbānīti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Kumārapañhavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Maṅgalasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana

Idāni Kumārapañhānantaraṁ nikkhittassa Maṅgalasuttassa atthavaṇṇanākkamo anuppatto, tassa idha nikkhepappayojanaṁ vatvā atthavaṇṇanaṁ karissāma. Seyyathidaṁ? Idañhi suttaṁ iminā anukkamena Bhagavatā avuttampi yvāyaṁ saraṇagamanehi sāsanotāro, sikkhāpadadvattiṁsākārakumārapañhehi ca sīlasamādhipaññāppabhedanayo dassito, sabbopesa paramamaṅgalabhūto, yato maṅgalatthikena etteva abhiyogo kātabbo, so casa maṅgalabhāvo iminā suttānusārena veditabboti dassanatthaṁ vuttaṁ.

Idamassa idha nikkhepappayojanaṁ.

---

1. Aṁ 3. 436 piṭṭhe.

> အသေခါယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခေန သမ္မာသင်္ကပ္ပေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခါယ သမ္မာဝါစာယ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခေန သမ္မာကမ္မန္တေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခေန သမ္မာအာဇီဝေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခေန သမ္မာဝါယာမေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခါယ သမ္မာသတိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခေန သမ္မာသမာဓိနာ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခေန သမ္မာဉာဏေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ အသေခါယ သမ္မာဝိမုတ္တိယာ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အသေခေါ ဟောတီတိ[၁]—

ဧဝမာဒီသု သုတ္တေသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

ကုမာရပဉှဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅–မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန

ဣဒါနိ ကုမာရပဉှာနန္တရံ နိက္ခိတ္တဿ မင်္ဂလသုတ္တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော၊ တဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ ဝတွာ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။ သေယျထိဒံ? ဣဒဉှိ သုတ္တံ ဣမိနာ အနုက္ကမေန ဘဂဝတာ အဝုတ္တမ္ပိ ယွာယံ သရဏဂမနေဟိ သာသနောတာရော, သိက္ခာပဒဒွတ္တိံသာကာရကုမာရပဉှေဟိ စ သီလသမာဓိပညာပ္ပဘေဒနယော ဒဿိတော၊ သဗ္ဗောပေသ ပရမမင်္ဂလဘူတော၊ ယတော မင်္ဂလတ္ထိကေန ဧတ္ထေဝ အဘိယောဂေါ ကာတဗ္ဗော၊ သော စဿ မင်္ဂလဘာဝေါ ဣမိနာ သုတ္တာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

ဣဒမဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ။

၁-အံ ၃–၄၃၆-ပိဋ္ဌေ။

Paṭhamamahāsaṅgītikathā

Evaṁ nikkhittassa panassa atthavaṇṇanatthaṁ ayaṁ mātikā—

“Vuttaṁ yena yadā yasmā, cetaṁ vatvā imaṁ vidhiṁ.
Evamiccādipāṭhassa, atthaṁ nānappakārato.

Vaṇṇayanto samuṭṭhānaṁ, vatvā yaṁ yattha maṅgalaṁ.
Vavatthapetvā taṁ tassa, maṅgalattaṁ vibhāvaye”ti.

Tattha **“vuttaṁ yena yadā yasmā, cetaṁ vatvā imaṁ vidhin”**ti ayaṁ tāva addhagāthā yadidaṁ “evaṁ me sutaṁ, ekaṁ samayaṁ Bhagavā -pa- Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsī”ti, idaṁ vacanaṁ sandhāya vuttā. Idañhi anussavavasena vuttaṁ, so ca Bhagavā Sayambhū anācariyako, tasmā nedaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa. Yato vattabbametaṁ “idaṁ vacanaṁ kena vuttaṁ, kadā, kasmā ca vuttan”ti. Vuccate—āyasmatā Ānandena vuttaṁ, tañca Paṭhamamahāsaṅgītikāle.

Paṭhamamahāsaṅgīti cesā sabbasuttanidānakosallatthamādito pabhuti evaṁ veditabbā. Dhammacakkappavattanañhi ādiṁ katvā yāva Subhaddaparibbājakavinayanā katabuddhakicce Kusinārāyaṁ upavattane Mallānaṁ Sālavane yamakasālānamantare visākhapuṇṇamadivase paccūsasamaye anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbute Bhagavati Lokanāthe Bhagavato parinibbāne sannipatitānaṁ sattannaṁ bhikkhusatasahassānaṁ saṁghatthero āyasmā Mahākassapo sattāhaparinibbute Bhagavati Subhaddena vuḍḍhapabbajitena “alaṁ āvuso mā socittha, mā paridevittha, sumuttā mayaṁ tena mahāsamaṇena, upaddutā ca homa ‘idaṁ vo kappati idaṁ vo na kappatī’ti, idāni pana mayaṁ yaṁ icchissāma, taṁ karissāma, yaṁ na icchissāma, na taṁ karissāmā”ti[1] vuttavacanamanussaranto “ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati yaṁ pāpabhikkhū ‘atītasatthukaṁ pāvacanan’ti maññamānā pakkhaṁ labhitvā na cirasseva saddhammaṁ antaradhāpeyyuṁ. Yāva ca dhammavinayo tiṭṭhati, tāva anatītasatthukameva pāvacanaṁ hoti. Yathāha Bhagavā—

1. Vi 4. 480; Dī 2. 134 piṭṭhesu.

ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကထာ

ဧဝံ နိက္ခိတ္တဿ ပနဿ အတ္ထဝဏ္ဏနတ္ထံ အယံ မာတိကာ—

“ဝုတ္တံ ယေန ယဒါ ယသ္မာ၊ စေတံ ဝတွာ ဣမံ ဝိဓိံ။
ဧဝမိစ္စာဒိပါဌဿ၊ အတ္ထံ နာနပ္ပကာရတော။

ဝဏ္ဏယန္တော သမုဋ္ဌာနံ၊ ဝတွာ ယံ ယတ္ထ မင်္ဂလံ။
ဝဝတ္ထပေတွာ တံ တဿ၊ မင်္ဂလတ္တံ ဝိဘာဝယေ”တိ။

တတ္ထ **“ဝုတ္တံ ယေန ယဒါ ယသ္မာ၊ စေတံ ဝတွာ ဣမံ ဝိဓိ”**န္တိ အယံ တာဝ အဍ္ဎဂါထာ ယဒိဒံ “ဧဝံ မေ သုတံ ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ။ပ။ ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသီ”တိ, ဣဒံ ဝစနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဣဒဉ္ဟိ အနုဿဝဝသေန ဝုတ္တံ၊ သော စ ဘဂဝါ သယမ္ဘူ အနာစရိယကော၊ တသ္မာ နေဒံ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။ ယတော ဝတ္တဗ္ဗမေတံ “ဣဒံ ဝစနံ ကေန ဝုတ္တံ, ကဒါ, ကသ္မာ စ ဝုတ္တ”န္တိ။ ဝုစ္စတေ—အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ဝုတ္တံ၊ တဉ္စ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ။

ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ စေသာ သဗ္ဗသုတ္တနိဒါနကောသလ္လတ္ထမာဒိတော ပဘုတိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဉ္ဟိ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇကဝိနယနာ ကတဗုဒ္ဓကိစ္စေ ကုသိနာရာယံ ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေ ယမကသာလာနမန္တရေ ဝိသာခပုဏ္ဏမဒိဝသေ ပစ္စူသသမယေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ လောကနာထေ ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနေ သန္နိပတိတာနံ သတ္တန္နံ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ သံဃတ္ထေရော အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ သတ္တာဟပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ သုဘဒ္ဒေန ဝုဍ္ဎပဗ္ဗဇိတေန “အလံ အာဝုသော မာ သောစိတ္ထ၊ မာ ပရိဒေဝိတ္ထ၊ သုမုတ္တာ မယံ တေန မဟာသမဏေန၊ ဥပဒ္ဒုတာ စ ဟောမ ‘ဣဒံ ဝေါ ကပ္ပတိ ဣဒံ ဝေါ န ကပ္ပတီ’တိ၊ ဣဒါနိ ပန မယံ ယံ ဣစ္ဆိဿာမ, တံ ကရိဿာမ၊ ယံ န ဣစ္ဆိဿာမ, န တံ ကရိဿာမာ”တိ[၁] ဝုတ္တဝစနမနုဿရန္တော “ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ ယံ ပါပဘိက္ခူ ‘အတီတသတ္ထုကံ ပါဝစန’န္တိ မညမာနာ ပက္ခံ လဘိတွာ နစိရဿေဝ သဒ္ဓမ္မံ အန္တရဓာပေယျုံ။ ယာဝ စ ဓမ္မဝိနယော တိဋ္ဌတိ၊ တာဝ အနတီတသတ္ထုကမေဝ ပါဝစနံ ဟောတိ။ ယထာဟ ဘဂဝါ—

၁-ဝိ ၄-၄၈၀၊ ဒီ ၂-၁၃၄-ပိဋ္ဌေသု။

‘Yo vo Ānanda mayā dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so vo mamaccayena Satthā’ti[1].

Yannūnāhaṁ dhammañca vinayañca saṅgāyeyyaṁ, yathayidaṁ sāsanaṁ addhaniyaṁ assa ciraṭṭhitikaṁ.

Yañcāhaṁ Bhagavatā—

‘Dhāressasi pana me tvaṁ Kassapa sāṇāni paṁsukūlāni nibbasanānī’ti vatvā cīvare sādhāraṇaparibhogena ceva,

‘Ahaṁ bhikkhave yāvade ākaṅkhāmi vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharāmi, Kassapopi bhikkhave yāvade ākaṅkhati vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharatī’ti—

Evamādinā nayena navānupubbavihārachaḷabhiññāppabhede uttarimanussadhamme attanā samasamaṭṭhapanena ca anuggahito, tassa me kimaññaṁ āṇaṇyaṁ bhavissati, nanu maṁ Bhagavā rājā viya sakakavaca-issariyānuppadānena attano kulavaṁsappatiṭṭhāpakaṁ puttaṁ ‘saddhammavaṁsappatiṭṭhāpako me ayaṁ bhavissatī’ti mantvā iminā asādhāraṇena anuggahena anuggahesī”ti cintayanto dhammavinayasaṅgāyanatthaṁ bhikkhūnaṁ ussāhaṁ janesi. Yathāha—

“Atha kho āyasmā Mahākassapo bhikkhū āmantesi, ekamidāhaṁ āvuso samayaṁ Pāvāya Kusināraṁ addhānamaggappaṭipanno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehī”ti[2] sabbaṁ **Subhaddakaṇḍaṁ** vitthāretabbaṁ.

Tato paraṁ āha—

“Handa mayaṁ āvuso dhammañca vinayañca saṅgāyeyyāma, pure adhammo dippati[3], dhammo paṭibāhiyyati, avinayo dippati, vinayo paṭibāhiyyati, pure adhammavādino balavanto honti, dhammavādino dubbalā honti, avinayavādino balavanto honti, vinayavādino dubbalā hontī”ti[4].

1. Dī 2. 126 piṭṭhe.
2. Dī 2. 133; Vi 4. 480 piṭṭhesu.
3. Dibbati (Ka)
4. Vi 4. 481 piṭṭhe.

‘ယော ဝေါ အာနန္ဒ မယာ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော၊ သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္ထာ’တိ[၁]။

ယန္နူနာဟံ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျံ, ယထယိဒံ သာသနံ အဒ္ဓနိယံ အဿ စိရဋ္ဌိတိကံ။

ယဉ္စာဟံ ဘဂဝတာ—

‘ဓာရေဿသိ ပန မေ တွံ ကဿပ သာဏာနိ ပံသုကူလာနိ နိဗ္ဗသနာနီ’တိ ဝတွာ စီဝရေ သာဓာရဏပရိဘောဂေန စေဝ,

‘အဟံ ဘိက္ခဝေ ယာဝဒေ အာကင်္ခါမိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရာမိ၊ ကဿပေါပိ ဘိက္ခဝေ ယာဝဒေ အာကင်္ခတိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ’တိ—

ဧဝမာဒိနာ နယေန နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဠဘိညာပ္ပဘေဒေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ အတ္တနာ သမသမဋ္ဌပနေန စ အနုဂ္ဂဟိတော၊ တဿ မေ ကိမညံ အာဏဏျံ ဘဝိဿတိ၊ နနု မံ ဘဂဝါ ရာဇာ ဝိယ သကကဝစဣဿရိယာနုပ္ပဒါနေန အတ္တနော ကုလဝံသပ္ပတိဋ္ဌာပကံ ပုတ္တံ ‘သဒ္ဓမ္မဝံသပ္ပတိဋ္ဌာပကော မေ အယံ ဘဝိဿတီ’တိ မန္တွာ ဣမိနာ အသာဓာရဏေန အနုဂ္ဂဟေန အနုဂ္ဂဟေသီ”တိ စိန္တယန္တော ဓမ္မဝိနယသင်္ဂါယနတ္ထံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟံ ဇနေသိ။ ယထာဟ—

“အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ၊ ဧကမိဒါဟံ အာဝုသော သမယံ ပါဝါယ ကုသိနာရံ အဒ္ဓါနမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟီ”တိ[၂] သဗ္ဗံ **သုဘဒ္ဒကဏ္ဍံ** ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။

တတော ပရံ အာဟ—

“ဟန္ဒ မယံ အာဝုသော ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျာမ၊ ပုရေ အဓမ္မော ဒိပ္ပတိ[၃]၊ ဓမ္မော ပဋိဗာဟိယျတိ၊ အဝိနယော ဒိပ္ပတိ၊ ဝိနယော ပဋိဗာဟိယျတိ၊ ပုရေ အဓမ္မဝါဒိနော ဗလဝန္တော ဟောန္တိ၊ ဓမ္မဝါဒိနော ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တိ၊ အဝိနယဝါဒိနော ဗလဝန္တော ဟောန္တိ၊ ဝိနယဝါဒိနော ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တီ”တိ[၄]။

၁-ဒီ ၂-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၂-၁၃၃၊ ဝိ ၄-၄၈၀-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဒိဗ္ဗတိ (က)
၄-ဝိ ၄-၄၈၁-ပိဋ္ဌေ။

Bhikkhū āhaṁsu “tena hi bhante thero bhikkhū uccinatū”ti. Thero sakalanavaṅgasatthusāsanapariyattidhare puthujjanasotāpannasaka-dāgāmi-anāgāmisukkhavipassakakhīṇāsavabhikkhū anekasate anekasahasse ca vajjetvā tipiṭakasabbapariyattippabhedadhare paṭisambhidāppatte mahānubhāve yebhuyyena Bhagavatā etadaggaṁ āropite tevijjādibhede khīṇāsavabhikkhūyeva ekūnapañcasate pariggahesi. Ye sandhāya idaṁ vuttaṁ “atha kho āyasmā Mahākassapo ekenūnapañca-arahantasatāni uccinī”ti[1].

Kissa pana thero ekenūnamakāsīti. Āyasmato Ānandattherassa okāsakaraṇatthaṁ. Tena hāyasmatā sahāpi vināpi na sakkā dhammasaṅgīti kātuṁ, so hāyasmā sekho sakaraṇīyo, tasmā saha na sakkā, yasmā panassa kiñci Dasabaladesitaṁ Suttageyyādikaṁ Bhagavato asammukhā paṭiggahitaṁ nāma natthi, tasmā vināpi na sakkā. Yadi evaṁ sekhopi samāno dhammasaṅgītiyā bahūkārattā therena uccinitabbo assa, atha kasmā na uccinitoti? Parūpavādavivajjanato. Thero hi āyasmante Ānande ativiya vissattho ahosi. Tathā hi naṁ sirasmiṁ palitesu jātesupi “na vāyaṁ kumārako mattamaññāsī”ti[2] kumārakavādena ovadati. Sakyakulappasuto cāyaṁ āyasmā Tathāgatassa bhātā cūḷapitu putto, tatra bhikkhū chandāgamanaṁ viya maññamānā “bahū asekhapaṭisambhidāppatte bhikkhū ṭhapetvā Ānandaṁ sekhapaṭisambhidāppattaṁ thero uccinī”ti upavadeyyuṁ, taṁ parūpavādaṁ parivivajjento “Ānandaṁ vinā saṅgīti na sakkā kātuṁ, bhikkhūnaṁyeva anumatiyā gahessāmī”ti na uccini.

Atha sayameva bhikkhū Ānandassatthāya theraṁ yāciṁsu. Yathāha—

“Bhikkhū āyasmantaṁ Mahākassapaṁ etadavocuṁ—‘ayaṁ bhante āyasmā Ānando kiñcāpi sekho, abhabbo chandā dosā mohā bhayā agatiṁ gantuṁ, bahu cānena Bhagavato santike dhammo ca vinayo ca pariyatto, tena hi bhante

1. Vi 4. 481 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 418 piṭṭhe.

ဘိက္ခူ အာဟံသု “တေန ဟိ ဘန္တေ ထေရော ဘိက္ခူ ဥစ္စိနတူ”တိ။ ထေရော သကလနဝင်္ဂသတ္ထုသာသနပရိယတ္တိဓရေ ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိသုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝဘိက္ခူ အနေကသတေ အနေကသဟဿေ စ ဝဇ္ဇေတွာ တိပိဋကသဗ္ဗပရိယတ္တိပ္ပဘေဒဓရေ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တေ မဟာနုဘာဝေ ယေဘုယျေန ဘဂဝတာ ဧတဒဂ္ဂံ အာရောပိတေ တေဝိဇ္ဇာဒိဘေဒေ ခီဏာသဝဘိက္ခူယေဝ ဧကူနပဉ္စသတေ ပရိဂ္ဂဟေသိ။ ယေ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ “အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဧကေနူနပဉ္စအရဟန္တသတာနိ ဥစ္စိနီ”တိ[၁]။

ကိဿ ပန ထေရော ဧကေနူနမကာသီတိ။ အာယသ္မတော အာနန္ဒတ္ထေရဿ ဩကာသကရဏတ္ထံ။ တေန ဟာယသ္မတာ သဟာပိ ဝိနာပိ န သက္ကာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ ကာတုံ၊ သော ဟာယသ္မာ သေခေါ သကရဏီယော၊ တသ္မာ သဟ န သက္ကာ၊ ယသ္မာ ပနဿ ကိဉ္စိ ဒသဗလဒေသိတံ သုတ္တဂေယျာဒိကံ ဘဂဝတော အသမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဝိနာပိ န သက္ကာ။ ယဒိ ဧဝံ သေခေါပိ သမာနော ဓမ္မသင်္ဂီတိယာ ဗဟူကာရတ္တာ ထေရေန ဥစ္စိနိတဗ္ဗော အဿ၊ အထ ကသ္မာ န ဥစ္စိနိတောတိ? ပရူပဝါဒဝိဝဇ္ဇနတော။ ထေရော ဟိ အာယသ္မန္တေ အာနန္ဒေ အတိဝိယ ဝိဿတ္ထော အဟောသိ။ တထာ ဟိ နံ သိရသ္မိံ ပလိတေသု ဇာတေသုပိ “န ဝါယံ ကုမာရကော မတ္တမညာသီ”တိ[၂] ကုမာရကဝါဒေန ဩဝဒတိ။ သကျကုလပ္ပသုတော စာယံ အာယသ္မာ တထာဂတဿ ဘာတာ စူဠပိတု ပုတ္တော၊ တတြ ဘိက္ခူ ဆန္ဒာဂမနံ ဝိယ မညမာနာ “ဗဟူ အသေခပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တေ ဘိက္ခူ ဌပေတွာ အာနန္ဒံ သေခပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တံ ထေရော ဥစ္စိနီ”တိ ဥပဝဒေယျုံ၊ တံ ပရူပဝါဒံ ပရိဝိဝဇ္ဇေန္တော “အာနန္ဒံ ဝိနာ သင်္ဂီတိ န သက္ကာ ကာတုံ၊ ဘိက္ခူနံယေဝ အနုမတိယာ ဂဟေဿာမီ”တိ န ဥစ္စိနိ။

အထ သယမေဝ ဘိက္ခူ အာနန္ဒဿတ္ထာယ ထေရံ ယာစိံသု။ ယထာဟ—

“ဘိက္ခူ အာယသ္မန္တံ မဟာကဿပံ ဧတဒဝေါစုံ—‘အယံ ဘန္တေ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ကိဉ္စာပိ သေခေါ၊ အဘဗ္ဗော ဆန္ဒာ ဒေါသာ မောဟာ ဘယာ အဂတိံ ဂန္တုံ၊ ဗဟု စာနေန ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ပရိယတ္တော၊ တေန ဟိ ဘန္တေ

၁-ဝိ ၄-၄၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၄၁၈-ပိဋ္ဌေ။

thero āyasmantampi Ānandaṁ uccinatū’ti. Atha kho āyasmā Mahākassapo āyasmantampi Ānandaṁ uccinī”ti[1].

Evaṁ bhikkhūnaṁ anumatiyā uccinitena tenāyasmatā saddhiṁ pañcatherasatāni ahesuṁ.

Atha kho therānaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi “kattha nu kho mayaṁ dhammañca vinayañca saṅgāyeyyāmā”ti. Atha kho therānaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi “Rājagahaṁ kho mahāgocaraṁ pahūtasenāsanaṁ, yannūna mayaṁ Rājagahe vassaṁ vasantā dhammañca vinayañca saṅgāyeyyāma, naññe bhikkhū Rājagahe vassaṁ upagaccheyyun”ti. Kasmā pana nesaṁ etadahosi? Idaṁ amhākaṁ thāvarakammaṁ, koci visabhāgapuggalo saṁghamajjhaṁ pavisitvā ukkoṭeyyāti. Athāyasmā Mahākassapo ñattidutiyena kammena sāvesi. Taṁ **Saṅgītikkhandhake**[2] vuttanayeneva ñātabbaṁ.

Atha Tathāgatassa parinibbānato sattasu sādhukīḷanadivasesu sattasu ca dhātupūjādivasesu vītivattesu “aḍḍhamāso atikkanto, idāni gimhānaṁ diyaḍḍho māso seso, upakaṭṭhā vassūpanāyikā”ti mantvā Mahākassapatthero “Rājagahaṁ āvuso gacchāmā”ti upaḍḍhaṁ bhikkhusaṁghaṁ gahetvā ekaṁ maggaṁ gato. Anuruddhattheropi upaḍḍhaṁ gahetvā ekaṁ maggaṁ gato, Ānandatthero pana Bhagavato pattacīvaraṁ gahetvā bhikkhusaṁghaparivuso Sāvatthiṁ gantvā rājagahaṁ gantukāmo yena Sāvatthi, tena cārikaṁ pakkāmi. Ānandattherena gatagataṭṭhāne mahāparidevo ahosi “bhante Ānanda kuhiṁ Satthāraṁ ṭhapetvā āgatosī”ti. Anupubbena Sāvatthiṁ anuppatte there Bhagavato parinibbānasamaye viya mahāparidevo ahosi.

Tatra sudaṁ āyasmā Ānando aniccatādipaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya taṁ mahājanaṁ saññāpetvā Jetavanaṁ pavisitvā Dasabalena Vasitagandhakuṭiyā dvāraṁ vivaritvā mañcapīṭhaṁ nīharitvā papphoṭetvā Gandhakuṭiṁ sammajjitvā milātamālākacavaraṁ chaḍḍetvā mañcapīṭhaṁ atiharitvā puna yathāṭhāneṭhapetvā Bhagavato ṭhitakāle karaṇīyaṁ vattaṁ sabbamakāsi.

1. Vi 4. 481 piṭṭhe. 2. Vi 4. 480 piṭṭhe.

ထေရော အာယသ္မန္တမ္ပိ အာနန္ဒံ ဥစ္စိနတူ’တိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ အာယသ္မန္တမ္ပိ အာနန္ဒံ ဥစ္စိနီ”တိ[၁]။

ဧဝံ ဘိက္ခူနံ အနုမတိယာ ဥစ္စိနိတေန တေနာယသ္မတာ သဒ္ဓိံ ပဉ္စထေရသတာနိ အဟေသုံ။

အထ ခေါ ထေရာနံ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ “ကတ္ထ နု ခေါ မယံ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျာမာ’’တိ။ အထ ခေါ ထေရာနံ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ “ရာဇဂဟံ ခေါ မဟာဂေါစရံ ပဟူတသေနာသနံ၊ ယန္နူန မယံ ရာဇဂဟေ ဝဿံ ဝသန္တာ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျာမ၊ နာညေ ဘိက္ခူ ရာဇဂဟေ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆေယျု”န္တိ။ ကသ္မာ ပန နေသံ ဧတဒဟောသိ? ဣဒံ အမှာကံ ထာဝရကမ္မံ၊ ကောစိ ဝိသဘာဂပုဂ္ဂလော သံဃမဇ္ဈံ ပဝိသိတွာ ဥက္ကောဋေယျာတိ။ အထာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဉတ္တိဒုတိယေန ကမ္မေန သာဝေသိ။ တံ **သင်္ဂီတိက္ခန္ဓကေ**[၂] ဝုတ္တနယေနေဝ ဉာတဗ္ဗံ။

အထ တထာဂတဿ ပရိနိဗ္ဗာနတော သတ္တသု သာဓုကီဠနဒိဝသေသု သတ္တသု စ ဓာတုပူဇာဒိဝသေသု ဝီတိဝတ္တေသု “အဍ္ဎမာသော အတိက္ကန္တော၊ ဣဒါနိ ဂိမှာနံ ဒိယဍ္ဎော မာသော သေသော၊ ဥပကဋ္ဌာ ဝဿူပနာယိကာ”တိ မန္တွာ မဟာကဿပတ္ထေရော “ရာဇဂဟံ အာဝုသော ဂစ္ဆာမာ’’တိ ဥပဍ္ဎံ ဘိက္ခုသံဃံ ဂဟေတွာ ဧကံ မဂ္ဂံ ဂတော။ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရောပိ ဥပဍ္ဎံ ဂဟေတွာ ဧကံ မဂ္ဂံ ဂတော၊ အာနန္ဒတ္ထေရော ပန ဘဂဝတော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ရာဇဂဟံ ဂန္တုကာမော ယေန သာဝတ္ထိ၊ တေန စာရိကံ ပက္ကာမိ။ အာနန္ဒတ္ထေရေန ဂတဂတဋ္ဌာနေ မဟာပရိဒေဝေါ အဟောသိ “ဘန္တေ အာနန္ဒ ကုဟိံ သတ္ထာရံ ဌပေတွာ အာဂတောသီ”တိ။ အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ အနုပ္ပတ္တေ ထေရေ ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ ဝိယ မဟာပရိဒေဝေါ အဟောသိ။

တတြ သုဒံ အာယသ္မာ အာနန္ဒော အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မိယာ ကထာယ တံ မဟာဇနံ သညာပေတွာ ဇေတဝနံ ပဝိသိတွာ ဒသဗလေန ဝသိတဂန္ဓကုဋိယာ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ မဉ္စပီဌံ နီဟရိတွာ ပပ္ဖောဋေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ သမ္မဇ္ဇိတွာ မိလာတမာလာကစဝရံ ဆဍ္ဍေတွာ မဉ္စပီဌံ အတိဟရိတွာ ပုန ယထာဌာနေ ဌပေတွာ ဘဂဝတော ဌိတကာလေ ကရဏီယံ ဝတ္တံ သဗ္ဗမကာသိ။

၁-ဝိ ၄-၄၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၄-၄၈၀-ပိဋ္ဌေ။

Atha thero Bhagavato parinibbānato pabhuti ṭhānanisajjabahulattā ussannadhātukaṁ kāyaṁ samassāsetuṁ dutiyadivase khīravirecanaṁ pivitvā vihāreyeva nisīdi, yaṁ sandhāya Subhena māṇavena pahitaṁ māṇākaṁ etadavoca—

> “Akālo kho māṇavaka, atthi me ajja bhesajjamattā pītā, appeva nāma svepi upasaṅkameyyāmā”ti[1].

Dutiyadivase Cetakattherena pacchāsamaṇena gantvā Subhena māṇavena puṭṭho Dīghanikāye **Subhasuttaṁ** nāma dasamaṁ suttamabhāsi.

Atha kho thero Jetavane vihāre khaṇḍaphullappaṭisaṅkharaṇaṁ kārāpetvā upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya Rājagahaṁ gato. Tathā Mahākassapatthero Anuruddhatthero ca sabbaṁ bhikkhusaṁghaṁ gahetvā Rājagahameva gatā.

Tena kho pana samayena Rājagahe aṭṭhārasa mahāvihārā honti. Te sabbepi chaḍḍitapatita-ullāpā ahesuṁ. Bhagavato hi parinibbāne sabbe bhikkhū attano attano pattacīvaraṁ gahetvā vihāre ca pariveṇe ca chaḍḍetvā agamaṁsu. Tattha therā Bhagavato vacanapūjanatthaṁ titthiyavādaparimocanatthañca “paṭhamaṁ māsaṁ khaṇḍaphullappaṭisaṅkharaṇaṁ karomā”ti cintesuṁ. Titthiyā hi vadeyyuṁ “samaṇassa Gotamassa sāvakā Satthari ṭhiteyeva vihāre paṭijaggiṁsu, parinibbute chaḍḍesun”ti. Tesaṁ vādaparimocanatthañca cintesunti vuttaṁ hoti. Vuttampi cetaṁ—

> “Atha kho therānaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi—Bhagavatā kho āvuso khaṇḍaphullappaṭisaṅkharaṇaṁ vaṇṇitaṁ, handa mayaṁ āvuso paṭhamaṁ māsaṁ khaṇḍaphullappaṭisaṅkharaṇaṁ karoma, majjhimaṁ māsaṁ sannipatitvā dhammañca vinayañca saṅgāyissāmā”ti[2].

Te dutiyadivase gantvā rājadvāre aṭṭhaṁsu. Ajātasattu rājā āgantvā vanditvā “ahaṁ bhante kiṁ karomi, kenattho”ti pavāresi, therā aṭṭhārasamahāvihārappaṭisaṅkharaṇatthāya hatthakammaṁ paṭivedesuṁ. “Sādhu bhante”ti rājā hatthakammakārake manusse adāsi. Therā paṭhamaṁ māsaṁ sabbavihāre paṭisaṅkharāpesuṁ.

---

1. Dī 1. 188 piṭṭhe.
2. Vi 4. 482 piṭṭhe.

အထ ထေရော ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနတော ပဘုတိ ဌာနနိသဇ္ဇဗဟုလတ္တာ ဥဿန္နဓာတုကံ ကာယံ သမဿာသေတုံ ဒုတိယဒိဝသေ ခီရဝိရေစနံ ပိဝိတွာ ဝိဟာရေယေဝ နိသီဒိ၊ ယံ သန္ဓာယ သုဘေန မာဏဝေန ပဟိတံ မာဏဝကံ ဧတဒဝေါစ—

> “အကာလော ခေါ မာဏဝက၊ အတ္ထိ မေ အဇ္ဇ ဘေသဇ္ဇမတ္တာ ပီတာ၊ အပ္ပေဝ နာမ သွေပိ ဥပသင်္ကမေယျာမာ”တိ[၁]။

ဒုတိယဒိဝသေ စေတကတ္ထေရေန ပစ္ဆာသမဏေန ဂန္တွာ သုဘေန မာဏဝေန ပုဋ္ဌော ဒီဃနိကာယေ **သုဘသုတ္တံ** နာမ ဒသမံ သုတ္တမဘာသိ။

အထ ခေါ ထေရော ဇေတဝနေ ဝိဟာရေ ခဏ္ဍဖုလ္လပ္ပဋိသင်္ခရဏံ ကာရာပေတွာ ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ ရာဇဂဟံ ဂတော။ တထာ မဟာကဿပတ္ထေရော အနုရုဒ္ဓတ္ထေရော စ သဗ္ဗံ ဘိက္ခုသံဃံ ဂဟေတွာ ရာဇဂဟမေဝ ဂတာ။

တေန ခေါ ပန သမယေန ရာဇဂဟေ အဋ္ဌာရသ မဟာဝိဟာရာ ဟောန္တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဆဍ္ဍိတပတိတဥက္လာပါ အဟေသုံ။ ဘဂဝတော ဟိ ပရိနိဗ္ဗာနေ သဗ္ဗေ ဘိက္ခူ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဝိဟာရေ စ ပရိဝေဏေ စ ဆဍ္ဍေတွာ အဂမံသု။ တတ္ထ ထေရာ ဘဂဝတော ဝစနပူဇနတ္ထံ တိတ္ထိယဝါဒပရိမောစနတ္ထဉ္စ “ပဌမံ မာသံ ခဏ္ဍဖုလ္လပ္ပဋိသင်္ခရဏံ ကရောမာ”တိ စိန္တေသုံ။ တိတ္ထိယာ ဟိ ဝဒေယျုံ “သမဏဿ ဂေါတမဿ သာဝကာ သတ္ထရိ ဌိတေယေဝ ဝိဟာရေ ပဋိဇဂ္ဂိံသု၊ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဆဍ္ဍေသု”န္တိ။ တေသံ ဝါဒပရိမောစနတ္ထဉ္စ စိန္တေသုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “အထ ခေါ ထေရာနံ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ—ဘဂဝတာ ခေါ အာဝုသော ခဏ္ဍဖုလ္လပ္ပဋိသင်္ခရဏံ ဝဏ္ဏိတံ၊ ဟန္ဒ မယံ အာဝုသော ပဌမံ မာသံ ခဏ္ဍဖုလ္လပ္ပဋိသင်္ခရဏံ ကရောမ၊ မဇ္ဈိမံ မာသံ သန္နိပတိတွာ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယိဿာမာ”တိ[၂]။

တေ ဒုတိယဒိဝသေ ဂန္တွာ ရာဇဒွါရေ အဋ္ဌံသု။ အဇာတသတ္တု ရာဇာ အာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ “အဟံ ဘန္တေ ကိံ ကရောမိ၊ ကေနတ္ထော”တိ ပဝါရေသိ၊ ထေရာ အဋ္ဌာရသမဟာဝိဟာရပ္ပဋိသင်္ခရဏတ္ထာယ ဟတ္ထကမ္မံ ပဋိဝေဒေသုံ။ “သာဓု ဘန္တေ”တိ ရာဇာ ဟတ္ထကမ္မကာရကေ မနုဿေ အဒါသိ။ ထေရာ ပဌမံ မာသံ သဗ္ဗဝိဟာရေ ပဋိသင်္ခရာပေသုံ။

၁-ဒီ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိ ၄-၄၈၂-ပိဋ္ဌေ။

Atha rañño ārocesuṁ “niṭṭhitaṁ mahārāja vihārappaṭisaṅkharaṇaṁ, idāni dhammavinayasaṅgahaṁ karomā”ti. Sādhu bhante vissatthā karotha, mayhaṁ āṇācakkaṁ, tumhākaṁ dhammacakkaṁ hotu, āṇāpetha bhante kiṁ karomīti. Dhammasaṅgahaṁ karontānaṁ bhikkhūnaṁ sannisajjaṭṭhānaṁ mahārājāti. Kattha karomi bhanteti. Vebhārapabbatapasse Sattapaṇṇiguhādvāre kātuṁ yuttaṁ mahārājāti. “Sādhu bhante”ti kho rājā Ajātasattu Vissakammunā[1] nimmitasadisaṁ suvibhattabhittithambhasopānaṁ nānāvidhamālākammalatākammavicitraṁ mahāmaṇḍapaṁ kārāpetvā vividhakusumadāma-olambakaviniggalantacāruvitānaṁ ratanavicitramaṇikoṭṭimatalamiva ca naṁ nānāpupphūpahāravicitraṁ suparinitthitabhūmikammaṁ brahmavimānasadisaṁ alaṅkaritvā tasmiṁ mahāmaṇḍape pañcasatānaṁ bhikkhūnaṁ anagghāni pañcakappiyapaccattharaṇasatāni paññāpetvā dakkhiṇabhāgaṁ nissāya uttarābhimukhaṁ therāsanaṁ, maṇḍapamajjhe puratthābhimukhaṁ Buddhassa Bhagavato āsanārahaṁ dhammāsanaṁ paññāpetvā dantakhacitaṁ cittabījaniṁ cettha ṭhapetvā bhikkhusaṁghassa ārocāpesi “niṭṭhitaṁ bhante kiccan”ti.

Bhikkhū āyasmantaṁ Ānandaṁ āhaṁsu “sve āvuso Ānanda saṁghasannipāto, tvañca sekho sakaraṇīyo, tena te na yuttaṁ sannipātaṁ gantuṁ, appamatto hohī”ti. Atha kho āyasmā Ānando “sve sannipāto, na kho pana metaṁ patirūpaṁ, yvāhaṁ sekho samāno sannipātaṁ gaccheyyan”ti bahudeva rattiṁ kāyagatāya satiyā vītināmetvā rattiyā paccūsasamaye caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā “nipajjissāmī”ti kāyaṁ āvajjesi. Dve pādā bhūmito muttā, appattañca sīsaṁ bimbohanaṁ, etasmiṁ antare anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci. Ayañhi āyasmā caṅkamena bahi vītināmetvā visesaṁ nibbattetuṁ asakkonto cintesi “nanu maṁ Bhagavā etadavoca ‘katapuññosi tvaṁ Ānanda, padhānamanuyuñja, khippaṁ hohisi anāsavo’ti[2]. Buddhānañca kathādoso nāma natthi, mama pana accāraddhaṁ vīriyaṁ, tena me cittaṁ uddhaccāya saṁvattati, handāhaṁ vīriyasamataṁ yojemī”ti caṅkamā orohitvā pādadhovanaṭṭhāne ṭhatvā pāde dhovitvā vihāraṁ pavisitvā mañcake nisīditvā “thokaṁ vissamissāmī”ti kāyaṁ mañcake upanāmesi. Dve

1. Vissukammunā (Syā) 2. Dī 2. 119 piṭṭhe.

အထ ရညော အာရောစေသုံ “နိဋ္ဌိတံ မဟာရာဇ ဝိဟာရပ္ပဋိသင်္ခရဏံ၊ ဣဒါနိ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂဟံ ကရောမာ”တိ။ သာဓု ဘန္တေ ဝိဿတ္ထာ ကရောထ၊ မယှံ အာဏာစက္ကံ၊ တုမှာကံ ဓမ္မစက္ကံ ဟောတု၊ အာဏာပေထ ဘန္တေ ကိံ ကရောမီတိ။ ဓမ္မသင်္ဂဟံ ကရောန္တာနံ ဘိက္ခူနံ သန္နိသဇ္ဇဋ္ဌာနံ မဟာရာဇာတိ။ ကတ္ထ ကရောမိ ဘန္တေတိ။ ဝေဘာရပဗ္ဗတပဿေ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာဒွါရေ ကာတုံ ယုတ္တံ မဟာရာဇာတိ။ “သာဓု ဘန္တေ”တိ ခေါ ရာဇာ အဇာတသတ္တု ဝိဿကမ္မုနာ[၁] နိမ္မိတသဒိသံ သုဝိဘတ္တဘိတ္တိထမ္ဘသောပါနံ နာနာဝိဓမာလာကမ္မလတာကမ္မဝိစိတ္တံ မဟာမဏ္ဍပံ ကာရာပေတွာ ဝိဝိဓကုသုမဒါမဩလမ္ဗကဝိနိဂ္ဂလန္တစာရုဝိတာနံ ရတနဝိစိတ္တမဏိကောဋ္ဋိမတလမိဝ စ နံ နာနာပုပ္ဖူပဟာရဝိစိတ္တံ သုပရိနိဋ္ဌိတဘူမိကမ္မံ ဗြဟ္မဝိမာနသဒိသံ အလင်္ကရိတွာ တသ္မိံ မဟာမဏ္ဍပေ ပဉ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ အနဂ္ဃာနိ ပဉ္စကပ္ပိယပစ္စတ္ထရဏသတာနိ ပညာပေတွာ ဒက္ခိဏဘာဂံ နိဿာယ ဥတ္တရာဘိမုခံ ထေရာသနံ, မဏ္ဍပမဇ္ဈေ ပုရတ္ထာဘိမုခံ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာသနာရဟံ ဓမ္မာသနံ ပညာပေတွာ ဒန္တခစိတံ စိတ္တဗီဇနိံ စေတ္ထ ဌပေတွာ ဘိက္ခုသံဃဿ အာရောစာပေသိ “နိဋ္ဌိတံ ဘန္တေ ကိစ္စ”န္တိ။

ဘိက္ခူ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာဟံသု “သွေ အာဝုသော အာနန္ဒ သံဃသန္နိပါတော၊ တွဉ္စ သေခေါ သကရဏီယော၊ တေန တေ န ယုတ္တံ သန္နိပါတံ ဂန္တုံ၊ အပ္ပမတ္တော ဟောဟီ”တိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော “သွေ သန္နိပါတော၊ န ခေါ ပန မေတံ ပတိရူပံ၊ ယွာဟံ သေခေါ သမာနော သန္နိပါတံ ဂစ္ဆေယျ”န္တိ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ကာယဂတာယ သတိယာ ဝီတိနာမေတွာ ရတ္တိယာ ပစ္စူသသမယေ စင်္ကမာ ဩရောဟိတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ “နိပဇ္ဇိဿာမီ”တိ ကာယံ အာဝဇ္ဇေသိ။ ဒွေ ပါဒါ ဘူမိတော မုတ္တာ၊ အပ္ပတ္တဉ္စ သီသံ ဗိမ္ဗောဟနံ၊ ဧတသ္မိံ အန္တရေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ။ အယဉှိ အာယသ္မာ စင်္ကမေန ဗဟိ ဝီတိနာမေတွာ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော စိန္တေသိ “နနု မံ ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစ ‘ကတပုညောသိ တွံ အာနန္ဒ၊ ပဓာနမနုယုဉ္ဇ၊ ခိပ္ပံ ဟောဟိသိ အနာသဝေါ’တိ[၂]။ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ ကထာဒေါသော နာမ နတ္ထိ၊ မမ ပန အစ္စာရဒ္ဓံ ဝီရိယံ၊ တေန မေ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဝီရိယသမတံ ယောဇေမီ”တိ စင်္ကမာ ဩရောဟိတွာ ပါဒဓောဝနဋ္ဌာနေ ဌတွာ ပါဒေ ဓောဝိတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ မဉ္စကေ နိသီဒိတွာ “ထောကံ ဝိဿမိဿာမီ”တိ ကာယံ မဉ္စကေ ဥပနာမေသိ။ ဒွေ

၁-ဝိဿုကမ္မုနာ (သျာ) ၂-ဒီ ၂-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။

pādā bhūmito muttā, sīsañca bimbohanamasampattaṁ, etasmiṁ antare anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci. Catu-iriyāpathavirahitaṁ therassa arahattaṁ. Tena “imasmiṁ sāsane anisinno anipanno aṭṭhito acaṅkamanto ko bhikkhu arahattaṁ patto”ti vutte “Ānandatthero”ti vattuṁ vaṭṭati.

Atha therā bhikkhū dutiyadivase bhattakiccaṁ katvā pattacīvaraṁ paṭisāmetvā dhammasabhāyaṁ sannipatitā. Ānandatthero pana attano arahattappattiṁ ñāpetukāmo bhikkhūhi saddhiṁ na gato. Bhikkhū yathāvuḍḍhaṁ attano attano pattāsane nisīdantā Ānandattherassa āsanaṁ ṭhapetvā nisinnā. Tattha kehici “etamāsanaṁ kassā”ti vutte Ānandassāti. Ānando pana kuhiṁ gatoti. Tasmiṁ samaye thero cintesi “idāni mayhaṁ gamanakālo”ti. Tato attano ānubhāvaṁ dassento pathaviyaṁ nimujjitvā attano āsaneyeva attānaṁ dassesi. Ākāsenāgantvā nisīdītipi eke.

Evaṁ nisinne tasmiṁ āyasmante Mahākassapatthero bhikkhū āmantesi “āvuso kiṁ paṭhamaṁ saṅgāyāma dhammaṁ vā vinayaṁ vā”ti. Bhikkhū āhaṁsu “bhante Mahākassapa **vinayo nāma Buddhasāsanassa āyu, vinaye ṭhite sāsanaṁ ṭhitaṁ hoti**, tasmā paṭhamaṁ vinayaṁ saṅgāyāmā”ti. Kaṁ dhuraṁ katvā vinayo saṅgāyitabboti. Āyasmantaṁ Upālinti. Kiṁ Ānando nappahotīti. No nappahoti, apica kho pana Sammāsambuddho dharamānoyeva vinayapariyattiṁ nissāya āyasmantaṁ Upāliṁ etadagge ṭhapesi “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ vinayadharānaṁ yadidaṁ Upālī”ti[1]. Tasmā Upālittheraṁ pucchitvā vinayaṁ saṅgāyāmāti. Tato thero vinayaṁ pucchanatthāya attanāva attānaṁ sammanni. Upālittheropi vissajjanatthāya sammanni. Tatrāyaṁ Pāḷi—

Atha kho āyasmā Mahākassapo saṁghaṁ ñāpesi—

“Suṇātu me āvuso saṁgho, yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ Upāliṁ vinayaṁ puccheyyan”ti.

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.

ပါဒါ ဘူမိတော မုတ္တာ၊ သီသဉ္စ ဗိမ္ဗောဟနမသမ္ပတ္တံ၊ ဧတသ္မိံ အန္တရေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ။ စတုဣရိယာပထဝိရဟိတံ ထေရဿ အရဟတ္တံ။ တေန “ဣမသ္မိံ သာသနေ အနိသိန္နော အနိပန္နော အဋ္ဌိတော အစင်္ကမန္တော ကော ဘိက္ခု အရဟတ္တံ ပတ္တော”တိ ဝုတ္တေ “အာနန္ဒတ္ထေရော”တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

အထ ထေရာ ဘိက္ခူ ဒုတိယဒိဝသေ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ပတ္တစီဝရံ ပဋိသာမေတွာ ဓမ္မသဘာယံ သန္နိပတိတာ။ အာနန္ဒတ္ထေရော ပန အတ္တနော အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ ဉာပေတုကာမော ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ န ဂတော။ ဘိက္ခူ ယထာဝုဍ္ဎံ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တာသနေ နိသီဒန္တာ အာနန္ဒတ္ထေရဿ အာသနံ ဌပေတွာ နိသိန္နာ။ တတ္ထ ကေဟိစိ “ဧတမာသနံ ကဿာ”တိ ဝုတ္တေ အာနန္ဒဿာတိ။ အာနန္ဒော ပန ကုဟိံ ဂတောတိ။ တသ္မိံ သမယေ ထေရော စိန္တေသိ “ဣဒါနိ မယှံ ဂမနကာလော”တိ။ တတော အတ္တနော အာနုဘာဝံ ဒဿေန္တော ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ အတ္တနော အာသနေယေဝ အတ္တာနံ ဒဿေသိ။ အာကာသေနာဂန္တွာ နိသီဒီတိပိ ဧကေ။

ဧဝံ နိသိန္နေ တသ္မိံ အာယသ္မန္တေ မဟာကဿပတ္ထေရော ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ “အာဝုသော ကိံ ပဌမံ သင်္ဂါယာမ ဓမ္မံ ဝါ ဝိနယံ ဝါ”တိ။ ဘိက္ခူ အာဟံသု “ဘန္တေ မဟာကဿပ **ဝိနယော နာမ ဗုဒ္ဓသာသနဿ အာယု၊ ဝိနယေ ဌိတေ သာသနံ ဌိတံ ဟောတိ၊** တသ္မာ ပဌမံ ဝိနယံ သင်္ဂါယာမာ”တိ။ ကံ ဓုရံ ကတွာ ဝိနယော သင်္ဂါယိတဗ္ဗောတိ။ အာယသ္မန္တံ ဥပါလိန္တိ။ ကိံ အာနန္ဒော နပ္ပဟောတီတိ။ နော နပ္ပဟောတိ၊ အပိစ ခေါ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဓရမာနောယေဝ ဝိနယပရိယတ္တိံ နိဿာယ အာယသ္မန္တံ ဥပါလိံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဝိနယဓရာနံ ယဒိဒံ ဥပါလီ”တိ[၁]။ တသ္မာ ဥပါလိတ္ထေရံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိနယံ သင်္ဂါယာမာတိ။ တတော ထေရော ဝိနယံ ပုစ္ဆနတ္ထာယ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ သမ္မန္နိ။ ဥပါလိတ္ထေရောပိ ဝိဿဇ္ဇနတ္ထာယ သမ္မန္နိ။ တတြာယံ ပါဠိ—

အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ သံဃံ ဉာပေသိ—

“သုဏာတု မေ အာဝုသော သံဃော၊ ယဒိ သံဃဿ ပတ္တကလ္လံ၊ အဟံ ဥပါလိံ ဝိနယံ ပုစ္ဆေယျ”န္တိ။

၁-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

Āyasmāpi Upāli saṁghaṁ ñāpesi—

“Suṇātu me bhante saṁgho, yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ āyasmatā Mahākassapena vinayaṁ puṭṭho vissajjeyyan”ti.

Evaṁ attanāva attānaṁ sammannitvā āyasmā Upāli uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā there bhikkhū vanditvā dhammāsane nisīdi dantakhacitaṁ bījaniṁ gahetvā, tato Mahākassapatthero Upālittheraṁ paṭhamapārājikaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ vinayaṁ pucchi, Upālitthero vissajjesi. Sabbe pañcasatā bhikkhū Paṭhamapārājikasikkhāpadaṁ sanidānaṁ katvā ekato gaṇasajjhāyamakaṁsu, evaṁ sesānipīti sabbaṁ Vinayaṭṭhakathāya gahetabbaṁ. Etena nayena sa-ubhatovibhaṅgaṁ sakhandhakaparivāraṁ sakalaṁ Vinayapiṭakaṁ saṅgāyitvā Upālitthero dantakhacitaṁ bījaniṁ nikkhipitvā dhammāsanā orohitvā vuḍḍhe bhikkhū vanditvā attano pattāsane nisīdi.

Vinayaṁ saṅgāyitvā dhammaṁ saṅgāyitukāmo āyasmā Mahākassapatthero bhikkhū pucchi “dhammaṁ saṅgāyantehi kaṁ puggalaṁ dhuraṁ katvā dhammo saṅgāyitabbo”ti. Bhikkhū “Ānandattheraṁ dhuraṁ katvā”ti āhaṁsu.

Atha kho āyasmā Mahākassapo saṁghaṁ ñāpesi—

“Suṇātu me āvuso saṁgho, yadi saṁghassa pattakallaṁ, ahaṁ Ānandaṁ dhammaṁ puccheyyan”ti.

Atha kho āyasmā Ānando saṁghaṁ ñāpesi—

“Suṇātu me bhante saṁgho, yadi saṁghassa pattakallaṁ ahaṁ āyasmatā Mahākassapena dhammaṁ puṭṭho vissajjeyyan”ti.

Atha kho āyasmā Ānando uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā there bhikkhū vanditvā dhammāsane nisīdi dantakhacitaṁ bījaniṁ gahetvā. Atha Mahākassapatthero Ānandattheraṁ dhammaṁ pucchi “Brahmajālaṁ āvuso Ānanda kattha bhāsitan”ti. Antarā ca bhante Rājagahaṁ antarā ca Nāḷandaṁ Rājāgārake Ambalaṭṭhikāyanti. Kaṁ ārabbhāti. Suppiyañca paribbājakaṁ Brahmadattañca māṇavakanti. Atho kho āyasmā Mahākassapo āyasmantaṁ Ānandaṁ Brahmajālassa nidānampi pucchi, puggalampi pucchi. Sāmaññaphalaṁ panāvuso Ānanda kattha bhāsitanti. Rājagahe bhante Jīvakambavaneti. Kena saddhinti.

အာယသ္မာပိ ဥပါလိ သံဃံ ဉာပေသိ—

“သုဏာတု မေ ဘန္တေ သံဃော၊ ယဒိ သံဃဿ ပတ္တကလ္လံ၊ အဟံ အာယသ္မတာ မဟာကဿပေန ဝိနယံ ပုဋ္ဌော ဝိဿဇ္ဇေယျ”န္တိ။

ဧဝံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ သမ္မန္နိတွာ အာယသ္မာ ဥပါလိ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ ထေရေ ဘိက္ခူ ဝန္ဒိတွာ ဓမ္မာသနေ နိသီဒိ ဒန္တခစိတံ ဗီဇနိံ ဂဟေတွာ၊ တတော မဟာကဿပတ္ထေရော ဥပါလိတ္ထေရံ ပဌမပါရာဇိကံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ ဝိနယံ ပုစ္ဆိ၊ ဥပါလိတ္ထေရော ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သဗ္ဗေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ ပဌမပါရာဇိကသိက္ခာပဒံ သနိဒါနံ ကတွာ ဧကတော ဂဏသဇ္ဈာယမကံသု၊ ဧဝံ သေသာနိပီတိ သဗ္ဗံ ဝိနယဋ္ဌကထာယ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧတေန နယေန သဥဘတောဝိဘင်္ဂံ သခန္ဓကပရိဝါရံ သကလံ ဝိနယပိဋကံ သင်္ဂါယိတွာ ဥပါလိတ္ထေရော ဒန္တခစိတံ ဗီဇနိံ နိက္ခိပိတွာ ဓမ္မာသနာ ဩရောဟိတွာ ဝုဍ္ဎေ ဘိက္ခူ ဝန္ဒိတွာ အတ္တနော ပတ္တာသနေ နိသီဒိ။

ဝိနယံ သင်္ဂါယိတွာ ဓမ္မံ သင်္ဂါယိတုကာမော အာယသ္မာ မဟာကဿပတ္ထေရော ဘိက္ခူ ပုစ္ဆိ “ဓမ္မံ သင်္ဂါယန္တေဟိ ကံ ပုဂ္ဂလံ ဓုရံ ကတွာ ဓမ္မော သင်္ဂါယိတဗ္ဗော”တိ။ ဘိက္ခူ “အာနန္ဒတ္ထေရံ ဓုရံ ကတွာ”တိ အာဟံသု။

အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ သံဃံ ဉာပေသိ—

“သုဏာတု မေ အာဝုသော သံဃော၊ ယဒိ သံဃဿ ပတ္တကလ္လံ၊ အဟံ အာနန္ဒံ ဓမ္မံ ပုစ္ဆေယျ”န္တိ။

အထ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော သံဃံ ဉာပေသိ—

“သုဏာတု မေ ဘန္တေ သံဃော၊ ယဒိ သံဃဿ ပတ္တကလ္လံ၊ အဟံ အာယသ္မတာ မဟာကဿပေန ဓမ္မံ ပုဋ္ဌော ဝိဿဇ္ဇေယျ”န္တိ။

အထ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ ထေရေ ဘိက္ခူ ဝန္ဒိတွာ ဓမ္မာသနေ နိသီဒိ ဒန္တခစိတံ ဗီဇနိံ ဂဟေတွာ။ အထ မဟာကဿပတ္ထေရော အာနန္ဒတ္ထေရံ ဓမ္မံ ပုစ္ဆိ “ဗြဟ္မဇာလံ အာဝုသော အာနန္ဒ ကတ္ထ ဘာသိတ”န္တိ။ အန္တရာ စ ဘန္တေ ရာဇဂဟံ အန္တရာ စ နာဠန္ဒံ ရာဇာဂါရကေ အမ္ဗလဋ္ဌိကာယန္တိ။ ကံ အာရဗ္ဘာတိ။ သုပ္ပိယဉ္စ ပရိဗ္ဗာဇကံ ဗြဟ္မဒတ္တဉ္စ မာဏဝကန္တိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ ဗြဟ္မဇာလဿ နိဒါနမ္ပိ ပုစ္ဆိ၊ ပုဂ္ဂလမ္ပိ ပုစ္ဆိ။ သာမညဖလံ ပနာဝုသော အာနန္ဒ ကတ္ထ ဘာသိတန္တိ။ ရာဇဂဟေ ဘန္တေ ဇီဝကမ္ဗဝနေတိ။ ကေန သဒ္ဓိန္တိ။

Ajātasattunā Vedehiputtena saddhinti. Atha kho āyasmā Mahākassapo āyasmantaṁ Ānandaṁ Sāmaññaphalassa nidānampi pucchi, puggalampi pucchi. Eteneva upāyena pañcapi nikāye pucchi, puṭṭho puṭṭho āyasmā Ānando vissajjesi. Ayaṁ **Paṭhamamahāsaṅgīti** pañcahi therasatehi katā—

Satehi pañcahi katā, tena pañcasatāti ca.
Thereheva katattā ca, therikāti pavuccatīti.

Imissā Paṭhamamahāsaṅgītiyā vattamānāya sabbaṁ Dīghanikāyaṁ Majjhimanikāyādiñca pucchitvā anupubbena Khuddakanikāyaṁ pucchantena āyasmatā Mahākassapena "Maṅgalasuttaṁ āvuso Ānanda kattha bhāsitan"ti evamādivacanāvasāne "nidānampi pucchi, puggalampipucchī"ti ettha nidāne pucchite taṁ nidānaṁ vitthāretvā yathā ca bhāsitaṁ, yena ca sutaṁ, yadā ca sutaṁ, yena ca bhāsitaṁ, yattha ca bhāsitaṁ, yassa ca bhāsitaṁ, taṁ sabbaṁ kathetukāmena "evaṁ bhāsitaṁ mayā sutaṁ, ekaṁ samayaṁ sutaṁ, Bhagavatā bhāsitaṁ, Sāvatthiyaṁ bhāsitaṁ, devatāya bhāsitan"ti etamatthaṁ dassentena āyasmatā Ānandena vuttaṁ "evaṁ me sutaṁ ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme -pa- Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsī"ti. Evamidaṁ āyasmatā Ānandena vuttaṁ, tañca pana Paṭhamamahāsaṅgītikāle vuttanti veditabbaṁ.

Idāni "kasmā vuttan"ti ettha vuccate—yasmā ayamāyasmā Mahākassapattherena nidānaṁ puṭṭho, tasmānena taṁ nidānaṁ ādito pabhuti vitthāretuṁ vuttaṁ. Yasmā vā Ānandaṁ dhammāsane nisinnaṁ vasīgaṇaparivutaṁ disvā ekaccānaṁ devatānaṁ cittamuppannaṁ "ayamāyasmā Vedehamuni pakatiyāpi Sakyakulamanvayo Bhagavato dāyādo, Bhagavatāpi pañcakkhattuṁ etadagge niddiṭṭho, catūhi acchariya-abbhutadhammehi samannāgato, catunnaṁ parisānaṁ piyo manāpo, idāni maññe Bhagavato dhammarajjadāyajjaṁ[1] patvā Buddho jāto"ti. Tasmā āyasmā Ānando tāsaṁ devatānaṁ cetasā cetoparivitakkamaññāya taṁ abhūtaguṇasambhāvanaṁ anadhivāsento attano sāvakabhāvameva dīpetuṁ āha "evaṁ me sutaṁ, ekaṁ samayaṁ

1. Dhammarajje dāyajjaṁ (Syā), dhammadāyajjaṁ (Ka)

အဇာတသတ္တုနာ ဝေဒေဟိပုတ္တေန သဒ္ဓိန္တိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ သာမညဖလဿ နိဒါနမ္ပိ ပုစ္ဆိ၊ ပုဂ္ဂလမ္ပိ ပုစ္ဆိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ပဉ္စပိ နိကာယေ ပုစ္ဆိ၊ ပုဋ္ဌော ပုဋ္ဌော အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဝိဿဇ္ဇေသိ။ အယံ **ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ** ပဉ္စဟိ ထေရသတေဟိ ကတာ—

သတေဟိ ပဉ္စဟိ ကတာ၊ တေန ပဉ္စသတာတိ စ။
ထေရေဟေဝ ကတတ္တာ စ၊ ထေရိကာတိ ပဝုစ္စတီတိ။

ဣမိဿာ ပဌမမဟာသင်္ဂီတိယာ ဝတ္တမာနာယ သဗ္ဗံ ဒီဃနိကာယံ မဇ္ဈိမနိကာယာဒိဉ္စ ပုစ္ဆိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ခုဒ္ဒကနိကာယံ ပုစ္ဆန္တေန အာယသ္မတာ မဟာကဿပေန "မင်္ဂလသုတ္တံ အာဝုသော အာနန္ဒ ကတ္ထ ဘာသိတ"န္တိ ဧဝမာဒိဝစနာဝသာနေ "နိဒါနမ္ပိ ပုစ္ဆိ၊ ပုဂ္ဂလမ္ပိ ပုစ္ဆီ"တိ ဧတ္ထ နိဒါနေ ပုစ္ဆိတေ တံ နိဒါနံ ဝိတ္ထာရေတွာ ယထာ စ ဘာသိတံ၊ ယေန စ သုတံ၊ ယဒါ စ သုတံ၊ ယေန စ ဘာသိတံ၊ ယတ္ထ စ ဘာသိတံ၊ ယဿ စ ဘာသိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ ကထေတုကာမေန "ဧဝံ ဘာသိတံ မယာ သုတံ၊ ဧကံ သမယံ သုတံ၊ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ၊ သာဝတ္ထိယံ ဘာသိတံ၊ ဒေဝတာယ ဘာသိတ"န္တိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တေန အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ဝုတ္တံ "ဧဝံ မေ သုတံ ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ။ပ။ ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသီ"တိ။ ဧဝမိဒံ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ဝုတ္တံ၊ တဉ္စ ပန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ "ကသ္မာ ဝုတ္တ"န္တိ ဧတ္ထ ဝုစ္စတေ—ယသ္မာ အယမာယသ္မာ မဟာကဿပတ္ထေရေန နိဒါနံ ပုဋ္ဌော၊ တသ္မာနေန တံ နိဒါနံ အာဒိတော ပဘုတိ ဝိတ္ထာရေတုံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ဝါ အာနန္ဒံ ဓမ္မာသနေ နိသိန္နံ ဝသီဂဏပရိဝုတံ ဒိသွာ ဧကစ္စာနံ ဒေဝတာနံ စိတ္တမုပ္ပန္နံ "အယမာယသ္မာ ဝေဒေဟမုနိ ပကတိယာပိ သကျကုလမန္ဝယော ဘဂဝတော ဒါယာဒော၊ ဘဂဝတာပိ ပဉ္စက္ခတ္တုံ ဧတဒဂ္ဂေ နိဒ္ဒိဋ္ဌော၊ စတူဟိ အစ္ဆရိယအဗ္ဘုတဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော၊ စတုန္နံ ပရိသာနံ ပိယော မနာပေါ၊ ဣဒါနိ မညေ ဘဂဝတော ဓမ္မရဇ္ဇဒါယဇ္ဇံ[၁] ပတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတော"တိ။ တသ္မာ အာယသ္မာ အာနန္ဒော တာသံ ဒေဝတာနံ စေတသာ စေတောပရိဝိတက္ကမညာယ တံ အဘူတဂုဏသမ္ဘာဝနံ အနဓိဝါသေန္တော အတ္တနော သာဝကဘာဝမေဝ ဒီပေတုံ အာဟ "ဧဝံ မေ သုတံ ဧကံ သမယံ

၁-ဓမ္မရဇ္ဇေ ဒါယဇ္ဇံ (သျာ)၊ ဓမ္မဒါယဇ္ဇံ (က)

Bhagavā -pa- ajjhabhāsī”ti. Etthantare pañca arahantasatāni anekāni ca devatāsahassāni “sādhu sādhū”ti āyasmantaṁ Ānandaṁ abhinandiṁsu, mahābhūmicālo ahosi, nānāvidhakusumavassaṁ antalikkhato papati, aññāni ca bahūni acchariyāni pāturahesuṁ, bahūnañca devatānaṁ saṁvego uppajji “yaṁ amhehi Bhagavato sammukhā sutaṁ, idāneva taṁ parokkhā jātan”ti. Evamidaṁ āyasmatā Ānandena Paṭhamamahāsaṅgītikāle vadantenāpi iminā kāraṇena vuttanti veditabbaṁ. Ettāvatā ca **“vuttaṁ yena yadā yasmā, cetaṁ vatvā imaṁ vidhin”**ti imissā addhagāthāya attho pakāsito hoti.

Evamiccādipāṭhavaṇṇanā

Idāni **“evamiccādipāṭhassa, atthaṁ nānappakārato”**ti evamādimātikāya saṅgahitatthappakāsanatthaṁ vuccate—**evan**ti ayaṁ saddo upamūpadesasampahaṁsanagarahaṇavacanasampaṭiggahākāra[1]nidassanāvadhāraṇādīsu atthesu daṭṭhabbo. Tathā hesa “evaṁ jātena maccena, kattabbaṁ kusalaṁ bahun”ti evamādīsu[2] upamāyaṁ dissati. “Evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te paṭikkamitabban”ti-ādīsu[3] upadese. “Evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugatā”ti evamādīsu[4] sampahaṁsane. “Evamevaṁ panāyaṁ vasalī yasmiṁ vā tasmiṁ vā tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṁ bhāsatī”ti evamādīsu[5] garahaṇe. “Evaṁ bhanteti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosun”ti evamādīsu[6] vacanasampaṭiggahe. “Evaṁ byā kho ahaṁ bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmī”ti evamādīsu[7] ākāre. “Ehi tvaṁ māṇavaka, yena samaṇo Ānando tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha ‘Subho māṇavo Todeyyaputto bhavantaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī’ti, evañca vadehi sādhu kira bhavaṁ Ānando yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ, tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā”ti evamādīsu[8] nidassane. “Taṁ kiṁ maññatha kālāmā, ime dhammā kusalā vā akusalā vāti. Akusalā bhante. Sāvajjā vā anavajjā vāti. Sāvajjā bhante. Viññugarahitā vā

1. ...sampaṭicchanākāra (Sī)
2. Khu 1. 21 piṭṭhe.
3. Aṁ 1. 439 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 193 piṭṭhe.
5. Saṁ 1. 162 piṭṭhe.
6. Ma 1. 1 piṭṭhe.
7. Ma 1. 325 piṭṭhe.
8. Dī 1. 188 piṭṭhe.

ဘဂဝါ။ပ။ အဇ္ဈဘာသီ”တိ။ ဧတ္ထန္တရေ ပဉ္စ အရဟန္တသတာနိ အနေကာနိ စ ဒေဝတာသဟဿာနိ “သာဓု သာဓူ”တိ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အဘိနန္ဒိံသု၊ မဟာဘူမိစာလော အဟောသိ၊ နာနာဝိဓကုသုမဝဿံ အန္တလိက္ခတော ပပတိ၊ အညာနိ စ ဗဟူနိ အစ္ဆရိယာနိ ပါတုရဟေသုံ၊ ဗဟူနဉ္စ ဒေဝတာနံ သံဝေဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ “ယံ အမှေဟိ ဘဂဝတော သမ္မုခါ သုတံ၊ ဣဒါနေဝ တံ ပရောက္ခာ ဇာတ”န္တိ။ ဧဝမိဒံ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ဝဒန္တေနာပိ ဣမိနာ ကာရဏေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တာဝတာ စ **“ဝုတ္တံ ယေန ယဒါ ယသ္မာ၊ စေတံ ဝတွာ ဣမံ ဝိဓိ”**န္တိ ဣမိဿာ အဍ္ဎဂါထာယ အတ္ထော ပကာသိတော ဟောတိ။

ဧဝမိစ္စာဒိပါဌဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ **“ဧဝမိစ္စာဒိပါဌဿ၊ အတ္ထံ နာနပ္ပကာရတော”**တိ ဧဝမာဒိမာတိကာယ သင်္ဂဟိတတ္ထပ္ပကာသနတ္ထံ ဝုစ္စတေ—**ဧဝ**န္တိ အယံ သဒ္ဒေါ ဥပမူပဒေသသမ္ပဟံသနဂရဟဏဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟာကာရ[1]နိဒဿနာဝဓာရဏာဒီသု အတ္ထေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တထာ ဟေသ “ဧဝံ ဇာတေန မစ္စေန၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[2] ဥပမာယံ ဒိဿတိ။ “ဧဝံ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ တေ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗ”န္တိအာဒီသု[3] ဥပဒေသေ။ “ဧဝမေတံ ဘဂဝါ၊ ဧဝမေတံ သုဂတာ”တိ ဧဝမာဒီသု[4] သမ္ပဟံသနေ။ “ဧဝမေဝံ ပနာယံ ဝသလီ ယသ္မိံ ဝါ တသ္မိံ ဝါ တဿ မုဏ္ဍကဿ သမဏကဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[5] ဂရဟဏေ။ “ဧဝံ ဘန္တေတိ ခေါ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စဿောသု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[6] ဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟေ။ “ဧဝံ ဗျာ ခေါ အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမီ”တိ ဧဝမာဒီသု[7] အာကာရေ။ “ဧဟိ တွံ မာဏဝက၊ ယေန သမဏော အာနန္ဒော တေနုပသင်္ကမ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ မမ ဝစနေန သမဏံ အာနန္ဒံ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပါတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရံ ပုစ္ဆ ‘သုဘော မာဏဝေါ တောဒေယျပုတ္တော ဘဝန္တံ အာနန္ဒံ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပါတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရံ ပုစ္ဆတီ’တိ၊ ဧဝဉ္စ ဝဒေဟိ သာဓု ကိရ ဘဝံ အာနန္ဒော ယေန သုဘဿ မာဏဝဿ တောဒေယျပုတ္တဿ နိဝေသနံ၊ တေနုပသင်္ကမတု အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[8] နိဒဿနေ။ “တံ ကိံ မညထ ကာလာမာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါတိ။ အကုသလာ ဘန္တေ။ သာဝဇ္ဇာ ဝါ အနဝဇ္ဇာ ဝါတိ။ သာဝဇ္ဇာ ဘန္တေ။ ဝိညုဂရဟိတာ ဝါ

၁-....သမ္ပဋိစ္ဆနာကာရ (သီ)
၂-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၁-၄၃၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၁၉၃-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၁-၃၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဒီ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။

viññuppasatthā vāti. Viññugarahitā bhante. Samattā samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti no vā, kathaṁ vo ettha hotīti. Samattā bhante samādinnā ahitāya dukkhāya saṁvattanti, evaṁ no ettha hotī”ti evamādīsu[1] avadhāraṇe. Idha pana ākāranidassanāvadhāraṇesu daṭṭhabbo.

Tattha ākāratthena **evaṁ**-saddena etamatthaṁ dīpeti—nānānayanipuṇa-manekajjhāsayasamuṭṭhānaṁ atthabyañjanasampannaṁ vividhapāṭihāriyaṁ dhammatthadesanāpaṭivedhagambhīraṁ sabbasattānaṁ sakasakabhāsānurūpato sotapathamāgacchantaṁ tassa Bhagavato vacanaṁ sabbappakārena ko samattho viññātuṁ, sabbathāmena pana sotukāmataṁ janetvāpi evaṁ me sutaṁ, mayāpi ekenākārena sutanti.

Nidassanatthena “nāhaṁ sayambhū, na mayā idaṁ sacchikatan”ti attānaṁ parimocento “evaṁ me sutaṁ, mayāpi evaṁ sutan”ti idāni vattabbaṁ Sakalasuttaṁ nidasseti.

Avadhāraṇatthena “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānaṁ yadidaṁ Ānando, gatimantānaṁ, satimantānaṁ, dhitimantānaṁ, upaṭṭhākānaṁ yadidaṁ Ānando”ti[2] evaṁ Bhagavatā pasatthabhāvānurūpaṁ attano dhāraṇabalaṁ dassento sattānaṁ sotukamyataṁ janeti “evaṁ me sutaṁ, tañca kho atthato vā byañjanato vā anūnamanadhikaṁ, evameva, na aññathā daṭṭhabban”ti.

Mesaddo tīsu atthesu dissati. Tathā hissa “gāthābhigītaṁ me abhojaneyyan”ti evamādīsu[3] mayāti attho. “Sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū”ti evamādīsu[4] mayhanti attho. “Dhammadāyādā me bhikkhave bhavathā”ti evamādīsu[5] mamāti attho. Idha pana “mayā sutan”ti ca “mama sutan”ti ca atthadvaye yujjati.

Sutanti ayaṁ sutasaddo sa-upasaggo anupasaggo ca gamanakhyāta-rāgābhibhūtūpacitānuyogasotaviññeyyasotadvāraviññātādi-ane-katthappabhedo. Tathā hissa “senāya pasuto”ti evamādīsu

1. Aṁ 1. 190 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 25 piṭṭhe. 3. Khu 1. 292 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 285 piṭṭhe. 5. Ma 1. 15 piṭṭhe.

ဝိညုပ္ပသတ္ထာ ဝါတိ။ ဝိညုဂရဟိတာ ဘန္တေ။ သမတ္တာ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝါ၊ ကထံ ဝေါ ဧတ္ထ ဟောတီတိ။ သမတ္တာ ဘန္တေ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] အဝဓာရဏေ။ ဣဓ ပန အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တတ္ထ အာကာရတ္ထေန **ဧဝံ**-သဒ္ဒေန ဧတမတ္ထံ ဒီပေတိ—နာနာနယနိပုဏ-မနေကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ အတ္ထဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ ဝိဝိဓပါဋိဟာရိယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာ-ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ သဗ္ဗသတ္တာနံ သကသကဘာသာနုရူပတော သောတပထမာ-ဂစ္ဆန္တံ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ၊ သဗ္ဗထာမေန ပန သောတုကာမတံ ဇနေတွာပိ ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧကေနာကာရေန သုတန္တိ။

နိဒဿနတ္ထေန “နာဟံ သယမ္ဘူ၊ န မယာ ဣဒံ သစ္ဆိကတ”န္တိ အတ္တာနံ ပရိမောစေန္တော ‘‘ဧဝံ မေ သုတံ၊ မယာပိ ဧဝံ သုတ’’န္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလသုတ္တံ နိဒဿေတိ။

အဝဓာရဏတ္ထေန “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဿုတာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော၊ ဂတိမန္တာနံ၊ သတိမန္တာနံ၊ ဓိတိမန္တာနံ၊ ဥပဋ္ဌာကာနံ ယဒိဒံ အာနန္ဒော”တိ[၂] ဧဝံ ဘဂဝတာ ပသတ္ထဘာဝါနုရူပံ အတ္တနော ဓာရဏဗလံ ဒဿေန္တော သတ္တာနံ သောတုကမျတံ ဇနေတိ “ဧဝံ မေ သုတံ၊ တဉ္စ ခေါ အတ္ထတော ဝါ ဗျဉ္ဇနတော ဝါ အနူနမနဓိကံ၊ ဧဝမေဝ, န အညထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗ”န္တိ။

မေသဒ္ဒေါ တီသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ တထာ ဟိဿ “ဂါထာဘိဂီတံ မေ အဘောဇနေယျ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၃] မယာတိ အတ္ထော။ “သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] မယှန္တိ အတ္ထော။ “ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘဝထာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] မမာတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပန “မယာ သုတ”န္တိ စ “မမ သုတ”န္တိ စ အတ္ထဒွယေ ယုဇ္ဇတိ။

သုတန္တိ အယံ သုတသဒ္ဒေါ သဥပသဂ္ဂေါ အနုပသဂ္ဂေါ စ ဂမနချာတ-ရာဂါဘိဘူတူပစိတာနုယောဂသောတဝိညေယျသောတဒွါရဝိညာတာဒိအနေ-ကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ တထာ ဟိဿ “သေနာယ ပသုတော”တိ ဧဝမာဒီသု

၁-အံ ၁-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၂၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၂၈၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။

gacchantoti attho. "Sutadhammassa passato"ti evamādīsu[1] khyātadhammassāti attho. "Avassutā avassutassā"ti evamādīsu[2] rāgābhibhūtā rāgābhibhūtassāti attho. "Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan"ti evamādīsu[3] upacitanti attho. "Ye jhānappasutā dhīrā"ti evamādīsu[4] jhānānuyuttāti attho. "Diṭṭhaṁ sutaṁ mutan"ti evamādīsu[5] sotaviññeyyanti attho. "Sutadharo sutasannicayo"ti evamādīsu[6] sotadvārānusāraviññātadharoti attho. Idha pana **sutan**ti sotaviññāṇapubbaṅgamāya viññāṇavīthiyā upadhāritanti vā upadhāraṇanti vāti attho. Tattha yadā me-saddassa mayāti attho, tadā "evaṁ mayā sutaṁ, sotaviññāṇapubbaṅgamāya viññāṇavīthiyā upadhāritan"ti yujjati. Yadā me-saddassa mamāti attho, tadā "evaṁ mama sutaṁ sotaviññāṇapubbaṅgamāya viññāṇavīthiyā upadhāraṇan"ti yujjati.

Evametesu tīsu padesu **evan**ti sotaviññāṇakiccanidassanaṁ. **Me**ti vuttaviññāṇasamaṅgīpuggalanidassanaṁ. **Sutan**ti assavanabhāvappaṭikkhepato anūnānadhikāviparītaggahaṇanidassanaṁ. Tathā **evan**ti savanādicittānaṁ nānappakārena ārammaṇe pavattabhāvanidassanaṁ. **Me**ti attanidassanaṁ. **Sutan**ti dhammanidassanaṁ.

Tathā **evan**ti niddisitabbadhammanidassanaṁ. **Me**ti puggalanidassanaṁ. **Sutan**ti puggalakiccanidassanaṁ.

Tathā **evan**ti vīthicittānaṁ ākārapaññattivasena nānappakāraniddeso. **Me**ti kattāraniddeso. **Sutan**ti visayaniddeso.

Tathā **evan**ti puggalakiccaniddeso. **Sutan**ti viññāṇakiccaniddeso. **Me**ti ubhayakiccayuttapuggalaniddeso.

Tathā **evan**ti bhavaniddeso. **Me**ti puggalaniddeso. **Sutan**ti tassa kiccaniddeso.

Tattha **evan**ti ca **me**ti ca sacchikaṭṭhaparamatthavasena avijjamānapaññatti. **Sutan**ti vijjamānapaññatti. Tathā **evan**ti ca **me**ti ca taṁ taṁ upādāya

1. Khu 1. 18 piṭṭhe.
2. Vi 2. 276 piṭṭhe.
3. Khu 1. 9 piṭṭhe.
4. Khu 1. 40 piṭṭhe.
5. Ma 1. 189 piṭṭhe.
6. Ma 1. 277 piṭṭhe.

ဂစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ "သုတဓမ္မဿ ပဿတော"တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ချာတဓမ္မဿာတိ အတ္ထော။ "အဝဿုတာ အဝဿုတဿာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၂] ရာဂါဘိဘူတာ ရာဂါဘိဘူတဿာတိ အတ္ထော။ "တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပက"န္တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ဥပစိတန္တိ အတ္ထော။ "ယေ ဈာနပ္ပသုတာ ဓီရာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၄] ဈာနာနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။ "ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတ"န္တိ ဧဝမာဒီသု[၅] သောတဝိညေယျန္တိ အတ္ထော။ "သုတဓရော သုတသန္နိစယော"တိ ဧဝမာဒီသု[၆] သောတဒွါရာနုသာရဝိညာတဓရောတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပန **သုတ**န္တိ သောတဝိညာဏပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ဥပဓာရိတန္တိ ဝါ ဥပဓာရဏန္တိ ဝါတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ယဒါ မေ-သဒ္ဒဿ မယာတိ အတ္ထော၊ တဒါ "ဧဝံ မယာ သုတံ၊ သောတဝိညာဏပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ဥပဓာရိတ"န္တိ ယုဇ္ဇတိ။ ယဒါ မေ-သဒ္ဒဿ မမာတိ အတ္ထော၊ တဒါ "ဧဝံ မမ သုတံ သောတဝိညာဏပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဝိညာဏဝီထိယာ ဥပဓာရဏ"န္တိ ယုဇ္ဇတိ။

ဧဝမေတေသု တီသု ပဒေသု **ဧဝ**န္တိ သောတဝိညာဏကိစ္စနိဒဿနံ။ **မေ**တိ ဝုတ္တဝိညာဏသမင်္ဂီပုဂ္ဂလနိဒဿနံ။ **သုတ**န္တိ အဿဝနဘာဝပ္ပဋိက္ခေပတော အနူနာနဓိကာဝိပရီတဂ္ဂဟဏနိဒဿနံ။ တထာ **ဧဝ**န္တိ သဝနာဒိစိတ္တာနံ နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္တဘာဝနိဒဿနံ။ **မေ**တိ အတ္တနိဒဿနံ။ **သုတ**န္တိ ဓမ္မနိဒဿနံ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဓမ္မနိဒဿနံ။ **မေ**တိ ပုဂ္ဂလနိဒဿနံ။ **သုတ**န္တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စနိဒဿနံ။

တထာ **ဧဝ**န္တိ ဝီထိစိတ္တာနံ အာကာရပညတ္တိဝသေန နာနပ္ပကာရနိဒ္ဒေသော။ **မေ**တိ ကတ္တာရနိဒ္ဒေသော။ **သုတ**န္တိ ဝိသယနိဒ္ဒေသော။

တထာ **ဧဝ**န္တိ ပုဂ္ဂလကိစ္စနိဒ္ဒေသော။ **သုတ**န္တိ ဝိညာဏကိစ္စနိဒ္ဒေသော။ **မေ**တိ ဥဘယကိစ္စယုတ္တပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။

တထာ **ဧဝ**န္တိ ဘာဝနိဒ္ဒေသော။ **မေ**တိ ပုဂ္ဂလနိဒ္ဒေသော။ **သုတ**န္တိ တဿ ကိစ္စနိဒ္ဒေသော။

တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ စ **မေ**တိ စ သစ္ဆိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ **သုတ**န္တိ ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ။ တထာ **ဧဝ**န္တိ စ **မေ**တိ စ တံ တံ ဥပါဒါယ

၁-ခု ၁-၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။

vattabbato upādāpaññatti[1]. **Sutan**ti diṭṭhādīni upanidhāya vattabbato upanidhāpaññatti[2].

Ettha ca **evan**ti vacanena asammohaṁ dīpeti, **sutan**ti vacanena sutassa asammosaṁ. Tathā **evan**ti vacanena yonisomanasikāraṁ dīpeti ayoniso manasikaroto nānappakārappaṭivedhābhāvato. **Sutan**ti vacanena avikkhepaṁ dīpeti vikkhittacittassa savanābhāvato. Tathā hi vikkhittacitto puggalo sabbasampattiyā vuccamānopi “na mayā sutaṁ, puna bhaṇathā”ti bhaṇati. Yoniso manasikārena cettha attasammāpaṇidhiṁ pubbe katapuññatañca sādheti, avikkhepena saddhammassavanaṁ sappurisūpa-nissayañca. **Evan**ti ca iminā bhaddakena ākārena pacchimacakkadvayasampattiṁ attano dīpeti, **sutan**ti savanayogena purimacakkadvayasampattiṁ. Tathā āsayasuddhiṁ payogasuddhiñca, tāya ca āsayasuddhiyā adhigamabyattiṁ, payogasuddhiyā āgamabyattiṁ.

Evanti ca iminā nānappakārapaṭivedhadīpakena vacanena attano atthapaṭibhānapaṭisambhidāsampadaṁ dīpeti. **Sutan**ti iminā sotabbabhedapaṭi-vedhadīpakena dhammaniruttipaṭisambhidāsampadaṁ dīpeti. **Evan**ti ca idaṁ yoniso manasikāradīpakaṁ vacanaṁ bhaṇanto “ete mayā dhammā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā”ti ñāpeti. **Sutan**ti idaṁ savanayogadīpakavacanaṁ bhaṇanto “bahū mayā dhammā sutā dhātā vacasā paricitā”ti ñāpeti. Tadubhayenapi atthabyañjapāripūriṁ dīpento savane ādaraṁ janeti.

Evaṁ me sutanti iminā pana sakalenapi vacanena āyasmā Ānando Tathāgatappaveditaṁ dhammaṁ attano adahanto asappurisabhūmiṁ atikkamati, sāvakattaṁ paṭijānanto sappurisabhūmiṁ okkamati. Tathā asaddhammā cittaṁ vuṭṭhāpeti, saddhamme cittaṁ patiṭṭhāpeti. “Kevalaṁ sutamevetaṁ mayā, tasseva tu Bhagavato vacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti ca dīpento attānaṁ parimoceti, Satthāraṁ apadisati, Jinavacanaṁ appeti, dhammanettiṁ patiṭṭhāpeti.

Apica “evaṁ me sutan”ti attanā uppāditabhāvaṁ appaṭijānanto purimassavanaṁ vivaranto “sammukhā paṭiggahitamidaṁ mayā tassa Bhagavato

1. Upādāyapaññatti (Sī, Syā) 2. Upanidhāyapaññatti (Sī, Syā)

ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပါဒါပညတ္တိ[၁]။ **သုတ**န္တိ ဒိဋ္ဌာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဝတ္တဗ္ဗတော ဥပနိဓာပညတ္တိ[၂]။

ဧတ္ထ စ **ဧဝ**န္တိ ဝစနေန အသမ္မောဟံ ဒီပေတိ၊ **သုတ**န္တိ ဝစနေန သုတဿ အသမ္မောသံ။ တထာ **ဧဝ**န္တိ ဝစနေန ယောနိသောမနသိကာရံ ဒီပေတိ အယောနိသော မနသိကရောတော နာနပ္ပကာရပ္ပဋိဝေဓာဘာဝတော။ **သုတ**န္တိ ဝစနေန အဝိက္ခေပံ ဒီပေတိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တဿ သဝနာဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော ပုဂ္ဂလော သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ ဝုစ္စမာနောပိ “န မယာ သုတံ၊ ပုန ဘဏထာ”တိ ဘဏတိ။ ယောနိသော မနသိကာရေန စေတ္ထ အတ္တသမ္မာပဏိဓိံ ပုဗ္ဗေ ကတပုညတဉ္စ သာဓေတိ၊ အဝိက္ခေပေန သဒ္ဓမ္မဿဝနံ သပ္ပုရိသူပ-နိဿယဉ္စ။ **ဧဝ**န္တိ စ ဣမိနာ ဘဒ္ဒကေန အာကာရေန ပစ္ဆိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ အတ္တနော ဒီပေတိ၊ **သုတ**န္တိ သဝနယောဂေန ပုရိမစက္ကဒွယသမ္ပတ္တိံ။ တထာ အာသယသုဒ္ဓိံ ပယောဂသုဒ္ဓိဉ္စ၊ တာယ စ အာသယသုဒ္ဓိယာ အဓိဂမဗျတ္တိံ, ပယောဂသုဒ္ဓိယာ အာဂမဗျတ္တိံ။

ဧဝန္တိ စ ဣမိနာ နာနပ္ပကာရပဋိဝေဓဒီပကေန ဝစနေန အတ္တနော အတ္ထပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပဒံ ဒီပေတိ။ **သုတ**န္တိ ဣမိနာ သောတဗ္ဗဘေဒပဋိ-ဝေဓဒီပကေန ဓမ္မနိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါသမ္ပဒံ ဒီပေတိ။ **ဧဝ**န္တိ စ ဣဒံ ယောနိသော မနသိကာရဒီပကံ ဝစနံ ဘဏန္တော “ဧတေ မယာ ဓမ္မာ မနသာနုပေက္ခိတာ ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ”တိ ဉာပေတိ။ **သုတ**န္တိ ဣဒံ သဝနယောဂဒီပကဝစနံ ဘဏန္တော “ဗဟူ မယာ ဓမ္မာ သုတာ ဓာတာ ဝစသာ ပရိစိတာ”တိ ဉာပေတိ။ တဒုဘယေနာပိ အတ္ထဗျဉ္ဇနပါရိပူရိံ ဒီပေန္တော သဝနေ အာဒရံ ဇနေတိ။

ဧဝံ မေ သုတန္တိ ဣမိနာ ပန သကလေနာပိ ဝစနေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ ဓမ္မံ အတ္တနော အဒဟန္တော အသပ္ပုရိသဘူမိံ အတိက္က-မတိ၊ သာဝကတ္တံ ပဋိဇာနန္တော သပ္ပုရိသဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသဒ္ဓမ္မာ စိတ္တံ ဝုဋ္ဌာပေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စိတ္တံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ “ကေဝလံ သုတမေဝေတံ မယာ၊ တဿေဝ တု ဘဂဝတော ဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ စ ဒီပေန္တော အတ္တာနံ ပရိမောစေတိ၊ သတ္ထာရံ အပဒိသတိ၊ ဇိနဝစနံ အပ္ပေတိ၊ ဓမ္မနေတ္တိံ ပတိဋ္ဌာပေတိ။

အပိစ “ဧဝံ မေ သုတ”န္တိ အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတဘာဝံ အပ္ပဋိဇာနန္တော ပုရိမဿဝနံ ဝိဝရန္တော “သမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတမိဒံ မယာ တဿ ဘဂဝတော

၁-ဥပါဒါယပညတ္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဥပနိဓာယပညတ္တိ (သီ၊ သျာ)

catuvesārajjavisāradassa Dasabalamarassa Āsabhaṭṭhānaṭṭhāyino Sīhanādanādino Sabbasattuttamassa Dhammissarassa Dhammarājassa Dhammādhipatino Dhammadīpassa Dhammappaṭisaraṇassa Saddhammavaracakkavattino Sammāsambuddhassa, na ettha atthe vā dhamme vā pade vā byañjane vā kaṅkhā vā vimati vā kātabbā"ti sabbadevamanussānaṁ imasmiṁ dhamme assaddhiyaṁ vināseti, saddhāsampadaṁ uppādetīti veditabbo. Hoti cettha—

"Vināsayati assaddhaṁ, saddhaṁ vaḍḍheti sāsane.
Evaṁ me sutamiccevaṁ, vadaṁ Gotamasāvako"ti.

Ekanti gaṇanaparicchedaniddeso. **Samayan**ti paricchinnaniddeso. **Ekaṁ samayan**ti aniyamitaparidīpanaṁ. Tattha **samaya**saddo—

Samavāye khaṇe kāle, samūhe hetudiṭṭhisu.
Paṭilābhe pahāne ca, paṭivedhe ca dissati.

Tathā hissa "appeva nāma svepi upasaṅkameyyāma kālañca samayañca upādāyā"ti evamādīsu[1] samavāyo attho. "Ekova kho bhikkhave khaṇo ca samaṇo ca brahmacariyavāsāyā"ti evamādīsu[2] khaṇo. "Uṇhasamayo pariḷāhasamayo"ti evamādīsu[3] kālo. Mahāsamayo pavanasmin"ti evamādīsu[4] samūho. "Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, Bhagavā kho Sāvatthiyaṁ viharati, sopi maṁ jānissati 'Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī'ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosī"ti evamādīsu[5] hetu. "Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako samaṇamuṇḍikāputto samayappavādake tindukācīre ekasālake Mallikāya ārāme paṭivasatī"ti evamādīsu[6] diṭṭhi.

"Diṭṭhe dhamme ca yo attho, yo cattho samparāyiko.
Atthābhisamayā dhīro, paṇḍitoti pavuccatī"ti—

Evamādīsu[7] paṭilābho. "Sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassā"ti evamādīsu[8] pahānaṁ. "Dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho

1. Dī 1. 188 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 61 piṭṭhe. 3. Vi 2. 155 piṭṭhe. 4. Dī 2. 201 piṭṭhe.
5. Ma 2. 102 piṭṭhe. 6. Ma 2. 214 piṭṭhe. 7. Saṁ 1. 90 piṭṭhe. 8. Ma 1. 15 piṭṭhe.

စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒဿ ဒသဗလဓရဿ အာသဘဋ္ဌာနဋ္ဌာယိနော သီဟနာဒနာဒိနော သဗ္ဗသတ္တုတ္တမဿ ဓမ္မိဿရဿ ဓမ္မရာဇဿ ဓမ္မာဓိပတိနော ဓမ္မဒီပဿ ဓမ္မပ္ပဋိသရဏဿ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တိနော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ၊ န ဧတ္ထ အတ္ထေ ဝါ ဓမ္မေ ဝါ ပဒေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ ကင်္ခါ ဝါ ဝိမတိ ဝါ ကာတဗ္ဗာ”တိ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာနံ ဣမသ္မိံ ဓမ္မေ အဿဒ္ဓိယံ ဝိနာသေတိ၊ သဒ္ဓါသမ္ပဒံ ဥပ္ပါဒေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဟောတိ စေတ္ထ—

“ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ၊ သဒ္ဓံ ဝဍ္ဎေတိ သာသနေ။
ဧဝံ မေ သုတမိစ္စေဝံ၊ ဝဒံ ဂေါတမသာဝကော”တိ။

ဧကန္တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒနိဒ္ဒေသော။ **သမယ**န္တိ ပရိစ္ဆိန္နနိဒ္ဒေသော။ **ဧကံ သမယ**န္တိ အနိယမိတပရိဒီပနံ။ တတ္ထ **သမယ**သဒ္ဒေါ—

သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ၊ သမူဟေ ဟေတုဒိဋ္ဌိသု။
ပဋိလာဘေ ပဟာနေ စ၊ ပဋိဝေဓေ စ ဒိဿတိ။

တထာ ဟိဿ “အပ္ပေဝ နာမ သွေပိ ဥပသင်္ကမေယျာမ ကာလဉ္စ သမယဉ္စ ဥပါဒါယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] သမဝါယော အတ္ထော။ “ဧကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သမယော စ ဗြဟ္မစရိယဝါသာယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၂] ခဏော။ “ဥဏှသမယော ပရိဠာဟသမယော”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ကာလော။ မဟာသမယော ပဝနသ္မိ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၄] သမူဟော။ “သမယောပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ အဟောသိ၊ ဘဂဝါ ခေါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ သောပိ မံ ဇာနိဿတိ ‘ဘဒ္ဒါလိ နာမ ဘိက္ခု သတ္ထုသာသနေ သိက္ခာယ အပရိပူရကာရီ’တိ၊ အယမ္ပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ သမယော အပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ အဟောသီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] ဟေတု။ “တေန ခေါ ပန သမယေန ဥဂ္ဂါဟမာနော ပရိဗ္ဗာဇကော သမဏမုဏ္ဍိကာပုတ္တော သမယပ္ပဝါဒကေ တိန္ဒုကာစီရေ ဧကသာလကေ မလ္လိကာယ အာရာမေ ပဋိဝသတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၆] ဒိဋ္ဌိ။

“ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော၊ ယော စတ္ထော သမ္ပရာယိကော။
အတ္ထာဘိသမယာ ဓီရော၊ ပဏ္ဍိတောတိ ပဝုစ္စတီ”တိ—

ဧဝမာဒီသု[၇] ပဋိလာဘော။ “သမ္မာ မာနာဘိသမယာ အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၈] ပဟာနံ။ “ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော

၁-ဒီ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၂-၁၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဒီ ၂-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-မ ၂-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၂-၂၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၇-သံ ၁-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၈-မ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။

santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho abhisamayaṭṭho”ti evamādīsu[1] paṭivedho. Idha panassa kālo attho. Tena ekaṁ samayanti saṁvacchara-utumāsa-aḍḍhamāsarattidivapubbaṇhamajjhanhikasāyanhapaṭhamamajjhimapacchima yāmamuhuttādīsu kālakhyesu samayesu ekaṁ samayanti dīpeti.

Ye vā ime gabbhokkantisamayo jātisamayo saṁvegasamayo abhinikkhamanasamayo dukkarakārikasamayo māravijayasamayo abhisambodhisamayo diṭṭhadhammasukhavihārasamayo desanāsamayo parinibbānasamayoti evamādayo Bhagavato devamanussesu ativiya pakāsā anekakālakhyā eva samayā, tesu samayesu desanāsamayasaṅkhātaṁ ekaṁ samayanti vuttaṁ hoti. Yo cāyaṁ ñāṇakaruṇākiccasamayesu karuṇākiccasamayo, attahitaparahitappaṭipattisamayesu parahitappaṭipattisamayo, sannipatitānaṁ karaṇīyadvayasamayesu dhammīkathāsamayo, desanāpaṭipattisamayesu desanāsamayo, tesupi samayesu yaṁ kiñci sandhāya “ekaṁ samayan”ti vuttaṁ hoti.

Etthāha—atha kasmā yathā abhidhamme “yasmiṁ samaye kāmāvacaran”ti ca ito aññesu suttapadesu “yasmiṁ samaye bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehī”ti ca bhummavacanena niddeso kato, vinaye ca “tena samayena Buddho Bhagavā”ti karaṇavacanena, tathā akatvā idha “ekaṁ samayan”ti upayogavacananiddeso katoti. Tattha tathā, idha ca aññathā atthasambhavato. Tattha hi abhidhamme ito aññesu sutta-padesu ca adhikaraṇattho bhāvenabhāvalakkhaṇattho ca sambhavati. Adhikaraṇañhi kālattho samūhattho ca samayo, tattha vuttānaṁ phassādidhammānaṁ khaṇasamavāyahetusaṅkhātassa ca samayassa bhāvena tesaṁ bhāvo lakkhīyati, tasmā tadatthajotanatthaṁ tattha bhummavacananiddeso kato.

Vinaye ca hetvattho karaṇattho ca sambhavati. Yo hi so sikkhāpadapaññattisamayo Sāriputtadīhipi dubbiññeyyo, tena samayena hetubhūtena karaṇabhūtena ca sikkhāpadāni paññapento sikkhāpadapaññattihetuñca apekkhamāno Bhagavā tattha tattha vihāsi, tasmā tadatthajotanatthaṁ tattha karaṇavacananiddeso kato.

1. Khu 9. 293 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော အဘိသမယဋ္ဌော”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ပဋိဝေဓော။ ဣဓ ပနဿ ကာလော အတ္ထော။ တေန ဧကံ သမယန္တိ သံဝစ္ဆရဥတုမာသအဍ္ဎမာသရတ္တိဒိဝပုဗ္ဗဏှမဇ္ဈန္ဟိကသာယန္ဟပဌမမဇ္ဈိမပစ္ဆိမယာမမုဟုတ္တာဒီသု ကာလချေသု သမယေသု ဧကံ သမယန္တိ ဒီပေတိ။

ယေ ဝါ ဣမေ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိသမယော ဇာတိသမယော သံဝေဂသမယော အဘိနိက္ခမနသမယော ဒုက္ကရကာရိကသမယော မာရဝိဇယသမယော အဘိသမ္ဗောဓိသမယော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရသမယော ဒေသနာသမယော ပရိနိဗ္ဗာနသမယောတိ ဧဝမာဒယော ဘဂဝတော ဒေဝမနုဿေသု အတိဝိယ ပကာသာ အနေကကာလချာ ဧဝ သမယာ၊ တေသု သမယေသု ဒေသနာသမယသင်္ခါတံ ဧကံ သမယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယော စာယံ ဉာဏကရုဏာကိစ္စသမယေသု ကရုဏာကိစ္စသမယော၊ အတ္တဟိတပရဟိတပ္ပဋိပတ္တိသမယေသု ပရဟိတပ္ပဋိပတ္တိသမယော၊ သန္နိပတိတာနံ ကရဏီယဒွယသမယေသု ဓမ္မီကထာသမယော၊ ဒေသနာပဋိပတ္တိသမယေသု ဒေသနာသမယော၊ တေသုပိ သမယေသု ယံ ကိဉ္စိ သန္ဓာယ “ဧကံ သမယ”န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧတ္ထာဟ—အထ ကသ္မာ ယထာ အဘိဓမ္မေ “ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရ”န္တိ စ ဣတော အညေသု သုတ္တပဒေသု “ယသ္မိံ သမယေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ”တိ စ ဘုမ္မဝစနေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ ဝိနယေ စ “တေန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိ ကရဏဝစနေန၊ တထာ အကတွာ ဣဓ “ဧကံ သမယ”န္တိ ဥပယောဂဝစနနိဒ္ဒေသော ကတောတိ။ တတ္ထ တထာ, ဣဓ စ အညထာ အတ္ထသမ္ဘဝတော။ တတ္ထ ဟိ အဘိဓမ္မေ ဣတော အညေသု သုတ္တပဒေသု စ အဓိကရဏတ္ထော ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတိ။ အဓိကရဏဉှိ ကာလတ္ထော သမူဟတ္ထော စ သမယော၊ တတ္ထ ဝုတ္တာနံ ဖဿာဒိဓမ္မာနံ ခဏသမဝါယဟေတုသင်္ခါတဿ စ သမယဿ ဘာဝေန တေသံ ဘာဝေါ လက္ခီယတိ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ဘုမ္မဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော။

ဝိနယေ စ ဟေတွတ္ထော ကရဏတ္ထော စ သမ္ဘဝတိ။ ယော ဟိ သော သိက္ခာပဒပညတ္တိသမယော သာရိပုတ္တာဒီဟိပိ ဒုဗ္ဗိညေယျော၊ တေန သမယေန ဟေတုဘူတေန ကရဏဘူတေန စ သိက္ခာပဒါနိ ပညပေန္တော သိက္ခာပဒပညတ္တိဟေတုဉ္စ အပေက္ခမာနော ဘဂဝါ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဟာသိ၊ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ကရဏဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော။

၁-ခု ၉-၂၉၃-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

Idha pana aññasmiñca evaṁjātike suttantapāṭhe accantasaṁyogattho sambhavati. Yañhi samayaṁ Bhagavā imaṁ aññaṁ vā suttantaṁ desesi, accantameva taṁ samayaṁ karuṇāvihārena vihāsi. Tasmā tadatthajotanatthaṁ idha upayogavacananiddeso katoti viññeyyo. Hoti cettha—

“Taṁ taṁ atthamapekkhitvā, bhummena karaṇena ca.
Aññatra samayo vutto, upayogena so idhā”ti.

Bhagavāti guṇavisiṭṭhasattuttamagarugāravādhivacanametaṁ. Yathāha—

“Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ, Bhagavāti vacanamuttamaṁ.
Garu gāravayutto so, Bhagavā tena vuccatī”ti.

Catubbidhañhi nāmaṁ āvatthikaṁ liṅgikaṁ nemittakaṁ adhiccasamuppannanti. Adhiccasamuppannaṁ nāma “yadicchakan”ti vuttaṁ hoti. Tattha vaccho dammo balibaddhoti[1] evamādi āvatthikaṁ, daṇḍī chattī sikhī karīti evamādi liṅgikaṁ, tevijjo chaḷabhiññoti evamādi nemittakaṁ, sirivaḍḍhako dhanavaḍḍhakoti evamādi vacanatthamanapekkhitvā pavattaṁ adhiccasamuppannaṁ. Idaṁ pana Bhagavāti nāmaṁ guṇanemittakaṁ, na Mahāmāyāya, na Suddhodanamahārājena, na asītiyā ñātisahassehi kataṁ, na sakkasantusitādīhi devatāvisesehi kataṁ. Yathāha āyasmā Sāriputtatthero “Bhagavāti netaṁ nāmaṁ mātarā kataṁ -pa- sacchikā paññatti yadidaṁ Bhagavā”ti[2].

Yaṁ guṇanemittakaṁ cetaṁ nāmaṁ, tesaṁ guṇānaṁ pakāsanatthaṁ imaṁ gāthaṁ vadanti—

“Bhagī bhajī bhāgī vibhattavā iti,
Akāsi bhagganti garūti bhāgyavā.
Bahūhi ñāyehi subhāvitattano,
Bhavantago so Bhagavāti vuccatī”ti.

Niddesādīsu[3] vuttanayeneva cassa attho daṭṭhabbo.

Ayaṁ pana aparo pariyāyo—

Bhagyavā Bhaggavā yutto, bhagehi ca vibhattavā.
Bhattavā vantagamano, bhavesu Bhagavā tatoti.

1. Balivaddoti (Sī)   2. Khu 7. 162 piṭṭhādīsu.   3. Khu 7. 162; Khu 8. 26 piṭṭhādīsu.

ဣဓ ပန အညသ္မိဉ္စ ဧဝံဇာတိကေ သုတ္တန္တပါဌေ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထော သမ္ဘဝတိ။ ယဉ္ဟိ သမယံ ဘဂဝါ ဣမံ အညံ ဝါ သုတ္တန္တံ ဒေသေသိ၊ အစ္စန္တမေဝ တံ သမယံ ကရုဏာဝိဟာရေန ဝိဟာသိ။ တသ္မာ တဒတ္ထဇောတနတ္ထံ ဣဓ ဥပယောဂဝစနနိဒ္ဒေသော ကတောတိ ဝိညေယျော။ ဟောတိ စေတ္ထ—

“တံ တံ အတ္ထမပေက္ခိတွာ၊ ဘုမ္မေန ကရဏေန စ။
အညတြ သမယော ဝုတ္တော၊ ဥပယောဂေန သော ဣဓာ”တိ။

ဘဂဝါတိ ဂုဏဝိသိဋ္ဌသတ္တုတ္တမဂရုဂါရဝါဓိဝစနမေတံ။ ယထာဟ—

“ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ၊ ဘဂဝါတိ ဝစနမုတ္တမံ။
ဂရု ဂါရဝယုတ္တော သော၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီ”တိ။

စတုဗ္ဗိဓဉ္ဟိ နာမံ အာဝတ္ထိကံ လိင်္ဂိကံ နေမိတ္တကံ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နန္တိ။ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ နာမ “ယဒိစ္ဆက”န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝစ္ဆော ဒမ္မော ဗလိဗဒ္ဒေါတိ[၁] ဧဝမာဒိ အာဝတ္ထိကံ၊ ဒဏ္ဍီ ဆတ္တီ သိခီ ကရီတိ ဧဝမာဒိ လိင်္ဂိကံ၊ တေဝိဇ္ဇော ဆဠဘိညောတိ ဧဝမာဒိ နေမိတ္တကံ၊ သိရိဝဍ္ဎကော ဓနဝဍ္ဎကောတိ ဧဝမာဒိ ဝစနတ္ထမနပေက္ခိတွာ ပဝတ္တံ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ။ ဣဒံ ပန ဘဂဝါတိ နာမံ ဂုဏနေမိတ္တကံ၊ န မဟာမာယာယ, န သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇေန, န အသီတိယာ ဉာတိသဟဿေဟိ ကတံ၊ န သက္ကသန္တုသိတာဒီဟိ ဒေဝတာဝိသေသေဟိ ကတံ။ ယထာဟ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တတ္ထေရော “ဘဂဝါတိ နေတံ နာမံ မာတရာ ကတံ။ပ။ သစ္ဆိကာ ပညတ္တိ ယဒိဒံ ဘဂဝါ”တိ[၂]။

ယံ ဂုဏနေမိတ္တကံ စေတံ နာမံ၊ တေသံ ဂုဏာနံ ပကာသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထံ ဝဒန္တိ—

“ဘဂီ ဘဇီ ဘာဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ၊
အကာသိ ဘဂ္ဂန္တိ ဂရူတိ ဘာဂျဝါ။
ဗဟူဟိ ဉာယေဟိ သုဘာဝိတတ္တနော၊
ဘဝန္တဂေါ သော ဘဂဝါတိ ဝုစ္စတီ”တိ။

နိဒ္ဒေသာဒီသု[၃] ဝုတ္တနယေနေဝ စဿ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အယံ ပန အပရော ပရိယာယော—

ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော၊ ဘဂေဟိ စ ဝိဘတ္တဝါ။
ဘတ္တဝါ ဝန္တဂမနော၊ ဘဝေသု ဘဂဝါ တတောတိ။

၁-ဗလိဝဒ္ဒေါတိ (သီ)   ၂-ခု ၇-၁၆၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။   ၃-ခု ၇-၁၆၂၊ ခု ၈-၂၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha “vaṇṇāgamo vaṇṇavipariyāyo”ti evaṁ niruttilakkhaṇaṁ gahetvā saddanayena vā pisodarādipakkhepalakkhaṇaṁ gahetvā yasmā lokiya-lokuttarasukhābhinibbattakaṁ dānasīlādipārappattaṁ bhāgyamassa atthi, tasmā Bhāgyavāti vattabbe Bhagavāti vuccatīti ñātabbaṁ. Yasmā pana lobhadosamoha viparīta manasikāra ahirikānottappa ko dhūpanāha makkha palāsa-issāmacchariya māyāsā ṭheyyathambhasārambhamānātimāna madapamādataṇhāvijjātividhākusalamūladuccaritasaṁkilesamalavisamasaññ āvitakkapapañcacatubbidhavipariyesa-āsavagantha oghayoga-agatitaṇhupādāna pañcacetokhilavinibandhanīvaraṇābhinandanachavivāda-mūlataṇhākāya sattānusaya-aṭṭhamicchattanavataṇhāmūlaka dasākusalakammapatha dvāsaṭṭhidiṭṭhigata aṭṭhasatataṇhāvicaritappabhedasabbadarathapariḷāhakilesasatasahassāni, saṅkhepato vā pañca kilesakkhandha-abhisaṅkhāramaccudevaputtamāre abhañji, tasmā **bhaggattā etesaṁ parissayānaṁ Bhaggavā**ti vattabbe **Bhagavā**ti vuccati. Āha cettha—

“Bhaggarāgo bhaggadoso, bhaggamoho anāsavo.
Bhaggāssa pāpakā dhammā, Bhagavā tena vuccatī”ti.

Bhāgyavatāya cassa satapuññalakkhaṇadharassa rūpakāyasampatti dīpitā hoti, bhaggadosatāya dhammakāyasampatti. Tathā likiyasarikkhakānaṁ bahumānabhāvo, gahaṭṭhapabbajitehi abhigamanīyatā. Tathā abhigatānañca nesaṁ kāyacittadukkhāpanayane paṭibalabhāvo, āmisadānadhammadānehi upakāritā. Lokiyalokuttarasukhehi ca saṁyojanasamatthatā dīpitā hoti.

Yasmā ca loke issariyadhammayasasirikāmapayattesu chasu dhammesu bhagasaddo vattati, paramañcassa sakacitte issariyaṁ, aṇimālaghimādikaṁ vā lokiyasammataṁ sabbākāraparipūraṁ atthi, tathā lokuttaro dhammo, lokattayabyāpako yathābhuccaguṇādhigato ativiya parisuddho yaso, rūpakāyadassanabyāvaṭajananayanamanappasādajananasamatthā sabbākāraparipūrā sabbaṅgapaccaṅgasirī, yaṁ yaṁ anena icchitaṁ patthitaṁ attahitaṁ parahitaṁ vā, tassa tassa tatheva abhinipphannattā icchitatthanipphattisaññito kāmo, sabbalokagarubhāvappattihetubhūto sammāvāyāmasaṅkhāto payatto ca atthi, tasmā imehi bhagehi yuttattāpi **bhagā assasantī**ti iminā atthena “Bhagavā”ti vuccati.

တတ္ထ “ဝဏ္ဏာဂမော ဝဏ္ဏဝိပရိယာယော”တိ ဧဝံ နိရုတ္တိလက္ခဏံ ဂဟေတွာ သဒ္ဒနယေန ဝါ ပိသောဒရာဒိပက္ခေပလက္ခဏံ ဂဟေတွာ ယသ္မာ လောကိယ-လောကုတ္တရသုခါဘိနိဗ္ဗတ္တကံ ဒါနသီလာဒိပါရပ္ပတ္တံ ဘာဂျမဿ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဘာဂျဝါတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဘဂဝါတိ ဝုစ္စတီတိ ဉာတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ ပန လောဘဒေါသ-မောဟ ဝိပရီတ မနသိကာရ အဟိရိကာနောတ္တပ္ပ ကော ဓူပနာဟ မက္ခ ပလာသ-ဣဿာမစ္ဆရိယ မာယာသာ ဌေယျထမ္ဘသာရမ္ဘ မာနာတိမာန မဒပမာဒတဏှာ-ဝိဇ္ဇာတိဝိဓာကုသလမူလဒုစ္စရိတသံကိလေသမလဝိသမသညာဝိတက္ကပပဉ္စစတု-ဗ္ဗိဓဝိပရိယေသအာသဝဂန္ထ ဩဃယောဂအဂတိတဏှုပါဒါန ပဉ္စစေတောခိလ-ဝိနိဗန္ဓနီဝရဏာဘိနန္ဒနဆဝိဝါဒမူလတဏှာကာယ သတ္တာနုသယအဋ္ဌမိစ္ဆတ္တနဝ-တဏှာမူလက ဒသာကုသလကမ္မပထ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတ-ပ္ပဘေဒသဗ္ဗဒရထပရိဠာဟကိလေသသတသဟဿာနိ, သင်္ခေပတော ဝါ ပဉ္စ ကိလေသက္ခန္ဓအဘိသင်္ခါရမစ္စုဒေဝပုတ္တမာရေ အဘဉ္ဇိ၊ တသ္မာ **ဘဂ္ဂတ္တာ ဧတေသံ ပရိဿယာနံ ဘဂ္ဂဝါ**တိ ဝတ္တဗ္ဗေ **ဘဂဝါ**တိ ဝုစ္စတိ။ အာဟ စေတ္ထ—

“ဘဂ္ဂရာဂေါ ဘဂ္ဂဒေါသော၊ ဘဂ္ဂမောဟော အနာသဝေါ။
ဘဂ္ဂါဿ ပါပကာ ဓမ္မာ၊ ဘဂဝါ တေန ဝုစ္စတီ”တိ။

ဘာဂျဝတာယ စဿ သတပုညလက္ခဏဓရဿ ရူပကာယသမ္ပတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ၊ ဘဂ္ဂဒေါသတာယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ။ တထာ လောကိယသရိက္ခကာနံ ဗဟုမာနဘာဝေါ၊ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတေဟိ အဘိဂမနီယတာ။ တထာ အဘိဂတာနဉ္စ နေသံ ကာယစိတ္တဒုက္ခာပနယနေ ပဋိဗလဘာဝေါ၊ အာမိသဒါန-ဓမ္မဒါနေဟိ ဥပကာရိတာ။ လောကိယလောကုတ္တရသုခေဟိ စ သံယော-ဇနသမတ္ထတာ ဒီပိတာ ဟောတိ။

ယသ္မာ စ လောကေ ဣဿရိယဓမ္မယသသိရိကာမပယတ္တေသု ဆသု ဓမ္မေသု ဘဂသဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ၊ ပရမဉ္စဿ သကစိတ္တေ ဣဿရိယံ, အဏိမာလဃိမာဒိကံ ဝါ လောကိယသမ္မတံ သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ အတ္ထိ၊ တထာ လောကုတ္တရော ဓမ္မော၊ လောကတ္တယဗျာပကော ယထာဘုစ္စဂုဏာဓိဂတော အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ ယသော၊ ရူပကာယဒဿနဗျာဝဋဇနနယနမနပ္ပသာဒဇနနသမတ္ထာ သဗ္ဗာ-ကာရပရိပူရာ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂသိရီ၊ ယံ ယံ အနေန ဣစ္ဆိတံ ပတ္ထိတံ အတ္တဟိတံ ပရဟိတံ ဝါ၊ တဿ တဿ တထေဝ အဘိနိပ္ဖန္နတ္တာ ဣစ္ဆိတတ္ထနိပ္ဖတ္တိသညိတော ကာမော၊ သဗ္ဗလောကဂရုဘာဝပ္ပတ္တိဟေတုဘူတော သမ္မာဝါယာမသင်္ခါတော ပယတ္တော စ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဣမေဟိ ဘဂေဟိ ယုတ္တတ္တာပိ **ဘဂါ အဿ သန္တီ**တိ ဣမိနာ အတ္ထေန “ဘဂဝါ”တိ ဝုစ္စတိ။

Yasmā pana kusalādibhedehi sabbadhamme, khandhāyatanadhātusacca-indriya-paṭiccasamuppādādīhi vā kusalādidhamme, pīḷanasaṅkhatasantāpavipariṇāmaṭṭhena vā dukkhamariyasaccaṁ, āyūhananidānasaṁyogapalibodhaṭṭhena samudayaṁ, nissaraṇavivekāsaṅkhata-amataṭṭhena nirodhaṁ, niyyānikahetudassanādhipateyyaṭṭhena maggaṁ vibhattavā, vibhajitvā vivaritvā desitavāti vuttaṁ hoti, tasmā **vibhattavā**ti vattabbe "Bhagavā"ti vuccati.

Yasmā ca esa dibbabrahma-ariyavihāre kāyacitta-upadhiviveke suññatāppaṇihitānimittavimokkhe aññe ca lokiyalokuttare uttarimanussadhamme bhaji sevi bahulamakāsi, tasmā **bhattavā**ti vattabbe "Bhagavā"ti vuccati.

Yasmā pana tīsu bhavesu taṇhāsaṅkhātaṁ gamanaṁ anena vantaṁ, tasmā **bhavesu vantagamano**ti vattabbe bhavasaddato bhakāraṁ gamanasaddato gakāraṁ vantasaddato vakārañca dīghaṁ katvā ādāya "Bhagavā"ti vuccati, yathā loke "mehanassa khassa mālā"ti vattabbe "mekhalā"ti.

Etthāvatā cettha **evaṁ me sutan**ti vacanena yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ desento paccakkhaṁ katvā Bhagavato dhammasarīraṁ pakāseti, tena "nayidaṁ atītasatthukaṁ[1] pāvacanaṁ, ayaṁ vo Satthā"ti Bhagavato adassanena ukkaṇṭhitajanaṁ samassāpeti.

Ekaṁ samayaṁ Bhagavāti vacanena tasmiṁ samaye Bhagavato avijjamānabhāvaṁ dassento rūpakāyaparinibbānaṁ dasseti. Tena "evaṁvidhassa imassa ariyadhammassa desetā Dasabaladharo vajirasaṅghātakāyo sopi Bhagavā parinibbuto, tattha kenaññena jīvite āsā janetabbā"ti jīvitamadamattaṁ janaṁ saṁvejeti, saddhamme cassa ussāhaṁ janeti.

Evanti ca bhaṇanto desanāsampattiṁ niddisati, **me sutan**ti sāvakasampattiṁ, **ekaṁ samayan**ti kālasampattiṁ, **Bhagavā**ti desakasampattiṁ.

Sāvatthiyaṁ viharatīti ettha **Sāvatthī**ti Savatthassa isino nivāsaṭṭhānabhūtaṁ nagaraṁ, yathā kākandī mākandīti, evaṁ itthiliṅgavasena Sāvatthīti vuccati, evaṁ akkharacintakā. Aṭṭhakathācariyā pana bhaṇanti

1. Atikkantasatthukaṁ (Sī)

ယသ္မာ ပန ကုသလာဒိဘေဒေဟိ သဗ္ဗဓမ္မေ, ခန္ဓာယတနဓာတုသစ္စဣန္ဒြိယပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒီဟိ ဝါ ကုသလာဒိဓမ္မေ, ပီဠနသင်္ခတသန္တာပဝိပရိဏာမဋ္ဌေန ဝါ ဒုက္ခမရိယသစ္စံ, အာယူဟနနိဒါနသံယောဂပလိဗောဓဋ္ဌေန သမုဒယံ, နိဿရဏဝိဝေကာသင်္ခတအမတဋ္ဌေန နိရောဓံ, နိယျာနိကဟေတုဒဿနာဓိပတေယျဋ္ဌေန မဂ္ဂံ ဝိဘတ္တဝါ၊ ဝိဘဇိတွာ ဝိဝရိတွာ ဒေသိတဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ **ဝိဘတ္တဝါ**တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “ဘဂဝါ”တိ ဝုစ္စတိ။

ယသ္မာ စ ဧသ ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကေ သုညတာပ္ပဏိဟိတာနိမိတ္တဝိမောက္ခေ အညေ စ လောကိယလောကုတ္တရေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ ဘဇိ သေဝိ ဗဟုလမကာသိ၊ တသ္မာ **ဘတ္တဝါ**တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “ဘဂဝါ”တိ ဝုစ္စတိ။

ယသ္မာ ပန တီသု ဘဝေသု တဏှာသင်္ခါတံ ဂမနံ အနေန ဝန္တံ၊ တသ္မာ **ဘဝေသု ဝန္တဂမနော**တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဘဝသဒ္ဒတော ဘကာရံ ဂမနသဒ္ဒတော ဂကာရံ ဝန္တသဒ္ဒတော ဝကာရဉ္စ ဒီဃံ ကတွာ အာဒါယ “ဘဂဝါ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ယထာ လောကေ “မေဟနဿ ခဿ မာလာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “မေခလာ”တိ။

ဧတ္တာဝတာ စေတ္ထ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဝစနေန ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ပစ္စက္ခံ ကတွာ ဘဂဝတော ဓမ္မသရီရံ ပကာသေတိ၊ တေန “နယိဒံ အတီတသတ္ထုကံ[၁] ပါဝစနံ၊ အယံ ဝေါ သတ္ထာ”တိ ဘဂဝတော အဒဿနေန ဥက္ကဏ္ဌိတဇနံ သမဿာသေတိ။

ဧကံ သမယံ ဘဂဝါတိ ဝစနေန တသ္မိံ သမယေ ဘဂဝတော အဝိဇ္ဇမာနဘာဝံ ဒဿေန္တော ရူပကာယပရိနိဗ္ဗာနံ ဒဿေတိ။ တေန “ဧဝံဝိဓဿ ဣမဿ အရိယဓမ္မဿ ဒေသေတာ ဒသဗလဓရော ဝဇိရသင်္ဃာတကာယော သောပိ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ တတ္ထ ကေနညေန ဇီဝိတေ အာသာ ဇနေတဗ္ဗာ”တိ ဇီဝိတမဒမတ္တံ ဇနံ သံဝေဇေတိ၊ သဒ္ဓမ္မေ စဿ ဥဿာဟံ ဇနေတိ။

ဧဝန္တိ စ ဘဏန္တော ဒေသနာသမ္ပတ္တိံ နိဒ္ဒိသတိ၊ **မေ သုတ**န္တိ သာဝကသမ္ပတ္တိံ၊ **ဧကံ သမယ**န္တိ ကာလသမ္ပတ္တိံ၊ **ဘဂဝါ**တိ ဒေသကသမ္ပတ္တိံ။

သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတီတိ ဧတ္ထ **သာဝတ္ထီ**တိ သဝတ္ထဿ ဣသိနော နိဝါသဋ္ဌာနဘူတံ နဂရံ၊ ယထာ ကာကန္ဒီ မာကန္ဒီတိ၊ ဧဝံ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေန သာဝတ္ထီတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အက္ခရစိန္တကာ။ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပန ဘဏန္တိ

၁-အတိက္ကန္တသတ္ထုကံ (သီ)

"Yaṁkiñci manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ sabbamettha atthī"ti Sāvatthī. Satthasamāyoge ca "kiṁ bhaṇḍamatthī"ti pucchite "sabbamatthī"ti vacanamupādāya Sāvatthī.

"Sabbadā sabbūpakaraṇaṁ, Sāvatthiyaṁ samohitaṁ.
Tasmā sabbamupādāya, Sāvatthīti pavuccati.

Kosalānaṁ puraṁ rammaṁ, dassaneyyaṁ manoramaṁ.
Dasahi saddehi avivittaṁ, annapānasamāyutaṁ.

Vuḍḍhiṁ vepullataṁ pattaṁ, iddhaṁ phītaṁ manoramaṁ.
Āḷakamandāva devānaṁ, Sāvatthipuramuttaman"ti[1].

Tassaṁ **Sāvatthiyaṁ.** Samīpatthe bhummavacanaṁ.

Viharatīti avithesena iriyāpathadibbabrahma-ariyavihāresu aññatara-vihārasamaṅgiparidīpanametaṁ. Idha pana ṭhānagamanāsanasayanappabhedesu[2] iriyāpathesu aññatara-iriyāpathasamāyogaparidīpanaṁ, tena ṭhitopi gacchantopi nisinnopi sayānopi Bhagavā viharaticceva veditabbo. So hi ekaṁ iriyāpathabādhanaṁ aparena iriyāpathena vicchinditvā apari patantaṁ attabhāvaṁ harati pavatteti. Tasmā viharatīti vuccati.

Jetavaneti ettha attano paccatthikajanaṁ jinātīti jeto, raññā vā attano paccatthikajane jite jātoti jeto, maṅgalakamyatāya vā tassa evaṁ nāmameva katantipi jeto. Vanayatīti vanaṁ, attasampadāya sattānaṁ bhattiṁ kāreti, attani sinehaṁ uppādetīti attho. Vanute iti vā vanaṁ, nānāvidhakusumagandhasammodamattakokilādivihaṅgavirutehi[3] mandamālutacalitarukkhasākhāviṭapapupphaphalapallavapalāsehi ca "etha maṁ paribhuñjathā"ti pāṇino yācati viyāti attho. Jetassa vanaṁ Jtavanaṁ. Taṁ hi Jetena rājakumārena ropitaṁ saṁvaḍḍhitaṁ paripālitaṁ, so ca tassa sāmī ahosi, tasmā Jtavananti vuccati. Tasmiṁ **Jtavane.**

Anāthapiṇḍikassa ārāmeti ettha Sdatto nāma so gahapati mātāpitūhi katanāmavasena, sabbakāmasamiddhitāya tu vigatamalamaccheratāya karuṇādiguṇasamaṅgitāya ca niccakālaṁ anāthānaṁ

---

1. Ma-Ṭṭha 1. 62 piṭṭhepi.
2. Ṭhānagamananisajjasayanappabhedesu (Vi-Ṭṭha 1. 81 piṭṭhādīsu)
3. ...vihagavirutehi (Sī)

"ယံကိဉ္စိ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ သဗ္ဗမေတ္ထ အတ္ထီ"တိ သာဝတ္ထီ။ သတ္ထသမာယောဂေ စ "ကိံ ဘဏ္ဍမတ္ထီ"တိ ပုစ္ဆိတေ "သဗ္ဗမတ္ထီ"တိ ဝစနမုပါဒါယ သာဝတ္ထီ။

"သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗူပကရဏံ၊ သာဝတ္ထိယံ သမောဟိတံ။
တသ္မာ သဗ္ဗမုပါဒါယ၊ သာဝတ္ထီတိ ပဝုစ္စတိ။

ကောသလာနံ ပုရံ ရမ္မံ၊ ဒဿနေယျံ မနောရမံ။
ဒသဟိ သဒ္ဒေဟိ အဝိဝိတ္တံ၊ အန္နပါနသမာယုတံ။

ဝုဍ္ဎိံ ဝေပုလ္လတံ ပတ္တံ၊ ဣဒ္ဓံ ဖီတံ မနောရမံ။
အာဠကမန္ဒာဝ ဒေဝါနံ၊ သာဝတ္ထိပုရမုတ္တမ"န္တိ[၁]။

တဿံ **သာဝတ္ထိယံ။** သမီပတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။

ဝိဟရတီတိ အဝိသေသေန ဣရိယာပထဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဝိဟာရေသု အညတရ-ဝိဟာရသမင်္ဂိပရိဒီပနမေတံ။ ဣဓ ပန ဌာနဂမနာသနသယနပ္ပဘေဒေသု[၂] ဣရိယာပထေသု အညတရဣရိယာပထသမာယောဂပရိဒီပနံ၊ တေန ဌိတောပိ ဂစ္ဆန္တောပိ နိသိန္နောပိ သယာနောပိ ဘဂဝါ ဝိဟရတိစ္စေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ ဧကံ ဣရိယာပထဗာဓနံ အပရေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပရိပတန္တံ အတ္တဘာဝံ ဟရတိ ပဝတ္တေတိ။ တသ္မာ ဝိဟရတီတိ ဝုစ္စတိ။

ဇေတဝနေတိ ဧတ္ထ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကဇနံ ဇိနာတီတိ ဇေတော၊ ရညာ ဝါ အတ္တနော ပစ္စတ္ထိကဇနေ ဇိတေ ဇာတောတိ ဇေတော၊ မင်္ဂလကမျတာယ ဝါ တဿ ဧဝံ နာမမေဝ ကတန္တိပိ ဇေတော။ ဝနယတီတိ ဝနံ၊ အတ္တသမ္ပဒါယ သတ္တာနံ ဘတ္တိံ ကာရေတိ၊ အတ္တနိ သိနေဟံ ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။ ဝနုတေ ဣတိ ဝါ ဝနံ၊ နာနာဝိဓကုသုမဂန္ဓသမ္မောဒမတ္တကောကိလာဒိဝိဟင်္ဂဝိရုတေဟိ[၃] မန္ဒမာလုတစလိတရုက္ခသာခါဝိဋပပုပ္ဖဖလပလ္လဝပလာသေဟိ စ "ဧထ မံ ပရိ-ဘုဉ္ဇထာ"တိ ပါဏိနော ယာစတိ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဇေတဿ ဝနံ ဇေတဝနံ။ တံ ဟိ ဇေတေန ရာဇကုမာရေန ရောပိတံ သံဝဍ္ဎိတံ ပရိပါလိတံ၊ သော စ တဿ သာမီ အဟောသိ၊ တသ္မာ ဇေတဝနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ **ဇေတဝနေ။**

အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေတိ ဧတ္ထ သုဒတ္တော နာမ သော ဂဟပတိ မာတာပိတူဟိ ကတနာမဝသေန၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိတာယ တု ဝိဂတမလ-မစ္ဆေရတာယ ကရုဏာဒိဂုဏသမင်္ဂိတာယ စ နိစ္စကာလံ အနာထာနံ

၁-မ-ဋ္ဌ ၁-၆၂-ပိဋ္ဌေပိ။
၂-ဌာနဂမနနိသဇ္ဇသယနပ္ပဘေဒေသု (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။)
၃-....ဝိဟဂဝိရုတေဟိ (သီ)

piṇḍaṁ adāsi, tena Anāthapiṇḍikoti saṅkhyaṁ gato. Āramanti ettha pāṇino, visesena vā pabbajitāti ārāmo, tassa pupphaphalapallavādisobhanatāya nātidūranāccāsannatādipañcavidhasenāsanaṅgasampattiyā ca tato tato āgamma ramanti abhiramanti anukkaṇṭhitā hutvā nivasantīti attho. Vuttappakārāya vā sampattiyā tattha tattha gatepi attano abbhantaraṁyeva ānetvā rametīti ārāmo. So hi Anāthapiṇḍikena gahapatinā Jetassa rājakumārassa hatthato aṭṭhārasahiraññakoṭisanthārena kiṇitvā aṭṭhārasahiraññakoṭīhi senāsanaṁ kārāpetvā aṭṭhārasahiraññakoṭīhi vihāramahaṁ niṭṭhāpetvā evaṁ catupaññāsāya hiraññakoṭipariccāgena buddhappamukhassa Bhikkhusaṁghassa niyyātito[1], tasmā "Anāthapiṇḍikassa ārāmo"ti vuccati. Tasmiṁ **Anāthapiṇḍikassa ārāme.**

Ettha ca "Jetavane"ti vacanaṁ purimasāmiparikittanaṁ, "Anāthapiṇḍikassa ārāme"ti pacchimasāmiparikittanaṁ. Kimetesaṁ parikittane payojananti? Vuccate—adhikārato tāva "kattha bhāsitan"ti pucchāniyāmakaraṇaṁ[2] aññesaṁ puññakāmānaṁ diṭṭhānugati-āpajjane niyojanañca. Tattha hi dvārakoṭṭhakapāsādamāpane bhūmivikkayaladdhā aṭṭhārasa hiraññakoṭiyo anekakoṭi-agghanakā rukkhā ca Jetassa pariccāgo, catupaññāsa koṭiyo Anāthapiṇḍikassa. Yato tesaṁ parikittanena "evaṁ puññakāmā puññāni karontī"ti dassento āyasmā Ānando aññepi puññakāme tesaṁ diṭṭhānugati-āpajjane niyojeti. Evamettha puññakāmānaṁ diṭṭhānugati-āpajjane niyojanaṁ payojananti veditabbaṁ.

Etthāha—"yadi tāva Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati, 'Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme'ti na vattabbaṁ, atha tattha viharati, 'Sāvatthiyan'ti na vattabbaṁ. Na hi sakkā ubhayattha ekaṁ samayaṁ viharitun"ti. Vuccate—nanu vuttametaṁ "samīpatthe bhummavacanan"ti, yato yathā Gaṅgāyamunādīnaṁ samīpe goyūthāni carantāni "Gaṅgāya caranti, Yamunāya carantī"ti vuccanti, evamidhāpi yadidaṁ Sāvatthiyā samīpe Jetavanaṁ Anāthapiṇḍikassa ārāmo, tattha viharanto vuccati "Sāvatthiyaṁ viharati

1. Niyyādito (Sī, Syā)

2. Pucchāya ninnayakaraṇaṁ (Sī, Syā)

ပိဏ္ဍံ အဒါသိ၊ တေန အနာထပိဏ္ဍိကောတိ သင်္ချံ ဂတော။ အာရမန္တိ ဧတ္ထ ပါဏိနော, ဝိသေသေန ဝါ ပဗ္ဗဇိတာတိ အာရာမော၊ တဿ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒိသောဘနတာယ နာတိဒူရနာစ္စာသန္နတာဒိပဉ္စဝိဓသေနာသနင်္ဂသမ္ပတ္တိယာ စ တတော တတော အာဂမ္မ ရမန္တိ အဘိရမန္တိ အနုက္ကဏ္ဌိတာ ဟုတွာ နိဝသန္တီတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဝါ သမ္ပတ္တိယာ တတ္ထ တတ္ထ ဂတေပိ အတ္တနော အဗ္ဘန္တရံယေဝ အာနေတွာ ရမေတီတိ အာရာမော။ သော ဟိ အနာထပိဏ္ဍိကေန ဂဟပတိနာ ဇေတဿ ရာဇကုမာရဿ ဟတ္ထတော အဋ္ဌာရသဟိရညကောဋိသန္ထာရေန ကိဏိတွာ အဋ္ဌာရသဟိရညကောဋီဟိ သေနာသနံ ကာရာပေတွာ အဋ္ဌာရသဟိရညကောဋီဟိ ဝိဟာရမဟံ နိဋ္ဌာပေတွာ ဧဝံ စတုပဏ္ဏာသာယ ဟိရညကောဋိပရိစ္စာဂေန ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ နိယျာတိတော[၁]၊ တသ္မာ "အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမော"တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ **အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ**။

ဧတ္ထ စ "ဇေတဝနေ"တိ ဝစနံ ပုရိမသာမိပရိကိတ္တနံ၊ "အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ"တိ ပစ္ဆိမသာမိပရိကိတ္တနံ။ ကိမေတေသံ ပရိကိတ္တနေ ပယောဇနန္တိ? ဝုစ္စတေ—အဓိကာရတော တာဝ "ကတ္ထ ဘာသိတ"န္တိ ပုစ္ဆာနိယာမကရဏံ[၂] အညေသံ ပုညကာမာနံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေ နိယောဇနဉ္စ။ တတ္ထ ဟိ ဒွါရကောဋ္ဌကပါသာဒမာပနေ ဘူမိဝိက္ကယလဒ္ဓါ အဋ္ဌာရသ ဟိရညကောဋိယော အနေကကောဋိအဂ္ဃနကာ ရုက္ခာ စ ဇေတဿ ပရိစ္စာဂေါ၊ စတုပဏ္ဏာသ ကောဋိယော အနာထပိဏ္ဍိကဿ။ ယတော တေသံ ပရိကိတ္တနေန "ဧဝံ ပုညကာမာ ပုညာနိ ကရောန္တီ"တိ ဒဿေန္တော အာယသ္မာ အာနန္ဒော အညေပိ ပုညကာမေ တေသံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေ နိယောဇေတိ။ ဧဝမေတ္ထ ပုညကာမာနံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိအာပဇ္ဇနေ နိယောဇနံ ပယောဇနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧတ္ထာဟ—"ယဒိ တာဝ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ၊ 'ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ'တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ အထ တတ္ထ ဝိဟရတိ၊ 'သာဝတ္ထိယ'န္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ န ဟိ သက္ကာ ဥဘယတ္ထ ဧကံ သမယံ ဝိဟရိတု"န္တိ။ ဝုစ္စတေ—နနု ဝုတ္တမေတံ "သမီပတ္ထေ ဘုမ္မဝစန"န္တိ၊ ယတော ယထာ ဂင်္ဂါယမုနာဒီနံ သမီပေ ဂေါယူထာနိ စရန္တာနိ "ဂင်္ဂါယ စရန္တိ၊ ယမုနာယ စရန္တီ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမိဓာပိ ယဒိဒံ သာဝတ္ထိယာ သမီပေ ဇေတဝနံ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမော၊ တတ္ထ ဝိဟရန္တော ဝုစ္စတိ "သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ

၁-နိယျာဒိတော (သီ၊ သျာ)

၂-ပုစ္ဆာယ နိန္နယကရဏံ (သီ၊ သျာ)

Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme”ti veditabbo. Gocaragāmanidassanatthaṁ hissa Sāvatthivacanaṁ, pabbajitānurūpanivāsaṭṭhānanidassanatthaṁ sesavacanaṁ.

Tattha Sāvatthikittanena Bhagavato gahaṭṭhānuggahakaraṇaṁ dasseti, Jetavanādikittanena pabbajitānuggahakaraṇaṁ. Tathā purimena paccayaggahaṇato attakilamathānuyogavivajjanaṁ, pacchimena vatthukāmappahānato kāmasukhallikānuyogavajjanūpāyadassanaṁ. Purimena ca dhammadesanābhiyogaṁ, pacchimena vivekādhimuttiṁ. Purimena karuṇāya upagamanaṁ, pacchimena ca paññāya apagamanaṁ. Purimena sattānaṁ hitasukhanipphādanādhimuttitaṁ, pacchimena parahitasukhakaraṇe nirupalepataṁ. Purimena dhammikasukhāpariccāganimittaṁ phāsuvihāraṁ, pacchimena uttarimanussadhammānuyoganimittaṁ. Purimena manussānaṁ upakārabahulataṁ, pacchimena devānaṁ. Purimena loke jātassa loke saṁvaḍḍhabhāvaṁ, pacchimena lokena anupalittatanti evamādi.

Athāti avicchedatthe, **kho**ti adhikārantaranidassanatthe nipāto. Tena avicchinneyeva tattha Bhagavato vihāre idamadhikārantaraṁ udapādīti dasseti. Kiṁ tanti? **Aññatarā devatā**ti-ādi. Tattha **aññatarā**ti aniyamitaniddeso. Sā hi nāmagottato apākaṭā, tasmā “aññatarā”ti vuttā. Devo eva devatā, itthipurisasādhāraṇametaṁ. Idha pana puriso eva, so devaputto kintu, sādhāraṇanāmavasena devatāti vutto.

Abhikkantāya rattiyāti ettha abhikkantasaddo khayasundarābhirūpa-abbhanumodanādīsu dissati. Tattha “abhikkantā bhante ratti, nikkhanto paṭhamo yāmo, ciranisinno bhikkhusaṁgho, uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan”ti evamādīsu[1] khaye dissati. “Ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā”ti evamādīsu[2] sundare.

“Ko me vandati pādāni, iddhiyā yasasā jalaṁ.
Abhikkantena vaṇṇena, sabbā obhāsayaṁ disā”ti—

1. Vi 4. 418; Aṁ 3. 44 piṭṭhesu. 2. Aṁ 1. 414 piṭṭhe.

ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဂေါစရဂါမနိဒဿနတ္ထံ ဟိဿ သာဝတ္ထိဝစနံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနုရူပနိဝါသဋ္ဌာနနိဒဿနတ္ထံ သေသဝစနံ။

တတ္ထ သာဝတ္ထိကိတ္တနေန ဘဂဝတော ဂဟဋ္ဌာနုဂ္ဂဟကရဏံ ဒဿေတိ၊ ဇေတဝနာဒိကိတ္တနေန ပဗ္ဗဇိတာနုဂ္ဂဟကရဏံ။ တထာ ပုရိမေန ပစ္စယဂ္ဂဟဏတော အတ္တကိလမထာနုယောဂဝိဝဇ္ဇနံ၊ ပစ္ဆိမေန ဝတ္ထုကာမပ္ပဟာနတော ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဝဇ္ဇနူပါယဒဿနံ။ ပုရိမေန စ ဓမ္မဒေသနာဘိယောဂံ၊ ပစ္ဆိမေန ဝိဝေကာဓိမုတ္တိံ။ ပုရိမေန ကရုဏာယ ဥပဂမနံ၊ ပစ္ဆိမေန စ ပညာယ အပဂမနံ။ ပုရိမေန သတ္တာနံ ဟိတသုခနိပ္ဖာဒနာဓိမုတ္တိတံ၊ ပစ္ဆိမေန ပရဟိတသုခကရဏေ နိရုပလေပတံ။ ပုရိမေန ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တံ ဖာသုဝိဟာရံ၊ ပစ္ဆိမေန ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာနုယောဂနိမိတ္တံ။ ပုရိမေန မနုဿာနံ ဥပကာရဗဟုလတံ၊ ပစ္ဆိမေန ဒေဝါနံ။ ပုရိမေန လောကေ ဇာတဿ လောကေ သံဝဍ္ဎဘာဝံ၊ ပစ္ဆိမေန လောကေန အနုပလိတ္တတန္တိ ဧဝမာဒိ။

အထာတိ အဝိစ္ဆေဒတ္ထေ၊ **ခေါ**တိ အဓိကာရန္တရနိဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ တေန အဝိစ္ဆိန္နေယေဝ တတ္ထ ဘဂဝတော ဝိဟာရေ ဣဒမဓိကာရန္တရံ ဥဒပါဒီတိ ဒဿေတိ။ ကိံ တန္တိ? **အညတရာ ဒေဝတာ**တိအာဒိ။ တတ္ထ **အညတရာ**တိ အနိယမိတနိဒ္ဒေသော။ သာ ဟိ နာမဂေါတ္တတော အပါကဋာ၊ တသ္မာ “အညတရာ”တိ ဝုတ္တာ။ ဒေဝေါ ဧဝ ဒေဝတာ၊ ဣတ္ထိပုရိသသာဓာရဏမေတံ။ ဣဓ ပန ပုရိသော ဧဝ၊ သော ဒေဝပုတ္တော ကိန္တု၊ သာဓာရဏနာမဝသေန ဒေဝတာတိ ဝုတ္တော။

အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာတိ ဧတ္ထ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ ခယသုန္ဒရာဘိရူပ-အဗ္ဘာနုမောဒနာဒီသု ဒိဿတိ။ တတ္ထ “အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော ပဌမော ယာမော၊ စိရနိသိန္နော ဘိက္ခုသံဃော၊ ဥဒ္ဒိသတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ပါတိမောက္ခ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[1] ခယေ ဒိဿတိ။ “အယံ ဣမေသံ စတုန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ အဘိက္ကန္တတရော စ ပဏီတတရော စာ”တိ ဧဝမာဒီသု[2] သုန္ဒရေ။

“ကော မေ ဝန္ဒတိ ပါဒါနိ၊ ဣဒ္ဓိယာ ယသသာ ဇလံ။
အဘိက္ကန္တေန ဝဏ္ဏေန၊ သဗ္ဗာ ဩဘာသယံ ဒိသာ”တိ—

၁-ဝိ ၄-၄၁၈၊ အံ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အံ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။

evamādīsu[1] abhirūpe. “Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotamā”ti evamādīsu[2] abbhanumodane. Idha pana khaye. Tena **abhikkantāya rattiyā**ti parikkhīṇāya rattiyāti vuttaṁ hoti.

Abhikkantavaṇṇāti ettha abhikkantasaddo abhirūpe, vaṇṇasaddo pana chavithutikulavaggakāraṇasaṇṭhānapamāṇarūpāyatanādīsu dissati. Tattha “suvaṇṇavaṇṇosi Bhagavā”ti evamādīsu[3] chaviyaṁ. “Kadā saññūḷā pana te gahapati ime samaṇassa Gotamassa vaṇṇā”ti evamādīsu[4] thutiyaṁ. “Cattārome bho Gotama vaṇṇā”ti evamādīsu[5] Kulavagge. “Atha kena nu vaṇṇena, gandhathenoti vuccatī”ti evamādīsu[6] kāraṇe. “Mahantaṁ hatthirājavaṇṇaṁ abhinimminitvā”ti evamādīsu[7] saṇṭhāne. “Tayo pattassa vaṇṇā”ti evamādīsu[8] pamāṇe. “Vaṇṇo gandho raso ojā”ti evamādīsu[9] rūpāyatane. So idha chaviyaṁ daṭṭhabbo. Tena **abhikkantavaṇṇā**ti abhirūpacchavīti vuttaṁ hoti.

Kevalakappanti ettha **kevala**saddo anavasesayebhuyya-abyāmissānatirekadaḷhatthavisaṁyogādi-anekattho. Tathā hissa “kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyan”ti evamādīsu[10] anavasesatā attho. “Kevalakappā ca Aṅgamāgadhā pahūtaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ ādāya upasaṅkamissantī”ti evamādīsu[11] yebhuyyatā. “Kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī”ti evamādīsu[12] abyāmissatā. “Kevalaṁ saddhāmattakaṁ nūna ayamāyasmā”ti evamādīsu[13] anatirekatā. “Āyasmato bhante Anuruddhassa Bāhiyo nāma saddhivihāriko kevalakappaṁ saṁghabhedāya ṭhito”ti evamādīsu[14] daḷhatthatā. “Kevalī vusitavā uttamapurisoti vuccatī”ti evamādīsu[15] visaṁyogo. Idha panassa anavasesattamattho adhippeto.

Kappasaddo panāyaṁ abhisaddahanavohārakālapaññattichedanavikappa-lesasamantabhāvādi-anekattho. Tathā hissa “okappanīyametaṁ

1. Khu 2. 73 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 57; Vi 1. 7 piṭṭhādīsu. 3. Ma 2. 351; Khu 1. 367 piṭṭhesu. 4. Ma 2. 49 piṭṭhe. 5. Dī 3. 67 piṭṭhe. 6. Saṁ 1. 206 piṭṭhe. 7. Saṁ 1. 105 piṭṭhe. 8. Vi 1. 153 piṭṭhe. 9. Abhi 1. 163 piṭṭhe. 10. Vi 1. 1 piṭṭhe. 11. Vi 3. 36 piṭṭhe. 12. Abhi 2. 142 piṭṭhādīsu. 13. Vi 3. 270 piṭṭhe. 14. Aṁ 1. 562 piṭṭhe. 15. Saṁ 2. 50 piṭṭhe.

ဧဝမာဒီသု[၁] အဘိရူပေ။ “အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ, အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၂] အဗ္ဘာနုမောဒနေ။ ဣဓ ပန ခယေ။ တေန **အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာ**တိ ပရိက္ခီဏာယ ရတ္တိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာတိ ဧတ္ထ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ အဘိရူပေ၊ ဝဏ္ဏသဒ္ဒေါ ပန ဆဝိထုတိကုလဝဂ္ဂကာရဏသဏ္ဌာနပမာဏရူပါယတနာဒီသု ဒိဿတိ။ တတ္ထ “သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောသိ ဘဂဝါ”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ဆဝိယံ။ “ကဒါ သညူဠှာ ပန တေ ဂဟပတိ ဣမေ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝဏ္ဏာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] ထုတိယံ။ “စတ္တာရောမေ ဘော ဂေါတမ ဝဏ္ဏာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] ကုလဝဂ္ဂေ။ “အထ ကေန နု ဝဏ္ဏေန၊ ဂန္ဓထေနောတိ ဝုစ္စတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၆] ကာရဏေ။ “မဟန္တံ ဟတ္ထိရာဇဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတွာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၇] သဏ္ဌာနေ။ “တယော ပတ္တဿ ဝဏ္ဏာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၈] ပမာဏေ။ “ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၉] ရူပါယတနေ။ သော ဣဓ ဆဝိယံ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေန **အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ**တိ အဘိရူပစ္ဆဝီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကေဝလကပ္ပန္တိ ဧတ္ထ **ကေဝလ**သဒ္ဒေါ အနဝသေသယေဘုယျအဗျာမိဿာနတိရေကဒဠှတ္ထဝိသံယောဂါဒိအနေကတ္ထော။ တထာ ဟိဿ “ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၁၀] အနဝသေသတာ အတ္ထော။ “ကေဝလကပ္ပါ စ အင်္ဂမာဂဓာ ပဟူတံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ အာဒါယ ဥပသင်္ကမိဿန္တီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၁] ယေဘုယျတာ။ “ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၂] အဗျာမိဿတာ။ “ကေဝလံ သဒ္ဓါမတ္တကံ နူန အယမာယသ္မာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၃] အနတိရေကတာ။ “အာယသ္မတော ဘန္တေ အနုရုဒ္ဓဿ ဗာဟိယော နာမ သဒ္ဓိဝိဟာရိကော ကေဝလကပ္ပံ သံဃဘေဒါယ ဌိတော”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၄] ဒဠှတ္ထတာ။ “ကေဝလီ ဝုသိတဝါ ဥတ္တမပုရိသောတိ ဝုစ္စတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၅] ဝိသံယောဂေ။ ဣဓ ပနဿ အနဝသေသတ္တမတ္ထော အဓိပ္ပေတော။

ကပ္ပသဒ္ဒေါ ပနာယံ အဘိသဒ္ဒဟနဝေါဟာရကာလပညတ္တိဆေဒနဝိကပ္ပလေသသမန္တဘာဝါဒိအနေကတ္ထော။ တထာ ဟိဿ “ဩကပ္ပနီယမေတံ

၁-ခု ၂-၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၅၇၊ ဝိ ၁-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-မ ၂-၃၅၁၊ ခု ၁-၃၆၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-မ ၂-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၃-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-သံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၇-သံ ၁-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဝိ ၁-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၉-အဘိ ၁-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၁၀-ဝိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-ဝိ ၃-၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၁၂-အဘိ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၁၃-ဝိ ၃-၂၇၀-ပိဋ္ဌေ။ ၁၄-အံ ၁-၅၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၁၅-သံ ၂-၅၀-ပိဋ္ဌေ။

bhoto Gotamassa, yathā taṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti evamādīsu[1] abhisaddahanamattho. “Anujānāmi bhikkhave pañcahi samaṇakappehi phalaṁ paribhuñjitun”ti evamādīsu[2] vohāro. “Yena sudaṁ niccakappaṁ viharāmī”ti evamādīsu[3] kālo. “Iccāyasmā kappo”ti evamādīsu[4] paññatti. “Alaṅkato kappitakesamassū”ti evamādīsu[5] chedanaṁ. “Kappati dvaṅgulakappo”ti evamādīsu[6] vikappo. “Atthi kappo nipajjitun”ti evamādīsu[7] leso. “Kevalakappaṁ Veḷuvanaṁ obhāsetvā”ti evamādīsu[8] samantabhāvo. Idha panassa samantabhāvo attho adhippeto. Yato **kevalakappaṁ Jetavanan**ti ettha anavasesaṁ samantato Jetavananti evamattho daṭṭhabbo.

Obhāsetvāti ābhāya pharitvā, candimā viya sūriyo viya ca ekobhāsaṁ ekapajjotaṁ karitvāti attho.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti bhummatthe karaṇavacanaṁ. Yato yattha Bhagavā, tattha upasaṅkamīti evamettha attho daṭṭhabbo. Yena vā kāraṇena Bhagavā devamanussehi upasaṅkamitabbo, teneva kāraṇena upasaṅkamīti evampettha attho daṭṭhabbo. Kena ca kāraṇena Bhagavā upasaṅkamitabbo? Nānappakāraguṇavisesādhigamādhippāyena, sādurasaphalūpabhogādhippāyena dijagaṇehi niccaphalitamahārukkho viya. **Upasaṅkamī**ti ca gatāti vuttaṁ hoti. **Upasaṅkamitvā**ti upasaṅkamanapariyosānadīpanaṁ. Atha vā evaṁ gatā tato āsannataraṁ ṭhānaṁ Bhagavato samīpasaṅkhātaṁ gantvāti vuttaṁ hoti. **Bhagavantaṁ abhivādetvā**ti Bhagavantaṁ vanditvā paṇamitvā namassitvā.

Ekamantanti bhāvanapuṁsakaniddeso, ekokāsaṁ ekapassanti vuttaṁ hoti. Bhummatthe vā upayogavacanaṁ. **Aṭṭhāsī**ti nisajjādipaṭikkhepo, ṭhānaṁ kappesi, ṭhitā ahosīti attho.

---

1. Ma 1. 316 piṭṭhe.
2. Vi 4. 244 piṭṭhe.
3. Ma 1. 316 piṭṭhe.
4. Khu 1. 444; Khu 8. 15. 138 piṭṭhesu.
5. Khu 6. 278 piṭṭhe.
6. Vi 4. 491 piṭṭhe.
7. Aṁ 3. 148 piṭṭhe.
8. Saṁ 1. 50 piṭṭhe.

ဘောတော ဂေါတမဿ၊ ယထာ တံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] အဘိသဒ္ဒဟနမတ္တော။ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စဟိ သမဏကပ္ပေဟိ ဖလံ ပရိဘုဉ္ဇိတု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၂] ဝေါဟာရော။ “ယေန သုဒံ နိစ္စကပ္ပံ ဝိဟရာမီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ကာလော။ “ဣစ္စာယသ္မာ ကပ္ပေါ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] ပညတ္တိ။ “အလင်္ကတော ကပ္ပိတကေသမဿူ”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] ဆေဒနံ။ “ကပ္ပတိ ဒွင်္ဂုလကပ္ပေါ”တိ ဧဝမာဒီသု[၆] ဝိကပ္ပေါ။ “အတ္ထိ ကပ္ပေါ နိပဇ္ဇိတု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၇] လေသော။ “ကေဝလကပ္ပံ ဝေဠုဝနံ ဩဘာသေတွာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၈] သမန္တဘာဝေါ။ ဣဓ ပနဿ သမန္တဘာဝေါ အတ္ထော အဓိပ္ပေတော။ ယတော **ကေဝလကပ္ပံ ဇေတဝန**န္တိ ဧတ္ထ အနဝသေသံ သမန္တတော ဇေတဝနန္တိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဩဘာသေတွာတိ အာဘာယ ဖရိတွာ၊ စန္ဒိမာ ဝိယ သူရိယော ဝိယ စ ဧကောဘာသံ ဧကပဇ္ဇောတံ ကရိတွာတိ အတ္ထော။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ ဘုမ္မတ္ထေ ကရဏဝစနံ။ ယတော ယတ္ထ ဘဂဝါ၊ တတ္ထ ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယေန ဝါ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဒေဝမနုဿေဟိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ တေနေဝ ကာရဏေန ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေန စ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော? နာနပ္ပကာရဂုဏဝိသေသာဓိဂမာဓိပ္ပါယေန, သာဒုရသဖလူပဘောဂါဓိပ္ပါယေန ဒိဇဂဏေဟိ နိစ္စဖလိတမဟာရုက္ခော ဝိယ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ စ ဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပသင်္ကမိတွာ**တိ ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပနံ။ အထ ဝါ ဧဝံ ဂတာ တတော အာသန္နတရံ ဌာနံ ဘဂဝတော သမီပသင်္ခါတံ ဂန္တွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ**တိ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ ပဏာမိတွာ နမဿိတွာ။

ဧကမန္တန္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော၊ ဧကောကာသံ ဧကပဿန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဥပယောဂဝစနံ။ **အဋ္ဌာသီ**တိ နိသဇ္ဇာဒိပဋိက္ခေပေါ၊ ဌာနံ ကပ္ပေသိ၊ ဌိတာ အဟောသီတိ အတ္ထော။

၁-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိ ၄-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၄၄၊ ခု ၈-၁၅-၁၃၈-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ခု ၆-၂၇၈-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝိ ၄-၄၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၇-အံ ၃-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၈-သံ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။

Kathaṁ ṭhitā pana sā ekamantaṁ ṭhitā ahūti?

Na pacchato na purato, nāpi āsannadūrato.
Na kacche nopi paṭivāte, na cāpi oṇatuṇṇate.
Ime dose vivajjetvā, ekamantaṁ ṭhitā ahūti.

Kasmā panāyaṁ aṭṭhāsi eva, na nisīdīti? Lahuṁ nivattitukāmatāya. Devatāyo hi kañcideva atthavasaṁ paṭicca sucipuriso viya vaccaṭṭhānaṁ manussalokaṁ āgacchanti. Pakatiyā pana tāsaṁ yojanasatato pabhuti manussaloko duggandhatāya paṭikūlo hoti, na ettha abhiramanti, tena sā āgatakiccaṁ katvā lahuṁ nivattitukāmatāya na nisīdi. Yassa ca gamanādi-iriyāpathaparissamassa vinodanatthaṁ nisīdanti, so devānaṁ parissamo natthi, tasmāpi na nisīdi. Ye ca mahāsāvakā Bhagavantaṁ parivāretvā ṭhitā, te patimāneti, tasmāpi na nisīdi. Api ca Bhagavati gāraveneva nisīdi. Devatānaṁ hi nisīditukāmānaṁ āsanaṁ nibbattati, taṁ anicchamānā nisajjāya cittampi akatvā ekamantaṁ aṭṭhāsi.

Ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatāti evaṁ imehi kāraṇehi ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā. **Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsī**ti Bhagavantaṁ akkharapadaniyamitaganthitena vacanena abhāsīti attho. Kathaṁ? **Bahū devā manussā ca -pa- brūhi maṅgalamuttamant**i.

Maṅgalapañhasamuṭṭhānakathā

Tattha yasmā **"evamiccādipāṭhassa, atthaṁ nānappakārato. Vaṇṇayanto samuṭṭhānaṁ, vatvā"**ti mātikā ṭhapitā, tassa ca samuṭṭhānassa ayaṁ vattabbatāya okāso, tasmā maṅgalapañhasamuṭṭhānaṁ tāva vatvā pacchā imesaṁ gāthāpadānamatthaṁ vaṇṇayissāmi. Kiñca maṅgalapañhasamuṭṭhānaṁ? jambudīpe kira tattha tattha nagaradvārasanthāgārasabhādīsu mahājano sannipatitvā hiraññasuvaṇṇaṁ datvā nānappakāraṁ sītāharaṇādikathaṁ[1] kathāpeti, ekekā kathā catumāsaccayena niṭṭhāti. Tattha ekadivasaṁ maṅgalakathā samuṭṭhāsi "kiṁ nu kho maṅgalaṁ, kiṁ diṭṭhaṁ maṅgalaṁ, sutaṁ maṅgalaṁ, mutaṁ maṅgalaṁ, ko maṅgalaṁ jānātī"ti.

1. Sītāharaṇādikaṁ bāhirakathaṁ (Syā)

ကထံ ဌိတာ ပန သာ ဧကမန္တံ ဌိတာ အဟူတိ?

န ပစ္ဆတော န ပုရတော၊ နာပိ အာသန္နဒူရတော။
န ကစ္ဆေ နောပိ ပဋိဝါတေ၊ န စာပိ ဩဏတုဏ္ဏတေ။
ဣမေ ဒေါသေ ဝိဝဇ္ဇေတွာ၊ ဧကမန္တံ ဌိတာ အဟူတိ။

ကသ္မာ ပနာယံ အဋ္ဌာသိ ဧဝ, န နိသီဒီတိ? လဟုံ နိဝတ္တိတုကာမတာယ။ ဒေဝတာယော ဟိ ကဉ္စိဒေဝ အတ္ထဝသံ ပဋိစ္စ သုစိပုရိသော ဝိယ ဝစ္စဋ္ဌာနံ မနုဿလောကံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ပကတိယာ ပန တာသံ ယောဇနသတတော ပဘုတိ မနုဿလောကော ဒုဂ္ဂန္ဓတာယ ပဋိကူလော ဟောတိ၊ န ဧတ္ထ အဘိရမန္တိ၊ တေန သာ အာဂတကိစ္စံ ကတွာ လဟုံ နိဝတ္တိတုကာမတာယ န နိသီဒိ။ ယဿ စ ဂမနာဒိဣရိယာပထပရိဿမဿ ဝိနောဒနတ္ထံ နိသီဒန္တိ၊ သော ဒေဝါနံ ပရိဿမော နတ္ထိ၊ တသ္မာပိ န နိသီဒိ။ ယေ စ မဟာသာဝကာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ၊ တေ ပတိမာနေတိ၊ တသ္မာပိ န နိသီဒိ။ အပိ စ ဘဂဝတိ ဂါရဝေနေဝ န နိသီဒိ။ ဒေဝတာနံ ဟိ နိသီဒိတုကာမာနံ အာသနံ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တံ အနိစ္ဆမာနာ နိသဇ္ဇာယ စိတ္တမ္ပိ အကတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။

ဧကမန္တံ ဌိတာ ခေါ သာ ဒေဝတာတိ ဧဝံ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ဧကမန္တံ ဌိတာ ခေါ သာ ဒေဝတာ။ **ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသီ**တိ ဘဂဝန္တံ အက္ခရပဒနိယမိတဂန္ထိတေန ဝစနေန အဘာသီတိ အတ္ထော။ ကထံ? **ဗဟူ ဒေဝါ မနုဿာ စ။ပ။ ဗြူဟိ မင်္ဂလမုတ္တမန္တိ။**

မင်္ဂလပဉှသမုဋ္ဌာနကထာ

တတ္ထ ယသ္မာ “**ဧဝမိစ္စာဒိပါဌဿ၊ အတ္ထံ နာနပ္ပကာရတော။ ဝဏ္ဏယန္တော သမုဋ္ဌာနံ၊ ဝတွာ**”တိ မာတိကာ ဌပိတာ၊ တဿ စ သမုဋ္ဌာနဿ အယံ ဝတ္တဗ္ဗတာယ ဩကာသော၊ တသ္မာ မင်္ဂလပဉှသမုဋ္ဌာနံ တာဝ ဝတွာ ပစ္ဆာ ဣမေသံ ဂါထာပဒါနမတ္ထံ ဝဏ္ဏယိဿာမိ။ ကိဉ္စ မင်္ဂလပဉှသမုဋ္ဌာနံ? ဇမ္ဗုဒီပေ ကိရ တတ္ထ တတ္ထ နဂရဒွါရသန္ထာဂါရသဘာဒီသု မဟာဇနော သန္နိပတိတွာ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဒတွာ နာနပ္ပကာရံ သီတာဟရဏာဒိကထံ[၁] ကထာပေတိ၊ ဧကေကာ ကထာ စတုမာသစ္စယေန နိဋ္ဌာတိ။ တတ္ထ ဧကဒိဝသံ မင်္ဂလကထာ သမုဋ္ဌာသိ “ကိံ နု ခေါ မင်္ဂလံ၊ ကိံ ဒိဋ္ဌံ မင်္ဂလံ, သုတံ မင်္ဂလံ, မုတံ မင်္ဂလံ၊ ကော မင်္ဂလံ ဇာနာတီ”တိ။

၁-သီတာဟရဏာဒိကံ ဗာဟိရကထံ (သျာ)

Atha diṭṭhamaṅgaliko nāmeko puriso āha “ahaṁ maṅgalaṁ jānāmi, diṭṭhaṁ loke maṅgalaṁ, diṭṭhaṁ nāma abhimaṅgalasammataṁ rūpaṁ. Seyyathidaṁ? Idhekacco kālasseva vuṭṭhāya cātakasakuṇaṁ[1] vā passati, beluvalaṭṭhiṁ vā gabbhiniṁ vā kumārake vā alaṅkatapaṭiyatte puṇṇaghaṭe vā allarohitamacchaṁ vā ājaññaṁ vā ājaññarathaṁ vā usabhaṁ vā gāviṁ vā kapilaṁ vā, yaṁ vā panaññampi kiñci evarūpaṁ abhimaṅgalasammataṁ rūpaṁ passati, idaṁ vuccati diṭṭhamaṅgalan”ti. Tassa vacanaṁ ekacce aggahesuṁ, ekacce na aggahesuṁ. Ye na aggahesuṁ, te tena saha vivadiṁsu.

Atha sutamaṅgaliko nāma eko puriso āha “cakkhunāmetaṁ bho sucimpi passati asucimpi, tathā sundarampi, asundarampi, manāpampi, amanāpampi. Yadi tena diṭṭhaṁ maṅgalaṁ siyā, sabbampi maṅgalaṁ siyā. Tasmā na diṭṭhaṁ maṅgalaṁ, api ca kho pana sutaṁ maṅgalaṁ. Sutaṁ nāma abhimaṅgalasammato saddo. Seyyathidaṁ? Idhekacco kālasseva vuṭṭhāya vaḍḍhāti vā vaḍḍhamānāti vā puṇṇāti vā phussāti vā sumanāti vā sirīti vā sirivaḍḍhāti vā ajja sunakkhattaṁ sumuhuttaṁ sudivasaṁ sumaṅgalanti evarūpaṁ vā yaṁkiñci abhimaṅgalasammataṁ saddaṁ suṇāti, idaṁ vuccati sutamaṅgalan”ti. Tassāpi vacanaṁ ekacce aggahesuṁ, ekacce na aggahesuṁ. Ye na aggahesuṁ, te tena saha vivadiṁsu.

Atha mutamaṅgaliko nāmeko puriso āha “sotampi hi nāmetaṁ bho sādhumpi asādhumpi manāpampi amanāpampi saddaṁ suṇāti. Yadi tena sutaṁ maṅgalaṁ siyā, sabbampi maṅgalaṁ siyā. Tasmā na sutaṁ maṅgalaṁ, api ca kho pana mutaṁ maṅgalaṁ. Mutaṁ nāma abhimaṅgalasammataṁ gandharasaphoṭṭhabbaṁ. Seyyathidaṁ? Idhekacco kālasseva vuṭṭhāya padumagandhādipupphagandhaṁ vā ghāyati, phussadantakaṭṭhaṁ vā khādati, pathaviṁ vā āmasati, haritasassaṁ vā allagomayaṁ vā kacchapaṁ vā tilaṁ vā[2] pupphaṁ vā phalaṁ vā āmasati, phussamattikāya vā sammā limpati, phussasāṭakaṁ vā nivāseti, phussaveṭhanaṁ vā dhāreti. Yaṁ vā panaññampi kiñci evarūpaṁ abhimaṅgalasammataṁ gandhaṁ vā ghāyati, rasaṁ vā sāyati, phoṭṭhabbaṁ vā phusati, idaṁ vuccati mutamaṅgalan”ti. Tassāpi vacanaṁ ekacce aggahesuṁ, ekacce na aggahesuṁ.

1. Bhāsamānasakuṇaṁ (Sī), vātasakuṇaṁ (Syā) 2. Tilavāhaṁ vā (Sī, Syā)

အထ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကော နာမေကော ပုရိသော အာဟ “အဟံ မင်္ဂလံ ဇာနာမိ၊ ဒိဋ္ဌံ လောကေ မင်္ဂလံ၊ ဒိဋ္ဌံ နာမ အဘိမင်္ဂလသမ္မတံ ရူပံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ စာတကသကုဏံ[၁] ဝါ ပဿတိ၊ ဗေလုဝလဋ္ဌိံ ဝါ ဂဗ္ဘိနိံ ဝါ ကုမာရကေ ဝါ အလင်္ကတပဋိယတ္တေ ပုဏ္ဏဃဋေ ဝါ အလ္လရောဟိတမစ္ဆံ ဝါ အာဇညံ ဝါ အာဇညရထံ ဝါ ဥသဘံ ဝါ ဂါဝိံ ဝါ ကပိလံ ဝါ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ကိဉ္စိ ဧဝရူပံ အဘိမင်္ဂလသမ္မတံ ရူပံ ပဿတိ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလ”န္တိ။ တဿ ဝစနံ ဧကစ္စေ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ဧကစ္စေ န အဂ္ဂဟေသုံ။ ယေ န အဂ္ဂဟေသုံ၊ တေ တေန သဟ ဝိဝဒိံသု။

အထ သုတမင်္ဂလိကော နာမ ဧကော ပုရိသော အာဟ “စက္ခုနာမေတံ ဘော သုစိမ္ပိ ပဿတိ အသုစိမ္ပိ၊ တထာ သုန္ဒရမ္ပိ, အသုန္ဒရမ္ပိ၊ မနာပမ္ပိ, အမနာပမ္ပိ။ ယဒိ တေန ဒိဋ္ဌံ မင်္ဂလံ သိယာ၊ သဗ္ဗမ္ပိ မင်္ဂလံ သိယာ။ တသ္မာ န ဒိဋ္ဌံ မင်္ဂလံ၊ အပိ စ ခေါ ပန သုတံ မင်္ဂလံ။ သုတံ နာမ အဘိမင်္ဂလသမ္မတော သဒ္ဒေါ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ ဝဍ္ဎာတိ ဝါ ဝဍ္ဎမာနာတိ ဝါ ပုဏ္ဏာတိ ဝါ ဖုဿာတိ ဝါ သုမနာတိ ဝါ သိရီတိ ဝါ သိရိဝဍ္ဎာတိ ဝါ အဇ္ဇ သုနက္ခတ္တံ သုမုဟုတ္တံ သုဒိဝသံ သုမင်္ဂလန္တိ ဧဝရူပံ ဝါ ယံကိဉ္စိ အဘိမင်္ဂလသမ္မတံ သဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ သုတမင်္ဂလ”န္တိ။ တဿာပိ ဝစနံ ဧကစ္စေ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ဧကစ္စေ န အဂ္ဂဟေသုံ။ ယေ န အဂ္ဂဟေသုံ၊ တေ တေန သဟ ဝိဝဒိံသု။

အထ မုတမင်္ဂလိကော နာမေကော ပုရိသော အာဟ “သောတမ္ပိ ဟိ နာမေတံ ဘော သာဓုမ္ပိ အသာဓုမ္ပိ မနာပမ္ပိ အမနာပမ္ပိ သဒ္ဒံ သုဏာတိ။ ယဒိ တေန သုတံ မင်္ဂလံ သိယာ၊ သဗ္ဗမ္ပိ မင်္ဂလံ သိယာ။ တသ္မာ န သုတံ မင်္ဂလံ၊ အပိ စ ခေါ ပန မုတံ မင်္ဂလံ။ မုတံ နာမ အဘိမင်္ဂလသမ္မတံ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော ကာလဿေဝ ဝုဋ္ဌာယ ပဒုမဂန္ဓာဒိပုပ္ဖဂန္ဓံ ဝါ ဃာယတိ၊ ဖုဿဒန္တကဋ္ဌံ ဝါ ခါဒတိ၊ ပထဝိံ ဝါ အာမသတိ၊ ဟရိတသဿံ ဝါ အလ္လဂေါမယံ ဝါ ကစ္ဆပံ ဝါ တိလံ ဝါ[၂] ပုပ္ဖံ ဝါ ဖလံ ဝါ အာမသတိ၊ ဖုဿမတ္တိကာယ ဝါ သမ္မာ လိမ္ပတိ၊ ဖုဿသာဋကံ ဝါ နိဝါသေတိ၊ ဖုဿဝေဌနံ ဝါ ဓာရေတိ။ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ကိဉ္စိ ဧဝရူပံ အဘိမင်္ဂလသမ္မတံ ဂန္ဓံ ဝါ ဃာယတိ၊ ရသံ ဝါ သာယတိ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဝါ ဖုသတိ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ မုတမင်္ဂလ”န္တိ။ တဿာပိ ဝစနံ ဧကစ္စေ အဂ္ဂဟေသုံ၊ ဧကစ္စေ န အဂ္ဂဟေသုံ။

၁-ဘာသမာနသကုဏံ (သီ)၊ ဝါတသကုဏံ (သျာ) ၂-တိလဝါဟံ ဝါ (သီ၊ သျာ)

Tattha na diṭṭhamaṅgaliko sutamutamaṅgalike asakkhi ñāpetuṁ, na tesaṁ aññataro itare dve. Tesu ca manussesu ye diṭṭhamaṅgalikassa vacanaṁ gaṇhiṁsu, te “diṭṭhaṁyeva maṅgalan”ti gatā. Ye sutamutamaṅgalikānaṁ, te “sutaṁyeva mutaṁyeva maṅgalan”ti gatā. Evamayaṁ maṅgalakathā sakalajambudīpe pākaṭā jātā.

Atha sakalajambudīpe manussā gumbagumbā hutvā “kiṁ nu kho maṅgalan”ti maṅgalāni cintayiṁsu. Tesaṁ manussānaṁ ārakkhadevatā taṁ kathaṁ sutvā tatheva maṅgalāni cintayiṁsu, tāsaṁ devatānaṁ bhummadevatā mittā honti, atha tato sutvā bhummadevatāpi tatheva maṅgalāni cintayiṁsu, tāsaṁ devatānaṁ ākāsaṭṭhadevatā mittā honti, ākāsaṭṭhadevatānaṁ Catumahārājikā devatā mittā honti, etenupāyena yāva Sudassīdevatānaṁ Akaniṭṭhadevatā mittā honti, atha tato sutvā Akaniṭṭhadevatāpi tatheva gumbagumbā hutvā maṅgalāni cintayiṁsu. Evaṁ yāva dasasahassacakkavāḷesu sabbattha maṅgalacintā udapādi. Uppannā ca “idaṁ maṅgalaṁ idaṁ maṅgalan”ti vinicchayamānāpi appattā eva vinicchayaṁ dvādasa vassāni aṭṭhāsi. Sabbe manussā ca devā ca brahmāno ca ṭhapetvā ariyasāvake diṭṭhasutamutavasena tidhā bhinnā, ekopi “idameva maṅgalan”ti yathābhuccato niṭṭhaṅgato nāhosi, maṅgalakolāhalaṁ loke uppajji.

Kolāhalaṁ nāma pañcavidhaṁ kappakolāhalaṁ cakkavattikolāhalaṁ Buddhakolāhalaṁ maṅgalakolāhalaṁ moneyyakolāhalanti. Tattha kāmāvacaradevā muttasirā vikiṇṇakesā rudammukhā assūni hatthehi puñchamānā rattavatthanivatthā ativiya virūpavesadhārino hutvā “vassasatasahassaccayena kappuṭṭhānaṁ hohiti, ayaṁ loko vinassissati, Mahāsamuddo sussissati, ayañca mahāpathavī Sineru ca pabbatarājā uḍḍhayhissati vinassissati, yāvabrahmalokā lokavināso bhavissati, mettaṁ mārisā bhāvetha, karuṇaṁ muditaṁ upekkhaṁ mārisā bhāvetha, mātaraṁ upaṭṭhahatha, pitaraṁ upaṭṭhahatha, kule jeṭṭhāpacāyino hotha, jāgaratha mā pamādatthā”ti manussapathe vicaritvā ārocenti. Idaṁ **kappakolāhalaṁ** nāma.

Kāmāvacaradevāyeva “vassasatassaccayena cakkavattirājā loke uppajjissatī”ti manussapathe vicaritvā ārocenti. Idaṁ **cakkavattikolāhalaṁ** nāma. Suddhāvāsā pana devā brahmābharaṇena alaṅkaritvā

တတ္ထ န ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကော သုတမုတမင်္ဂလိကေ အသက္ခိ ဉာပေတုံ၊ န တေသံ အညတရော ဣတရေ ဒွေ။ တေသု စ မနုဿေသု ယေ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကဿ ဝစနံ ဂဏှိံသု၊ တေ “ဒိဋ္ဌံယေဝ မင်္ဂလ”န္တိ ဂတာ။ ယေ သုတမုတမင်္ဂလိကာနံ၊ တေ “သုတံယေဝ မုတံယေဝ မင်္ဂလ”န္တိ ဂတာ။ ဧဝမယံ မင်္ဂလကထာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋာ ဇာတာ။

အထ သကလဇမ္ဗုဒီပေ မနုဿာ ဂုမ္ဗဂုမ္ဗာ ဟုတွာ “ကိံ နု ခေါ မင်္ဂလ”န္တိ မင်္ဂလာနိ စိန္တယိံသု။ တေသံ မနုဿာနံ အာရက္ခဒေဝတာ တံ ကထံ သုတွာ တထေဝ မင်္ဂလာနိ စိန္တယိံသု၊ တာသံ ဒေဝတာနံ ဘုမ္မဒေဝတာ မိတ္တာ ဟောန္တိ၊ အထ တတော သုတွာ ဘုမ္မဒေဝတာပိ တထေဝ မင်္ဂလာနိ စိန္တယိံသု၊ တာသံ ဒေဝတာနံ အာကာသဋ္ဌဒေဝတာ မိတ္တာ ဟောန္တိ၊ အာကာသဋ္ဌဒေဝတာနံ စတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝတာ မိတ္တာ ဟောန္တိ၊ ဧတေနုပါယေန ယာဝ သုဒဿီဒေဝတာနံ အကနိဋ္ဌဒေဝတာ မိတ္တာ ဟောန္တိ၊ အထ တတော သုတွာ အကနိဋ္ဌဒေဝတာပိ တထေဝ ဂုမ္ဗဂုမ္ဗာ ဟုတွာ မင်္ဂလာနိ စိန္တယိံသု။ ဧဝံ ယာဝ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေသု သဗ္ဗတ္ထ မင်္ဂလစိန္တာ ဥဒပါဒိ။ ဥပ္ပန္နာ စ “ဣဒံ မင်္ဂလံ ဣဒံ မင်္ဂလ”န္တိ ဝိနိစ္ဆယမာနာပိ အပ္ပတ္တာ ဧဝ ဝိနိစ္ဆယံ ဒွါဒသ ဝဿာနိ အဋ္ဌာသိ။ သဗ္ဗေ မနုဿာ စ ဒေဝါ စ ဗြဟ္မာနော စ ဌပေတွာ အရိယသာဝကေ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝသေန တိဓာ ဘိန္နာ၊ ဧကောပိ “ဣဒမေဝ မင်္ဂလ”န္တိ ယထာဘုစ္စတော နိဋ္ဌင်္ဂတော နာဟောသိ၊ မင်္ဂလကောလာဟလံ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။

ကောလာဟလံ နာမ ပဉ္စဝိဓံ ကပ္ပကောလာဟလံ စက္ကဝတ္တိကောလာဟလံ ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ မင်္ဂလကောလာဟလံ မောနေယျကောလာဟလန္တိ။ တတ္ထ ကာမာဝစရဒေဝါ မုတ္တသိရာ ဝိကိဏ္ဏကေသာ ရုဒမ္မုခါ အဿူနိ ဟတ္ထေဟိ ပုဉ္ဆမာနာ ရတ္တဝတ္ထနိဝတ္ထာ အတိဝိယ ဝိရူပဝေသဓာရိနော ဟုတွာ “ဝဿသတသဟဿစ္စယေန ကပ္ပုဋ္ဌာနံ ဟောဟိတိ၊ အယံ လောကော ဝိနဿိဿတိ၊ မဟာသမုဒ္ဒေါ သုဿိဿတိ၊ အယဉ္စ မဟာပထဝီ သိနေရု စ ပဗ္ဗတရာဇာ ဥဍ္ဍယှိဿတိ ဝိနဿိဿတိ၊ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ လောကဝိနာသော ဘဝိဿတိ၊ မေတ္တံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ ကရုဏံ မုဒိတံ ဥပေက္ခံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ မာတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ပိတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော ဟောထ၊ ဇာဂရထ မာ ပမာဒတ္ထာ”တိ မနုဿပထေ ဝိစရိတွာ အာရောစေန္တိ။ ဣဒံ **ကပ္ပကောလာဟလံ** နာမ။

ကာမာဝစရဒေဝါယေဝ “ဝဿသတဿစ္စယေန စက္ကဝတ္တိရာဇာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ မနုဿပထေ ဝိစရိတွာ အာရောစေန္တိ။ ဣဒံ **စက္ကဝတ္တိကောလာဟလံ** နာမ။ သုဒ္ဓါဝါသာ ပန ဒေဝါ ဗြဟ္မာဘရဏေန အလင်္ကရိတွာ

brahmaveṭhanaṁ sīse katvā pītisomanassajātā Buddhaguṇavādino “vassasahassaccayena Buddho loke uppajjissatī”ti manussapathe vicaritvā ārocenti. Idaṁ **Buddhakolāhalaṁ** nāma. Suddhāvāsā eva devā devamanussānaṁ cittaṁ ñatvā “dvādasannaṁ vassānaṁ accayena Sammāsambuddho maṅgalaṁ kathessatī”ti manussapathe vicaritvā ārocenti. Idaṁ **maṅgalakolāhalaṁ** nāma. Suddhāvāsā eva devā “sattannaṁ vassānaṁ accayena aññataro bhikkhu Bhagavatā saddhiṁ samāgamma moneyyappaṭipadaṁ pucchissatī”ti manussapathe vicaritvā ārocenti. Idaṁ **moneyyakolāhalaṁ** nāma. Imesu pañcasu kolāhalesu devamanussānaṁ idaṁ maṅgalakolāhalaṁ loke uppajji.

Atha devesu ca manussesu ca vicinitvā vicinitvā maṅgalāni alabhamānesu dvādasannaṁ vassānaṁ accayena Tāvatiṁsakāyikā devatā saṅgamma samāgamma evaṁ samacintesuṁ “seyyathāpi nāma gharasāmiko antogharajanānaṁ[1], gāmasāmiko gāmavāsīnaṁ, rājā sabbamanussānaṁ, evameva ayaṁ Sakko Devānamindo amhākaṁ aggo ca seṭṭho ca yadidaṁ puññena tejena[2] issariyena paññāya dvinnaṁ devalokānaṁ adhipati, yannūna mayaṁ Sakkaṁ Devānamindaṁ etamatthaṁ puccheyyāmā”ti. Tā Sakkassa santikaṁ gantvā Sakkaṁ Devānamindaṁ taṅkhaṇānurūpanivāsanābharaṇasassirikasarīraṁ aḍḍhateyyakoṭi-accharāgaṇaparivutaṁ pāricchattakamūle Paṇḍukambalavarāsane nisinnaṁ abhivādetvā ekamantaṁ ṭhatvā etadavocuṁ “yagghe mārisa jāneyyāsi, etarahi maṅgalapañhā samuṭṭhitā, eke ‘diṭṭhaṁ maṅgalan’ti vadanti, eke ‘sutaṁ maṅgalan’ti, eke ‘mutaṁ maṅgalan’ti, tattha mayañca aññe ca aniṭṭhaṅgatā, sādhu vata no tvaṁ yāthāvato byākarohī”ti. Devarājā pakatiyāpi paññavā “ayaṁ maṅgalakathā kattha paṭhamaṁ samuṭṭhitā”ti āha. “Mayaṁ deva Cātumahārājikānaṁ assumhā”ti āhaṁsu. Tato Cātumahārājikā ākāsaṭṭhadevatānaṁ, ākāsaṭṭhadevatā bhummadevatānaṁ, bhummadevatā manussārakkhadevatānaṁ, manussārakkhadevatā “manussaloke samuṭṭhitā”ti āhaṁsu.

Atha Devānamindo “Sammāsambuddho kattha vasatī”ti pucchi. Manussaloke devā”ti āhaṁsu. Taṁ Bhagavantaṁ koci pucchīti, na koci

1. Antoparijanānaṁ (Syā, Ka)   2. Puññatejena (Syā)

ဗြဟ္မဝေဌနံ သီသေ ကတွာ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဗုဒ္ဓဂုဏဝါဒိနော “ဝဿသဟဿစ္စယေန ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ မနုဿပထေ ဝိစရိတွာ အာရောစေန္တိ။ ဣဒံ **ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ** နာမ။ သုဒ္ဓါဝါသာ ဧဝ ဒေဝါ ဒေဝမနုဿာနံ စိတ္တံ ဉတွာ “ဒွါဒသန္နံ ဝဿာနံ အစ္စယေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ မင်္ဂလံ ကထေဿတီ”တိ မနုဿပထေ ဝိစရိတွာ အာရောစေန္တိ။ ဣဒံ **မင်္ဂလကောလာဟလံ** နာမ။ သုဒ္ဓါဝါသာ ဧဝ ဒေဝါ “သတ္တန္နံ ဝဿာနံ အစ္စယေန အညတရော ဘိက္ခု ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမာဂမ္မ မောနေယျပ္ပဋိပဒံ ပုစ္ဆိဿတီ”တိ မနုဿပထေ ဝိစရိတွာ အာရောစေန္တိ။ ဣဒံ **မောနေယျကောလာဟလံ** နာမ။ ဣမေသု ပဉ္စသု ကောလာဟလေသု ဒေဝမနုဿာနံ ဣဒံ မင်္ဂလကောလာဟလံ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။

အထ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ ဝိစိနိတွာ ဝိစိနိတွာ မင်္ဂလာနိ အလဘမာနေသု ဒွါဒသန္နံ ဝဿာနံ အစ္စယေန တာဝတိံသကာယိကာ ဒေဝတာ သင်္ဂမ္မ သမာဂမ္မ ဧဝံ သမစိန္တေသုံ “သေယျထာပိ နာမ ဃရသာမိကော အန္တောဃရဇနာနံ[၁], ဂါမသာမိကော ဂါမဝါသီနံ, ရာဇာ သဗ္ဗမနုဿာနံ၊ ဧဝမေဝ အယံ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော အမှာကံ အဂ္ဂေါ စ သေဋ္ဌော စ ယဒိဒံ ပုညေန တေဇေန[၂] ဣဿရိယေန ပညာယ ဒွိန္နံ ဒေဝလောကာနံ အဓိပတိ၊ ယန္နူန မယံ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ ဧတမတ္ထံ ပုစ္ဆေယျာမာ”တိ။ တာ သက္ကဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ တင်္ခဏာနုရူပနိဝါသနာဘရဏသဿိရိကသရီရံ အဍ္ဎတေယျကောဋိအစ္ဆရာဂဏပရိဝုတံ ပါရိစ္ဆတ္တကမူလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလဝရာသနေ နိသိန္နံ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ ဌတွာ ဧတဒဝေါစုံ “ယဂ္ဃေ မာရိသ ဇာနေယျာသိ၊ ဧတရဟိ မင်္ဂလပဉှာ သမုဋ္ဌိတာ၊ ဧကေ ‘ဒိဋ္ဌံ မင်္ဂလ’န္တိ ဝဒန္တိ၊ ဧကေ ‘သုတံ မင်္ဂလ’န္တိ၊ ဧကေ ‘မုတံ မင်္ဂလ’န္တိ၊ တတ္ထ မယဉ္စ အညေ စ အနိဋ္ဌင်္ဂတာ၊ သာဓု ဝတ နော တွံ ယာထာဝတော ဗျာကရောဟီ”တိ။ ဒေဝရာဇာ ပကတိယာပိ ပညဝါ “အယံ မင်္ဂလကထာ ကတ္ထ ပဌမံ သမုဋ္ဌိတာ”တိ အာဟ။ “မယံ ဒေဝ စာတုမဟာရာဇိကာနံ အဿုမှာ”တိ အာဟံသု။ တတော စာတုမဟာရာဇိကာ အာကာသဋ္ဌဒေဝတာနံ၊ အာကာသဋ္ဌဒေဝတာ ဘုမ္မဒေဝတာနံ၊ ဘုမ္မဒေဝတာ မနုဿာရက္ခဒေဝတာနံ၊ မနုဿာရက္ခဒေဝတာ “မနုဿလောကေ သမုဋ္ဌိတာ”တိ အာဟံသု။

အထ ဒေဝါနမိန္ဒော “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကတ္ထ ဝသတီ”တိ ပုစ္ဆိ။ မနုဿလောကေ ဒေဝါ”တိ အာဟံသု။ တံ ဘဂဝန္တံ ကောစိ ပုစ္ဆီတိ၊ န ကောစိ

၁-အန္တောပရိဇနာနံ (သျာ၊ က)   ၂-ပုညတေဇေန (သျာ)

devāti. Kinnu nāma tumhe mārisā aggiṁ chaḍḍetvā khajjopanakaṁ ujjāletha, yena tumhe anavasesamaṅgaladesakaṁ taṁ Bhagavantaṁ atikkamitvā[1] maṁ pucchitabbaṁ maññatha, āgacchatha mārisā, taṁ Bhagavantaṁ pucchāma, addhā sassirikaṁ pañhaveyyākaraṇaṁ labhissāmāti ekaṁ devaputtaṁ āṇāpesi "taṁ Bhagavantaṁ pucchā"ti. So devaputto taṅkhaṇānurūpena alaṅkārena attānaṁ alaṅkaritvā vijjuriva vijjotamāno devagaṇaparivuto Jetavanamahāvihāraṁ gantvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ ṭhatvā maṅgalapañhaṁ pucchanto gāthāya ajjhabhāsi "**bahū devā manussā cā**"ti.

Idaṁ maṅgalapañhasamuṭṭhānaṁ.

Bahūdevāti gāthāvaṇṇanā

2. Idāni gāthāpadānaṁ atthavaṇṇanā hoti. **Bahū**ti aniyamitasaṅkhyāniddeso, tena anekasatā anekasahassā anekasatasahassāti vuttaṁ hoti. Dibbantīti **devā**, pañcahi kāmaguṇehi kīḷanti, attano vā siriyā jotentīti attho. Api ca **devā**ti tividhā devā sammuti-upapattivisuddhivasena. Yathāha—

> "Devāti tayo devā sammutidevā upapattidevā visuddhidevā. Tattha sammutidevā nāma rājāno deviyo rājakumārā. Upapattidevā nāma Cātumahārājike deve upādāya taduttaridevā. Visuddhidevā nāma arahanto vuccantī"ti[2].

Tesu idha upapattidevā adhippetā. Manuno apaccāti **manussā**. Porāṇā pana bhaṇanti—manaso ussannatāya manussā, te jambudīpakā aparagoyānakā uttarakurukā pubbavidehakāti catubbidhā, idha jambudīpakā adhippetā. Maṅgalanti mahanti imehi sattāti **maṅgalāni**, iddhiṁ vuddhiṁ ca pāpuṇantīti attho. **Acintayun**ti cintesuṁ. **Ākaṅkhamānā**ti icchamānā patthayamānā pihayamānā. **Sotthānan**ti sotthibhāvaṁ, sabbesaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikānaṁ sobhanānaṁ sundarānaṁ kalyāṇānaṁ dhammānamatthitanti vuttaṁ hoti. **Brūhī**ti desehi pakāsehi, ācikkha

1. Atisitvā (Sī)   2. Khu 8. 92, 225 piṭṭhesu atthato samānaṁ.

ဒေဝါတိ။ ကိန္နု နာမ တုမှေ မာရိသာ အဂ္ဂိံ ဆဍ္ဍေတွာ ခဇ္ဇောပနကံ ဥဇ္ဇာလေထ၊ ယေန တုမှေ အနဝသေသမင်္ဂလဒေသကံ တံ ဘဂဝန္တံ အတိက္ကမိတွာ[၁] မံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗံ မညထ၊ အာဂစ္ဆထ မာရိသာ၊ တံ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆာမ၊ အဒ္ဓါ သဿိရိကံ ပဉှဝေယျာကရဏံ လဘိဿာမာတိ ဧကံ ဒေဝပုတ္တံ အာဏာပေသိ "တံ ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆာ"တိ။ သော ဒေဝပုတ္တော တင်္ခဏာနုရူပေန အလင်္ကာရေန အတ္တာနံ အလင်္ကရိတွာ ဝိဇ္ဇုရိဝ ဝိဇ္ဇောတမာနော ဒေဝဂဏပရိဝုတော ဇေတဝနမဟာဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ ဌတွာ မင်္ဂလပဉှံ ပုစ္ဆန္တော ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ "**ဗဟူ ဒေဝါ မနုဿာ စာ**"တိ။

ဣဒံ မင်္ဂလပဉှသမုဋ္ဌာနံ။

ဗဟုဒေဝါတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၂။ ဣဒါနိ ဂါထာပဒါနံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ **ဗဟူ**တိ အနိယမိတသင်္ချာနိဒ္ဒေသော၊ တေန အနေကသတာ အနေကသဟဿာ အနေကသတသဟဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒိဗ္ဗန္တီတိ **ဒေဝါ**၊ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ ကီဠန္တိ, အတ္တနော ဝါ သိရိယာ ဇောတေန္တီတိ အတ္ထော။ အပိ စ **ဒေဝါ**တိ တိဝိဓာ ဒေဝါ သမ္မုတိဥပပတ္တိဝိသုဒ္ဓိဝသေန။ ယထာဟ—

> "ဒေဝါတိ တယော ဒေဝါ သမ္မုတိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝါ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ။ တတ္ထ သမ္မုတိဒေဝါ နာမ ရာဇာနော ဒေဝိယော ရာဇကုမာရာ။ ဥပပတ္တိဒေဝါ နာမ စာတုမဟာရာဇိကေ ဒေဝေ ဥပါဒါယ တဒုတ္တရိဒေဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ နာမ အရဟန္တော ဝုစ္စန္တီ"တိ[၂]။

တေသု ဣဓ ဥပပတ္တိဒေဝါ အဓိပ္ပေတာ။ မနုနော အပစ္စာတိ **မနုဿာ**။ ပေါရာဏာ ပန ဘဏန္တိ—မနသော ဥဿန္နတာယ မနုဿာ၊ တေ ဇမ္ဗုဒီပကာ အပရဂေါယာနကာ ဥတ္တရကုရုကာ ပုဗ္ဗဝိဒေဟကာတိ စတုဗ္ဗိဓာ၊ ဣဓ ဇမ္ဗုဒီပကာ အဓိပ္ပေတာ။ မင်္ဂလန္တိ မဟန္တိ ဣမေဟိ သတ္တာတိ **မင်္ဂလာနိ**၊ ဣဒ္ဓိံ ဝုဒ္ဓိံ စ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။ **အစိန္တယု**န္တိ စိန္တေသုံ။ **အာကင်္ခမာနာ**တိ ဣစ္ဆမာနာ ပတ္ထယမာနာ ပိဟယမာနာ။ **သောတ္ထာန**န္တိ သောတ္ထိဘာဝံ၊ သဗ္ဗေသံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာနံ သောဘနာနံ သုန္ဒရာနံ ကလျာဏာနံ ဓမ္မာနမတ္ထိတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဗြူဟီ**တိ ဒေသေဟိ ပကာသေဟိ၊ အာစိက္ခ

၁-အတိသိတွာ (သီ)   ၂-ခု ၈-၉၂-၂၂၅-ပိဋ္ဌေသု အတ္ထတော သမာနံ။

vivara vibhaja uttānīkarohi. **Maṅgalan**ti iddhikāraṇaṁ vuddhikāraṇaṁ sabbasampatti-kāraṇaṁ. **Uttaman**ti visiṭṭhaṁ pavaraṁ sabbalokahitasukhāvahanti ayaṁ gāthāya **anupubbapadavaṇṇanā**[1].

Ayaṁ pana **piṇḍattho**—so devaputto dasasahassacakkavāḷesu devatā maṅgalapañhaṁ sotukāmatāya imasmiṁ cakkavāḷe sannipatitvā ekavālaggakoṭi-okāsamatte[2] dasapi vīsampi tiṁsampi cattālīsampi paññāsampi saṭṭhipi sattatipi asītipi sukhumattabhāve nimminitvā sabbadevamārabrahmāno siriyā ca tejasā ca adhiggayha virocamānaṁ paññattavarabuddhāsane nisinnaṁ Bhagavantaṁ parivāretvā ṭhitā disvā tasmiñca samaye anāgatānampi sakalajambudīpakānaṁ manussānaṁ cetasā cetoparivitakkamaññāya sabbadevamanussānaṁ vicikicchāsallasamuddharaṇatthaṁ āha—

"Bahū devā manussā ca, maṅgalāni acintayuṁ.
Ākaṅkhamānā sotthānaṁ, brūhi maṅgalamuttaman"ti.

Tāsaṁ devatānaṁ anumatiyā manussānañca anuggahena mayā puṭṭho samāno yaṁ sabbesameva amhākaṁ ekantahitasukhāvahato uttamaṁ maṅgalaṁ, taṁ no anukampaṁ upādāya brūhi Bhagavāti.

Asevanā cātigāthāvaṇṇanā

3. Evametaṁ devaputtassa vacanaṁ sutvā Bhagavā "**asevanā ca bālānan**"ti gāthamāha. Tattha **asevanāti** abhajanā apayirupāsanā. **Bālānan**ti balanti assasantīti bālā, assasitapassasitamattena jīvanti, na paññājīvitenāti adhippāyo. Tesaṁ **bālānaṁ. Paṇḍitānan**ti paṇḍantīti[3] paṇḍitā, sandiṭṭhikasamparāyikesu atthesu ñāṇagatiyā gacchantīti adhippāyo. Tesaṁ **paṇḍitānaṁ. Sevanā**ti bhajanā payirupāsanā taṁsahāyatā taṁsampavaṅkatā taṁsamaṅgitā. **Pūjā**ti sakkāragarukāramānanavandanā. **Pūjaneyyānan**ti pūjārahānaṁ. **Etaṁ maṅgalamuttaman**ti yā ca bālānaṁ asevanā, yā ca paṇḍitānaṁ sevanā, yā ca pūjaneyyānaṁ pūjā, taṁ sabbaṁ sampiṇḍetvā āha "etaṁ maṅgalamuttaman"ti. Yaṁ tayā puṭṭhaṁ "brūhi maṅgalamuttaman"ti, ettha tāva etaṁ maṅgalamuttamanti gaṇhāhīti vuttaṁ hoti. Ayametissā gāthāya **padavaṇṇanā.**

1. Anupadavaṇṇanā (Sī) 2. Ekavālaggakoṭimatte (Ka) 3. Paṇḍentīti (Sī)

ဝိဝရ ဝိဘဇ ဥတ္တာနီကရောဟိ။ **မင်္ဂလ**န္တိ ဣဒ္ဓိကာရဏံ ဝုဒ္ဓိကာရဏံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိ-ကာရဏံ။ **ဥတ္တမ**န္တိ ဝိသိဋ္ဌံ ပဝရံ သဗ္ဗလောကဟိတသုခါဝဟန္တိ အယံ ဂါထာယ **အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ**[၁]။

အယံ ပန **ပိဏ္ဍတ္ထော**—သော ဒေဝပုတ္တော ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေသု ဒေဝတာ မင်္ဂလပဉှံ သောတုကာမတာယ ဣမသ္မိံ စက္ကဝါဠေ သန္နိပတိတွာ ဧကဝါလဂ္ဂကောဋိဩကာသမတ္တေ[၂] ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ ပညာသမ္ပိ သဋ္ဌိပိ သတ္တတိပိ အသီတိပိ သုခုမတ္တဘာဝေ နိမ္မိနိတွာ သဗ္ဗဒေဝ-မာရဗြဟ္မာနော သိရိယာ စ တေဇသာ စ အဓိဂ္ဂယှ ဝိရောစမာနံ ပညတ္တဝရ-ဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ ဒိသွာ တသ္မိဉ္စ သမယေ အနာဂတာနမ္ပိ သကလဇမ္ဗုဒီပကာနံ မနုဿာနံ စေတသာ စေတောပရိဝိတက္က-မညာယ သဗ္ဗဒေဝမနုဿာနံ ဝိစိကိစ္ဆာသလ္လသမုဒ္ဓရဏတ္ထံ အာဟ—

"ဗဟူ ဒေဝါ မနုဿာ စ၊ မင်္ဂလာနိ အစိန္တယုံ။
အာကင်္ခမာနာ သောတ္ထာနံ၊ ဗြူဟိ မင်္ဂလမုတ္တမ"န္တိ။

တာသံ ဒေဝတာနံ အနုမတိယာ မနုဿာနဉ္စ အနုဂ္ဂဟေန မယာ ပုဋ္ဌော သမာနော ယံ သဗ္ဗေသမေဝ အမှာကံ ဧကန္တဟိတသုခါဝဟတော ဥတ္တမံ မင်္ဂလံ၊ တံ နော အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ ဗြူဟိ ဘဂဝါတိ။

အသေဝနာ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၃။ ဧဝမေတံ ဒေဝပုတ္တဿ ဝစနံ သုတွာ ဘဂဝါ "**အသေဝနာ စ ဗာလာန**"န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အသေဝနာ**တိ အဘဇနာ အပယိရုပါသနာ။ **ဗာလာန**န္တိ ဗလန္တိ အဿသန္တီတိ ဗာလာ၊ အဿသိတပဿသိတမတ္တေန ဇီဝန္တိ၊ န ပညာဇီဝိတေနာတိ အဓိပ္ပါယော။ တေသံ **ဗာလာနံ။ ပဏ္ဍိတာန**န္တိ ပဏ္ဍန္တီတိ[၃] ပဏ္ဍိတာ၊ သန္ဒိဋ္ဌိကသမ္ပရာယိကေသု အတ္ထေသု ဉာဏဂတိယာ ဂစ္ဆန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ တေသံ **ပဏ္ဍိတာနံ။ သေဝနာ**တိ ဘဇနာ ပယိရုပါသနာ တံသဟာယတာ တံသမ္ပဝင်္ကတာ တံသမင်္ဂိတာ။ **ပူဇာ**တိ သက္ကာရဂရုကာရမာနနဝန္ဒနာ။ **ပူဇနေယျာန**န္တိ ပူဇာရဟာနံ။ **ဧတံ မင်္ဂလမုတ္တမ**န္တိ ယာ စ ဗာလာနံ အသေဝနာ, ယာ စ ပဏ္ဍိတာနံ သေဝနာ, ယာ စ ပူဇနေယျာနံ ပူဇာ၊ တံ သဗ္ဗံ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ အာဟ "ဧတံ မင်္ဂလမုတ္တမ"န္တိ။ ယံ တယာ ပုဋ္ဌံ "ဗြူဟိ မင်္ဂလ-မုတ္တမ"န္တိ၊ ဧတ္ထ တာဝ ဧတံ မင်္ဂလမုတ္တမန္တိ ဂဏှာဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယမေတိဿာ ဂါထာယ **ပဒဝဏ္ဏနာ**။

၁-အနုပဒဝဏ္ဏနာ (သီ) ၂-ဧကဝါလဂ္ဂကောဋိမတ္တေ (က) ၃-ပဏ္ဍေန္တီတိ (သီ)

Atthavaṇṇanā panassā evaṁ veditabbā—evametaṁ devaputtassa vacanaṁ sutvā Bhagavā “asevanā ca bālānan”ti imaṁ gāthamāha. Tattha yasmā catubbidhā gāthā[1] pucchitagāthā apucchitagāthā sānusandhikagāthā ananusandhikagāthāti. Tattha “pucchāmi taṁ Gotama bhūripañña, kathaṁkaro sāvako sādhu hotī”ti[2] ca “kathaṁ nu tvaṁ mārisa oghamatarī”ti[3] ca evamādīsu pucchitena kathitā pucchitagāthā. “Yaṁ pare sukhato āhu, tadariyā āhu dukkhato”ti evamādīsu[4] apucchitena attajjhāsayavasena kathitā apucchitagāthā. Sabbāpi Buddhānaṁ gāthā “sanidānāhaṁ bhikkhave dhammaṁ desessāmī”ti[5] vacanato sānusandhikagāthā. Ananusandhikagāthā imasmiṁ sāsane natthi. Evametāsu gāthāsu ayaṁ devaputtena pucchitena Bhagavatā kathitattā pucchitagāthā. Ayañca yathā cheko puriso kusalo maggassa kusalo amaggassa maggaṁ puṭṭho paṭhamaṁ vijahitabbaṁ ācikkhitvā pacchā gahetabbaṁ ācikkhati “asukasmiṁ nāma ṭhāne dvedhāpatho hoti, tattha vāmaṁ muñcitvā dakkhiṇaṁ gaṇhathā”ti, evaṁ sevitabbāsevitabbesu asevitabbaṁ ācikkhitvā sevitabbaṁ ācikkhati. Bhagavā ca maggakusalapurisasadiso. Yathāha—

> “Puriso maggakusaloti kho tissa Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassa. So hi kusalo imassa lokassa, kusalo parassa lokassa, kusalo maccudheyyassa, kusalo amaccudheyyassa, kusalo māradheyyassa, kusalo amāradheyyassā”ti.

Tasmā paṭhamaṁ asevitabbaṁ ācikkhanto āha “asevanā ca bālānaṁ, paṇḍitānañca sevanā”ti. Vijahitabbamaggo viya hi paṭhamaṁ bālā na sevitabbā na payirupāsitabbā, tato gahetabbamaggo viya paṇḍitā sevitabbā payirupāsitabbāti. Kasmā pana Bhagavatā maṅgalaṁ kathentena paṭhamaṁ bālānamasevanā paṇḍitānañca sevanā kathitāti? Vuccate—yasmā imaṁ diṭṭhādīsu maṅgaladiṭṭhiṁ bālasevanāya devamanussā gaṇhiṁsu, sā ca amaṅgalaṁ, tasmā tesaṁ taṁ idhalokaparalokatthabhañjakaṁ akalyāṇamittasaṁsaggaṁ garahantena ubhayalokatthasādhakañca

1. Kathā (Sī) 2. Khu 1. 355 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 1 piṭṭhe.
4. Khu 1. 397 piṭṭhe. 5. Aṁ 1. 280; Abhi 4. 407 piṭṭhesu.

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပနဿာ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဧဝမေတံ ဒေဝပုတ္တဿ ဝစနံ သုတွာ ဘဂဝါ “အသေဝနာ စ ဗာလာန”န္တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ယသ္မာ စတုဗ္ဗိဓာ ဂါထာ[၁] ပုစ္ဆိတဂါထာ အပုစ္ဆိတဂါထာ သာနုသန္ဓိကဂါထာ အနနုသန္ဓိကဂါထာတိ။ တတ္ထ “ပုစ္ဆာမိ တံ ဂေါတမ ဘူရိပည၊ ကထံကရော သာဝကော သာဓု ဟောတီ”တိ[၂] စ “ကထံ နု တွံ မာရိသ ဩဃမတရီ”တိ[၃] စ ဧဝမာဒီသု ပုစ္ဆိတေန ကထိတာ ပုစ္ဆိတဂါထာ။ “ယံ ပရေ သုခတော အာဟု၊ တဒရိယာ အာဟု ဒုက္ခတော”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] အပုစ္ဆိတေန အတ္တဇ္ဈာသယဝသေန ကထိတာ အပုစ္ဆိတဂါထာ။ သဗ္ဗာပိ ဗုဒ္ဓါနံ ဂါထာ “သနိဒါနာဟံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမီ”တိ[၅] ဝစနတော သာနုသန္ဓိကဂါထာ။ အနနုသန္ဓိကဂါထာ ဣမသ္မိံ သာသနေ နတ္ထိ။ ဧဝမေတာသု ဂါထာသု အယံ ဒေဝပုတ္တေန ပုစ္ဆိတေန ဘဂဝတာ ကထိတတ္တာ ပုစ္ဆိတဂါထာ။ အယဉ္စ ယထာ ဆေကော ပုရိသော ကုသလော မဂ္ဂဿ ကုသလော အမဂ္ဂဿ မဂ္ဂံ ပုဋ္ဌော ပဌမံ ဝိဇဟိတဗ္ဗံ အာစိက္ခိတွာ ပစ္ဆာ ဂဟေတဗ္ဗံ အာစိက္ခတိ “အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ဒွေဓာပထော ဟောတိ၊ တတ္ထ ဝါမံ မုဉ္စိတွာ ဒက္ခိဏံ ဂဏှထာ”တိ၊ ဧဝံ သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗေသု အသေဝိတဗ္ဗံ အာစိက္ခိတွာ သေဝိတဗ္ဗံ အာစိက္ခတိ။ ဘဂဝါ စ မဂ္ဂကုသလပုရိသသဒိသော။ ယထာဟ—

> “ပုရိသော မဂ္ဂကုသလောတိ ခေါ တိဿ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။ သော ဟိ ကုသလော ဣမဿ လောကဿ၊ ကုသလော ပရဿ လောကဿ၊ ကုသလော မစ္စုဓေယျဿ၊ ကုသလော အမစ္စုဓေယျဿ၊ ကုသလော မာရဓေယျဿ၊ ကုသလော အမာရဓေယျဿာ”တိ။

တသ္မာ ပဌမံ အသေဝိတဗ္ဗံ အာစိက္ခန္တော အာဟ “အသေဝနာ စ ဗာလာနံ၊ ပဏ္ဍိတာနဉ္စ သေဝနာ”တိ။ ဝိဇဟိတဗ္ဗမဂ္ဂေါ ဝိယ ဟိ ပဌမံ ဗာလာ န သေဝိတဗ္ဗာ န ပယိရုပါသိတဗ္ဗာ၊ တတော ဂဟေတဗ္ဗမဂ္ဂေါ ဝိယ ပဏ္ဍိတာ သေဝိတဗ္ဗာ ပယိရုပါသိတဗ္ဗာတိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ မင်္ဂလံ ကထေန္တေန ပဌမံ ဗာလာနမသေဝနာ ပဏ္ဍိတာနဉ္စ သေဝနာ ကထိတာတိ? ဝုစ္စတေ—ယသ္မာ ဣမံ ဒိဋ္ဌာဒီသု မင်္ဂလဒိဋ္ဌိံ ဗာလသေဝနာယ ဒေဝမနုဿာ ဂဏှိံသု၊ သာ စ အမင်္ဂလံ၊ တသ္မာ တေသံ တံ ဣဓလောကပရလောကတ္ထဘဉ္ဇကံ အကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂံ ဂရဟန္တေန ဥဘယလောကတ္ထသာဓကဉ္စ

၁-ကထာ (သီ) ၂-ခု ၁-၃၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၃၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၁-၂၈၀၊ အဘိ ၄-၄၀၇-ပိဋ္ဌေသု။

kalyāṇamittasaṁsaggaṁ pasaṁsantena Bhagavatā paṭhamaṁ bālānamasevanā paṇḍitānañca sevanā kathitāti.

Tattha **bālā** nāma ye keci pāṇātipātādi-akusalakammapathasamannāgatā sattā, te tīhākārehi jānitabbā. Yathāha “tīṇimāni bhikkhave bālassa bālalakkhaṇānī”ti suttaṁ[1]. Apica Pūraṇakassapādayo cha Satthāro Devadattakokālikakaṭamodaka[2]tissa-khaṇḍadeviyāputtasamuddadattaciñcamāṇavikādayo atītakāle ca Dīghavidassa bhātāti ime aññe ca evarūpā sattā bālāti veditabbā.

Te aggipadittamiva agāraṁ attanā duggahitena attānañceva attano vacanakārake ca vināsenti. Yathā dīghavidassa bhātā catubuddhantaraṁ saṭṭhiyojanamattena attabhāvena uttāno patito mahāniraye paccati, yathā ca tassa diṭṭhiṁ abhirucanakāni[3] pañca kulasatāni tasseva sahabyataṁ upapannāni mahāniraye paccanti. Vuttañcetaṁ Bhagavatā—

> “Seyyathāpi bhikkhave naḷāgārā vā tiṇāgārā vā aggi mutto[4] kūṭāgārānipi ḍahati ullittāvalittāni nivātāni phusitaggaḷāni pihitavātapānāni, evameva kho bhikkhave yāni kānici bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjanti, no paṇḍitato. Ye keci upaddavā uppajjanti -pa-. Ye keci upasaggā -pa- no paṇḍitato. Iti kho bhikkhave sappaṭibhayo bālo, appaṭibhayo paṇḍito. Sa-upaddavo bālo, anupaddavo paṇḍito, sa-upasaggo bālo, anupasaggo paṇḍito”ti[5].

Apica pūtimacchasadiso bālo, pūtimacchabandhapattapuṭasadiso hoti tadupasevī, chaḍḍanīyataṁ jigucchanīyatañca pāpuṇāti viññūnaṁ. Vuttañcetaṁ—

> “Pūtimacchaṁ kusaggena, yo naro upanayhati.
> Kusāpi pūtī vāyanti, evaṁ bālūpasevanā”ti[6].

Akittipaṇḍito cāpi Sakkena Devānamindena vare diyyamāne evamāha—

1. Aṁ 1. 100; Ma 3. 201 piṭṭhesu. 2. ...moraka (Sī, Syā) 3. Abhirucitāni (Syā, Ka)
4. Aggi mukko (Sī) 5. Aṁ 1. 99 piṭṭhe.
6. Khu 5. 330; Khu 6. 265 piṭṭhesu.

ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂံ ပသံသန္တေန ဘဂဝတာ ပဌမံ ဗာလာနမသေဝနာ ပဏ္ဍိတာနဉ္စ သေဝနာ ကထိတာတိ။

တတ္ထ **ဗာလာ** နာမ ယေ ကေစိ ပါဏာတိပါတာဒိအကုသလကမ္မပထသမန္နာဂတာ သတ္တာ၊ တေ တီဟာကာရေဟိ ဇာနိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဗာလဿ ဗာလလက္ခဏာနီ”တိ သုတ္တံ[1]။ အပိစ ပူရဏကဿပါဒယော ဆ သတ္ထာရော ဒေဝဒတ္တကောကာလိကကဋမောဒက[2]တိဿခဏ္ဍဒေဝိယာပုတ္တသမုဒ္ဒဒတ္တစိဉ္စမာဏဝိကာဒယော အတီတကာလေ စ ဒီဃဝိဒဿ ဘာတာတိ ဣမေ အညေ စ ဧဝရူပါ သတ္တာ ဗာလာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တေ အဂ္ဂိပဒိတ္တမိဝ အဂါရံ အတ္တနာ ဒုဂ္ဂဟိတေန အတ္တာနဉ္စေဝ အတ္တနော ဝစနကာရကေ စ ဝိနာသေန္တိ။ ယထာ ဒီဃဝိဒဿ ဘာတာ စတုဗုဒ္ဓန္တရံ သဋ္ဌိယောဇနမတ္တေန အတ္တဘာဝေန ဥတ္တာနော ပတိတော မဟာနိရယေ ပစ္စတိ၊ ယထာ စ တဿ ဒိဋ္ဌိံ အဘိရုစနကာနိ[3] ပဉ္စ ကုလသတာနိ တဿေဝ သဟဗျတံ ဥပပန္နာနိ မဟာနိရယေ ပစ္စန္တိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

> “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ နဠာဂါရာ ဝါ တိဏာဂါရာ ဝါ အဂ္ဂိ မုတ္တော[4] ကူဋာဂါရာနိပိ ဍဟတိ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာနိ နိဝါတာနိ ဖုသိတဂ္ဂဠာနိ ပိဟိတဝါတပါနာနိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယာနိ ကာနိစိ ဘယာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နော ပဏ္ဍိတတော။ ယေ ကေစိ ဥပဒ္ဒဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပ။ ယေ ကေစိ ဥပသဂ္ဂါ။ ပ။ နော ပဏ္ဍိတတော။ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ သပ္ပဋိဘယော ဗာလော၊ အပ္ပဋိဘယော ပဏ္ဍိတော။ သဥပဒ္ဒဝေါ ဗာလော၊ အနုပဒ္ဒဝေါ ပဏ္ဍိတော၊ သဥပသဂ္ဂေါ ဗာလော၊ အနုပသဂ္ဂေါ ပဏ္ဍိတော”တိ[5]။

အပိစ ပူတိမစ္ဆသဒိသော ဗာလော၊ ပူတိမစ္ဆဗန္ဓပတ္တပုဋသဒိသော ဟောတိ တဒုပသေဝီ၊ ဆဍ္ဍနီယတံ ဇိဂုစ္ဆနီယတဉ္စ ပါပုဏာတိ ဝိညူနံ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

> “ပူတိမစ္ဆံ ကုသဂ္ဂေန၊ ယော နရော ဥပနယှတိ။
> ကုသာပိ ပူတီ ဝါယန္တိ၊ ဧဝံ ဗာလူပသေဝနာ”တိ[6]။

အကိတ္တိပဏ္ဍိတော စာပိ သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန ဝရေ ဒိယျမာနေ ဧဝမာဟ—

၁-အံ ၁-၁၀၀၊ မ ၃-၂၀၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-....မောရက (သီ၊ သျာ) ၃-အဘိရုစိတာနိ (သျာ၊ က)
၄-အဂ္ဂိ မုက္ကော (သီ) ၅-အံ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ခု ၅-၃၃၀၊ ခု ၆-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။

“Bālaṁ na passe na suṇe, na ca bālena saṁvase.
Bālenallāpasallāpaṁ, na kare na ca rocaye.
Kinnu te akaraṁ bālo, vada Kassapa kāraṇaṁ.
Kena Kassapa bālassa, dassanaṁ nābhikaṅkhasi.
Anayaṁ nayati dummedho, adhurāyaṁ niyuñjati.
Dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati.
Vinayaṁ so na jānāti, sādhu tassa adassanan”ti[1].

Evaṁ Bhagavā sabbākārena bālūpasevanaṁ garahanto “bālānamasevanā maṅgalan”ti vatvā idāni paṇḍitasevanaṁ pasaṁsanto **“paṇḍitānañca sevanā maṅgalan”**ti āha. Tattha **paṇḍitā nāma** ye keci pāṇātipātāveramaṇi-ādidasakusalakammapathasamannāgatā sattā, te tīhākārehi jānitabbā. Yathāha “tīṇimāni bhikkhave paṇḍitassa paṇḍitalakkhaṇānī”ti[2] suttaṁ. Api ca Buddhapaccekabuddha-asītimahāsāvakā aññe ca Tathāgatassa sāvakā Sunettamahāgovindavidhurasarabhaṅgamahosadha-sutasomanimirāja-ayogharakumāra-akittipaṇḍitādayo ca paṇḍitāti veditabbā.

Te bhaye viya rakkhā andhakāre viya padīpo khuppipāsādidukkhābhibhave viya annapānādippaṭilābho attano vacanakarānaṁ sabbabhayupaddavūpasaggaviddhaṁsanasamatthā honti. Tathā hi Tathāgataṁ āgamma asaṅkhyeyyā aparimāṇā devamanussā āsavakkhayaṁ pattā, brahmaloke patiṭṭhitā, devaloke patiṭṭhitā, sugatiloke uppannā, Sāriputtatthere cittaṁ pasādetvā catūhi ca paccayehi theraṁ upaṭṭhahitvā asīti kulasahassāni sagge nibbattāni. Tathā Mahāmoggallānamahākassapappabhutīsu sabbamahāsāvakesu, sunettassa Satthuno sāvakā appekacce brahmaloke uppajjiṁsu, appekacce Paranimmitavasavattīnaṁ devānaṁ sahabyataṁ -pa- appekacce gahapatimahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjiṁsu. Vuttampi cetaṁ—

“Natthi bhikkhave paṇḍitato bhayaṁ, natthi paṇḍitato upaddavo, natthi paṇḍitato upasaggo”ti[3].

1. Khu 5. 267 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 101; Ma 3. 208 piṭṭhesu. 3. Aṁ 1. 100 piṭṭhe.

“ဗာလံ န ပဿေ န သုဏေ၊ န စ ဗာလေန သံဝသေ။
ဗာလေနလ္လာပသလ္လာပံ၊ န ကရေ န စ ရောစယေ။

ကိန္နု တေ အကရံ ဗာလော၊ ဝဒ ကဿပ ကာရဏံ။
ကေန ကဿပ ဗာလဿ၊ ဒဿနံ နာဘိကင်္ခသိ။

အနယံ နယတိ ဒုမ္မေဓော၊ အဓုရာယံ နိယုဉ္ဇတိ။
ဒုန္နယော သေယျသော ဟောတိ၊ သမ္မာ ဝုတ္တော ပကုပ္ပတိ။
ဝိနယံ သော န ဇာနာတိ၊ သာဓု တဿ အဒဿန”န္တိ[၁]။

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗာကာရေန ဗာလူပသေဝနံ ဂရဟန္တော “ဗာလာနမသေဝနာ မင်္ဂလ”န္တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ပဏ္ဍိတသေဝနံ ပသံသန္တော **“ပဏ္ဍိတာနဉ္စ သေဝနာ မင်္ဂလ”**န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **ပဏ္ဍိတာ နာမ** ယေ ကေစိ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိအာဒိဒသကုသလကမ္မပထသမန္နာဂတာ သတ္တာ၊ တေ တီဟာကာရေဟိ ဇာနိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ပဏ္ဍိတဿ ပဏ္ဍိတလက္ခဏာနီ”တိ[၂] သုတ္တံ။ အပိ စ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓအသီတိမဟာသာဝကာ အညေ စ တထာဂတဿ သာဝကာ သုနေတ္တမဟာဂေါဝိန္ဒဝိဓုရသရဘင်္ဂမဟောသဓသုတသောမနိမိရာဇအယောဃရကုမာရအကိတ္တိပဏ္ဍိတာဒယော စ ပဏ္ဍိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တေ ဘယေ ဝိယ ရက္ခာ အန္ဓကာရေ ဝိယ ပဒီပေါ ခုပ္ပိပါသာဒိဒုက္ခာဘိဘဝေ ဝိယ အန္နပါနာဒိပ္ပဋိလာဘော အတ္တနော ဝစနကရာနံ သဗ္ဗဘယုပဒ္ဒဝူပသဂ္ဂဝိဒ္ဓံသနသမတ္ထာ ဟောန္တိ။ တထာ ဟိ တထာဂတံ အာဂမ္မ အသင်္ချေယျာ အပရိမာဏာ ဒေဝမနုဿာ အာသဝက္ခယံ ပတ္တာ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ ဒေဝလောကေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ သုဂတိလောကေ ဥပ္ပန္နာ၊ သာရိပုတ္တတ္ထေရေ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ စတူဟိ စ ပစ္စယေဟိ ထေရံ ဥပဋ္ဌဟိတွာ အသီတိ ကုလသဟဿာနိ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တာနိ။ တထာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနမဟာကဿပပ္ပဘုတီသု သဗ္ဗမဟာသာဝကေသု၊ သုနေတ္တဿ သတ္ထုနော သာဝကာ အပ္ပေကစ္စေ ဗြဟ္မလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ အပ္ပေကစ္စေ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ။ပ။ အပ္ပေကစ္စေ ဂဟပတိမဟာသာလာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇိံသု။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“နတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပဏ္ဍိတတော ဘယံ၊ နတ္ထိ ပဏ္ဍိတတော ဥပဒ္ဒဝေါ၊ နတ္ထိ ပဏ္ဍိတတော ဥပသဂ္ဂေါ”တိ[၃]။

၁-ခု ၅-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၁၀၁၊ မ ၃-၂၀၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အံ ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

Api ca tagaramālādigandhasadiso paṇḍito, tagaramālādigandhabandhapaliveṭhanapattasadiso hoti tadupasevī, bhāvanīyataṁ manuññatañca āpajjati viññūnaṁ. Vuttampi cetaṁ—

“Tagarañca palāsena, yo naro upanayhati.
Pattāpi surabhī vāyanti, evaṁ dhīrūpasevanā”ti[1].

Akittipaṇḍito cāpi Sakkena Devānamindena vare diyyamāne evamāha—

“Dhīraṁ passe suṇe dhīraṁ, dhīrena saha saṁvase.
Dhīrenallāpasallāpaṁ, taṁ kare tañca rocaye.

Kinnu te akaraṁ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṁ.
Kena Kassapa dhīrassa, dassanaṁ abhikaṅkhasi.

Nayaṁ nayati medhāvī, adhurāyaṁ na yuñjati.
Sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati.
Vinayaṁ so pajānāti, sādhu tena samāgamo”ti[2].

Evaṁ Bhagavā sabbākārena paṇḍitasevanaṁ pasaṁsanto “paṇḍitānaṁ sevanā maṅgalan”ti vatvā idāni tāya bālānaṁ asevanāya paṇḍitānaṁ sevanāya ca anupubbena pūjaneyyabhāvaṁ upagatānaṁ pūjaṁ pasaṁsanto **“pūjā ca pūjaneyyānaṁ maṅgalan”**ti āha. Tattha **pūjaneyyā** nāma sabbadosavirahitattā sabbaguṇasamannāgatattā ca Buddhā Bhagavanto, tato pacchā Paccekabuddhā ariyasāvakā ca. Tesaṁ hi pūjā appakāpi dīgharattaṁ hitāya sukhāya hoti, Sumanamālākāramallikādayo cettha nidassanaṁ.

Tatthekaṁ nidassanamattaṁ bhaṇāma—Bhagavā hi ekadivasaṁ pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi, atha kho Sumanamālākāro rañño Māgadhassa seniyassa Bimbisārassa pupphāni gahetvā gacchanto addasa Bhagavantaṁ nagaradvāramanuppattaṁ pāsādikaṁ pasādanīyaṁ dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāsītānubyañjanappaṭimaṇḍitaṁ Buddhasiriyā jalantaṁ, disvānassa etadahosi “rājā pupphāni gahetvā sataṁ vā sahassaṁ vā

1. Khu 1. 241; Khu 5. 330; Khu 6. 265 piṭṭhesu. 2. Khu 5. 267 piṭṭhe.

အပိ စ တဂရမာလာဒိဂန္ဓသဒိသော ပဏ္ဍိတော၊ တဂရမာလာဒိဂန္ဓဗန္ဓပလိဝေဌနပတ္တသဒိသော ဟောတိ တဒုပသေဝီ၊ ဘာဝနီယတံ မနုညတဉ္စ အာပဇ္ဇတိ ဝိညူနံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“တဂရဉ္စ ပလာသေန၊ ယော နရော ဥပနယှတိ။
ပတ္တာပိ သုရဘီ ဝါယန္တိ၊ ဧဝံ ဓီရူပသေဝနာ”တိ[၁]။

အကိတ္တိပဏ္ဍိတော စာပိ သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန ဝရေ ဒိယျမာနေ ဧဝမာဟ—

“ဓီရံ ပဿေ သုဏေ ဓီရံ၊ ဓီရေန သဟ သံဝသေ။
ဓီရေနလ္လာပသလ္လာပံ၊ တံ ကရေ တဉ္စ ရောစယေ။

ကိန္နု တေ အကရံ ဓီရော၊ ဝဒ ကဿပ ကာရဏံ။
ကေန ကဿပ ဓီရဿ၊ ဒဿနံ အဘိကင်္ခသိ။

နယံ နယတိ မေဓာဝီ၊ အဓုရာယံ န ယုဉ္ဇတိ။
သုနယော သေယျသော ဟောတိ၊ သမ္မာ ဝုတ္တော န ကုပ္ပတိ။
ဝိနယံ သော ပဇာနာတိ၊ သာဓု တေန သမာဂမော”တိ[၂]။

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗာကာရေန ပဏ္ဍိတသေဝနံ ပသံသန္တော “ပဏ္ဍိတာနံ သေဝနာ မင်္ဂလ”န္တိ ဝတွာ ဣဒါနိ တာယ ဗာလာနံ အသေဝနာယ ပဏ္ဍိတာနံ သေဝနာယ စ အနုပုဗ္ဗေန ပူဇနေယျဘာဝံ ဥပဂတာနံ ပူဇံ ပသံသန္တော “**ပူဇာ စ ပူဇနေယျာနံ မင်္ဂလ**”န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **ပူဇနေယျာ** နာမ သဗ္ဗဒေါသဝိရဟိတတ္တာ သဗ္ဗဂုဏသမန္နာဂတတ္တာ စ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော၊ တတော ပစ္ဆာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အရိယသာဝကာ စ။ တေသံ ဟိ ပူဇာ အပ္ပကာပိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတိ၊ သုမနမာလာကာရမလ္လိကာဒယော စေတ္ထ နိဒဿနံ။

တတ္ထေကံ နိဒဿနမတ္တံ ဘဏာမ—ဘဂဝါ ဟိ ဧကဒိဝသံ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ၊ အထ ခေါ သုမနမာလာကာရော ရညော မာဂဓဿ သေနိယဿ ဗိမ္ဗိသာရဿ ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တော အဒ္ဒသ ဘဂဝန္တံ နဂရဒွါရမနုပ္ပတ္တံ ပါသာဒိကံ ပသာဒနီယံ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏာသီတာနုဗျဉ္ဇနပ္ပဋိမဏ္ဍိတံ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဇလန္တံ၊ ဒိသွာနဿ ဧတဒဟောသိ “ရာဇာ ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ

၁-ခု ၁-၂၄၁၊ ခု ၅-၃၃၀၊ ခု ၆-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၅-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။

dadeyya, tañca idhalokamattameva sukhaṁ bhaveyya, Bhagavato pana pūjā appameyya-asaṅkhyeyyaphalā dīgharattaṁ hitasukhāvahā hoti, handāhaṁ imehi pupphehi Bhagavantaṁ pūjemī”ti pasannacitto ekaṁ pupphamuṭṭhiṁ gahetvā Bhagavato paṭimukhaṁ khipi, pupphāni ākāsena gantvā Bhagavato upari mālāvitānaṁ hutvā aṭṭhaṁsu. Mālākāro tamānubhāvaṁ disvā pasannataracitto puna ekaṁ pupphamuṭṭhiṁ khipi, tānipi gantvā mālākañcuko hutvā aṭṭhaṁsu. Evaṁ aṭṭha pupphamuṭṭhiyo khipi, tāni gantvā pupphakūṭāgāraṁ hutvā aṭṭhaṁsu.

Bhagavā antokūṭāgāre ahosi, mahājanakāyo sannipati. Bhagavā mālākāraṁ passanto sitaṁ pātvākāsi. Ānandatthero “na Buddhā ahetū apaccayā sitaṁ pātukarontī”ti sitakāraṇaṁ pucchi. Bhagavā āha “eso Ānanda mālākāro imissā pūjāya ānubhāvena satasahassakappe devesu ca manussesu ca saṁsaritvā pariyosāne Sumanissaro nāma Paccekabuddho bhavissatī”ti. Vacanapariyosāne dhammadesanatthaṁ imaṁ gāthaṁ abhāsi—

“Tañca kammaṁ kataṁ sādhu, yaṁ katvā nānutappati.
Yassa patīto sumano, vipākaṁ paṭisevatī”ti[1].

Gāthāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Evaṁ appakāpi tesaṁ pūjā dīgharattaṁ hitāya sukhāya hotīti veditabbā. Sā ca āmisapūjāva, ko pana vādo paṭipattipūjāya. Yato ye kulaputtā saraṇagamanasikkhāpadappaṭiggahaṇena uposathaṅgasamādānena catupārisuddhisīlādīhi ca attano guṇehi Bhagavantaṁ pūjenti, ko tesaṁ pūjāphalaṁ vaṇṇayissati. Te hi Tathāgataṁ paramāya pūjāya pūjentīti vuttā. Yathāha—

“Yo kho Ānanda bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā dhammānudhammappaṭipanno viharati sāmīcippaṭipanno anudhammacārī, so Tathāgataṁ sakkaroti garuṁ karoti māneti pūjeti apaciyati paramāya pūjāyā”ti[2].

Etenānusārena Paccekabuddha-ariyasāvakānampi pūjāya hitasukhāvahatā veditabbā.

1. Khu 1. 23 piṭṭhe.   2. Dī 2. 114 piṭṭhe.

ဒဒေယျ၊ တဉ္စ ဣဓလောကမတ္တမေဝ သုခံ ဘဝေယျ၊ ဘဂဝတော ပန ပူဇာ အပ္ပမေယျအသင်္ချေယျဖလာ ဒီဃရတ္တံ ဟိတသုခါဝဟာ ဟောတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဣမေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေမီ”တိ ပသန္နစိတ္တော ဧကံ ပုပ္ဖမုဋ္ဌိံ ဂဟေတွာ ဘဂဝတော ပဋိမုခံ ခိပိ၊ ပုပ္ဖာနိ အာကာသေန ဂန္တွာ ဘဂဝတော ဥပရိ မာလာဝိတာနံ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။ မာလာကာရော တမာနုဘာဝံ ဒိသွာ ပသန္နတရစိတ္တော ပုန ဧကံ ပုပ္ဖမုဋ္ဌိံ ခိပိ၊ တာနိပိ ဂန္တွာ မာလာကဉ္စုကော ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။ ဧဝံ အဋ္ဌ ပုပ္ဖမုဋ္ဌိယော ခိပိ၊ တာနိ ဂန္တွာ ပုပ္ဖကူဋာဂါရံ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။

ဘဂဝါ အန္တောကူဋာဂါရေ အဟောသိ၊ မဟာဇနကာယော သန္နိပတိ။ ဘဂဝါ မာလာကာရံ ပဿန္တော သိတံ ပါတွာကာသိ။ အာနန္ဒတ္ထေရော “န ဗုဒ္ဓါ အဟေတူ အပစ္စယာ သိတံ ပါတုကရောန္တီ”တိ သိတကာရဏံ ပုစ္ဆိ။ ဘဂဝါ အာဟ “ဧသော အာနန္ဒ မာလာကာရော ဣမိဿာ ပူဇာယ အာနုဘာဝေန သတသဟဿကပ္ပေ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရိတွာ ပရိယောသာနေ သုမနိဿရော နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ။ ဝစနပရိယောသာနေ ဓမ္မဒေသနတ္ထံ ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ—

“တဉ္စ ကမ္မံ ကတံ သာဓု၊ ယံ ကတွာ နာနုတပ္ပတိ။
ယဿ ပတီတော သုမနော၊ ဝိပါကံ ပဋိသေဝတီ”တိ[၁]။

ဂါထာဝသာနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ ဧဝံ အပ္ပကာပိ တေသံ ပူဇာ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ စ အာမိသပူဇာဝ၊ ကော ပန ဝါဒေါ ပဋိပတ္တိပူဇာယ။ ယတော ယေ ကုလပုတ္တာ သရဏဂမနသိက္ခာပဒပ္ပဋိဂ္ဂဟဏေန ဥပေါသထင်္ဂသမာဒါနေန စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလာဒီဟိ စ အတ္တနော ဂုဏေဟိ ဘဂဝန္တံ ပူဇေန္တိ၊ ကော တေသံ ပူဇာဖလံ ဝဏ္ဏယိဿတိ။ တေ ဟိ တထာဂတံ ပရမာယ ပူဇာယ ပူဇေန္တီတိ ဝုတ္တာ။ ယထာဟ—

“ယော ခေါ အာနန္ဒ ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ ဥပါသကော ဝါ ဥပါသိကာ ဝါ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော ဝိဟရတိ သာမီစိပ္ပဋိပန္နော အနုဓမ္မစာရီ၊ သော တထာဂတံ သက္ကရောတိ ဂရုံ ကရောတိ မာနေတိ ပူဇေတိ အပစိယတိ ပရမာယ ပူဇာယာ”တိ[၂]။

ဧတေနာနုသာရေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓအရိယသာဝကာနမ္ပိ ပူဇာယ ဟိတသုခါဝဟတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ခု ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ဒီ ၂-၁၁၄-ပိဋ္ဌေ။

Api ca gahaṭṭhānaṁ kaniṭṭhassa jeṭṭho bhātāpi bhaginīpi pūjaneyyā, puttassa mātāpitaro, kulavadhūnaṁ sāmikasassusasurāti evamettha pūjaneyyā veditabbā. Etesampi hi pūjā kusaladhammasaṅkhātattā āyu-ādivuḍḍhihetuttā ca maṅgalameva. Vuttañhetaṁ—

“Te matteyyā bhavissanti petteyyā sāmaññā brahmaññā kule jeṭṭhāpacāyino, idaṁ kusalaṁ dhammaṁ samādāya vattissanti, te tesaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ samādānahetu āyunāpi vaḍḍhissanti, vaṇṇenapi vaḍḍhissantī”ti-ādi[1].

Idāni **yasmā “yaṁ yattha maṅgalaṁ. Vavatthapetvā taṁ tassa, maṅgalattaṁ vibhāvaye”**ti iti mātikā nikkhittā, tasmā idaṁ vuccati—evametissā gāthāya bālānaṁ asevanā, paṇḍitānaṁ sevanā, pūjaneyyānañca pūjāti tīṇi maṅgalāni vuttāni, tattha bālānaṁ asevanā bālasevanapaccayabhayādiparittāṇena ubhayalokatthahetuttā, paṇḍi-tānaṁ sevanā pūjaneyyānaṁ pūjā ca tāsaṁ phalavibhūtivaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva nibbānasugatihetuttā maṅgalanti veditabbā. Ito paraṁ tu mātikaṁ adassetvā eva yaṁ yattha maṅgalaṁ, taṁ vavatthapetvā tassa maṅgalattaṁ vibhāvayissāmāti.

Niṭṭhitā asevanā ca bālānanti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Patirūpadesavāso cātigāthāvaṇṇanā

4. Evaṁ Bhagavā “brūhi maṅgalamuttaman”ti ekaṁ ajjhesitopi appaṁ yācito bahudāyako uḷārapuriso viya ekāya gāthāya tīṇi maṅgalāni vatvā tato uttaripi[2] devatānaṁ sotukāmatāya maṅgalānamatthitāya yesaṁ yesaṁ yaṁ yaṁ anukulaṁ, te te satte tattha tattha maṅgale niyojetukāmatāya ca **“patirūpadesavāso cā”**ti-ādīhi gāthāhi punapi anekāni maṅgalāni vattumāraddho. Tattha paṭhamagāthāya tāva **patirūpo**ti anucchaviko. **Desoti** gāmopi nigamopi nagarampi janapadopi yo koci sattānaṁ nivāso okāso. **Vāsoti**

1. Dī 3. 61 piṭṭhe. 2. Uttarimpi (Sī, Syā)

အပိ စ ဂဟဋ္ဌာနံ ကနိဋ္ဌဿ ဇေဋ္ဌော ဘာတာပိ ဘဂိနီပိ ပူဇနေယျာ၊ ပုတ္တဿ မာတာပိတရော၊ ကုလဝဓူနံ သာမိကသဿုသသုရာတိ ဧဝမေတ္ထ ပူဇနေယျာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတေသမ္ပိ ဟိ ပူဇာ ကုသလဓမ္မသင်္ခါတတ္တာ အာယု-အာဒိဝုဍ္ဎိဟေတုတ္တာ စ မင်္ဂလမေဝ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“တေ မတ္တေယျာ ဘဝိဿန္တိ ပေတ္တေယျာ သာမညာ ဗြဟ္မညာ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော၊ ဣဒံ ကုသလံ ဓမ္မံ သမာဒါယ ဝတ္တိဿန္တိ၊ တေ တေသံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာဒါနဟေတု အာယုနာပိ ဝဍ္ဎိဿန္တိ၊ ဝဏ္ဏေနပိ ဝဍ္ဎိဿန္တီ”တိအာဒိ[၁]။

ဣဒါနိ **ယသ္မာ “ယံ ယတ္ထ မင်္ဂလံ။ ဝဝတ္ထပေတွာ တံ တဿ၊ မင်္ဂလတ္တံ ဝိဘာဝယေ”**တိ ဣတိ မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ၊ တသ္မာ ဣဒံ ဝုစ္စတိ—ဧဝမေတိဿာ ဂါထာယ ဗာလာနံ အသေဝနာ, ပဏ္ဍိတာနံ သေဝနာ, ပူဇနေယျာနဉ္စ ပူဇာတိ တီဏိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တတ္ထ ဗာလာနံ အသေဝနာ ဗာလသေဝနပစ္စယဘယာဒိပရိတ္တာဏေန ဥဘယလောကတ္ထဟေတုတ္တာ, ပဏ္ဍိ-တာနံ သေဝနာ ပူဇနေယျာနံ ပူဇာ စ တာသံ ဖလဝိဘူတိဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တ-နယေနေဝ နိဗ္ဗာနသုဂတိဟေတုတ္တာ မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတော ပရံ တု မာတိကံ အဒဿေတွာ ဧဝ ယံ ယတ္ထ မင်္ဂလံ၊ တံ ဝဝတ္ထပေတွာ တဿ မင်္ဂလတ္တံ ဝိဘာဝယိဿာမာတိ။

နိဋ္ဌိတာ အသေဝနာ စ ဗာလာနန္တိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ပတိရူပဒေသဝါသော စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၄။ ဧဝံ ဘဂဝါ “ဗြူဟိ မင်္ဂလမုတ္တမ”န္တိ ဧကံ အဇ္ဈေသိတောပိ အပ္ပံ ယာစိ-တော ဗဟုဒါယကော ဥဠာရပုရိသော ဝိယ ဧကာယ ဂါထာယ တီဏိ မင်္ဂလာနိ ဝတွာ တတော ဥတ္တရိပိ[၂] ဒေဝတာနံ သောတုကာမတာယ မင်္ဂလာနမတ္ထိ-တာယ ယေသံ ယေသံ ယံ ယံ အနုကုလံ၊ တေ တေ သတ္တေ တတ္ထ တတ္ထ မင်္ဂလေ နိယောဇေတုကာမတာယ စ **“ပတိရူပဒေသဝါသော စာ”**တိအာဒီဟိ ဂါထာဟိ ပုနပိ အနေကာနိ မင်္ဂလာနိ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ပဌမဂါထာယ တာဝ **ပတိရူပေါ**တိ အနုစ္ဆဝိကော။ **ဒေသော**တိ ဂါမောပိ နိဂမောပိ နဂရမ္ပိ ဇနပဒေါပိ ယော ကောစိ သတ္တာနံ နိဝါသော ဩကာသော။ **ဝါသော**တိ

၁-ဒီ ၃-၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဥတ္တရိမ္ပိ (သီ၊ သျာ)

tattha nivāso. **Pubbe**ti purā atītāsu jātīsu. **Katapuññatā**ti upacitakusalatā. **Attā**ti cittaṁ vuccati sakalo vā attabhāvo, **sammāpaṇidhī**ti tassa attano sammā paṇidhānaṁ niyuñjanaṁ, ṭhapananti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttanayamevāti. Ayamettha **padavaṇṇanā**.

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**patirūpadesavāso** nāma yattha catasso parisā vicaranti, dānādīni puññakiriyavatthūni vattanti, navaṅgaṁ Satthu sāsanaṁ dibbati, tattha nivāso sattānaṁ puññakiriyāya paccayattā maṅgalanti vuccati. Sīhaḷadīpapaviṭṭhakevaṭṭādayo cettha nidassanaṁ.

Aparo nayo—patirūpadesavāso nāma Bhagavato Bodhimaṇḍappadeso dhammacakkavattitappadeso dvādasayojanāya parisāya majjhe sabbatitthiyamataṁ bhinditvā yamakapāṭihāriyadassitakaṇḍamba[1] rukkhamūlappadeso devorohaṇappadeso, yo vā panaññopi Sāvatthirājagahādi Buddhādhivāsappadeso, tattha nivāso sattānaṁ cha-anuttariyappaṭilābhapaccayato maṅgalanti vuccati.

Aparo nayo[2]—puratthimāya disāya Gajaṅgalaṁ nāma nigamo, tassa parena mahāsālā, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Dakkhiṇapuratthimāya disāya Sallavatī[3] nāma nadī, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Dakkhiṇāya disāya Setakaṇṇikaṁ nāma nigamo, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Pacchimāya disāya Thūṇaṁ nāma brāhmaṇagāmo, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Uttarāya disāya Usīraddhajo nāma pabbato, tato paraṁ paccantimā janapadā, orato majjhe. Ayaṁ Majjhimadeso āyāmena tīṇi yojanasatāni, vitthārena aḍḍhateyyāni, parikkhepena nava yojanasatāni honti, eso patirūpadeso nāma.

Ettha catunnaṁ mahādīpānaṁ dvisahassānaṁ parittadīpānañca issariyādhipaccakārakā cakkavattī uppajjanti, ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Sāriputtamoggallānādayo mahāsāvakā uppajjanti, dve asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pāramiyo pūretvā Paccekabuddhā, cattāri aṭṭha soḷasa vā asaṅkhyeyyāni kappasatasahassañca pāramiyo

1. ...gaṇḍamba (Sī) 2. Vi 3. 287 piṭṭhe. 3. Salalavatī (Sī)

တတ္ထ နိဝါသော။ **ပုဗ္ဗေ**တိ ပုရာ အတီတာသု ဇာတီသု။ **ကတပုညတာ**တိ ဥပစိတကုသလတာ။ **အတ္တာ**တိ စိတ္တံ ဝုစ္စတိ သကလော ဝါ အတ္တဘာဝေါ၊ **သမ္မာပဏိဓီ**တိ တဿ အတ္တနော သမ္မာ ပဏိဓာနံ နိယုဉ္ဇနံ၊ ဌပနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။ အယမေတ္ထ **ပဒဝဏ္ဏနာ**။

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**ပတိရူပဒေသဝါသော** နာမ ယတ္ထ စတဿော ပရိသာ ဝိစရန္တိ၊ ဒါနာဒီနိ ပုညကိရိယဝတ္ထူနိ ဝတ္တန္တိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထု သာသနံ ဒိဗ္ဗတိ၊ တတ္ထ နိဝါသော သတ္တာနံ ပုညကိရိယာယ ပစ္စယတ္တာ မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ သီဟဠဒီပပဝိဋ္ဌကေဝဋ္ဋာဒယော စေတ္ထ နိဒဿနံ။

အပရော နယော—ပတိရူပဒေသဝါသော နာမ ဘဂဝတော ဗောဓိမဏ္ဍပ္ပဒေသော ဓမ္မစက္ကဝတ္တိတပ္ပဒေသော ဒွါဒသယောဇနာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ သဗ္ဗတိတ္ထိယမတံ ဘိန္ဒိတွာ ယမကပါဋိဟာရိယဒဿိတကဏ္ဍမ္ဗ[၁] ရုက္ခမူလပ္ပဒေသော ဒေဝေါရောဟဏပ္ပဒေသော, ယော ဝါ ပနညောပိ သာဝတ္ထိရာဇဂဟာဒိ ဗုဒ္ဓါဓိဝါသပ္ပဒေသော၊ တတ္ထ နိဝါသော သတ္တာနံ ဆအနုတ္တရိယပ္ပဋိလာဘပစ္စယတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

အပရော နယော[၂]—ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဂဇင်္ဂလံ နာမ နိဂမော၊ တဿ ပရေန မဟာသာလာ၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ဒက္ခိဏပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ သလ္လဝတီ[၃] နာမ နဒီ၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ဒက္ခိဏာယ ဒိသာယ သေတကဏ္ဏိကံ နာမ နိဂမော၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ပစ္ဆိမာယ ဒိသာယ ထူဏံ နာမ ဗြာဟ္မဏဂါမော၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ ဥတ္တရာယ ဒိသာယ ဥသီရဒ္ဓဇော နာမ ပဗ္ဗတော၊ တတော ပရံ ပစ္စန္တိမာ ဇနပဒါ၊ ဩရတော မဇ္ဈေ။ အယံ မဇ္ဈိမဒေသော အာယာမေန တီဏိ ယောဇနသတာနိ, ဝိတ္ထာရေန အဍ္ဍတေယျာနိ, ပရိက္ခေပေန နဝ ယောဇနသတာနိ ဟောန္တိ၊ ဧသော ပတိရူပဒေသော နာမ။

ဧတ္ထ စတုန္နံ မဟာဒီပါနံ ဒွိသဟဿာနံ ပရိတ္တဒီပါနဉ္စ ဣဿရိယာဓိပစ္စကာရကာ စက္ကဝတ္တီ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧကံ အသင်္ချေယျံ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော မဟာသာဝကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော ပူရေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ စတ္တာရိ အဋ္ဌ သောဠသ ဝါ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ ပါရမိယော

၁-....ဂဏ္ဍမ္ဗ (သီ) ၂-ဝိ ၃-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သလလဝတီ (သီ)

pūretvā Sammāsambuddhā uppajjanti. Tattha sattā cakkavattirañño ovādaṁ gahetvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāya saggaparāyaṇā honti. Tathā Paccekabuddhānaṁ ovāde patiṭṭhāya, Sammāsambuddhānaṁ pana Buddhasāvakānaṁ ovāde patiṭṭhāya saggaparāyaṇā nibbānaparāyaṇā ca honti. Tasmā tattha vāso imāsaṁ sampattīnaṁ paccayato maṅgalanti vuccati.

Pubbe katapuññatā nāma atītajātiyaṁ Buddhapaccekabuddhakhīṇāsave ārabbha upacitakusalatā, sāpi maṅgalaṁ. Kasmā? Buddhapaccekabuddha-sammukhato[1] dassetvā Buddhānaṁ Buddhasāvakānaṁ vā sammukhā sutāya catuppadikāyapi gāthāya pariyosāne arahattaṁ pāpetīti katvā[2]. Yo ca manusso pubbe katādhikāro ussannakusalamūlo hoti, so teneva kusalamūlena vipassanaṁ uppādetvā āsavakkhayaṁ pāpuṇāti yathā rājā Mahākappino aggamahesī ca. Tena vuttaṁ "pubbe ca katapuññatā maṅgalan"ti.

Attasammāpaṇidhi nāma idhekacco attānaṁ dussīlaṁ sīle patiṭṭhāpeti, assaddhaṁ saddhāsampadāya patiṭṭhāpeti, maccheriṁ cāgasampadāya patiṭṭhāpeti. Ayaṁ vuccati "attasammāpaṇidhī"ti, eso ca maṅgalaṁ. Kasmā? Diṭṭhadhammikasamparāyikaverappahānavividhānisaṁsādhigamahetutoti.

Evaṁ imissāpi gāthāya patirūpadesavāso ca, pubbe ca katapuññatā, attasammāpaṇidhī cāti tīṇiyeva maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā patirūpadesavāso cāti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Bāhusaccañcātigāthāvaṇṇanā

5. Idāni **bāhusaccañcā**ti ettha **bāhusaccan**ti bahussutabhāvo. **Sippan**ti yaṁ kiñci hatthakosallaṁ. **Vinayo**ti kāyavācācittavinayanaṁ. **Susikkhito**ti suṭṭhu sikkhito. **Subhāsitā**ti suṭṭhu bhāsitā. **Yā**ti aniyataniddeso[3]. **Vācā**ti girā byappatho. Sesaṁ vuttanayamevāti. Ayamettha **padavaṇṇanā.**

1. Buddhapaccekabuddhe sammukhā (Syā) 2. Arahattaṁ pāpuṇanato (Sī)
3. Aniyamaniddeso (Sī, Syā)

ပူရေတွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ သတ္တာ စက္ကဝတ္တိရညော ဩဝါဒံ ဂဟေတွာ ပဉ္စသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာယ သဂ္ဂပရာယဏာ ဟောန္တိ။ တထာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ ပန ဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ သဂ္ဂပရာယဏာ နိဗ္ဗာနပရာယဏာ စ ဟောန္တိ။ တသ္မာ တတ္ထ ဝါသော ဣမာသံ သမ္ပတ္တီနံ ပစ္စယတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

ပုဗ္ဗေ ကတပုညတာ နာမ အတီတဇာတိယံ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝေ အာရဗ္ဘ ဥပစိတကုသလတာ၊ သာပိ မင်္ဂလံ။ ကသ္မာ? ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသမ္မုခတော[၁] ဒဿေတွာ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဝါ သမ္မုခါ သုတာယ စတုပ္ပဒိကာယပိ ဂါထာယ ပရိယောသာနေ အရဟတ္တံ ပါပေတီတိ ကတွာ[၂]။ ယော စ မနုဿော ပုဗ္ဗေ ကတာဓိကာရော ဥဿန္နကုသလမူလော ဟောတိ၊ သော တေနေဝ ကုသလမူလေန ဝိပဿနံ ဥပ္ပါဒေတွာ အာသဝက္ခယံ ပါပုဏာတိ ယထာ ရာဇာ မဟာကပ္ပိနော အဂ္ဂမဟေသီ စ။ တေန ဝုတ္တံ "ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ မင်္ဂလ"န္တိ။

အတ္တသမ္မာပဏိဓိ နာမ ဣဓေကစ္စော အတ္တာနံ ဒုဿီလံ သီလေ ပတိဋ္ဌာပေတိ၊ အဿဒ္ဓံ သဒ္ဓါသမ္ပဒါယ ပတိဋ္ဌာပေတိ၊ မစ္ဆရိံ စာဂသမ္ပဒါယ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ "အတ္တသမ္မာပဏိဓိ"တိ၊ ဧသော စ မင်္ဂလံ။ ကသ္မာ? ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဝေရပ္ပဟာနဝိဝိဓာနိသံသာဓိဂမဟေတုတောတိ။

ဧဝံ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ ပတိရူပဒေသဝါသော စ, ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ, အတ္တသမ္မာပဏိဓိ စာတိ တီဏိယေဝ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ ပတိရူပဒေသဝါသော စာတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဗာဟုသစ္စဉ္စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၅။ ဣဒါနိ **ဗာဟုသစ္စဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ **ဗာဟုသစ္စ**န္တိ ဗဟုဿုတဘာဝေါ။ **သိပ္ပ**န္တိ ယံ ကိဉ္စိ ဟတ္ထကောသလ္လံ။ **ဝိနယော**တိ ကာယဝါစာစိတ္တဝိနယနံ။ **သုသိက္ခိတော**တိ သုဋ္ဌု သိက္ခိတော။ **သုဘာသိတာ**တိ သုဋ္ဌု ဘာသိတာ။ **ယာ**တိ အနိယတနိဒ္ဒေသော[၃]။ **ဝါစာ**တိ ဂိရာ ဗျပ္ပထော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။ အယမေတ္ထ **ပဒဝဏ္ဏနာ**။

၁-ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓေ သမ္မုခါ (သျာ) ၂-အရဟတ္တံ ပါပုဏနတော (သီ)
၃-အနိယမနိဒ္ဒေသော (သီ၊ သျာ)

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**bāhusaccaṁ** nāma yaṁ taṁ "sutadharo hoti sutasannicayo"ti ca[1] "idhekaccassa bahukaṁ sutaṁ hoti, Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇan"ti ca[2] evamādinā nayena Satthusāsanadharattaṁ vaṇṇitaṁ, taṁ akusalappahānakusalādhigamahetuto anupubbena paramatthasaccasacchikiriyāhetuto ca maṅgalanti vuccati. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

"Sutavā ca kho bhikkhave ariyasāvako akusalaṁ pajahati, kusalaṁ bhāveti, sāvajjaṁ pajahati, anavajjaṁ bhāveti, suddhamattānaṁ pariharatī"ti[3].

Aparampi vuttaṁ—

"Dhatānaṁ dhammānaṁ atthamupaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahanto tulayati, tulayanto padahati, padahanto kāyena ceva paramatthasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca ativijjha passatī"ti[4].

Api ca agārikabāhusaccampi yaṁ anavajjaṁ, taṁ ubhayalokahitasukhāvahanato maṅgalanti veditabbaṁ.

Sippaṁ nāma agārikasippañca anagārikasippañca. Tattha agārikasippaṁ nāma yaṁ parūparodhavirahitaṁ[5] akusalavivajjitaṁ maṇikārasuvaṇṇakārakammādikaṁ, taṁ idhalokatthāvahanato maṅgalaṁ. Anagārikasippaṁ nāma cīvaravicāraṇasibbanādisamaṇaparikkhārābhisaṅkharaṇaṁ, yaṁ taṁ "idha bhikkhave bhikkhu yāni tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni, tattha dakkho hotī"ti-ādinā[6] nayena tattha tattha saṁvaṇṇitaṁ, yaṁ "nāthakaro dhammo"ti ca vuttaṁ, taṁ attano ca paresañca ubhayalokahitasukhāvahanato maṅgalanti veditabbaṁ.

Vinayo nāma agārikavinayo ca anagārikavinayo ca. Tattha agārikavinayo nāma dasa-akusalakammapathaviramaṇaṁ, so tattha susikkhito asaṁkilesāpajjanena ācāraguṇavavatthānena ca

1. Ma 1. 277; Aṁ 1. 331 piṭṭhesu.
2. Aṁ 1. 313 piṭṭhe.
3. Aṁ 2. 480 piṭṭhe.
4. Ma 2. 385 piṭṭhe.
5. Parapāṇūparodhavirahitaṁ (Sī, Syā)
6. Dī 3. 222, 256; Aṁ 3. 275 piṭṭhesu.

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**ဗာဟုသစ္စံ** နာမ ယံ တံ “သုတဓရော ဟောတိ သုတသန္နိစယော”တိ စ[1] “ဣဓေကစ္စဿ ဗဟုကံ သုတံ ဟောတိ၊ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏ”န္တိ စ[2] ဧဝမာဒိနာ နယေန သတ္ထုသာသနဓရတ္တံ ဝဏ္ဏိတံ၊ တံ အကုသလပ္ပဟာနကုသလာဓိဂမဟေတုတော အနုပုဗ္ဗေန ပရမတ္ထသစ္စသစ္ဆိကိရိယာဟေတုတော စ မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“သုတဝါ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော အကုသလံ ပဇဟတိ၊ ကုသလံ ဘာဝေတိ၊ သာဝဇ္ဇံ ပဇဟတိ၊ အနဝဇ္ဇံ ဘာဝေတိ၊ သုဒ္ဓမတ္တာနံ ပရိဟရတီ”တိ[3]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“ဓတာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထမုပပရိက္ခတိ၊ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတော ဓမ္မာ နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ၊ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ သတိ ဆန္ဒော ဇာယတိ၊ ဆန္ဒဇာတော ဥဿဟတိ၊ ဥဿဟန္တော တုလယတိ၊ တုလယန္တော ပဒဟတိ၊ ပဒဟန္တော ကာယေန စေဝ ပရမတ္ထသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ပညာယ စ အတိဝိဇ္ဈ ပဿတီ”တိ[4]။

အပိ စ အဂါရိကဗာဟုသစ္စမ္ပိ ယံ အနဝဇ္ဇံ၊ တံ ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟနတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သိပ္ပံ နာမ အဂါရိကသိပ္ပဉ္စ အနဂါရိကသိပ္ပဉ္စ။ တတ္ထ အဂါရိကသိပ္ပံ နာမ ယံ ပရူပရောဓဝိရဟိတံ[5] အကုသလဝိဝဇ္ဇိတံ မဏိကာရသုဝဏ္ဏကာရကမ္မာဒိကံ၊ တံ ဣဓလောကတ္ထာဝဟနတော မင်္ဂလံ။ အနဂါရိကသိပ္ပံ နာမ စီဝရဝိစာရဏသိဗ္ဗနာဒိသမဏပရိက္ခာရာဘိသင်္ခရဏံ၊ ယံ တံ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ယာနိ တာနိ သဗြဟ္မစာရီနံ ဥစ္စာဝစာနိ ကိံကရဏီယာနိ၊ တတ္ထ ဒက္ခော ဟောတီ”တိအာဒိနာ[6] နယေန တတ္ထ တတ္ထ သံဝဏ္ဏိတံ၊ ယံ “နာထကရော ဓမ္မော”တိ စ ဝုတ္တံ၊ တံ အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟနတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိနယော နာမ အဂါရိကဝိနယော စ အနဂါရိကဝိနယော စ။ တတ္ထ အဂါရိကဝိနယော နာမ ဒသအကုသလကမ္မပထဝိရမဏံ၊ သော တတ္ထ သုသိက္ခိတော အသံကိလေသာပဇ္ဇနေန အာစာရဂုဏဝဝတ္ထာနေန စ

၁-မ ၁-၂၇၇၊ အံ ၁-၃၃၁-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အံ ၁-၃၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၂-၄၈၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ပရပါဏူပရောဓဝိရဟိတံ (သီ၊ သျာ)
၆-ဒီ ၃-၂၂၂-၂၅၆၊ အံ ၃-၂၇၅-ပိဋ္ဌေသု။

ubhayalokahitasukhāvahanato maṅgalaṁ. Anagārikavinayo nāma sattāpattikkhandha-anāpajjanaṁ, sopi vuttanayeneva susikkhito, catupārisuddhisīlaṁ vā anagārikavinayo, so yathā tattha patiṭṭhāya arahattaṁ pāpuṇāti, evaṁ sikkhanena susikkhito lokiyalokuttarasukhādhigamahetuto maṅgalanti veditabbo.

Subhāsitā vācā nāma musāvādādidosavirahitā. Yathāha "catūhi bhikkhave aṅgehi samannāgatā vācā subhāsitā hotī"ti[1]. Asamphappalāpā vācā eva vā subhāsitā. Yathāha—

"Subhāsitaṁ uttamamāhu santo,
Dhammaṁ bhaṇe nādhammaṁ taṁ dutiyaṁ.
Piyaṁ bhaṇe nāppiyaṁ taṁ tatiyaṁ,
Saccaṁ bhaṇe nālikaṁ taṁ catutthan"ti[2].

Ayampi ubhayalokahitasukhāvahanato maṅgalanti veditabbā. Yasmā ca ayaṁ vinayapariyāpannā eva, tasmā vinayaggahaṇena etaṁ asaṅgaṇhitvā vinayo saṅgahetabbo. Atha vā kiṁ iminā parissamena[3], paresaṁ dhammadesanādivācā idha subhāsitā vācāti veditabbā. Sā hi yathā patirūpadesavāso, evaṁ sattānaṁ ubhayalokahitasukhanibbānādhigamapaccayato maṅgalanti vuccati. Āha ca—

"Yaṁ Buddho bhāsati vācaṁ, khemaṁ nibbānapattiyā.
Dukkhassantakiriyāya, sā ve vācānamuttamā"ti[4].

Evaṁ imissā gāthāya bāhusaccaṁ, sippaṁ, vinayo susikkhito, subhāsitā vācāti cattāri maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā bāhusaccañcāti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

---

1. Khu 1. 344 piṭṭhe.
2. Khu 1. 344 piṭṭhe Suttanipāte.
3. Pariyāpannena (Ka)
4. Khu 1. 345 piṭṭhe Suttanipāte.

ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟနတော မင်္ဂလံ။ အနဂါရိကဝိနယော နာမ သတ္တာပတ္တိက္ခန္ဓအနာပဇ္ဇနံ၊ သောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ သုသိက္ခိတော, စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဝါ အနဂါရိကဝိနယော၊ သော ယထာ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝံ သိက္ခနေန သုသိက္ခိတော လောကိယလောကုတ္တရသုခါဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သုဘာသိတာ ဝါစာ နာမ မုသာဝါဒါဒိဒောသဝိရဟိတာ။ ယထာဟ "စတူဟိ ဘိက္ခဝေ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတာ ဝါစာ သုဘာသိတာ ဟောတီ"တိ[၁]။ အသမ္ဖပ္ပလာပါ ဝါစာ ဧဝ ဝါ သုဘာသိတာ။ ယထာဟ—

"သုဘာသိတံ ဥတ္တမမာဟု သန္တော၊
ဓမ္မံ ဘဏေ နာဓမ္မံ တံ ဒုတိယံ။
ပိယံ ဘဏေ နာပ္ပိယံ တံ တတိယံ၊
သစ္စံ ဘဏေ နာလိကံ တံ စတုတ္ထ"န္တိ[၂]။

အယမ္ပိ ဥဘယလောကဟိတသုခါဝဟနတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ စ အယံ ဝိနယပရိယာပန္နာ ဧဝ၊ တသ္မာ ဝိနယဂ္ဂဟဏေန ဧတံ အသင်္ဂဏှိတွာ ဝိနယော သင်္ဂဟေတဗ္ဗော။ အထ ဝါ ကိံ ဣမိနာ ပရိဿမေန[၃], ပရေသံ ဓမ္မဒေသနာဒိဝါစာ ဣဓ သုဘာသိတာ ဝါစာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ ဟိ ယထာ ပတိရူပဒေသဝါသော၊ ဧဝံ သတ္တာနံ ဥဘယလောကဟိတသုခနိဗ္ဗာနာဓိဂမပစ္စယတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ အာဟ စ—

"ယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘာသတိ ဝါစံ၊ ခေမံ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ။
ဒုက္ခဿန္တကိရိယာယ၊ သာ ဝေ ဝါစာနမုတ္တမာ"တိ[၄]။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ ဗာဟုသစ္စံ, သိပ္ပံ, ဝိနယော သုသိက္ခိတော, သုဘာသိတာ ဝါစာတိ စတ္တာရိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ ဗာဟုသစ္စဉ္စာတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

၁-ခု ၁-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၁-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၃-ပရိယာပန္နေန (က)
၄-ခု ၁-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။

Mātāpitu-upaṭṭhānantigāthāvaṇṇanā

6. Idāni **mātāpitu-upaṭṭhānan**ti ettha mātu ca pitu cāti **mātāpitu. Upaṭṭhānan**ti upaṭṭhahanaṁ. Puttānañca dārānañcāti **puttadārassa.** Saṅgaṇhanaṁ **saṅgaho.** Na ākulā **anākulā.** Kammāni eva **kammantā**. Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā.**

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**mātā** nāma janikā vuccati, tathā **pitā. Upaṭṭhānaṁ** nāma pādadhovanasambāhanucchādananhāpanehi catupaccayasampadānena ca upakārakaraṇaṁ. Tattha yasmā mātāpitaro bahūpakārā puttānaṁ atthakāmā anukampakā, ye puttake bahi kīḷitvā paṁsumakkhitasarīrake āgate disvā paṁsuṁ puñchitvā matthakaṁ upasiṅghāyantā paricumbantā ca sinehaṁ uppādenti, vassasatampi mātāpitaro sīsena pariharantā puttā tesaṁ patikāraṁ kātuṁ asamatthā. Yasmā ca te āpādakā posakā imassa lokassa dassetāro, brahmasammatā pubbācariyasammatā, tasmā tesaṁ upaṭṭhānaṁ idha pasaṁsaṁ, pecca saggasukhañca āvahati. Tena maṅgalanti vuccati. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

“Brahmāti mātāpitaro, pubbācariyāti vuccare.
Āhuneyyā ca puttānaṁ, pajāya anukampakā.

Tasmā hi ne namasseyya, sakkareyya ca paṇḍito.
Annena atha pānena, vatthena sayanena ca.
Ucchādanena nhāpanena[1], pādānaṁ dhovanena ca.

Tāya naṁ pāricariyāya, mātāpitūsu paṇḍitā.
Idheva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge[2] pamodatī”ti[3].

Aparo nayo—**upaṭṭhānaṁ** nāma bharaṇakiccakaraṇakulavaṁsaṭṭhapanādi-pañcavidhaṁ, taṁ pāpanivāraṇādipañcavidhadiṭṭhadhammikahitasukhahetuto maṅgalanti veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

“Pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhātabbā ‘bhato ne bharissāmi, kiccaṁ nesaṁ

1. Nahāpanena (Sī, Syā) 2. Sagge ca (Sī)
3. Aṁ 3. 131; Khu 1. 269; Khu 6. 82 piṭṭhesu.

မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနန္တိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၆။ ဣဒါနိ **မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနန္တိ** ဧတ္ထ မာတု စ ပိတု စာတိ **မာတာပိတု။ ဥပဋ္ဌာနန္တိ** ဥပဋ္ဌဟနံ။ ပုတ္တာနဉ္စ ဒါရာနဉ္စာတိ **ပုတ္တဒါရဿ။** သင်္ဂဏှနံ **သင်္ဂဟော။** န အာကုလာ **အနာကုလာ။** ကမ္မာနိ ဧဝ **ကမ္မန္တာ။** သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ။**

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**မာတာ** နာမ ဇနိကာ ဝုစ္စတိ၊ တထာ **ပိတာ။ ဥပဋ္ဌာနံ** နာမ ပါဒဓောဝနသမ္ဗာဟနုစ္ဆာဒနနှာပနေဟိ စတုပစ္စယသမ္ပဒါနေန စ ဥပကာရကရဏံ။ တတ္ထ ယသ္မာ မာတာပိတရော ဗဟူပကာရာ ပုတ္တာနံ အတ္ထကာမာ အနုကမ္ပကာ၊ ယေ ပုတ္တကေ ဗဟိ ကီဠိတွာ ပံသုမက္ခိတသရီရကေ အာဂတေ ဒိသွာ ပံသုံ ပုဉ္ဆိတွာ မတ္ထကံ ဥပသိင်္ဃာယန္တာ ပရိစုမ္ဗန္တာ စ သိနေဟံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ ဝဿသတမ္ပိ မာတာပိတရော သီသေန ပရိဟရန္တာ ပုတ္တာ တေသံ ပတိကာရံ ကာတုံ အသမတ္ထာ။ ယသ္မာ စ တေ အာပါဒကာ ပေါသကာ ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော, ဗြဟ္မသမ္မတာ ပုဗ္ဗာစရိယသမ္မတာ၊ တသ္မာ တေသံ ဥပဋ္ဌာနံ ဣဓ ပသံသံ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂသုခဉ္စ အာဝဟတိ။ တေန မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

“ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော၊ ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဝုစ္စရေ။
အာဟုနေယျာ စ ပုတ္တာနံ၊ ပဇာယ အနုကမ္ပကာ။

တသ္မာ ဟိ နေ နမဿေယျ၊ သက္ကရေယျ စ ပဏ္ဍိတော။
အန္နေန အထ ပါနေန၊ ဝတ္ထေန သယနေန စ။
ဥစ္ဆာဒနေန နှာပနေန[1]၊ ပါဒါနံ ဓောဝနေန စ။

တာယ နံ ပါရိစရိယာယ၊ မာတာပိတူသု ပဏ္ဍိတာ။
ဣဓေဝ နံ ပသံသန္တိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ[2] ပမောဒတီ”တိ[3]။

အပရော နယော—**ဥပဋ္ဌာနံ** နာမ ဘရဏကိစ္စကရဏကုလဝံသဋ္ဌပနာဒိပဉ္စဝိဓံ၊ တံ ပါပနိဝါရဏာဒိပဉ္စဝိဓဒိဋ္ဌဓမ္မိကဟိတသုခဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

“ပဉ္စဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ ပုတ္တေန ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ မာတာပိတရော ပစ္စုပဋ္ဌာတဗ္ဗာ ‘ဘတော နေ ဘရိဿာမိ၊ ကိစ္စံ နေသံ

၁-နဟာပနေန (သီ၊ သျာ) ၂-သဂ္ဂေ စ (သီ) ၃-အံ ၃-၁၃၁၊ ခု ၁-၂၆၉၊ ခု ၆-၈၂-ပိဋ္ဌေသု။

karissāmi, kulavaṁsaṁ ṭhapessāmi, dāyajjaṁ paṭipajjissāmi[1], atha vā pana petānaṁ kālakatānaṁ dakkhiṇaṁ anuppadassāmī'ti. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi puttena puratthimā disā mātāpitaro paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi puttaṁ anukampanti, pāpā nivārenti, kalyāṇe nivesenti, sippaṁ sikkhāpenti, patirūpena dārena saṁyojenti, samaye dāyajjaṁ niyyādentī"ti[2].

Apica yo mātāpitaro tīsu vatthūsu pasāduppādanena sīlasamādāpanena pabbajjāya vā upaṭṭhahati, ayaṁ mātāpitu-upaṭṭhākānaṁ aggo, tassa taṁ mātāpitu-upaṭṭhānaṁ mātāpitūhi katassa upakārassa paccupakārabhūtaṁ anekesaṁ diṭṭhadhammikānaṁ samparāyikānañca atthānaṁ padaṭṭhānato maṅgalanti vuccati.

Puttadārassāti ettha attato[3] jātā puttāpi dhītaropi **puttā**-icceva saṅkhyaṁ gacchanti. **Dārā**ti vīsatiyā bhariyānaṁ yā kāci bhariyā. Puttā ca dārā ca puttadāraṁ, tassa puttadārassa. **Saṅgaho**ti sammānanādīhi upakārakaraṇaṁ. Taṁ susaṁvihitakammantatādidiṭṭhadhammikahitasukhahetuto maṅgalanti veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ Bhagavatā "pacchimā disā puttadārā veditabbā"ti[4] ettha uddiṭṭhaṁ puttadāraṁ bhariyāsaddena saṅgaṇhitvā "pañcahi kho gahapatiputta ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhātabbā sammānanāya anavamānanāya anaticariyāya issariyavossaggena alaṅkārānuppadānena. Imehi kho gahapatiputta pañcahi ṭhānehi sāmikena pacchimā disā bhariyā paccupaṭṭhitā pañcahi ṭhānehi sāmikaṁ anukampati, susaṁvihitakammantā ca hoti, saṅgahitaparijanā ca, anaticārinī ca, sambhataṁ ca anurakkhati, dakkhā ca hoti analasā sabbakiccesū"ti[4].

Ayaṁ vā aparo nayo—**saṅgaho**ti dhammikāhi dānapiyavācātthacariyāhi saṅgaṇhanaṁ. Seyyathidaṁ? Uposathadivasesu paribbayadānaṁ nakkhattadivasesu nakkhattadassāpanaṁ maṅgaladivasesu maṅgalakaraṇaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikesu atthesu ovādānusāsananti. Taṁ vuttanayeneva diṭṭhadhammikahitahetuto samparāyikahitahetuto devatāhipi namassanīyabhāvahetuto ca maṅgalanti veditabbaṁ. Yathāha Sakko Devānamindo—

1. Paṭipajjāmi (Ka)
2. Dī 3. 154 piṭṭhe.
3. Attanā (Syā, Ka)
4. Dī 3. 154 piṭṭhādīsu.

ကရိဿာမိ၊ ကုလဝံသံ ဌပေဿာမိ၊ ဒါယဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ[၁]၊ အထ ဝါ ပန ပေတာနံ ကာလကတာနံ ဒက္ခိဏံ အနုပ္ပဒဿာမီ’တိ။ ဣမေဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ ပုတ္တေန ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ မာတာပိတရော ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ ပုတ္တံ အနုကမ္ပန္တိ၊ ပါပါ နိဝါရေန္တိ၊ ကလျာဏေ နိဝေသေန္တိ၊ သိပ္ပံ သိက္ခာပေန္တိ၊ ပတိရူပေန ဒါရေန သံယောဇေန္တိ၊ သမယေ ဒါယဇ္ဇံ နိယျာဒေန္တီ”တိ[၂]။

အပိစ ယော မာတာပိတရော တီသု ဝတ္ထူသု ပသာဒုပ္ပါဒနေန သီလသမာဒါပနေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဝါ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ အယံ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကာနံ အဂ္ဂေါ၊ တဿ တံ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ မာတာပိတူဟိ ကတဿ ဥပကာရဿ ပစ္စုပကာရဘူတံ အနေကေသံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ သမ္ပရာယိကာနဉ္စ အတ္ထာနံ ပဒဋ္ဌာနတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

ပုတ္တဒါရဿာတိ ဧတ္ထ အတ္တတော[၃] ဇာတာ ပုတ္တာပိ ဓီတရောပိ **ပုတ္တာ**ဣစ္စေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ **ဒါရာ**တိ ဝီသတိယာ ဘရိယာနံ ယာ ကာစိ ဘရိယာ။ ပုတ္တာ စ ဒါရာ စ ပုတ္တဒါရံ၊ တဿ ပုတ္တဒါရဿ။ **သင်္ဂဟော**တိ သမ္မာနနာဒီဟိ ဥပကာရကရဏံ။ တံ သုသံဝိဟိတကမ္မန္တတာဒိဒိဋ္ဌဓမ္မိကဟိတသုခဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ “ပစ္ဆိမာ ဒိသာ ပုတ္တဒါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ”တိ[၄] ဧတ္ထ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ ပုတ္တဒါရံ ဘရိယာသဒ္ဒေန သင်္ဂဏှိတွာ “ပဉ္စဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ဌာနေဟိ သာမိကေန ပစ္ဆိမာ ဒိသာ ဘရိယာ ပစ္စုပဋ္ဌာတဗ္ဗာ သမ္မာနနာယ အနဝမာနနာယ အနတိစရိယာယ ဣဿရိယဝေါဿဂ္ဂေန အလင်္ကာရာနုပ္ပဒါနေန။ ဣမေဟိ ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ သာမိကေန ပစ္ဆိမာ ဒိသာ ဘရိယာ ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ပဉ္စဟိ ဌာနေဟိ သာမိကံ အနုကမ္ပတိ၊ သုသံဝိဟိတကမ္မန္တာ စ ဟောတိ၊ သင်္ဂဟိတပရိဇနာ စ၊ အနတိစာရိနီ စ၊ သမ္ဘတံ စ အနုရက္ခတိ၊ ဒက္ခာ စ ဟောတိ အနလသာ သဗ္ဗကိစ္စေသူ”တိ[၄]။

အယံ ဝါ အပရော နယော—**သင်္ဂဟော**တိ ဓမ္မိကာဟိ ဒါနပိယဝါစတ္ထစရိယာဟိ သင်္ဂဏှနံ။ သေယျထိဒံ? ဥပေါသထဒိဝသေသု ပရိဗ္ဗယဒါနံ နက္ခတ္တဒိဝသေသု နက္ခတ္တဒဿာပနံ မင်္ဂလဒိဝသေသု မင်္ဂလကရဏံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကေသု အတ္ထေသု ဩဝါဒါနုသာသနန္တိ။ တံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဟိတဟေတုတော သမ္ပရာယိကဟိတဟေတုတော ဒေဝတာဟိပိ နမဿနီယဘာဝဟေတုတော စ မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော—

၁-ပဋိပဇ္ဇာမိ (က)
၂-ဒီ ၃-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-အတ္တနာ (သျာ၊ က)
၄-ဒီ ၃-၁၅၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Ye gahaṭṭhā puññakarā, sīlavanto upāsakā.
Dhammena dāraṁ posenti, te manassāmi Mātalī”ti[1].

Anākulā kammantā nāma kālaññutāya patirūpakāritāya analasatāya uṭṭhānavīriyasampadāya abyasaniyatāya ca kālātikkamana-appatirūpakaraṇa-sithilakaraṇādi- ākulabhāvavirahitā kasigorakkhavāṇijjādayo kammantā. Ete attano vā puttadārassa vā dāsakammakarānaṁ vā byattatāya evaṁ payojitā diṭṭheva dhamme dhanadhaññavuddhipaṭilābhahetuto maṅgalanti vuccanti. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

“Patirūpakārī dhuravā, uṭṭhātā vindate dhanan”ti ca[2].

“Na divā soppasīlena, rattimuṭṭhānadessinā[3].
Niccaṁ mattena soṇḍena, sakkā āvasituṁ gharaṁ.

Atisītaṁ ati-uṇhaṁ, atisāyamidaṁ ahu.
Iti vissaṭṭhakammante, atthā accenti māṇave.

Yodha sītañca uṇhañca, tiṇā bhiyyo na maññati.
Karaṁ purisakiccāni, so sukhaṁ[4] na vihāyatī”ti ca[5].

“Bhoge saṁharamānassa, bhamarasseva irīyato.
Bhogā sannicayaṁ yanti, vammikovūpacīyatī”ti ca evamādi[6].

Evaṁ imissā gāthāya mātu-upaṭṭhānaṁ, pitu-upaṭṭhānaṁ, puttadārassa saṅgaho, anākulā ca kammantāti cattāri maṅgalāni vuttāni, puttadārassa saṅgahaṁ vā dvidhā katvā pañca, mātāpitu-upaṭṭhānaṁ vā ekameva katvā tīṇi. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā mātāpitu-upaṭṭhānanti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Dānañcātigāthāvaṇṇanā

7. Idāni **dānañcā**ti ettha dīyate imināti dānaṁ, attano santakaṁ parassa paṭipādīyatīti vuttaṁ hoti. Dhammassa cariyā, dhammā vā anapetā

1. Saṁ 1. 236 piṭṭhe. 2. Khu 1. 307; Saṁ 1. 217 piṭṭhesu.
3. Rattinuṭṭhānadassinā (Sī), rattiṁ anuṭṭhānadassinā (Syā)
4. Sukhā (Sī, Syā) 5. Dī 3. 150 piṭṭhe. 6. Dī 3. 153 piṭṭhe.

“ယေ ဂဟဋ္ဌာ ပုညကရာ၊ သီလဝန္တော ဥပါသကာ။
ဓမ္မေန ဒါရံ ပေါသေန္တိ၊ တေ နမဿာမိ မာတလီ”တိ[၁]။

အနာကုလာ ကမ္မန္တာ နာမ ကာလညုတာယ ပတိရူပကာရိတာယ အနလသတာယ ဥဋ္ဌာနဝီရိယသမ္ပဒါယ အဗျသနီယတာယ စ ကာလာတိက္ကမနအပ္ပတိရူပကရဏသိထိလကရဏာဒိအာကုလဘာဝဝိရဟိတာ ကသိဂေါရက္ခဝါဏိဇ္ဇာဒယော ကမ္မန္တာ။ ဧတေ အတ္တနော ဝါ ပုတ္တဒါရဿ ဝါ ဒါသကမ္မကရာနံ ဝါ ဗျတ္တတာယ ဧဝံ ပယောဇိတာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဓနဓညဝုဒ္ဓိပဋိလာဘဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

“ပတိရူပကာရီ ဓုရဝါ၊ ဥဋ္ဌာတာ ဝိန္ဒတေ ဓန”န္တိ စ[၂]။

“န ဒိဝါ သောပ္ပသီလေန၊ ရတ္တိမုဋ္ဌာနဒေဿိနာ[၃]။
နိစ္စံ မတ္တေန သောဏ္ဍေန၊ သက္ကာ အာဝသိတုံ ဃရံ။

အတိသီတံ အတိဥဏှံ၊ အတိသာယမိဒံ အဟု။
ဣတိ ဝိဿဋ္ဌကမ္မန္တေ၊ အတ္ထာ အစ္စေန္တိ မာဏဝေ။

ယောဓ သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ၊ တိဏာ ဘိယျော န မညတိ။
ကရံ ပုရိသကိစ္စာနိ၊ သော သုခံ[၄] န ဝိဟာယတီ”တိ စ[၅]။

“ဘောဂေ သံဟရမာနဿ၊ ဘမရဿေဝ ဣရီယတော။
ဘောဂါ သန္နိစယံ ယန္တိ၊ ‘ဝမ္မိကောဝုပစီယတီ”တိ စ ဧဝမာဒိ[၆]။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ မာတုဥပဋ္ဌာနံ, ပိတုဥပဋ္ဌာနံ, ပုတ္တဒါရဿ သင်္ဂဟော, အနာကုလာ စ ကမ္မန္တာတိ စတ္တာရိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ၊ ပုတ္တဒါရဿ သင်္ဂဟံ ဝါ ဒွိဓာ ကတွာ ပဉ္စ၊ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ ဝါ ဧကမေဝ ကတွာ တီဏိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနန္တိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဒါနဉ္စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၇။ ဣဒါနိ **ဒါနဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ ဒီယတေ ဣမိနာတိ ဒါနံ၊ အတ္တနော သန္တကံ ပရဿ ပဋိပါဒီယတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓမ္မဿ စရိယာ, ဓမ္မာ ဝါ အနပေတာ

၁-သံ ၁-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၀၇၊ သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ရတ္တိနုဋ္ဌာနဒဿိနာ (သီ)၊ ရတ္တိံ အနုဋ္ဌာနဒဿိနာ (သျာ) ၄-သုခါ (သီ၊ သျာ)
၅-ဒီ ၃-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။

cariyā **dhammacariyā.** Ñāyante “amhākaṁ ime”ti **ñātakā**. Na avajjāni **anavajjāni**, aninditāni agarahitānīti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā.**

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**dānaṁ** nāma paraṁ uddissa subuddhipubbikā[1] annādidasadānavatthupariccāgacetanā, taṁsampayutto vā alobho. Alobhena hi taṁ vatthuṁ parassa paṭipādeti, tena vuttaṁ “dīyate imināti dānan”ti. Taṁ bahujanapiyamanāpatādīnaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikānaṁ phalavisesānaṁ adhigamahetuto maṅgalanti vuccati. “Dāyako sīha dānapati bahuno janassa piyo hoti manāpo”ti evamādīni[2] cettha suttāni anussaritabbāni.

Aparo nayo—dānaṁ nāma duvidhaṁ āmisadānaṁ dhammadānañca, tattha **āmisadānaṁ** vuttappakārameva. Idhalokaparalokadukkhakkhayasukhāvahassa pana Sammāsambuddhappaveditassa dhammassa paresaṁ hitakāmatāya desanā **dhammadānaṁ**, imesañca dvinnaṁ dānānaṁ etadeva aggaṁ. Yathāha—

“Sabbadānaṁ dhammadānaṁ jināti, sabbarasaṁ dhammaraso jināti.
Sabbaratiṁ dhammarati jināti, taṇhakkhayo sabbadukkhaṁ jinātī”ti[3].

Tattha āmisadānassa maṅgalattaṁ vuttameva. Dhammadānaṁ pana yasmā atthapaṭisaṁveditādīnaṁ guṇānaṁ padaṭṭhānaṁ, tasmā maṅgalanti vuccati. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

“Yathā yathā bhikkhave bhikkhu yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisaṁvedī ca hoti dhammapaṭisaṁvedī cā”ti evamādi[4].

Dhammacariyā nāma dasakusalakammapathacariyā[5]. Yathāha “tividhā kho gahapatayo kāyena dhammacariyā samacariyā hotī”ti evamādi[6]. Sā panesā dhammacariyā saggalokūpapattihetuto maṅgalanti veditabbā. Vuttañhetaṁ Bhagavatā “dhammacariyāsamacariyāhetu kho gahapatayo evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjantī”ti[6].

1. Santuṭṭhipubbikā (Sī) 2. Aṁ 2. 33 piṭṭhe. 3. Khu 1. 64 piṭṭhe Dhammapade.
4. Aṁ 2. 18 piṭṭhe. 5. ...kiriyā (Sī, Ka) 6. Ma 1. 355 piṭṭhe.

စရိယာ **ဓမ္မစရိယာ**။ ဉာယန္တေ “အမှာကံ ဣမေ”တိ **ဉာတကာ**။ န အဝဇ္ဇာနိ **အနဝဇ္ဇာနိ**၊ အနိန္ဒိတာနိ အဂရဟိတာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ**။

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**ဒါနံ** နာမ ပရံ ဥဒ္ဒိဿ သုဗုဒ္ဓိပုဗ္ဗိကာ[၁] အန္နာဒိဒသဒါနဝတ္ထုပရိစ္စာဂစေတနာ, တံသမ္ပယုတ္တော ဝါ အလောဘော။ အလောဘေန ဟိ တံ ဝတ္ထုံ ပရဿ ပဋိပါဒေတိ၊ တေန ဝုတ္တံ “ဒီယတေ ဣမိနာတိ ဒါန”န္တိ။ တံ ဗဟုဇနပိယမနာပတာဒီနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာနံ ဖလဝိသေသာနံ အဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ “ဒါယကော သီဟ ဒါနပတိ ဗဟုနော ဇနဿ ပိယော ဟောတိ မနာပေါ”တိ ဧဝမာဒီနိ[၂] စေတ္ထ သုတ္တာနိ အနုဿရိတဗ္ဗာနိ။

အပရော နယော—ဒါနံ နာမ ဒုဝိဓံ အာမိသဒါနံ ဓမ္မဒါနဉ္စ၊ တတ္ထ **အာမိသဒါနံ** ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ။ ဣဓလောကပရလောကဒုက္ခက္ခယသုခါဝဟဿ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတဿ ဓမ္မဿ ပရေသံ ဟိတကာမတာယ ဒေသနာ **ဓမ္မဒါနံ**၊ ဣမေသဉ္စ ဒွိန္နံ ဒါနာနံ ဧတဒေဝ အဂ္ဂံ။ ယထာဟ—

“သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ၊ သဗ္ဗရသံ ဓမ္မရသော ဇိနာတိ။
သဗ္ဗရတိံ ဓမ္မရတိ ဇိနာတိ၊ တဏှက္ခယော သဗ္ဗဒုက္ခံ ဇိနာတီ”တိ[၃]။

တတ္ထ အာမိသဒါနဿ မင်္ဂလတ္တံ ဝုတ္တမေဝ။ ဓမ္မဒါနံ ပန ယသ္မာ အတ္ထပဋိသံဝေဒိတာဒီနံ ဂုဏာနံ ပဒဋ္ဌာနံ၊ တသ္မာ မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ—

“ယထာ ယထာ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတိ၊ တထာ တထာ သော တသ္မိံ ဓမ္မေ အတ္ထပဋိသံဝေဒီ စ ဟောတိ ဓမ္မပဋိသံဝေဒီ စာ”တိ ဧဝမာဒိ[၄]။

ဓမ္မစရိယာ နာမ ဒသကုသလကမ္မပထစရိယာ[၅]။ ယထာဟ “တိဝိဓာ ခေါ ဂဟပတယော ကာယေန ဓမ္မစရိယာ သမစရိယာ ဟောတီ”တိ ဧဝမာဒိ[၆]။ သာ ပနေသာ ဓမ္မစရိယာ သဂ္ဂလောကူပပတ္တိဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဘဂဝတာ “ဓမ္မစရိယာသမစရိယာဟေတု ခေါ ဂဟပတယော ဧဝမိဓေကစ္စေ သတ္တာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇန္တီ”တိ[၆]။

၁-သန္တုဋ္ဌိပုဗ္ဗိကာ (သီ) ၂-အံ ၂-၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-အံ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-....ကိရိယာ (သီ၊ က) ၆-မ ၁-၃၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Ñātakā nāma mātito vā pitito vā yāva sattamā pitāmahayugā sambandhā, tesaṁ bhogapārijuññena vā byādhipārijuññena vā abhihatānaṁ attano samīpaṁ āgatānaṁ yathābalaṁ ghāsacchādanadhanadhaññādīhi saṅgaho pasaṁsādīnaṁ diṭṭhadhammikānaṁ sugatigamanādīnañca samparāyikānaṁ visesādhigamānaṁ hetuto maṅgalanti vuccati.

Anavajjāni kammāni nāma uposathaṅgasamādāna-veyyāvaccakaraṇa-ārāmavanaropana-setukaraṇādīni kāyavacīmanosucaritakammāni. Tāni hi nānappakārahitasukhādhigamahetuto maṅgalanti vuccanti. "Ṭhānaṁ kho panetaṁ Visākhe vijjati yaṁ idhekacco itthī vā puriso vā aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā Cātumahārājikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyā"ti evamādīni cettha suttāni[1] anussaritabbāni.

Evaṁ imissā gāthāya dānañca, dhammacariyā ca, ñātakānañca saṅgaho, anavajjāni kammānīti cattāri maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā dānañcāti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Āratītigāthāvaṇṇanā

8. Idāni **āratī viratī**ti ettha **āratī**ti āramaṇaṁ, **viratī**ti viramaṇaṁ, viramanti vā etāya sattāti virati. **Pāpā**ti akusalā. Madanīyaṭṭhena majjaṁ, majjassa pānaṁ majjapānaṁ, tato **majjapānā**. Saṁyamanaṁ **saṁyamo.** Appamajjanaṁ **appamādo. Dhammesū**ti kusalesu. Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā.**

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**ārati** nāma pāpe ādīnavadassāvino manasā eva anabhirati. **Virati** nāma kammadvāravasena kāyavācāhi viramaṇaṁ, sā cesā virati nāma sampattavirati samādānavirati samucchedaviratīti tividhā hoti, tattha yā kulaputtassa attano jātiṁ vā kulaṁ vā gottaṁ vā paṭicca "na me etaṁ patirūpaṁ,

1. Aṁ 3. 85 piṭṭhe.

ဉာတကာ နာမ မာတိတော ဝါ ပိတိတော ဝါ ယာဝ သတ္တမာ ပိတာမဟယုဂါ သမ္ဗန္ဓာ၊ တေသံ ဘောဂပါရိဇုညေန ဝါ ဗျာဓိပါရိဇုညေန ဝါ အဘိဟတာနံ အတ္တနော သမီပံ အာဂတာနံ ယထာဗလံ ဃာသစ္ဆာဒနဓနဓညာဒီဟိ သင်္ဂဟော ပသံသာဒီနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ သုဂတိဂမနာဒီနဉ္စ သမ္ပရာယိကာနံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

အနဝဇ္ဇာနိ ကမ္မာနိ နာမ ဥပေါသထင်္ဂသမာဒါနဝေယျာဝစ္စကရဏ-အာရာမဝနရောပနသေတုကရဏာဒီနိ ကာယဝစီမနောသုစရိတကမ္မာနိ။ တာနိ ဟိ နာနပ္ပကာရဟိတသုခါဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ "ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိသာခေ ဝိဇ္ဇတိ ယံ ဣဓေကစ္စော ဣတ္ထီ ဝါ ပုရိသော ဝါ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ ဥပေါသထံ ဥပဝသိတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျာ"တိ ဧဝမာဒီနိ စေတ္ထ သုတ္တာနိ[၁] အနုဿရိတဗ္ဗာနိ။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ ဒါနဉ္စ, ဓမ္မစရိယာ စ, ဉာတကာနဉ္စ သင်္ဂဟော, အနဝဇ္ဇာနိ ကမ္မာနီတိ စတ္တာရိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ ဒါနဉ္စာတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

အာရတီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၈။ ဣဒါနိ **အာရတီ ဝိရတီ**တိ ဧတ္ထ **အာရတီ**တိ အာရမဏံ၊ **ဝိရတီ**တိ ဝိရမဏံ၊ ဝိရမန္တိ ဝါ ဧတာယ သတ္တာတိ ဝိရတိ။ **ပါပါ**တိ အကုသလာ။ မဒနီယဋ္ဌေန မဇ္ဇံ၊ မဇ္ဇဿ ပါနံ မဇ္ဇပါနံ၊ တတော **မဇ္ဇပါနာ။** သံယမနံ **သံယမော။** အပ္ပမဇ္ဇနံ **အပ္ပမာဒေါ။ ဓမ္မေသူ**တိ ကုသလေသု။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ။**

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**အာရတိ** နာမ ပါပေ အာဒီနဝဒဿာဝိနော မနသာ ဧဝ အနဘိရတိ။ **ဝိရတိ** နာမ ကမ္မဒွါရဝသေန ကာယဝါစာဟိ ဝိရမဏံ၊ သာ စေသာ ဝိရတိ နာမ သမ္ပတ္တဝိရတိ သမာဒါနဝိရတိ သမုစ္ဆေဒဝိရတီတိ တိဝိဓာ ဟောတိ၊ တတ္ထ ယာ ကုလပုတ္တဿ အတ္တနော ဇာတိံ ဝါ ကုလံ ဝါ ဂေါတ္တံ ဝါ ပဋိစ္စ "န မေ ဧတံ ပတိရူပံ၊

၁-အံ ၃-၈၅-ပိဋ္ဌေ။

yvāhaṁ imaṁ pāṇaṁ haneyyaṁ, adinnaṁ ādiyeyyan”ti-ādinā nayena sampattavatthuto virati, ayaṁ **sampattavirati** nāma. Sikkhāpadasamādānavasena pavattā **samādānavirati** nāma, yassā pavattito pabhuti kulaputto pāṇātipātādīni na karoti[1]. Ariyamaggasampayuttā **samucchedavirati** nāma, yassā pavattito pabhuti ariyasāvakassa pañca bhayāni verāni vūpasantāni honti. **Pāpaṁ** nāma yaṁ taṁ “pāṇātipāto kho gahapatiputta kammakileso, adinnādānaṁ -pa- kāmesumicchācāro -pa- musāvādo”ti[2] evaṁ vitthāretvā—

“Pāṇātipāto adinnādānaṁ, musāvādo ca vuccati.
Paradāragamanañceva, nappasaṁsanti paṇḍitā”ti[2]—

Evaṁ gāthāya saṅgahitaṁ kammakilesasaṅkhātaṁ catubbidhaṁ akusalaṁ, tato pāpā. Sabbāpesā ārati ca virati ca diṭṭhadhammikasamparāyikabhayaverappahānādinānappakāravisesādhigamahetuto maṅgalanti vuccati. “Pāṇātipātā paṭivirato kho gahapatiputta ariyasāvako”ti-ādīni cettha suttāni anussaritabbāni.

Majjapānā saṁyamo nāma pubbe vuttasurāmerayamajjappamādaṭṭhānā vera-maṇiyā evetaṁ adhivacanaṁ. Yasmā pana majjapāyī atthaṁ na jānāti, dhammaṁ na jānāti, mātu antarāyaṁ karoti, pitu Buddhapaccekabuddhatathāgatasāvakānampi antarāyaṁ karoti, diṭṭheva dhamme garahaṁ samparāye duggatiṁ aparāpariye ummādañca pāpuṇāti. Majjapānā pana saṁyamo tesaṁ dosānaṁ vūpasamaṁ tabbiparītaguṇasampadañca pāpuṇāti, tasmā ayaṁ majjapānā saṁyamo maṅgalanti veditabbo.

Kusalesu dhammesu **appamādo** nāma “kusalānaṁ vā dhammānaṁ bhāvanāya asakkaccakiriyatā asātaccakiriyatā anaṭṭhitakiriyatā olīnavuttitā nikkhittachandatā nikkhittadhuratā anāsevanā abhāvanā abahulīkammaṁ anadhiṭṭhānaṁ ananuyogo pamādo. Yo evarūpo pamādo pamajjanā pamajjitattaṁ, ayaṁ vuccati pamādo”ti[3] ettha vuttassa pamādassa paṭipakkhavasena atthato kusalesu dhammesu satiyā avippavāso veditabbo. So nānappakārakusalādhigamahetuto amatādhigamahetuto ca[4] maṅgalanti

1. Na samācarati (Sī, Syā)
2. Dī 3. 147 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 363 piṭṭhe.
4. Vā (Sī, Syā)

ယွာဟံ ဣမံ ပါဏံ ဟနေယျံ၊ အဒိန္နံ အာဒိယေယျ”န္တိအာဒိနာ နယေန သမ္ပတ္တဝတ္ထုတော ဝိရတိ၊ အယံ **သမ္ပတ္တဝိရတိ** နာမ။ သိက္ခာပဒသမာဒါနဝသေန ပဝတ္တာ **သမာဒါနဝိရတိ** နာမ၊ ယဿာ ပဝတ္တိတော ပဘုတိ ကုလပုတ္တော ပါဏာတိပါတာဒီနိ န ကရောတိ[၁]။ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ **သမုစ္ဆေဒဝိရတိ** နာမ၊ ယဿာ ပဝတ္တိတော ပဘုတိ အရိယသာဝကဿ ပဉ္စ ဘယာနိ ဝေရာနိ ဝူပသန္တာနိ ဟောန္တိ။ **ပါပံ** နာမ ယံ တံ “ပါဏာတိပါတော ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ ကမ္မကိလေသော၊ အဒိန္နာဒါနံ။ပ။ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော။ပ။ မုသာဝါဒေါ”တိ[၂] ဧဝံ ဝိတ္ထာရေတွာ—

“ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနံ၊ မုသာဝါဒေါ စ ဝုစ္စတိ။
ပရဒါရဂမနဉ္စေဝ၊ နပ္ပသံသန္တိ ပဏ္ဍိတာ”တိ[၂]—

ဧဝံ ဂါထာယ သင်္ဂဟိတံ ကမ္မကိလေသသင်္ခါတံ စတုဗ္ဗိဓံ အကုသလံ၊ တတော ပါပါ။ သဗ္ဗာပေသာ အာရတိ စ ဝိရတိ စ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကဘယဝေရပ္ပဟာနာဒိနာနပ္ပကာရဝိသေသာဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ “ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော ခေါ ဂဟပတိပုတ္တ အရိယသာဝကော”တိအာဒီနိ စေတ္ထ သုတ္တာနိ အနုဿရိတဗ္ဗာနိ။

မဇ္ဇပါနာ သံယမော နာမ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒဋ္ဌာနာ ဝေရမဏိယာ ဧဝေတံ အဓိဝစနံ။ ယသ္မာ ပန မဇ္ဇပါယီ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ ဓမ္မံ န ဇာနာတိ၊ မာတု အန္တရာယံ ကရောတိ၊ ပိတု ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓတထာဂတသာဝကာနမ္ပိ အန္တရာယံ ကရောတိ၊ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဂရဟံ သမ္ပရာယေ ဒုဂ္ဂတိံ အပရာပရိယေ ဥမ္မာဒဉ္စ ပါပုဏာတိ။ မဇ္ဇပါနာ ပန သံယမော တေသံ ဒောသာနံ ဝူပသမံ တဗ္ဗိပရီတဂုဏသမ္ပဒဉ္စ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ အယံ မဇ္ဇပါနာ သံယမော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကုသလေသု ဓမ္မေသု **အပ္ပမာဒေါ** နာမ “ကုသလာနံ ဝါ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ အသက္ကစ္စကိရိယတာ အသာတစ္စကိရိယတာ အနဋ္ဌိတကိရိယတာ ဩလီနဝုတ္တိတာ နိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ နိက္ခိတ္တဓုရတာ အနာသေဝနာ အဘာဝနာ အဗဟုလီကမ္မံ အနဓိဋ္ဌာနံ အနနုယောဂေါ ပမာဒေါ။ ယော ဧဝရူပေါ ပမာဒေါ ပမဇ္ဇနာ ပမဇ္ဇိတတ္တံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပမာဒေါ”တိ[၃] ဧတ္ထ ဝုတ္တဿ ပမာဒဿ ပဋိပက္ခဝသေန အတ္ထတော ကုသလေသု ဓမ္မေသု သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော နာနပ္ပကာရကုသလာဓိဂမဟေတုတော အမတာဓိဂမဟေတုတော စ[၄] မင်္ဂလန္တိ

၁-န သမာစရတိ(သီ၊ သျာ) ၂-ဒီ ၃-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၃၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဝါ(သီ၊ သျာ)

vuccati. Tattha “appamattassa ātāpino”ti[1] ca, “appamādo amataṁ padan”ti ca, evamādi[2] Satthu sāsanaṁ anussaritabbaṁ.

Evaṁ imissā gāthāya pāpā virati, majjapānā saṁyamo, kusalesu dhammesu appamādoti tīṇi maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā āratīti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Gāravo cātigāthāvaṇṇanā

9. Idāni **gāravo cāti** ettha **gāravoti** garubhāvo. **Nivātoti** nīcavuttitā. **Santuṭṭhīti** santoso. Katassa jānanatā **kataññutā. Kālenāti** khaṇena samayena. Dhammassa savanaṁ **dhammassavanaṁ.** Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā.**

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**gāravo** nāma garukārappayogārahesu Buddhapaccekabuddhatathāgatasāvaka-ācariyupajjhāyamātāpitujeṭṭhakabhātikabhaginī-ādīsu yathānurūpaṁ garukāro garukaraṇaṁ sagāravatā. Sa cāyaṁ[3] gāravo yasmā sugatigamanādīnaṁ hetu. Yathāha—

> “Garukātabbaṁ garuṁ karoti, mānetabbaṁ māneti, pūjetabbaṁ pūjeti. So tena kammena evaṁ samattena evaṁ samādinnena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjati. No ce kāyassa -pa- upapajjati, sace manussattaṁ āgacchati, yattha yattha paccājāyati, uccākulīno hotī”ti[4].

Yathā cāha “sattime bhikkhave aparihāniyā dhammā, katame satta, Satthugāravatā”ti-ādi[5], tasmā maṅgalanti vuccati.

Nivāto nāma nīcamanatā nivātavuttitā, yāya[6] samannāgato puggalo nihatamāno nihatadappo pādapuñchanakacoḷasadiso chinnavisāṇa-usabhasamo uddhaṭadāṭhasappasamo ca hutvā saṇho sakhilo

1. Ma 2. 13; Aṁ 2. 17 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 16 piṭṭhe. 3. Svāyaṁ (Syā)
4. Ma 3. 247 piṭṭhe. 5. Aṁ 2. 419 piṭṭhe. 6. Yāya nivātavuttitāya (Syā)

ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ “အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော”တိ[၁] စ, “အပ္ပမာဒေါ အမတံ ပဒ”န္တိ စ, ဧဝမာဒိ[၂] သတ္ထု သာသနံ အနုဿရိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ ပါပါ ဝိရတိ, မဇ္ဇပါနာ သံယမော, ကုသလေသု ဓမ္မေသု အပ္ပမာဒေါတိ တီဏိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ အာရတီတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဂါရဝေါ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၉။ ဣဒါနိ **ဂါရဝေါ စာ**တိ ဧတ္ထ **ဂါရဝေါ**တိ ဂရုဘာဝေါ။ **နိဝါတော**တိ နီစဝုတ္တိတာ။ **သန္တုဋ္ဌီ**တိ သန္တောသော။ ကတဿ ဇာနနတာ **ကတညုတာ။ ကာလေနာ**တိ ခဏေန သမယေန။ ဓမ္မဿ သဝနံ **ဓမ္မဿဝနံ။** သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ။**

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**ဂါရဝေါ** နာမ ဂရုကာရပ္ပယောဂါရဟေသု ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓတထာဂတသာဝကအာစရိယုပဇ္ဈာယမာတာပိတုဇေဋ္ဌကဘာတိကဘဂိနီအာဒီသု ယထာနုရူပံ ဂရုကာရော ဂရုကရဏံ သဂါရဝတာ။ သ စာယံ[၃] ဂါရဝေါ ယသ္မာ သုဂတိဂမနာဒီနံ ဟေတု။ ယထာဟ—

> “ဂရုကာတဗ္ဗံ ဂရုံ ကရောတိ၊ မာနေတဗ္ဗံ မာနေတိ၊ ပူဇေတဗ္ဗံ ပူဇေတိ။ သော တေန ကမ္မေန ဧဝံ သမတ္တေန ဧဝံ သမာဒိန္နေန ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇတိ။ နော စေ ကာယဿ။ပ။ ဥပပဇ္ဇတိ၊ သစေ မနုဿတ္တံ အာဂစ္ဆတိ၊ ယတ္ထ ယတ္ထ ပစ္စာဇာယတိ၊ ဥစ္စာကုလီနော ဟောတီ”တိ[၄]။

ယထာ စာဟ “သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ အပရိဟာနိယာ ဓမ္မာ၊ ကတမေ သတ္တ၊ သတ္ထုဂါရဝတာ”တိအာဒိ[၅]၊ တသ္မာ မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

နိဝါတော နာမ နီစမနတာ နိဝါတဝုတ္တိတာ၊ ယာယ[၆] သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော နိဟတမာနော နိဟတဒပ္ပော ပါဒပုဉ္ဆနကစောဠသဒိသော ဆိန္နဝိသာဏဥသဘသမော ဥဒ္ဓဋဒါဌသပ္ပသမော စ ဟုတွာ သဏှော သခိလော

၁-မ ၂-၁၃၊ အံ ၂-၁၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သွာယံ (သျာ)
၄-မ ၃-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၂-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ယာယ နိဝါတဝုတ္တိတာယ (သျာ)

sukhasambhāso hoti, ayaṁ nivāto. Svāyaṁ yasādiguṇappaṭilābhahetuto maṅgalanti vuccati. Āha ca “nivātavutti atthaddho, tādiso labhate yasan”ti evamādi[1].

Santuṭṭhi nāma itarītarapaccayasantoso, so dvādasavidho hoti. Seyyathidaṁ? Cīvare yathālābhasantoso yathābalasantoso yathāsāruppasantosoti tividho. Evaṁ piṇḍapātādīsu.

Tassāyaṁ pabhedavaṇṇanā—idha bhikkhu cīvaraṁ labhati sundaraṁ vā asundaraṁ vā, so teneva yāpeti, aññaṁ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti, ayamassa cīvare **yathālābhasantoso**. Atha pana bhikkhu ābādhiko hoti, garuṁ cīvaraṁ pārupanto oṇamati vā kilamati vā, so sabhāgena bhikkhunā saddhiṁ taṁ parivattetvā lahukena yāpentopi santuṭṭhova hoti, ayamassa cīvare **yathābalasantoso.** Aparo bhikkhu paṇīta-paccayalābhī hoti, so paṭṭacīvarādīnaṁ aññataraṁ mahagghaṁ cīvaraṁ labhitvā “idaṁ therānaṁ cirapabbajitānaṁ bahussutānañca anurūpan”ti tesaṁ datvā attanā saṅkārakūṭā vā aññato vā kutoci nantakāni uccinitvā saṁghāṭiṁ karitvā dhārentopi santuṭṭhova hoti, ayamassa cīvare **yathāsāruppasantoso.**

Idha pana bhikkhu piṇḍapātaṁ labhati lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā, so teneva yāpeti, aññaṁ na pattheti, labhantopi na gaṇhāti, ayamassa piṇḍapāte **yathālābhasantoso**. Atha pana bhikkhu ābādhiko hoti, lūkhaṁ piṇḍapātaṁ bhuñjitvā gāḷhaṁ rogātaṅkaṁ pāpuṇāti, so taṁ sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa hatthato sappimadhukhīrādīni bhuñjitvā samaṇadhammaṁ karontopi santuṭṭhova hoti, ayamassa piṇḍapāte **yathābalasantoso**. Aparo bhikkhu paṇītaṁ piṇḍapātaṁ labhati, so “ayaṁ piṇḍapāto therānaṁ cirapabbajitānaṁ aññesañca paṇītapiṇḍapātaṁ vinā ayāpentānaṁ sabrahmacārīnaṁ anurūpo”ti tesaṁ datvā attanā piṇḍāya caritvā missakāhāraṁ bhuñjantopi santuṭṭhova hoti, ayamassa piṇḍapāte **yathāsāruppasantoso.**

1. Dī 3. 156 piṭṭhe.

သုခသမ္ဘာသော ဟောတိ၊ အယံ နိဝါတော။ သွာယံ ယသာဒိဂုဏပ္ပဋိလာဘဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ အာဟ စ “နိဝါတဝုတ္တိ အတ္ထဒ္ဓေါ၊ တာဒိသော လဘတေ ယသ”န္တိ ဧဝမာဒိ[၁]။

သန္တုဋ္ဌိ နာမ ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသော၊ သော ဒွါဒသဝိဓော ဟောတိ။ သေယျထိဒံ? စီဝရေ ယထာလာဘသန္တောသော ယထာဗလသန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသောတိ တိဝိဓော။ ဧဝံ ပိဏ္ဍပါတာဒီသု။

တဿာယံ ပဘေဒဝဏ္ဏနာ—ဣဓ ဘိက္ခု စီဝရံ လဘတိ သုန္ဒရံ ဝါ အသုန္ဒရံ ဝါ၊ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ စီဝရေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန ဘိက္ခု အာဗာဓိကော ဟောတိ၊ ဂရုံ စီဝရံ ပါရုပန္တော ဩဏမတိ ဝါ ကိလမတိ ဝါ၊ သော သဘာဂေန ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ တံ ပရိဝတ္တေတွာ လဟုကေန ယာပေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ စီဝရေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ဘိက္ခု ပဏီတပစ္စယလာဘီ ဟောတိ၊ သော ပဋ္ဋစီဝရာဒီနံ အညတရံ မဟဂ္ဃံ စီဝရံ လဘိတွာ “ဣဒံ ထေရာနံ စိရပဗ္ဗဇိတာနံ ဗဟုဿုတာနဉ္စ အနုရူပ”န္တိ တေသံ ဒတွာ အတ္တနာ သင်္ကာရကူဋာ ဝါ အညတော ဝါ ကုတောစိ နန္တကာနိ ဥစ္စိနိတွာ သံဃာဋိံ ကရိတွာ ဓာရေန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ စီဝရေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု ပိဏ္ဍပါတံ လဘတိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ၊ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန ဘိက္ခု အာဗာဓိကော ဟောတိ၊ လူခံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဂါဠှံ ရောဂါတင်္ကံ ပါပုဏာတိ၊ သော တံ သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ဟတ္ထတော သပ္ပိမဓုခီရာဒီနိ ဘုဉ္ဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ဘိက္ခု ပဏီတံ ပိဏ္ဍပါတံ လဘတိ၊ သော “အယံ ပိဏ္ဍပါတော ထေရာနံ စိရပဗ္ဗဇိတာနံ အညေသဉ္စ ပဏီတပိဏ္ဍပါတံ ဝိနာ အယာပေန္တာနံ သဗြဟ္မစာရီနံ အနုရူပေါ”တိ တေသံ ဒတွာ အတ္တနာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ မိဿကာဟာရံ ဘုဉ္ဇန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ပိဏ္ဍပါတေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

၁-ဒီ ၃-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။

Idha pana bhikkhuno senāsanaṁ pāpuṇāti, so teneva santussati, puna aññaṁ sundaratarampi pāpuṇantaṁ na gaṇhāti, ayamassa senāsane **yathālābhasantoso.** Atha pana bhikkhu ābādhiko hoti, nivātasenāsane vasanto ativiya pittarogādīhi āturīyati, so taṁ sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa pāpuṇane savāte sītalasenāsane vasitvā samaṇadhammaṁ karontopi santuṭṭhova hoti, ayamassa senāsane **yathābalasantoso.** Aparo bhikkhu sundaraṁ senāsanaṁ pattampi na sampaṭicchatisundarasenāsanaṁ pamādaṭṭhānaṁ, tatra nisinnassa thinamiddhaṁ okkamati, niddābhibhūtassa ca puna paṭibujjhato kāmavitakko samudācaratī"ti. So taṁ paṭikkhipitvā ajjhokāsarukkhamūla-paṇṇakuṭīsu yattha katthaci nivasantopi santuṭṭhova hoti, ayamassa senāsane **yathāsāruppasantoso.**

Idha pana bhikkhu bhesajjaṁ labhati harītakaṁ vā āmalakaṁ vā, so teneva yāpeti, aññehi laddhasappimadhuphāṇitādimpi na pattheti, labhantopi na gaṇhāti, ayamassa gilānapaccaye **yathālābhasantoso.** Atha pana bhikkhu ābādhiko hoti, telenatthiko phāṇitaṁ labhati, so taṁ sabhāgassa bhikkhuno datvā tassa hatthato telena bhesajjaṁ katvā samaṇadhammaṁ karontopi santuṭṭhova hoti, ayamassa gilānapaccaye **yathābalasantoso.** Aparo bhikkhu ekasmiṁ bhājane pūtimuttaharītakaṁ ṭhapetvā ekasmiṁ catumadhuraṁ "gaṇhatha bhante yadicchasī"ti vuccamāno sacassa tesaṁ dvinnamaññatarenapi byādhi vūpasammati, atha "pūtimuttaharītakaṁ nāma Buddhādīhi vaṇṇitan"ti ca "pūtimuttabhesajjaṁ nissāya pabbajjā, tattha te yāvajīvaṁ ussāho karaṇīyoti vuttan"ti[1] ca cintento catumadhurabhesajjaṁ paṭikkhipitvā pūtimuttaharītakena bhesajjaṁ karontopi paramasantuṭṭhova hoti. Ayamassa gilānapaccaye **yathāsāruppasantoso.**

Evaṁpabhedo sabbopeso santoso santuṭṭhīti vuccati. Sā atricchatāmahicchatāpāpicchatādīnaṁ pāpadhammānaṁ pahānādhigamahetuto sugatihetuto ariyamaggasambhārabhāvato cātuddisādibhāvahetuto ca maṅgalanti veditabbā. Āha ca—

1. Vi 3. 133 piṭṭhe.

ဣဓ ပန ဘိက္ခုနော သေနာသနံ ပါပုဏာတိ၊ သော တေနေဝ သန္တုဿတိ၊ ပုန အညံ သုန္ဒရတရမ္ပိ ပါပုဏန္တံ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ သေနာသနေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန ဘိက္ခု အာဗာဓိကော ဟောတိ၊ နိဝါတသေနာသနေ ဝသန္တော အတိဝိယ ပိတ္တရောဂါဒီဟိ အာတုရီယတိ၊ သော တံ သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ပါပုဏနေ သဝါတေ သီတလသေနာသနေ ဝသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ သေနာသနေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ဘိက္ခု သုန္ဒရံ သေနာသနံ ပတ္တမ္ပိ န သမ္ပဋိစ္ဆတိ "သုန္ဒရသေနာသနံ ပမာဒဋ္ဌာနံ၊ တတြ နိသိန္နဿ ထိနမိဒ္ဓံ ဩက္ကမတိ၊ နိဒ္ဒါဘိဘူတဿ စ ပုန ပဋိဗုဇ္ဈတော ကာမဝိတက္ကော သမုဒါစရတီ"တိ။ သော တံ ပဋိက္ခိပိတွာ အဗ္ဘောကာသရုက္ခမူလပဏ္ဏကုဋီသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဝသန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ သေနာသနေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဣဓ ပန ဘိက္ခု ဘေသဇ္ဇံ လဘတိ ဟရီတကံ ဝါ အာမလကံ ဝါ၊ သော တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညေဟိ လဒ္ဓသပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒိမ္ပိ န ပတ္ထေတိ၊ လဘန္တောပိ န ဂဏှာတိ၊ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာလာဘသန္တောသော**။ အထ ပန ဘိက္ခု အာဗာဓိကော ဟောတိ၊ တေလေနတ္ထိကော ဖာဏိတံ လဘတိ၊ သော တံ သဘာဂဿ ဘိက္ခုနော ဒတွာ တဿ ဟတ္ထတော တေလေန ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ သန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာဗလသန္တောသော**။ အပရော ဘိက္ခု ဧကသ္မိံ ဘာဇနေ ပူတိမုတ္တဟရီတကံ ဌပေတွာ ဧကသ္မိံ စတုမဓုရံ "ဂဏှထ ဘန္တေ ယဒိစ္ဆသီ"တိ ဝုစ္စမာနော သစဿ တေသံ ဒွိန္နမညတရေနပိ ဗျာဓိ ဝူပသမ္မတိ၊ အထ "ပူတိမုတ္တဟရီတကံ နာမ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဝဏ္ဏိတ"န္တိ စ "ပူတိမုတ္တဘေသဇ္ဇံ နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ တတ္ထ တေ ယာဝဇီဝံ ဥဿာဟော ကရဏီယောတိ ဝုတ္တ"န္တိ[1] စ စိန္တေန္တော စတုမဓုရဘေသဇ္ဇံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပူတိမုတ္တဟရီတကေန ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တောပိ ပရမသန္တုဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ အယမဿ ဂိလာနပစ္စယေ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော**။

ဧဝံပဘေဒေါ သဗ္ဗောပေသော သန္တောသော သန္တုဋ္ဌီတိ ဝုစ္စတိ။ သာ အတြိစ္ဆတာမဟိစ္ဆတာပါပိစ္ဆတာဒီနံ ပါပဓမ္မာနံ ပဟာနာဓိဂမဟေတုတော သုဂတိဟေတုတော အရိယမဂ္ဂသမ္ဘာရဘာဝတော စာတုဒ္ဒိသာဒိဘာဝဟေတုတော စ မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာဟ စ—

၁-ဝိ ၃-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ။

“Cātuddiso appaṭigho ca hoti,
Santussamāno itarītarenā”ti[1] evamādi.

Kataññutā nāma appassa vā bahussa vā yena kenaci katassa upakārassa punappunaṁ anussaraṇabhāvena jānanatā. Apica nerayikādidukkhaparittāṇato puññāni eva pāṇīnaṁ bahūpakārāni, tato[2] tesampi upakārānussaraṇatā kataññutāti veditabbā. Sā sappurisehi pasaṁsanīyādinānappakāravisesādhigamahetuto maṅgalanti vuccati. Āha ca “dveme bhikkhave puggalā dullabhā lokasmiṁ, katame dve, yo ca pubbakārī yo ca kataññū katavedī”ti[3].

Kālena dhammassavanaṁ nāma yasmiṁ kāle uddhaccasahagataṁ cittaṁ hoti, kāmavitakkādīnaṁ vā aññatarena abhibhūtaṁ, tasmiṁ kāle tesaṁ vinodanatthaṁ dhammassavanaṁ. Apare āhu “pañcame pañcame divase dhammassavanaṁ kālena dhammassavanaṁ nāma. Yathāha āyasmā Anuruddho ‘pañcāhikaṁ kho pana mayaṁ bhante sabbarattiṁ dhammiyā kathāya sannisīdāmā’ti”[4].

Apica yasmiṁ kāle kalyāṇamitte upasaṅkamitvā sakkā hoti attano kaṅkhāvinodakaṁ dhammaṁ sotuṁ, tasmiṁ kālepi dhammassavanaṁ kālena dhammassavananti veditabbaṁ. Yathāha “te kālena kālaṁ upasaṅkamitvā paripucchati paripañhatī”ti-ādi[5]. Tadetaṁ kālena dhammassavanaṁ nīvaraṇappahānacaturānisaṁsa-āsavakkhayādinānappakāravisesādhigamahetuto maṅgalanti veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ—

“Yasmiṁ bhikkhave samaye ariyasāvako aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbaṁ cetasā samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇāti, pañcassa nīvaraṇā tasmiṁ samaye na hontī”ti ca[6].

“Sotānugatānaṁ bhikkhave dhammānaṁ -pa- suppaṭividdhānaṁ cattāro ānisaṁsā pāṭikaṅkhā”ti ca[7].

“Cattārome bhikkhave dhammā kālena kālaṁ sammā bhāviyamānā sammā anuparivattiyamānā anupubbena āsavānaṁ khayaṁ pāpenti. Katame cattāro, kālena dhammassavanan”ti ca evamādi[8].

1. Khu 1. 286 piṭṭhe. 2. Yato (Syā, Ka) 3. Aṁ 1. 86 piṭṭhe.
4. Ma 1. 268; Vi 3. 499 piṭṭhesu. 5. Dī 3. 244 piṭṭhe. 6. Saṁ 3. 84 piṭṭhe.
7. Aṁ 1. 504 piṭṭhe. 8. Aṁ 1. 457 piṭṭhe.

“စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ၊
သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေနာ”တိ[၁] ဧဝမာဒိ။

ကတညုတာ နာမ အပ္ပဿ ဝါ ဗဟုဿ ဝါ ယေန ကေနစိ ကတဿ ဥပကာရဿ ပုနပ္ပုနံ အနုဿရဏဘာဝေန ဇာနနတာ။ အပိစ နေရယိကာဒိဒုက္ခပရိတ္တာဏတော ပုညာနိ ဧဝ ပါဏီနံ ဗဟူပကာရာနိ၊ တတော[၂] တေသမ္ပိ ဥပကာရာနုဿရဏတာ ကတညုတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ သပ္ပုရိသေဟိ ပသံသနီယာဒိနာနပ္ပကာရဝိသေသာဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။ အာဟ စ “ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ ဒုလ္လဘာ လောကသ္မိံ၊ ကတမေ ဒွေ၊ ယော စ ပုဗ္ဗကာရီ ယော စ ကတညူ ကတဝေဒီ”တိ[၃]။

ကာလေန ဓမ္မဿဝနံ နာမ ယသ္မိံ ကာလေ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ ဝါ အညတရေန အဘိဘူတံ၊ တသ္မိံ ကာလေ တေသံ ဝိနောဒနတ္ထံ ဓမ္မဿဝနံ။ အပရေ အာဟု “ပဉ္စမေ ပဉ္စမေ ဒိဝသေ ဓမ္မဿဝနံ ကာလေန ဓမ္မဿဝနံ နာမ။ ယထာဟ အာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ ‘ပဉ္စာဟိကံ ခေါ ပန မယံ ဘန္တေ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္နိသီဒါမာ’တိ”[၄]။

အပိစ ယသ္မိံ ကာလေ ကလျာဏမိတ္တေ ဥပသင်္ကမိတွာ သက္ကာ ဟောတိ အတ္တနော ကင်္ခါဝိနောဒကံ ဓမ္မံ သောတုံ၊ တသ္မိံ ကာလေပိ ဓမ္မဿဝနံ ကာလေန ဓမ္မဿဝနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ “တေ ကာလေန ကာလံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပရိပုစ္ဆတိ ပရိပဉှတီ”တိအာဒိ[၅]။ တဒေတံ ကာလေန ဓမ္မဿဝနံ နီဝရဏပ္ပဟာန-စတုရာနိသံသအာသဝက္ခယာဒိနာနပ္ပကာရဝိသေသာဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ယသ္မိံ ဘိက္ခဝေ သမယေ အရိယသာဝကော အဋ္ဌိံ ကတွာ မနသိ ကတွာ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ ဩဟိတသောတော ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ ပဉ္စဿ နီဝရဏာ တသ္မိံ သမယေ န ဟောန္တီ”တိ စ[၆]။

“သောတာနုဂတာနံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာနံ။ပ။ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါနံ စတ္တာရော အာနိသံသာ ပါဋိကင်္ခါ”တိ စ[၇]။

“စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ ကာလေန ကာလံ သမ္မာ ဘာဝိယမာနာ သမ္မာ အနုပရိဝတ္တိယမာနာ အနုပုဗ္ဗေန အာသဝါနံ ခယံ ပါပေန္တိ။ ကတမေ စတ္တာရော၊ ကာလေန ဓမ္မဿဝန”န္တိ စ ဧဝမာဒိ[၈]။

၁-ခု ၁-၂၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယတော (သျာ၊က) ၃-အံ ၁-၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၂၆၈၊ ဝိ ၃-၄၉၉-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ဒီ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၆-သံ ၃-၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အံ ၁-၅၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၈-အံ ၁-၄၅၇-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ imissā gāthāya gāravo, nivāto, santuṭṭhi, kataññutā, kālena dhammassavananti pañca maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā gāravo cāti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Khantī cāti gāthāvaṇṇanā

10. Idāni **khantī cāti** ettha khamanaṁ **khanti.** Padakkhiṇaggāhitāya sukhaṁ vaco asminti suvaco, suvacassa kammaṁ sovacassaṁ, sovacassassa bhāvo **sovacassatā.** Kilesānaṁ samitattā **samaṇā. Dassanan**ti pekkhanaṁ[1]. Dhammassa sākacchā **dhammasākacchā.** Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā.**

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**khanti** nāma adhivāsanakkhanti, tāya samannāgato bhikkhu dasahi akkosavatthūhi akkosante vadhabandhādīhi vā vihesante puggale asuṇanto viya apassanto viya ca nibbikāro hoti khantivādī viya. Yathāha—

“Ahu atītamaddhānaṁ, samaṇo khantidīpano.
Taṁ khantiyāyeva ṭhitaṁ, Kāsirājā achedayī”ti[2].

Bhadrakato vā manasi karoti tato uttari aparādhābhāvena āyasmā Puṇṇatthero viya. Yathāha so—

“Sace maṁ bhante sunāparantakā manussā akkosissanti paribhāsissanti, tattha me evaṁ bhavissati ‘bhaddakā vatime sunāparantakā manussā, subhaddakā vatime sunāparantakā manussā, yaṁ me nayime pāṇinā pahāraṁ dentī’ti” ādi[3].

Yāya ca samannāgato isīnampi pasaṁsanīyo hoti. Yathāha sarabhaṅgo isi—

---

1. Pekkhaṇaṁ (Sī) 2. Khu 5. 99 piṭṭhe. 3. Ma 3. 312; Saṁ 2. 286 piṭṭhesu.

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ ဂါရဝေါ, နိဝါတော, သန္တုဋ္ဌိ, ကတညုတာ, ကာလေန ဓမ္မဿဝနန္တိ ပဉ္စ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ ဂါရဝေါ စာတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ခန္တီ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဣဒါနိ **ခန္တီ စာတိ** ဧတ္ထ ခမနံ **ခန္တိ**။ ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိတာယ သုခံ ဝစော အသ္မိန္တိ သုဝစော၊ သုဝစဿ ကမ္မံ သောဝစဿံ၊ သောဝစဿဿ ဘာဝေါ **သောဝစဿတာ**။ ကိလေသာနံ သမိတတ္တာ **သမဏာ**။ **ဒဿန**န္တိ ပေက္ခနံ[၁]။ ဓမ္မဿ သာကစ္ဆာ **ဓမ္မသာကစ္ဆာ**။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ**။

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**ခန္တိ** နာမ အဓိဝါသနက္ခန္တိ၊ တာယ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသန္တေ ဝဓဗန္ဓာဒီဟိ ဝါ ဝိဟေသန္တေ ပုဂ္ဂလေ အသုဏန္တော ဝိယ အပဿန္တော ဝိယ စ နိဗ္ဗိကာရော ဟောတိ ခန္တိဝါဒီ ဝိယ။ ယထာဟ—

“အဟု အတီတမဒ္ဓါနံ၊ သမဏော ခန္တိဒီပနော။
တံ ခန္တိယာယေဝ ဌိတံ၊ ကာသိရာဇာ အဆေဒယီ”တိ[၂]။

ဘဒြကတော ဝါ မနသိ ကရောတိ တတော ဥတ္တရိ အပရာဓာဘာဝေန အာယသ္မာ ပုဏ္ဏတ္ထေရော ဝိယ။ ယထာဟ သော—

“သစေ မံ ဘန္တေ သုနာပရန္တကာ မနုဿာ အက္ကောသိဿန္တိ ပရိဘာသိဿန္တိ၊ တတ္ထ မေ ဧဝံ ဘဝိဿတိ ‘ဘဒ္ဒကာ ဝတိမေ သုနာပရန္တကာ မနုဿာ၊ သုဘဒ္ဒကာ ဝတိမေ သုနာပရန္တကာ မနုဿာ၊ ယံ မေ နယိမေ ပါဏိနာ ပဟာရံ ဒေန္တီ’တိ”အာဒိ[၃]။

ယာယ စ သမန္နာဂတော ဣသီနမ္ပိ ပသံသနီယော ဟောတိ။ ယထာဟ သရဘင်္ဂေါ ဣသိ—

၁-ပေက္ခဏံ (သီ) ၂-ခု ၅-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၃၁၂၊ သံ ၂-၂၈၆-ပိဋ္ဌေသု။

"Kodhaṁ vadhitvā na kadāci socati,
Makkhappahānaṁ isayo vaṇṇayanti.
Sabbesaṁ vuttaṁ pharusaṁ khametha,
Etaṁ khantiṁ uttamamāhu santo"ti[1].

Devatānampi pasaṁsanīyo hoti. Yathāha Sakko Devānamindo—

"Yo have balavā santo, dubbalassa titikkhati.
Tamāhu paramaṁ khantiṁ, niccaṁ khamati dubbalo"ti[2].

Buddhānampi pasaṁsanīyo hoti. Yathāha Bhagavā—

"Akkosaṁ vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati.
Khantībalaṁ balāṇīkaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇan"ti[3].

Sā panesā khanti etesañca idha vaṇṇitānaṁ aññesañca guṇānaṁ adhigamahetuto maṅgalanti veditabbā.

Sovacassatā nāma sahadhammikaṁ vuccamāne vikkhepaṁ vā tuṇhībhāvaṁ vā guṇadosacintanaṁ vā anāpajjitvā ativiya ādarañca gāravañca nīcamanatañca purakkhatvā sādhūti vacanakaraṇatā. Sā sabrahmacārīnaṁ santikā ovādānusāsanippaṭilābhahetuto dosappahānaguṇādhigamahetuto ca maṅgalanti vuccati.

Samaṇānaṁ dassanaṁ nāma upasamitakilesānaṁ bhāvitakāyavacīcittapaññānaṁ uttamadamathasamathasamannāgatānaṁ pabbajitānaṁ upasaṅkamanupaṭṭhānā-nussaraṇassavanadassanaṁ, sabbampi omakadesanāya[4] dassananti vuttaṁ, taṁ maṅgalanti veditabbaṁ. Kasmā? Bahūpakārattā. Āha ca "dassanampahaṁ bhikkhave tesaṁ bhikkhūnaṁ bahūpakāraṁ vadāmī"ti-ādi[5]. Yato hitakāmena kulaputtena sīlavante bhikkhū gharadvāraṁ sampatte disvā yadi deyyadhammo atthi, yathābalaṁ deyyadhammena patimānetabbā. Yadi natthi, pañcapatiṭṭhitaṁ katvā vanditabbā. Tasmimpi asampajjamāne añjaliṁ paggahetvā namassitabbā, tasmimpi asampajjamāne pasannacittena piyacakkhūhi sampassitabbā. Evaṁ dassanamūlakenapi hi puññena anekāni jātisahassāni cakkhumhi rogo vā

1. Khu 6. 7 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 223, 225 piṭṭhesu. 3. Khu 1. 70 piṭṭhe.
4. Lāmakadesanāya (Syā), vilāsitadesanāya (Ka) 5. Khu 1. 267 piṭṭhe.

"ကောဓံ ဝဓိတွာ န ကဒါစိ သောစတိ၊
မက္ခပ္ပဟာနံ ဣသယော ဝဏ္ဏယန္တိ။
သဗ္ဗေသံ ဝုတ္တံ ဖရုသံ ခမေထ၊
ဧတံ ခန္တိံ ဥတ္တမမာဟု သန္တော"တိ[၁]။

ဒေဝတာနမ္ပိ ပသံသနီယော ဟောတိ။ ယထာဟ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော—

"ယော ဟဝေ ဗလဝါ သန္တော၊ ဒုဗ္ဗလဿ တိတိက္ခတိ။
တမာဟု ပရမံ ခန္တိံ၊ နိစ္စံ ခမတိ ဒုဗ္ဗလော"တိ[၂]။

ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ပသံသနီယော ဟောတိ။ ယထာဟ ဘဂဝါ—

"အက္ကောသံ ဝဓဗန္ဓဉ္စ၊ အဒုဋ္ဌော ယော တိတိက္ခတိ။
ခန္တီဗလံ ဗလာဏီကံ၊ တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏ"န္တိ[၃]။

သာ ပနေသာ ခန္တိ ဧတေသဉ္စ ဣဓ ဝဏ္ဏိတာနံ အညေသဉ္စ ဂုဏာနံ အဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သောဝစဿတာ နာမ သဟဓမ္မိကံ ဝုစ္စမာနေ ဝိက္ခေပံ ဝါ တုဏှီဘာဝံ ဝါ ဂုဏဒေါသစိန္တနံ ဝါ အနာပဇ္ဇိတွာ အတိဝိယ အာဒရဉ္စ ဂါရဝဉ္စ နီစမနတဉ္စ ပုရက္ခတွာ သာဓူတိ ဝစနကရဏတာ။ သာ သဗြဟ္မစာရီနံ သန္တိကာ ဩဝါဒါနုသာသနိပ္ပဋိလာဘဟေတုတော ဒေါသပ္ပဟာနဂုဏာဓိဂမဟေတုတော စ မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

သမဏာနံ ဒဿနံ နာမ ဥပသမိတကိလေသာနံ ဘာဝိတကာယဝစီစိတ္တပညာနံ ဥတ္တမဒမထသမထသမန္နာဂတာနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဥပသင်္ကမနုပဋ္ဌာနာနုဿရဏဿဝနဒဿနံ၊ သဗ္ဗမ္ပိ ဩမကဒေသနာယ[၄] ဒဿနန္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ဗဟူပကာရတ္တာ။ အာဟ စ "ဒဿနမ္ပဟံ ဘိက္ခဝေ တေသံ ဘိက္ခူနံ ဗဟူပကာရံ ဝဒါမီ"တိအာဒိ[၅]။ ယတော ဟိတကာမေန ကုလပုတ္တေန သီလဝန္တေ ဘိက္ခူ ဃရဒွါရံ သမ္ပတ္တေ ဒိသွာ ယဒိ ဒေယျဓမ္မော အတ္ထိ၊ ယထာဗလံ ဒေယျဓမ္မေန ပတိမာနေတဗ္ဗာ။ ယဒိ နတ္ထိ၊ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတံ ကတွာ ဝန္ဒိတဗ္ဗာ။ တသ္မိမ္ပိ အသမ္ပဇ္ဇမာနေ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ နမဿိတဗ္ဗာ၊ တသ္မိမ္ပိ အသမ္ပဇ္ဇမာနေ ပသန္နစိတ္တေန ပိယစက္ခူဟိ သမ္ပဿိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဒဿနမူလကေနပိ ဟိ ပုညေန အနေကာနိ ဇာတိသဟဿာနိ စက္ခုမှိ ရောဂေါ ဝါ

၁-ခု ၆-၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၂၃-၂၂၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ခု ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-လာမကဒေသနာယ (သျာ)၊ ဝိလာသိတဒေသနာယ (က) ၅-ခု ၁-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။

dāho vā ussadā vā piḷakā vā na honti, vippasannapañcavaṇṇasassirikāni honti cakkhūni ratanavimāne ugghāṭitamaṇikavāṭasadisāni, satasahassakappamattaṁ devesu ca manussesu ca sampattīnaṁ lābhī hoti. Anacchariyañcetaṁ, yaṁ manussabhūto sappaññajātiko sammā pavattitena samaṇadassanamayena puññena evarūpaṁ vipākasampattiṁ anubhaveyya, yattha tiracchānagatānampi kevalaṁ saddhāmattakena katassa[1] samaṇadassanassa evaṁ vipākasampattiṁ vaṇṇayanti.

Ulūko maṇḍalakkhiko,
Vediyake[2] ciradīghavāsiko.
Sukhito vata kosiyo ayaṁ,
Kāluṭṭhitaṁ passati Buddhavaraṁ.

Mayi cittaṁ pasādetvā, bhikkhusaṁghe anuttare.
Kappānaṁ[3] satasahassāni, duggateso na gacchati.

Sa devalokā cavitvā, kusalakammena codito.
Bhavissati anantañāṇo, somanassoti vissutoti[4].

Kālena dhammasākacchā nāma padose vā paccūse vā dve suttantikā bhikkhū aññamaññaṁ suttantaṁ sākacchanti, vinayadharā vinayaṁ, ābhidhammikā abhidhammaṁ, jātakabhāṇakā jātakaṁ, aṭṭhakathikā Aṭṭhakathaṁ, līnuddhata-vicikicchāparetacittavisodhanatthaṁ vā tamhi tamhi kāle sākacchanti, ayaṁ kālena dhammasākacchā. Sā āgamabyatti-ādīnaṁ guṇānaṁ hetuto maṅgalanti vuccatīti.

Evaṁ imissā gāthāya khanti, sovacassatā, samaṇadassanaṁ, kālena dhammasākacchāti cattāri maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā khantī cāti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

1. Saddhāmattakajanitassa (Syā)
2. Vedisake (Ka)
3. Kappāni (Sī)
4. Ma-Ṭṭha 1. 322 piṭṭhepi passitabbaṁ.

ဒါဟော ဝါ ဥဿဒါ ဝါ ပိဠကာ ဝါ န ဟောန္တိ၊ ဝိပ္ပသန္နပဉ္စဝဏ္ဏသဿိရိကာနိ ဟောန္တိ စက္ခူနိ ရတနဝိမာနေ ဥဂ္ဃာဋိတမဏိကဝါဋသဒိသာနိ၊ သတသဟဿကပ္ပမတ္တံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သမ္ပတ္တီနံ လာဘီ ဟောတိ။ အနစ္ဆရိယဉ္စေတံ၊ ယံ မနုဿဘူတော သပ္ပညဇာတိကော သမ္မာ ပဝတ္တိတေန သမဏဒဿနမယေန ပုညေန ဧဝရူပံ ဝိပါကသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝေယျ၊ ယတ္ထ တိရစ္ဆာနဂတာနမ္ပိ ကေဝလံ သဒ္ဓါမတ္တကေန ကတဿ[၁] သမဏဒဿနဿ ဧဝံ ဝိပါကသမ္ပတ္တိံ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ဥလူကော မဏ္ဍလက္ခိကော၊
ဝေဒိယကေ[၂] စိရဒီဃဝါသိကော။
သုခိတော ဝတ ကောသိယော အယံ၊
ကာလုဋ္ဌိတံ ပဿတိ ဗုဒ္ဓဝရံ။

မယိ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အနုတ္တရေ။
ကပ္ပါနံ[၃] သတသဟဿာနိ၊ ဒုဂ္ဂတေသော န ဂစ္ဆတိ။

သ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ၊ ကုသလကမ္မေန စောဒိတော။
ဘဝိဿတိ အနန္တဉာဏော၊ သောမနဿောတိ ဝိဿုတောတိ[၄]။

ကာလေန ဓမ္မသာကစ္ဆာ နာမ ပဒေါသေ ဝါ ပစ္စူသေ ဝါ ဒွေ သုတ္တန္တိကာ ဘိက္ခူ အညမညံ သုတ္တန္တံ သာကစ္ဆန္တိ၊ ဝိနယဓရာ ဝိနယံ, အာဘိဓမ္မိကာ အဘိဓမ္မံ, ဇာတကဘာဏကာ ဇာတကံ, အဋ္ဌကထိကာ အဋ္ဌကထံ, လီနုဒ္ဓတဝိစိကိစ္ဆာပရေတစိတ္တဝိသောဓနတ္ထံ ဝါ တမှိ တမှိ ကာလေ သာကစ္ဆန္တိ၊ အယံ ကာလေန ဓမ္မသာကစ္ဆာ။ သာ အာဂမဗျတ္တိအာဒီနံ ဂုဏာနံ ဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတီတိ။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ ခန္တိ, သောဝစဿတာ, သမဏဒဿနံ, ကာလေန ဓမ္မသာကစ္ဆာတိ စတ္တာရိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ ခန္တီ စာတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

၁-သဒ္ဓါမတ္တကဇနိတဿ (သျာ)
၂-ဝေဒိသကေ (က)
၃-ကပ္ပါနိ (သီ)
၄-မ-ဋ္ဌ ၁-၃၂၂-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Tapo cātigāthāvaṇṇanā

11. Idāni **tapo cāti** ettha pāpake dhamme tapatīti **tapo,** brahmaṁ cariyaṁ, brahmānaṁ vā cariyaṁ **brahmacariyaṁ,** seṭṭhacariyanti vuttaṁ hoti. Ariyasaccānaṁ dassanaṁ **ariyasaccāna dassanaṁ**, ariyasaccāni dassanantipi eke, taṁ na sundaraṁ. Nikkhantaṁ vānatoti nibbānaṁ, sacchikaraṇaṁ sacchikiriyā, nibbānassa sacchikiriyā **nibbānasacchikiriyā.** Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā.**

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**tapo** nāma abhijjhādomanassādīnaṁ tapanato indriyasaṁvaro, kosajjassa vā tapanato vīriyaṁ, tehi samannāgato puggalo ātāpīti vuccati. Svāyaṁ abhijjhādippahānajhānādippaṭilābhahetuto maṅgalanti veditabbo.

Brahmacariyaṁ nāma methunaviratisamaṇadhamma-sāsanamaggānamadhivacanaṁ. Tathā hi "abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hotī"ti evamādīsu[1] methunavirati brahmacariyanti vuccati. "Bhagavati no āvuso brahmacariyaṁ vussatīti evamāvuso"ti evamādīsu[2] samaṇadhammo. "Na tāvāhaṁ pāpima parinibbāyissāmi, yāva me idaṁ brahmacariyaṁ na iddhañceva bhavissati phītañca vitthārikaṁ bāhujaññan"ti evamādīsu[3] sāsanaṁ. "Ayameva kho bhikkhu ariyo aṭṭhaṅgiko maggo brahmacariyaṁ. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhī"ti evamādīsu[4] maggo. Idha pana ariyasaccadassanena parato maggassa saṅgahitattā avasesaṁ sabbampi vaṭṭati. Tañcetaṁ uparūpari nānappakāravisesādhigamahetuto maṅgalanti veditabbaṁ.

Ariyasaccāna dassanaṁ nāma Kumārapañhe vuttānaṁ[5] catunnaṁ ariyasaccānaṁ abhisamayavasena maggadassanaṁ, taṁ saṁsāradukkhavītikkamahetuto maṅgalanti vuccati.

Nibbānasacchikiriyā nāma idha arahattaphalaṁ nibbānanti adhippetaṁ. Tampi hi pañcagativānanena[6] vānasaññitāya taṇhāya nikkhantattā nibbānanti vuccati,

1. Dī 1. 60; Ma 1. 237 piṭṭhesu.
2. Ma 1. 201 piṭṭhe.
3. Dī 2. 89; Saṁ 3. 229; Khu 1. 155 piṭṭhesu.
4. Saṁ 3. 7 piṭṭhe.
5. Vuttatthānaṁ (Sī)
6. Pañcagativānena (Syā)

တပေါ စာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဣဒါနိ **တပေါ စာတိ** ဧတ္ထ ပါပကေ ဓမ္မေ တပတီတိ **တပေါ၊** ဗြဟ္မံ စရိယံ, ဗြဟ္မာနံ ဝါ စရိယံ **ဗြဟ္မစရိယံ၊** သေဋ္ဌစရိယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အရိယသစ္စာနံ ဒဿနံ **အရိယသစ္စာန ဒဿနံ၊** အရိယသစ္စာနိ ဒဿနန္တိပိ ဧကေ၊ တံ န သုန္ဒရံ။ နိက္ခန္တံ ဝါနတောတိ နိဗ္ဗာနံ၊ သစ္ဆိကရဏံ သစ္ဆိကိရိယာ၊ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာ **နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာ။** သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ။**

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**တပေါ** နာမ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာဒီနံ တပနတော ဣန္ဒြိယသံဝရော, ကောသဇ္ဇဿ ဝါ တပနတော ဝီရိယံ၊ တေဟိ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော အာတာပီတိ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ အဘိဇ္ဈာဒိပ္ပဟာန-ဈာနာဒိပ္ပဋိလာဘဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဗြဟ္မစရိယံ နာမ မေထုနဝိရတိသမဏဓမ္မသာသနမဂ္ဂါနမဓိဝစနံ။ တထာ ဟိ "အဗြဟ္မစရိယံ ပဟာယ ဗြဟ္မစာရီ ဟောတီ"တိ ဧဝမာဒီသု[1] မေထုန-ဝိရတိ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ "ဘဂဝတိ နော အာဝုသော ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီတိ ဧဝမာဝုသော"တိ ဧဝမာဒီသု[2] သမဏဓမ္မော။ "န တာဝါဟံ ပါပိမ ပရိနိဗ္ဗာ-ယိဿာမိ၊ ယာဝ မေ ဣဒံ ဗြဟ္မစရိယံ န ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဘဝိဿတိ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇည"န္တိ ဧဝမာဒီသု[3] သာသနံ။ "အယမေဝ ခေါ ဘိက္ခု အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဗြဟ္မစရိယံ။ သေယျထိဒံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ"တိ ဧဝမာဒီသု[4] မဂ္ဂေါ။ ဣဓ ပန အရိယသစ္စဒဿနေန ပရတော မဂ္ဂဿ သင်္ဂဟိတတ္တာ အဝသေသံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ တဉ္စေတံ ဥပရူပရိ နာနပ္ပကာရဝိသေသာဓိဂမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အရိယသစ္စာန ဒဿနံ နာမ ကုမာရပဉှေ ဝုတ္တာနံ[5] စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ အဘိသမယဝသေန မဂ္ဂဒဿနံ၊ တံ သံသာရဒုက္ခဝီတိက္ကမဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝုစ္စတိ။

နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာ နာမ ဣဓ အရဟတ္တဖလံ နိဗ္ဗာနန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ တမ္ပိ ဟိ ပဉ္စဂတိဝါနနေန[6] ဝါနသညိတာယ တဏှာယ နိက္ခန္တတ္တာ နိဗ္ဗာနန္တိ ဝုစ္စတိ၊

၁-ဒီ ၁-၆၀၊ မ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၁-၂၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၂-၈၉၊ သံ ၃-၂၂၉၊ ခု ၁-၁၅၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၃-၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝုတ္တဋ္ဌာနံ (သီ)
၆-ပဉ္စဂတိဝါနေန (သျာ)

tassa patti vā paccavekkhaṇā vā sacchikiriyāti vuccati. Itarassa pana nibbānassa ariyasaccānaṁ dassaneneva sacchikiriyā siddhā, tenetaṁ idha nādhippetaṁ. Evamesā nibbānasacchikiriyā diṭṭhadhammikasukhavihārādihetuto maṅgalanti veditabbā.

Evaṁ imissā gāthāya tapo, brahmacariyaṁ, ariyasaccānaṁ dassanaṁ, nibbānasacchikiriyāti cattāri maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā tapo cāti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Phuṭṭhassa lokadhammehītigāthāvaṇṇanā

12. Idāni **phuṭṭhassa lokadhammehī**ti ettha **phuṭṭhassā**ti phusitassa chupitassa sampattassa. Loke dhammā **lokadhammā**, yāva lokappavatti, tāva anivattakā dhammāti vuttaṁ hoti. **Cittan**ti mano mānasaṁ. **Yassā**ti navassa vā majjhimassa vā therassa vā. **Na kampatī**ti na calati na vedhati. **Asokan**ti nissokaṁ abbūḷhasokasallaṁ. **Virajan**ti vigatarajaṁ viddhaṁsitarajaṁ[1]. **Kheman**ti abhayaṁ nirupaddavaṁ. Sesaṁ vuttanayamevāti ayaṁ **padavaṇṇanā**.

Atthavaṇṇanā pana evaṁ veditabbā—**phuṭṭhassa lokadhammehi cittaṁ yassa na kampati** nāma yassa lābhālābhādīhi aṭṭhahi lokadhammehi phuṭṭhassa ajjhotthaṭassa cittaṁ na kampati na calati na vedhati, tassa taṁ cittaṁ kenaci akampanīyalokuttamabhāvāvahanato maṅgalanti veditabbaṁ.

Kassa ca etehi phuṭṭhassa cittaṁ na kampatīti? arahato khīṇāsavassa, na aññassa kassaci. Vuttañhetaṁ—

> "Selo yathā ekagghano, vātena na samīrati.
> Evaṁ rūpā rasā saddā, gandhā phassā ca kevalā.
>
> Iṭṭhā dhammā aniṭṭhā ca, na pavedhenti tādino.
> Ṭhitaṁ cittaṁ vippamuttaṁ, vayañcassānupassatī"ti[2].

---

1. Viddhastarajaṁ (Sī)

2. Vi 3. 272 piṭṭhe.

တဿ ပတ္တိ ဝါ ပစ္စဝေက္ခဏာ ဝါ သစ္ဆိကိရိယာတိ ဝုစ္စတိ။ ဣတရဿ ပန နိဗ္ဗာနဿ အရိယသစ္စာနံ ဒဿနေနေဝ သစ္ဆိကိရိယာ သိဒ္ဓါ၊ တေနေတံ ဣဓ နာဓိပ္ပေတံ။ ဧဝမေသာ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသုခဝိဟာရာဒိဟေတုတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ တပေါ, ဗြဟ္မစရိယံ, အရိယသစ္စာနံ ဒဿနံ, နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာတိ စတ္တာရိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ တပေါ စာတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဖုဋ္ဌဿ လောကဓမ္မေဟီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဣဒါနိ **ဖုဋ္ဌဿ လောကဓမ္မေဟီ**တိ ဧတ္ထ **ဖုဋ္ဌဿာ**တိ ဖုသိတဿ ဆုပိတဿ သမ္ပတ္တဿ။ လောကေ ဓမ္မာ **လောကဓမ္မာ**၊ ယာဝ လောကပ္ပဝတ္တိ၊ တာဝ အနိဝတ္တကာ ဓမ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **စိတ္တန္တိ** မနော မာနသံ။ **ယဿာ**တိ နဝဿ ဝါ မဇ္ဈိမဿ ဝါ ထေရဿ ဝါ။ **န ကမ္ပတီ**တိ န စလတိ န ဝေဓတိ။ **အသောကန္တိ** နိဿောကံ အဗ္ဗူဠှသောကသလ္လံ။ **ဝိရဇန္တိ** ဝိဂတရဇံ ဝိဒ္ဓံသိတရဇံ[၁]။ **ခေမန္တိ** အဘယံ နိရုပဒ္ဒဝံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ**။

အတ္ထဝဏ္ဏနာ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—**ဖုဋ္ဌဿ လောကဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ယဿ န ကမ္ပတိ** နာမ ယဿ လာဘာလာဘာဒီဟိ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ ဖုဋ္ဌဿ အဇ္ဈောတ္ထဋဿ စိတ္တံ န ကမ္ပတိ န စလတိ န ဝေဓတိ၊ တဿ တံ စိတ္တံ ကေနစိ အကမ္ပနီယလောကုတ္တမဘာဝါဝဟနတော မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကဿ စ ဧတေဟိ ဖုဋ္ဌဿ စိတ္တံ န ကမ္ပတီတိ? အရဟတော ခီဏာသဝဿ၊ န အညဿ ကဿစိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> "သေလော ယထာ ဧကဃနော၊ ဝါတေန န သမီရတိ။
> ဧဝံ ရူပါ ရသာ သဒ္ဒါ၊ ဂန္ဓာ ဖဿာ စ ကေဝလာ။
>
> ဣဋ္ဌာ ဓမ္မာ အနိဋ္ဌာ စ၊ န ပဝေဓေန္တိ တာဒိနော။
> ဌိတံ စိတ္တံ ဝိပ္ပမုတ္တံ၊ ဝယဉ္စဿာနုပဿတီ"တိ[၂]။

၁-ဝိဒ္ဓဿရဇံ (သီ)

၂-ဝိ ၃-၂၇၂-ပိဋ္ဌေ။

Asokaṁ nāma khīṇāsavasseva cittaṁ. Tañhi yvāyaṁ “soko socanā socitattaṁ antosoko antoparisoko cetaso parinijjhāyitattan”ti-ādinā[1] nayena vuccati soko, tassa abhāvato asokaṁ. Keci nibbānaṁ vadanti, taṁ purimapadena nānusandhiyati. Yathā ca asokaṁ, evaṁ virajaṁ khemantipi khīṇāsavasseva cittaṁ. Taṁ hi rāgadosamoharajānaṁ vigatattā **virajaṁ,** catūhi ca yogehi khemattā **khemaṁ**, yato etaṁ tena tenākārena tamhi tamhi pavattikkhaṇe gahetvā niddiṭṭhavasena tividhampi[2] appavattakkhandhatādilokuttamabhāvāvahanato āhuneyyādibhāvāvahanato ca maṅgalanti veditabbaṁ.

Evaṁ imissā gāthāya aṭṭhalokadhammehi akampitacittaṁ, asokacittaṁ, virajacittaṁ, khemacittanti cattāri maṅgalāni vuttāni. Maṅgalattañca nesaṁ tattha tattha vibhāvitamevāti.

Niṭṭhitā phuṭṭhassa lokadhammehīti imissā gāthāya atthavaṇṇanā.

Etādisānītigāthāvaṇṇanā

13. Evaṁ Bhagavā asevanā ca bālānanti-ādīhi dasahi gāthāhi aṭṭhatiṁsa mahāmaṅgalāni kathetvā idāni etāneva attanā vuttamaṅgalāni[3] thunanto “**etādisāni katvānā**”ti avasānagāthamabhāsi.

Tassāya **matthavaṇṇanā—etādisānī**ti etāni īdisāni mayā vuttappakārāni bālānaṁ asevanādīni. **Katvānā**ti katvā. Katvāna katvā karitvāti hi atthato anaññaṁ. **Sabbattha maparājitā**ti sabbattha khandhakilesābhisaṅkhāradevaputtamārappabhedesu catūsu paccatthikesu ekenāpi aparājitā hutvā, sayameva te cattāro māre parājetvāti vuttaṁ hoti. Makāro cettha padasandhikaramattoti viññātabbo.

Sabbattha sotthiṁ gacchantīti etādisāni maṅgalāni katvā catūhi mārehi aparājitā hutvā sabbattha idhalokaparalokesu ṭhānacaṅkamanādīsu ca sotthiṁ gacchanti, bālasevanādīhi ye uppajjeyyuṁ

1. Abhi 2. 144 piṭṭhe. 2. Tividhaṁ cittaṁ (Syā) 3. Yathāvuttamaṅgalāni (Ka)

အသောကံ နာမ ခီဏာသဝဿေဝ စိတ္တံ။ တဉှိ ယွာယံ “သောကော သောစနာ သောစိတတ္တံ အန္တောသောကော အန္တောပရိသောကော စေတသော ပရိနိဇ္ဈာယိတတ္တ”န္တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝုစ္စတိ သောကော၊ တဿ အဘာဝတော အသောကံ။ ကေစိ နိဗ္ဗာနံ ဝဒန္တိ၊ တံ ပုရိမပဒေန နာနုသန္ဓိယတိ။ ယထာ စ အသောကံ၊ ဧဝံ ဝိရဇံ ခေမန္တိပိ ခီဏာသဝဿေဝ စိတ္တံ။ တံ ဟိ ရာဂဒောသမောဟရဇာနံ ဝိဂတတ္တာ **ဝိရဇံ၊** စတူဟိ စ ယောဂေဟိ ခေမတ္တာ **ခေမံ၊** ယတော ဧတံ တေန တေနာကာရေန တမှိ တမှိ ပဝတ္တိက္ခဏေ ဂဟေတွာ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝသေန တိဝိဓမ္ပိ[၂] အပ္ပဝတ္တက္ခန္ဓတာဒိလောကုတ္တမဘာဝါဝဟနတော အာဟုနေယျာဒိဘာဝါဝဟနတော စ မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ အဋ္ဌလောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပိတစိတ္တံ, အသောကစိတ္တံ, ဝိရဇစိတ္တံ, ခေမစိတ္တန္တိ စတ္တာရိ မင်္ဂလာနိ ဝုတ္တာနိ။ မင်္ဂလတ္တဉ္စ နေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘာဝိတမေဝါတိ။

နိဋ္ဌိတာ ဖုဋ္ဌဿ လောကဓမ္မေဟီတိ ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဧတာဒိသာနီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၃။ ဧဝံ ဘဂဝါ အသေဝနာ စ ဗာလာနန္တိအာဒီဟိ ဒသဟိ ဂါထာဟိ အဋ္ဌတိံသ မဟာမင်္ဂလာနိ ကထေတွာ ဣဒါနိ ဧတာနေဝ အတ္တနာ ဝုတ္တမင်္ဂလာနိ[၃] ထုနန္တော “**ဧတာဒိသာနိ ကတွာန**”တိ အဝသာနဂါထမဘာသိ။

တဿာယ**မတ္ထဝဏ္ဏနာ—ဧတာဒိသာနီ**တိ ဧတာနိ ဤဒိသာနိ မယာ ဝုတ္တပ္ပကာရာနိ ဗာလာနံ အသေဝနာဒီနိ။ **ကတွာနာ**တိ ကတွာ။ ကတွာန ကတွာ ကရိတွာတိ ဟိ အတ္ထတော အနညံ။ **သဗ္ဗတ္ထ မပရာဇိတာ**တိ သဗ္ဗတ္ထ ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရဒေဝပုတ္တမာရပ္ပဘေဒေသု စတူသု ပစ္စတ္ထိကေသု ဧကေနာပိ အပရာဇိတာ ဟုတွာ၊ သယမေဝ တေ စတ္တာရော မာရေ ပရာဇေတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မကာရော စေတ္ထ ပဒသန္ဓိကရမတ္တောတိ ဝိညာတဗ္ဗော။

သဗ္ဗတ္ထ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဧတာဒိသာနိ မင်္ဂလာနိ ကတွာ စတူဟိ မာရေဟိ အပရာဇိတာ ဟုတွာ သဗ္ဗတ္ထ ဣဓလောကပရလောကေသု ဌာနစင်္ကမနာဒီသု စ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဗာလသေဝနာဒီဟိ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ

၁-အဘိ ၂-၁၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တိဝိဓံ စိတ္တံ (သျာ) ၃-ယထာဝုတ္တမင်္ဂလာနိ (က)

āsavā vighātapariḷāhā, tesaṁ abhāvā sotthiṁ gacchanti, anupaddutā anupasaṭṭhā khemino appaṭibhayā gacchantīti vuttaṁ hoti. Anunāsiko cettha gāthābandhasukhatthaṁ vuttoti veditabbo.

Taṁ tesaṁ maṅgalamuttamanti iminā gāthāpadena Bhagavā desanaṁ niṭṭhāpesi. Kathaṁ? Evaṁ devaputta ye etādisāni karonti, te yasmā sabbattha sotthiṁ gacchanti, tasmā taṁ bālānaṁ asevanādi-aṭṭhatiṁsavidhampi tesaṁ etādisakārakānaṁ maṅgalamuttamaṁ seṭṭhaṁ pavaranti gaṇhāhīti.

Evañca Bhagavatā niṭṭhāpitāya desanāya pariyosāne koṭisatasahassadevatāyo arahattaṁ pāpuṇiṁsu, sotāpattisakadāgāmi-anāgāmiphalasampattānaṁ gaṇanā asaṅkhyeyyā ahosi. Atha Bhagavā dutiyadivase Ānandattheraṁ āmantesi “imaṁ pana Ānanda rattiṁ aññatarā devatā maṁ upasaṅkamitvā maṅgalapañhaṁ pucchi, athassāhaṁ aṭṭhatiṁsa maṅgalāni abhāsiṁ, uggaṇhāhi Ānanda imaṁ maṅgalapariyāyaṁ, uggahetvā bhikkhū vācehī”ti. Thero uggahetvā bhikkhū vācesi. Tayidaṁ ācariyaparamparāya ābhataṁ yāvajjatanā pavattati, evamidaṁ brahmacariyaṁ iddhañceva phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāva devamanussehi suppakāsitanti veditabbaṁ.

Idāni etesveva maṅgalesu ñāṇaparicayapāṭavatthaṁ ayamādito pabhuti yojanā—evamime idhalokaparalokalokuttarasukhakāmā sattā bālajanasevanaṁ pahāya, paṇḍite nissāya, pūjaneyye pūjetvā, patirūpadesavāsena pubbe ca katapuññatāya kusalappavattiyaṁ codiyamānā, attānaṁ sammā paṇidhāya, bāhusaccasippavinayehi alaṅkatattabhāvā, vinayānurūpaṁ subhāsitaṁ bhāsamānā, yāva gihibhāvaṁ na vijahanti, tāva mātāpitūpaṭṭhānena porāṇaṁ iṇamūlaṁ visodhayamānā, puttadārasaṅgahena navaṁ iṇamūlaṁ payojayamānā, anākulakammantatāya dhanadhaññādisamiddhiṁ pāpuṇantā, dānena bhogasāraṁ dhammacariyāya jīvitasārañca gahetvā, ñātisaṅgahena sakajanahitaṁ anavajjakammantatāya parajanahitañca karontā, pāpaviratiyā parūpaghātaṁ majjapānasaṁyamena attūpaghātañca vivajjetvā, dhammesu appamādena kusalapakkhaṁ vaḍḍhetvā, vaḍḍhitakusalatāya gihibyañjanaṁ ohāya pabbajitabhāve ṭhitāpi Buddhabuddhasāvakūpajjhāyācariyādīsu gāravena nivātena ca vattasampadaṁ ārādhetvā,

အာသဝါ ဝိဃာတပရိဠာဟာ၊ တေသံ အဘာဝါ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အနုပဒ္ဒုတာ အနုပသဋ္ဌာ ခေမိနော အပ္ပဋိဘယာ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အနုနာသိကော စေတ္ထ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တံ တေသံ မင်္ဂလမုတ္တမန္တိ ဣမိနာ ဂါထာပဒေန ဘဂဝါ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ ကထံ? ဧဝံ ဒေဝပုတ္တ ယေ ဧတာဒိသာနိ ကရောန္တိ၊ တေ ယသ္မာ သဗ္ဗတ္ထ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ တံ ဗာလာနံ အသေဝနာဒိအဋ္ဌတိံသဝိဓမ္ပိ တေသံ ဧတာဒိသကာရကာနံ မင်္ဂလမုတ္တမံ သေဋ္ဌံ ပဝရန္တိ ဂဏှာဟီတိ။

ဧဝဉ္စ ဘဂဝတာ နိဋ္ဌာပိတာယ ဒေသနာယ ပရိယောသာနေ ကောဋိသတသဟဿဒေဝတာယော အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ သောတာပတ္တိသကဒါဂါမိအနာဂါမိဖလသမ္ပတ္တာနံ ဂဏနာ အသင်္ချေယျာ အဟောသိ။ အထ ဘဂဝါ ဒုတိယဒိဝသေ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ “ဣမံ ပန အာနန္ဒ ရတ္တိံ အညတရာ ဒေဝတာ မံ ဥပသင်္ကမိတွာ မင်္ဂလပဉှံ ပုစ္ဆိ၊ အထဿာဟံ အဋ္ဌတိံသ မင်္ဂလာနိ အဘာသိံ၊ ဥဂ္ဂဏှာဟိ အာနန္ဒ ဣမံ မင်္ဂလပရိယာယံ၊ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘိက္ခူ ဝါစေဟီ”တိ။ ထေရော ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘိက္ခူ ဝါစေသိ။ တယိဒံ အာစရိယပရမ္ပရာယ အာဘတံ ယာဝဇ္ဇတနာ ပဝတ္တတိ၊ ဧဝမိဒံ ဗြဟ္မစရိယံ ဣဒ္ဓဉ္စေဝ ဖီတဉ္စ ဝိတ္ထာရိကံ ဗာဟုဇညံ ပုထုဘူတံ ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ ဧတေသွေဝ မင်္ဂလေသု ဉာဏပရိစယပါဋဝတ္ထံ အယမာဒိတော ပဘုတိ ယောဇနာ—ဧဝမိမေ ဣဓလောကပရလောကလောကုတ္တရသုခကာမာ သတ္တာ ဗာလဇနသေဝနံ ပဟာယ, ပဏ္ဍိတေ နိဿာယ, ပူဇနေယျေ ပူဇေတွာ, ပတိရူပဒေသဝါသေန ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာယ ကုသလပ္ပဝတ္တိယံ စောဒိယမာနာ, အတ္တာနံ သမ္မာ ပဏိဓာယ, ဗာဟုသစ္စသိပ္ပဝိနယေဟိ အလင်္ကတတ္တဘာဝါ, ဝိနယာနုရူပံ သုဘာသိတံ ဘာသမာနာ, ယာဝ ဂိဟိဘာဝံ န ဝိဇဟန္တိ၊ တာဝ မာတာပိတူပဋ္ဌာနေန ပေါရာဏံ ဣဏမူလံ ဝိသောဓယမာနာ, ပုတ္တဒါရသင်္ဂဟေန နဝံ ဣဏမူလံ ပယောဇယမာနာ, အနာကုလကမ္မန္တတာယ ဓနဓညာဒိသမိဒ္ဓိံ ပါပုဏန္တာ, ဒါနေန ဘောဂသာရံ ဓမ္မစရိယာယ ဇီဝိတသာရဉ္စ ဂဟေတွာ, ဉာတိသင်္ဂဟေန သကဇနဟိတံ အနဝဇ္ဇကမ္မန္တတာယ ပရဇနဟိတဉ္စ ကရောန္တာ, ပါပဝိရတိယာ ပရူပဃာတံ မဇ္ဇပါနသံယမေန အတ္တူပဃာတဉ္စ ဝိဝဇ္ဇေတွာ, ဓမ္မေသု အပ္ပမာဒေန ကုသလပက္ခံ ဝဍ္ဎေတွာ, ဝဍ္ဎိတကုသလတာယ ဂိဟိဗျဉ္ဇနံ ဩဟာယ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေ ဌိတာပိ ဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကူပဇ္ဈာယာစရိယာဒီသု ဂါရဝေန နိဝါတေန စ ဝတ္တသမ္ပဒံ အာရာဓေတွာ,

santuṭṭhiyā paccayagedhaṁ pahāya, kataññutāya sappurisabhūmiyaṁ ṭhatvā, dhammassavanena cittalīnataṁ pahāya, khantiyā sabbaparissaye abhibhavitvā, sovacassatāya sanāthaṁ attānaṁ katvā, samaṇadassanena paṭipattipayogaṁ passantā, dhammasākacchāya kaṅkhāṭṭhāniyesu dhammesu kaṅkhaṁ vinodetvā, indriyasaṁvaratapena sīlavisuddhiṁ samaṇadhammabrahmacariyena cittavisuddhiṁ tato parā ca catasso visuddhiyo sampādentā, imāya paṭipadāya ariyasaccadassanapariyāyaṁ[1] ñāṇadassanavisuddhiṁ patvā arahattaphalasaṅkhyaṁ nibbānaṁ sacchikaronti, yaṁ sacchikaritvā Sinerupabbato viya vātavuṭṭhīhi aṭṭhahi lokadhammehi avikampamānacittā asokā virajā khemino honti, ye ca khemino honti, te sabbattha ekenapi aparājitā honti, sabbattha sotthiṁ gacchanti. Tenāha Bhagavā—

“Etādisāni katvāna, sabbattha maparājitā.

Sabbattha sotthiṁ gacchanti, taṁ tesaṁ maṅgalamuttaman”ti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Maṅgalasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Ratanasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana

Idāni **yānīdha bhūtānī**ti-evamādinā Maṅgalasuttānantaraṁ nikkhittassa Ratanasuttassa atthavaṇṇanākkamo anuppatto. Tassa idha nikkhepappayojanaṁ vatvā tato paraṁ suparisuddhena titthena naditaḷākādīsu salilajjhogāhaṇamiva suparisuddhena nidānena imassa suttassa atthajjhogāhaṇaṁ dassetuṁ—

Yena vuttaṁ yadā yattha, yasmā cetaṁ imaṁ nayaṁ.
Pakāsetvāna etassa, karissāmatthavaṇṇanaṁ.

1. Ariyasaccadassanapariyosānaṁ (Sī)

သန္တုဋ္ဌိယာ ပစ္စယဂေဓံ ပဟာယ, ကတညုတာယ သပ္ပုရိသဘူမိယံ ဌတွာ, ဓမ္မဿဝနေန စိတ္တလီနတံ ပဟာယ, ခန္တိယာ သဗ္ဗပရိဿယေ အဘိဘဝိတွာ, သောဝစဿတာယ သနာထံ အတ္တာနံ ကတွာ, သမဏဒဿနေန ပဋိပတ္တိပယောဂံ ပဿန္တာ, ဓမ္မသာကစ္ဆာယ ကင်္ခါဋ္ဌာနိယေသု ဓမ္မေသု ကင်္ခံ ဝိနောဒေတွာ, ဣန္ဒြိယသံဝရတပေန သီလဝိသုဒ္ဓိံ သမဏဓမ္မဗြဟ္မစရိယေန စိတ္တဝိသုဒ္ဓိံ တတော ပရာ စ စတဿော ဝိသုဒ္ဓိယော သမ္ပာဒေန္တာ, ဣမာယ ပဋိပဒါယ အရိယသစ္စဒဿနပရိယာယံ[1] ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ ပတွာ အရဟတ္တဖလသင်္ချံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောန္တိ၊ ယံ သစ္ဆိကရိတွာ သိနေရုပဗ္ဗတော ဝိယ ဝါတဝုဋ္ဌီဟိ အဋ္ဌဟိ လောကဓမ္မေဟိ အဝိကမ္ပမာနစိတ္တာ အသောကာ ဝိရဇာ ခေမိနော ဟောန္တိ၊ ယေ စ ခေမိနော ဟောန္တိ၊ တေ သဗ္ဗတ္ထ ဧကေနပိ အပရာဇိတာ ဟောန္တိ၊ သဗ္ဗတ္ထ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ဧတာဒိသာနိ ကတွာန၊ သဗ္ဗတ္ထ မပရာဇိတာ။
သဗ္ဗတ္ထ သောတ္ထိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တံ တေသံ မင်္ဂလမုတ္တမ”န္တိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

မင်္ဂလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန

ဣဒါနိ **ယာနီဓ ဘူတာနီ**တိဧဝမာဒိနာ မင်္ဂလသုတ္တာနန္တရံ နိက္ခိတ္တဿ ရတနသုတ္တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော။ တဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ ဝတွာ တတော ပရံ သုပရိသုဒ္ဓေန တိတ္ထေန နဒိတဠာကာဒီသု သလိလဇ္ဈောဂါဟဏမိဝ သုပရိသုဒ္ဓေန နိဒါနေန ဣမဿ သုတ္တဿ အတ္ထဇ္ဈောဂါဟဏံ ဒဿေတုံ—

ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေတံ ဣမံ နယံ။
ပကာသေတွာန ဧတဿ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

၁-အရိယသစ္စဒဿနပရိယောသာနံ (သီ)

Tattha yasmā Maṅgalasuttena attarakkhā akalyāṇakaraṇakalyāṇākaraṇapaccayānañca āsavānaṁ paṭighāto dassito, imañca suttaṁ parārakkhaṁ amanussādipaccayānañca āsavānaṁ paṭighātaṁ sādheti, tasmā tadanantaraṁ nikkhittaṁ siyāti.

Idaṁ tāvassa idha nikkhepappayojanaṁ.

Vesālivatthu

Idāni **"yena vuttaṁ yadā yattha, yasmā cetan"**ti etthāha "kena panetaṁ suttaṁ vuttaṁ, kadā, kattha, kasmā ca vuttan"ti. Vuccate—idaṁ hi Bhagavatā eva vuttaṁ, na sāvakādīhi. Tañca yadā dubbhikkhādīhi upaddavehi upaddutāya Vesāliyā Licchavīhi Rājagahato yācitvā Bhagavā Vesāliṁ ānīto, tadā Vesāliyaṁ tesaṁ upaddavānaṁ paṭighātatthāya vuttanti. Ayaṁ tesaṁ pañhānaṁ saṅkhepavissajjanā. Vitthārato pana Vesālivatthuto pabhuti porāṇehi vaṇṇīyati.

Tatrāyaṁ **vaṇṇanā**—Bārāṇasirañño kira aggamahesiyā kucchimhi gabbho saṇṭhāsi, sā taṁ ñatvā rañño nivedesi, rājā gabbhaparihāraṁ adāsi, sā sammā parihariyamānagabbhā gabbhaparipākakāle vijāyanagharaṁ pāvisi. Puññavatīnaṁ paccūsasamaye gabbhavuṭṭhānaṁ hoti, sā ca tāsaṁ aññatarā, tena paccūsasamaye alattakapaṭalabandhujīvakapupphasadisaṁ maṁsapesiṁ vijāyi. Tato "aññā deviyo suvaṇṇabimbasadise putte vijāyanti, aggamahesī maṁsapesinti rañño purato mama avaṇṇo uppajjeyyā"ti cintetvā tena avaṇṇabhayena taṁ maṁsapesiṁ ekasmiṁ bhājane pakkhipitvā aññatarena paṭikujjitvā rājamuddikāya lañchitvā Gaṅgāya sote pakkhipāpesi. Manussehi chaḍḍitamatte devatā ārakkhaṁ saṁvidahiṁsu. Suvaṇṇapaṭṭakañcettha[1] jātihiṅgulakena "Bārāṇasirañño aggamahesiyā pajā"ti likhitvā bandhiṁsu. Tato taṁ bhājanaṁ ūmibhayādīhi anupaddutaṁ Gaṅgāsotena pāyāsi.

Tena ca samayena aññataro tāpaso gopālakulaṁ nissāya Gaṅgātīre viharati, so pātova Gaṅgaṁ otaranto bhājanaṁ āgacchantaṁ

1. Suvaṇṇapaṭṭikañcettha (Sī, Syā)

တတ္ထ ယသ္မာ မင်္ဂလသုတ္တေန အတ္တရက္ခါ အကလျာဏကရဏကလျာဏာကရဏပစ္စယာနဉ္စ အာသဝါနံ ပဋိဃာတော ဒဿိတော၊ ဣမဉ္စ သုတ္တံ ပရာရက္ခံ အမနုဿာဒိပစ္စယာနဉ္စ အာသဝါနံ ပဋိဃာတံ သာဓေတိ၊ တသ္မာ တဒနန္တရံ နိက္ခိတ္တံ သိယာတိ။

ဣဒံ တာဝဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ။

ဝေသာလိဝတ္ထု

ဣဒါနိ "**ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေတ**"န္တိ ဧတ္ထာဟ "ကေန ပနေတံ သုတ္တံ ဝုတ္တံ၊ ကဒါ, ကတ္ထ, ကသ္မာ စ ဝုတ္တ"န္တိ။ ဝုစ္စတေ—ဣဒံ ဟိ ဘဂဝတာ ဧဝ ဝုတ္တံ၊ န သာဝကာဒီဟိ။ တဉ္စ ယဒါ ဒုဗ္ဘိက္ခာဒီဟိ ဥပဒ္ဒဝေဟိ ဥပဒ္ဒုတာယ ဝေသာလိယာ လိစ္ဆဝီဟိ ရာဇဂဟတော ယာစိတွာ ဘဂဝါ ဝေသာလိံ အာနီတော၊ တဒါ ဝေသာလိယံ တေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိဃာတတ္ထာယ ဝုတ္တန္တိ။ အယံ တေသံ ပဉှာနံ သင်္ခေပဝိဿဇ္ဇနာ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ဝေသာလိဝတ္ထုတော ပဘုတိ ပေါရာဏေဟိ ဝဏ္ဏီယတိ။

တတြာယံ **ဝဏ္ဏနာ**— ဗာရာဏသိရညော ကိရ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ ဂဗ္ဘော သဏ္ဌာသိ၊ သာ တံ ဉတွာ ရညော နိဝေဒေသိ၊ ရာဇာ ဂဗ္ဘပရိဟာရံ အဒါသိ၊ သာ သမ္မာ ပရိဟရိယမာနဂဗ္ဘာ ဂဗ္ဘပရိပါကကာလေ ဝိဇာယနဃရံ ပါဝိသိ။ ပုညဝတီနံ ပစ္စူသသမယေ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ သာ စ တာသံ အညတရာ၊ တေန ပစ္စူသသမယေ အလတ္တကပဋလဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖသဒိသံ မံသပေသိံ ဝိဇာယိ။ တတော "အညာ ဒေဝိယော သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသေ ပုတ္တေ ဝိဇာယန္တိ၊ အဂ္ဂမဟေသီ မံသပေသိန္တိ ရညော ပုရတော မမ အဝဏ္ဏော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ"တိ စိန္တေတွာ တေန အဝဏ္ဏဘယေန တံ မံသပေသိံ ဧကသ္မိံ ဘာဇနေ ပက္ခိပိတွာ အညတရေန ပဋိကုဇ္ဇိတွာ ရာဇမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆိတွာ ဂင်္ဂါယ သောတေ ပက္ခိပါပေသိ။ မနုဿေဟိ ဆဍ္ဍိတမတ္တေ ဒေဝတာ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိံသု။ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကဉ္စေတ္ထ[1] ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန "ဗာရာဏသိရညော အဂ္ဂမဟေသိယာ ပဇာ"တိ လိခိတွာ ဗန္ဓိံသု။ တတော တံ ဘာဇနံ ဦမိဘယာဒီဟိ အနုပဒ္ဒုတံ ဂင်္ဂါသောတေန ပါယာသိ။

တေန စ သမယေန အညတရော တာပသော ဂေါပါလကုလံ နိဿာယ ဂင်္ဂါတီရေ ဝိဟရတိ၊ သော ပါတောဝ ဂင်္ဂံ ဩတရန္တော ဘာဇနံ အာဂစ္ဆန္တံ

၁-သုဝဏ္ဏပဋ္ဋိကဉ္စေတ္ထ (သီ၊ သျာ)

disvā paṁsukūlasaññāya aggahesi. Tato tattha taṁ akkharapaṭṭakaṁ rājamuddikālañchanañca disvā muñcitvā taṁ maṁsapesiṁ addasa, disvānassa etadahosi "siyā gabbho, tathā hissa duggandhapūtibhāvo natthī"ti. Taṁ assamaṁ netvā suddhe okāse ṭhapesi. Atha aḍḍhamāsaccayena dve maṁsapesiyo ahesuṁ, tāpaso disvā sādhutaraṁ ṭhapesi, tato puna aḍḍhamāsaccayena ekamekissā pesiyā hatthapādasīsānamatthāya pañca pañca piḷakā uṭṭhahiṁsu. Tāpaso disvā puna sādhutaraṁ ṭhapesi. Atha aḍḍhamāsaccayena ekā maṁsapesi suvaṇṇabimbasadiso dārako, ekā dārikā ahosi. Tesu tāpasassa puttasineho uppajji. Aṅguṭṭhakato cassa khīraṁ nibbatti, tato pabhuti ca khīrabhattaṁ labhati, so bhattaṁ bhuñjitvā khīraṁ dārakānaṁ mukhe āsiñcati. Tesaṁ yaṁ yaṁ udaraṁ paviṭṭhaṁ, taṁ sabbaṁ maṇibhājanagataṁ viya dissati. Evaṁ licchavī ahesuṁ. Apare panāhu "sibbetvā ṭhapitā viya nesaṁ aññamaññaṁ līnā chavi ahosī"ti. Evaṁ te nicchavitāya vā līnacchavitāya vā **Licchavī**ti paññāyiṁsu.

Tāpaso dārake posento ussūre gāmaṁ piṇḍāya pavisati, atidivā paṭikkamati. Tassa taṁ byāpāraṁ ñatvā gopālakā āhaṁsu "bhante pabbajitānaṁ dārakaposanaṁ palibodho, amhākaṁ dārake detha, mayaṁ posessāma, thumhe attano kammaṁ karothā"ti. Tāpaso "sādhū"ti paṭissuṇi. Gopālakā dutiyadivase maggaṁ samaṁ katvā pupphehi okiritvā dhajapaṭākaṁ ussāpetvā tūriyehi vajjamānehi assamaṁ āgatā. Tāpaso "mahāpuññā dārakā, appamādena vaḍḍhetha, vaḍḍhetvā ca aññamaññaṁ āvāhavivāhaṁ karotha, pañcagorasena rājānaṁ tosetvā bhūmibhāgaṁ gahetvā nagaraṁ māpetha, tattha kumāraṁ abhisiñcathā"ti vatvā dārake adāsi. Te "sādhū"ti paṭissuṇitvā dārake netvā posesuṁ.

Dārakā vuḍḍhimanvāya kīḷantā vivādaṭṭhānesu aññe gopāladārake hatthenapi pādenapi paharanti, te rodanti. "Kissa rodathā"ti ca mātāpitūhi vuttā "ime nimmātāpititā tāpasapositā amhe atīva paharantī"ti vadanti. Tato tesaṁ mātāpitaro "ime dārakā aññe dārake viheṭhenti dukkhāpenti, na ime saṅgahetabbā, vajjitabbā ime"ti āhaṁsu. Tato pabhuti kira so padeso

ဒိသွာ ပံသုကူလသညာယ အဂ္ဂဟေသိ။ တတော တတ္ထ တံ အက္ခရပဋ္ဋကံ ရာဇမုဒ္ဒိကာလဉ္ဆနဉ္စ ဒိသွာ မုဉ္စိတွာ တံ မံသပေသိံ အဒ္ဒသ၊ ဒိသွာနဿ ဧတဒဟောသိ “သိယာ ဂဗ္ဘော၊ တထာ ဟိဿ ဒုဂ္ဂန္ဓပူတိဘာဝေါ နတ္ထီ”တိ။ တံ အဿမံ နေတွာ သုဒ္ဓေ ဩကာသေ ဌပေသိ။ အထ အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဒွေ မံသပေသိယော အဟေသုံ၊ တာပသော ဒိသွာ သာဓုတရံ ဌပေသိ၊ တတော ပုန အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဧကမေကိဿာ ပေသိယာ ဟတ္ထပါဒသီသာနမတ္ထာယ ပဉ္စ ပဉ္စ ပိဠကာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ တာပသော ဒိသွာ ပုန သာဓုတရံ ဌပေသိ။ အထ အဍ္ဎမာသစ္စယေန ဧကာ မံသပေသိ သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသော ဒါရကော၊ ဧကာ ဒါရိကာ အဟောသိ။ တေသု တာပသဿ ပုတ္တသိနေဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အင်္ဂုဋ္ဌကတော စဿ ခီရံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တတော ပဘုတိ စ ခီရဘတ္တံ လဘတိ၊ သော ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ခီရံ ဒါရကာနံ မုခေ အာသိဉ္စတိ။ တေသံ ယံ ယံ ဥဒရံ ပဝိဋ္ဌံ၊ တံ သဗ္ဗံ မဏိဘာဇနဂတံ ဝိယ ဒိဿတိ။ ဧဝံ လိစ္ဆဝီ အဟေသုံ။ အပရေ ပနာဟု “သိဗ္ဗေတွာ ဌပိတာ ဝိယ နေသံ အညမညံ လီနာ ဆဝိ အဟောသီ”တိ။ ဧဝံ တေ နိစ္ဆဝိတာယ ဝါ လီနစ္ဆဝိတာယ ဝါ **လိစ္ဆဝီ**တိ ပညာယိံသု။

တာပသော ဒါရကေ ပေါသေန္တော ဥဿူရေ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ အတိဒိဝါ ပဋိက္ကမတိ။ တဿ တံ ဗျာပါရံ ဉတွာ ဂေါပါလကာ အာဟံသု “ဘန္တေ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဒါရကပေါသနံ ပလိဗောဓော၊ အမှာကံ ဒါရကေ ဒေထ၊ မယံ ပေါသေဿာမ၊ တုမှေ အတ္တနော ကမ္မံ ကရောထာ”တိ။ တာပသော “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိ။ ဂေါပါလကာ ဒုတိယဒိဝသေ မဂ္ဂံ သမံ ကတွာ ပုပ္ဖေဟိ ဩကိရိတွာ ဓဇပဋာကံ ဥဿာပေတွာ တူရိယေဟိ ဝဇ္ဇမာနေဟိ အဿမံ အာဂတာ။ တာပသော “မဟာပုညာ ဒါရကာ၊ အပ္ပမာဒေန ဝဍ္ဎေထ၊ ဝဍ္ဎေတွာ စ အညမညံ အာဝါဟဝိဝါဟံ ကရောထ၊ ပဉ္စဂေါရသေန ရာဇာနံ တောသေတွာ ဘူမိဘာဂံ ဂဟေတွာ နဂရံ မာပေထ၊ တတ္ထ ကုမာရံ အဘိသိဉ္စထာ”တိ ဝတွာ ဒါရကေ အဒါသိ။ တေ “သာဓူ”တိ ပဋိဿုဏိတွာ ဒါရကေ နေတွာ ပေါသေသုံ။

ဒါရကာ ဝုဍ္ဎိမန္ဝာယ ကီဠန္တာ ဝိဝါဒဋ္ဌာနေသု အညေ ဂေါပါလဒါရကေ ဟတ္ထေနပိ ပါဒေနပိ ပဟရန္တိ၊ တေ ရောဒန္တိ။ “ကိဿ ရောဒထာ”တိ စ မာတာပိတူဟိ ဝုတ္တာ “ဣမေ နိမ္မာတာပိတိကာ တာပသပေါသိတာ အမှေ အတီဝ ပဟရန္တီ”တိ ဝဒန္တိ။ တတော တေသံ မာတာပိတရော “ဣမေ ဒါရကာ အညေ ဒါရကေ ဝိဟေဌေန္တိ ဒုက္ခာပေန္တိ၊ န ဣမေ သင်္ဂဟေတဗ္ဗာ, ဝဇ္ဇိတဗ္ဗာ ဣမေ”တိ အာဟံသု။ တတော ပဘုတိ ကိရ သော ပဒေသော

“vajjī”ti vuccati, tiyojanasataṁ parimāṇena. Atha taṁ padesaṁ gopālakā rājānaṁ tosetvā aggahesuṁ. Tattheva nagaraṁ māpetvā soḷasavassuddesikaṁ kumāraṁ abhisiñcitvā rājānaṁ akaṁsu. Tāya cassa dārikāya saddhiṁ vāreyyaṁ katvā katikaṁ akaṁsu “na bāhirato dārikā ānetabbā, ito dārikā na kassaci dātabbā”ti. Tesaṁ paṭhamasaṁvāsena dve dārakā jātā dhītā ca putto ca, evaṁ soḷasakkhattuṁ dve dve jātā, tato tesaṁ dārakānaṁ yathākkamaṁ vaḍḍhantānaṁ ārāmuyyānanivāsaṭṭhānaparivārasampattiṁ gahetuṁ appahontaṁ taṁ nagaraṁ tikkhattuṁgāvutantarena gāvutantarena pākārena parikkhipiṁsu, tassa punappunaṁ Visālīkatattā **Vesālī**tveva nāmaṁ jātaṁ. Idaṁ **Vesālivatthu**.

Bhagavato nimantanaṁ

Ayaṁ pana Vesālī Bhagavato uppannakāle iddhā vepullappattā ahosi. Tattha hi rājūnaṁyeva satta sahassāni satta satāni satta ca rājāno ahesuṁ. Tathā yuvarājasenāpatibhaṇḍāgārikappabhutīnaṁ. Yathāha—

> “Tena kho pana samayena Vesālī iddhā ceva hoti phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussā subhikkhā ca, satta ca pāsādasahassāni satta ca pāsādasatāni satta ca pāsādā, satta ca kūṭāgārasahassāni satta ca kūṭāgārasatāni satta ca kūṭāgārāni, satta ca ārāmasahassāni satta ca ārāmasatāni satta ca ārāmā, satta ca pokkharaṇisahassāni satta ca pokkharaṇisatāni satta ca pokkharaṇiyo”ti[1].

Sā aparena samayena dubbhikkhā ahosi dubbuṭṭhikā dussassā. Paṭhamaṁ duggatamanussā maranti, te bahiddhā chaḍḍenti. Matamanussānaṁ kuṇapagandhena amanussā nagaraṁ pavisiṁsu, tato bahutarā maranti. Tāya paṭikūlatāya sattānaṁ ahivātarogo uppajji. Iti tīhi dubbhikkha-amanussarogabhayehi upaddutā Vesālinagaravāsino upasaṅkamitvā rājānaṁ āhaṁsu “mahārāja imasmiṁ nagare tividhaṁ bhayamuppannaṁ, ito pubbe yāva sattamā rājakulaparivaṭṭā evarūpaṁ anuppannapubbaṁ, tumhākaṁ maññe

1. Vi 3. 377 piṭṭhe.

“ဝဇ္ဇီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တိယောဇနသတံ ပရိမာဏေန။ အထ တံ ပဒေသံ ဂေါပါလကာ ရာဇာနံ တောသေတွာ အဂ္ဂဟေသုံ။ တတ္ထေဝ နဂရံ မာပေတွာ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကံ ကုမာရံ အဘိသိဉ္စိတွာ ရာဇာနံ အကံသု။ တာယ စဿ ဒါရိကာယ သဒ္ဓိံ ဝါရေယျံ ကတွာ ကတိကံ အကံသု “န ဗာဟိရတော ဒါရိကာ အာနေတဗ္ဗာ၊ ဣတော ဒါရိကာ န ကဿစိ ဒါတဗ္ဗာ”တိ။ တေသံ ပဌမသံဝါသေန ဒွေ ဒါရကာ ဇာတာ ဓီတာ စ ပုတ္တော စ၊ ဧဝံ သောဠသက္ခတ္တုံ ဒွေ ဒွေ ဇာတာ၊ တတော တေသံ ဒါရကာနံ ယထာက္ကမံ ဝဍ္ဎန္တာနံ အာရာမုယျာနနိဝါသဋ္ဌာနပရိဝါရသမ္ပတ္တိံ ဂဟေတုံ အပ္ပဟောန္တံ တံ နဂရံ တိက္ခတ္တုံ ဂါဝုတန္တရေန ဂါဝုတန္တရေန ပါကာရေန ပရိက္ခိပိံသု၊ တဿ ပုနပ္ပုနံ ဝိသာလီကတတ္တာ **ဝေသာလီ**တွေဝ နာမံ ဇာတံ။ ဣဒံ **ဝေသာလိဝတ္ထု**။

ဘဂဝတော နိမန္တနံ

အယံ ပန ဝေသာလီ ဘဂဝတော ဥပ္ပန္နကာလေ ဣဒ္ဓါ ဝေပုလ္လပ္ပတ္တာ အဟောသိ။ တတ္ထ ဟိ ရာဇူနံယေဝ သတ္တ သဟဿာနိ သတ္တ သတာနိ သတ္တ စ ရာဇာနော အဟေသုံ။ တထာ ယုဝရာဇသေနာပတိဘဏ္ဍာဂါရိကပ္ပဘုတီနံ။ ယထာဟ—

> “တေန ခေါ ပန သမယေန ဝေသာလီ ဣဒ္ဓါ စေဝ ဟောတိ ဖီတာ စ ဗဟုဇနာ အာကိဏ္ဏမနုဿာ သုဘိက္ခာ စ၊ သတ္တ စ ပါသာဒသဟဿာနိ သတ္တ စ ပါသာဒသတာနိ သတ္တ စ ပါသာဒါ၊ သတ္တ စ ကူဋာဂါရသဟဿာနိ သတ္တ စ ကူဋာဂါရသတာနိ သတ္တ စ ကူဋာဂါရာနိ၊ သတ္တ စ အာရာမသဟဿာနိ သတ္တ စ အာရာမသတာနိ သတ္တ စ အာရာမာ၊ သတ္တ စ ပေါက္ခရဏိသဟဿာနိ သတ္တ စ ပေါက္ခရဏိသတာနိ သတ္တ စ ပေါက္ခရဏိယော”တိ[၁]။

သာ အပရေန သမယေန ဒုဗ္ဘိက္ခာ အဟောသိ ဒုဗ္ဗုဋ္ဌိကာ ဒုဿဿာ။ ပဌမံ ဒုဂ္ဂတမနုဿာ မရန္တိ၊ တေ ဗဟိဒ္ဓါ ဆဍ္ဍေန္တိ။ မတမနုဿာနံ ကုဏပဂန္ဓေန အမနုဿာ နဂရံ ပဝိသိံသု၊ တတော ဗဟုတရာ မရန္တိ။ တာယ ပဋိကူလတာယ သတ္တာနံ အဟိဝါတရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဣတိ တီဟိ ဒုဗ္ဘိက္ခအမနုဿရောဂဘယေဟိ ဥပဒ္ဒုတာ ဝေသာလိနဂရဝါသိနော ဥပသင်္ကမိတွာ ရာဇာနံ အာဟံသု “မဟာရာဇ ဣမသ္မိံ နဂရေ တိဝိဓံ ဘယမုပ္ပန္နံ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ ယာဝ သတ္တမာ ရာဇကုလပရိဝဋ္ဋာ ဧဝရူပံ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗံ၊ တုမှာကံ မညေ

၁-ဝိ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

adhammikattena taṁ etarahi uppannan”ti. Rājā sabbe santhāgāre sannipātāpetvā “mayhaṁ adhammikabhāvaṁ vicinathā”ti āha. Te sabbaṁ paveṇiṁ vicinantā na kiñci addasaṁsu.

Tato rañño dosamadisvā “idaṁ bhayaṁ amhākaṁ kathaṁ vūpasameyyā”ti cintesuṁ. Tattha ekacce cha satthāre apadisiṁsu “etehi okkantamatte vūpasamessatī”ti. Ekacce āhaṁsu “Buddho kira loke uppanno, so Bhagavā sabbasattahitāya dhammaṁ deseti mahiddhiko mahānubhāvo, tena okkantamatte sabbabhayāni vūpasameyyun”ti. Tena te attamanā hutvā “kahaṁ pana so Bhagavā etarahi viharati, amhehi pesito na āgaccheyyā”ti āhaṁsu. Athāpare āhaṁsu “Buddhā nāma anukampakā, kissa nāgaccheyyuṁ, so pana Bhagavā etarahi Rājagahe viharati, rājā Bimbisāro taṁ upaṭṭhahati, so āgantuṁ na dadeyyā”ti. “Tena hi rājānaṁ saññāpetvā āneyyāmā”ti dve Licchavirājāno mahatā balakāyena pahūtaṁ paṇṇākāraṁ datvā rañño santikaṁ pesiṁsu “Bimbisāraṁ saññāpetvā Bhagavantaṁ ānethā”ti. Te gantvā rañño paṇṇākāraṁ datvā taṁ pavattiṁ nivedetvā “mahārāja Bhagavantaṁ amhākaṁ nagaraṁ pesehī”ti āhaṁsu. Rājā na sampaṭicchi, “tumheyeva jānāthā”ti āha. Te Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā evamāhaṁsu “bhante amhākaṁ nagare tīṇi bhayāni uppannāni, sace Bhagavā āgaccheyya, sotthi no bhaveyyā”ti. Bhagavā āvajjetvā “Vesāliyaṁ Ratanasutte vutte sā rakkhā koṭisatasahassaṁ cakkavāḷānaṁ[1] pharissati, suttapariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo bhavissatī”ti adhivāsesi. Atha rājā Bimbisāro Bhagavato adhivāsanaṁ sutvā “Bhagavatā Vesāligamanaṁ adhivāsitan”ti nagare ghosanaṁ kārāpetvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā āha “kiṁ bhante sampaṭicchatha Vesāligamanan”ti. Āma mahārājāti. Tena hi bhante tāva āgametha, yāva maggaṁ paṭiyādemīti.

Atha kho rājā Bimbisāro Rājagahassa ca Gaṅgāya ca antarā pañcayojanabhūmiṁ samaṁ katvā yojane yojane vihāraṁ māpetvā Bhagavato gamanakālaṁ paṭivedesi. Bhagavā pañcahi bhikkhusatehi

1. Koṭisatasahassacakkavāḷe (Sī), koṭisatasahassacakkavāḷānaṁ (Ka)

အဓမ္မိကတ္တေန တံ ဧတရဟိ ဥပ္ပန္န”န္တိ။ ရာဇာ သဗ္ဗေ သန္ထာဂါရေ သန္နိပါတာပေတွာ “မယှံ အဓမ္မိကဘာဝံ ဝိစိနထာ”တိ အာဟ။ တေ သဗ္ဗံ ပဝေဏိံ ဝိစိနန္တာ န ကိဉ္စိ အဒ္ဒသံသု။

တတော ရညော ဒေါသမဒိသွာ “ဣဒံ ဘယံ အမှာကံ ကထံ ဝူပသမေယျာ”တိ စိန္တေသုံ။ တတ္ထ ဧကစ္စေ ဆ သတ္ထာရေ အပဒိသိံသု “ဧတေဟိ ဩက္ကန္တမတ္တေ ဝူပသမေဿတီ”တိ။ ဧကစ္စေ အာဟံသု “ဗုဒ္ဓေါ ကိရ လောကေ ဥပ္ပန္နော၊ သော ဘဂဝါ သဗ္ဗသတ္တဟိတာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ၊ တေန ဩက္ကန္တမတ္တေ သဗ္ဗဘယာနိ ဝူပသမေယျု”န္တိ။ တေန တေ အတ္တမနာ ဟုတွာ “ကဟံ ပန သော ဘဂဝါ ဧတရဟိ ဝိဟရတိ၊ အမှေဟိ ပေသိတော န အာဂစ္ဆေယျာ”တိ အာဟံသု။ အထာပရေ အာဟံသု “ဗုဒ္ဓါ နာမ အနုကမ္ပကာ၊ ကိဿ နာဂစ္ဆေယျုံ၊ သော ပန ဘဂဝါ ဧတရဟိ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ၊ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော တံ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ သော အာဂန္တုံ န ဒဒေယျာ”တိ။ “တေန ဟိ ရာဇာနံ သညာပေတွာ အာနေယျာမာ”တိ ဒွေ လိစ္ဆဝိရာဇာနော မဟတာ ဗလကာယေန ပဟူတံ ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ ရညော သန္တိကံ ပေသိံသု “ဗိမ္ဗိသာရံ သညာပေတွာ ဘဂဝန္တံ အာနေထာ”တိ။ တေ ဂန္တွာ ရညော ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ တံ ပဝတ္တိံ နိဝေဒေတွာ “မဟာရာဇ ဘဂဝန္တံ အမှာကံ နဂရံ ပေသေဟီ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ န သမ္ပဋိစ္ဆိ၊ “တုမှေယေဝ ဇာနာထာ”တိ အာဟ။ တေ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧဝမာဟံသု “ဘန္တေ အမှာကံ နဂရေ တီဏိ ဘယာနိ ဥပ္ပန္နာနိ၊ သစေ ဘဂဝါ အာဂစ္ဆေယျ၊ သောတ္ထိ နော ဘဝေယျာ”တိ။ ဘဂဝါ အာဝဇ္ဇေတွာ “ဝေသာလိယံ ရတနသုတ္တေ ဝုတ္တေ သာ ရက္ခာ ကောဋိသတသဟဿံ စက္ကဝါဠာနံ[1] ဖရိဿတိ၊ သုတ္တပရိယောသာနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော ဘဝိဿတီ”တိ အဓိဝါသေသိ။ အထ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ဘဂဝတော အဓိဝါသနံ သုတွာ “ဘဂဝတာ ဝေသာလိဂမနံ အဓိဝါသိတ”န္တိ နဂရေ ဃောသနံ ကာရာပေတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ “ကိံ ဘန္တေ သမ္ပဋိစ္ဆထ ဝေသာလိဂမန”န္တိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ တာဝ အာဂမေထ၊ ယာဝ မဂ္ဂံ ပဋိယာဒေမီတိ။

အထ ခေါ ရာဇာ ဗိမ္ဗိသာရော ရာဇဂဟဿ စ ဂင်္ဂါယ စ အန္တရာ ပဉ္စယောဇနဘူမိံ သမံ ကတွာ ယောဇနေ ယောဇနေ ဝိဟာရံ မာပေတွာ ဘဂဝတော ဂမနကာလံ ပဋိဝေဒေသိ။ ဘဂဝါ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ

၁-ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေ (သီ)၊ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနံ (က)

parivuto pāyāsi. Rājā pañcayojanaṁ maggaṁ pañcavaṇṇehi pupphehi jāṇumattaṁ okirāpetvā dhajapaṭākapuṇṇaghaṭakadali-ādīni ussāpetvā Bhagavato dve setacchattāni ekamekassa ca bhikkhussa ekamekaṁ ukkhipāpetvā saddhiṁ attano parivārena pupphagandhādīhi pūjaṁ karonto ekekasmiṁ vihāre Bhagavantaṁ vasāpetvā mahādānāni datvā pañcahi divasehi Gaṅgātīraṁ nesi. Tattha sabbālaṅkārehi nāvaṁ alaṅkaronto Vesālikānaṁ sāsanaṁ[1] pesesi "āgato Bhagavā, maggaṁ paṭiyādetvā sabbe Bhagavato paccuggamanaṁ karothā"ti. Te "diguṇaṁ pūjaṁ karissāmā"ti Vesāliyā ca Gaṅgāya ca antarā tiyojanabhūmiṁ samaṁ katvā Bhagavato cattāri ekamekassa ca bhikkhussa dve dve setacchattāni sajjetvā pūjaṁ kurumānā Gaṅgātīraṁ āgantvā aṭṭhaṁsu.

Atha Bimbisāro dve nāvāyo saṅghaṭetvā maṇḍapaṁ katvā pupphadāmādīhi alaṅkaritvā tattha sabbaratanamayaṁ Buddhāsanaṁ paññapesi, Bhagavā tattha nisīdi. Pañca satā bhikkhūpi nāvaṁ āruhitvā yathānurūpaṁ nisīdiṁsu. Rājā Bhagavantaṁ anugacchanto galappamāṇaṁ udakaṁ ogāhetvā "yāva bhante Bhagavā āgacchati, tāvāhaṁ idheva Gaṅgātīre vasissāmī"ti vatvā nivatto. Upari devatā yāva akaniṭṭhabhavanā pūjaṁ akaṁsu. Heṭṭhāgaṅgānivāsino kambalassatarādayo nāgarājāno pūjaṁ akaṁsu. Evaṁ mahatiyā pūjāya Bhagavā yojanamattaṁ addhānaṁ Gaṅgāya gantvā Vesālikānaṁ sīmantaraṁ paviṭṭho.

Tato Licchavirājāno Bimbisārena katapūjāya diguṇaṁ karontā galappamāṇe udake Bhagavantaṁ paccuggacchiṁsu. Teneva khaṇena tena muhuttena vijjuppabhāvinaddhandhakāravisaṭakūṭo gaḷagaḷāyanto catūsu disāsu mahāmegho vuṭṭhāsi. Atha Bhagavatā paṭhamapāde Gaṅgātīre nikkhittamatte pokkharavassaṁ vassi. Ye temetukāmā[2], te eva tementi, atemetukāmā na tementi. Sabbattha jāṇumattaṁ ūrumattaṁ kaṭimattaṁ galappamāṇaṁ udakaṁ vahati, sabbakuṇapāni udakena Gaṅgaṁ pavesitāni, parisuddho bhūmibhāgo ahosi.

Licchavirājāno Bhagavantaṁ antarā yojane yojane vāsāpetvā mahādānāni datvā tīhi divasehi diguṇaṁ pūjaṁ karontā Vesāliṁ

1. Lekhaṁ (Syā) 2. Temitukāmā (Syā, Ka)

ပရိဝုတော ပါယာသိ။ ရာဇာ ပဉ္စယောဇနံ မဂ္ဂံ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ဇာဏုမတ္တံ ဩကိရာပေတွာ ဓဇပဋာကပုဏ္ဏဃဋကဒလိအာဒီနိ ဥဿာပေတွာ ဘဂဝတော ဒွေ သေတစ္ဆတ္တာနိ ဧကမေကဿ စ ဘိက္ခုဿ ဧကမေကံ ဥက္ခိပါပေတွာ သဒ္ဓိံ အတ္တနော ပရိဝါရေန ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇံ ကရောန္တော ဧကေကသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘဂဝန္တံ ဝါသာပေတွာ မဟာဒါနာနိ ဒတွာ ပဉ္စဟိ ဒိဝသေဟိ ဂင်္ဂါတီရံ နေသိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ နာဝံ အလင်္ကရောန္တော ဝေသာလိကာနံ သာသနံ[1] ပေသေသိ "အာဂတော ဘဂဝါ၊ မဂ္ဂံ ပဋိယာဒေတွာ သဗ္ဗေ ဘဂဝတော ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောထာ"တိ။ တေ "ဒိဂုဏံ ပူဇံ ကရိဿာမာ"တိ ဝေသာလိယာ စ ဂင်္ဂါယ စ အန္တရာ တိယောဇနဘူမိံ သမံ ကတွာ ဘဂဝတော စတ္တာရိ ဧကမေကဿ စ ဘိက္ခုဿ ဒွေ ဒွေ သေတစ္ဆတ္တာနိ သဇ္ဇေတွာ ပူဇံ ကုရုမာနာ ဂင်္ဂါတီရံ အာဂန္တွာ အဋ္ဌံသု။

အထ ဗိမ္ဗိသာရော ဒွေ နာဝါယော သင်္ဃာဋေတွာ မဏ္ဍပံ ကတွာ ပုပ္ဖဒါမာဒီဟိ အလင်္ကရိတွာ တတ္ထ သဗ္ဗရတနမယံ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညပေသိ၊ ဘဂဝါ တတ္ထ နိသီဒိ။ ပဉ္စ သတာ ဘိက္ခူပိ နာဝံ အာရုဟိတွာ ယထာနုရူပံ နိသီဒိံသု။ ရာဇာ ဘဂဝန္တံ အနုဂစ္ဆန္တော ဂလပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ဩဂါဟေတွာ "ယာဝ ဘန္တေ ဘဂဝါ အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝါဟံ ဣဓေဝ ဂင်္ဂါတီရေ ဝသိဿာမီ"တိ ဝတွာ နိဝတ္တော။ ဥပရိ ဒေဝတာ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ပူဇံ အကံသု။ ဟေဋ္ဌာဂင်္ဂါနိဝါသိနော ကမ္ဗလဿတရာဒယော နာဂရာဇာနော ပူဇံ အကံသု။ ဧဝံ မဟတိယာ ပူဇာယ ဘဂဝါ ယောဇနမတ္တံ အဒ္ဓါနံ ဂင်္ဂါယ ဂန္တွာ ဝေသာလိကာနံ သီမန္တရံ ပဝိဋ္ဌော။

တတော လိစ္ဆဝိရာဇာနော ဗိမ္ဗိသာရေန ကတပူဇာယ ဒိဂုဏံ ကရောန္တာ ဂလပ္ပမာဏေ ဥဒကေ ဘဂဝန္တံ ပစ္စုဂ္ဂစ္ဆိံသု။ တေနေဝ ခဏေန တေန မုဟုတ္တေန ဝိဇ္ဇုပ္ပဘာဝိနဒ္ဓန္ဓကာရဝိသဋကူဋော ဂဠဂဠာယန္တော စတူသု ဒိသာသု မဟာမေဃော ဝုဋ္ဌာသိ။ အထ ဘဂဝတာ ပဌမပါဒေ ဂင်္ဂါတီရေ နိက္ခိတ္တမတ္တေ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ။ ယေ တေမေတုကာမာ[2]၊ တေ ဧဝ တေမေန္တိ၊ အတေမေတုကာမာ န တေမေန္တိ။ သဗ္ဗတ္ထ ဇာဏုမတ္တံ ဦရုမတ္တံ ကဋိမတ္တံ ဂလပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ဝဟတိ၊ သဗ္ဗကုဏပါနိ ဥဒကေန ဂင်္ဂံ ပဝေသိတာနိ၊ ပရိသုဒ္ဓေါ ဘူမိဘာဂေါ အဟောသိ။

လိစ္ဆဝိရာဇာနော ဘဂဝန္တံ အန္တရာ ယောဇနေ ယောဇနေ ဝါသာပေတွာ မဟာဒါနာနိ ဒတွာ တီဟိ ဒိဝသေဟိ ဒိဂုဏံ ပူဇံ ကရောန္တာ ဝေသာလိံ

၁-လေခံ (သျာ) ၂-တေမိတုကာမာ (သျာ၊ က)

nayiṁsu. Vesāliṁ sampatte Bhagavati Sakko Devānamindo devasaṁghapurakkhato āgacchi. Mahesakkhānaṁ devatānaṁ sannipātena amanussā yebhuyyena palāyiṁsu. Bhagavā nagaradvāre ṭhatvā Ānandattheraṁ āmantesi “imaṁ Ānanda Ratanasuttaṁ uggahetvā balikammūpakaraṇāni gahetvā Licchavirājakumārehi saddhiṁ Vesāliyā tipākārantare vicaranto parittaṁ karohī”ti Ratanasuttaṁ abhāsi. Evaṁ “kena panetaṁ suttaṁ vuttaṁ, kadā, kattha, kasmā ca vuttan”ti etesaṁ pañhānaṁ vissajjanā vitthārena Vesālivatthuto pabhuti porāṇehi vaṇṇīyati.

Evaṁ Bhagavato Vesāliṁ anuppattadivaseyeva Vesālinagaradvāre tesaṁ upaddavānaṁ paṭighātatthāya vuttamidaṁ Ratanasuttaṁ uggahetvā āyasmā Ānando parittatthāya bhāsamāno Bhagavato pattena udakamādāya sabbanagaraṁ abbhukkiranto anuvicari. **Yaṁ kiñcī**ti vuttamatte eva[1] therena ye pubbe apalātā saṅkārakūṭabhittippadesādinissitā amanussā, te catūhi dvārehi palāyiṁsu, dvārāni anokāsāni ahesuṁ. Tato ekaccedvāresu okāsaṁ alabhamānā pākāraṁ bhinditvā palātā. Amanussesu gatamattesu manussānaṁ gattesu rogo vūpasanto, te nikkhamitvā sabbapupphagandhādīhi theraṁ pūjesuṁ. Mahājano nagaramajjhe santhāgāraṁ sabba-gandhehi limpitvā vitānaṁ katvā sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā tattha Buddhāsanaṁ paññapetvā Bhagavantaṁ ānesi.

Bhagavā santhāgāraṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Bhikkhusaṁghopi kho rājāno manussā ca patirūpe patirūpe āsane[2] nisīdiṁsu. Sakkopi Devānamindo dvīsu devalokesu devaparisāya saddhiṁ upanisīdi aññe ca devā, Ānandattheropi sabbaṁ Vesāliṁ anuvicaranto rakkhaṁ katvā Vesālinagaravāsīhi saddhiṁ āgantvā ekamantaṁ nisīdi. Tattha Bhagavā sabbesaṁ tadeva Ratanasuttaṁ abhāsīti.

Ettāvatā ca yā **“yena vuttaṁ yadā yattha, yasmā cetaṁ imaṁ nayaṁ. Pakāsetvānā”**ti mātikā nikkhittā, sā sabbappakārena vitthāritā hoti.

1. Yeva ca (Sī), yeva pana (Syā)   2. Okāse (Sī, Syā)

နယိံသု။ ဝေသာလိံ သမ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဒေဝသံဃပုရက္ခတော အာဂစ္ဆိ။ မဟေသက္ခာနံ ဒေဝတာနံ သန္နိပါတေန အမနုဿာ ယေဘုယျေန ပလာယိံသု။ ဘဂဝါ နဂရဒွါရေ ဌတွာ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ “ဣမံ အာနန္ဒ ရတနသုတ္တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဗလိကမ္မူပကရဏာနိ ဂဟေတွာ လိစ္ဆဝိရာဇကုမာရေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေသာလိယာ တိပါကာရန္တရေ ဝိစရန္တော ပရိတ္တံ ကရောဟီ”တိ ရတနသုတ္တံ အဘာသိ။ ဧဝံ “ကေန ပနေတံ သုတ္တံ ဝုတ္တံ၊ ကဒါ, ကတ္ထ, ကသ္မာ စ ဝုတ္တ”န္တိ ဧတေသံ ပဉှာနံ ဝိဿဇ္ဇနာ ဝိတ္ထာရေန ဝေသာလိဝတ္ထုတော ပဘုတိ ပေါရာဏေဟိ ဝဏ္ဏီယတိ။

ဧဝံ ဘဂဝတော ဝေသာလိံ အနုပ္ပတ္တဒိဝသေယေဝ ဝေသာလိနဂရဒွါရေ တေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိဃာတတ္ထာယ ဝုတ္တမိဒံ ရတနသုတ္တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ အာယသ္မာ အာနန္ဒော ပရိတ္တတ္ထာယ ဘာသမာနော ဘဂဝတော ပတ္တေန ဥဒကမာဒါယ သဗ္ဗနဂရံ အဗ္ဘုက္ကိရန္တော အနုဝိစရိ။ **ယံ ကိဉ္စီ**တိ ဝုတ္တမတ္တေ ဧဝ[၁] ထေရေန ယေ ပုဗ္ဗေ အပလာတာ သင်္ကာရကူဋဘိတ္တိပ္ပဒေသာဒိနိဿိတာ အမနုဿာ၊ တေ စတူဟိ ဒွါရေဟိ ပလာယိံသု၊ ဒွါရာနိ အနောကာသာနိ အဟေသုံ။ တတော ဧကစ္စေဒွါရေသု ဩကာသံ အလဘမာနာ ပါကာရံ ဘိန္ဒိတွာ ပလာတာ။ အမနုဿေသု ဂတမတ္တေသု မနုဿာနံ ဂတ္တေသု ရောဂေါ ဝူပသန္တော၊ တေ နိက္ခမိတွာ သဗ္ဗပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ ထေရံ ပူဇေသုံ။ မဟာဇနော နဂရမဇ္ဈေ သန္ထာဂါရံ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ လိမ္ပိတွာ ဝိတာနံ ကတွာ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတွာ တတ္ထ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညပေတွာ ဘဂဝန္တံ အာနေသိ။

ဘဂဝါ သန္ထာဂါရံ ပဝိသိတွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ။ ဘိက္ခုသံဃောပိ ခေါ ရာဇာနော မနုဿာ စ ပတိရူပေ ပတိရူပေ အာသနေ[၂] နိသီဒိံသု။ သက္ကောပိ ဒေဝါနမိန္ဒော ဒွီသု ဒေဝလောကေသု ဒေဝပရိသာယ သဒ္ဓိံ ဥပနိသီဒိ အညေ စ ဒေဝါ၊ အာနန္ဒတ္ထေရောပိ သဗ္ဗံ ဝေသာလိံ အနုဝိစရန္တော ရက္ခံ ကတွာ ဝေသာလိနဂရဝါသီဟိ သဒ္ဓိံ အာဂန္တွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ သဗ္ဗေသံ တဒေဝ ရတနသုတ္တံ အဘာသီတိ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယာ **“ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေတံ ဣမံ နယံ။ ပကာသေတွာနာ”**တိ မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ၊ သာ သဗ္ဗပ္ပကာရေန ဝိတ္ထာရိတာ ဟောတိ။

၁- ယေဝ စ (သီ)၊ ယေဝ ပန (သျာ)   ၂-ဩကာသေ (သီ၊ သျာ)

Yānīdhātigāthāvaṇṇanā

1. Idāni “etassa karissāmatthavaṇṇanan”ti vuttattā **atthavaṇṇanā** ārabbhate. Apare pana vadanti “ādito pañceva gāthā Bhagavatā vuttā, sesā parittakaraṇasamaye Ānandattherenā”ti. Yathā vā tathā vā hotu, kiṁ no imāya parikkhāya[1], sabbathāpi etassa Ratanasuttassa karissāmatthavaṇṇanaṁ.

Yānīdha bhūtānīti paṭhamagāthā. Tattha **yānī**ti yādisāni appesakkhāni vā mahesakkhāni vā. **Idhā**ti imasmiṁ padese, tasmiṁ khaṇe sannipātaṭṭhānaṁ sandhāyāha. **Bhūtānī**ti kiñcāpi bhūtasaddo “bhūtasmiṁ pācittiyan”ti evamādīsu[2] vijjamāne. “Bhūtamidanti bhikkhave samanupassathā”ti evamādīsu[3] khandhapañcake. “Cattāro kho bhikkhu mahābhūtā hetū”ti evamādīsu[4] catubbidhe pathavīdhātvādirūpe. “Yo ca kālaghaso bhūto”ti evamādīsu[5] khīṇāsave. “Sabbeva nikkhipissanti, bhūtā loke samussayan”ti evamādīsu[6] sabbasatte. “Bhūtagāmapātabyatāyā”ti evamādīsu[7] rukkhādike. “Bhūtaṁ bhūtato sañjānātī”ti evamādīsu[8] Cātumahārājikānaṁ heṭṭhā sattanikāyaṁ upādāya vattati. Idha pana avisesato amanussesu daṭṭhabbo.

Samāgatānīti sannipatitāni. **Bhummānī**ti bhūmiyaṁ nibbattāni. **Vā**-iti vikappane. Tena yānīdha bhummāni vā bhūtāni samāgatānīti imamekaṁ vikappaṁ katvā puna dutiyavikappaṁ kātuṁ **“yāni va antalikkhe”**ti āha. Antalikkhe vā yāni bhūtāni nibbattāni, tāni sabbāni idha samāgatānīti attho. Ettha ca yāmato yāva akaniṭṭhaṁ, tāva nibbattāni bhūtāni ākāse pātubhūtavimānesu nibbattattā “antalikkhe bhūtānī”ti veditabbāni. Tato heṭṭhā Sineruto pabhuti yāva bhūmiyaṁ rukkhalatādīsu amivatthāni pathaviyañca nibbattāni bhūtāni, tāni sabbāni bhūmiyaṁ bhūmipaṭibaddhesu ca rukkhalatāpabbatādīsu nibbattattā “bhummāni bhūtānī”ti veditabbāni.

1. Aparikkhāya parittāya (Syā), aparikkhatāya parikkhatāya (Ka)
2. Vi 2. 37 piṭṭhe.
3. Ma 1. 326 piṭṭhe.
4. Ma 3. 67 piṭṭhe.
5. Khu 5. 68 piṭṭhe.
6. Dī 2. 129 piṭṭhe.
7. Vi 2. 52 piṭṭhe.
8. Ma 1. 2, 5 piṭṭhesu.

ယာနီဓာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ “ဧတဿ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏန”န္တိ ဝုတ္တတ္တာ **အတ္ထဝဏ္ဏနာ** အာရဗ္ဘတေ။ အပရေ ပန ဝဒန္တိ “အာဒိတော ပဉ္စေဝ ဂါထာ ဘဂဝတာ ဝုတ္တာ၊ သေသာ ပရိတ္တကရဏသမယေ အာနန္ဒတ္ထေရေနာ”တိ။ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ ဟောတု၊ ကိံ နော ဣမာယ ပရိက္ခာယ[၁]၊ သဗ္ဗထာပိ ဧတဿ ရတနသုတ္တဿ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

ယာနီဓ ဘူတာနီတိ ပဌမဂါထာ။ တတ္ထ **ယာနီ**တိ ယာဒိသာနိ အပ္ပေသက္ခာနိ ဝါ မဟေသက္ခာနိ ဝါ။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ ပဒေသေ၊ တသ္မိံ ခဏေ သန္နိပါတဋ္ဌာနံ သန္ဓာယာဟ။ **ဘူတာနီ**တိ ကိဉ္စာပိ ဘူတသဒ္ဒေါ “ဘူတသ္မိံ ပါစိတ္တိယ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၂] ဝိဇ္ဇမာနေ။ “ဘူတမိဒန္တိ ဘိက္ခဝေ သမနုပဿထာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ခန္ဓပဉ္စကေ။ “စတ္တာရော ခေါ ဘိက္ခု မဟာဘူတာ ဟေတူ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] စတုဗ္ဗိဓေ ပထဝီဓာတွာဒိရူပေ။ “ယော စ ကာလဃသော ဘူတော”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] ခီဏာသဝေ။ “သဗ္ဗေဝ နိက္ခိပိဿန္တိ၊ ဘူတာ လောကေ သမုဿယ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၆] သဗ္ဗသတ္တေ။ “ဘူတဂါမပါတဗျတာယာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၇] ရုက္ခာဒိကေ။ “ဘူတံ ဘူတတော သဉ္ဇာနာတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၈] စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဟေဋ္ဌာ သတ္တနိကာယံ ဥပါဒါယ ဝတ္တတိ။ ဣဓ ပန အဝိသေသတော အမနုဿေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သမာဂတာနီတိ သန္နိပတိတာနိ။ **ဘုမ္မာနီ**တိ ဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တာနိ။ **ဝါ**-ဣတိ ဝိကပ္ပနေ။ တေန ယာနီဓ ဘုမ္မာနိ ဝါ ဘူတာနိ သမာဂတာနီတိ ဣမမေကံ ဝိကပ္ပံ ကတွာ ပုန ဒုတိယဝိကပ္ပံ ကာတုံ “**ယာနိ ဝ အန္တလိက္ခေ**”တိ အာဟ။ အန္တလိက္ခေ ဝါ ယာနိ ဘူတာနိ နိဗ္ဗတ္တာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဣဓ သမာဂတာနီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ယာမတော ယာဝ အကနိဋ္ဌံ၊ တာဝ နိဗ္ဗတ္တာနိ ဘူတာနိ အာကာသေ ပါတုဘူတဝိမာနေသု နိဗ္ဗတ္တတ္တာ “အန္တလိက္ခေ ဘူတာနီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တတော ဟေဋ္ဌာ သိနေရုတော ပဘုတိ ယာဝ ဘူမိယံ ရုက္ခလတာဒီသု အမိဝတ္ထာနိ ပထဝိယဉ္စ နိဗ္ဗတ္တာနိ ဘူတာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဘူမိယံ ဘူမိပဋိဗဒ္ဓေသု စ ရုက္ခလတာပဗ္ဗတာဒီသု နိဗ္ဗတ္တတ္တာ “ဘုမ္မာနိ ဘူတာနီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-အပရိက္ခာယ ပရိတ္တာယ (သျာ)၊ အပရိက္ခတာယ ပရိက္ခတာယ (က)
၂-ဝိ ၂-၃၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၃၂၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၃-၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၅-၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒီ ၂-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဝိ ၂-၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၈-မ ၁-၂-၅-ပိဋ္ဌေသု။

Evaṁ Bhagavā sabbāneva amanussabhūtāni “bhummāni vā yāni va antalikkhe”ti dvīhi padehi vikappetvā puna ekena padena pariggahetvā dassetuṁ “**sabbeva bhūtā sumanā bhavantū**”ti āha. **Sabbe**ti anavasesā. **Evā**ti avadhāraṇe, ekampi anapanetvāti adhippāyo. **Bhūtā**ti amanussā. **Sumanā bhavantū**ti sukhitamanā pītisomanassajātā bhavantu. **Athopī**ti kiccantarasanniyojanatthaṁ vākyopādāne nipātadvayaṁ. **Sakkacca suṇantu bhāsitan**ti aṭṭhiṁ katvā[1] manasikatvā sabbaṁ cetasā samannāharitvā dibbasampattilokuttarasukhāvahaṁ mama desanaṁ suṇantu.

Evamettha Bhagavā “yānīdha bhūtāni samāgatānī”ti aniyamitavacanena bhūtāni pariggahetvā puna “bhummāni vā yāni va antalikkhe”ti dvidhā vikappetvā tato “sabbeva bhūtā”ti puna ekajjhaṁ katvā “sumanā bhavantū”ti iminā vacanena āsayasampattiyaṁ niyojento “sakkacca suṇantu bhāsitan”ti payogasampattiyaṁ, tathā yoniso-manasikārasampattiyaṁ paratoghosasampattiyañca, tathā attasammāpaṇidhi-sappurisūpanissayasampattīsu samādhipaññāhetusampattīsu ca niyojento gāthaṁ samāpesi[2].

Tasmā hītigāthāvaṇṇanā

2. **Tasmā hi bhūtā**ti dutiyagāthā. Tattha **tasmā**ti kāraṇavacanaṁ. **Bhūtā**ti āmantanavacanaṁ. **Nisāmethā**ti suṇātha. **Sabbe**ti anavasesā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yasmā tumhe dibbaṭṭhānāni tattha upabhogaparibhogasampadañca pahāya dhammassavanatthaṁ idha samāgatā, na naṭanaccanādidassanatthaṁ[3], tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbeti. Atha vā “sumanā bhavantu, sakkacca suṇantū”ti vacanena tesaṁ sumanabhāvaṁ sakkaccaṁ sotukamyatañca disvā āha “yasmā tumhe sumanabhāvena attasammāpaṇidhiyonisomanasikārāsayasuddhīhi sakkaccaṁ sotukamyatāya sappurisūpanissayaparatoghosapadaṭṭhānato payogasuddhīhi ca yuttā, tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbe”ti. Atha vā

---

1. Aṭṭhikatvā (Sī, Syā) 2. Samādapesi (Ka)
3. Naṭṭanāṭakādidassanatthaṁ (Syā), naṭakādidassanatthaṁ (Ka)

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗာနေဝ အမနုဿဘူတာနိ “ဘုမ္မာနိ ဝါ ယာနိ ဝ အန္တလိက္ခေ”တိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ ဝိကပ္ပေတွာ ပုန ဧကေန ပဒေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဒဿေတုံ “**သဗ္ဗေဝ ဘူတာ သုမနာ ဘဝန္တူ**”တိ အာဟ။ **သဗ္ဗေ**တိ အနဝသေသာ။ **ဧဝါ**တိ အဝဓာရဏေ၊ ဧကမ္ပိ အနပနေတွာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဘူတာ**တိ အမနုဿာ။ **သုမနာ ဘဝန္တူ**တိ သုခိတမနာ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဘဝန္တု။ **အထောပီ**တိ ကိစ္စန္တရသန္နိယောဇနတ္ထံ ဝါကျောပါဒါနေ နိပါတဒွယံ။ **သက္ကစ္စ သုဏန္တု ဘာသိတ**န္တိ အဋ္ဌိံ ကတွာ[1] မနသိကတွာ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိလောကုတ္တရသုခါဝဟံ မမ ဒေသနံ သုဏန္တု။

ဧဝမေတ္ထ ဘဂဝါ “ယာနီဓ ဘူတာနိ သမာဂတာနီ”တိ အနိယမိတဝစနေန ဘူတာနိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပုန “ဘုမ္မာနိ ဝါ ယာနိ ဝ အန္တလိက္ခေ”တိ ဒွိဓာ ဝိကပ္ပေတွာ တတော “သဗ္ဗေဝ ဘူတာ”တိ ပုန ဧကဇ္ဈံ ကတွာ “သုမနာ ဘဝန္တူ”တိ ဣမိနာ ဝစနေန အာသယသမ္ပတ္တိယံ နိယောဇေန္တော “သက္ကစ္စ သုဏန္တု ဘာသိတ”န္တိ ပယောဂသမ္ပတ္တိယံ, တထာ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပတ္တိယံ ပရတောဃောသသမ္ပတ္တိယဉ္စ, တထာ အတ္တသမ္မာပဏိဓိသပ္ပုရိသူပနိဿယသမ္ပတ္တီသု သမာဓိပညာဟေတုသမ္ပတ္တီသု စ နိယောဇေန္တော ဂါထံ သမာပေသိ[2]။

တသ္မာ ဟီတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၂။ **တသ္မာ ဟိ ဘူတာ**တိ ဒုတိယဂါထာ။ တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ကာရဏဝစနံ။ **ဘူတာ**တိ အာမန္တနဝစနံ။ **နိသာမေထာ**တိ သုဏာထ။ **သဗ္ဗေ**တိ အနဝသေသာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယသ္မာ တုမှေ ဒိဗ္ဗဋ္ဌာနာနိ တတ္ထ ဥပဘောဂပရိဘောဂသမ္ပဒဉ္စ ပဟာယ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ ဣဓ သမာဂတာ၊ န နဋနစ္စနာဒိဒဿနတ္ထံ[3]၊ တသ္မာ ဟိ ဘူတာ နိသာမေထ သဗ္ဗေတိ။ အထ ဝါ “သုမနာ ဘဝန္တု၊ သက္ကစ္စ သုဏန္တူ”တိ ဝစနေန တေသံ သုမနဘာဝံ သက္ကစ္စံ သောတုကမျတဉ္စ ဒိသွာ အာဟ “ယသ္မာ တုမှေ သုမနဘာဝေန အတ္တသမ္မာပဏိဓိယောနိသောမနသိကာရာသယသုဒ္ဓီဟိ သက္ကစ္စံ သောတုကမျတာယ သပ္ပုရိသူပနိဿယပရတောဃောသပဒဋ္ဌာနတော ပယောဂသုဒ္ဓီဟိ စ ယုတ္တာ၊ တသ္မာ ဟိ ဘူတာ နိသာမေထ သဗ္ဗေ”တိ။ အထ ဝါ

၁-အဋ္ဌိကတွာ (သီ၊ သျာ) ၂-သမာဒပေသိ (က)
၃-နဋ္ဋနာဋကာဒိဒဿနတ္ထံ (သျာ)၊ နဋကာဒိဒဿနတ္ထံ (က)

yaṁ purimagāthāya ante “bhāsitan”ti vuttaṁ, taṁ kāraṇabhāvena apadisanto āha “yasmā mama bhāsitaṁ nāma atidullabhaṁ aṭṭhakkhaṇa[1]parivajjitassa khaṇassa dullabhattā, anekānisaṁsañca paññākaruṇāguṇena pavattattā, tañcāhaṁ vattukāmo ‘suṇantu bhāsitan’ti avocaṁ, tasmā hi bhūtā nisāmetha sabbe”ti. Idaṁ iminā gāthāpadena vuttaṁ hoti.

Evametaṁ kāraṇaṁ niropento attano bhāsitanisāmane niyojetvā nisāmetabbaṁ vattumāraddho **“mettaṁ karotha mānusiyā pajāyā”**ti. Tassattho—yāyaṁ tīhi upaddavehi upaddutā mānusī pajā, tassā mānusiyā pajāya mettaṁ mittabhāvaṁ hitajjhāsayataṁ paccupaṭṭhapethāti. Keci pana “mānusikaṁ pajan”ti paṭhanti, taṁ bhummatthāsambhavā na yujjati. Yampi aññe atthaṁ vaṇṇayanti, sopi na yujjati. Adhippāyo panettha—nāhaṁ Buddhoti issariyabalena vadāmi, api tu yaṁ tumhākañca imissā ca mānusiyā pajāya hitatthaṁ vadāmi “mettaṁ karotha mānusiyā pajāyā”ti. Ettha ca—

“Ye sattasaṇḍaṁ pathaviṁ vijetvā,
Rājisayo yajamānānupariyagā.
Assamedhaṁ purisamedhaṁ,
Sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ niraggaḷaṁ.

Mettassa cittassa subhāvitassa,
Kalampi te nānubhavanti soḷasiṁ.

Ekampi ce pāṇamaduṭṭhacitto,
Mettāyati kusalo[2] tena hoti.
Sabbe ca pāṇe manasānukampī,
Pahūtamariyo pakaroti puññan”ti[3]—

Evamādīnaṁ suttānaṁ ekādasānisaṁsānañca vasena ye mettaṁ karonti, etesaṁ mettā hitāti veditabbā.

“Devatānukampito poso,
Sadā bhadrāni passatī”ti[4]—

1. Sabbākkhaṇa (Sī, Syā)
2. Kusalī (Sī, Syā)
3. Khu 1. 209; Aṁ 3. 2 piṭṭhesu.
4. Khu 1. 188; Vi 3. 324 piṭṭhesu.

ယံ ပုရိမဂါထာယ အန္တေ “ဘာသိတ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကာရဏဘာဝေန အပဒိသန္တော အာဟ “ယသ္မာ မမ ဘာသိတံ နာမ အတိဒုလ္လဘံ အဋ္ဌက္ခဏ[၁]ပရိဝဇ္ဇိတဿ ခဏဿ ဒုလ္လဘတ္တာ, အနေကာနိသံသဉ္စ ပညာကရုဏာဂုဏေန ပဝတ္တတ္တာ၊ တဉ္စာဟံ ဝတ္တုကာမော ‘သုဏန္တု ဘာသိတ’န္တိ အဝေါစံ၊ တသ္မာ ဟိ ဘူတာ နိသာမေထ သဗ္ဗေ”တိ။ ဣဒံ ဣမိနာ ဂါထာပဒေန ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဧဝမေတံ ကာရဏံ နိရောပေန္တော အတ္တနော ဘာသိတနိသာမနေ နိယောဇေတွာ နိသာမေတဗ္ဗံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **“မေတ္တံ ကရောထ မာနုသိယာ ပဇာယာ”**တိ။ တဿတ္ထော—ယာယံ တီဟိ ဥပဒ္ဒဝေဟိ ဥပဒ္ဒုတာ မာနုသီ ပဇာ၊ တဿာ မာနုသိယာ ပဇာယ မေတ္တံ မိတ္တဘာဝံ ဟိတဇ္ဈာသယတံ ပစ္စုပဋ္ဌပေထာတိ။ ကေစိ ပန “မာနုသိကံ ပဇ”န္တိ ပဌန္တိ၊ တံ ဘုမ္မတ္ထာသမ္ဘဝါ န ယုဇ္ဇတိ။ ယမ္ပိ အညေ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ သောပိ န ယုဇ္ဇတိ။ အဓိပ္ပါယော ပနေတ္ထ—နာဟံ ဗုဒ္ဓေါတိ ဣဿရိယဗလေန ဝဒါမိ၊ အပိ တု ယံ တုမှာကဉ္စ ဣမိဿာ စ မာနုသိယာ ပဇာယ ဟိတတ္ထံ ဝဒါမိ “မေတ္တံ ကရောထ မာနုသိယာ ပဇာယာ”တိ။ ဧတ္ထ စ—

“ယေ သတ္တသဏ္ဍံ ပထဝိံ ဝိဇေတွာ၊
ရာဇိသယော ယဇမာနာနုပရိယဂါ။
အဿမေဓံ ပုရိသမေဓံ၊
သမ္မာပါသံ ဝါဇပေယျံ နိရဂ္ဂဠံ။

မေတ္တဿ စိတ္တဿ သုဘာဝိတဿ၊
ကလမ္ပိ တေ နာနုဘဝန္တိ သောဠသိံ။

ဧကမ္ပိ စေ ပါဏမဒုဋ္ဌစိတ္တော၊
မေတ္တာယတိ ကုသလော[၂] တေန ဟောတိ။
သဗ္ဗေ စ ပါဏေ မနသာနုကမ္ပီ၊
ပဟူတမရိယော ပကရောတိ ပုည”န္တိ[၃]—

ဧဝမာဒီနံ သုတ္တာနံ ဧကာဒသာနိသံသာနဉ္စ ဝသေန ယေ မေတ္တံ ကရောန္တိ၊ ဧတေသံ မေတ္တာ ဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

“ဒေဝတာနုကမ္ပိတော ပေါသော၊
သဒါ ဘဒြာနိ ပဿတီ”တိ[၄]—

၁-သဗ္ဗာက္ခဏ (သီ၊ သျာ)
၂-ကုသလီ (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၁-၂၀၉၊ အံ ၃-၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၁-၁၈၈၊ ဝိ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌေသု။

evamādīnaṁ suttānaṁ vasena yesu kayirati, tesampi hitāti veditabbā.

Evaṁ ubhayesampi hitabhāvaṁ dassento "mettaṁ karotha mānusiyā"ti vatvā idāni upakārampi dassento āha **"divā ca ratto ca haranti ye baliṁ, tasmā hi ne rakkhatha appamattā**"ti. Tassattho—ye manussā cittakammakaṭṭhakammādīhipi devatā katvā cetiyarukkhādīni ca upasaṅkamitvā devatā uddissa divā baliṁ karonti, kālapakkhādīsu ca rattiṁ baliṁ karonti, salākabhattādīni vā datvā ārakkhadevatā upādāya yāva brahmadevatānaṁ pattidānaniyyātanena divā baliṁ karonti, chattāropana-dīpamālāya sabbarattikadhammassavanādīni kārāpetvā pattidānaniyyātanena ca rattiṁ baliṁ karonti, te kathaṁ na rakkhitabbā. Yato evaṁ divā ca ratto ca tumhe uddissa karonti ye baliṁ, **tasmā hi ne rakkhatha**, tasmā balikammakaraṇāpi te manusse rakkhatha gopayatha, ahitaṁ nesaṁ apanetha, hitaṁ upanetha appamattā hutvā taṁ kataññubhāvaṁ hadaye katvā niccamanussarantāti.

Yaṁkiñcītigāthāvaṇṇanā

3. Evaṁ devatāsu manussānaṁ upakārakabhāvaṁ dassetvā tesaṁ upaddavavūpasamanatthaṁ Buddhādiguṇappakāsanena ca devamanussānaṁ dhammassavanatthaṁ **"yaṁkiñci vittan**"ti-ādinā nayena saccavacanaṁ payuñjitumāraddho. Tattha **yaṁkiñcīti** aniyamitavasena anavasesaṁ pariyādiyati yaṁkiñci tattha tattha vohārūpagaṁ. **Vittan**ti dhanaṁ. Tañhi vittiṁ janetīti vittaṁ. **Idha vā**ti manussalokaṁ niddisati. **Huraṁ vā**ti tato paraṁ avasesalokaṁ, tena ca ṭhapetvā manusse sabbalokaggahaṇe patte "saggesu vā"ti parato vuttattā ṭhapetvā manusse ca sagge ca avasesānaṁ nāgasupaṇṇādīnaṁ gahaṇaṁ veditabbaṁ.

Evaṁ imehi dvīhi padehi yaṁ manussānaṁ vohārūpagaṁ alaṅkārapari-bhogūpagañca jātarūparajatamuttāmaṇiveḷuriyapavāḷalohitaṅkamasāragallādikaṁ, yañca muttāmaṇivālukatthatāya bhūmiyā ratanamayavimānesu anekayojanasatavitthatesu bhavanesu uppannānaṁ nāgasupaṇṇādīnaṁ vittaṁ, taṁ niddiṭṭhaṁ hoti. **Saggesu vā**ti kāmāvacararūpāvacaradevalokesu.

ဧဝမာဒီနံ သုတ္တာနံ ဝသေန ယေသု ကယိရတိ၊ တေသမ္ပိ ဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ဥဘယေသမ္ပိ ဟိတဘာဝံ ဒဿေန္တော "မေတ္တံ ကရောထ မာနုသိယာ"တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ဥပကာရမ္ပိ ဒဿေန္တော အာဟ "**ဒိဝါ စ ရတ္တော စ ဟရန္တိ ယေ ဗလိံ၊ တသ္မာ ဟိ နေ ရက္ခထ အပ္ပမတ္တာ**"တိ။ တဿတ္ထော— ယေ မနုဿာ စိတ္တကမ္မကဋ္ဌကမ္မာဒီဟိပိ ဒေဝတာ ကတွာ စေတိယရုက္ခာဒီနိ စ ဥပသင်္ကမိတွာ ဒေဝတာ ဥဒ္ဒိဿ ဒိဝါ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ ကာလပက္ခာဒီသု စ ရတ္တိံ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ သလာကဘတ္တာဒီနိ ဝါ ဒတွာ အာရက္ခဒေဝတာ ဥပါဒါယ ယာဝ ဗြဟ္မဒေဝတာနံ ပတ္တိဒါနနိယျာတနေန ဒိဝါ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ ဆတ္တာရောပန- ဒီပမာလာယ သဗ္ဗရတ္တိကဓမ္မဿဝနာဒီနိ ကာရာပေတွာ ပတ္တိဒါနနိယျာတနေန စ ရတ္တိံ ဗလိံ ကရောန္တိ၊ တေ ကထံ န ရက္ခိတဗ္ဗာ။ ယတော ဧဝံ ဒိဝါ စ ရတ္တော စ တုမှေ ဥဒ္ဒိဿ ကရောန္တိ ယေ ဗလိံ၊ **တသ္မာ ဟိ နေ ရက္ခထ၊** တသ္မာ ဗလိကမ္မကရဏာပိ တေ မနုဿေ ရက္ခထ ဂေါပယထ၊ အဟိတံ နေသံ အပနေထ၊ ဟိတံ ဥပနေထ အပ္ပမတ္တာ ဟုတွာ တံ ကတညုဘာဝံ ဟဒယေ ကတွာ နိစ္စမနုဿရန္တာတိ။

ယံကိဉ္စိတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၃။ ဧဝံ ဒေဝတာသု မနုဿာနံ ဥပကာရကဘာဝံ ဒဿေတွာ တေသံ ဥပဒ္ဒဝဝူပသမနတ္ထံ ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏပ္ပကာသနေန စ ဒေဝမနုဿာနံ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ "**ယံကိဉ္စိ ဝိတ္တ**"န္တိအာဒိနာ နယေန သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇိတုမာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ **ယံကိဉ္စီ**တိ အနိယမိတဝသေန အနဝသေသံ ပရိယာဒိယတိ ယံကိဉ္စိ တတ္ထ တတ္ထ ဝေါဟာရူပဂံ။ **ဝိတ္တ**န္တိ ဓနံ။ တဉှိ ဝိတ္တိံ ဇနေတီတိ ဝိတ္တံ။ **ဣဓ ဝါ**တိ မနုဿလောကံ နိဒ္ဒိသတိ။ **ဟုရံ ဝါ**တိ တတော ပရံ အဝသေသလောကံ၊ တေန စ ဌပေတွာ မနုဿေ သဗ္ဗလောကဂ္ဂဟဏေ ပတ္တေ "သဂ္ဂေသု ဝါ"တိ ပရတော ဝုတ္တတ္တာ ဌပေတွာ မနုဿေ စ သဂ္ဂေ စ အဝသေသာနံ နာဂသုပဏ္ဏာဒီနံ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ ယံ မနုဿာနံ ဝေါဟာရူပဂံ အလင်္ကာရပရိ- ဘောဂူပဂဉ္စ ဇာတရူပရဇတမုတ္တာမဏိဝေဠုရိယပဝါဠလောဟိတင်္ကမသာရ- ဂလ္လာဒိကံ၊ ယဉ္စ မုတ္တာမဏိဝါလုကတ္ထတာယ ဘူမိယာ ရတနမယဝိမာနေသု အနေကယောဇနသတဝိတ္ထတေသု ဘဝနေသု ဥပ္ပန္နာနံ နာဂသုပဏ္ဏာဒီနံ ဝိတ္တံ၊ တံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။ **သဂ္ဂေသု ဝါ**တိ ကာမာဝစရရူပါဝစရဒေဝလောကေသု။

Te hi sobhanena kammena ajīyantīti[1] saggā. Suṭṭhu[2] aggātipi saggā. **Yan**ti yaṁ sasāmikaṁ vā asāmikaṁ vā. **Ratanan**ti ratiṁ nayati vahati janayati vaḍḍhetīti ratanaṁ. Yaṁkiñci cittīkataṁ mahagghaṁ atulaṁ dullabhadassanaṁ anomasattaparibhogañca, tassetaṁ adhivacanaṁ. Yathāha—

> "Cittīkataṁ mahagghañca, atulaṁ dullabhadassanaṁ.
> Anomasattaparibhogaṁ, ratanaṁ tena vuccatī"ti.

Paṇītanti uttamaṁ seṭṭhaṁ atappakaṁ. Evaṁ iminā gāthāpadena yaṁ saggesu anekayojanasatappamāṇasabbaratanamayavimānasudhammavejayantappabhutīsu sasāmikaṁ, yañca Buddhuppādavirahena apāyameva paripūrentesu sattesu suññavimānappaṭibaddhaṁ asāmikaṁ, yaṁ vā panaññampi pathavimahāsamuddahimavantādinissitamasāmikaṁ ratanaṁ, taṁ niddiṭṭhaṁ hoti.

Na no samaṁ atthi Tathāgatenāti **na**-iti paṭisedhe. **No**-iti avadhāraṇe. **Saman**ti tulyaṁ. **Atthī**ti vijjati. **Tathāgatenā**ti Buddhena. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yaṁ etaṁ vittañca ratanañca pakāsitaṁ, ettha ekampi Buddharatanena sadisaṁ ratanaṁ nevatthi. Yampi hi taṁ **cittīkataṭṭhena ratanaṁ**, seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa cakkaratanaṁ maṇiratanañca, yamhi uppanne mahājano na aññattha cittīkāraṁ karoti, na koci pupphagandhādīni gahetvā yakkhaṭṭhānaṁ vā bhūtaṭṭhānaṁ vā gacchati, sabbopi jano cakkaratanamaṇiratanameva cittīkāraṁ karoti pūjeti, taṁ taṁ varaṁ pattheti, patthitapatthitañcassa ekaccaṁ samijjhati, tampi ratanaṁ Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi cittīkataṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgate hi uppanne ye keci mahesakkhā devamanussā na te aññatra cittīkāraṁ karonti, na kañci aññaṁ pūjenti. Tathā hi brahmā Sahampati Sinerumattena ratanadāmena Tathāgataṁ pūjesi, yathābalañca aññe devā manussā ca Bimbisārakosalarāja-anāthapiṇḍikādayo. Parinibbutampi Bhagavantaṁ uddissa channavutikoṭidhanaṁ vissajjetvā Asokamahārājā sakalajambudīpe caturāsīti vihārasahassāni patiṭṭhāpesi, ko pana vādo aññesaṁ cittīkārānaṁ. Apica kassaññassa parinibbutassāpi jātibodhidhammacakkappavattanaparinibbānaṭṭhānāni paṭimācetiyādīni vā uddissa evaṁ cittīkāragarukāro pavattati yathā Bhagavato. Evaṁcittīkataṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

1. Irīyanti gammantīti (Sī, Syā) 2. Suṭṭhu vā (Sī, Syā)

တေ ဟိ သောဘနေန ကမ္မေန အဇီယန္တီတိ[1] သဂ္ဂါ။ သုဋ္ဌု[2] အဂ္ဂါတိပိ သဂ္ဂါ။ **ယန္တိ** ယံ သသာမိကံ ဝါ အသာမိကံ ဝါ။ **ရတနန္တိ** ရတိံ နယတိ ဝဟတိ ဇနယတိ ဝဍ္ဎေတီတိ ရတနံ။ ယံကိဉ္စိ စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃံ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ အနောမသတ္တပရိဘောဂဉ္စ၊ တဿေတံ အဓိဝစနံ။ ယထာဟ—

> "စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ၊ အတုလံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။
> အနောမသတ္တပရိဘောဂံ၊ ရတနံ တေန ဝုစ္စတီ"တိ။

ပဏီတန္တိ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ အတပ္ပကံ။ ဧဝံ ဣမိနာ ဂါထာပဒေန ယံ သဂ္ဂေသု အနေကယောဇနသတပ္ပမာဏသဗ္ဗရတနမယဝိမာနသုဓမ္မဝေဇယန္တပ္ပဘုတီသု သသာမိကံ၊ ယဉ္စ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒဝိရဟေန အပါယမေဝ ပရိပူရေန္တေသု သတ္တေသု သုညဝိမာနပ္ပဋိဗဒ္ဓံ အသာမိကံ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ပထဝိမဟာသမုဒ္ဒဟိမဝန္တာဒိနိဿိတမသာမိကံ ရတနံ၊ တံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။

န နော သမံ အတ္ထိ တထာဂတေနာတိ န-ဣတိ ပဋိသေဓေ။ **နော**-ဣတိ အဝဓာရဏေ။ **သမန္တိ** တုလျံ။ **အတ္ထီ**တိ ဝိဇ္ဇတိ။ **တထာဂတေနာ**တိ ဗုဒ္ဓေန။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယံ ဧတံ ဝိတ္တဉ္စ ရတနဉ္စ ပကာသိတံ၊ ဧတ္ထ ဧကမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သဒိသံ ရတနံ နေဝတ္ထိ။ ယမ္ပိ ဟိ တံ **စိတ္တီကတဋ္ဌေန ရတနံ**၊ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စက္ကရတနံ မဏိရတနဉ္စ၊ ယမှိ ဥပ္ပန္နေ မဟာဇနော န အညတ္ထ စိတ္တီကာရံ ကရောတိ၊ န ကောစိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီနိ ဂဟေတွာ ယက္ခဋ္ဌာနံ ဝါ ဘူတဋ္ဌာနံ ဝါ ဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗောပိ ဇနော စက္ကရတနမဏိရတနမေဝ စိတ္တီကာရံ ကရောတိ ပူဇေတိ၊ တံ တံ ဝရံ ပတ္ထေတိ၊ ပတ္ထိတပတ္ထိတဉ္စဿ ဧကစ္စံ သမိဇ္ဈတိ၊ တမ္ပိ ရတနံ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ စိတ္တီကတဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတေ ဟိ ဥပ္ပန္နေ ယေ ကေစိ မဟေသက္ခာ ဒေဝမနုဿာ န တေ အညတြ စိတ္တီကာရံ ကရောန္တိ၊ န ကဉ္စိ အညံ ပူဇေန္တိ။ တထာ ဟိ ဗြဟ္မာ သဟံပတိ သိနေရုမတ္တေန ရတနဒါမေန တထာဂတံ ပူဇေသိ၊ ယထာဗလဉ္စ အညေ ဒေဝါ မနုဿာ စ ဗိမ္ဗိသာရကောသလရာဇအနာထပိဏ္ဍိကာဒယော။ ပရိနိဗ္ဗုတမ္ပိ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဆန္နဝုတိကောဋိဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အသောကမဟာရာဇာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ စတုရာသီတိ ဝိဟာရသဟဿာနိ ပတိဋ္ဌာပေသိ၊ ကော ပန ဝါဒေါ အညေသံ စိတ္တီကာရာနံ။ အပိစ ကဿညဿ ပရိနိဗ္ဗုတဿာပိ ဇာတိဗောဓိဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိနိဗ္ဗာနဋ္ဌာနာနိ ပဋိမာစေတိယာဒီနိ ဝါ ဥဒ္ဒိဿ ဧဝံ စိတ္တီကာရဂရုကာရော ပဝတ္တတိ ယထာ ဘဂဝတော။ ဧဝံစိတ္တီကတဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

၁-ဣရီယန္တိ ဂမ္မန္တီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သုဋ္ဌု ဝါ (သီ၊ သျာ)

Tathā yampi taṁ **mahagghaṭṭhena ratanaṁ**. Seyyathidaṁ? Kāsikaṁ vatthaṁ. Yathāha “jiṇṇampi bhikkhave Kāsikaṁ vatthaṁ vaṇṇavantañceva hoti sukhasamphassañca mahagghañcā”ti[1], tampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi mahagghaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgato hi yesaṁ paṁsukampi[2] paṭiggaṇhāti, tesaṁ taṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ seyyathāpi Asokarañño, idamassa mahagghatāya. Evaṁ mahagghatāvacanena cettha dosābhāvasādhakaṁ idhaṁ suttapadaṁ veditabbaṁ—

> “Yesaṁ kho pana so paṭiggaṇhāti cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccaya-bhesajjaparikkhāraṁ, tesaṁ taṁ mahapphalaṁ hoti mahānisaṁsaṁ. Idamassa mahagghatāya vadāmi. Seyyathāpi taṁ bhikkhave kāsikaṁ vatthaṁ mahagghaṁ, tathūpamāhaṁ bhikkhave imaṁ puggalaṁ vadāmī”ti[3].

Evaṁ mahagghaṭṭhenapi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **atulaṭṭhena ratanaṁ**. Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa **cakkaratanaṁ** uppajjati indanīlamaṇimayanābhi sattaratanamayasahassāraṁ pavāḷamayanemi rattasuvaṇṇamayasandhi, yassa dasannaṁ dasannaṁ arānamupari ekaṁ muṇḍāraṁ[4] hoti vātaṁ gahetvā saddakaraṇatthaṁ, yena kato saddo sukusalappatāḷitapañcaṅgikatūriyasaddo viya hoti, yassa nābhiyā ubhosu passesu[5] dve sīhamukhāni honti, abbhantaraṁ sakaṭacakkasseva susiraṁ. Tassa kattā vā kāretā vā natthi, kammapaccayenaututo samuṭṭhāti. Yaṁ rājā dasavidhaṁ cakkavattivattaṁ pūretvā tadahuposathe puṇṇamadivase sīsaṁnhāto uposathiko uparipāsādavaragato sīlāni sodhento nisinno puṇṇacandaṁ viya sūriyaṁ viya ca uṭṭhentaṁ passati, yassa dvādasayojanato saddo suyyati, yojanato vaṇṇo dissati, yaṁ mahājanena “dutiyo maññe cando sūriyo vā uṭṭhito”ti ativiya kotūhalajātena dissamānaṁ nagarassa upari āgantvā rañño antepurassa pācīnapasse nāti-uccaṁ nātinīcaṁ hutvā mahājanassa gandhapupphādīhi pūjetuṁ yuttaṭṭhāne akkhāhataṁ viya tiṭṭhati.

---

1. Aṁ 1. 250 piṭṭhe. 2. Paṁsukūlampi (Sī, Syā) 3. Aṁ 1. 250 piṭṭhe.
4. Muddhāraṁ (Sī) 5. Ubhatopasse (Sī, Ka)

တထာ ယမ္ပိ တံ **မဟဂ္ဃဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ကာသိကံ ဝတ္ထံ။ ယထာဟ "ဇိဏ္ဏမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ကာသိကံ ဝတ္ထံ ဝဏ္ဏဝန္တဉ္စေဝ ဟောတိ သုခသမ္ဖဿဉ္စ မဟဂ္ဃဉ္စာ"တိ[၁]၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ မဟဂ္ဃဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတော ဟိ ယေသံ ပံသုကမ္ပိ[၂] ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ တေသံ တံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ သေယျထာပိ အသောကရညော၊ ဣဒမဿ မဟဂ္ဃတာယ။ ဧဝံ မဟဂ္ဃတာဝစနေန စေတ္ထ ဒေါသာဘာဝသာဓကံ ဣဒံ သုတ္တပဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—

> "ယေသံ ခေါ ပန သော ပဋိဂ္ဂဏှာတိ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ၊ တေသံ တံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ။ ဣဒမဿ မဟဂ္ဃတာယ ဝဒါမိ။ သေယျထာပိ တံ ဘိက္ခဝေ ကာသိကံ ဝတ္ထံ မဟဂ္ဃံ၊ တထူပမာဟံ ဘိက္ခဝေ ဣမံ ပုဂ္ဂလံ ဝဒါမီ"တိ[၃]။

ဧဝံ မဟဂ္ဃဋ္ဌေနပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **အတုလဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ **စက္ကရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဣန္ဒနီလမဏိမယနာဘိ သတ္တရတနမယသဟဿာရံ ပဝါဠမယနေမိ ရတ္တသုဝဏ္ဏမယသန္ဓိ၊ ယဿ ဒသန္နံ ဒသန္နံ အရာနမုပရိ ဧကံ မုဏ္ဍာရံ[၄] ဟောတိ ဝါတံ ဂဟေတွာ သဒ္ဒကရဏတ္ထံ၊ ယေန ကတော သဒ္ဒေါ သုကုသလပ္ပတာဠိတပဉ္စင်္ဂိကတူရိယသဒ္ဒေါ ဝိယ ဟောတိ၊ ယဿ နာဘိယာ ဥဘောသု ပဿေသု[၅] ဒွေ သီဟမုခါနိ ဟောန္တိ၊ အဗ္ဘန္တရံ သကဋစက္ကဿေဝ သုသိရံ။ တဿ ကတ္တာ ဝါ ကာရေတာ ဝါ နတ္ထိ၊ ကမ္မပစ္စယေန ဥတုတော သမုဋ္ဌာတိ။ ယံ ရာဇာ ဒသဝိဓံ စက္ကဝတ္တိဝတ္တံ ပူရေတွာ တဒဟုပေါသထေ ပုဏ္ဏမဒိဝသေ သီသံနှာတော ဥပေါသထိကော ဥပရိပါသာဒဝရဂတော သီလာနိ သောဓေန္တော နိသိန္နော ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ သူရိယံ ဝိယ စ ဥဋ္ဌေန္တံ ပဿတိ၊ ယဿ ဒွါဒသယောဇနတော သဒ္ဒေါ သုယျတိ၊ ယောဇနတော ဝဏ္ဏော ဒိဿတိ၊ ယံ မဟာဇနေန "ဒုတိယော မညေ စန္ဒော သူရိယော ဝါ ဥဋ္ဌိတော"တိ အတိဝိယ ကောတူဟလဇာတေန ဒိဿမာနံ နဂရဿ ဥပရိ အာဂန္တွာ ရညော အန္တေပုရဿ ပါစီနပဿေ နာတိဥစ္စံ နာတိနီစံ ဟုတွာ မဟာဇနဿ ဂန္ဓပုပ္ဖါဒီဟိ ပူဇေတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ အက္ခာဟတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။

၁-အံ ၁-၂၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပံသုကူလမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၃-အံ ၁-၂၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-မုဒ္ဓါရံ (သီ) ၅-ဥဘတောပဿေ (သီ၊ က)

Tadeva anubandhamānaṁ **hatthiratanaṁ** uppajjati, sabbaseto rattapādo sattappatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo uposathakulā vā chaddantakulā vā āgacchati, uposathakulā ca āgacchanto[1] sabbajeṭṭho āgacchati, chaddantakulā sabbakaniṭṭho sikkhitasikkho damathūpeto, so[2] dvādasayojanaṁ parisaṁ gahetvā sakalajambudīpaṁ anusaṁyāyitvā purepātarāsameva sakaṁ rājadhāniṁ āgacchati.

Tampi anubandhamānaṁ **assaratanaṁ** uppajjati, sabbaseto rattapādo kāḷasīso muñjakeso valāhakassarājakulā āgacchati. Sesamettha hatthiratanasadisameva.

Tampi anubandhamānaṁ **maṇiratanaṁ** uppajjati, so hoti maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato āyāmato cakkanābhisadiso, vepullapabbatā āgacchati, so caturaṅgasamannāgatepi andhakāre rañño dhajaggaṁ gato yojanaṁ obhāseti, yassobhāsena manussā "divā"ti maññamānā kammante payojenti, antamaso kunthakipillikaṁ upādāya passanti.

Tampi anubandhamānaṁ **itthiratanaṁ** uppajjati, pakati-aggamahesī vā hoti, uttarakuruto vā āgacchati maddarājakulato vā, atidīghatādichadosavivajjitā atikkantā mānusavaṇṇaṁ appattā dibbavaṇṇaṁ, yassā rañño sītakāle uṇhāni gattāni honti, uṇhakāle sītāni, satadhā phoṭita[3]tūlapicuno viya samphasso hoti, kāyato candanagandho vāyati, mukhato uppalagandho, pubbuṭṭhāyinitādi-anekaguṇasamannāgatā ca hoti.

Tampi anubandhamānaṁ **gahapatiratanaṁ** uppajjati rañño pakatikammakāro seṭṭhi[4], yassa cakkaratane uppannamatte dibbaṁ cakkhu[5] pātubhavati, yena samantato[6] yojanamatte nidhiṁ passati asāmikampi sasāmikampi, so rājānaṁ upasaṅkamitvā pavāreti "appossukko tvaṁ deva hoti, ahaṁ te dhanena dhanakaraṇīyaṁ karissāmī"ti.

1. Āgacchanto hi (Sī)
2. Yo (Ka)
3. Pothita (Ka)
4. Seṭṭhī (Syā)
5. Cakkhuṁ (Sī, Syā)
6. Yena samannāgato samantato (Syā)

တဒေဝ အနုဗန္ဓမာနံ **ဟတ္ထိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗသေတော ရတ္တပါဒေါ သတ္တပ္ပတိဋ္ဌော ဣဒ္ဓိမာ ဝေဟာသင်္ဂမော ဥပေါသထကုလာ ဝါ ဆဒ္ဒန္တကုလာ ဝါ အာဂစ္ဆတိ၊ ဥပေါသထကုလာ စ အာဂစ္ဆန္တော[၁] သဗ္ဗဇေဋ္ဌော အာဂစ္ဆတိ၊ ဆဒ္ဒန္တကုလာ သဗ္ဗကနိဋ္ဌော သိက္ခိတသိက္ခော ဒမထူပေတော၊ သော[၂] ဒွါဒသယောဇနံ ပရိသံ ဂဟေတွာ သကလဇမ္ဗုဒီပံ အနုသံယာယိတွာ ပုရေပါတရာသမေဝ သကံ ရာဇဓာနိံ အာဂစ္ဆတိ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **အဿရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗသေတော ရတ္တပါဒေါ ကာဠသီသော မုဉ္ဇကေသော ဝလာဟကဿရာဇကုလာ အာဂစ္ဆတိ။ သေသမေတ္ထ ဟတ္ထိရတနသဒိသမေဝ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **မဏိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော ဟောတိ မဏိ ဝေဠုရိယော သုဘော ဇာတိမာ အဋ္ဌံသော သုပရိကမ္မကတော အာယာမတော စက္ကနာဘိသဒိသော၊ ဝေပုလ္လပဗ္ဗတာ အာဂစ္ဆတိ၊ သော စတုရင်္ဂသမန္နာဂတေပိ အန္ဓကာရေ ရညော ဓဇဂ္ဂံ ဂတော ယောဇနံ ဩဘာသေတိ၊ ယဿောဘာသေန မနုဿာ "ဒိဝါ"တိ မညမာနာ ကမ္မန္တေ ပယောဇေန္တိ၊ အန္တမသော ကုန္ထကိပိလ္လိကံ ဥပါဒါယ ပဿန္တိ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **ဣတ္ထိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ပကတိအဂ္ဂမဟေသီ ဝါ ဟောတိ၊ ဥတ္တရကုရုတော ဝါ အာဂစ္ဆတိ မဒ္ဒရာဇကုလတော ဝါ၊ အတိဒီဃတာဒိဆဒေါသဝိဝဇ္ဇိတာ အတိက္ကန္တာ မာနုသဝဏ္ဏံ အပ္ပတ္တာ ဒိဗ္ဗဝဏ္ဏံ၊ ယဿာ ရညော သီတကာလေ ဥဏှာနိ ဂတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ ဥဏှကာလေ သီတာနိ၊ သတဓာ ဖောဋိတ[၃]တူလပိစုနော ဝိယ သမ္ဖဿော ဟောတိ၊ ကာယတော စန္ဒနဂန္ဓော ဝါယတိ၊ မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော၊ ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယိနိတာဒိအနေကဂုဏသမန္နာဂတာ စ ဟောတိ။

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **ဂဟပတိရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရညော ပကတိကမ္မကာရော သေဋ္ဌိ[၄]၊ ယဿ စက္ကရတနေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ ဒိဗ္ဗံ စက္ခု[၅] ပါတုဘဝတိ၊ ယေန သမန္တတော[၆] ယောဇနမတ္တေ နိဓိံ ပဿတိ အသာမိကမ္ပိ သသာမိကမ္ပိ၊ သော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဝါရေတိ "အပ္ပေါဿုက္ကော တွံ ဒေဝ ဟောဟိ၊ အဟံ တေ ဓနေန ဓနကရဏီယံ ကရိဿာမီ"တိ။

၁-အာဂစ္ဆန္တော ဟိ (သီ)
၂-ယော (က)
၃-ပေါထိတ (က)
၄-သေဋ္ဌီ (သျာ)
၅-စက္ခုံ (သီ၊ သျာ)
၆-ယေန သမန္နာဂတော သမန္တတော (သျာ)

Tampi anubandhamānaṁ **pariṇāyakaratanaṁ** uppajjati rañño pakatijeṭṭhaputto, cakkaratane uppannamatte atirekapaññāveyyattiyena samannāgato hoti, dvādasayojanāya parisāya cetasā cittaṁ parijānitvā niggahapaggahasamattho hoti, so rājānaṁ upasaṅkamitvā pavāreti “appossukko tvaṁ deva hoti, ahaṁ te rajjaṁ anusāsissāmī”ti. Yaṁ vā panaññampi evarūpaṁ atulaṭṭhena ratanaṁ, yassa na sakkā tulayitvā tīrayitvā aggho kātuṁ “sataṁ vā sahassaṁ vā agghati koṭiṁ vā”ti. Tattha ekaratanampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi atulaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgato hi na sakkā sīlato vā samādhito vā paññādīnaṁ vā aññatarato kenaci tulayitvā tīrayitvā “ettakaguṇo vā iminā samo vā sappaṭibhāgo vā”ti paricchindituṁ. Evaṁ atulaṭṭhenapi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **dullabhadassanaṭṭhena ratanaṁ**, seyyathidaṁ[1] dullabhapātubhāvo[2] rājā cakkavatti, cakkādīni ca tassa ratanāni, tampi Buddharatanena samaṁ natthi. Yadi hi dullabhadassanaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ, kuto cakkavatti-ādīnaṁ ratanattaṁ. Tāni hi[3] ekasmiṁyeva kappe anekāni uppajjanti. Yasmā pana asaṅkhyeyyepi kappe Tathāgatasuñño loko hoti, tasmā Tathāgatova kadāci karahaci uppajjanato dullabhadassano. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā parinibbānasamaye—

> “Devatā Ānanda ujjhāyanti ‘dūrā ca vatamha āgatā Tathāgataṁ dassanāya, kadāci karahaci Tathāgatā loke uppajjanti Arahanto Sammāsambuddhā, ajjeva rattiyā pacchime yāme Tathāgatassa parinibbānaṁ bhavissati, ayañca mahesakkho bhikkhu Bhagavato purato ṭhito ovārento, na mayaṁ labhāma pacchime kāle Tathāgataṁ dassanāyā’ti”[4].

Evaṁ dullabhadassanaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Tathā yampi taṁ **anomasattaparibhogaṭṭhena ratanaṁ**. Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa cakkaratanādi. Tañhi koṭisatasahassadhanānampi

1. Seyyathāpi (Sī, Ka)
2. Dullabhapātubhāvato (Sī)
3. Yāni (Sī, Syā)
4. Dī 2. 115 piṭṭhe.

တမ္ပိ အနုဗန္ဓမာနံ **ပရိဏာယကရတနံ** ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရညော ပကတိဇေဋ္ဌပုတ္တော၊ စက္ကရတနေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ အတိရေကပညာဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ ဒွါဒသယောဇနာယ ပရိသာယ စေတသာ စိတ္တံ ပရိဇာနိတွာ နိဂ္ဂဟပဂ္ဂဟသမတ္ထော ဟောတိ၊ သော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဝါရေတိ “အပ္ပေါဿုက္ကော တွံ ဒေဝ ဟောဟိ၊ အဟံ တေ ရဇ္ဇံ အနုသာသိဿာမီ”တိ။ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ အတုလဋ္ဌေန ရတနံ၊ ယဿ န သက္ကာ တုလယိတွာ တီရယိတွာ အဂ္ဃော ကာတုံ “သတံ ဝါ သဟဿံ ဝါ အဂ္ဃတိ ကောဋိံ ဝါ”တိ။ တတ္ထ ဧကရတနမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ အတုလဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတော ဟိ န သက္ကာ သီလတော ဝါ သမာဓိတော ဝါ ပညာဒီနံ ဝါ အညတရတော ကေနစိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ “ဧတ္တကဂုဏော ဝါ ဣမိနာ သမော ဝါ သပ္ပဋိဘာဂေါ ဝါ”တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ။ ဧဝံ အတုလဋ္ဌေနပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေန ရတနံ**၊ သေယျထိဒံ[၁] ဒုလ္လဘပါတုဘာဝေါ[၂] ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ၊ စက္ကာဒီနိ စ တဿ ရတနာနိ၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ၊ ကုတော စက္ကဝတ္တိအာဒီနံ ရတနတ္တံ။ တာနိ ဟိ[၃] ဧကသ္မိံယေဝ ကပ္ပေ အနေကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယသ္မာ ပန အသင်္ချေယျေပိ ကပ္ပေ တထာဂတသုညော လောကော ဟောတိ၊ တသ္မာ တထာဂတောဝ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဒုလ္လဘဒဿနော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ—

> “ဒေဝတာ အာနန္ဒ ဥဇ္ဈာယန္တိ ‘ဒူရာ စ ဝတမှ အာဂတာ တထာဂတံ ဒဿနာယ၊ ကဒါစိ ကရဟစိ တထာဂတာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အဇ္ဇေဝ ရတ္တိယာ ပစ္ဆိမေ ယာမေ တထာဂတဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ ဘဝိဿတိ၊ အယဉ္စ မဟေသက္ခော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပုရတော ဌိတော ဩဝါရေန္တော၊ န မယံ လဘာမ ပစ္ဆိမေ ကာလေ တထာဂတံ ဒဿနာယာ’တိ”[၄]။

ဧဝံ ဒုလ္လဘဒဿနဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

တထာ ယမ္ပိ တံ **အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စက္ကရတနာဒိ။ တဉှိ ကောဋိသတသဟဿဓနာနမ္ပိ

၁-သေယျထာပိ (သီ၊ က)
၂-ဒုလ္လဘပါတုဘာဝတော (သီ)
၃-ယာနိ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒီ ၂-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။

sattabhūmikapāsādavaratale vasantānampi caṇḍālavenanesādarathakārapukkusādīnaṁ nīcakulikānaṁ omakapurisānaṁ supinantepi paribhogatthāya na nibbattati. Ubhato sujātassa pana rañño khattiyasseva[1] paripūritadasavidhacakkavattivattassa paribhogatthāya nibbattanato anomasattaparibhogaṁyeva hoti, tampi Buddharatanasamaṁ natthi. Yadi hi anomasattaparibhogaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ. Tathāgato hi loke omakasattasammatānaṁ anupanissayasampannānaṁ viparītadassanānaṁ Pūraṇakassapādīnaṁ channaṁ satthārānaṁ aññesañca evarūpānaṁ supinantepi aparibhogo. Upanissayasampannānaṁ pana catuppadāyapi gāthāya pariyosāne arahattamadhigantuṁ samatthānaṁ nibbedhikañāṇadassanānaṁ Bāhiyadārucīriyappabhutīnaṁ aññesañca mahākulappasutānaṁ mahāsāvakānaṁ paribhogo, te hi taṁ dassanānuttariyasavanānuttariyapāricariyānuttariyādīni sādhentā Tathāgataṁ paribhuñjanti. Evaṁ anomasattaparibhogaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi.

Yampi taṁ avisesato **ratijananaṭṭhena ratanaṁ**. Seyyathidaṁ? Rañño cakkavattissa cakkaratanaṁ. Taṁ hi disvāva rājā cakkavatti attamano hoti, evampi taṁ rañño ratiṁ janeti. Puna caparaṁ rājā cakkavatti vāmena hatthena suvaṇṇabhiṅkāraṁ[2] gahetvā dakkhiṇena hatthena cakkaratanaṁ abbhukkirati "pavattatu bhavaṁ cakkaratanaṁ, abhivijinātu bhavaṁ cakkaratanan"ti. Tato cakkaratanaṁ pañcaṅgikaṁ viya tūriyaṁ madhurassaraṁ niccharantaṁ ākāsena puratthimaṁ disaṁ gacchati, anvadeva rājā cakkavatti cakkānubhāvena dvādasayojanavitthiṇṇāya caturaṅginiyā senāya nāti-uccaṁ nātinīcaṁ uccarukkhānaṁ heṭṭhābhāgena, nīcarukkhānaṁ uparibhāgena, rukkhesu pupphaphalapallavādipaṇṇākāraṁ gahetvā āgatānaṁ hatthato paṇṇākāraṁ ca gaṇhanto "ehi kho mahārājā"ti evamādinā paramanipaccakārena āgate paṭirājāno "pāṇo na hantabbo"ti-ādinā nayena anusāsanto gacchati. Yattha pana rājā bhuñjitukāmo vā divāseyyaṁ vā kappetukāmo hoti, tattha cakkaratanaṁ ākāsā orohitvā udakādisabbakiccakkhame same bhūmibhāge akkhāhataṁ viya tiṭṭhati. Puna rañño gamanacitte uppanne purimanayeneva saddaṁ karontaṁ gacchati, taṁ[3] sutvā dvādasayojanikāpi parisā ākāsena

1. Cakkavattisseva (Syā, Ka)   2. Suvaṇṇabhiṅgaraṁ (Syā)   3. Yaṁ (Sī, Syā)

သတ္တဘူမိကပါသာဒဝရတလေ ဝသန္တာနမ္ပိ စဏ္ဍာလဝေနနေသာဒရထကာရပုက္ကုသာဒီနံ နီစကုလိကာနံ ဩမကပုရိသာနံ သုပိနန္တေပိ ပရိဘောဂတ္ထာယ န နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဥဘတော သုဇာတဿ ပန ရညော ခတ္တိယဿေဝ[၁] ပရိပူရိတဒသဝိဓစက္ကဝတ္တိဝတ္တဿ ပရိဘောဂတ္ထာယ နိဗ္ဗတ္တနတော အနောမသတ္တပရိဘောဂံယေဝ ဟောတိ၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနသမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ။ တထာဂတော ဟိ လောကေ ဩမကသတ္တသမ္မတာနံ အနုပနိဿယသမ္ပန္နာနံ ဝိပရီတဒဿနာနံ ပူရဏကဿပါဒီနံ ဆန္နံ သတ္ထာရာနံ အညေသဉ္စ ဧဝရူပါနံ သုပိနန္တေပိ အပရိဘောဂေါ။ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာနံ ပန စတုပ္ပဒါယပိ ဂါထာယ ပရိယောသာနေ အရဟတ္တမဓိဂန္တုံ သမတ္ထာနံ နိဗ္ဗေဓိကဉာဏဒဿနာနံ ဗာဟိယဒါရုစီရိယပ္ပဘုတီနံ အညေသဉ္စ မဟာကုလပ္ပသုတာနံ မဟာသာဝကာနံ ပရိဘောဂေါ၊ တေ ဟိ တံ ဒဿနာနုတ္တရိယသဝနာနုတ္တရိယပါရိစရိယာနုတ္တရိယာဒီနိ သာဓေန္တာ တထာဂတံ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ ဧဝံ အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။

ယမ္ပိ တံ အဝိသေသတော **ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနံ**။ သေယျထိဒံ? ရညော စက္ကဝတ္တိဿ စက္ကရတနံ။ တံ ဟိ ဒိသွာဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ အတ္တမနော ဟောတိ၊ ဧဝမ္ပိ တံ ရညော ရတိံ ဇနေတိ။ ပုန စပရံ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ ဝါမေန ဟတ္ထေန သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရံ[၂] ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန စက္ကရတနံ အဗ္ဘုက္ကိရတိ "ပဝတ္တတု ဘဝံ စက္ကရတနံ၊ အဘိဝိဇိနာတု ဘဝံ စက္ကရတန"န္တိ။ တတော စက္ကရတနံ ပဉ္စင်္ဂိကံ ဝိယ တူရိယံ မဓုရဿရံ နိစ္ဆရန္တံ အာကာသေန ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ ဂစ္ဆတိ၊ အနွဒေဝ ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ စက္ကာနုဘာဝေန ဒွါဒသယောဇနဝိတ္ထိဏ္ဏာယ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ နာတိဥစ္စံ နာတိနီစံ ဥစ္စရုက္ခာနံ ဟေဋ္ဌာဘာဂေန, နီစရုက္ခာနံ ဥပရိဘာဂေန, ရုက္ခေသု ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒိပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ အာဂတာနံ ဟတ္ထတော ပဏ္ဏာကာရံ စ ဂဏှန္တော "ဧဟိ ခေါ မဟာရာဇာ"တိ ဧဝမာဒိနာ ပရမနိပစ္စကာရေန အာဂတေ ပဋိရာဇာနော "ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော"တိအာဒိနာ နယေန အနုသာသန္တော ဂစ္ဆတိ။ ယတ္ထ ပန ရာဇာ ဘုဉ္ဇိတုကာမော ဝါ ဒိဝါသေယျံ ဝါ ကပ္ပေတုကာမော ဟောတိ၊ တတ္ထ စက္ကရတနံ အာကာသာ ဩရောဟိတွာ ဥဒကာဒိသဗ္ဗကိစ္စက္ခမေ သမေ ဘူမိဘာဂေ အက္ခာဟတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ ပုန ရညော ဂမနစိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ ပုရိမနယေနေဝ သဒ္ဒံ ကရောန္တံ ဂစ္ဆတိ၊ တံ[၃] သုတွာ ဒွါဒသယောဇနိကာပိ ပရိသာ အာကာသေန

၁-စက္ကဝတ္တိဿေဝ (သျာ၊ က)   ၂-သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရံ (သျာ)   ၃-ယံ (သီ၊ သျာ)

gacchati. Cakkaratanaṁ anupubbena puratthimaṁ samuddaṁ ajjhogāhati, tasmiṁ ajjhogāhante udakaṁ yojanappamāṇaṁ apagantvā bhittīkataṁ viya tiṭṭhati. Mahājano yathākāmaṁ satta ratanāni gaṇhāti. Puna rājā suvaṇṇabhiṅkāraṁ gahetvā “ito paṭṭhāya mama rajjan”ti udakena abbhukkiritvā nivattati. Senā purato hoti, cakkaratanaṁ pacchato, rājā majjhe. Cakkaratanena osakkitosakkitaṭṭhānaṁ udakaṁ paripūrati. Eteneva upāyena dakkhiṇapacchimuttarepi samudde gacchati.

Evaṁ catuddisaṁ anusaṁyāyitvā cakkaratanaṁ tiyojanappamāṇaṁ[1] ākāsaṁ ārohati. Tattha ṭhito rājā cakkaratanānubhāvena vijitavijayo pañcasataparittadīpapaṭimaṇḍitaṁ sattayojanasahassaparimaṇḍalaṁ pubbavidehaṁ, tathā aṭṭhayojanasahassaparimaṇḍalaṁ uttarakuruṁ, sattayojanasahassaparimaṇḍalaṁyeva aparagoyānaṁ, dasayojanasahassaparimaṇḍalaṁ jambudīpañcāti evaṁ catumahādīpadvisahassaparittadīpapaṭimaṇḍitaṁ ekaṁ cakkavāḷaṁ suphullapuṇḍarīkavanaṁ viya oloketi. Evaṁ olokayato cassa anappakā[2] rati uppajjati. Evampi taṁ cakkaratanaṁ rañño ratiṁ janeti, tampi Buddharatanasamaṁ natthi. Yadi hi ratijananaṭṭhena ratanaṁ, Tathāgatova ratanaṁ, kiṁ karissati etaṁ cakkaratanaṁ. Tathāgato hi yassā dibbāya ratiyā cakkaratanādīhi sabbehipi janitā cakkavattirati saṅkhampi kalampi kalabhāgampi na upeti, tatopi ratito uttaritarañca paṇītatarañca attano ovādappaṭikarānaṁ asaṅkhyeyyānampi devamanussānaṁ paṭhamajjhānaratiṁ, dutiyatatiyacatutthapañcamajjhānaratiṁ, ākāsānañcāyatanaratiṁ, viññāṇañcāyatana-ākiñcaññāyatananevasaññānāsaññāyatanaratiṁ, sotāpattimaggaratiṁ, sotāpattiphalaratiṁ, sakadāgāmi-anāgāmi-arahattamaggaphalaratiñca janeti. Evaṁ ratijananaṭṭhenāpi Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthīti.

Apica ratanaṁ nāmetaṁ duvidhaṁ hoti saviññāṇakamaviññāṇakañca. Tattha aviññāṇakaṁ cakkaratanaṁ maṇiratanañca, yaṁ vā panaññampi anindriyabaddhasuvaṇṇarajatādi, saviññāṇakaṁ hatthiratanādipariṇāyakaratanapariyosānaṁ, yaṁ vā panaññampi evarūpaṁ indriyabaddhaṁ. Evaṁ duvidhe cettha saviññāṇakaratanaṁ

1. Tiyojanasatappamāṇaṁ (Syā)   2. Anappikā (Sī)

ဂစ္ဆတိ။ စက္ကရတနံ အနုပုဗ္ဗေန ပုရတ္ထိမံ သမုဒ္ဒံ အဇ္ဈောဂါဟတိ၊ တသ္မိံ အဇ္ဈော-ဂါဟန္တေ ဥဒကံ ယောဇနပ္ပမာဏံ အပဂန္တွာ ဘိတ္တိကတံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ မဟာ-ဇနော ယထာကာမံ သတ္တ ရတနာနိ ဂဏှာတိ။ ပုန ရာဇာ သုဝဏ္ဏဘိင်္ကာရံ ဂဟေတွာ “ဣတော ပဋ္ဌာယ မမ ရဇ္ဇ”န္တိ ဥဒကေန အဗ္ဘုက္ကိရိတွာ နိဝတ္တတိ။ သေနာ ပုရတော ဟောတိ၊ စက္ကရတနံ ပစ္ဆတော၊ ရာဇာ မဇ္ဈေ။ စက္ကရတနေန ဩသက္ကိတောသက္ကိတဋ္ဌာနံ ဥဒကံ ပရိပူရတိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဒက္ခိဏ-ပစ္ဆိမုတ္တရေပိ သမုဒ္ဒေ ဂစ္ဆတိ။

ဧဝံ စတုဒ္ဒိသံ အနုသံယာယိတွာ စက္ကရတနံ တိယောဇနပ္ပမာဏံ[၁] အာကာသံ အာရောဟတိ။ တတ္ထ ဌိတော ရာဇာ စက္ကရတနာနုဘာဝေန ဝိဇိတဝိဇယော ပဉ္စသတပရိတ္တဒီပပဋိမဏ္ဍိတံ သတ္တယောဇနသဟဿပရိ-မဏ္ဍလံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟံ, တထာ အဋ္ဌယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံ ဥတ္တရကုရုံ, သတ္တယောဇနသဟဿပရိမဏ္ဍလံယေဝ အပရဂေါယာနံ, ဒသယောဇနသဟ-ဿပရိမဏ္ဍလံ ဇမ္ဗုဒီပဉ္စာတိ ဧဝံ စတုမဟာဒီပဒွိသဟဿပရိတ္တဒီပပဋိမဏ္ဍိတံ ဧကံ စက္ကဝါဠံ သုဖုလ္လပုဏ္ဍရီကဝနံ ဝိယ ဩလောကေတိ။ ဧဝံ ဩလောကယ-တော စဿ အနပ္ပကာ[၂] ရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမ္ပိ တံ စက္ကရတနံ ရညော ရတိံ ဇနေတိ၊ တမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနသမံ နတ္ထိ။ ယဒိ ဟိ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနံ၊ တထာဂတောဝ ရတနံ၊ ကိံ ကရိဿတိ ဧတံ စက္ကရတနံ။ တထာဂတော ဟိ ယဿာ ဒိဗ္ဗာယ ရတိယာ စက္ကရတနာဒီဟိ သဗ္ဗေဟိပိ ဇနိတာ စက္ကဝတ္တိရတိ သင်္ခမ္ပိ ကလမ္ပိ ကလဘာဂမ္ပိ န ဥပေတိ၊ တတောပိ ရတိတော ဥတ္တရိတရဉ္စ ပဏီတတရဉ္စ အတ္တနော ဩဝါဒပ္ပဋိကရာနံ အသင်္ချေယျာနမ္ပိ ဒေဝမနုဿာနံ ပဌမဇ္ဈာနရတိံ, ဒုတိယတတိယစတုတ္ထပဉ္စမဇ္ဈာနရတိံ, အာကာသာနဉ္စာ-ယတနရတိံ, ဝိညာဏဉ္စာယတနအာကိဉ္စညာယတနနေဝသညာနာသညာ-ယတနရတိံ, သောတာပတ္တိမဂ္ဂရတိံ, သောတာပတ္တိဖလရတိံ, သကဒါဂါမိ-အနာဂါမိအရဟတ္တမဂ္ဂဖလရတိဉ္စ ဇနေတိ။ ဧဝံ ရတိဇနနဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထီတိ။

အပိစ ရတနံ နာမေတံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ သဝိညာဏကမဝိညာဏကဉ္စ။ တတ္ထ အဝိညာဏကံ စက္ကရတနံ မဏိရတနဉ္စ, ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓသုဝဏ္ဏရဇ-တာဒိ၊ သဝိညာဏကံ ဟတ္ထိရတနာဒိပရိဏာယကရတနပရိယောသာနံ, ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ။ ဧဝံ ဒုဝိဓေ စေတ္ထ သဝိညာဏကရတနံ

၁-တိယောဇနသတပ္ပမာဏံ (သျာ)   ၂-အနပ္ပိကာ (သီ)

aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā aviññāṇakaṁ suvaṇṇarajatamaṇimuttādiratanaṁ saviññāṇakānaṁ hatthiratanādīnaṁ alaṅkāratthāya upanīyati.

Saviññāṇakaratanampi duvidhaṁ tiracchānagataratanaṁ manussaratanañca. Tattha manussaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā tiracchānagataratanaṁ manussaratanassa opavayhaṁ hoti. Manussaratanampi duvidhaṁ itthiratanaṁ purisaratanañca. Tattha purisaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā itthiratanaṁ purisaratanassa paricārikattaṁ āpajjati. Purisaratanampi duvidhaṁ agārikaratanaṁ anagārikaratanañca. Tattha anagārikaratanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Yasmā agārikaratanesu aggo cakkavattipi sīlādiguṇayuttaṁ[1] anagārikaratanaṁ pañcapatiṭṭhitena vanditvā upaṭṭhahitvā payirupāsitvā dibbamānusikā sampattiyo pāpuṇitvā ante nibbānasampattiṁ pāpuṇāti.

Evaṁ anagārikaratanampi duvidhaṁ ariyaputhujjanavasena. Ariyataranampi duvidhaṁ sekhāsekhavasena. Asekharatanampi duvidhaṁ sukkhavipassakasamathayānikavasena. Samathayānikaratanampi duvidhaṁ sāvakapāramippattamappattañca. Tattha sāvakapāramippattaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Guṇamahantatāya. Sāvakapāramippattaratanatopi Paccekabuddharatanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Guṇamahantatāya. Sāriputtamoggallānasadisāpi hi anekasatā sāvakā ekassa Paccekabuddhassa guṇānaṁ satabhāgampi na upenti[2]. Paccekabuddharatanatopi Sammāsambuddharatanaṁ aggamakkhāyati. Kasmā? Guṇamahantatāya. Sakalampi hi jambudīpaṁ pūretvā pallaṅkena pallaṅkaṁ ghaṭentā nisinnā Paccekabuddhā ekassa Sammāsambuddhassa guṇānaṁ neva saṅkhaṁ na kalaṁ na kalabhāgaṁ upenti. Vuttañhetaṁ Bhagavatā "yāvatā bhikkhave sattā apadā vā -pa- Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyatī"ti-ādi[3]. Evaṁ kenaci pariyāyena Tathāgatasamaṁ ratanaṁ natthi. Tenāha Bhagavā **"na no samaṁ atthi Tathāgatenā"**ti.

Evaṁ Bhagavā Buddharatanassa aññehi ratanehi asamataṁ vatvā idāni tesaṁ sattānaṁ uppanna-upaddavavūpasamatthaṁ neva jātiṁ na gottaṁ na kolaputtiyaṁ na vaṇṇapokkharatādiṁ nissāya, apica kho Avīcimupādāya

1. Pañcasīlādiguṇayuttaṁ (Ka)
2. Neva saṅkhaṁ na kalaṁ na kalabhāgaṁ upenti (Syā)
3. Aṁ 1. 343; Aṁ 2. 29; Khu 1. 254 piṭṭhesu.

အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အဝိညာဏကံ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမုတ္တာဒိရတနံ သဝိညာဏကာနံ ဟတ္ထိရတနာဒီနံ အလင်္ကာရတ္ထာယ ဥပနီယတိ။

သဝိညာဏကရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ တိရစ္ဆာနဂတရတနံ မနုဿရတနဉ္စ။ တတ္ထ မနုဿရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ တိရစ္ဆာနဂတရတနံ မနုဿရတနဿ ဩပဝယှံ ဟောတိ။ မနုဿရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ ဣတ္ထိရတနံ ပုရိသရတနဉ္စ။ တတ္ထ ပုရိသရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဣတ္ထိရတနံ ပုရိသရတနဿ ပရိစာရိကတ္တံ အာပဇ္ဇတိ။ ပုရိသရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ အဂါရိကရတနံ အနဂါရိကရတနဉ္စ။ တတ္ထ အနဂါရိကရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အဂါရိကရတနေသု အဂ္ဂေါ စက္ကဝတ္တိပိ သီလာဒိဂုဏယုတ္တံ[1] အနဂါရိကရတနံ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ဥပဋ္ဌဟိတွာ ပယိရုပါသိတွာ ဒိဗ္ဗမာနုသိကာ သမ္ပတ္တိယော ပါပုဏိတွာ အန္တေ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ ပါပုဏာတိ။

ဧဝံ အနဂါရိကရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ အရိယပုထုဇ္ဇနဝသေန။ အရိယရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သေခါသေခဝသေန။ အသေခရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သုက္ခဝိပဿကသမထယာနိကဝသေန။ သမထယာနိကရတနမ္ပိ ဒုဝိဓံ သာဝကပါရမိပ္ပတ္တမပ္ပတ္တဉ္စ။ တတ္ထ သာဝကပါရမိပ္ပတ္တံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ဂုဏမဟန္တတာယ။ သာဝကပါရမိပ္ပတ္တရတနတောပိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ဂုဏမဟန္တတာယ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနသဒိသာပိ ဟိ အနေကသတာ သာဝကာ ဧကဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဂုဏာနံ သတဘာဂမ္ပိ န ဥပေန္တိ[2]။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓရတနတောပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။ ကသ္မာ? ဂုဏမဟန္တတာယ။ သကလမ္ပိ ဟိ ဇမ္ဗုဒီပံ ပူရေတွာ ပလ္လင်္ကေန ပလ္လင်္ကံ ဃဋေန္တာ နိသိန္နာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဧကဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဂုဏာနံ နေဝ သင်္ခံ န ကလံ န ကလဘာဂံ ဥပေန္တိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အပဒါ ဝါ။ပ။ တထာဂတော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိအာဒိ[3]။ ဧဝံ ကေနစိ ပရိယာယေန တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "**န နော သမံ အတ္ထိ တထာဂတေန**"တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓရတနဿ အညေဟိ ရတနေဟိ အသမတံ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ သတ္တာနံ ဥပ္ပန္နဥပဒ္ဒဝဝူပသမတ္ထံ နေဝ ဇာတိံ န ဂေါတ္တံ န ကောလပုတ္တိယံ န ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာဒိံ နိဿာယ၊ အပိစ ခေါ အဝီစိမုပါဒါယ

၁-ပဉ္စသီလာဒိဂုဏယုတ္တံ (က)
၂-နေဝ သင်္ခံ န ကလံ န ကလဘာဂံ ဥပေန္တိ (သျာ)
၃-အံ ၁-၃၄၃၊ အံ ၂-၂၉၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။

bhavaggapariyante loke sīlasamādhikkhandhādīhi guṇehi Buddharatanassa asadisabhāvaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **"idampi Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ, etena saccena suvatthi hotū"**ti.

Tassattho—idampi idha vā huraṁ vā saggesu vā yaṁkiñci atthi vittaṁ vā ratanaṁ vā, tena saddhiṁ tehi tehi guṇehi asamattā Buddhe ratanaṁ paṇītaṁ. Yadi hi etaṁ saccaṁ, atha etena saccena imesaṁ pāṇīnaṁ suvatthi hotu, sobhanānaṁ atthitā hotu arogatā nirupaddavatāti. Ettha ca yathā "cakkhu kho Ānanda suññaṁ attena vā attaniyena vā"ti evamādīsu[1] attabhāvena vā attaniyabhāvena vāti attho. Itarathā hi cakkhu attā vā attaniyaṁ vāti appaṭisiddhameva siyā. Evaṁ **ratanaṁ paṇītan**ti ratanattaṁ paṇītaṁ, ratanabhāvo paṇītoti ayamattho veditabbo. Itarathā hi Buddho neva ratananti sijjheyya. Na hi yattha ratanaṁ atthi, taṁ ratananti na sijjhati[2]. Yattha pana cittīkatādi-atthasaṅkhātaṁ yena vā tena vā vidhinā sambandhagataṁ ratanaṁ atthi, yasmā taṁ ratanattamupādāya ratananti paññāpīyati, tasmā tassa ratanassa atthitāya ratananti sijjhati. Atha vā **idampi Buddhe ratanan**ti imināpi pakārena Buddhova ratananti evamattho veditabbo. Vuttamattāya ca Bhagavatā imāya gāthāya rājakulassa sotthi jātā, bhayaṁ vūpasantaṁ. Imissā gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Khayaṁ virāgantigāthāvaṇṇanā

4. Evaṁ Buddhaguṇena saccaṁ vatvā idāni nibbānadhammaguṇena vattumāraddho **"khayaṁ virāgan"**ti. Tattha yasmā nibbānasacchikiriyāya rāgādayo khīṇā honti parikkhīṇā, yasmā vā taṁ tesaṁ anuppādanirodhakkhayamattaṁ, yasmā ca taṁ rāgādivippayuttaṁ sampayogato ca ārammaṇato ca, yasmā vā tamhi sacchikate rāgādayo accantaṁ virattā honti vigatā viddhastā, tasmā khayanti ca virāganti ca vuccati. Yasmā panassa na uppādo paññāyati, na vayo, na ṭhitassa aññathattaṁ, tasmā taṁ na jāyati na jīyati na mīyatīti katvā **amatan**ti vuccati. Uttamatthena pana atappakaṭṭhena ca **paṇītan**ti. **Yadajjhagā**ti yaṁ ajjhagā vindi paṭilabhi, attano ñāṇabalena sacchākāsi.

---

1. Saṁ 2. 280 piṭṭhe. 2. Ratananti sijjhati (Sī, Syā)

ဘဝဂ္ဂပရိယန္တေ လောကေ သီလသမာဓိက္ခန္ဓာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ဗုဒ္ဓရတနဿ အသဒိသဘာဝံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **“ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတံ၊ ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ”**တိ။

တဿတ္ထော—ဣဒမ္ပိ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ သဂ္ဂေသု ဝါ ယံကိဉ္စိ အတ္ထိ ဝိတ္တံ ဝါ ရတနံ ဝါ၊ တေန သဒ္ဓိံ တေဟိ တေဟိ ဂုဏေဟိ အသမတ္တာ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတံ။ ယဒိ ဟိ ဧတံ သစ္စံ၊ အထ ဧတေန သစ္စေန ဣမေသံ ပါဏီနံ သုဝတ္ထိ ဟောတု၊ သောဘနာနံ အတ္ထိတာ ဟောတု အရောဂတာ နိရုပဒ္ဒဝတာတိ။ ဧတ္ထ စ ယထာ “စက္ခု ခေါ အာနန္ဒ သုညံ အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ”တိ ဧဝမာဒီသု[1] အတ္တဘာဝေန ဝါ အတ္တနိယဘာဝေန ဝါတိ အတ္ထော။ ဣတရထာ ဟိ စက္ခု အတ္တာ ဝါ အတ္တနိယံ ဝါတိ အပ္ပဋိသိဒ္ဓမေဝ သိယာ။ ဧဝံ **ရတနံ ပဏီတ**န္တိ ရတနတ္တံ ပဏီတံ၊ ရတနဘာဝေါ ပဏီတောတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတရထာ ဟိ ဗုဒ္ဓေါ နေဝ ရတနန္တိ သိဇ္ဈေယျ။ န ဟိ ယတ္ထ ရတနံ အတ္ထိ၊ တံ ရတနန္တိ န သိဇ္ဈတိ[2]။ ယတ္ထ ပန စိတ္တီကတာဒိအတ္ထသင်္ခါတံ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဝိဓိနာ သမ္ဗန္ဓဂတံ ရတနံ အတ္ထိ၊ ယသ္မာ တံ ရတနတ္တမုပါဒါယ ရတနန္တိ ပညာပီယတိ၊ တသ္မာ တဿ ရတနဿ အတ္ထိတာယ ရတနန္တိ သိဇ္ဈတိ။ အထ ဝါ **ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတန**န္တိ ဣမိနာပိ ပကာရေန ဗုဒ္ဓေါဝ ရတနန္တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တမတ္တာယ စ ဘဂဝတာ ဣမာယ ဂါထာယ ရာဇကုလဿ သောတ္ထိ ဇာတာ, ဘယံ ဝူပသန္တံ။ ဣမိဿာ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ခယံ ဝိရာဂန္တိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၄။ ဧဝံ ဗုဒ္ဓဂုဏေန သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ နိဗ္ဗာနဓမ္မဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **“ခယံ ဝိရာဂ”**န္တိ။ တတ္ထ ယသ္မာ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ ရာဂါဒယော ခီဏာ ဟောန္တိ ပရိက္ခီဏာ၊ ယသ္မာ ဝါ တံ တေသံ အနုပ္ပါဒနိရောဓက္ခယမတ္တံ၊ ယသ္မာ စ တံ ရာဂါဒိဝိပ္ပယုတ္တံ သမ္ပယောဂတော စ အာရမ္မဏတော စ၊ ယသ္မာ ဝါ တမှိ သစ္ဆိကတေ ရာဂါဒယော အစ္စန္တံ ဝိရတ္တာ ဟောန္တိ ဝိဂတာ ဝိဒ္ဓသ္တာ၊ တသ္မာ ခယန္တိ စ ဝိရာဂန္တိ စ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပနဿ န ဥပ္ပါဒေါ ပညာယတိ၊ န ဝယော, န ဌိတဿ အညထတ္တံ၊ တသ္မာ တံ န ဇာယတိ န ဇီယတိ န မီယတီတိ ကတွာ **အမတ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဥတ္တမတ္ထေန ပန အတပ္ပကဋ္ဌေန စ **ပဏီတ**န္တိ။ **ယဒဇ္ဈဂါ**တိ ယံ အဇ္ဈဂါ ဝိန္ဒိ ပဋိလဘိ, အတ္တနော ဉာဏဗလေန သစ္ဆာကာသိ။

၁-သံ ၂-၂၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ရတနန္တိ သိဇ္ဈတိ (သီ၊ သျာ)

Sakyamunīti Sakyakulappasutattā sakyo, moneyyadhammasamannāgatattā muni, sakyo eva muni Sakyamuni. **Samāhito**ti ariyamaggasamādhinā samāhitacitto. **Na tena dhammena samatthi kiñcī**ti tena khayādināmakena Sakyamuninā adhigatena dhammena samaṁ kiñci dhammajātaṁ natthi. Tasmā suttantarepi vuttaṁ "yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā vā asaṅkhatā vā, virāgo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti-ādi[1].

Evaṁ Bhagavā nibbānadhammassa aññehi dhammehi asamataṁ vatvā idāni tesaṁ sattānaṁ uppanna-upaddavavūpasamatthaṁ khayavirāgāmatapaṇītatāguṇehi nibbānadhammaratanassa asadisabhāvaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati "**idampi dhamme ratanaṁ paṇītaṁ, etena saccena suvatthi hotū**"ti. Tassattho purimagāthāya vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Yaṁ Buddhaseṭṭhotigāthāvaṇṇanā

5. Evaṁ nibbānadhammaguṇena saccaṁ vatvā idāni maggadhammaguṇena vattumāraddho "**yaṁ Buddhaseṭṭho**"ti. Tattha "bujjhitā saccānī"ti-ādinā nayena Buddho, uttamo pasaṁsanīyo cāti seṭṭho, Buddho ca so seṭṭho cāti Buddhaseṭṭho, anubuddhapaccekabuddhasutabuddhakhyesu vā Buddhesu seṭṭhoti Buddhaseṭṭho. So Buddhaseṭṭho yaṁ parivaṇṇayī "aṭṭhaṅgikova maggānaṁ, khemaṁ nibbānapattiyā"ti[2] ca "ariyaṁ vo bhikkhave sammāsamādhiṁ desissāmi sa-upanisaṁ saparikkhāran"ti[3] ca evamādinā nayena tattha tattha pasaṁsi pakāsayi. **Sucin**ti kilesamalasamucchedakaraṇato accantavodānaṁ. **Samādhimānantarikaññamāhū**ti yañca attano pavattisamanantaraṁ niyameneva phalapadānato "ānantarikasamādhī"ti āhu. Na hi maggasamādhimhi uppanne tassa phaluppattinisedhako[4] koci antarāyo atthi. Yathāha—

> "Ayañca puggalo sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno assa, kappassa ca uḍḍayhanavelā assa, neva tāva kappo uḍḍayheyya, yāvāyaṁ puggalo na sotāpattiphalaṁ sacchikaroti,

1. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu.
2. Ma 2. 176 piṭṭhe.
3. Ma 3. 116 piṭṭhe.
4. Phaluppattinibandhako (Ka)

သကျမုနီတိ သကျကုလပ္ပသုတတ္တာ သကျော၊ မောနေယျဓမ္မသမန္နာဂတတ္တာ မုနိ၊ သကျော ဧဝ မုနိ သကျမုနိ။ **သမာဟိတော**တိ အရိယမဂ္ဂသမာဓိနာ သမာဟိတစိတ္တော။ **န တေန ဓမ္မေန သမတ္ထိ ကိဉ္စီ**တိ တေန ခယာဒိနာမကေန သကျမုနိနာ အဓိဂတေန ဓမ္မေန သမံ ကိဉ္စိ ဓမ္မဇာတံ နတ္ထိ။ တသ္မာ သုတ္တန္တရေပိ ဝုတ္တံ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ ဝါ အသင်္ခတာ ဝါ၊ ဝိရာဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိအာဒိ[၁]။

ဧဝံ ဘဂဝါ နိဗ္ဗာနဓမ္မဿ အညေဟိ ဓမ္မေဟိ အသမတံ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ သတ္တာနံ ဥပ္ပန္နဥပဒ္ဒဝဝူပသမတ္ထံ ခယဝိရာဂါမတပဏီတတာဂုဏေဟိ နိဗ္ဗာနဓမ္မရတနဿ အသဒိသဘာဝံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ "**ဣဒမ္ပိ ဓမ္မေ ရတနံ ပဏီတံ၊ ဧတေန သစ္စေန သုဝတ္ထိ ဟောတူ**"တိ။ တဿတ္ထော ပုရိမဂါထာယ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌောတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၅။ ဧဝံ နိဗ္ဗာနဓမ္မဂုဏေန သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ မဂ္ဂဓမ္မဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ "**ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော**"တိ။ တတ္ထ "ဗုဇ္ဈိတာ သစ္စာနီ"တိအာဒိနာ နယေန ဗုဒ္ဓေါ၊ ဥတ္တမော ပသံသနီယော စာတိ သေဋ္ဌော၊ ဗုဒ္ဓေါ စ သော သေဋ္ဌော စာတိ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော၊ အနုဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသုတဗုဒ္ဓချေသု ဝါ ဗုဒ္ဓေသု သေဋ္ဌောတိ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော။ သော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ယံ ပရိဝဏ္ဏယီ "အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ မဂ္ဂါနံ၊ ခေမံ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ"တိ[၂] စ "အရိယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓိံ ဒေသိဿာမိ သဥပနိသံ သပရိက္ခာရ"န္တိ[၃] စ ဧဝမာဒိနာ နယေန တတ္ထ တတ္ထ ပသံသိ ပကာသယိ။ **သုစိ**န္တိ ကိလေသမလသမုစ္ဆေဒကရဏတော အစ္စန္တဝေါဒါနံ။ **သမာဓိမာနန္တရိကညမာဟု**တိ ယဉ္စ အတ္တနော ပဝတ္တိသမနန္တရံ နိယမေနေဝ ဖလပဒါနတော "အာနန္တရိကသမာဓီ"တိ အာဟု။ န ဟိ မဂ္ဂသမာဓိမှိ ဥပ္ပန္နေ တဿ ဖလုပ္ပတ္တိနိသေဓကော[၄] ကောစိ အန္တရာယော အတ္ထိ။ ယထာဟ—

> "အယဉ္စ ပုဂ္ဂလော သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော အဿ၊ ကပ္ပဿ စ ဥဍ္ဍယှနဝေလာ အဿ၊ နေဝ တာဝ ကပ္ပေါ ဥဍ္ဍယှေယျ၊ ယာဝါယံ ပုဂ္ဂလော န သောတာပတ္တိဖလံ သစ္ဆိကရောတိ၊

၁-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၂-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဖလုပ္ပတ္တိနိဗန္ဓကော (က)

ayaṁ vuccati puggalo ṭhitakappī. Sabbepi maggasamaṅgino puggalā ṭhitakappino”ti[1].

Samādhinā tena samo na vijjatīti tena Buddhaseṭṭhaparivaṇṇitena sucinā ānantarikasamādhinā samo rūpāvacarasamādhi vā arūpāvacarasamādhi vā koci na vijjati. Kasmā? Tesaṁ bhāvitattā tattha tattha brahmaloke upapannassāpi puna nirayādīsupi upapattisambhavato, imassa ca arahattasamādhissa bhāvitattā ariyapuggalassa sabbūpapattisamugghātasambhavato. Tasmā suttantarepi vuttaṁ “yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā -pa- ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, tesaṁ aggamakkhāyatī”ti-ādi[2].

Evaṁ Bhagavā ānantarikasamādhissa aññehi samādhīhi asamataṁ vatvā idāni purimanayeneva maggadhammaratanassa asadisabhāvaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati “**idampi dhamme -pa- hotū**”ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Ye puggalātigāthāvaṇṇanā

6. Evaṁ maggadhammaguṇenāpi saccaṁ vatvā idāni saṁghaguṇenāpi vattumāraddho “**ye puggalā**”ti. Tattha **ye**ti aniyametvā uddeso. **Puggalā**ti sattā. **Aṭṭhā**ti tesaṁ gaṇanaparicchedo. Te hi cattāro ca paṭipannā cattāro ca phale ṭhitāti aṭṭha honti. **Sataṁ pasatthā**ti sappurisehi Buddhapaccekabuddhabuddhasāvakehi aññehi ca devamanussehi pasatthā. Kasmā? Sahajātasīlādiguṇayogā. Tesañhi campakavakulakusumādīnaṁ sahajātavaṇṇagandhādayo viya sahajātā sīlasamādhi-ādayo guṇā, tena te vaṇṇagandhādisampannāni viya pupphāni devamanussānaṁ sataṁ piyā manāpā pasaṁsanīyā ca honti. Tena vuttaṁ “**ye puggalā aṭṭhasataṁ pasatthā**”ti.

Atha vā **ye**ti aniyametvā uddeso. **Puggalā**ti sattā. **Aṭṭhasatan**ti tesaṁ gaṇanaparicchedo. Te hi ekabījī kolaṁkolo sattakkhattuparamoti tayo sotāpannā. Kāmarūpārūpabhavesu

1. Abhi 3. 116 piṭṭhe.

2. Aṁ 1. 343; Khu 1. 254 piṭṭhesu.

အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဌိတကပ္ပီ။ သဗ္ဗေပိ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ပုဂ္ဂလာ ဌိတကပ္ပိနော”တိ[၁]။

သမာဓိနာ တေန သမော န ဝိဇ္ဇတီတိ တေန ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌပရိဝဏ္ဏိတေန သုစိနာ အာနန္တရိကသမာဓိနာ သမော ရူပါဝစရသမာဓိ ဝါ အရူပါဝစရသမာဓိ ဝါ ကောစိ န ဝိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? တေသံ ဘာဝိတတ္တာ တတ္ထ တတ္ထ ဗြဟ္မလောကေ ဥပပန္နဿာပိ ပုန နိရယာဒီသုပိ ဥပပတ္တိသမ္ဘဝတော, ဣမဿ စ အရဟတ္တသမာဓိဿ ဘာဝိတတ္တာ အရိယပုဂ္ဂလဿ သဗ္ဗူပပတ္တိသမုဂ္ဃါတသမ္ဘဝတော။ တသ္မာ သုတ္တန္တရေပိ ဝုတ္တံ “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ။ပ။ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိအာဒိ[၂]။

ဧဝံ ဘဂဝါ အာနန္တရိကသမာဓိဿ အညေဟိ သမာဓီဟိ အသမတံ ဝတွာ ဣဒါနိ ပုရိမနယေနေဝ မဂ္ဂဓမ္မရတနဿ အသဒိသဘာဝံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ ဓမ္မေ။ပ။ ဟောတူ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ယေ ပုဂ္ဂလာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၆။ ဧဝံ မဂ္ဂဓမ္မဂုဏေနာပိ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ သံဃဂုဏေနာပိ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ယေ ပုဂ္ဂလာ**”တိ။ တတ္ထ **ယေ**တိ အနိယမေတွာ ဥဒ္ဒေသော။ **ပုဂ္ဂလာ**တိ သတ္တာ။ **အဋ္ဌာ**တိ တေသံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ တေ ဟိ စတ္တာရော စ ပဋိပန္နာ စတ္တာရော စ ဖလေ ဌိတာတိ အဋ္ဌ ဟောန္တိ။ **သတံ ပသတ္ထာ**တိ သပ္ပုရိသေဟိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကေဟိ အညေဟိ စ ဒေဝမနုဿေဟိ ပသတ္ထာ။ ကသ္မာ? သဟဇာတသီလာဒိဂုဏယောဂါ။ တေသဉ္ဟိ စမ္ပကဝကုလကုသုမာဒီနံ သဟဇာတဝဏ္ဏဂန္ဓာဒယော ဝိယ သဟဇာတာ သီလသမာဓိအာဒယော ဂုဏာ၊ တေန တေ ဝဏ္ဏဂန္ဓာဒိသမ္ပန္နာနိ ဝိယ ပုပ္ဖာနိ ဒေဝမနုဿာနံ သတံ ပိယာ မနာပါ ပသံသနီယာ စ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ယေ ပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌသတံ ပသတ္ထာ**”တိ။

အထ ဝါ **ယေ**တိ အနိယမေတွာ ဥဒ္ဒေသော။ **ပုဂ္ဂလာ**တိ သတ္တာ။ **အဋ္ဌသတ**န္တိ တေသံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ တေ ဟိ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ တယော သောတာပန္နာ။ ကာမရူပါရူပဘဝေသု

၁-အဘိ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။

၂-အံ ၁-၃၄၃၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။

adhigataphalā tayo sakadāgāmino. Te sabbepi catunnaṁ paṭipadānaṁ vasena catuvīsati. Antarāparinibbāyī upahaccaparinibbāyī sasaṅkhāraparinibbāyī asaṅkhāraparinibbāyī uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmīti avihesu pañca. Tathā atappasudassasudassīsu. Akaniṭṭhesu pana uddhaṁsotavajjā cattāroti catuvīsati anāgāmino. Sukkhavipassako samathayānikoti dve arahanto. Cattāro maggaṭṭhāti catupaññāsa. Te sabbepi saddhādhurapaññādhurānaṁ vasena diguṇā hutvā aṭṭhasataṁ honti. Sesaṁ vuttanayameva.

Cattāri etāni yugāni hontīti te sabbepi aṭṭha vā aṭṭhasataṁ vāti vitthāravasena uddiṭṭhapuggalā saṅkhepavasena sotāpattimaggaṭṭho phalaṭṭhoti ekaṁ yugaṁ, evaṁ yāva arahattamaggaṭṭho phalaṭṭhoti ekaṁ yuganti cattāri yugāni honti. **Te dakkhiṇeyyā**ti ettha **te**ti pubbe aniyametvā uddiṭṭhānaṁ niyametvā niddeso. Ye puggalā vitthāravasena aṭṭha vā, aṭṭhasataṁ vā, saṅkhepavasena cattāri yugāni hontīti vuttā, sabbepi te dakkhiṇaṁ arahantīti dakkhiṇeyyā. Dakkhiṇā nāma kammañca kammavipākañca saddahitvā "esa me idaṁ vejjakammaṁ vā jaṅghapesanikaṁ vā karissatī"ti evamādīni anapekkhitvā diyyamāno deyyadhammo, taṁ arahanti nāma sīlādiguṇayuttā puggalā, ime ca tādisā, tena vuccanti "te dakkhiṇeyyā"ti.

Sugatassa sāvakāti Bhagavā sobhanena gamanena yuttattā, sobhanañca ṭhānaṁ gatattā, suṭṭhu ca gatattā, suṭṭhu eva ca gadattā Sugato, tassa Sugatassa. Sabbepi te vacanaṁ suṇantīti sāvakā. Kāmañca aññepi suṇanti, na pana sutvā kattabbakiccaṁ karonti, ime pana sutvā kattabbaṁ dhammānudhammappaṭipattiṁ katvā maggaphalāni pattā, tasmā "sāvakā"ti vuccanti. **Etesu dinnāni mahapphalānī**ti etesu Sugatasāvakesu appakānipi dānāni dinnāni paṭiggāhakato dakkhiṇāvisuddhibhāvaṁ[1] upagatattā mahapphalāni honti. Tasmā suttantarepi vuttaṁ—

> "Yāvatā bhikkhave saṁghā vā gaṇā vā Tathāgatasāvakasaṁgho, tesaṁ aggamakkhāyati, yadidaṁ cattāri purisayugāni aṭṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṁgho -pa- aggo vipāko hotī"ti[2].

1. Dakkhiṇānaṁ visuddhibhāvaṁ (Syā)
2. Aṁ 1. 343; Aṁ 2. 30; Khu 1. 254 piṭṭhesu.

အဓိဂတဖလာ တယော သကဒါဂါမိနော။ တေ သဗ္ဗေပိ စတုန္နံ ပဋိပဒါနံ ဝသေန စတုဝီသတိ။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ အဝိဟေသု ပဉ္စ။ တထာ အတပ္ပသုဒဿသုဒဿီသု။ အကနိဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓံသောတဝဇ္ဇာ စတ္တာရောတိ စတုဝီသတိ အနာဂါမိနော။ သုက္ခဝိပဿကော သမထယာနိကောတိ ဒွေ အရဟန္တော။ စတ္တာရော မဂ္ဂဋ္ဌာတိ စတုပညာသ။ တေ သဗ္ဗေပိ သဒ္ဓါဓုရပညာဓုရာနံ ဝသေန ဒိဂုဏာ ဟုတွာ အဋ္ဌသတံ ဟောန္တိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

စတ္တာရိ ဧတာနိ ယုဂါနိ ဟောန္တီတိ တေ သဗ္ဗေပိ အဋ္ဌ ဝါ အဋ္ဌသတံ ဝါတိ ဝိတ္ထာရဝသေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌပုဂ္ဂလာ သင်္ခေပဝသေန သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌော ဖလဋ္ဌောတိ ဧကံ ယုဂံ၊ ဧဝံ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌော ဖလဋ္ဌောတိ ဧကံ ယုဂန္တိ စတ္တာရိ ယုဂါနိ ဟောန္တိ။ **တေ ဒက္ခိဏေယျာ**တိ ဧတ္ထ **တေ**တိ ပုဗ္ဗေ အနိယမေတွာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနံ နိယမေတွာ နိဒ္ဒေသော။ ယေ ပုဂ္ဂလာ ဝိတ္ထာရဝသေန အဋ္ဌ ဝါ, အဋ္ဌသတံ ဝါ, သင်္ခေပဝသေန စတ္တာရိ ယုဂါနိ ဟောန္တီတိ ဝုတ္တာ၊ သဗ္ဗေပိ တေ ဒက္ခိဏံ အရဟန္တီတိ ဒက္ခိဏေယျာ။ ဒက္ခိဏာ နာမ ကမ္မဉ္စ ကမ္မဝိပါကဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ “ဧသ မေ ဣဒံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ဇင်္ဃပေသနိကံ ဝါ ကရိဿတီ”တိ ဧဝမာဒီနိ အနပေက္ခိတွာ ဒိယျမာနော ဒေယျဓမ္မော၊ တံ အရဟန္တိ နာမ သီလာဒိဂုဏယုတ္တာ ပုဂ္ဂလာ၊ ဣမေ စ တာဒိသာ၊ တေန ဝုစ္စန္တိ “တေ ဒက္ခိဏေယျာ”တိ။

သုဂတဿ သာဝကာတိ ဘဂဝါ သောဘနေန ဂမနေန ယုတ္တတ္တာ, သောဘနဉ္စ ဌာနံ ဂတတ္တာ, သုဋ္ဌု စ ဂတတ္တာ, သုဋ္ဌု ဧဝ စ ဂဒတ္တာ သုဂတော၊ တဿ သုဂတဿ။ သဗ္ဗေပိ တေ ဝစနံ သုဏန္တီတိ သာဝကာ။ ကာမဉ္စ အညေပိ သုဏန္တိ၊ န ပန သုတွာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကရောန္တိ၊ ဣမေ ပန သုတွာ ကတ္တဗ္ဗံ ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိံ ကတွာ မဂ္ဂဖလာနိ ပတ္တာ၊ တသ္မာ “သာဝကာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဧတေသု ဒိန္နာနိ မဟပ္ဖလာနီ**တိ ဧတေသု သုဂတသာဝကေသု အပ္ပကာနိပိ ဒါနာနိ ဒိန္နာနိ ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ[၁] ဥပဂတတ္တာ မဟပ္ဖလာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သုတ္တန္တရေပိ ဝုတ္တံ—

> “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သံဃာ ဝါ ဂဏာ ဝါ တထာဂတသာဝကသံဃော၊ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ၊ ယဒိဒံ စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနိ အဋ္ဌ ပုရိသပုဂ္ဂလာ၊ ဧသ ဘဂဝတော သာဝကသံဃော။ပ။ အဂ္ဂေါ ဝိပါကော ဟောတီ”တိ[၂]။

၁-ဒက္ခိဏာနံ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ (သျာ)
၂-အံ ၁.၃၄၃၊ အံ ၂-၃၀၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။

Evaṁ Bhagavā sabbesampi maggaṭṭhaphalaṭṭhānaṁ vasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati “**idampi saṁghe**”ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Ye suppayuttātigāthāvaṇṇanā

7. Evaṁ maggaṭṭhaphalaṭṭhānaṁ vasena saṁghaguṇena saccaṁ vatvā idāni tato ekaccānaṁ phalasamāpattisukhamanubhavantānaṁ khīṇāsavapuggalānaṁyeva guṇena vattumāraddho “**ye suppayuttā**”ti. Tattha **ye**ti aniyamituddesavacanaṁ[1]. **Suppayuttā**ti suṭṭhu payuttā, anekavihitaṁ anesanaṁ pahāya suddhājīvitaṁ nissāya vipassanāya attānaṁ payuñjitumāraddhāti attho. Atha vā **suppayuttā**ti suvisuddhakāyavacīpayogasamannāgatā, tena tesaṁ sīlakkhandhaṁ dasseti. **Manasā daḷhenā**ti daḷhena manasā, thirasamādhiyuttena cetasāti attho. Tena tesaṁ samādhikkhandhaṁ dasseti. **Nikkāmino**ti kāye ca jīvite ca anapekkhā hutvā paññādhurena vīriyena sabbakilesehi katanikkamanā[2], tena tesaṁ vīriyasampannaṁ paññakkhandhaṁ dasseti.

Gotamasāsanamhīti gottato Gotamassa Tathāgatasseva sāsanamhi. Tena ito bahiddhā nānappakārampi amaratapaṁ karontānaṁ suppayogādiguṇābhāvato kilesehi nikkamanābhāvaṁ dasseti. **Te**ti pubbe uddiṭṭhānaṁ niddesavacanaṁ. **Pattipattā**ti ettha pattabbāti patti, pattabbā nāma pattuṁ arahā, yaṁ patvā accantayogakkhemino honti, arahattaphalassetaṁ adhivacanaṁ, taṁ pattiṁ pattāti pattipattā. **Amata**nti nibbānaṁ. **Vigayhā**ti ārammaṇavasena vigāhitvā. **Laddhā**ti labhitvā. **Mudhā**ti abyayena kākaṇikamattampi byayaṁ akatvā. **Nibbutin**ti paṭippassaddhakilesadarathaṁ phalasamāpattiṁ. **Bhuñjamānā**ti anubhavamānā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Ye imasmiṁ Gotamasāsanamhi sīlasampannattā suppayuttā, samādhisampannattā manasā daḷhena, paññāsampannattā nikkāmino, te imāya sammāpaṭipadāya amataṁ vigayha mudhā laddhā phalasamāpattisaññitaṁ nibbutiṁ bhuñjamānā pattipattā nāma hontīti.

---

1. Aniyatuddesavacanaṁ (Ka) 2. Katanikkhamanā (Sī)

ဧဝံ ဘဂဝါ သဗ္ဗေသမ္ပိ မဂ္ဂဋ္ဌဖလဋ္ဌာနံ ဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ယေ သုပ္ပယုတ္တာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၇။ ဧဝံ မဂ္ဂဋ္ဌဖလဋ္ဌာနံ ဝသေန သံဃဂုဏေန သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ တတော ဧကစ္စာနံ ဖလသမာပတ္တိသုခမနုဘဝန္တာနံ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလာနံယေဝ ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ယေ သုပ္ပယုတ္တာ**”တိ။ တတ္ထ **ယေ**တိ အနိယမိတုဒ္ဒေသဝစနံ[၁]။ **သုပ္ပယုတ္တာ**တိ သုဋ္ဌု ပယုတ္တာ၊ အနေကဝိဟိတံ အနေသနံ ပဟာယ သုဒ္ဓါဇီဝိတံ နိဿာယ ဝိပဿနာယ အတ္တာနံ ပယုဉ္ဇိတုမာရဒ္ဓါတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **သုပ္ပယုတ္တာ**တိ သုဝိသုဒ္ဓကာယဝစီပယောဂသမန္နာဂတာ၊ တေန တေသံ သီလက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။ **မနသာ ဒဠှေနာ**တိ ဒဠှေန မနသာ၊ ထိရသမာဓိယုတ္တေန စေတသာတိ အတ္ထော။ တေန တေသံ သမာဓိက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။ **နိက္ကာမိနော**တိ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခာ ဟုတွာ ပညာဓုရေန ဝီရိယေန သဗ္ဗကိလေသေဟိ ကတနိက္ကမနာ[၂]၊ တေန တေသံ ဝီရိယသမ္ပန္နံ ပညက္ခန္ဓံ ဒဿေတိ။

ဂေါတမသာသနမှီတိ ဂေါတ္တတော ဂေါတမဿ တထာဂတဿေဝ သာသနမှိ။ တေန ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ နာနပ္ပကာရမ္ပိ အမရတပံ ကရောန္တာနံ သုပ္ပယောဂါဒိဂုဏာဘာဝတော ကိလေသေဟိ နိက္ကမနာဘာဝံ ဒဿေတိ။ **တေ**တိ ပုဗ္ဗေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနံ နိဒ္ဒေသဝစနံ။ **ပတ္တိပတ္တာ**တိ ဧတ္ထ ပတ္တဗ္ဗာတိ ပတ္တိ၊ ပတ္တဗ္ဗာ နာမ ပတ္တုံ အရဟာ၊ ယံ ပတွာ အစ္စန္တယောဂက္ခေမိနော ဟောန္တိ၊ အရဟတ္တဖလဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တံ ပတ္တိံ ပတ္တာတိ ပတ္တိပတ္တာ။ **အမတ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **ဝိဂယှာ**တိ အာရမ္မဏဝသေန ဝိဂါဟိတွာ။ **လဒ္ဓါ**တိ လဘိတွာ။ **မုဓာ**တိ အဗျယေန ကာကဏိကမတ္တမ္ပိ ဗျယံ အကတွာ။ **နိဗ္ဗုတိ**န္တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓကိလေသဒရထံ ဖလသမာပတ္တိံ။ **ဘုဉ္ဇမာနာ**တိ အနုဘဝမာနာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယေ ဣမသ္မိံ ဂေါတမသာသနမှိ သီလသမ္ပန္နတ္တာ သုပ္ပယုတ္တာ, သမာဓိသမ္ပန္နတ္တာ မနသာ ဒဠှေန, ပညာသမ္ပန္နတ္တာ နိက္ကာမိနော၊ တေ ဣမာယ သမ္မာပဋိပဒါယ အမတံ ဝိဂယှ မုဓာ လဒ္ဓါ ဖလသမာပတ္တိသညိတံ နိဗ္ဗုတိံ ဘုဉ္ဇမာနာ ပတ္တိပတ္တာ နာမ ဟောန္တီတိ။

၁-အနိယတုဒ္ဒေသဝစနံ (က) ၂-ကတနိက္ခမနာ (သီ)

Evaṁ Bhagavā phalasamāpattisukhamanubhavantānaṁ khīṇāsavapuggalānameva vasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati “**idampi saṁghe**”ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Yathindakhīlotigāthāvaṇṇanā

8. Evaṁ khīṇāsavapuggalānaṁ guṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni bahujanapaccakkhena sotāpannasseva guṇena vattumāraddho “**yathindakhīlo**”ti. Tattha **yathā**ti upamāvacanaṁ. **Indakhīlo**ti nagaradvāravinivāraṇatthaṁ ummārabbhantare aṭṭha vā dasa vā hatthe pathaviṁ khaṇitvā ākoṭitassa sāradārumayathambhassetaṁ adhivacanaṁ. **Pathavin**ti bhūmiṁ. **Sito**ti anto pavisitvā nissito. **Siyā**ti bhaveyya. **Catubbhi vātehī**ti catūhi disāhi āgatehi vātehi. **Asampakampiyo**ti kampetuṁ vā cāletuṁ vā asakkuṇeyyo. **Tathūpaman**ti tathāvidhaṁ[1]. **Sappurisan**ti uttamapurisaṁ. **Vadāmī**ti bhaṇāmi. **Yo ariyasaccāni avecca passatī**ti yo cattāri ariyasaccāni paññāya ajjhogāhetvā passati. Tattha ariyasaccāni Kumārapañhe vuttanayeneva veditabbāni.

Ayaṁ panettha **saṅkhepattho**—yathā hi indakhīlo gambhīranematāya pathavissito catubbhi vātehi asampakampiyo siyā, imampi sappurisaṁ tathūpamameva vadāmi, yo ariyasaccāni avecca passati. Kasmā? Yasmā sopi[2] indakhīlo viya catūhi vātehi sabbatitthiyavādavātehi asampakampiyo hoti, tamhā dassanā kenaci kampetuṁ vā cāletuṁ vā asakkuṇeyyo. Tasmā suttantarepi vuttaṁ—

> “Seyyathāpi bhikkhave ayokhīlo vā indakhīlo vā gambhīranemo sunikhāto acalo asampakampī, puratthimāya cepi disāya āgaccheyya bhusā vātavuṭṭhi, neva naṁ saṅkampeyya na sampakampeyya na sampacāleyya. Pacchimāya -pa- dakkhiṇāya, uttarāyapi ce -pa- na sampacāleyya. Taṁ kissa hetu, gambhīrattā bhikkhave

1. Tathāvidhiṁ (Ka) 2. So hi (Ka)

ဧဝံ ဘဂဝါ ဖလသမာပတ္တိသုခမနုဘဝန္တာနံ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလာနမေဝ ဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ယထိန္ဒခီလောတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၈။ ဧဝံ ခီဏာသဝပုဂ္ဂလာနံ ဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ဗဟုဇနပစ္စက္ခေန သောတာပန္နဿေဝ ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ယထိန္ဒခီလော**”တိ။ တတ္ထ **ယထာ**တိ ဥပမာဝစနံ။ **ဣန္ဒခီလော**တိ နဂရဒွါရဝိနိဝါရဏတ္ထံ ဥမ္မာရဗ္ဘန္တရေ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဟတ္ထေ ပထဝိံ ခဏိတွာ အာကောဋိတဿ သာရဒါရုမယထမ္ဘဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ပထဝိန္တိ** ဘူမိံ။ **သိတော**တိ အန္တော ပဝိသိတွာ နိဿိတော။ **သိယာ**တိ ဘဝေယျ။ **စတုဗ္ဘိ ဝါတေဟီ**တိ စတူဟိ ဒိသာဟိ အာဂတေဟိ ဝါတေဟိ။ **အသမ္ပကမ္ပိယော**တိ ကမ္ပေတုံ ဝါ စာလေတုံ ဝါ အသက္ကုဏေယျော။ **တထူပမန္တိ** တထာဝိဓံ[1]။ **သပ္ပုရိသန္တိ** ဥတ္တမပုရိသံ။ **ဝဒါမီ**တိ ဘဏာမိ။ **ယော အရိယသစ္စာနိ အဝေစ္စ ပဿတီ**တိ ယော စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ပညာယ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ပဿတိ။ တတ္ထ အရိယသစ္စာနိ ကုမာရပဉှေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အယံ ပနေတ္ထ **သင်္ခေပတ္ထော**—ယထာ ဟိ ဣန္ဒခီလော ဂမ္ဘီရနေမတာယ ပထဝိဿိတော စတုဗ္ဘိ ဝါတေဟိ အသမ္ပကမ္ပိယော သိယာ၊ ဣမမ္ပိ သပ္ပုရိသံ တထူပမမေဝ ဝဒါမိ၊ ယော အရိယသစ္စာနိ အဝေစ္စ ပဿတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ သောပိ[2] ဣန္ဒခီလော ဝိယ စတူဟိ ဝါတေဟိ သဗ္ဗတိတ္ထိယဝါဒဝါတေဟိ အသမ္ပကမ္ပိယော ဟောတိ၊ တမှာ ဒဿနာ ကေနစိ ကမ္ပေတုံ ဝါ စာလေတုံ ဝါ အသက္ကုဏေယျော။ တသ္မာ သုတ္တန္တရေပိ ဝုတ္တံ—

> “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ အယောခီလော ဝါ ဣန္ဒခီလော ဝါ ဂမ္ဘီရနေမော သုနိခါတော အစလော အသမ္ပကမ္ပီ၊ ပုရတ္ထိမာယ စေပိ ဒိသာယ အာဂစ္ဆေယျ ဘုသာ ဝါတဝုဋ္ဌိ၊ နေဝ နံ သင်္ကမ္ပေယျ န သမ္ပကမ္ပေယျ န သမ္ပစာလေယျ။ ပစ္ဆိမာယ။ပ။ ဒက္ခိဏာယ၊ ဥတ္တရာယပိ စေ။ပ။ န သမ္ပစာလေယျ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဘိက္ခဝေ

၁-တထာဝိဓိံ (က) ၂-သော ဟိ (က)

nemassa, sunikhātattā indakhīlassa. Evameva kho bhikkhave ye ca kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā ‘idaṁ dukkhanti -pa- paṭipadā’ti yathābhūtaṁ pajānanti, te na aññassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā mukhaṁ olokenti[1] ‘ayaṁ nūna bhavaṁ jānaṁ jānāti, passaṁ passatī’ti. Taṁ kissa hetu, sudiṭṭhattā bhikkhave catunnaṁ ariyasaccānan”ti[2].

Evaṁ Bhagavā bahujanapaccakkhassa sotāpannasseva vasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **“idampi saṁghe”**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Ye ariyasaccānīti gāthāvaṇṇanā

9. Evaṁ avisesato sotāpannassa guṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni ye te tayo sotāpannā ekabījī kolaṁkolo sattakkhattuparamoti. Yathāha—

> “Idhekacco puggalo tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti -pa- so ekaṁyeva bhavaṁ nibbattitvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ ekabījī. Tathā dve vā tīṇi vā kulāni sandhāvitvā saṁsaritvā ukkhassantaṁ karoti, ayaṁ kolaṁkolo. Tathā sattakkhattuṁ devesu ca manussesu ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karoti, ayaṁ sattakkhattuparamo”ti[3].

Tesaṁ sabbakaniṭṭhassa sattakkhattuparamassa guṇena vattumāraddho **“ye ariyasaccānī”**ti. Tattha **ye ariyasaccānī**ti etaṁ vuttanayameva. **Vibhāvayantī**ti paññā-obhāsena saccappaṭicchādakaṁ kilesandhakāraṁ vidhamitvā attano pakāsāni pākaṭāni karonti. **Gambhīrapaññenā**ti appameyyapaññatāya sadevakassa lokassa ñāṇena alabbhaneyyappatiṭṭhapaññena, sabbaññunāti vuttaṁ hoti. **Sudesitānī**ti samāsabyāsasākalyavekalyādīhi tehi tehi nayehi suṭṭhu desitāni. **Kiñcāpi te**

1. Ullokenti (Sī, Ka) 2. Saṁ 3. 388 piṭṭhe. 3. Abhi 3. 119 piṭṭhe.

နေမဿ, သုနိခါတတ္တာ ဣန္ဒခီလဿ။ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယေ စ ခေါ ကေစိ သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါ ‘ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ။ပ။ ပဋိပဒါ’တိ ယထာဘူတံ ပဇာနန္တိ၊ တေ န အညဿ သမဏဿ ဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝါ မုခံ ဩလောကေန္တိ[၁] ‘အယံ နူန ဘဝံ ဇာနံ ဇာနာတိ၊ ပဿံ ပဿတီ’တိ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ သုဒိဋ္ဌတ္တာ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ အရိယသစ္စာန”န္တိ[၂]။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဗဟုဇနပစ္စက္ခဿ သောတာပန္နဿေဝ ဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ယေ အရိယသစ္စာနီတိ ဂါထာဝဏ္ဏနာ

၉။ ဧဝံ အဝိသေသတော သောတာပန္နဿ ဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေ တေ တယော သောတာပန္နာ ဧကဗီဇီ ကောလံကောလော သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ။ ယထာဟ—

> “ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ။ပ။ သော ဧကံယေဝ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ဧကဗီဇီ။ တထာ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ကုလာနိ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ ကောလံကောလော။ တထာ သတ္တက္ခတ္တုံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယံ သတ္တက္ခတ္တုပရမော”တိ[၃]။

တေသံ သဗ္ဗကနိဋ္ဌဿ သတ္တက္ခတ္တုပရမဿ ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ယေ အရိယသစ္စာနီ**”တိ။ တတ္ထ **ယေ အရိယသစ္စာနီ**တိ ဧတံ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ဝိဘာဝယန္တီ**တိ ပညာဩဘာသေန သစ္စပ္ပဋိစ္ဆာဒကံ ကိလေသန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ အတ္တနော ပကာသာနိ ပါကဋာနိ ကရောန္တိ။ **ဂမ္ဘီရပညေနာ**တိ အပ္ပမေယျပညတာယ သဒေဝကဿ လောကဿ ဉာဏေန အလဗ္ဘနေယျပ္ပတိဋ္ဌပညေန၊ သဗ္ဗညုနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သုဒေသိတာနီ**တိ သမာသဗျာသသာကလျဝေကလျာဒီဟိ တေဟိ တေဟိ နယေဟိ သုဋ္ဌု ဒေသိတာနိ။ **ကိဉ္စာပိ တေ**

၁-ဥလ္လောကေန္တိ (သီ၊ က) ၂-သံ ၃-၃၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၃-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။

honti bhusaṁ pamattāti te vibhāvita-ariyasaccā puggalā kiñcāpi devarajjacakkavattirajjādippamādaṭṭhānaṁ āgamma bhusaṁ pamattā honti, tathāpi sotāpattimaggañāṇena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena ṭhapetvā satta bhave anamatagge saṁsāre ye uppajjeyyuṁ nāmañca rūpañca, tesaṁ niruddhattā atthaṅgatattā na aṭṭhamaṁ bhavaṁ ādiyanti, sattamabhave eva pana vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ pāpuṇanti.

Evaṁ Bhagavā sattakkhattuparamavasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati “**idampi saṁghe**”ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Sahāvassātigāthāvaṇṇanā

10. Evaṁ sattakkhattuparamassa aṭṭhamaṁ bhavaṁ anādiyanaguṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni tasseva satta bhave ādiyatopi aññehi appahīnabhavādānehi puggalehi visiṭṭhena guṇena vattumāraddho “**sahāvassā**”ti. Tattha **sahāvā**ti saddhiṁyeva. **Assā**ti “na te bhavaṁ aṭṭhamamādiyantī”ti vuttesu aññatarassa. **Dassanasampadāyā**ti sotāpattimaggasampattiyā. sotāpattimaggo hi nibbānaṁ disvā kattabbakiccasampadāya sabbapaṭhamaṁ nibbānadassanato “dassanan”ti vuccati, tassa attani pātubhāvo dassanasampadā, tāya dassanasampadāya saha eva. **Tayassu dhammā jahitā bhavantī**ti ettha **assu**-iti padapūraṇamatte nipāto “idaṁ su me Sāriputta mahāvikaṭabhojanasmiṁ hotī”ti-ādīsu[1] viya. Yato sahāvassa dassanasampadāya tayo dhammā jahitā bhavanti pahīnā hontīti ayamettha attho.

Idāni jahitadhammadassanatthamāha “**sakkāyadiṭṭhī vicikicchitañca, sīlabbataṁ vāpi yadatthi kiñcī**”ti. Tattha sati kāye vijjamāne upādānakkhandhapañcakākhye kāye vīsativatthukā diṭṭhi sakkāyadiṭṭhi, satī vā tattha kāye diṭṭhītipi sakkāyadiṭṭhi, yathāvuttappakāre kāye vijjamānā diṭṭhīti attho. Satiyeva vā kāye diṭṭhītipi sakkāyadiṭṭhi, yathāvuttappakāre kāye

1. Ma 1. 113 piṭṭhe.

ဟောန္တိ ဘုသံ ပမတ္တာတိ တေ ဝိဘာဝိတအရိယသစ္စာ ပုဂ္ဂလာ ကိဉ္စာပိ ဒေဝရဇ္ဇစက္ကဝတ္တိရဇ္ဇာဒိပ္ပမာဒဋ္ဌာနံ အာဂမ္မ ဘုသံ ပမတ္တာ ဟောန္တိ၊ တထာပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏေန အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဿ နိရောဓေန ဌပေတွာ သတ္တ ဘဝေ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ တေသံ နိရုဒ္ဓတ္တာ အတ္ထင်္ဂတတ္တာ န အဋ္ဌမံ ဘဝံ အာဒိယန္တိ၊ သတ္တမဘဝေ ဧဝ ပန ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏန္တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ သတ္တက္ခတ္တုပရမဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

သဟာဝဿာတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဧဝံ သတ္တက္ခတ္တုပရမဿ အဋ္ဌမံ ဘဝံ အနာဒိယနဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ တဿေဝ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယတောပိ အညေဟိ အပ္ပဟီနဘဝါဒါနေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝိသိဋ္ဌေန ဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**သဟာဝဿာ**”တိ။ တတ္ထ **သဟာဝါ**တိ သဒ္ဓိံယေဝ။ **အဿာ**တိ “န တေ ဘဝံ အဋ္ဌမမာဒိယန္တီ”တိ ဝုတ္တေသု အညတရဿ။ **ဒဿနသမ္ပဒါယာ**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္ပတ္တိယာ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဟိ နိဗ္ဗာနံ ဒိသွာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စသမ္ပဒါယ သဗ္ဗပဌမံ နိဗ္ဗာနဒဿနတော “ဒဿန”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ အတ္တနိ ပါတုဘာဝေါ ဒဿနသမ္ပဒါ၊ တာယ ဒဿနသမ္ပဒါယ သဟ ဧဝ။ **တယဿု ဓမ္မာ ဇဟိတာ ဘဝန္တီ**တိ ဧတ္ထ **အဿု**-ဣတိ ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော “ဣဒံ သု မေ သာရိပုတ္တ မဟာဝိကဋဘောဇနသ္မိံ ဟောတီ”တိအာဒီသု[1] ဝိယ။ ယတော သဟာဝဿ ဒဿနသမ္ပဒါယ တယော ဓမ္မာ ဇဟိတာ ဘဝန္တိ ပဟီနာ ဟောန္တီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ဇဟိတဓမ္မဒဿနတ္ထမာဟ “**သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆိတဉ္စ၊ သီလဗ္ဗတံ ဝါပိ ယဒတ္ထိ ကိဉ္စိ**”တိ။ တတ္ထ သတိ ကာယေ ဝိဇ္ဇမာနေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကာချေ ကာယေ ဝီသတိဝတ္ထုကာ ဒိဋ္ဌိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ သတီ ဝါ တတ္ထ ကာယေ ဒိဋ္ဌီတိပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရေ ကာယေ ဝိဇ္ဇမာနာ ဒိဋ္ဌီတိ အတ္ထော။ သတိယေဝ ဝါ ကာယေ ဒိဋ္ဌီတိပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရေ ကာယေ

၁-မ ၁-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။

vijjamāne rūpādisaṅkhāto attāti evaṁ pavattā diṭṭhīti attho. Tassā ca pahīnattā sabbadiṭṭhigatāni pahīnāneva honti. Sā hi nesaṁ mūlaṁ. Sabbakilesabyādhivūpasamanato paññā "cikicchitan"ti vuccati, taṁ paññācikicchitaṁ ito vigataṁ, tato vā paññācikicchitā idaṁ vigatanti vicikicchitaṁ. "Satthari kaṅkhatī"ti-ādinā[1] nayena vuttāya aṭṭhavatthukāya vimatiyā etaṁ adhivacanaṁ. Tassā pahīnattā sabbānipi vicikicchitāni pahīnāni honti. Taṁ hi nesaṁ mūlaṁ. "Ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇānaṁ sīlena suddhi vatena suddhī"ti evamādīsu[2] āgataṁ gosīlakukkurasīlādikaṁ sīlaṁ govatakukkuravatādikañca vataṁ sīlabbatanti vuccati, tassa pahīnattā sabbampi naggiyamuṇḍikādi-amaratapaṁ pahīnaṁ hoti. Tañhi tassa mūlaṁ, teneva[3] sabbāvasāne vuttaṁ **"yadatthi kiñcī"**ti. Dukkhadassanasampadāya cettha sakkāyadiṭṭhi, samudayadassanasampadāya vicikicchitaṁ, maggadassananibbānadassanasampadāya sīlabbataṁ pahīyatīti viññātabbaṁ.

Catūhapāyehītigāthāvaṇṇanā

11. Evamassa kilesavaṭṭappahānaṁ dassetvā idāni tasmiṁ kilesavaṭṭe sati yena vipākavaṭṭena bhavitabbaṁ, tappahānā tassāpi pahānaṁ dīpento āha **"catūhapāyehi ca vippamutto"**ti. Tattha cattāro apāyā nāma nirayatiracchānapettivisaya-asurakāyā. Tehi esa satta bhave ādiyantopi vippamuttoti attho.

Evamassa vipākavaṭṭappahānaṁ dassetvā idāni yamassa[4] vipākavaṭṭassa mūlabhūtaṁ kammavaṭṭaṁ, tassāpi pahānaṁ dassento āha **"chaccābhiṭhānāni abhabba kātun"**ti. Tattha **abhiṭhānānī**ti oḷārikaṭṭhānāni, tāni esa cha abhabbo kātuṁ. Tāni ca "aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo mātaraṁ jīvitā voropeyyā"ti-ādinā[5] nayena ekakanipāte vuttāni mātughātapitughāta-arahantaghātalohituppādasaṁghabheda-aññasatthāruddesakammānīti veditabbāni. Tāni hi kiñcāpi diṭṭhisampanno ariyasāvako kunthakipillikampi jīvitā na voropeti,

1. Abhi 1. 208; Abhi 2. 379 piṭṭhesu.
2. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhesu.
3. Tena (Sī, Syā)
4. Yaṁ imassa (Sī, Syā)
5. Aṁ 1. 28; Ma 3. 110; Abhi 2. 349 piṭṭhesu.

ဝိဇ္ဇမာနေ ရူပါဒိသင်္ခါတော အတ္တာတိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌီတိ အတ္ထော။ တဿာ စ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိဂတာနိ ပဟီနာနေဝ ဟောန္တိ။ သာ ဟိ နေသံ မူလံ။ သဗ္ဗ-ကိလေသဗျာဓိဝူပသမနတော ပညာ "စိကိစ္ဆိတ"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ပညာစိကိစ္ဆိတံ ဣတော ဝိဂတံ၊ တတော ဝါ ပညာစိကိစ္ဆိတာ ဣဒံ ဝိဂတန္တိ ဝိစိကိစ္ဆိတံ။ "သတ္ထရိ ကင်္ခတီ"တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝုတ္တာယ အဋ္ဌဝတ္ထုကာယ ဝိမတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တဿာ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗာနိပိ ဝိစိကိစ္ဆိတာနိ ပဟီနာနိ ဟောန္တိ။ တံ ဟိ နေသံ မူလံ။ "ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓီ"တိ ဧဝမာဒီသု[၂] အာဂတံ ဂေါသီလကုက္ကုရသီလာဒိကံ သီလံ ဂေါဝတ-ကုက္ကုရဝတာဒိကဉ္စ ဝတံ သီလဗ္ဗတန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗမ္ပိ နဂ္ဂိယ-မုဏ္ဍိကာဒိအမရတပံ ပဟီနံ ဟောတိ။ တဉှိ တဿ မူလံ၊ တေနေဝ[၃] သဗ္ဗာဝ-သာနေ ဝုတ္တံ **"ယဒတ္ထိ ကိဉ္စိ"**တိ။ ဒုက္ခဒဿနသမ္ပဒါယ စေတ္ထ သက္ကာယ-ဒိဋ္ဌိ, သမုဒယဒဿနသမ္ပဒါယ ဝိစိကိစ္ဆိတံ, မဂ္ဂဒဿနနိဗ္ဗာနဒဿနသမ္ပဒါယ သီလဗ္ဗတံ ပဟီယတီတိ ဝိညာတဗ္ဗံ။

စတူဟပါယေဟိတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဧဝမဿ ကိလေသဝဋ္ဋပ္ပဟာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တသ္မိံ ကိလေသ-ဝဋ္ဋေ သတိ ယေန ဝိပါကဝဋ္ဋေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တပ္ပဟာနာ တဿာပိ ပဟာနံ ဒီပေန္တော အာဟ **"စတူဟပါယေဟိ စ ဝိပ္ပမုတ္တော"**တိ။ တတ္ထ စတ္တာရော အပါယာ နာမ နိရယတိရစ္ဆာနပေတ္တိဝိသယအသုရကာယာ။ တေဟိ ဧသ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယန္တောပိ ဝိပ္ပမုတ္တောတိ အတ္ထော။

ဧဝမဿ ဝိပါကဝဋ္ဋပ္ပဟာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယမဿ[၄] ဝိပါကဝဋ္ဋဿ မူလဘူတံ ကမ္မဝဋ္ဋံ၊ တဿာပိ ပဟာနံ ဒဿေန္တော အာဟ **"ဆစ္စာဘိဌာနာနိ အဘဗ္ဗ ကာတု"**န္တိ။ တတ္ထ **အဘိဌာနာနီ**တိ ဩဠာရိကဋ္ဌာနာနိ၊ တာနိ ဧသ ဆ အဘဗ္ဗော ကာတုံ။ တာနိ စ "အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာ"တိအာဒိနာ[၅] နယေန ဧကကနိပါတေ ဝုတ္တာနိ မာတုဃာတပိတုဃာတအရဟန္တဃာတလောဟိ-တုပ္ပါဒသံဃဘေဒအညသတ္ထာရုဒ္ဒေသကမ္မာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တာနိ ဟိ ကိဉ္စာပိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော အရိယသာဝကော ကုန္ထကိပိလ္လိကမ္ပိ ဇီဝိတာ န ဝေါရောပေတိ၊

၁-အဘိ ၁-၂၀၈၊ အဘိ ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-တေန (သီ၊ သျာ)
၄-ယံ ဣမဿ (သီ၊ သျာ)
၅-အံ ၁-၂၈၊ မ ၃ ၁၁၀၊ အဘိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေသု။

apica kho pana puthujjanabhāvassa vigarahaṇatthaṁ vuttāni. Puthujjano hi adiṭṭhisampannattā evaṁmahāsāvajjāni abhiṭhānānipi karoti, dassanasampanno pana abhabbo tāni kātunti. Abhabbaggahaṇañcettha bhavantarepi akaraṇadassanatthaṁ. Bhavantarepi hi esa attano ariyasāvakabhāvaṁ ajānantopi dhammatāya eva etāni vā cha pakatipāṇātipātādīni vā pañca verāni aññasatthāruddesena saha cha ṭhānāni na karoti, yāni sandhāya ekacce “cha chābhiṭhānānī”tipi paṭhanti. Matamacchaggāhādayo cettha ariyasāvakagāmadārakānaṁ nidassanaṁ.

Evaṁ Bhagavā satta bhave ādiyatopi ariyasāvakassa aññehi appahīnabhavādānehi puggalehi visiṭṭhaguṇavasena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati “**idampi saṁghe**”ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Kiñcāpi sotigāthāvaṇṇanā

12. Evaṁ satta bhave ādiyatopi aññehi appahīnabhavādānehi puggalehi visiṭṭhaguṇena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni na kevalaṁ dassanasampanno cha abhiṭhānāni abhabbo kātuṁ, kintu appamattakampi pāpakammaṁ katvā tassa paṭicchādanāyapi abhabboti pamādavihārinopi dassanasampannassa katappaṭicchādanābhāvaguṇena vattumāraddho “**kiñcāpi so kamma karoti pāpakan**”ti.

Tassattho—so dassanasampanno kiñcāpi satisammosena pamādavihāraṁ āgamma yaṁ taṁ Bhagavatā lokavajjaṁ sañciccātikkamanaṁ[1] sandhāya vuttaṁ “yaṁ mayā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññattaṁ, taṁ mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamantī”ti[2], taṁ ṭhapetvā aññaṁ kuṭikārasahaseyyādiṁ paṇṇattivajjavītikkamasaṅkhātaṁ Buddhappatikuṭṭhaṁ **kāyena** pāpakammaṁ karoti, padasodhamma-uttarichappañcavācādhammadesanasamphappalāpapharusavacanādiṁ vā **vācāya uda cetasā vā** katthaci lobhadosuppādanaṁ jātarūpādisādiyanaṁ cīvarādiparibhogesu apaccavekkhaṇādiṁ vā pāpakammaṁ karoti. **Abhabbo so**

1. Sañciccānatikkamanaṁ (Sī, Ka)   2. Vi 4. 421; Aṁ 3. 46; Khu 1. 142 piṭṭhesu.

အပိစ ခေါ ပန ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ ဝိဂရဟဏတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ ပုထုဇ္ဇနော ဟိ အဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နတ္တာ ဧဝံမဟာသာဝဇ္ဇာနိ အဘိဌာနာနိပိ ကရောတိ၊ ဒဿနသမ္ပန္နော ပန အဘဗ္ဗော တာနိ ကာတုန္တိ။ အဘဗ္ဗဂ္ဂဟဏဉ္စေတ္ထ ဘဝန္တရေပိ အကရဏဒဿနတ္ထံ။ ဘဝန္တရေပိ ဟိ ဧသ အတ္တနော အရိယသာဝကဘာဝံ အဇာနန္တောပိ ဓမ္မတာယ ဧဝ ဧတာနိ ဝါ ဆ ပကတိပါဏာတိပါတာဒီနိ ဝါ ပဉ္စ ဝေရာနိ အညသတ္ထာရုဒ္ဒေသေန သဟ ဆ ဌာနာနိ န ကရောတိ၊ ယာနိ သန္ဓာယ ဧကစ္စေ “ဆ ဆာဘိဌာနာနီ”တိပိ ပဌန္တိ။ မတမစ္ဆဂ္ဂါဟာဒယော စေတ္ထ အရိယသာဝကဂါမဒါရကာနံ နိဒဿနံ။

ဧဝံ ဘဂဝါ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယတောပိ အရိယသာဝကဿ အညေဟိ အပ္ပဟီနဘဝါဒါနေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝိသိဋ္ဌဂုဏဝသေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ကိဉ္စာပိ သောတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဧဝံ သတ္တ ဘဝေ အာဒိယတောပိ အညေဟိ အပ္ပဟီနဘဝါဒါနေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝိသိဋ္ဌဂုဏေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ န ကေဝလံ ဒဿနသမ္ပန္နော ဆ အဘိဌာနာနိ အဘဗ္ဗော ကာတုံ၊ ကိန္တု အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ပါပကမ္မံ ကတွာ တဿ ပဋိစ္ဆာဒနာယပိ အဘဗ္ဗောတိ ပမာဒဝိဟာရိနောပိ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ကတပ္ပဋိစ္ဆာဒနာဘာဝဂုဏေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ကိဉ္စာပိ သော ကမ္မ ကရောတိ ပါပက**”န္တိ။

တဿတ္ထော—သော ဒဿနသမ္ပန္နော ကိဉ္စာပိ သတိသမ္မောသေန ပမာဒဝိဟာရံ အာဂမ္မ ယံ တံ ဘဂဝတာ လောကဝဇ္ဇံ သဉ္စိစ္စာတိက္ကမနံ[၁] သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ယံ မယာ သာဝကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ တံ မမ သာဝကာ ဇီဝိတဟေတုပိ နာတိက္ကမန္တီ”တိ[၂]၊ တံ ဌပေတွာ အညံ ကုဋိကာရသဟသေယျာဒိံ ပဏ္ဏတ္တိဝဇ္ဇဝီတိက္ကမသင်္ခါတံ ဗုဒ္ဓပ္ပဋိကုဋ္ဌံ **ကာယေန** ပါပကမ္မံ ကရောတိ၊ ပဒသော-ဓမ္မဥတ္တရိဆပ္ပဉ္စဝါစာဓမ္မဒေသနသမ္ဖပ္ပလာပဖရုသဝစနာဒိံ ဝါ **ဝါစာယ, ဥဒ စေတသာ ဝါ** ကတ္ထစိ လောဘဒေါသုပ္ပါဒနံ ဇာတရူပါဒိသာဒိယနံ စီဝရာဒိပရိဘောဂေသု အပစ္စဝေက္ခဏာဒိံ ဝါ ပါပကမ္မံ ကရောတိ။ **အဘဗ္ဗော သော**

၁-သဉ္စိစ္စာနတိက္ကမနံ (သီ၊ က)   ၂-ဝိ ၄-၄၂၁၊ အံ ၃-၄၆၊ ခု ၁-၁၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

tassa paṭicchadāya na so taṁ “idaṁ akappiyamakaraṇīyan”ti jānitvā muhuttampi paṭicchādeti, taṁkhaṇaṁ eva pana Satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu āvi katvā yathādhammaṁ paṭikaroti, “na puna karissāmī”ti evaṁ saṁvaritabbaṁ vā saṁvarati. Kasmā? Yasmā **abhabbatā diṭṭhapadassa vuttā,** evarūpampi pāpakammaṁ katvā tassa paṭicchādāya diṭṭhanibbānapadassa dassanasampannassa puggalassa abhabbatā vuttāti attho.

Kathaṁ?

“Seyyathāpi bhikkhave daharo kumāro mando uttānaseyyako hatthena vā pādena vā aṅgāraṁ akkamitvā khippameva paṭisaṁharati, evameva kho bhikkhave dhammatā esā diṭṭhisampannassa puggalassa, kiñcāpi tathārūpiṁ āpattiṁ āpajjati, yathārūpāya āpattiyā vuṭṭhānaṁ paññāyati. Atha kho naṁ khippameva Satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu deseti vivarati uttānīkaroti, desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatī”ti[1].

Evaṁ Bhagavā pamādavihārinopi dassanasampannassa katappaṭicchādanābhāvaguṇena saṁgharatanassa guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjati **“idampi saṁghe”**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Vanappagumbetigāthāvaṇṇanā

13. Evaṁ saṁghapariyāpannānaṁ puggalānaṁ tena tena guṇappakārena saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni yvāyaṁ Bhagavatā ratanattayaguṇaṁ dīpentena idha saṅkhepena aññatra ca vitthārena pariyattidhammo desito, tampi[2] nissāya puna Buddhādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vattumāraddho **“vanappagumbe yathā phussitagge”**ti. Tattha āsannasannivesavavatthitānaṁ rukkhānaṁ samūho vanaṁ, mūlasārapheggutacasākhāpalāsehi pavuddho gumbo pagumbo, vanassa, vane vā pagumbo **vanappagumbo.** Svāyaṁ “vanappagumbe”ti vutto, evampi hi vattuṁ labbhati “atthi

1. Ma 1. 399 piṭṭhe. 2. Tena puna (Syā)

တဿ ပဋိစ္ဆာဒါယ န သော တံ “ဣဒံ အကပ္ပိယမကရဏီယ”န္တိ ဇာနိတွာ မုဟုတ္တမ္ပိ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ တံခဏံ ဧဝ ပန သတ္ထရိ ဝါ ဝိညူသု ဝါ သဗြဟ္မစာရီသု အာဝိ ကတွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ၊ “န ပုန ကရိဿာမီ”တိ ဧဝံ သံဝရိတဗ္ဗံ ဝါ သံဝရတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **အဘဗ္ဗတာ ဒိဋ္ဌပဒဿ ဝုတ္တာ၊** ဧဝရူပမ္ပိ ပါပကမ္မံ ကတွာ တဿ ပဋိစ္ဆာဒါယ ဒိဋ္ဌနိဗ္ဗာနပဒဿ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ပုဂ္ဂလဿ အဘဗ္ဗတာ ဝုတ္တာတိ အတ္ထော။

ကထံ?

“သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒဟရော ကုမာရော မန္ဒော ဥတ္တာနသေယျကော ဟတ္ထေန ဝါ ပါဒေန ဝါ အင်္ဂါရံ အက္ကမိတွာ ခိပ္ပမေဝ ပဋိသံဟရတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မတာ ဧသာ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နဿ ပုဂ္ဂလဿ၊ ကိဉ္စာပိ တထာရူပိံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ ယထာရူပါယ အာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနံ ပညာယတိ။ အထ ခေါ နံ ခိပ္ပမေဝ သတ္ထရိ ဝါ ဝိညူသု ဝါ သဗြဟ္မစာရီသု ဒေသေတိ ဝိဝရတိ ဥတ္တာနီကရောတိ၊ ဒေသေတွာ ဝိဝရိတွာ ဥတ္တာနီကတွာ အာယတိံ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ”တိ[၁]။

ဧဝံ ဘဂဝါ ပမာဒဝိဟာရိနောပိ ဒဿနသမ္ပန္နဿ ကတပ္ပဋိစ္ဆာဒနာဘာဝဂုဏေန သံဃရတနဿ ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ “**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**”တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ဝနပ္ပဂုမ္ဗေတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၃။ ဧဝံ သံဃပရိယာပန္နာနံ ပုဂ္ဂလာနံ တေန တေန ဂုဏပ္ပကာရေန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယွာယံ ဘဂဝတာ ရတနတ္တယဂုဏံ ဒီပေန္တေန ဣဓ သင်္ခေပေန အညတြ စ ဝိတ္ထာရေန ပရိယတ္တိဓမ္မော ဒေသိတော၊ တမ္ပိ[၂] နိဿာယ ပုန ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ “**ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ ယထာ ဖုဿိတဂ္ဂေ**”တိ။ တတ္ထ အာသန္နသန္နိဝေသဝဝတ္ထိတာနံ ရုက္ခာနံ သမူဟော ဝနံ၊ မူလသာရဖေဂ္ဂုတစသာခါပလာသေဟိ ပဝုဒ္ဓေါ ဂုမ္ဗော ပဂုမ္ဗော၊ ဝနဿ, ဝနေ ဝါ ပဂုမ္ဗော **ဝနပ္ပဂုမ္ဗော။** သွာယံ “ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ”တိ ဝုတ္တော၊ ဧဝမ္ပိ ဟိ ဝတ္တုံ လဗ္ဘတိ “အတ္ထိ

၁-မ ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တေန ပုန (သျာ)

savitakkasavicāre, atthi avitakkavicāramatte, sukhe dukkhe jīve”ti-ādīsu[1] viya. **Yathā**ti upamāvacanaṁ[2]. Phussitāni aggāni assāti **phussitaggo,** sabbasākhāpasākhāsu sañjātapupphoti attho. So pubbe vuttanayeneva “phussitagge”ti vutto. **Gimhānamāse paṭhamasmiṁ gimhe**ti ye cattāro gimhānaṁ māsā, tesaṁ catunnaṁ gimhamāsānaṁ ekasmiṁ māse. Katarasmiṁ māse iti ce? **Paṭhamasmiṁ gimhe,** citramāseti attho. So hi “paṭhamagimho”ti ca “bālavasanto”ti[3] ca vuccati. Tato paraṁ padatthato pākaṭameva.

Ayaṁ panettha **piṇḍattho**—yathā paṭhamagimhanāmake bālavasante nānāvidharukkhagahane vane[4] supupphitaggasākho[5] taruṇarukkhagacchapariyāyanāmo pagumbo ativiya sassiriko hoti, evameva[6] khandhāyatanādīhi satipaṭṭhānasammappadhānādīhi sīlasamādhikkhandhādīhi vā nānappakārehi atthappabhedapupphehi ativiya sassirikattā tathūpamaṁ nibbānagāmimaggadīpanato nibbānagāmiṁ pariyattidhammavaraṁ neva lābhahetu na sakkārādihetu, kevalantu mahākaruṇāya abbhussāhitahadayo sattānaṁ paramahitāya adesayīti. **Paramaṁ hitāyā**ti ettha ca gāthābandhasukhatthaṁ anunāsiko. Ayaṁ panattho—paramahitāya nibbānāya adesayīti.

Evaṁ Bhagavā imaṁ supupphitaggavanappagumbasadisaṁ pariyattidhammaṁ vatvā idāni tameva nissāya Buddhādhiṭṭhānaṁ saccavacanaṁ payuñjati **“idampi Buddhe”**ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Kevalaṁ pana idampi yathāvuttapakārapariyattidhammasaṅkhātaṁ Buddhe ratanaṁ paṇītanti evaṁ yojetabbaṁ. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Varo varaññūtigāthāvaṇṇanā

14. Evaṁ Bhagavā pariyattidhammena Buddhādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni lokuttaradhammena vattumāraddho **“varo varaññū”**ti. Tattha **varo**ti paṇītādhimuttikehi icchito? “Aho vata mayampi evarūpā assāmā”ti, varaguṇayogato vā varo uttamo seṭṭhoti attho.

1. Dī 1. 53; Ma 2. 185 piṭṭhesu. 2. Opammavacanaṁ (Sī) 3. Bālavassānoti (Syā)
4. Nānāvidharukkhe gahanavane (Sī, Ka) 5. Suphussitaggasākho (Ka)
6. Evametaṁ (Sī) 7. Icchitabbato (Ka)

သဝိတက္ကသဝိစာရေ၊ အတ္ထိ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တေ၊ သုခေ ဒုက္ခေ ဇီဝေ”တိ-အာဒီသု[၁] ဝိယ။ **ယထာ**တိ ဥပမာဝစနံ[၂]။ ဖုဿိတာနိ အဂ္ဂါနိ အဿာတိ **ဖုဿိတဂ္ဂေါ၊** သဗ္ဗသာခါပသာခါသု သဉ္ဇာတပုပ္ဖောတိ အတ္ထော။ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ “ဖုဿိတဂ္ဂေ”တိ ဝုတ္တော။ **ဂိမှာနမာသေ ပဌမသ္မိံ ဂိမှေ**တိ ယေ စတ္တာရော ဂိမှာနံ မာသာ၊ တေသံ စတုန္နံ ဂိမှမာသာနံ ဧကသ္မိံ မာသေ။ ကတရသ္မိံ မာသေ ဣတိ စေ? **ပဌမသ္မိံ ဂိမှေ၊** စိတြမာသေတိ အတ္ထော။ သော ဟိ “ပဌမဂိမှော”တိ စ “ဗာလဝသန္တော”တိ[၃] စ ဝုစ္စတိ။ တတော ပရံ ပဒတ္ထတော ပါကဋမေဝ။

အယံ ပနေတ္ထ **ပိဏ္ဍတ္ထော**—ယထာ ပဌမဂိမှနာမကေ ဗာလဝသန္တေ နာနာဝိဓရုက္ခဂဟနေ ဝနေ[၄] သုပုပ္ဖိတဂ္ဂသာခေါ[၅] တရုဏရုက္ခဂစ္ဆပရိယာယနာမော ပဂုမ္ဗော အတိဝိယ သဿိရိကော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ[၆] ခန္ဓာယတနာဒီဟိ သတိပဋ္ဌာနသမ္မပ္ပဓာနာဒီဟိ သီလသမာဓိက္ခန္ဓာဒီဟိ ဝါ နာနပ္ပကာရေဟိ အတ္ထပ္ပဘေဒပုပ္ဖေဟိ အတိဝိယ သဿိရိကတ္တာ တထူပမံ နိဗ္ဗာနဂါမိမဂ္ဂဒီပနတော နိဗ္ဗာနဂါမိံ ပရိယတ္တိဓမ္မဝရံ နေဝ လာဘဟေတု န သက္ကာရာဒိဟေတု၊ ကေဝလန္တု မဟာကရုဏာယ အဗ္ဘုဿာဟိတဟဒယော သတ္တာနံ ပရမဟိတာယ အဒေသယီတိ။ **ပရမံ ဟိတာယာ**တိ ဧတ္ထ စ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ အနုနာသိကော။ အယံ ပနတ္ထော—ပရမဟိတာယ နိဗ္ဗာနာယ အဒေသယီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမံ သုပုပ္ဖိတဂ္ဂဝနပ္ပဂုမ္ဗသဒိသံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ နိဿာယ ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ **“ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ”**တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဝလံ ပန ဣဒမ္ပိ ယထာဝုတ္တပကာရပရိယတ္တိဓမ္မသင်္ခါတံ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတန္တိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ဝရော ဝရညူတိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၄။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရိယတ္တိဓမ္မေန ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ လောကုတ္တရဓမ္မေန ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ **“ဝရော ဝရညူ”**တိ။ တတ္ထ **ဝရော**တိ ပဏီတာဓိမုတ္တိကေဟိ ဣစ္ဆိတော[၇] “အဟော ဝတ မယမ္ပိ ဧဝရူပါ အဿာမာ”တိ၊ ဝရဂုဏယောဂတော ဝါ ဝရော ဥတ္တမော သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။

၁-ဒီ ၁-၅၃၊ မ ၂-၁၈၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဩပမ္မဝစနံ (သီ) ၃-ဗာလဝဿာနောတိ (သျာ)
၄-နာနာဝိဓရုက္ခေ ဂဟနဝနေ (သီ၊ က) ၅-သုဖုဿိတဂ္ဂသာခေါ (က) ၆-ဧဝမေတံ (သီ)
၇-ဣစ္ဆိတဗ္ဗတော (က)

varaññūti nibbānaññū. nibbānaṁ hi sabbadhammānaṁ uttamaṭṭhena varaṁ, tañcesa bodhimūle sayaṁ paṭivijjhitvā aññāsi. **Varado**ti Pañcavaggiyabhaddavaggiyajaṭilādīnaṁ aññesañca devamanussānaṁ nibbedhabhāgiyavāsanābhāgiyavaradhammadāyīti attho. **Varāharo**ti varassa maggassa āhaṭattā[1] varāharoti vuccati. So hi Bhagavā Dīpaṅkarato pabhuti samatiṁsa pāramiyo pūrento pubbakehi Sammāsambuddhehi anuyātaṁ purāṇamaggavaramāhari, tena "varāharo"ti vuccati.

Apica sabbaññutaññāṇappaṭilābhena varo, nibbānasacchikiriyāya varaññū, sattānaṁ vimuttisukhadānena varado, uttamapaṭipadāharaṇena varāharo, etehi lokuttaraguṇehi adhikassa kassaci guṇassa abhāvato anuttaro.

Aparo nayo—varo upasamādhiṭṭhānaparipūraṇena, varaññū paññādhiṭṭhānaparipūraṇena, varado cāgādhiṭṭhānaparipūraṇena, varāharo saccādhiṭṭhānaparipūraṇena, varaṁ maggasaccamāharīti. Tathā varo puññussayena, varaññū paññussayena, varado Buddhabhāvatthikānaṁ tadupāyasampadānena, varāharo Paccekabuddhabhāvatthikānaṁ tadupāyāharaṇena, anuttaro tattha tattha asadisatāya, attanā vā anācariyako hutvā paresaṁ ācariyabhāvena, dhammavaraṁ adesayi sāvakabhāvatthikānaṁ tadatthāya svākkhātatādiguṇayuttassa dhammavarassa desanato. Sesaṁ vuttanayamevāti.

Evaṁ Bhagavā navavidhena lokuttaradhammena attano guṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya Buddhādhiṭṭhānaṁ saccavacanaṁ payuñjati "**idampi Buddhe**"ti. Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Kevalaṁ pana yaṁ varaṁ lokuttaradhammaṁ esa aññāsi, yañca adāsi, yañca āhari, yañca desesi, idampi Buddhe ratanaṁ paṇītanti evaṁ yojetabbaṁ. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Khīṇantigāthāvaṇṇanā

15. Evaṁ Bhagavā pariyattidhammañca navalokuttaradhammañca nissāya dvīhi gāthāhi Buddhādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vatvā idāni ye taṁ pariyattidhammaṁ assosuṁ,

---

1. Āharattā (Syā)

ဝရညူတိ နိဗ္ဗာနညူ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဥတ္တမဋ္ဌေန ဝရံ၊ တဉ္စေသ ဗောဓိမူလေ သယံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ အညာသိ။ **ဝရဒေါ**တိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယဇဋိလာဒီနံ အညေသဉ္စ ဒေဝမနုဿာနံ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယဝါသနာဘာဂိယဝရဓမ္မဒါယီတိ အတ္ထော။ **ဝရာဟရော**တိ ဝရဿ မဂ္ဂဿ အာဟဋတ္တာ[၁] ဝရာဟရောတိ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ ဘဂဝါ ဒီပင်္ကရတော ပဘုတိ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေန္တော ပုဗ္ဗကေဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ အနုယာတံ ပုရာဏမဂ္ဂဝရမာဟရိ၊ တေန "ဝရာဟရော"တိ ဝုစ္စတိ။

အပိစ သဗ္ဗညုတညာဏပ္ပဋိလာဘေန ဝရော၊ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာယ ဝရညူ၊ သတ္တာနံ ဝိမုတ္တိသုခဒါနေန ဝရဒေါ၊ ဥတ္တမပဋိပဒါဟရဏေန ဝရာဟရော၊ ဧတေဟိ လောကုတ္တရဂုဏေဟိ အဓိကဿ ကဿစိ ဂုဏဿ အဘာဝတော အနုတ္တရော။

အပရော နယော—ဝရော ဥပသမာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရညူ ပညာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရဒေါ စာဂါဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရာဟရော သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန၊ ဝရံ မဂ္ဂသစ္စမာဟရီတိ။ တထာ ဝရော ပုညုဿယေန၊ ဝရညူ ပညုဿယေန၊ ဝရဒေါ ဗုဒ္ဓဘာဝတ္ထိကာနံ တဒုပါယသမ္ပဒါနေန၊ ဝရာဟရော ပစ္စေကဗုဒ္ဓဘာဝတ္ထိကာနံ တဒုပါယာဟရဏေန၊ အနုတ္တရော တတ္ထ တတ္ထ အသဒိသတာယ, အတ္တနာ ဝါ အနာစရိယကော ဟုတွာ ပရေသံ အာစရိယဘာဝေန, ဓမ္မဝရံ အဒေသယိ သာဝကဘာဝတ္ထိကာနံ တဒတ္ထာယ သွာက္ခာတတာဒိဂုဏယုတ္တဿ ဓမ္မဝရဿ ဒေသနတော။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ နဝဝိဓေန လောကုတ္တရဓမ္မေန အတ္တနော ဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇတိ "**ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ**"တိ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဝလံ ပန ယံ ဝရံ လောကုတ္တရဓမ္မံ ဧသ အညာသိ၊ ယဉ္စ အဒါသိ၊ ယဉ္စ အာဟရိ၊ ယဉ္စ ဒေသေသိ၊ ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတန္တိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ခီဏန္တိဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရိယတ္တိဓမ္မဉ္စ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဉ္စ နိဿာယ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဗုဒ္ဓါဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေ တံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ အဿောသုံ၊

၁-အာဟရတ္တာ (သျာ)

sutānusārena ca paṭipajjitvā navappakārampi lokuttaradhammaṁ adhigamiṁsu, tesaṁ anupādisesanibbānapattiguṇaṁ nissāya puna saṁghādhiṭṭhānaṁ saccaṁ vattumāraddho “**khīṇaṁ purāṇan**”ti. Tattha **khīṇan**ti samucchinnaṁ[1]. **Purāṇan**ti purātanaṁ. **Navan**ti sampati vattamānaṁ. **Natthi sambhavan**ti avijjamānapātubhāvaṁ. **Virattacittā**ti vītarāgacittā. **Āyatike bhavasmin**ti anāgatamaddhānaṁ punabbhave. **Teti** yesaṁ khīṇaṁ purāṇaṁ navaṁ natthi sambhavaṁ, ye ca āyatike bhavasmiṁ virattacittā, te khīṇāsavā bhikkhū. **Khīṇabījā**ti ucchinnabījā. **Avirūḷhichandā**ti virūḷhichandavirahitā. **Nibbantī**ti vijjhāyanti. **Dhīrā**ti dhitisampannā. **Yathāyaṁ padīpo**ti ayaṁ padīpo viya.

Kiṁ vuttaṁ hoti? Yaṁ taṁ sattānaṁ uppajjitvā niruddhampi purāṇaṁ atītakālikaṁ kammaṁ taṇhāsinehassa appahīnattā paṭisandhi-āharaṇasamatthatāya[2] akhīṇaṁyeva hoti, taṁ purāṇaṁ kammaṁ yesaṁ arahattamaggena taṇhāsinehassa sositattā agginā daḍḍhabījamiva āyatiṁ vipākadānāsamatthatāya khīṇaṁ. Yañca nesaṁ Buddhapūjādivasena idāni pavattamānaṁ kammaṁ navanti vuccati, tañca taṇhāpahāneneva chinnamūlapādapapupphamiva āyatiṁ phaladānāsamatthatāya yesaṁ natthi sambhavaṁ, ye ca taṇhāpahāneneva āyatike bhavasmiṁ virattacittā, te khīṇāsavā bhikkhū “kammaṁ khettaṁ viññāṇaṁ bījan”ti[3] ettha vuttassa paṭisandhiviññāṇassa kammakkhayeneva khīṇattā khīṇabījā. Yopi pubbe punabbhavasaṅkhātāya virūḷhiyā chando ahosi, tassapi samudayappahāneneva pahīnattā pubbe viya cutikāle asambhavena avirūḷhichandā dhitisampannattā dhīrā carimaviññāṇanirodhena yathāyaṁ padīpo nibbuto, evaṁ nibbanti, puna “rūpino vā arūpino vā”ti evamādiṁ paññattipathaṁ accentīti. Tasmiṁ kira samaye nagaradevatānaṁ pūjanatthāya jālitesu[4] padīpesu eko padīpo vijjhāyi, taṁ dassento āha “yathāyaṁ padīpo”ti.

Evaṁ Bhagavā ye taṁ purimāhi dvīhi gāthāhi vuttaṁ pariyattidhammaṁ assosuṁ, sutānusārena ca paṭipajjitvā navappakārampi lokuttaradhammaṁ adhigamiṁsu, tesaṁ anupādisesanibbānapattiguṇaṁ vatvā idāni tameva guṇaṁ nissāya saṁghādhiṭṭhānaṁ saccavacanaṁ payuñjanto desanaṁ samāpesi “**idampi saṁghe**”ti.

1. Khīṇanti parikkhīṇaṁ samucchinnaṁ vā (Syā)
2. Paṭisandhi-ārohaṇasamatthatāya (Ka) 3. Aṁ 1. 224 piṭṭhe. 4. Jalitesu (Syā, Ka)

သုတာနုသာရေန စ ပဋိပဇ္ဇိတွာ နဝပ္ပကာရမ္ပိ လောကုတ္တရဓမ္မံ အဓိဂမိံသု၊ တေသံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပတ္တိဂုဏံ နိဿာယ ပုန သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ "**ခီဏံ ပုရာဏ**"န္တိ။ တတ္ထ **ခီဏ**န္တိ သမုစ္ဆိန္နံ[၁]။ **ပုရာဏ**န္တိ ပုရာတနံ။ **နဝ**န္တိ သမ္ပတိ ဝတ္တမာနံ။ **နတ္ထိ သမ္ဘဝ**န္တိ အဝိဇ္ဇမာနပါတုဘာဝံ။ **ဝိရတ္တစိတ္တာ**တိ ဝီတရာဂစိတ္တာ။ **အာယတိကေ ဘဝသ္မိ**န္တိ အနာဂတမဒ္ဓါနံ ပုနဗ္ဘဝေ။ **တေတိ** ယေသံ ခီဏံ ပုရာဏံ နဝံ နတ္ထိ သမ္ဘဝံ၊ ယေ စ အာယတိကေ ဘဝသ္မိံ ဝိရတ္တစိတ္တာ၊ တေ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ။ **ခီဏဗီဇာ**တိ ဥစ္ဆိန္နဗီဇာ။ **အဝိရူဠှိဆန္ဒာ**တိ ဝိရူဠှိဆန္ဒဝိရဟိတာ။ **နိဗ္ဗန္တီ**တိ ဝိဇ္ဈာယန္တိ။ **ဓီရာ**တိ ဓိတိသမ္ပန္နာ။ **ယထာယံ ပဒီပေါ**တိ အယံ ပဒီပေါ ဝိယ။

ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယံ တံ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓမ္ပိ ပုရာဏံ အတီတကာလိကံ ကမ္မံ တဏှာသိနေဟဿ အပ္ပဟီနတ္တာ ပဋိသန္ဓိအာဟရဏသမတ္ထတာယ[၂] အခီဏံယေဝ ဟောတိ၊ တံ ပုရာဏံ ကမ္မံ ယေသံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တဏှာသိနေဟဿ သောသိတတ္တာ အဂ္ဂိနာ ဒဍ္ဎဗီဇမိဝ အာယတိံ ဝိပါကဒါနာသမတ္ထတာယ ခီဏံ။ ယဉ္စ နေသံ ဗုဒ္ဓပူဇာဒိဝသေန ဣဒါနိ ပဝတ္တမာနံ ကမ္မံ နဝန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ တဏှာပဟာနေနေဝ ဆိန္နမူလပါဒပပုပ္ဖမိဝ အာယတိံ ဖလဒါနာသမတ္ထတာယ ယေသံ နတ္ထိ သမ္ဘဝံ၊ ယေ စ တဏှာပဟာနေနေဝ အာယတိကေ ဘဝသ္မိံ ဝိရတ္တစိတ္တာ၊ တေ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ "ကမ္မံ ခေတ္တံ ဝိညာဏံ ဗီဇ"န္တိ[၃] ဧတ္ထ ဝုတ္တဿ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ ကမ္မက္ခယေနေဝ ခီဏတ္တာ ခီဏဗီဇာ။ ယောပိ ပုဗ္ဗေ ပုနဗ္ဘဝသင်္ခါတာယ ဝိရူဠှိယာ ဆန္ဒော အဟောသိ၊ တဿပိ သမုဒယပ္ပဟာနေနေဝ ပဟီနတ္တာ ပုဗ္ဗေ ဝိယ စုတိကာလေ အသမ္ဘဝေန အဝိရူဠှိဆန္ဒာ ဓိတိသမ္ပန္နတ္တာ ဓီရာ စရိမဝိညာဏနိရောဓေန ယထာယံ ပဒီပေါ နိဗ္ဗုတော, ဧဝံ နိဗ္ဗန္တိ၊ ပုန "ရူပိနော ဝါ အရူပိနော ဝါ"တိ ဧဝမာဒိံ ပညတ္တိပထံ အစ္စေန္တီတိ။ တသ္မိံ ကိရ သမယေ နဂရဒေဝတာနံ ပူဇနတ္ထာယ ဇာလိတေသု[၄] ပဒီပေသု ဧကော ပဒီပေါ ဝိဇ္ဈာယိ၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ "ယထာယံ ပဒီပေါ"တိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ယေ တံ ပုရိမာဟိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဝုတ္တံ ပရိယတ္တိဓမ္မံ အဿောသုံ၊ သုတာနုသာရေန စ ပဋိပဇ္ဇိတွာ နဝပ္ပကာရမ္ပိ လောကုတ္တရဓမ္မံ အဓိဂမိံသု၊ တေသံ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပတ္တိဂုဏံ ဝတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဂုဏံ နိဿာယ သံဃာဓိဋ္ဌာနံ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇန္တော ဒေသနံ သမာပေသိ "**ဣဒမ္ပိ သံဃေ**"တိ။

၁-ခီဏန္တိ ပရိက္ခီဏံ သမုစ္ဆိန္နံ ဝါ (သျာ) ၂-ပဋိသန္ဓိအာရောဟဏသမတ္ထတာယ (က)
၃-အံ ၁-၂၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဇလိတေသု (သျာ၊ က)

Tassattho pubbe vuttanayeneva veditabbo. Kevalaṁ pana idampi yathāvuttena pakārena khīṇāsavabhikkhūnaṁ nibbānasaṅkhātaṁ saṁghe ratanaṁ paṇītanti evaṁ yojetabbaṁ. Imissāpi gāthāya āṇā koṭisatasahassacakkavāḷesu amanussehi paṭiggahitāti.

Desanāpariyosāne rājakulassa sotthi ahosi, sabbūpaddavā vūpasamiṁsu, caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi.

Yānīdhātigāthāttayavaṇṇanā

16. Atha Sakko Devānamindo "Bhagavatā ratanattayaguṇaṁ nissāya saccavacanaṁ payuñjamānena nāgarassa sotthi katā, mayāpi nāgarassa sotthitthaṁ[1] ratanattayaguṇaṁ nissāya kiñci vattabban"ti cintetvā avasāne gāthāttayaṁ abhāsi **"yānīdha bhūtānī"**ti. Tattha yasmā Buddho yathā lokahitattāya ussukkaṁ āpannehi āgantabbaṁ, tathā āgatato, yathā ca tehi gantabbaṁ, tathā gatato, yathā ca tehi ājānitabbaṁ, tathā ājānanato, yathā ca jānitabbaṁ, tathā jānanato, yañca tatheva hoti, tassa gadanato ca "Tathāgato"ti vuccati. Yasmā ca so devamanussehi pupphagandhādinā bahi nibbattena upakārakena, dhammānudhammapaṭipattādinā ca attani nibbattena ativiya pūjito, tasmā Sakko Devānamindo sabbaṁ devaparisaṁ attanā saddhiṁ sampiṇḍetvā āha **"Tathāgataṁ devamanussapūjitaṁ, Buddhaṁ namassāma suvatthi hotū"**ti.

17. Yasmā pana dhamme maggadhammo yathā yuganandhasamavipassanābalena gantabbaṁ kilesapakkhaṁ samucchindantena, tathā gatoti Tathāgato. Nibbānadhammopi yathā gato[2] paññāya paṭividdho sabbadukkhappaṭivighātāya sampajjati, Buddhādīhi tathā avagato, tasmā "Tathāgato"tveva vuccati. Yasmā ca saṁghopi yathā attahitāya paṭipannehi gantabbaṁ tena tena maggena, tathā gatoti "Tathāgato"tveva vuccati. Tasmā avasesagāthādvayepi **Tathāgataṁ dhammaṁ namassāma suvatthi hotu, Tathāgataṁ saṁghaṁ namassāma suvatthi hotū**ti vuttaṁ. Sesaṁ vuttanayamevāti.

1. Sotthatthaṁ (Sī, Ka) 2. Yāthāvato (Sī, Ka)

တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဝလံ ပန ဣဒမ္ပိ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ခီဏာသဝဘိက္ခူနံ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ သံဃေ ရတနံ ပဏီတန္တိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣမိဿာပိ ဂါထာယ အာဏာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု အမနုဿေဟိ ပဋိဂ္ဂဟိတာတိ။

ဒေသနာပရိယောသာနေ ရာဇကုလဿ သောတ္ထိ အဟောသိ၊ သဗ္ဗူပဒ္ဒဝါ ဝူပသမိံသု၊ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။

ယာနီဓာတိဂါထာတ္တယဝဏ္ဏနာ

၁၆။ အထ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော "ဘဂဝတာ ရတနတ္တယဂုဏံ နိဿာယ သစ္စဝစနံ ပယုဉ္ဇမာနေန နာဂရဿ သောတ္ထိ ကတာ၊ မယာပိ နာဂရဿ သောတ္ထိတ္ထံ[၁] ရတနတ္တယဂုဏံ နိဿာယ ကိဉ္စိ ဝတ္တဗ္ဗ"န္တိ စိန္တေတွာ အဝသာနေ ဂါထာတ္တယံ အဘာသိ **"ယာနီဓ ဘူတာနီ"**တိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓေါ ယထာ လောကဟိတတ္တာယ ဥဿုက္ကံ အာပန္နေဟိ အာဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ အာဂတတော, ယထာ စ တေဟိ ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ ဂတတော, ယထာ စ တေဟိ အာဇာနိတဗ္ဗံ၊ တထာ အာဇာနနတော, ယထာ စ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ တထာ ဇာနနတော, ယဉ္စ တထေဝ ဟောတိ၊ တဿ ဂဒနတော စ "တထာဂတော"တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ စ သော ဒေဝမနုဿေဟိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒိနာ ဗဟိ နိဗ္ဗတ္တေန ဥပကာရကေန, ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တာဒိနာ စ အတ္တနိ နိဗ္ဗတ္တေန အတိဝိယ ပူဇိတော၊ တသ္မာ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော သဗ္ဗံ ဒေဝပရိသံ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ အာဟ **"တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ ဗုဒ္ဓံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ"**တိ။

၁၇။ ယသ္မာ ပန ဓမ္မေ မဂ္ဂဓမ္မော ယထာ ယုဂနန္ဓသမထဝိပဿနာဗလေန ဂန္တဗ္ဗံ ကိလေသပက္ခံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တေန၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ နိဗ္ဗာနဓမ္မောပိ ယထာ ဂတော[၂] ပညာယ ပဋိဝိဒ္ဓေါ သဗ္ဗဒုက္ခပ္ပဋိဝိဃာတာယ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ တထာ အဝဂတော၊ တသ္မာ "တထာဂတော"တွေဝ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ စ သံဃောပိ ယထာ အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နေဟိ ဂန္တဗ္ဗံ တေန တေန မဂ္ဂေန၊ တထာ ဂတောတိ "တထာဂတော"တွေဝ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ အဝသေသဂါထာဒွယေပိ **တထာဂတံ ဓမ္မံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတု၊ တထာဂတံ သံဃံ နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတူ**တိ ဝုတ္တံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

၁-သောတ္ထတ္ထံ (သီ၊ က) ၂-ယာထာဝတော (သီ၊ က)

Evaṁ Sakko Devānamindo imaṁ gāthāttayaṁ bhāsitvā Bhagavantaṁ padakkhiṇa katvā devapurameva gato saddhiṁ devaparisāya. Bhagavā pana tadeva Ratanasuttaṁ dutiyadivasepi desesi, puna caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi, evaṁ yāva sattamadivasaṁ desesi, divase divase tatheva dhammābhisamayo ahosi. Bhagavā aḍḍhamāsameva Vesāliyaṁ viharitvā rājūnaṁ “gacchāmā”ti paṭivedesi, tato rājāno diguṇena sakkārena puna tīhi divasehi Bhagavantaṁ Gaṅgātīraṁ nayiṁsu. Gaṅgāya nibbattā nāgarājāno cintesuṁ “manussā Tathāgatassa sakkāraṁ karonti, mayaṁ kiṁ na karissāmā”ti suvaṇṇarajatamaṇimayā nāvāyo māpetvā suvaṇṇarajatamaṇimaye eva pallaṅke paññapetvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṁ udakaṁ karitvā “amhākaṁ anuggahaṁ karothā”ti Bhagavantaṁ yāciṁsu. Bhagavā adhivāsetvā ratananāvamārūḷho, pañca ca bhikkhusatāni pañcasataṁ nāvāyo abhirūḷhā. Nāgarājāno Bhagavantaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghena Nāgabhavanaṁ pavesesuṁ. Tatra sudaṁ Bhagavā sabbarattiṁ nāgaparisāya dhammaṁ desesi, dutiyadivase dibbehi khādanīyabhojanīyehi mahādānaṁ akaṁsu, Bhagavā anumoditā Nāgabhavanā nikkhami.

Bhūmaṭṭhā devā “manussā ca nāgā ca Tathāgatassa sakkāraṁ karonti, mayaṁ kiṁ na karissāmā”ti cintetvā vanappagumbarukkhapabbatādīsu chattātichattāni ukkhipiṁsu. Eteneva upāyena yāva Akaniṭṭhabrahmabhavanaṁ, tāva mahāsakkāraviseso nibbatti. Bimbisāropi Licchavīhi āgatakāle katasakkārato diguṇamakāsi, pubbe vuttanayeneva pañcahi divasehi Bhagavantaṁ Rājagahaṁ ānesi.

Rājagahamanuppatte Bhagavati pacchābhattaṁ maṇḍalamāḷe sannipatitānaṁ bhikkhūnaṁ ayamantarakathā udapādi “aho Buddhassa Bhagavato ānubhāvo, yaṁ uddissa Gaṅgāya orato ca pārato ca aṭṭhayojano bhūmibhāgo ninnañca thalañca samaṁ katvā vālukāya okiritvā pupphehi sañchanno, yojanappamāṇaṁ Gaṅgāya udakaṁ nānāvaṇṇehi padumehi sañchannaṁ, yāva Akaniṭṭhabhavanaṁ, tāva chattātichattāni ussitānī”ti. Bhagavā taṁ pavattiṁ ñatvā Gandhakuṭito nikkhamitvā taṅkhaṇānurūpena pāṭihāriyena gantvā maṇḍalamāḷe paññattavarabuddhāsane nisīdi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi “kāya nuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā”ti. Bhikkhū

ဧဝံ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ဣမံ ဂါထာတ္တယံ ဘာသိတွာ ဘဂဝန္တံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဒေဝပုရမေဝ ဂတော သဒ္ဓိံ ဒေဝပရိသာယ။ ဘဂဝါ ပန တဒေဝ ရတနသုတ္တံ ဒုတိယဒိဝသေပိ ဒေသေသိ၊ ပုန စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ၊ ဧဝံ ယာဝ သတ္တမဒိဝသံ ဒေသေသိ၊ ဒိဝသေ ဒိဝသေ တထေဝ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ ဘဂဝါ အဍ္ဎမာသမေဝ ဝေသာလိယံ ဝိဟရိတွာ ရာဇူနံ “ဂစ္ဆာမာ”တိ ပဋိဝေဒေသိ၊ တတော ရာဇာနော ဒိဂုဏေန သက္ကာရေန ပုန တီဟိ ဒိဝသေဟိ ဘဂဝန္တံ ဂင်္ဂါတီရံ နယိံသု။ ဂင်္ဂါယ နိဗ္ဗတ္တာ နာဂရာဇာနော စိန္တေသုံ “မနုဿာ တထာဂတဿ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ မယံ ကိံ န ကရိဿာမာ”တိ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမယာ နာဝါယော မာပေတွာ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမယေ ဧဝ ပလ္လင်္ကေ ပညပေတွာ ပဉ္စဝဏ္ဏပဒုမသဉ္ဆန္နံ ဥဒကံ ကရိတွာ “အမှာကံ အနုဂ္ဂဟံ ကရောထာ”တိ ဘဂဝန္တံ ယာစိံသု။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေတွာ ရတနနာဝမာရူဠှော၊ ပဉ္စ စ ဘိက္ခုသတာနိ ပဉ္စသတံ နာဝါယော အဘိရူဠှာ။ နာဂရာဇာနော ဘဂဝန္တံ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန နာဂဘဝနံ ပဝေသေသုံ။ တတြ သုဒံ ဘဂဝါ သဗ္ဗရတ္တိံ နာဂပရိသာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ ဒုတိယဒိဝသေ ဒိဗ္ဗေဟိ ခါဒနီယဘောဇနီယေဟိ မဟာဒါနံ အကံသု၊ ဘဂဝါ အနုမောဒိတွာ နာဂဘဝနာ နိက္ခမိ။

ဘူမဋ္ဌာ ဒေဝါ “မနုဿာ စ နာဂါ စ တထာဂတဿ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ မယံ ကိံ န ကရိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ ဝနပ္ပဂုမ္ဗရုက္ခပဗ္ဗတာဒီသု ဆတ္တာတိဆတ္တာနိ ဥက္ခိပိံသု။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မဘဝနံ၊ တာဝ မဟာသက္ကာရဝိသေသော နိဗ္ဗတ္တိ။ ဗိမ္ဗိသာရောပိ လိစ္ဆဝီဟိ အာဂတကာလေ ကတသက္ကာရတော ဒိဂုဏမကာသိ၊ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဉ္စဟိ ဒိဝသေဟိ ဘဂဝန္တံ ရာဇဂဟံ အာနေသိ။

ရာဇဂဟမနုပ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ ပစ္ဆာဘတ္တံ မဏ္ဍလမာဠေ သန္နိပတိတာနံ ဘိက္ခူနံ အယမန္တရကထာ ဥဒပါဒိ “အဟော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာနုဘာဝေါ၊ ယံ ဥဒ္ဒိဿ ဂင်္ဂါယ ဩရတော စ ပါရတော စ အဋ္ဌယောဇနော ဘူမိဘာဂေါ နိန္နဉ္စ ထလဉ္စ သမံ ကတွာ ဝါလုကာယ ဩကိရိတွာ ပုပ္ဖေဟိ သဉ္ဆန္နော၊ ယောဇနပ္ပမာဏံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နံ၊ ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနံ၊ တာဝ ဆတ္တာတိဆတ္တာနိ ဥဿိတာနီ”တိ။ ဘဂဝါ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ တင်္ခဏာနုရူပေန ပါဋိဟာရိယေန ဂန္တွာ မဏ္ဍလမာဠေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ။ နိသဇ္ဇ ခေါ ဘဂဝါ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ “ကာယ နုတ္ထ ဘိက္ခဝေ ဧတရဟိ ကထာယ သန္နိသိန္နာ”တိ။ ဘိက္ခူ

sabbaṁ ārocesuṁ. Bhagavā etadavoca “na bhikkhave ayaṁ pūjāviseso mayhaṁ Buddhānubhāvena nibbatto, na nāgadevabrahmānubhāvena, apica kho pubbe appamattakapariccāgānubhāvena nibbatto”ti. Bhikkhū āhaṁsu “na mayaṁ bhante taṁ appamattakaṁ pariccāgaṁ jānāma, sādhu no Bhagavā tathā kathetu, yathā mayaṁ taṁ jāneyyāmā”ti.

Bhagavā āha—bhūtapubbaṁ bhikkhave Takkasilāyaṁ Saṅkho nāma brāhmaṇo ahosi, tassa putto Susīmo nāma māṇavo soḷasavassuddesiko vayena, so ekadivasaṁ pitaraṁ upasaṅkamitvā abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, atha taṁ pitā āha “kiṁ tāta Susīmā”ti. So āha “icchāmahaṁ tāta Bārāṇasiṁ gantvā sippaṁ uggahetun”ti. “Tena hi tāta Susīma asuko nāma brāhmaṇo mama sahāyako, tassa santikaṁ gantvā uggaṇhāhī”ti kahāpaṇasahassaṁ adāsi. So taṁ gahetvā mātāpitaro abhivādetvā anupubbena Bārāṇasiṁ gantvā upacārayuttena vidhinā ācariyaṁ upasaṅkamitvā abhivādetvā attānaṁ nivedesi. Ācariyo “mama sahāyakassa putto”ti māṇavaṁ sampaṭicchitvā sabbaṁ pāhuneyyavattamakāsi. So addhānakilamathaṁ vinodetvā taṁ kahāpaṇasahassaṁ ācariyassa pādamūle ṭhapetvā sippaṁ uggahetuṁ okāsaṁ yāci, ācariyo okāsaṁ katvā uggaṇhāpesi.

So lahuñca gaṇhanto bahuñca gaṇhanto gahitagahitañca suvaṇṇabhājane pakkhittatelamiva avinassamānaṁ dhārento dvādasavassikaṁ sippaṁ katipayamāseneva pariyosāpesi. So sajjhāyaṁ karonto ādimajjhaṁyeva passati, no pariyosānaṁ. Atha ācariyaṁ upasaṅkamitvā āha “imassa sippassa ādimajjhameva passāmi, no pariyosānan”ti. Ācariyo āha “ahampi tāta evamevā”ti. Atha ko ācariya imassa sippassa pariyosānaṁ jānātīti. Isipatane tāta isayo atthi, te jāneyyunti. Te upasaṅkamitvā pucchāmi ācariyāti. Puccha tāta yathāsukhanti. So Isipatanaṁ gantvā Paccekabuddhe upasaṅkamitvā pucchi “api bhante pariyosānaṁ jānāthā”ti. Āma āvuso jānāmāti. Taṁ mampi sikkhāpethāti. Tena hāvuso pabbajāhi, na sakkā apabbajitena sikkhāpetunti[1]. Sādhu bhante pabbājetha vā maṁ, yaṁ vā icchatha, taṁ katvā

1. Sikkhitunti (Sī, Syā)

သဗ္ဗံ အာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစ "န ဘိက္ခဝေ အယံ ပူဇာဝိသေသော မယှံ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော၊ န နာဂဒေဝဗြဟ္မာနုဘာဝေန၊ အပိစ ခေါ ပုဗ္ဗေ အပ္ပမတ္တကပရိစ္စာဂါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော"တိ။ ဘိက္ခူ အာဟံသု "န မယံ ဘန္တေ တံ အပ္ပမတ္တကံ ပရိစ္စာဂံ ဇာနာမ၊ သာဓု နော ဘဂဝါ တထာ ကထေတု၊ ယထာ မယံ တံ ဇာနေယျာမာ"တိ။

ဘဂဝါ အာဟ—ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ တက္ကသိလာယံ သင်္ခေါ နာမ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိ၊ တဿ ပုတ္တော သုသီမော နာမ မာဏဝေါ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော ဝယေန၊ သော ဧကဒိဝသံ ပိတရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ၊ အထ တံ ပိတာ အာဟ "ကိံ တာတ သုသီမာ"တိ။ သော အာဟ "ဣစ္ဆာမဟံ တာတ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟေတု"န္တိ။ "တေန ဟိ တာတ သုသီမ အသုကော နာမ ဗြာဟ္မဏော မမ သဟာယကော၊ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဥဂ္ဂဏှာဟီ"တိ ကဟာပဏသဟဿံ အဒါသိ။ သော တံ ဂဟေတွာ မာတာပိတရော အဘိဝါဒေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ဥပစာရယုတ္တေန ဝိဓိနာ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အဘိဝါဒေတွာ အတ္တာနံ နိဝေဒေသိ။ အာစရိယော "မမ သဟာယကဿ ပုတ္တော"တိ မာဏဝံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗံ ပါဟုနေယျဝတ္တမကာသိ။ သော အဒ္ဓါနကိလမထံ ဝိနောဒေတွာ တံ ကဟာပဏသဟဿံ အာစရိယဿ ပါဒမူလေ ဌပေတွာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟေတုံ ဩကာသံ ယာစိ၊ အာစရိယော ဩကာသံ ကတွာ ဥဂ္ဂဏှာပေသိ။

သော လဟုဉ္စ ဂဏှန္တော ဗဟုဉ္စ ဂဏှန္တော ဂဟိတဂဟိတဉ္စ သုဝဏ္ဏဘာဇနေ ပက္ခိတ္တတေလမိဝ အဝိနဿမာနံ ဓာရေန္တော ဒွါဒသဝဿိကံ သိပ္ပံ ကတိပယမာသေနေဝ ပရိယောသာပေသိ။ သော သဇ္ဈာယံ ကရောန္တော အာဒိမဇ္ဈံယေဝ ပဿတိ၊ နော ပရိယောသာနံ။ အထ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ "ဣမဿ သိပ္ပဿ အာဒိမဇ္ဈမေဝ ပဿာမိ၊ နော ပရိယောသာန"န္တိ။ အာစရိယော အာဟ "အဟမ္ပိ တာတ ဧဝမေဝါ"တိ။ အထ ကော အာစရိယ ဣမဿ သိပ္ပဿ ပရိယောသာနံ ဇာနာတီတိ။ ဣသိပတနေ တာတ ဣသယော အတ္ထိ၊ တေ ဇာနေယျုန္တိ။ တေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆာမိ အာစရိယာတိ။ ပုစ္ဆ တာတ ယထာသုခန္တိ။ သော ဣသိပတနံ ဂန္တွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ "အပိ ဘန္တေ ပရိယောသာနံ ဇာနာထာ"တိ။ အာမ အာဝုသော ဇာနာမာတိ။ တံ မမ္ပိ သိက္ခာပေထာတိ။ တေန ဟာဝုသော ပဗ္ဗဇာဟိ၊ န သက္ကာ အပဗ္ဗဇိတေန သိက္ခာပေတုန္တိ[၁]။ သာဓု ဘန္တေ ပဗ္ဗာဇေထ ဝါ မံ၊ ယံ ဝါ ဣစ္ဆထ၊ တံ ကတွာ

၁-သိက္ခိတုန္တိ (သီ၊ သျာ)

pariyosānaṁ jānāpethāti. Te taṁ pabbājetvā kammaṭṭhāne niyojetuṁ asamatthā “evaṁ te nivāsetabbaṁ, evaṁ pārupitabban”ti-ādinā nayena ābhisamācārikaṁ sikkhāpesuṁ. So tattha sikkhanto upanissayasampannattā na cireneva paccekabodhiṁ abhisambujjhi. Sakalabārāṇasiyaṁ “Susīmapaccekabuddho”ti pākaṭo ahosi lābhaggayasaggappatto sampannaparivāro. So appāyukasaṁvattanikassa kammassa katattā na cireneva parinibbāyi, tassa Paccekabuddhā ca mahājanakāyo ca sarīrakiccaṁ katvā dhātuyo gahetvā nagaradvāre thūpaṁ patiṭṭhāpesuṁ.

Atha kho Saṅkho brāhmaṇo “putto me ciragato, na cassa pavattiṁ jānāmī”ti puttaṁ daṭṭhukāmo Takkasilāya nikkhamitvā anupubbena Bārāṇasiṁ gantvā mahājanakāyaṁ sannipatitaṁ disvā “addhā bahūsu ekopi me puttassa pavattiṁ jānissatī”ti cintento upasaṅkamitvā pucchi “Susīmo nāma māṇavo idha āgato atthi, api nu tassa pavattiṁ jānāthā”ti. Te “āma brāhmaṇa jānāma, imasmiṁ nagare brāhmaṇassa santike tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā Paccekabuddhānaṁ santike pabbajitvā Paccekabuddho hutvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, ayamassa thūpo patiṭṭhāpito”ti āhaṁsu. So bhūmiṁ hatthena paharitvā roditvā ca paridevitvā ca taṁ cetiyaṅgaṇaṁ gantvā tiṇāni uddharitvā uttarasāṭakena vālukaṁ ānetvā Paccekabuddhacetiyaṅgaṇe okiritvā kamaṇḍaluto udakena samantato bhūmiṁ paripphositvā vanapupphehi pūjaṁ katvā uttarasāṭakena paṭākaṁ āropetvā thūpassa upari attano chattaṁ bandhitvā pakkāmīti.

Evaṁ atītaṁ desetvā jātakaṁ paccuppannena anusandhento bhikkhūnaṁ dhammakathaṁ kathesi “siyā kho pana vo bhikkhave evamassa ‘añño nūna tena samayena Saṅkho brāhmaṇo ahosī’ti, na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ, ahaṁ tena samayena Saṅkho brāhmaṇo ahosiṁ, mayā Susīmassa Paccekabuddhassa cetiyaṅgaṇe tiṇāni uddhaṭāni, tassa me kammassa nissandena aṭṭhayojanamaggaṁ vigatakhāṇukaṇṭakaṁ katvā samaṁ suddhamakaṁsu. Mayā tattha vālukā okiṇṇā, tassa me nissandena aṭṭhayojanamagge vālukaṁ okiriṁsu. Mayā tattha vanakusumehi pūjā katā, tassa me nissandena navayojane magge thale ca udake ca

ပရိယောသာနံ ဇာနာပေထာတိ။ တေ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေ နိယောဇေတုံ အသမတ္ထာ “ဧဝံ တေ နိဝါသေတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ ပါရုပိတဗ္ဗ”န္တိ အာဒိနာ နယေန အာဘိသမာစာရိကံ သိက္ခာပေသုံ။ သော တတ္ထ သိက္ခန္တော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတ္တာ န စိရေနေဝ ပစ္စေကဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ။ သကလဗာရာဏသိယံ “သုသီမပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ”တိ ပါကဋော အဟောသိ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော သမ္ပန္နပရိဝါရော။ သော အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ န စိရေနေဝ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ တဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ မဟာဇနကာယော စ သရီရကိစ္စံ ကတွာ ဓာတုယော ဂဟေတွာ နဂရဒွါရေ ထူပံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။

အထ ခေါ သင်္ခေါ ဗြာဟ္မဏော “ပုတ္တော မေ စိရဂတော၊ န စဿ ပဝတ္တိံ ဇာနာမီ”တိ ပုတ္တံ ဒဋ္ဌုကာမော တက္ကသိလာယ နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ မဟာဇနကာယံ သန္နိပတိတံ ဒိသွာ “အဒ္ဓါ ဗဟူသု ဧကောပိ မေ ပုတ္တဿ ပဝတ္တိံ ဇာနိဿတီ”တိ စိန္တေန္တော ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိ “သုသီမော နာမ မာဏဝေါ ဣဓ အာဂတော အတ္ထိ၊ အပိ နု တဿ ပဝတ္တိံ ဇာနာထာ”တိ။ တေ “အာမ ဗြာဟ္မဏ ဇာနာမ, ဣမသ္မိံ နဂရေ ဗြာဟ္မဏဿ သန္တိကေ တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ အယမဿ ထူပေါ ပတိဋ္ဌာပိတော”တိ အာဟံသု။ သော ဘူမိံ ဟတ္ထေန ပဟရိတွာ ရောဒိတွာ စ ပရိဒေဝိတွာ စ တံ စေတိယင်္ဂဏံ ဂန္တွာ တိဏာနိ ဥဒ္ဓရိတွာ ဥတ္တရသာဋကေန ဝါလုကံ အာနေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓစေတိယင်္ဂဏေ ဩကိရိတွာ ကမဏ္ဍလုတော ဥဒကေန သမန္တတော ဘူမိံ ပရိပ္ဖောသိတွာ ဝနပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတွာ ဥတ္တရသာဋကေန ပဋာကံ အာရောပေတွာ ထူပဿ ဥပရိ အတ္တနော ဆတ္တံ ဗန္ဓိတွာ ပက္ကာမီတိ။

ဧဝံ အတီတံ ဒေသေတွာ ဇာတကံ ပစ္စုပ္ပန္နေန အနုသန္ဓေန္တော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မကထံ ကထေသိ “သိယာ ခေါ ပန ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဧဝမဿ ‘အညော နူန တေန သမယေန သင်္ခေါ ဗြာဟ္မဏော အဟောသီ’တိ၊ န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ အဟံ တေန သမယေန သင်္ခေါ ဗြာဟ္မဏော အဟောသိံ၊ မယာ သုသီမဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ စေတိယင်္ဂဏေ တိဏာနိ ဥဒ္ဓဋာနိ၊ တဿ မေ ကမ္မဿ နိဿန္ဒေန အဋ္ဌယောဇနမဂ္ဂံ ဝိဂတခါဏုကဏ္ဋကံ ကတွာ သမံ သုဒ္ဓမကံသု။ မယာ တတ္ထ ဝါလုကာ ဩကိဏ္ဏာ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန အဋ္ဌယောဇနမဂ္ဂေ ဝါလုကံ ဩကိရိံသု။ မယာ တတ္ထ ဝနကုသုမေဟိ ပူဇာ ကတာ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန နဝယောဇနေ မဂ္ဂေ ထလေ စ ဥဒကေ စ

nānāpupphehi pupphasantharamakaṁsu. Mayā tattha kamaṇḍaludakena bhūmi paripphositā, tassa me nissandena Vesāliyaṁ pokkharavassaṁ vassi. Mayā tasmiṁ cetiye paṭākā āropitā, chattañca baddhaṁ, tassa me nissandena yāva akaniṭṭhabhavanā paṭākā ca āropitā, chattātichattāni ca ussitāni. Iti kho bhikkhave ayaṁ mayhaṁ pūjāviseso neva Buddhānubhāvena nibbatto, na nāgadevabrahmānubhāvena, apica kho appamattakapariccāgānubhāvena nibbatto”ti. Dhammakathāpariyosāne imaṁ gāthamabhāsi—

“Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipulaṁ sukhaṁ.
Caje mattāsukhaṁ dhīro, sampassaṁ vipulaṁ sukhan”ti[1].

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Ratanasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Tirokuṭṭasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana

Idāni **“tirokuṭṭesu tiṭṭhantī**”ti-ādinā Ratanasuttānantaraṁ nikkhittassa Tirokuṭṭasuttassa atthavaṇṇanākkamo anuppatto, tassa idha nikkhepappayojanaṁ vatvā atthavaṇṇanaṁ karissāma.

Tattha idaṁ hi Tirokuṭṭaṁ iminā anukkamena Bhagavatā avuttampi yāyaṁ ito pubbe nānappakārena kusalakammapaṭipatti dassitā, tattha pamādaṁ āpajjamāno nirayatiracchānayonīhi visiṭṭhatarepi ṭhāne uppajjamāno yasmā evarūpesu petesu uppajjati, tasmā na ettha pamādo karaṇīyoti dassanatthaṁ, yehi ca bhūtehi upaddutāya Vesāliyā upaddavavūpasamanatthaṁ Ratanasuttaṁ vuttaṁ, tesu ekaccāni evarūpānīti dassanatthaṁ vā vuttanti.

Idamassa idha nikkhepappayojanaṁ veditabbaṁ.

---

1. Khu 1. 55 piṭṭhe.

နာနာပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖသန္ထရမကံသု။ မယာ တတ္ထ ကမဏ္ဍလုဒကေန ဘူမိ ပရိပ္ဖောသိတာ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန ဝေသာလိယံ ပေါက္ခရဝဿံ ဝဿိ။ မယာ တသ္မိံ စေတိယေ ပဋာကာ အာရောပိတာ၊ ဆတ္တဉ္စ ဗဒ္ဓံ၊ တဿ မေ နိဿန္ဒေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ပဋာကာ စ အာရောပိတာ၊ ဆတ္တာတိဆတ္တာနိ စ ဥဿိတာနိ။ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အယံ မယှံ ပူဇာဝိသေသော နေဝ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော၊ န နာဂဒေဝဗြဟ္မာနုဘာဝေန၊ အပိစ ခေါ အပ္ပမတ္တကပရိစ္စာဂါနုဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တော”တိ။ ဓမ္မကထာပရိယောသာနေ ဣမံ ဂါထမဘာသိ—

“မတ္တာသုခပရိစ္စာဂါ၊ ပဿေ စေ ဝိပုလံ သုခံ။
စဇေ မတ္တာသုခံ ဓီရော၊ သမ္ပဿံ ဝိပုလံ သုခ”န္တိ[1]။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-တိရောကုဋ္ဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန

ဣဒါနိ **“တိရောကုဋ္ဋေသု တိဋ္ဌန္တီ**”တိအာဒိနာ ရတနသုတ္တာနန္တရံ နိက္ခိတ္တဿ တိရောကုဋ္ဋသုတ္တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော၊ တဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ ဝတွာ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။

တတ္ထ ဣဒံ ဟိ တိရောကုဋ္ဋံ ဣမိနာ အနုက္ကမေန ဘဂဝတာ အဝုတ္တမ္ပိ ယာယံ ဣတော ပုဗ္ဗေ နာနပ္ပကာရေန ကုသလကမ္မပဋိပတ္တိ ဒဿိတာ၊ တတ္ထ ပမာဒံ အာပဇ္ဇမာနော နိရယတိရစ္ဆာနယောနီဟိ ဝိသိဋ္ဌတရေပိ ဌာနေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ယသ္မာ ဧဝရူပေသု ပေတေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ န ဧတ္ထ ပမာဒေါ ကရဏီယောတိ ဒဿနတ္ထံ၊ ယေဟိ စ ဘူတေဟိ ဥပဒ္ဒုတာယ ဝေသာလိယာ ဥပဒ္ဒဝဝူပသမနတ္ထံ ရတနသုတ္တံ ဝုတ္တံ၊ တေသု ဧကစ္စာနိ ဧဝရူပါနီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝါ ဝုတ္တန္တိ။

ဣဒမဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ခု ၁-၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Anumodanākathā

Yasmā panassa atthavaṇṇanā—

> Yena yattha yadā yasmā, Tirokuṭṭaṁ pakāsitaṁ.
> Pakāsetvāna taṁ sabbaṁ, kayiramānā yathākkamaṁ.
> Sukatā hoti tasmāhaṁ, karissāmi tatheva taṁ.

Kena panetaṁ pakāsitaṁ, kattha kadā kasmā cāti. Vuccate—Bhagavatā pakāsitaṁ, taṁ kho pana Rājagahe dutiyadivase rañño Māgadhassa anumodanatthaṁ. Imassa catthassa vibhāvanatthaṁ ayamettha vitthārakathā kathetabbā—

Ito dvānavutikappe Kāsi nāma nagaraṁ ahosi, tattha Jayaseno nāma rājā, tassa Sirimā nāma devī, tassā kucchiyaṁ Phusso nāma bodhisatto nibbattitvā anupubbena sammāsambodhiṁ abhisambujjhi. Jayaseno rājā “mama putto abhinikkhamitvā Buddho jāto, mayhameva Buddho, mayhaṁ dhammo, mayhaṁ saṁgho”ti mamattaṁ uppādetvā sabbakālaṁ sayameva upaggahati, na aññesaṁ okāsaṁ deti.

Bhagavato kaniṭṭhabhātaro vemātikā tayo bhātaro cintesuṁ “Buddhā nāma sabbalokahitāya uppajjanti, na cekassevatthāya, amhākañca pitā aññesaṁ okāsaṁ na deti, kathaṁ nu mayaṁ labheyyāma Bhagavantaṁ upaṭṭhātun”ti. Tesaṁ etadahosi “handa mayaṁ kiñci upāyaṁ karomā”ti. Te paccantaṁ kupitaṁ viya kārāpesuṁ. Tato rājā “paccanto kupito”ti sutvā tayopi putte paccantavūpasamanatthaṁ pesesi. Te vūpasametvā āgatā, rājā tuṭṭho varaṁ adāsi “yaṁ icchatha, taṁ gaṇhathā”ti. Te “mayaṁ Bhagavantaṁ upaṭṭhātuṁ icchāmā”ti āhaṁsu. Rājā “etaṁ ṭhapetvā aññaṁ gaṇhathā”ti āha. Te “mayaṁ aññena anatthikā”ti āhaṁsu. Tena hi paricchedaṁ katvā gaṇhathāti. Te satta vassāni yāciṁsu, rājā na adāsi. Evaṁ cha pañca cattāri tīṇi dve ekaṁ, satta māsāni cha pañca cattārīti yāva temāsaṁ yāciṁsu. Rājā “gaṇhathā”ti adāsi.

Te varaṁ labhitvā paramatuṭṭhā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā āhaṁsu “icchāma mayaṁ bhante Bhagavantaṁ temāsaṁ upaṭṭhātuṁ, adhivāsetu no

အနုမောဒနာကထာ

ယသ္မာ ပနဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—

> ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ တိရောကုဋ္ဋံ ပကာသိတံ။
> ပကာသေတွာန တံ သဗ္ဗံ၊ ကယိရမာနာ ယထာက္ကမံ။
> သုကတာ ဟောတိ တသ္မာဟံ၊ ကရိဿာမိ တထေဝ တံ။

ကေန ပနေတံ ပကာသိတံ၊ ကတ္ထ ကဒါ ကသ္မာ စာတိ။ ဝုစ္စတေ—ဘဂဝတာ ပကာသိတံ၊ တံ ခေါ ပန ရာဇဂဟေ ဒုတိယဒိဝသေ ရညော မာဂဓဿ အနုမောဒနတ္ထံ။ ဣမဿ စတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထံ အယမေတ္ထ ဝိတ္ထာရကထာ ကထေတဗ္ဗာ—

ဣတော ဒွါနဝုတိကပ္ပေ ကာသိ နာမ နဂရံ အဟောသိ၊ တတ္ထ ဇယသေနော နာမ ရာဇာ၊ တဿ သိရိမာ နာမ ဒေဝီ၊ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဖုဿော နာမ ဗောဓိသတ္တော နိဗ္ဗတ္တိတွာ အနုပုဗ္ဗေန သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိ။ ဇယသေနော ရာဇာ “မမ ပုတ္တော အဘိနိက္ခမိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတော၊ မယှမေဝ ဗုဒ္ဓေါ၊ မယှံ ဓမ္မော၊ မယှံ သံဃော”တိ မမတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ သဗ္ဗကာလံ သယမေဝ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ န အညေသံ ဩကာသံ ဒေတိ။

ဘဂဝတော ကနိဋ္ဌဘာတရော ဝေမာတိကာ တယော ဘာတရော စိန္တေသုံ “ဗုဒ္ဓါ နာမ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ, န ဧကဿေဝတ္ထာယ၊ အမှာကဉ္စ ပိတာ အညေသံ ဩကာသံ န ဒေတိ၊ ကထံ နု မယံ လဘေယျာမ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌာတု”န္တိ။ တေသံ ဧတဒဟောသိ “ဟန္ဒ မယံ ကိဉ္စိ ဥပါယံ ကရောမာ”တိ။ တေ ပစ္စန္တံ ကုပိတံ ဝိယ ကာရာပေသုံ။ တတော ရာဇာ “ပစ္စန္တော ကုပိတော”တိ သုတွာ တယောပိ ပုတ္တေ ပစ္စန္တဝူပသမနတ္ထံ ပေသေသိ။ တေ ဝူပသမေတွာ အာဂတာ၊ ရာဇာ တုဋ္ဌော ဝရံ အဒါသိ “ယံ ဣစ္ဆထ၊ တံ ဂဏှထာ”တိ။ တေ “မယံ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌာတုံ ဣစ္ဆာမာ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ “ဧတံ ဌပေတွာ အညံ ဂဏှထာ”တိ အာဟ။ တေ “မယံ အညေန အနတ္ထိကာ”တိ အာဟံသု။ တေန ဟိ ပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ ဂဏှထာတိ။ တေ သတ္တ ဝဿာနိ ယာစိံသု၊ ရာဇာ န အဒါသိ။ ဧဝံ ဆ ပဉ္စ စတ္တာရိ တီဏိ ဒွေ ဧကံ, သတ္တ မာသာနိ ဆ ပဉ္စ စတ္တာရီတိ ယာဝ တေမာသံ ယာစိံသု။ ရာဇာ “ဂဏှထာ”တိ အဒါသိ။

တေ ဝရံ လဘိတွာ ပရမတုဋ္ဌာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အာဟံသု “ဣစ္ဆာမ မယံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ တေမာသံ ဥပဋ္ဌာတုံ၊ အဓိဝါသေတု နော

bhante Bhagavā imaṁ temāsaṁ vassāvāsan”ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Tato te attano janapade niyuttakapurisassa lekhaṁ pesesuṁ “imaṁ temāsaṁ amhehi Bhagavā upaṭṭhātabbo, vihāraṁ ādiṁ katvā sabbaṁ Bhagavato upaṭṭhānasambhāraṁ karohī”ti. So taṁ sabbaṁ sampādetvā paṭinivedesi. Te kāsāyavatthanivatthā hutvā aḍḍhateyyehi purisasahassehi veyyāvaccakarehi Bhagavantaṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahamānā janapadaṁ netvā vihāraṁ niyyātetvā vasāpesuṁ.

Tesaṁ bhaṇḍāgāriko eko gahapatiputto sapajāpatiko saddho ahosi pasanno, so Buddhappamukhassa saṁghassa dānavattaṁ sakkaccaṁ adāsi. Janapade niyuttakapuriso taṁ gahetvā jānapadehi ekādasamattehi purisasahassehi saddhiṁ sakkaccameva dānaṁ pavattāpesi. Tattha keci jānapadā paṭihatacittā ahesuṁ, te dānassa antarāyaṁ katvā deyyadhamme attanā khādiṁsu, bhattasālañca agginā dahiṁsu. Pavārite rājaputtā Bhagavato mahantaṁ sakkāraṁ katvā Bhagavantaṁ purakkhatvā pituno sakāsameva agamaṁsu. Tattha gantvā eva Bhagavā parinibbāyi. Rājā ca rājaputtā ca janapade niyuttakapuriso ca bhaṇḍāgāriko ca anupubbena kālaṁ katvā saddhiṁ parisāya sagge uppajjiṁsu, paṭihatacittajanā nirayesu nibbattiṁsu. Evaṁ tesaṁ dvinnaṁ gaṇānaṁ saggato saggaṁ nirayato nirayaṁ upapajjantānaṁ dvānavutikappā vītivattā.

Atha imasmiṁ Bhaddakappe Kassapabuddhassa kāle te paṭihatacittajanā petesu uppannā. Tadā manussā attano ñātakānaṁ petānaṁ atthāyadānaṁ datvā uddisanti “idaṁ amhākaṁ ñātīnaṁ hotū”ti. Te sampattiṁ labhanti. Atha imepi petā taṁ disvā Bhagavantaṁ Kassapaṁ upasaṅkamitvā pucchiṁsu “kiṁ nu kho bhante mayampi evarūpaṁ sampattiṁ labheyyāmā”ti. Bhagavā āha “idāni na labhatha, api ca anāgate Gotamo nāma Buddho bhavissati, tassa Bhagavato kāle Bimbisāro nāma rājā bhavissati, so tumhākaṁ ito dvānavutikappe ñāti ahosi, so Buddhassa dānaṁ datvā tumhākaṁ uddisissati, tadā labhissathā”ti. Evaṁ vutte kira tesaṁ petānaṁ taṁ vacanaṁ “sve labhissathā”ti vuttaṁ viya ahosi.

Atha ekasmiṁ Buddhantare vītivatte amhākaṁ Bhagavā loke uppajji. Tepi tayo rājaputtā tehi aḍḍhateyyehi purisasahassehi

ဘန္တေ ဘဂဝါ ဣမံ တေမာသံ ဝဿာဝါသ”န္တိ။ အဓိဝါသေသိ ဘဂဝါ တုဏှီဘာဝေန။ တတော တေ အတ္တနော ဇနပဒေ နိယုတ္တကပုရိသဿ လေခံ ပေသေသုံ “ဣမံ တေမာသံ အမှေဟိ ဘဂဝါ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗော၊ ဝိဟာရံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနသမ္ဘာရံ ကရောဟီ”တိ။ သော တံ သဗ္ဗံ သမ္ပာဒေတွာ ပဋိနိဝေဒေသိ။ တေ ကာသာယဝတ္ထနိဝတ္ထာ ဟုတွာ အဍ္ဎတေယျေဟိ ပုရိသသဟဿေဟိ ဝေယျာဝစ္စကရေဟိ ဘဂဝန္တံ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌဟမာနာ ဇနပဒံ နေတွာ ဝိဟာရံ နိယျာတေတွာ ဝသာပေသုံ။

တေသံ ဘဏ္ဍာဂါရိကော ဧကော ဂဟပတိပုတ္တော သပဇာပတိကော သဒ္ဓေါ အဟောသိ ပသန္နော၊ သော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ ဒါနဝတ္တံ သက္ကစ္စံ အဒါသိ။ ဇနပဒေ နိယုတ္တကပုရိသော တံ ဂဟေတွာ ဇာနပဒေဟိ ဧကာဒသမတ္တေဟိ ပုရိသသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ သက္ကစ္စမေဝ ဒါနံ ပဝတ္တာပေသိ။ တတ္ထ ကေစိ ဇာနပဒါ ပဋိဟတစိတ္တာ အဟေသုံ၊ တေ ဒါနဿ အန္တရာယံ ကတွာ ဒေယျဓမ္မေ အတ္တနာ ခါဒိံသု၊ ဘတ္တသာလဉ္စ အဂ္ဂိနာ ဒဟိံသု။ ပဝါရိတေ ရာဇပုတ္တာ ဘဂဝတော မဟန္တံ သက္ကာရံ ကတွာ ဘဂဝန္တံ ပုရက္ခတွာ ပိတုနော သကာသမေဝ အဂမံသု။ တတ္ထ ဂန္တွာ ဧဝ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ရာဇာ စ ရာဇပုတ္တာ စ ဇနပဒေ နိယုတ္တကပုရိသော စ ဘဏ္ဍာဂါရိကော စ အနုပုဗ္ဗေန ကာလံ ကတွာ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ သဂ္ဂေ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ ပဋိဟတစိတ္တဇနာ နိရယေသု နိဗ္ဗတ္တိံသု။ ဧဝံ တေသံ ဒွိန္နံ ဂဏာနံ သဂ္ဂတော သဂ္ဂံ နိရယတော နိရယံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ ဒွါနဝုတိကပ္ပါ ဝီတိဝတ္တာ။

အထ ဣမသ္မိံ ဘဒ္ဒကပ္ပေ ကဿပဗုဒ္ဓဿ ကာလေ တေ ပဋိဟတစိတ္တဇနာ ပေတေသု ဥပ္ပန္နာ။ တဒါ မနုဿာ အတ္တနော ဉာတကာနံ ပေတာနံ အတ္ထာယ ဒါနံ ဒတွာ ဥဒ္ဒိသန္တိ “ဣဒံ အမှာကံ ဉာတီနံ ဟောတူ”တိ။ တေ သမ္ပတ္တိံ လဘန္တိ။ အထ ဣမေပိ ပေတာ တံ ဒိသွာ ဘဂဝန္တံ ကဿပံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆိံသု “ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ မယမ္ပိ ဧဝရူပံ သမ္ပတ္တိံ လဘေယျာမာ”တိ။ ဘဂဝါ အာဟ “ဣဒါနိ န လဘထ၊ အပိ စ အနာဂတေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ တဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗိမ္ဗိသာရော နာမ ရာဇာ ဘဝိဿတိ၊ သော တုမှာကံ ဣတော ဒွါနဝုတိကပ္ပေ ဉာတိ အဟောသိ၊ သော ဗုဒ္ဓဿ ဒါနံ ဒတွာ တုမှာကံ ဥဒ္ဒိသိဿတိ၊ တဒါ လဘိဿထာ”တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ကိရ တေသံ ပေတာနံ တံ ဝစနံ “သွေ လဘိဿထာ”တိ ဝုတ္တံ ဝိယ အဟောသိ။

အထ ဧကသ္မိံ ဗုဒ္ဓန္တရေ ဝီတိဝတ္တေ အမှာကံ ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တေပိ တယော ရာဇပုတ္တာ တေဟိ အဍ္ဎတေယျေဟိ ပုရိသသဟဿေဟိ

saddhiṁ devalokā cavitvā Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule uppajjitvā anupubbena isipabbajjaṁ pabbajitvā Gayāsīse tayo jaṭilā ahesuṁ, janapade niyuttakapuriso rājā ahosi Bimbisāro, bhaṇḍāgāriko gahapati Visākho nāma mahāseṭṭhi ahosi, tassa pajāpati Dhammadinnā nāma seṭṭhidhītā ahosi. Evaṁ sabbāpi avasesā parisā rañño eva parivārā hutvā nibbattā.

Amhākaṁ Bhagavā loke uppajjitvā sattasattāhaṁ atikkamitvā anupubbena Bārāṇasiṁ āgamma dhammacakkaṁ pavattetvā pañcavaggiye ādiṁ katvā yāva aḍḍhateyyasahassaparivāre tayo jaṭile vinetvā Rājagahaṁ agamāsi. Tattha ca tadahupasaṅkamantaṁyeva rājānaṁ Bimbisāraṁ sotāpattiphale patiṭṭhāpesi ekādasanavutehi Māgadhakehi brāhmaṇagahapatikehi saddhiṁ. Atha raññā svātanāya bhattena nimantito Bhagavā adhivāsetvā dutiyadivase Sakkena Devānamindena purato purato gacchantena—

> “Danto dantehi saha purāṇajaṭilehi,
> Vippamutto vippamuttehi.
> Siṅgīnikkhasavaṇṇo,
> Rājagahaṁ pāvisi Bhagavā”ti[1]—

Evamādīhi gāthāhi abhitthaviyamāno Rājagahaṁ pavisitvā rañño nivesane mahādānaṁ sampaṭicchi. Te petā “idāni rājā amhākaṁ dānaṁ uddisissati, idāni uddisissatī”ti āsāya parivāretvā aṭṭhaṁsu.

Rājā dānaṁ datvā “kattha nu kho Bhagavā vihareyyā”ti Bhagavato vihāraṭṭhānameva cintesi, na taṁ dānaṁ kassaci uddisi. Petā chinnāsā hutvā rattiṁ rañño nivesane ativiya bhiṁsanakaṁ vissaramakaṁsu. Rājā bhayasaṁvegasantāsamāpajji, tato pabhātāya rattiyā Bhagavato ārocesi “evarūpaṁ saddamassosiṁ, kiṁ nu kho me bhante bhavissatī”ti. Bhagavā āha “mā bhāyi mahārāja, na te kiñci pāpakaṁ bhavissati, apica kho te purāṇañātakā petesu uppannā santi, te ekaṁ Buddhantaraṁ tameva paccāsīsamānā[2] vicaranti ‘Buddhassa dānaṁ datvā amhākaṁ

1. Vi 3. 48 piṭṭhe. 2. Paccāsiṁsamānā (Sī, Syā)

သဒ္ဓိံ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဂယာသီသေ တယော ဇဋိလာ အဟေသုံ၊ ဇနပဒေ နိယုတ္တကပုရိသော ရာဇာ အဟောသိ ဗိမ္ဗိသာရော၊ ဘဏ္ဍာဂါရိကော ဂဟပတိ ဝိသာခေါ နာမ မဟာသေဋ္ဌိ အဟောသိ၊ တဿ ပဇာပတိ ဓမ္မဒိန္နာ နာမ သေဋ္ဌိဓီတာ အဟောသိ။ ဧဝံ သဗ္ဗာပိ အဝသေသာ ပရိသာ ရညော ဧဝ ပရိဝါရာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တာ။

အမှာကံ ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သတ္တသတ္တာဟံ အတိက္ကမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဗာရာဏသိံ အာဂမ္မ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အဍ္ဎတေယျသဟဿပရိဝါရေ တယော ဇဋိလေ ဝိနေတွာ ရာဇဂဟံ အဂမာသိ။ တတ္ထ စ တဒဟုပသင်္ကမန္တံယေဝ ရာဇာနံ ဗိမ္ဗိသာရံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေသိ ဧကာဒသနဝုတေဟိ မာဂဓကေဟိ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေဟိ သဒ္ဓိံ။ အထ ရညာ သွာတနာယ ဘတ္တေန နိမန္တိတော ဘဂဝါ အဓိဝါသေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန ပုရတော ပုရတော ဂစ္ဆန္တေန—

> “ဒန္တော ဒန္တေဟိ သဟ ပုရာဏဇဋိလေဟိ၊
> ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိပ္ပမုတ္တေဟိ။
> သိင်္ဂီနိက္ခသဝဏ္ဏော၊
> ရာဇဂဟံ ပါဝိသိ ဘဂဝါ”တိ[၁]—

ဧဝမာဒီဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိယမာနော ရာဇဂဟံ ပဝိသိတွာ ရညော နိဝေသနေ မဟာဒါနံ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ တေ ပေတာ “ဣဒါနိ ရာဇာ အမှာကံ ဒါနံ ဥဒ္ဒိသိဿတိ၊ ဣဒါနိ ဥဒ္ဒိသိဿတီ”တိ အာသာယ ပရိဝါရေတွာ အဋ္ဌံသု။

ရာဇာ ဒါနံ ဒတွာ “ကတ္ထ နု ခေါ ဘဂဝါ ဝိဟရေယျာ”တိ ဘဂဝတော ဝိဟာရဋ္ဌာနမေဝ စိန္တေသိ၊ န တံ ဒါနံ ကဿစိ ဥဒ္ဒိသိ။ ပေတာ ဆိန္နာသာ ဟုတွာ ရတ္တိံ ရညော နိဝေသနေ အတိဝိယ ဘိံသနကံ ဝိဿရမကံသု။ ရာဇာ ဘယသံဝေဂသန္တာသမာပဇ္ဇိ၊ တတော ပဘာတာယ ရတ္တိယာ ဘဂဝတော အာရောစေသိ “ဧဝရူပံ သဒ္ဒမဿောသိံ၊ ကိံ နု ခေါ မေ ဘန္တေ ဘဝိဿတီ”တိ။ ဘဂဝါ အာဟ “မာ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ န တေ ကိဉ္စိ ပါပကံ ဘဝိဿတိ၊ အပိစ ခေါ တေ ပုရာဏဉာတကာ ပေတေသု ဥပ္ပန္နာ သန္တိ၊ တေ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ တမေဝ ပစ္စာသီသမာနာ[၂] ဝိစရန္တိ ‘ဗုဒ္ဓဿ ဒါနံ ဒတွာ အမှာကံ

၁-ဝိ ၃-၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပစ္စာသိံသမာနာ (သီ၊ သျာ)

uddisissatī'ti, na tesaṁ tvaṁ tayyo[1] uddisi, te chinnāsā tathārūpaṁ vissaramakaṁsū"ti.

So āha "idāni pana bhante dinne labheyyun"ti. Āma mahārājāti. Tena hi me bhante adhivāsetu Bhagavā ajjatanāya dānaṁ, tesaṁ uddisissāmīti. Bhagavā adhivāsesi. Rājā nivesanaṁ gantvā mahādānaṁ paṭiyādetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi. Bhagavā rājantepuraṁ gantvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Tepi kho petā "api nāma ajja labheyyāmā"ti gantvā tirokuṭṭādīsu aṭṭhaṁsu. Bhagavā tathā akāsi, yathā te sabbeva rañño pākaṭā ahesuṁ. Rājā dakkhiṇodakaṁ dento "idaṁ me ñātīnaṁ hotū"ti uddisi, taṅkhaṇaññeva tesaṁ petānaṁ padumasañchannā pokkharaṇiyo nibbattiṁsu. Te tattha nhatvā ca pivitvā ca paṭippassaddhadarathakilamathapipāsā suvaṇṇavaṇṇā ahesuṁ. Rājā yāgukhajjakabhojanāni datvā uddisi, taṅkhaṇaññeva tesaṁ dibbayāgukhajjakabhojanāni nibbattiṁsu. Te tāni paribhuñjitvā pīṇindriyā ahesuṁ. Atha vatthasenāsanāni datvā uddisi, tesaṁ dibbavattha-dibbayānadibbapāsādadibbapaccattharaṇadibbaseyyādi-alaṅkāravidhayo nibbattiṁsu. Sāpi tesaṁ sampatti yathā sabbāva pākaṭā hoti, tathā Bhagavā adhiṭṭhāsi. Rājā ativiya attamano ahosi. Tato Bhagavā bhuttāvī pavārito rañño Māgadhassa anumodanatthaṁ **"tirokuṭṭesu tiṭṭhantī"**ti imā gāthā abhāsi.

Ettāvatā ca **"yena yattha yadā yasmā, tirokuṭṭaṁ pakāsitaṁ, pakāsetvāna taṁ sabban"**ti ayaṁ mātikā saṅkhepato vitthārato ca vibhattā hoti.

Paṭhamagāthāvaṇṇanā

1. Idāni imassa tirokuṭṭassa yathākkamaṁ **atthavaṇṇanaṁ** karissāma. Seyyathidaṁ? Paṭhamagāthāya tāva **tirokuṭṭā**ti kuṭṭānaṁ parabhāgā vuccanti. **Tiṭṭhantī**ti nisajjādippaṭikkhepato ṭhānakappanavacanametaṁ. Tena yathā pākāraparabhāgaṁ pabbataparabhāgañca gacchantaṁ "tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchatī"ti vadanti, evamidhāpi kuṭṭassa parabhāgesu tiṭṭhante

1. Hīyo (Sī)

ဥဒ္ဒိသိဿတီ'တိ၊ န တေသံ တွံ ဟိယျော[၁] ဥဒ္ဒိသိ၊ တေ ဆိန္နာသာ တထာရူပံ ဝိဿရမကံသူ"တိ။

သော အာဟ "ဣဒါနိ ပန ဘန္တေ ဒိန္နေ လဘေယျု"န္တိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ တေန ဟိ မေ ဘန္တေ အဓိဝါသေတု ဘဂဝါ အဇ္ဇတနာယ ဒါနံ၊ တေသံ ဥဒ္ဒိသိဿာမီတိ။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေသိ။ ရာဇာ နိဝေသနံ ဂန္တွာ မဟာဒါနံ ပဋိယာဒေတွာ ဘဂဝတော ကာလံ အာရောစာပေသိ။ ဘဂဝါ ရာဇန္တေပုရံ ဂန္တွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန။ တေပိ ခေါ ပေတာ "အပိ နာမ အဇ္ဇ လဘေယျာမာ"တိ ဂန္တွာ တိရောကုဋ္ဋာဒီသု အဋ္ဌံသု။ ဘဂဝါ တထာ အကာသိ၊ ယထာ တေ သဗ္ဗေဝ ရညော ပါကဋာ အဟေသုံ။ ရာဇာ ဒက္ခိဏောဒကံ ဒေန္တော "ဣဒံ မေ ဉာတီနံ ဟောတူ"တိ ဥဒ္ဒိသိ၊ တင်္ခဏညေဝ တေသံ ပေတာနံ ပဒုမသဉ္ဆန္နာ ပေါက္ခရဏိယော နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေ တတ္ထ နှတွာ စ ပိဝိတွာ စ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထကိလမထပိပါသာ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ အဟေသုံ။ ရာဇာ ယာဂုခဇ္ဇကဘောဇနာနိ ဒတွာ ဥဒ္ဒိသိ၊ တင်္ခဏညေဝ တေသံ ဒိဗ္ဗယာဂုခဇ္ဇကဘောဇနာနိ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တေ တာနိ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပီဏိန္ဒြိယာ အဟေသုံ။ အထ ဝတ္ထသေနာသနာနိ ဒတွာ ဥဒ္ဒိသိ၊ တေသံ ဒိဗ္ဗဝတ္ထ-ဒိဗ္ဗယာနဒိဗ္ဗပါသာဒဒိဗ္ဗပစ္စတ္ထရဏဒိဗ္ဗသေယျာဒိအလင်္ကာရဝိဓယော နိဗ္ဗတ္တိံသု။ သာပိ တေသံ သမ္ပတ္တိ ယထာ သဗ္ဗာဝ ပါကဋာ ဟောတိ၊ တထာ ဘဂဝါ အဓိဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ အတိဝိယ အတ္တမနော အဟောသိ။ တတော ဘဂဝါ ဘုတ္တာဝီ ပဝါရိတော ရညော မာဂဓဿ အနုမောဒနတ္ထံ **"တိရောကုဋ္ဋေသု တိဋ္ဌန္တီ"**တိ ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

ဧတ္တာဝတာ စ **"ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ၊ တိရောကုဋ္ဋံ ပကာသိတံ၊ ပကာသေတွာန တံ သဗ္ဗ"**န္တိ အယံ မာတိကာ သင်္ခေပတော ဝိတ္ထာရတော စ ဝိဘတ္တာ ဟောတိ။

ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ ဣမဿ တိရောကုဋ္ဋဿ ယထာက္ကမံ **အတ္ထဝဏ္ဏနံ** ကရိဿာမ။ သေယျထိဒံ? ပဌမဂါထာယ တာဝ **တိရောကုဋ္ဋာ**တိ ကုဋ္ဋာနံ ပရဘာဂါ ဝုစ္စန္တိ။ **တိဋ္ဌန္တီ**တိ နိသဇ္ဇာဒိပ္ပဋိက္ခေပတော ဌာနကပ္ပနဝစနမေတံ။ တေန ယထာ ပါကာရပရဘာဂံ ပဗ္ဗတပရဘာဂဉ္စ ဂစ္ဆန္တံ "တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတီ"တိ ဝဒန္တိ၊ ဧဝမိဓာပိ ကုဋ္ဋဿ ပရဘာဂေသု တိဋ္ဌန္တေ

၁-ဟီယော (သီ)

“Tirokuṭṭesu tiṭṭhantī”ti āha. **Sandhisiṅghāṭakesu cā**ti ettha **sandhiyo**ti catukkoṇaracchā vuccanti gharasandhibhittisandhi-ālokasandhiyo cāpi. **Siṅghāṭakā**ti tikoṇaracchā vuccanti, tadekajjhaṁ katvā purimena saddhiṁ saṁghaṭento “sandhisiṅghāṭakesu cā”ti āha. **Dvārabāhāsu tiṭṭhantī**ti nagaradvāragharadvārānaṁ bāhā nissāya tiṭṭhanti. **Āgantvāna sakaṁ gharan**ti ettha sakaṁ gharaṁ nāma pubbañātigharampi attanā sāmikabhāvena ajjhāvutthapubbagharampi, tadubhayampi yasmā te sakagharasaññāya āgacchanti, tasmā “āgantvāna sakaṁ gharan”ti āha.

Dutiyagāthāvaṇṇanā

2. Evaṁ Bhagavā pubbe anajjhāvutthapubbampi pubbañātigharaṁ Bimbisāranivesanaṁ sakagharasaññāya āgantvā tirokuṭṭasandhisiṅghāṭakadvārabāhāsu ṭhite issāmacchariyaphalaṁ anubhavante, appekacce dīghamassukesavikāradhare andhakāramukhe sithilabandhanavilambamānakisapharusakāḷakaṅgapaccaṅge tattha tattha ṭhitavanadāhadaḍḍhatālarukkhasadise, appekacce jighacchāpipāsāraṇinimmathanena udarato uṭṭhāya mukhato viniccharantāya aggijālāya pariḍayhamānasarīre, appekacce sūcichiddāṇumattakaṇṭhabilatāya pabbatākārakucchitāya ca laddhampi pānabhojanaṁ yāvadatthaṁ bhuñjituṁ asamatthatāya khuppipāsāparete aññaṁ rasamavindamāne, appekacce aññamaññassa aññesaṁ vā sattānaṁ pabhinnagaṇḍapiḷakamukhā paggharitarudhirapubbalasikādiṁ laddhā amatamiva sāyamāne ativiya duddasikavirūpabhayānakasarīre bahū pete rañño nidassento—

> “Tirokuṭṭesu tiṭṭhanti, sandhisiṅghāṭakesu ca.
> Dvārabāhāsu tiṭṭhanti, āgantvāna sakaṁ gharan”ti—

Vatvā puna tehi katassa kammassa dāruṇabhāvaṁ dassento **“pahūte annapānamhī”**ti dutiyagāthamāha.

Tattha **pahūte**ti anappake bahumhi, yāvadatthiketi vuttaṁ hoti. Bhakārassa hi hakāro labbhati “pahu santo na bharatī”ti-ādīsu[1] viya. Keci pana “bahūte” iti ca “bahūke” iti ca paṭhanti. Pamādapāṭhā

1. Khu 1. 295 piṭṭhe.

“တိရောကုဋ္ဋေသု တိဋ္ဌန္တီ”တိ အာဟ။ **သန္ဓိသိင်္ဃာဋကေသု စာ**တိ ဧတ္ထ **သန္ဓိယော**တိ စတုက္ကောဏရစ္ဆာ ဝုစ္စန္တိ ဃရသန္ဓိဘိတ္တိသန္ဓိအာလောကသန္ဓိယော စာပိ။ **သိင်္ဃာဋကာ**တိ တိကောဏရစ္ဆာ ဝုစ္စန္တိ၊ တဒေကဇ္ဈံ ကတွာ ပုရိမေန သဒ္ဓိံ သံဃဋေန္တော “သန္ဓိသိင်္ဃာဋကေသု စာ”တိ အာဟ။ **ဒွါရဗာဟာသု တိဋ္ဌန္တီ**တိ နဂရဒွါရဃရဒွါရာနံ ဗာဟာ နိဿာယ တိဋ္ဌန္တိ။ **အာဂန္တွာန သကံ ဃရ**န္တိ ဧတ္ထ သကံ ဃရံ နာမ ပုဗ္ဗဉာတိဃရမ္ပိ အတ္တနာ သာမိကဘာဝေန အဇ္ဈာဝုတ္ထပုဗ္ဗဃရမ္ပိ၊ တဒုဘယမ္ပိ ယသ္မာ တေ သကဃရသညာယ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ “အာဂန္တွာန သကံ ဃရ”န္တိ အာဟ။

ဒုတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ

၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗေ အနဇ္ဈာဝုတ္ထပုဗ္ဗမ္ပိ ပုဗ္ဗဉာတိဃရံ ဗိမ္ဗိသာရနိဝေသနံ သကဃရသညာယ အာဂန္တွာ တိရောကုဋ္ဋသန္ဓိသိင်္ဃာဋကဒွါရဗာဟာသု ဌိတေ ဣဿာမစ္ဆရိယဖလံ အနုဘဝန္တေ, အပ္ပေကစ္စေ ဒီဃမဿုကေသဝိကာရဓရေ အန္ဓကာရမုခေ သိထိလဗန္ဓနဝိလမ္ဗမာနကိသဖရုသကာဠကင်္ဂပစ္စင်္ဂေ တတ္ထ တတ္ထ ဌိတဝနဒါဟဒဍ္ဎတာလရုက္ခသဒိသေ, အပ္ပေကစ္စေ ဇိဃစ္ဆာပိပါသာရဏိနိမ္မထနေန ဥဒရတော ဥဋ္ဌာယ မုခတော ဝိနိစ္ဆရန္တာယ အဂ္ဂိဇာလာယ ပရိဍယှမာနသရီရေ, အပ္ပေကစ္စေ သူစိဆိဒ္ဒါဏုမတ္တကဏ္ဌဗိလတာယ ပဗ္ဗတာကာရကုစ္ဆိတာယ စ လဒ္ဓမ္ပိ ပါနဘောဇနံ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇိတုံ အသမတ္ထတာယ ခုပ္ပိပါသာပရေတေ အညံ ရသမဝိန္ဒမာနေ, အပ္ပေကစ္စေ အညမညဿ အညေသံ ဝါ သတ္တာနံ ပဘိန္နဂဏ္ဍပိဠကမုခါ ပဂ္ဃရိတရုဓိရပုဗ္ဗလသိကာဒိံ လဒ္ဓါ အမတမိဝ သာယမာနေ အတိဝိယ ဒုဒ္ဒသိကဝိရူပဘယာနကသရီရေ ဗဟူ ပေတေ ရညော နိဒဿေန္တော—

> “တိရောကုဋ္ဋေသု တိဋ္ဌန္တိ၊ သန္ဓိသိင်္ဃာဋကေသု စ။
> ဒွါရဗာဟာသု တိဋ္ဌန္တိ၊ အာဂန္တွာန သကံ ဃရ”န္တိ—

ဝတွာ ပုန တေဟိ ကတဿ ကမ္မဿ ဒါရုဏဘာဝံ ဒဿေန္တော **“ပဟူတေ အန္နပါနမှိ”**တိ ဒုတိယဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ပဟူတေ**တိ အနပ္ပကေ ဗဟုမှိ၊ ယာဝဒတ္ထိကေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘကာရဿ ဟိ ဟကာရော လဗ္ဘတိ “ပဟု သန္တော န ဘရတီ”တိအာဒီသု[1] ဝိယ။ ကေစိ ပန “ဗဟူတေ” ဣတိ စ “ဗဟူကေ” ဣတိ စ ပဌန္တိ။ ပမာဒပါဌာ

၁-ခု ၁-၂၉၅-ပိဋ္ဌေ။

ete. Anne ca pānamhi ca **annapānamhi.** Khajje ca bhojje ca **khajjabhojje,** etena asitapītakhāyitasāyitavasena catubbidhaṁ āhāraṁ dasseti. **Upaṭṭhite**ti upagamma ṭhite, sajjite paṭiyatte samohiteti vuttaṁ hoti. **Na tesaṁ koci sarati, sattānan**ti tesaṁ pettivisaye uppannānaṁ sattānaṁ koci mātā vā pitā vā putto vā na sarati. Kiṁ kāraṇā? **Kammapaccayā**, attanā katassa adānadānappaṭisedhanādibhedassa kadariyakammassa paccayā. Taṁ hi tesaṁ kammaṁ ñātīnaṁ sarituṁ na deti.

Tatiyagāthāvaṇṇanā

3. Evaṁ Bhagavā anappakepi annapānādimhi paccupaṭṭhite "api nāma amhe uddissa kiñci dadeyyun"ti[1] ñātī paccāsīsantānaṁ vicarataṁ tesaṁ petānaṁ tehi katassa atikaṭukavipākakarassa kammassa paccayena kassaci ñātino anussaraṇamattābhāvaṁ dassento—

"Pahūte annapānamhi, khajjabhojje upaṭṭhite.
Na tesaṁ koci sarati, sattānaṁ kammapaccayā"ti—

Vatvā puna rañño pettivisayūpapanne ñātake uddissa dinnaṁ dānaṁ pasaṁsanto **"evaṁ dadanti ñātīnan"**ti tatiyagāthamāha.

Tattha **evan**ti upamāvacanaṁ, tassa dvidhā sambandho—tesaṁ sattānaṁ kammapaccayā asarantepi kismiñci dadanti ñātīnaṁ, ye evaṁ anukampakā hontīti ca, yathā tayā mahārāja dinnaṁ, evaṁ suciṁ paṇītaṁ kālena kappiyaṁ pānabhojanaṁ dadanti ñātīnaṁ, ye honti anukampakāti ca. **Dadantī**ti denti uddisanti niyyātenti. **Ñātīnan**ti mātito ca pitito ca sambandhānaṁ. **Ye**ti ye keci puttā vā dhītaro vā bhātaro vā. **Hontī**ti bhavanti. **Anukampakā**ti atthakāmā hitesino. **Sucin**ti vimalaṁ dassaneyyaṁ manoramaṁ dhammikaṁ dhammaladdhaṁ. **Paṇītan**ti uttamaṁ seṭṭhaṁ. **Kālenā**ti ñātipetānaṁ tirokuṭṭādīsu āgantvā ṭhitakālena. **Kappiyan**ti anucchavikaṁ patirūpaṁ ariyānaṁ paribhogārahaṁ. **Pānabhojanan**ti pānañca bhojanañca. Idha pānabhojanamukhena sabbopi deyyadhammo adhippeto.

---

1. Dajjāti (Sī)

ဇေတေ။ အန္နေ စ ပါနမှိ စ **အန္နပါနမှိ**။ ခဇ္ဇေ စ ဘောဇ္ဇေ စ **ခဇ္ဇဘောဇ္ဇေ၊** ဧတေန အသိတပီတခါယိတသာယိတဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ အာဟာရံ ဒဿေတိ။ **ဥပဋ္ဌိတေ**တိ ဥပဂမ္မ ဌိတေ၊ သဇ္ဇိတေ ပဋိယတ္တေ သမောဟိတေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **န တေသံ ကောစိ သရတိ၊ သတ္တာန**န္တိ တေသံ ပေတ္တိဝိသယေ ဥပ္ပန္နာနံ သတ္တာနံ ကောစိ မာတာ ဝါ ပိတာ ဝါ ပုတ္တော ဝါ န သရတိ။ ကိံ ကာရဏာ? **ကမ္မပစ္စယာ၊** အတ္တနာ ကတဿ အဒါနဒါနပ္ပဋိသေဓနာဒိဘေဒဿ ကဒရိယကမ္မဿ ပစ္စယာ။ တံ ဟိ တေသံ ကမ္မံ ဉာတီနံ သရိတုံ န ဒေတိ။

တတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ

၃။ ဧဝံ ဘဂဝါ အနပ္ပကေပိ အန္နပါနာဒိမှိ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ “အပိ နာမ အမှေ ဥဒ္ဒိဿ ကိဉ္စိ ဒဒေယျု”န္တိ[၁] ဉာတီ ပစ္စာသီသန္တာနံ ဝိစရတံ တေသံ ပေတာနံ တေဟိ ကတဿ အတိကဋုကဝိပါကကရဿ ကမ္မဿ ပစ္စယေန ကဿစိ ဉာတိနော အနုဿရဏမတ္တာဘာဝံ ဒဿေန္တော—

“ပဟူတေ အန္နပါနမှိ၊ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇေ ဥပဋ္ဌိတေ။
န တေသံ ကောစိ သရတိ၊ သတ္တာနံ ကမ္မပစ္စယာ”တိ—

ဝတွာ ပုန ရညော ပေတ္တိဝိသယူပပန္နေ ဉာတကေ ဥဒ္ဒိဿ ဒိန္နံ ဒါနံ ပသံသန္တော **“ဧဝံ ဒဒန္တိ ဉာတီန”**န္တိ တတိယဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ ဥပမာဝစနံ၊ တဿ ဒွိဓာ သမ္ဗန္ဓော—တေသံ သတ္တာနံ ကမ္မပစ္စယာ အသရန္တေပိ ကိသ္မိဉ္စိ ဒဒန္တိ ဉာတီနံ၊ ယေ ဧဝံ အနုကမ္ပကာ ဟောန္တီတိ စ, ယထာ တယာ မဟာရာဇ ဒိန္နံ၊ ဧဝံ သုစိံ ပဏီတံ ကာလေန ကပ္ပိယံ ပါနဘောဇနံ ဒဒန္တိ ဉာတီနံ၊ ယေ ဟောန္တိ အနုကမ္ပကာတိ စ။ **ဒဒန္တီ**တိ ဒေန္တိ ဥဒ္ဒိသန္တိ နိယျာတေန္တိ။ **ဉာတီန**န္တိ မာတိတော စ ပိတိတော စ သမ္ဗန္ဓာနံ။ **ယေ**တိ ယေ ကေစိ ပုတ္တာ ဝါ ဓီတရော ဝါ ဘာတရော ဝါ။ **ဟောန္တီ**တိ ဘဝန္တိ။ **အနုကမ္ပကာ**တိ အတ္ထကာမာ ဟိတေသိနော။ **သုစိ**န္တိ ဝိမလံ ဒဿနေယျံ မနောရမံ ဓမ္မိကံ ဓမ္မလဒ္ဓံ။ **ပဏီတ**န္တိ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ။ **ကာလေနာ**တိ ဉာတိပေတာနံ တိရောကုဋ္ဋာဒီသု အာဂန္တွာ ဌိတကာလေန။ **ကပ္ပိယ**န္တိ အနုစ္ဆဝိကံ ပတိရူပံ အရိယာနံ ပရိဘောဂါရဟံ။ **ပါနဘောဇန**န္တိ ပါနဉ္စ ဘောဇနဉ္စ။ ဣဓ ပါနဘောဇနမုခေန သဗ္ဗောပိ ဒေယျဓမ္မော အဓိပ္ပေတော။

၁-ဒဇ္ဇာတိ (သီ)

Catutthagāthāpubbaddhavaṇṇanā

4. Evaṁ Bhagavā raññā Māgadhena petabhūtānaṁ ñātīnaṁ anukampāya dinnaṁ pānabhojanaṁ pasaṁsanto—

“Evaṁ dadanti ñātīnaṁ, ye honti anukampakā.
Suciṁ paṇītaṁ kālena, kappiyaṁ pānabhojanan”ti—

Vatvā puna yena pakārena dinnaṁ tesaṁ hoti, taṁ dassento **“idaṁ vo ñātīnaṁ hotū”**ti catutthagāthāya pubbaddhamāha. Taṁ tatiyagāthāya pubbaddhena sambandhitabbaṁ—

“Evaṁ dadanti ñātīnaṁ, ye honti anukampakā.
Idaṁ vo ñātīnaṁ hotu, sukhitā hontu ñātayo”ti.

Tena “idaṁ vo ñātīnaṁ hotūti evaṁ dadanti, no aññathā”ti ettha ākāratthena evaṁsaddena dātabbākāranidassanaṁ kataṁ hoti.

Tattha **idan**ti deyyadhammanidassanaṁ. **Vo**ti “kacci pana vo Anuruddhā samaggā sammodamānā”ti ca, “yehi vo ariyā”ti ca evamādīsu[1] viya kevalaṁ nipātamattaṁ, na sāmivacanaṁ. **Ñātīnaṁ hotū**ti pettivisaye uppannānaṁ ñātakānaṁ hotu. **Sukhitā hontu ñātayo**ti te pettivisayūpapannā ñātayo idaṁ paccanubhavantā sukhitā hontūti.

Catutthagāthāparaddhapañcamagāthāpubbaddhavaṇṇanā

4-5. Evaṁ Bhagavā yena pakārena pettivisayūpapannānaṁ ñātīnaṁ dātabbaṁ, taṁ dassento “idaṁ vo ñātīnaṁ hotu, sukhitā hontu ñātayo”ti vatvā puna yasmā “idaṁ vo ñātīnaṁ hotū”ti vuttepi na aññena kataṁ kammaṁ aññassa phaladaṁ hoti, kevalantu tathā uddissa diyyamānaṁ[2] taṁ vatthu ñātīnaṁ kusalakammassa paccayo hoti. Tasmā yathā tesaṁ tasmiṁyeva vatthusmiṁ taṅkhaṇe phalanibbattakaṁ kusalakammaṁ hoti, taṁ dassento **“te ca tatthā”**ti catutthagāthāya pacchimaddhaṁ **“pahūte annapānamhī”**ti pañcamagāthāya pubbaddhañca āha.

1. Ma 1. 266; Vi 3. 498 piṭṭhesu. 2. Uddissamānaṁ (Sī, Ka)

စတုတ္ထဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဝဏ္ဏနာ

၄။ ဧဝံ ဘဂဝါ ရညာ မာဂဓေန ပေတဘူတာနံ ဉာတီနံ အနုကမ္ပာယ ဒိန္နံ ပါနဘောဇနံ ပသံသန္တော—

“ဧဝံ ဒဒန္တိ ဉာတီနံ၊ ယေ ဟောန္တိ အနုကမ္ပကာ။
သုစိံ ပဏီတံ ကာလေန၊ ကပ္ပိယံ ပါနဘောဇန”န္တိ—

ဝတွာ ပုန ယေန ပကာရေန ဒိန္နံ တေသံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေန္တော “**ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတူ**”တိ စတုတ္ထဂါထာယ ပုဗ္ဗဒ္ဓမာဟ။ တံ တတိယဂါထာယ ပုဗ္ဗဒ္ဓေန သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ—

“ဧဝံ ဒဒန္တိ ဉာတီနံ၊ ယေ ဟောန္တိ အနုကမ္ပကာ။
ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတု၊ သုခိတာ ဟောန္တု ဉာတယော”တိ။

တေန “ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတူတိ ဧဝံ ဒဒန္တိ၊ နော အညထာ”တိ ဧတ္ထ အာကာရတ္ထေန ဧဝံသဒ္ဒေန ဒါတဗ္ဗာကာရနိဒဿနံ ကတံ ဟောတိ။

တတ္ထ **ဣဒ**န္တိ ဒေယျဓမ္မနိဒဿနံ။ **ဝေါ**တိ “ကစ္စိ ပန ဝေါ အနုရုဒ္ဓါ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ”တိ စ, “ယေဟိ ဝေါ အရိယာ”တိ စ ဧဝမာဒီသု[1] ဝိယ ကေဝလံ နိပါတမတ္တံ၊ န သာမိဝစနံ။ **ဉာတီနံ ဟောတူ**တိ ပေတ္တိဝိသယေ ဥပ္ပန္နာနံ ဉာတကာနံ ဟောတု။ **သုခိတာ ဟောန္တု ဉာတယော**တိ တေ ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာ ဉာတယော ဣဒံ ပစ္စနုဘဝန္တာ သုခိတာ ဟောန္တူတိ။

စတုတ္ထဂါထာပရဒ္ဓပဉ္စမဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဝဏ္ဏနာ

၄-၅။ ဧဝံ ဘဂဝါ ယေန ပကာရေန ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာနံ ဉာတီနံ ဒါတဗ္ဗံ၊ တံ ဒဿေန္တော “ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတု၊ သုခိတာ ဟောန္တု ဉာတယော”တိ ဝတွာ ပုန ယသ္မာ “ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတူ”တိ ဝုတ္တေပိ န အညေန ကတံ ကမ္မံ အညဿ ဖလဒံ ဟောတိ၊ ကေဝလန္တု တထာ ဥဒ္ဒိဿ ဒိယျမာနံ[2] တံ ဝတ္ထု ဉာတီနံ ကုသလကမ္မဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ တသ္မာ ယထာ တေသံ တသ္မိံယေဝ ဝတ္ထုသ္မိံ တင်္ခဏေ ဖလနိဗ္ဗတ္တကံ ကုသလကမ္မံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေန္တော “**တေ စ တတ္ထာ**”တိ စတုတ္ထဂါထာယ ပစ္ဆိမဒ္ဓံ “**ပဟူတေ အန္နပါနမှိ**”တိ ပဉ္စမဂါထာယ ပုဗ္ဗဒ္ဓဉ္စ အာဟ။

၁-မ ၁-၂၆၆၊ ဝိ ၃-၄၉၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဥဒ္ဒိဿမာနံ (သီ၊ က)

Tesaṁ attho—te ñātipetā yattha taṁ dānaṁ dīyati, tattha samantato āgantvā samāgantvā, samodhāya vā ekajjhaṁ hutvāti vuttaṁ hoti, sammā[1] āgatā samāgatā “ime no[2] ñātayo amhākaṁ atthāya dānaṁ uddisissantī”ti etadatthaṁ sammā āgatā[3] hutvāti vuttaṁ hoti. **Pahūte annapānamhī**ti tasmiṁ attano uddissamāne pahūte annapānamhi. **Sakkaccaṁ anumodare**ti abhisaddahantā kammaphalaṁ avijahantā cittīkāraṁ avikkhittacittā hutvā “idaṁ no dānaṁ hitāya sukhāya hotū”ti modanti anumodanti, pītisomanassajātā hontīti.

Pañcamagāthāparaddhachaṭṭhagāthāpubbaddhavaṇṇanā

5-6. Evaṁ Bhagavā yathā pettivisayūpapannānaṁ taṅkhaṇe phalanibbattakaṁ kusalaṁ kammaṁ hoti, taṁ dassento—

“Te ca tattha samāgantvā, ñātipetā samāgatā.
Pahūte annapānamhi, sakkaccaṁ anumodare”ti—

Vatvā puna ñātake nissāya nibbattakusalakammaphalaṁ paccanubhontānaṁ tesaṁ ñātī ārabbha thomanākāraṁ dassento “**ciraṁ jīvantū**”ti pañcamagāthāya pacchimaddhaṁ “**amhākañca katā pūjā**”ti chaṭṭhagāthāya pubbaddhañca āha.

Tesaṁ attho—**ciraṁ jīvantū**ti cirajīvino dīghāyukā hontu. **No ñātī**ti amhākaṁ ñātakā. **Yesaṁ hetū**ti ye nissāya yesaṁ kāraṇā. **Labhāmase**ti labhāma. Attanā taṅkhaṇaṁ paṭiladdhasampattiṁ apadisantā bhaṇanti. Petānañhi attano anumodanena, dāyakānaṁ uddesena, dakkhiṇeyyasampadāya cāti tīhi aṅgehi dakkhiṇā samijjhati, taṅkhaṇe phalanibbattikā hoti. Tattha dāyakā visesahetu. Tenāhaṁsu “yesaṁ hetu labhāmase”ti. **Amhākañca katā pūjā**ti “idaṁ vo ñātīnaṁ hotū”ti evaṁ imaṁ dānaṁ uddisantehi amhākañca pūjā katā. **Dāyakā ca anipphalā**ti yamhi santāne pariccāgamayaṁ kammaṁ kataṁ, tassa tattheva phaladānato dāyakā ca anipphalāti.

1. Samaṁ (Sī) 2. Idaṁ no (Syā) 3. Samāgatā (Sī, Syā)

တေသံ အတ္ထော—တေ ဉာတိပေတာ ယတ္ထ တံ ဒါနံ ဒီယတိ၊ တတ္ထ သမန္တတော အာဂန္တွာ သမာဂန္တွာ, သမောဓာယ ဝါ ဧကဇ္ဈံ ဟုတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သမ္မာ[၁] အာဂတာ သမာဂတာ “ဣမေ နော[၂] ဉာတယော အမှာကံ အတ္ထာယ ဒါနံ ဥဒ္ဒိသိဿန္တီ”တိ ဧတဒတ္ထံ သမ္မာ အာဂတာ[၃] ဟုတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဟူတေ အန္နပါနမှီ**တိ တသ္မိံ အတ္တနော ဥဒ္ဒိဿမာနေ ပဟူတေ အန္နပါနမှိ။ **သက္ကစ္စံ အနုမောဒရေ**တိ အဘိသဒ္ဒဟန္တာ ကမ္မဖလံ အဝိဇဟန္တာ စိတ္တီကာရံ အဝိက္ခိတ္တစိတ္တာ ဟုတွာ “ဣဒံ နော ဒါနံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတူ”တိ မောဒန္တိ အနုမောဒန္တိ၊ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဟောန္တီတိ။

ပဉ္စမဂါထာပရဒ္ဓဆဋ္ဌဂါထာပုဗ္ဗဒ္ဓဝဏ္ဏနာ

၅-၆။ ဧဝံ ဘဂဝါ ယထာ ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာနံ တင်္ခဏေ ဖလနိဗ္ဗတ္တကံ ကုသလံ ကမ္မံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေန္တော—

“တေ စ တတ္ထ သမာဂန္တွာ၊ ဉာတိပေတာ သမာဂတာ။
ပဟူတေ အန္နပါနမှိ၊ သက္ကစ္စံ အနုမောဒရေ”တိ—

ဝတွာ ပုန ဉာတကေ နိဿာယ နိဗ္ဗတ္တကုသလကမ္မဖလံ ပစ္စနုဘောန္တာနံ တေသံ ဉာတီ အာရဗ္ဘ ထောမနာကာရံ ဒဿေန္တော “**စိရံ ဇီဝန္တု**”တိ ပဉ္စမဂါထာယ ပစ္ဆိမဒ္ဓံ “**အမှာကဉ္စ ကတာ ပူဇာ**”တိ ဆဋ္ဌဂါထာယ ပုဗ္ဗဒ္ဓဉ္စ အာဟ။

တေသံ အတ္ထော—**စိရံ ဇီဝန္တူ**တိ စိရဇီဝိနော ဒီဃာယုကာ ဟောန္တု။ **နော ဉာတီ**တိ အမှာကံ ဉာတကာ။ **ယေသံ ဟေတူ**တိ ယေ နိဿာယ ယေသံ ကာရဏာ။ **လဘာမသေ**တိ လဘာမ။ အတ္တနာ တင်္ခဏံ ပဋိလဒ္ဓသမ္ပတ္တိံ အပဒိသန္တာ ဘဏန္တိ။ ပေတာနဉ္ဟိ အတ္တနော အနုမောဒနေန, ဒါယကာနံ ဥဒ္ဒေသေန,ဒက္ခိဏေယျသမ္ပဒါယ စာတိ တီဟိ အင်္ဂေဟိ ဒက္ခိဏာ သမိဇ္ဈတိ၊ တင်္ခဏေ ဖလနိဗ္ဗတ္တိကာ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒါယကာ ဝိသေသဟေတု။ တေနာဟံသု “ယေသံ ဟေတု လဘာမသေ”တိ။ **အမှာကဉ္စ ကတာ ပူဇာ**တိ “ဣဒံ ဝေါ ဉာတီနံ ဟောတူ”တိ ဧဝံ ဣမံ ဒါနံ ဥဒ္ဒိသန္တေဟိ အမှာကဉ္စ ပူဇာ ကတာ။ **ဒါယကာ စ အနိပ္ဖလာ**တိ ယမှိ သန္တာနေ ပရိစ္စာဂမယံ ကမ္မံ ကတံ၊ တဿ တတ္ထေဝ ဖလဒါနတော ဒါယကာ စ အနိပ္ဖလာတိ။

၁-သမံ (သီ) ၂-ဣဒံ နော (သျာ) ၃-သမာဂတာ (သီ၊ သျာ)

Etthāha—“kiṁ pana pettivisayūpapannā eva ñātayo labhanti, udāhu aññepi labhantī”ti? Vuccate—Bhagavatā evetaṁ byākataṁ Jāṇussoṇinā brāhmaṇena puṭṭhena, kimettha amhehi vattabbaṁ atthi. Vuttaṁ hetaṁ—

“Mayamassu bho Gotama brāhmaṇā nāma dānāni dema, saddhāni karoma ‘idaṁ dānaṁ petānaṁ ñātisālohitānaṁ upakappatu, idaṁ dānaṁ petā ñātisālohitā paribhuñjantū’ti, kacci taṁ bho Gotama dānaṁ petānaṁ ñātisālohitānaṁ upakappati, kacci te petā ñātisālohitā taṁ dānaṁ paribhuñjantīti. Ṭhāne kho brāhmaṇa upakappati, no aṭṭhāneti.

Katamaṁ pana taṁ bho Gotama ṭhānaṁ, katamaṁ aṭṭhānanti. Idha brāhmaṇa ekacco pāṇātipātī hoti -pa- micchādiṭṭhiko hoti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā nirayaṁ upapajjati. Yo nerayikānaṁ sattānaṁ āhāro, tena so tattha yāpeti, tena so tattha tiṭṭhati. Idaṁ kho brāhmaṇa aṭṭhānaṁ, yattha ṭhitassa taṁ dānaṁ na upakappati.

Idha pana brāhmaṇa ekacco pāṇātipātī hoti -pa- micchādiṭṭhiko hoti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā tiracchānayoniṁ upapajjati. Yo tiracchānayonikānaṁ sattānaṁ āhāro, tena so tattha yāpeti, tena so tattha tiṭṭhati. Idampi kho brāhmaṇa aṭṭhānaṁ, yattha ṭhitassa taṁ dānaṁ na upakappati.

Idha pana brāhmaṇa ekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhiko hoti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā manussānaṁ sahabyataṁ upapajjati -pa- devānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Yo devānaṁ āhāro, tena so tattha yāpeti, tena so tattha tiṭṭhati. Idampi kho brāhmaṇa aṭṭhānaṁ, yattha ṭhitassa taṁ dānaṁ na upakappati.

Idha pana brāhmaṇa ekacco pāṇātipātī hoti -pa- micchādiṭṭhiko hoti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā pettivisayaṁ upapajjati. Yo pettivesayikānaṁ sattānaṁ āhāro,

ဧတ္ထာဟ—“ကိံ ပန ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာ ဧဝ ဉာတယော လဘန္တိ၊ ဥဒါဟု အညေပိ လဘန္တီ”တိ? ဝုစ္စတေ—ဘဂဝတာ ဧဝေတံ ဗျာကတံ ဇာဏုဿောဏိနာ ဗြာဟ္မဏေန ပုဋ္ဌေန၊ ကိမေတ္ထ အမှေဟိ ဝတ္တဗ္ဗံ အတ္ထိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“မယမဿု ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏာ နာမ ဒါနာနိ ဒေမ၊ သဒ္ဓါနိ ကရောမ ‘ဣဒံ ဒါနံ ပေတာနံ ဉာတိသာလောဟိတာနံ ဥပကပ္ပတု၊ ဣဒံ ဒါနံ ပေတာ ဉာတိသာလောဟိတာ ပရိဘုဉ္ဇန္တူ’တိ၊ ကစ္စိ တံ ဘော ဂေါတမ ဒါနံ ပေတာနံ ဉာတိသာလောဟိတာနံ ဥပကပ္ပတိ၊ ကစ္စိ တေ ပေတာ ဉာတိသာလောဟိတာ တံ ဒါနံ ပရိဘုဉ္ဇန္တီတိ။ ဌာနေ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဥပကပ္ပတိ၊ နော အဋ္ဌာနေတိ။

ကတမံ ပန တံ ဘော ဂေါတမ ဌာနံ၊ ကတမံ အဋ္ဌာနန္တိ။ ဣဓ ဗြာဟ္မဏ ဧကစ္စော ပါဏာတိပါတီ ဟောတိ။ပ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ၊ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယော နေရယိကာနံ သတ္တာနံ အာဟာရော၊ တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ တေန သော တတ္ထ တိဋ္ဌတိ။ ဣဒံ ခေါ ဗြာဟ္မဏ အဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ ဌိတဿ တံ ဒါနံ န ဥပကပ္ပတိ။

ဣဓ ပန ဗြာဟ္မဏ ဧကစ္စော ပါဏာတိပါတီ ဟောတိ။ပ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ၊ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ တိရစ္ဆာနယောနိံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယော တိရစ္ဆာနယောနိကာနံ သတ္တာနံ အာဟာရော၊ တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ တေန သော တတ္ထ တိဋ္ဌတိ။ ဣဒမ္ပိ ခေါ ဗြာဟ္မဏ အဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ ဌိတဿ တံ ဒါနံ န ဥပကပ္ပတိ။

ဣဓ ပန ဗြာဟ္မဏ ဧကစ္စော ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ။ပ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ၊ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ မနုဿာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ။ပ။ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယော ဒေဝါနံ အာဟာရော၊ တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ တေန သော တတ္ထ တိဋ္ဌတိ။ ဣဒမ္ပိ ခေါ ဗြာဟ္မဏ အဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ ဌိတဿ တံ ဒါနံ န ဥပကပ္ပတိ။

ဣဓ ပန ဗြာဟ္မဏ ဧကစ္စော ပါဏာတိပါတီ ဟောတိ။ပ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ၊ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ပေတ္တိဝိသယံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယော ပေတ္တိဝေသယိကာနံ သတ္တာနံ အာဟာရော၊

tena so tattha yāpeti, tena so tattha tiṭṭhati. Yaṁ vā panassa ito anupavecchanti mittāmaccā vā ñātisālohitā vā, tena so tattha yāpeti, tena so tattha tiṭṭhati. Idaṁ kho brāhmaṇa ṭhānaṁ, yattha ṭhitassa taṁ dānaṁ upakappatīti.

Sace pana bho Gotama so peto ñātisālohito taṁ ṭhānaṁ anupapanno hoti, ko taṁ dānaṁ paribhuñjatīti. Aññepissa brāhmaṇa petā ñātisālohitā taṁ ṭhānaṁ upapannā honti, te taṁ dānaṁ paribhuñjantīti.

Sace pana bho Gotama so ceva peto ñātisālohito taṁ ṭhānaṁ anupapanno hoti, aññepissa petā ñātisālohitā taṁ ṭhānaṁ anupapannā honti, ko taṁ dānaṁ paribhuñjatīti. Aṭṭhānaṁ kho etaṁ brāhmaṇa anavakāso, yaṁ taṁ ṭhānaṁ vivittaṁ assa iminā dīghena addhunā yadidaṁ petehi ñātisālohitehi. Api ca brāhmaṇa dāyakopi anipphalo”ti[1].

Chaṭṭhagāthāparaddha sattamagāthāvaṇṇanā

6-7. Evaṁ Bhagavā rañño Māgadhassa pettivisayūpapannānaṁ pubbañātīnaṁ sampattiṁ nissāya thomento “ete te mahārāja ñātī imāya dānasampadāya attamanā evaṁ thomentī”ti dassento—

“Ciraṁ jīvantu no ñātī, yesaṁ hetu labhāmase.
Amhākañca katā pūjā, dāyakā ca anipphalā”ti—

Vatvā puna tesaṁ pettivisayūpapannānaṁ aññassa kasigorakkhādino sampattipaṭilābhakāraṇassa abhāvaṁ ito dinnena yāpanabhāvañca dassento **“na hi tattha kasī atthī”**ti chaṭṭhagāthāya pacchimaddhaṁ **“vaṇijjā tādisī”**ti imaṁ sattamagāthañca āha.

Tatrāyaṁ atthavaṇṇanā—na hi mahārāja tattha pettivisaye kasi[2] atthi, yaṁ nissāya te petā sampattiṁ paṭilabheyyuṁ. **Gorakkhettha na vijjatī**ti na kevalaṁ kasi eva, gorakkhāpi ettha pettivisaye na vijjati,

1. Aṁ 3. 478 piṭṭhādīsu. 2. Kasī (Sī)

တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ တေန သော တတ္ထ တိဋ္ဌတိ။ ယံ ဝါ ပနဿ ဣတော အနုပဝေစ္ဆန္တိ မိတ္တာမစ္စာ ဝါ ဉာတိသာလောဟိတာ ဝါ၊ တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ တေန သော တတ္ထ တိဋ္ဌတိ။ ဣဒံ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဌာနံ၊ ယတ္ထ ဌိတဿ တံ ဒါနံ ဥပကပ္ပတီတိ။

သစေ ပန ဘော ဂေါတမ သော ပေတော ဉာတိသာလောဟိတော တံ ဌာနံ အနုပပန္နော ဟောတိ၊ ကော တံ ဒါနံ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ။ အညေပိဿ ဗြာဟ္မဏ ပေတာ ဉာတိသာလောဟိတာ တံ ဌာနံ ဥပပန္နာ ဟောန္တိ၊ တေ တံ ဒါနံ ပရိဘုဉ္ဇန္တီတိ။

သစေ ပန ဘော ဂေါတမ သော စေဝ ပေတော ဉာတိသာလောဟိတော တံ ဌာနံ အနုပပန္နော ဟောတိ၊ အညေပိဿ ပေတာ ဉာတိသာလောဟိတာ တံ ဌာနံ အနုပပန္နာ ဟောန္တိ၊ ကော တံ ဒါနံ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ။ အဋ္ဌာနံ ခေါ ဧတံ ဗြာဟ္မဏ အနဝကာသော၊ ယံ တံ ဌာနံ ဝိဝိတ္တံ အဿ ဣမိနာ ဒီဃေန အဒ္ဓုနာ ယဒိဒံ ပေတေဟိ ဉာတိသာလောဟိတေဟိ။ အပိ စ ဗြာဟ္မဏ ဒါယကောပိ အနိပ္ဖလော”တိ[1]။

ဆဋ္ဌဂါထာပရဒ္ဓ သတ္တမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၆-၇။ ဧဝံ ဘဂဝါ ရညော မာဂဓဿ ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာနံ ပုဗ္ဗဉာတီနံ သမ္ပတ္တိံ နိဿာယ ထောမေန္တော “ဧတေ တေ မဟာရာဇ ဉာတီ ဣမာယ ဒါနသမ္ပဒါယ အတ္တမနာ ဧဝံ ထောမေန္တီ”တိ ဒဿေန္တော—

“စိရံ ဇီဝန္တု နော ဉာတီ၊ ယေသံ ဟေတု လဘာမသေ။
အမှာကဉ္စ ကတာ ပူဇာ၊ ဒါယကာ စ အနိပ္ဖလာ”တိ—

ဝတွာ ပုန တေသံ ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာနံ အညဿ ကသိဂေါရက္ခာဒိနော သမ္ပတ္တိပဋိလာဘကာရဏဿ အဘာဝံ ဣတော ဒိန္နေန ယာပနဘာဝဉ္စ ဒဿေန္တော **“န ဟိ တတ္ထ ကသီ အတ္ထိ”**တိ ဆဋ္ဌဂါထာယ ပစ္ဆိမဒ္ဓံ **“ဝဏိဇ္ဇာ တာဒိသီ”**တိ ဣမံ သတ္တမဂါထဉ္စ အာဟ။

တတြာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—န ဟိ မဟာရာဇ တတ္ထ ပေတ္တိဝိသယေ ကသိ[2] အတ္ထိ၊ ယံ နိဿာယ တေ ပေတာ သမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘေယျုံ။ **ဂေါရက္ခေတ္ထ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ န ကေဝလံ ကသိ ဧဝ၊ ဂေါရက္ခာပိ ဧတ္ထ ပေတ္တိဝိသယေ န ဝိဇ္ဇတိ၊

၁-အံ ၃-၄၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ကသီ (သီ)

yaṁ nissāya te sampattiṁ paṭilabheyyuṁ. **Vaṇijjā tādisī natthī**ti vāṇijjāpi tādisī natthi, yā tesaṁ sampattipaṭilābhahetu bhaveyya. **Hiraññena kayākayan**ti[1] hiraññena kayavikkayampi tattha tādisaṁ natthi, yaṁ tesaṁ sampattipaṭilābhahetu bhaveyya. **Ito dinnena yāpenti, petā kālagatā tahin**ti kevalaṁ pana ito ñātīhi vā mittāmaccehi vā dinnena yāpenti, attabhāvaṁ gamenti. **Petā**ti pettivisayūpapannā sattā. **Kālagatā**ti[2] attano maraṇakālena gatā[3], "kālakatā"ti vā pāṭho, katakālā katamaraṇāti attho. **Tahin**ti tasmiṁ pettivisaye.

Aṭṭhamanavamagāthādvayavaṇṇanā

8-9. Evaṁ "ito dinnena yāpenti, petā kālagatā tahin"ti vatvā idāni upamāhi tamatthaṁ pakāsento **"unname udakaṁ vuṭṭhan"**ti idaṁ gāthādvayamāha.

Tassattho—yathā unnate thale ussāde[4] bhūmibhāge meghehi abhivuṭṭhaṁ udakaṁ ninnaṁ pavattati, yo yo bhūmibhāgo ninno oṇato, taṁ taṁ pavattati gacchati pāpuṇāti, evameva ito dinnaṁ dānaṁ petānaṁ upakappati nibbattati, pātubhavatīti attho. Ninnamiva hi udakappavattiyā ṭhānaṁ petaloko dānupakappanāya. Yathāha "idaṁ kho brāhmaṇa ṭhānaṁ, yattha ṭhitassa taṁ dānaṁ upakappatī"ti[5]. Yathā ca kandarapadarasākhāpasākhakusobbhamahāsobbhasannipātehi vārivahā mahānajjo pūrā hutvā sāgaraṁ paripūrenti, evampi ito dinnadānaṁ pubbe vuttanayeneva petānaṁ upakappatīti.

Dasamagāthāvaṇṇanā

10. Evaṁ Bhagavā "ito dinnena yāpenti, petā kālagatā tahin"ti imaṁ atthaṁ upamāhi pakāsetvā puna yasmā te petā "ito kiñci lacchāmā"ti āsābhibhūtā ñātigharaṁ āgantvāpi "idaṁ nāma no dethā"ti yācituṁ asamatthā, tasmā tesaṁ imāni anussaraṇavatthūni

1. Kayākkayanti (Sī), kayokayanti (Ka) 2. Kālaṅkatāti (Ka) 3. Katā (Ka)
4. Ussade (Sī) 5. Aṁ 3. 479 piṭṭhe.

ယံ နိဿာယ တေ သမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘေယျုံ။ **ဝဏိဇ္ဇာ တာဒိသီ နတ္ထီ**တိ ဝါဏိဇ္ဇာပိ တာဒိသီ နတ္ထိ၊ ယာ တေသံ သမ္ပတ္တိပဋိလာဘဟေတု ဘဝေယျ။ **ဟိရညေန ကယာကယ**န္တိ[၁] ဟိရညေန ကယဝိက္ကယမ္ပိ တတ္ထ တာဒိသံ နတ္ထိ၊ ယံ တေသံ သမ္ပတ္တိပဋိလာဘဟေတု ဘဝေယျ။ **ဣတော ဒိန္နေန ယာပေန္တိ၊ ပေတာ ကာလဂတာ တဟိ**န္တိ ကေဝလံ ပန ဣတော ဉာတီဟိ ဝါ မိတ္တာမစ္စေဟိ ဝါ ဒိန္နေန ယာပေန္တိ၊ အတ္တဘာဝံ ဂမေန္တိ။ **ပေတာ**တိ ပေတ္တိဝိသယူပပန္နာ သတ္တာ။ **ကာလဂတာ**တိ[၂] အတ္တနော မရဏကာလေန ဂတာ[၃]၊ "ကာလကတာ"တိ ဝါ ပါဌော၊ ကတကာလာ ကတမရဏာတိ အတ္ထော။ **တဟိ**န္တိ တသ္မိံ ပေတ္တိဝိသယေ။

အဋ္ဌမနဝမဂါထာဒွယဝဏ္ဏနာ

၈-၉။ ဧဝံ "ဣတော ဒိန္နေန ယာပေန္တိ၊ ပေတာ ကာလဂတာ တဟိ"န္တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ဥပမာဟိ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော "**ဥန္နမေ ဥဒကံ ဝုဋ္ဌ**"န္တိ ဣဒံ ဂါထာဒွယမာဟ။

တဿတ္ထော—ယထာ ဥန္နတေ ထလေ ဥဿာဒေ[၄] ဘူမိဘာဂေ မေဃေဟိ အဘိဝုဋ္ဌံ ဥဒကံ နိန္နံ ပဝတ္တတိ၊ ယော ယော ဘူမိဘာဂေါ နိန္နော ဩဏတော၊ တံ တံ ပဝတ္တတိ ဂစ္ဆတိ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝမေဝ ဣတော ဒိန္နံ ဒါနံ ပေတာနံ ဥပကပ္ပတိ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပါတုဘဝတီတိ အတ္ထော။ နိန္နမိဝ ဟိ ဥဒကပ္ပဝတ္တိယာ ဌာနံ ပေတလောကော ဒါနုပကပ္ပနာယ။ ယထာဟ "ဣဒံ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဌာနံ၊ ယတ္ထ ဌိတဿ တံ ဒါနံ ဥပကပ္ပတီ"တိ[၅]။ ယထာ စ ကန္ဒရပဒရသာခါပသာခကုသောဗ္ဘမဟာသောဗ္ဘသန္နိပါတေဟိ ဝါရိဝဟာ မဟာနဇ္ဇော ပူရာ ဟုတွာ သာဂရံ ပရိပူရေန္တိ၊ ဧဝမ္ပိ ဣတော ဒိန္နဒါနံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပေတာနံ ဥပကပ္ပတီတိ။

ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဧဝံ ဘဂဝါ "ဣတော ဒိန္နေန ယာပေန္တိ၊ ပေတာ ကာလဂတာ တဟိ"န္တိ ဣမံ အတ္ထံ ဥပမာဟိ ပကာသေတွာ ပုန ယသ္မာ တေ ပေတာ "ဣတော ကိဉ္စိ လစ္ဆာမာ"တိ အာသာဘိဘူတာ ဉာတိဃရံ အာဂန္တွာပိ "ဣဒံ နာမ နော ဒေထာ"တိ ယာစိတုံ အသမတ္ထာ၊ တသ္မာ တေသံ ဣမာနိ အနုဿရဏဝတ္ထူနိ

၁-ကယာက္ကယန္တိ (သီ)၊ ကယောကယန္တိ (က) ၂-ကာလင်္ကတာတိ (က) ၃-ကတာ (က)
၄-ဥဿဒေ (သီ) ၅-အံ ၃-၄၇၉-ပိဋ္ဌေ။

anussaranto kulaputto dakkhiṇaṁ dajjāti dassento **"adāsi me"**ti imaṁ gāthamāha.

Tassattho—"idaṁ nāma me dhanaṁ vā dhaññaṁ vā adāsī"ti ca, "idaṁ nāma me kiccaṁ attanā uyyogamāpajjanto akāsī"ti ca, "amu me mātito vā pitito vā sambandhattā ñātī"ti ca, sinehavasena tāṇasamatthatāya "mittā"ti ca, "asuko me saha paṁsukīḷako sakhā"ti ca evaṁ sabbamanussaranto petānaṁ dakkhiṇaṁ dajjā, dānaṁ niyyāteyyāti. Aparo pāṭho **"petānaṁ dakkhiṇā dajjā"**ti. Tassattho—dātabbāti dajjā, kā sā? Petānaṁ dakkhiṇā, teneva "adāsi me"ti-ādinā nayena pubbe katamanussaraṁ anussaratāti vuttaṁ hoti. Karaṇavacanappasaṅge paccattavacanaṁ veditabbaṁ.

Ekādasamagāthāvaṇṇanā

11. Evaṁ Bhagavā petānaṁ dakkhiṇāniyyātane kāraṇabhūtāni anussaraṇavatthūni dassento—

"Adāsi me akāsi me, ñātimittā sakhā ca me.
Petānaṁ dakkhiṇaṁ dajjā, pubbe katamanussaran"ti—

Vatvā puna ye ñātimaraṇena ruṇṇasokādiparā eva hutvā tiṭṭhanti, na tesaṁ atthāya kiñci denti, tesaṁ taṁ ruṇṇasokādi kevalaṁ attaparitāpanameva hoti, na petānaṁ kiñci atthaṁ nipphādetīti dassento **"na hi ruṇṇaṁ vā"**ti imaṁ gāthamāha.

Tattha **ruṇṇan**ti rodanā roditattaṁ assupātanaṁ, etena kāyaparissamaṁ dasseti. **Soko**ti socanā socitattaṁ, etena cittaparissamaṁ dasseti. **Yā caññā**ti yā ca ruṇṇasokehi aññā. **Paridevanā**ti ñātibyasanena phuṭṭhassa lālappanā, "kahaṁ ekaputtaka piya manāpā"ti evamādinā nayena guṇasaṁvaṇṇanā, etena vacīparissamaṁ dasseti.

အနုဿရန္တော ကုလပုတ္တော ဒက္ခိဏံ ဒဇ္ဇာတိ ဒဿေန္တော **"အဒါသိ မေ"**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တဿတ္ထော—"ဣဒံ နာမ မေ ဓနံ ဝါ ဓညံ ဝါ အဒါသီ"တိ စ, "ဣဒံ နာမ မေ ကိစ္စံ အတ္တနာ ဥယျောဂမာပဇ္ဇန္တော အကာသီ"တိ စ, "အမု မေ မာတိတော ဝါ ပိတိတော ဝါ သမ္ဗန္ဓတ္တာ ဉာတီ"တိ စ, သိနေဟဝသေန တာဏသမတ္ထတာယ "မိတ္တာ"တိ စ, "အသုကော မေ သဟ ပံသုကီဠကော သခါ"တိ စ ဧဝံ သဗ္ဗမနုဿရန္တော ပေတာနံ ဒက္ခိဏံ ဒဇ္ဇာ, ဒါနံ နိယျာတေယျာတိ။ အပရော ပါဌော **"ပေတာနံ ဒက္ခိဏာ ဒဇ္ဇာ"**တိ။ တဿတ္ထော— ဒါတဗ္ဗာတိ ဒဇ္ဇာ၊ ကာ သာ? ပေတာနံ ဒက္ခိဏာ၊ တေနေဝ "အဒါသိ မေ"တိအာဒိနာ နယေန ပုဗ္ဗေ ကတမနုဿရံ အနုဿရတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကရဏဝစနပ္ပသင်္ဂေ ပစ္စတ္တဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧကာဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပေတာနံ ဒက္ခိဏာနိယျာတနေ ကာရဏဘူတာနိ အနုဿရဏဝတ္ထူနိ ဒဿေန္တော—

"အဒါသိ မေ အကာသိ မေ၊ ဉာတိမိတ္တာ သခါ စ မေ။
ပေတာနံ ဒက္ခိဏံ ဒဇ္ဇာ၊ ပုဗ္ဗေ ကတမနုဿရ"န္တိ—

ဝတွာ ပုန ယေ ဉာတိမရဏေန ရုဏ္ဏသောကာဒိပရာ ဧဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ န တေသံ အတ္ထာယ ကိဉ္စိ ဒေန္တိ၊ တေသံ တံ ရုဏ္ဏသောကာဒိ ကေဝလံ အတ္တပရိတာပနမေဝ ဟောတိ၊ န ပေတာနံ ကိဉ္စိ အတ္ထံ နိပ္ဖာဒေတီတိ ဒဿေန္တော **"န ဟိ ရုဏ္ဏံ ဝါ"**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ရုဏ္ဏ**န္တိ ရောဒနာ ရောဒိတတ္တံ အဿုပါတနံ၊ ဧတေန ကာယပရိဿမံ ဒဿေတိ။ **သောကော**တိ သောစနာ သောစိတတ္တံ၊ ဧတေန စိတ္တပရိဿမံ ဒဿေတိ။ **ယာ စညာ**တိ ယာ စ ရုဏ္ဏသောကေဟိ အညာ။ **ပရိဒေဝနာ**တိ ဉာတိဗျသနေန ဖုဋ္ဌဿ လာလပ္ပနာ, "ကဟံ ဧကပုတ္တက ပိယ မနာပါ"တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဂုဏသံဝဏ္ဏနာ၊ ဧတေန ဝစီပရိဿမံ ဒဿေတိ။

Dvādasamagāthāvaṇṇanā

12. Evaṁ Bhagavā “ruṇṇaṁ vā soko vā yā caññā paridevanā, sabbampi taṁ petānaṁ atthāya na hoti, kevalantu attānaṁ paritāpanamattameva[1], evaṁ tiṭṭhanti ñātayo”ti ruṇṇādīnaṁ niratthakabhāvaṁ dassetvā puna māgadharājena yā dakkhiṇā dinnā, tassā sātthakabhāvaṁ dassento **“ayañca kho dakkhiṇā”**ti imaṁ gāthamāha.

Tassattho—ayañca kho mahārāja dakkhiṇā tayā ajja attano ñātigaṇaṁ uddissa dinnā, sā yasmā saṁgho anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa, tasmā saṁghamhi suppatiṭṭhitā assa petajanassa dīgharattaṁ hitāya upakappati sampajjati phalatīti vuttaṁ hoti. **Upakappatī**ti ca ṭhānaso upakappati, taṁkhaṇaṁyeva upakappati, na cirena. Yathā hi taṁkhaṇaññeva paṭibhantaṁ “ṭhānasovetaṁ Tathāgataṁ paṭibhātī”ti vuccati, evamidhāpi taṁkhaṇaṁyeva upakappantā “ṭhānaso upakappatī”ti vuttā. Yaṁ vā taṁ[2] “idaṁ kho brāhmaṇa ṭhānaṁ, yattha ṭhitassa taṁ dānaṁ upakappatī”ti[3] vuttaṁ, tattha khuppipāsikavantāsaparadattūpajīvinijjhāmataṇhikādibhedabhinne ṭhāne upakappatīti vuttaṁ yathā kahāpaṇaṁ dento “kahāpaṇaso detī”ti lokevuccati. Imasmiñca atthavikappe **upakappatī**ti pātubhavati, nibbattatīti vuttaṁ hoti.

Terasamagāthāvaṇṇanā

13. Evaṁ Bhagavā raññā dinnāya dakkhiṇāya sātthakabhāvaṁ dassento—

> “Ayañca kho dakkhiṇā dinnā, saṁghamhi suppatiṭṭhitā.
> Dīgharattaṁ hitāyassa, ṭhānaso upakappatī”ti—

Vatvā puna yasmā imaṁ dakkhiṇaṁ dentena ñātīnaṁ ñātīhi kattabbakiccakaraṇavasena ñātidhammo nidassito, bahujanassa pākaṭīkato, nidassanaṁ vā kato, tumhehipi ñātīnaṁ evameva ñātīhi kattabbakiccakaraṇavasena ñātidhammo paripūretabbo, na niratthakehi ruṇṇādīhi attā paritāpetabboti ca pete dibbasampattiṁ adhigamentena petānaṁ pūjā katā uḷārā, Buddhappamukhañca bhikkhusaṁghaṁ annapānādīhi santappentena bhikkhūnaṁ balaṁ anupadinnaṁ, anukampādiguṇaparivārañca cāgacetanaṁ nibbattentena anappakaṁ

1. Paritāpentā (Syā) 2. Yaṁ vā pana taṁ (Sī) 3. Aṁ 3. 479 piṭṭhe.

ဒွါဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ “ရုဏ္ဏံ ဝါ သောကော ဝါ ယာ စညာ ပရိဒေဝနာ၊ သဗ္ဗမ္ပိ တံ ပေတာနံ အတ္ထာယ န ဟောတိ၊ ကေဝလန္တု အတ္တာနံ ပရိတာပနမတ္တမေဝ[1]၊ ဧဝံ တိဋ္ဌန္တိ ဉာတယော”တိ ရုဏ္ဏာဒီနံ နိရတ္ထကဘာဝံ ဒဿေတွာ ပုန မာဂဓရာဇေန ယာ ဒက္ခိဏာ ဒိန္နာ၊ တဿာ သာတ္ထကဘာဝံ ဒဿေန္တော **“အယဉ္စ ခေါ ဒက္ခိဏာ”**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တဿတ္ထော—အယဉ္စ ခေါ မဟာရာဇ ဒက္ခိဏာ တယာ အဇ္ဇ အတ္တနော ဉာတိဂဏံ ဥဒ္ဒိဿ ဒိန္နာ၊ သာ ယသ္မာ သံဃော အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿ၊ တသ္မာ သံဃမှိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ အဿ ပေတဇနဿ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ ဥပကပ္ပတိ သမ္ပဇ္ဇတိ ဖလတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပကပ္ပတီ**တိ စ ဌာနသော ဥပကပ္ပတိ၊ တံခဏံယေဝ ဥပကပ္ပတိ၊ န စိရေန။ ယထာ ဟိ တံခဏညေဝ ပဋိဘန္တံ “ဌာနသောဝေတံ တထာဂတံ ပဋိဘာတီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝမိဓာပိ တံခဏံယေဝ ဥပကပ္ပန္တာ “ဌာနသော ဥပကပ္ပတီ”တိ ဝုတ္တာ။ ယံ ဝါ တံ[2] “ဣဒံ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဌာနံ၊ ယတ္ထ ဌိတဿ တံ ဒါနံ ဥပကပ္ပတီ”တိ[3] ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ခုပ္ပိပါသိကဝန္တာသပရဒတ္တူပဇီဝိနိဇ္ဈာမတဏှိကာဒိဘေဒဘိန္နေ ဌာနေ ဥပကပ္ပတီတိ ဝုတ္တံ ယထာ ကဟာပဏံ ဒေန္တော “ကဟာပဏသော ဒေတီ”တိ လောကေ ဝုစ္စတိ။ ဣမသ္မိဉ္စ အတ္ထဝိကပ္ပေ **ဥပကပ္ပတီ**တိ ပါတုဘဝတိ၊ နိဗ္ဗတ္တတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တေရသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၃။ ဧဝံ ဘဂဝါ ရညာ ဒိန္နာယ ဒက္ခိဏာယ သာတ္ထကဘာဝံ ဒဿေန္တော—

> “အယဉ္စ ခေါ ဒက္ခိဏာ ဒိန္နာ၊ သံဃမှိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။
> ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယဿ၊ ဌာနသော ဥပကပ္ပတီ”တိ—

ဝတွာ ပုန ယသ္မာ ဣမံ ဒက္ခိဏံ ဒေန္တေန ဉာတီနံ ဉာတီဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရဏဝသေန ဉာတိဓမ္မော နိဒဿိတော၊ ဗဟုဇနဿ ပါကဋီကတော၊ နိဒဿနံ ဝါ ကတော၊ တုမှေဟိပိ ဉာတီနံ ဧဝမေဝ ဉာတီဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စကရဏဝသေန ဉာတိဓမ္မော ပရိပူရေတဗ္ဗော၊ န နိရတ္ထကေဟိ ရုဏ္ဏာဒီဟိ အတ္တာ ပရိတာပေတဗ္ဗောတိ စ ပေတေ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အဓိဂမေန္တေန ပေတာနံ ပူဇာ ကတာ ဥဠာရာ၊ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဉ္စ ဘိက္ခုသံဃံ အန္နပါနာဒီဟိ သန္တပ္ပေန္တေန ဘိက္ခူနံ ဗလံ အနုပဒိန္နံ၊ အနုကမ္ပာဒိဂုဏပရိဝါရဉ္စ စာဂစေတနံ နိဗ္ဗတ္တေန္တေန အနပ္ပကံ

၁-ပရိတာပေန္တာ (သျာ) ၂-ယံ ဝါ ပန တံ (သီ) ၃-အံ ၃-၄၇၉-ပိဋ္ဌေ။

puññaṁ pasutaṁ, tasmā Bhagavā imehi yathābhuccaguṇehi rājānaṁ sampahaṁsento—

> "So ñātidhammo ca ayaṁ nidassito,
> Petāna pūjā ca katā uḷārā.
> Balañca bhikkhūnamanuppadinnaṁ,
> Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan"ti—

Imāya gāthāya desanaṁ pariyosāpeti.

Atha vā **"so ñātidhammo ca ayaṁ nidassito"**ti iminā gāthāpadena Bhagavā rājānaṁ dhammiyā kathāya sandasseti. Ñātidhammanidassanameva hi ettha sandassanaṁ. **Petāna pūjā ca katā uḷārā**ti iminā samādapeti. Uḷārāti pasaṁsanameva hi ettha punappunaṁ pūjākaraṇe[1] samādapanaṁ. **Balañca bhikkhūnamanuppadinnan**ti iminā samuttejeti. Balānuppadānameva hi ettha evaṁ dānaṁ[2], balānuppadānatāti tassa ussāhavaḍḍhanena samuttejanaṁ. **Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan**ti iminā sampahaṁseti. Puññappasutakittanameva hi ettha tassa yathābhuccaguṇasaṁvaṇṇanabhāvena sampahaṁsanajananato sampahaṁsananti veditabbaṁ.

Desanāpariyosāne ca pettivisayūpapatti-ādīnavasaṁvaṇṇanena saṁviggānaṁ yoniso padahataṁ caturāsītiyā pāṇasahassānaṁ dhammābhisamayo ahosi. Dutiyadivasepi Bhagavā devamanussānaṁ idameva Tirokuṭṭaṁ desesi, evaṁ yāva sattamadivasā tādiso eva dhammābhisamayo ahosīti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Tirokuṭṭasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Nidhikaṇḍasuttavaṇṇanā

Nikkhepakāraṇa

Idāni yadidaṁ Tirokuṭṭānantaraṁ **"nidhiṁ nidheti puriso"**ti-ādinā Nidhikaṇḍaṁ nikkhittaṁ, tassa

1. Pūjākaraṇena (Syā, Ka) 2. Evaṁvidhānaṁ (Sī, Ka)

ပုညံ ပသုတံ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ ဣမေဟိ ယထာဘုစ္စဂုဏေဟိ ရာဇာနံ သမ္ပဟံသေန္တော—

> "သော ဉာတိဓမ္မော စ အယံ နိဒဿိတော၊
> ပေတာန ပူဇာ စ ကတာ ဥဠာရာ။
> ဗလဉ္စ ဘိက္ခူနမနုပ္ပဒိန္နံ၊
> တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပက"န္တိ—

ဣမာယ ဂါထာယ ဒေသနံ ပရိယောသာပေတိ။

အထ ဝါ"**သော ဉာတိဓမ္မော စ အယံ နိဒဿိတော**"တိ ဣမိနာ ဂါထာပဒေန ဘဂဝါ ရာဇာနံ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဒဿေတိ။ ဉာတိဓမ္မနိဒဿနမေဝ ဟိ ဧတ္ထ သန္ဒဿနံ။ **ပေတာန ပူဇာ စ ကတာ ဥဠာရာ**တိ ဣမိနာ သမာဒပေတိ။ ဥဠာရာတိ ပသံသနမေဝ ဟိ ဧတ္ထ ပုနပ္ပုနံ ပူဇာကရဏေ[၁] သမာဒပနံ။ **ဗလဉ္စ ဘိက္ခူနမနုပ္ပဒိန္န**န္တိ ဣမိနာ သမုတ္တေဇေတိ။ ဗလာနုပ္ပဒါနမေဝ ဟိ ဧတ္ထ ဧဝံ ဒါနံ[၂]၊ ဗလာနုပ္ပဒါနတာတိ တဿ ဥဿာဟဝဍ္ဎနေန သမုတ္တေဇနံ။ **တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပက**န္တိ ဣမိနာ သမ္ပဟံသေတိ။ ပုညပ္ပသုတကိတ္တနမေဝ ဟိ ဧတ္ထ တဿ ယထာဘုစ္စဂုဏသံဝဏ္ဏနဘာဝေန သမ္ပဟံသနဇနနတော သမ္ပဟံသနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒေသနာပရိယောသာနေ စ ပေတ္တိဝိသယူပပတ္တိအာဒီနဝသံဝဏ္ဏနေန သံဝိဂ္ဂါနံ ယောနိသော ပဒဟတံ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ ဒုတိယဒိဝသေပိ ဘဂဝါ ဒေဝမနုဿာနံ ဣဒမေဝ တိရောကုဋ္ဋံ ဒေသေသိ၊ ဧဝံ ယာဝ သတ္တမဒိဝသာ တာဒိသော ဧဝ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌအဋ္ဌကထာယ

တိရောကုဋ္ဋသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-နိဓိကဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပကာရဏ

ဣဒါနိ ယဒိဒံ တိရောကုဋ္ဋာနန္တရံ "**နိဓိံ နိဓေတိ ပုရိသော**"တိအာဒိနာ နိဓိကဏ္ဍံ နိက္ခိတ္တံ၊ တဿ—

၁-ပူဇာကရဏေန (သျာ၊ က) ၂-ဧဝံဝိဓာနံ (သီ၊ က)

Bhāsitvā Nidhikaṇḍassa, idha nikkhepakāraṇaṁ.
Aṭṭhuppattiñca dīpetvā, karissām'atthavaṇṇanaṁ.

Tattha idha nikkhepakāraṇaṁ tāv'assa evaṁ veditabbaṁ. Idaṁ hi Nidhikaṇḍaṁ Bhagavatā iminā anukkamena avuttampi yasmā anumodanavasena vuttassa Tirokuṭṭassa mithunabhūtaṁ[1], tasmā idha nikkhittaṁ. Tirokuṭṭena vā puññavirahitānaṁ vipattiṁ dassetvā iminā katapuññānaṁ sampattidassanatthampi idaṁ idha nikkhittanti veditabbaṁ. Idamassa idha nikkhepakāraṇaṁ.

Suttaṭṭhuppatti

Aṭṭhuppatti pan'assa—Sāvatthiyaṁ kira aññataro kuṭumbiko aḍḍho mahaddhano mahābhogo, so ca saddho hoti pasanno, vigatamalamaccherena cetasā agāraṁ ajjhāvasati. So ekasmiṁ divase Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa dānaṁ deti. Tena ca samayena rājā dhanatthiko hoti, so tassa santike purisaṁ pesesi "gaccha bhaṇe itthannāmaṁ kuṭumbikaṁ ānehī"ti. So gantvā taṁ kuṭumbikaṁ āha, "rājā taṁ gahapati āmantesī"ti. Kuṭumbiko saddhādiguṇasamannāgatena cetasā Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ parivisanto āha, "gaccha bho purisa, pacchā āgamissāmi, idāni tāvamhi nidhiṁ nidhento ṭhito"ti. Atha Bhagavā bhuttāvī pavārito tameva puññasampadaṁ paramatthato nidhīti dassetuṁ tassa kuṭumbikassa anumodanatthaṁ "**nidhiṁ nidheti puriso**"ti imā gāthāyo abhāsi. Ayamassa aṭṭhuppatti.

Evamassa—

Bhāsitvā Nidhikaṇḍassa, idha nikkhepakāraṇaṁ.
Aṭṭhuppattiñca dīpetvā, karissām'atthavaṇṇanaṁ.

Paṭhamagāthāvaṇṇanā

1. Tattha **nidhiṁ nidheti puriso**ti nidhīyatīti nidhi, ṭhapīyati rakkhīyati gopīyatīti attho. So catubbidho thāvaro jaṅgamo aṅgasamo anugāmikoti. Tattha **thāvaro** nāma bhūmigataṁ vā vehāsaṭṭhaṁ vā hiraññaṁ

1. Vidhānabhūtaṁ (Sī, Ka)

ဘာသိတွာ နိဓိကဏ္ဍဿ၊ ဣဓ နိက္ခေပကာရဏံ။
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဉ္စ ဒီပေတွာ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

တတ္ထ ဣဓ နိက္ခေပကာရဏံ တာဝဿ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ ဟိ နိဓိကဏ္ဍံ ဘဂဝတာ ဣမိနာ အနုက္ကမေန အဝုတ္တမ္ပိ ယသ္မာ အနုမောဒနဝသေန ဝုတ္တဿ တိရောကုဋ္ဋဿ မိထုနဘူတံ[1]၊ တသ္မာ ဣဓ နိက္ခိတ္တံ။ တိရောကုဋ္ဋေန ဝါ ပုညဝိရဟိတာနံ ဝိပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣမိနာ ကတပုညာနံ သမ္ပတ္တိဒဿနတ္ထမ္ပိ ဣဒံ ဣဓ နိက္ခိတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒမဿ ဣဓ နိက္ခေပကာရဏံ။

သုတ္တဋ္ဌုပ္ပတ္တိ

အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ပနဿ—သာဝတ္ထိယံ ကိရ အညတရော ကုဋုမ္ဗိကော အဍ္ဎော မဟဒ္ဓနော မဟာဘောဂေါ၊ သော စ သဒ္ဓေါ ဟောတိ ပသန္နော၊ ဝိဂတမလမစ္ဆေရေန စေတသာ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတိ။ သော ဧကသ္မိံ ဒိဝသေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ ဒေတိ။ တေန စ သမယေန ရာဇာ ဓနတ္ထိကော ဟောတိ၊ သော တဿ သန္တိကေ ပုရိသံ ပေသေသိ "ဂစ္ဆ ဘဏေ ဣတ္ထန္နာမံ ကုဋုမ္ဗိကံ အာနေဟီ"တိ။ သော ဂန္တွာ တံ ကုဋုမ္ဗိကံ အာဟ "ရာဇာ တံ ဂဟပတိ အာမန္တေသီ"တိ။ ကုဋုမ္ဗိကော သဒ္ဓါဒိဂုဏသမန္နာဂတေန စေတသာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဝိသန္တော အာဟ "ဂစ္ဆ ဘော ပုရိသ၊ ပစ္ဆာ အာဂမိဿာမိ၊ ဣဒါနိ တာဝမှိ နိဓိံ နိဓေန္တော ဌိတော"တိ။ အထ ဘဂဝါ ဘုတ္တာဝီ ပဝါရိတော တမေဝ ပုညသမ္ပဒံ ပရမတ္ထတော နိဓီတိ ဒဿေတုံ တဿ ကုဋုမ္ဗိကဿ အနုမောဒနတ္ထံ "**နိဓိံ နိဓေတိ ပုရိသော**"တိ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိ။ အယမဿ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ။

ဧဝမဿ—

ဘာသိတွာ နိဓိကဏ္ဍဿ၊ ဣဓ နိက္ခေပကာရဏံ။
အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဉ္စ ဒီပေတွာ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁။ တတ္ထ **နိဓိံ နိဓေတိ ပုရိသော**တိ နိဓီယတီတိ နိဓိ၊ ဌပီယတိ ရက္ခီယတိ ဂေါပီယတီတိ အတ္ထော။ သော စတုဗ္ဗိဓော ထာဝရော ဇင်္ဂမော အင်္ဂသမော အနုဂါမိကောတိ။ တတ္ထ **ထာဝရော** နာမ ဘူမိဂတံ ဝါ ဝေဟာသဋ္ဌံ ဝါ ဟိရညံ

၁-ဝိဓာနဘူတံ (သီ၊ က)

vā suvaṇṇaṁ vā khettaṁ vā vatthu vā, yaṁ vā pan'aññampi evarūpaṁ iriyāpathavirahitaṁ, ayaṁ thāvaro nidhi. **Jaṅgamo** nāma dāsidāsaṁ hatthigavassavaḷavaṁ ajeḷakaṁ kukkuṭasūkaraṁ, yaṁ vā pan'aññampi evarūpaṁ iriyāpathapaṭisaṁyuttaṁ, ayaṁ jaṅgamo nidhi. **Aṅgasamo** nāma kammāyatanaṁ sippāyatanaṁ vijjāṭṭhānaṁ bāhusaccaṁ, yaṁ vā pan'aññampi evarūpaṁ sikkhitvā gahitaṁ aṅgapaccaṅgamiva attabhāvappaṭibaddhaṁ, ayaṁ aṅgasamo nidhi. **Anugāmiko** nāma dānamayaṁ puññaṁ sīlamayaṁ bhāvanāmayaṁ dhammassavanamayaṁ dhammadesanāmayaṁ, yaṁ vā pan'aññampi evarūpaṁ puññaṁ tattha tattha anugantvā viya iṭṭhaphalamanuppadeti, ayaṁ anugāmiko nidhi. Imasmiṁ pana ṭhāne thāvaro adhippeto.

Nidhetīti ṭhapeti paṭisāmeti gopeti. **Puriso**ti manusso. Kāmañca purisopi itthīpi paṇḍakopi nidhiṁnidheti, idha pana purisasīsena desanā katā, atthato pana tesampi idha samodhānaṁ daṭṭhabbaṁ. **Gambhīre odakantike**ti ogāhetabbaṭṭhena gambhīraṁ, udakassa antikabhāvena odakantikaṁ. Atthi gambhīraṁ na odakantikaṁ jaṅgale bhūmibhāge satikaporiso[1] āvāṭo viya, atthi odakantikaṁ na gambhīraṁ ninne pallale ekadvividatthiko āvāṭo viya, atthi gambhīrañceva odakantikañca jaṅgale bhūmibhāge yāva idāni udakaṁ āgamissatīti, tāva khato āvāṭo viya. Taṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ "gambhīre odakantike"ti. **Atthe kicce samuppanne**ti atthā anapetanti atthaṁ, atthāvahaṁ hitāvahanti vuttaṁ hoti. Kātabbanti kiccaṁ, kiñcideva karaṇīyanti vuttaṁ hoti. Uppannaṁ eva samuppannaṁ, kattabbabhāvena upaṭṭhitanti vuttaṁ hoti. Tasmiṁ atthe kicce samuppanne. **Atthāya me bhavissatī**ti nidhānappayojananidassanametaṁ. Etadatthaṁ hi so nidheti "atthāvahe kismiñcideva karaṇīye samuppanne atthāya me bhavissati, tassa me kiccassa nipphattiyā bhavissatī"ti. Kiccanipphattiyeva hi tassa kicce samuppanne atthoti veditabbo.

Dutiyagāthāvaṇṇanā

Evaṁ nidhānappayojanaṁ dassento atthādhigamādhippāyaṁ dassetvā idāni anatthāpagamādhippāyaṁ dassetumāha—

1. Sādhikaporiso (Syā, Ka)

ဝါ သုဝဏ္ဏံ ဝါ ခေတ္တံ ဝါ ဝတ္ထု ဝါ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ ဣရိယာပထဝိရဟိတံ၊ အယံ ထာဝရော နိဓိ။ **ဇင်္ဂမော** နာမ ဒါသိဒါသံ ဟတ္ထိဂဝဿဝဠဝံ အဇေဠကံ ကုက္ကုဋသူကရံ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ ဣရိယာပထပဋိသံယုတ္တံ၊ အယံ ဇင်္ဂမော နိဓိ။ **အင်္ဂသမော** နာမ ကမ္မာယတနံ သိပ္ပါယတနံ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနံ ဗာဟုသစ္စံ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ သိက္ခိတွာ ဂဟိတံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂမိဝ အတ္တဘာဝပ္ပဋိဗဒ္ဓံ၊ အယံ အင်္ဂသမော နိဓိ။ **အနုဂါမိကော** နာမ ဒါနမယံ ပုညံ သီလမယံ ဘာဝနာမယံ ဓမ္မဿဝနမယံ ဓမ္မဒေသနာမယံ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပိ ဧဝရူပံ ပုညံ တတ္ထ တတ္ထ အနုဂန္တွာ ဝိယ ဣဋ္ဌဖလမနုပ္ပဒေတိ၊ အယံ အနုဂါမိကော နိဓိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ထာဝရော အဓိပ္ပေတော။

နိဓေတီတိ ဌပေတိ ပဋိသာမေတိ ဂေါပေတိ။ **ပုရိသော**တိ မနုဿော။ ကာမဉ္စ ပုရိသောပိ ဣတ္ထီပိ ပဏ္ဍကောပိ နိဓိံ နိဓေတိ၊ ဣဓ ပန ပုရိသသီသေန ဒေသနာ ကတာ၊ အတ္ထတော ပန တေသမ္ပိ ဣဓ သမောဓာနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ**တိ ဩဂါဟေတဗ္ဗဋ္ဌေန ဂမ္ဘီရံ၊ ဥဒကဿ အန္တိကဘာဝေန ဩဒကန္တိကံ။ အတ္ထိ ဂမ္ဘီရံ န ဩဒကန္တိကံ ဇင်္ဂလေ ဘူမိဘာဂေ သတိကပေါရိသော[1] အာဝါဋော ဝိယ၊ အတ္ထိ ဩဒကန္တိကံ န ဂမ္ဘီရံ နိန္နေ ပလ္လလေ ဧကဒွိဝိဒတ္ထိကော အာဝါဋော ဝိယ၊ အတ္ထိ ဂမ္ဘီရဉ္စေဝ ဩဒကန္တိကဉ္စ ဇင်္ဂလေ ဘူမိဘာဂေ ယာဝ ဣဒါနိ ဥဒကံ အာဂမိဿတီတိ, တာဝ ခတော အာဝါဋော ဝိယ။ တံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ "ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ"တိ။ **အတ္ထေ ကိစ္စေ သမုပ္ပန္နေ**တိ အတ္ထာ အနပေတန္တိ အတ္ထံ၊ အတ္ထာဝဟံ ဟိတာဝဟန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာတဗ္ဗန္တိ ကိစ္စံ၊ ကိဉ္စိဒေဝ ကရဏီယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပ္ပန္နံ ဧဝ သမုပ္ပန္နံ၊ ကတ္တဗ္ဗဘာဝေန ဥပဋ္ဌိတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မိံ အတ္ထေ ကိစ္စေ သမုပ္ပန္နေ။ **အတ္ထာယ မေ ဘဝိဿတီ**တိ နိဓာနပ္ပယောဇနနိဒဿနမေတံ။ ဧတဒတ္ထံ ဟိ သော နိဓေတိ "အတ္ထာဝဟေ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ကရဏီယေ သမုပ္ပန္နေ အတ္ထာယ မေ ဘဝိဿတိ၊ တဿ မေ ကိစ္စဿ နိပ္ဖတ္တိယာ ဘဝိဿတီ"တိ။ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိယေဝ ဟိ တဿ ကိစ္စေ သမုပ္ပန္နေ အတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ နိဓာနပ္ပယောဇနံ ဒဿေန္တော အတ္ထာဓိဂမာဓိပ္ပါယံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အနတ္ထာပဂမာဓိပ္ပါယံ ဒဿေတုမာဟ—

၁-သာဓိကပေါရိသော (သျာ၊ က)

2. “Rājato vā duruttassa, corato pīḷitassa vā.
Iṇassa vā pamokkhāya, dubbhikkhe āpadāsu vā”ti.

Tassattho “atthāya me bhavissatī”ti ca “iṇassa vā pamokkhāyā”ti ca ettha vuttehi dvīhi bhavissati-pamokkhāya-padehi saddhiṁ yathāsambhavaṁ yojetvā veditabbo.

Tatthāyaṁ yojanā—na kevalaṁ atthāya me bhavissatīti eva puriso nidhiṁ nidheti, kintu “ayaṁ coro”ti vā “pāradāriko”ti vā “suṅkaghātako”ti vā evamādinā nayena paccatthikehi paccāmittehi duruttassa me sato rājato vā pamokkhāya bhavissati, sandhicchedādīhi dhanaharaṇena vā, “ettakaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ dehī”ti jīvaggāhena vā corehi me pīḷitassa sato corato vā pamokkhāya bhavissati. Santi me iṇāyikā, te maṁ “iṇaṁ dehī”ti codessanti, tehi me codiyamānassa iṇassa vā pamokkhāya bhavissati. Hoti so samayo, yaṁ dubbhikkhaṁ hoti dussassaṁ dullabhapiṇḍaṁ, tattha na sukaraṁ appadhanena yāpetuṁ, tathāvidhe āgate dubbhikkhe vā me bhavissati. Yathārūpā āpadā uppajjanti aggito vā udakato vā appiyadāyādato vā, tathārūpāsu vā uppannāsu āpadāsu me bhavissatītipi puriso nidhiṁ nidhetīti.

Evaṁ atthādhigamādhippāyaṁ anatthāpagamādhippāyañcāti dvīhi gāthāhi duvidhaṁ nidhānappayojanaṁ dassetvā idāni tameva duvidhaṁ payojanaṁ nigamento āha—

“Etadatthāya lokasmiṁ, nidhi nāma nidhīyatī”ti.

Tassattho—yvāyaṁ “atthāya me bhavissatī”ti ca “rājato vā duruttassā”ti evamādīhi ca atthādhigamo anatthāpagamo ca dassito, **etadatthāya** etesaṁ nipphādanatthāya imasmiṁ okāsaloke yo koci hiraññasuvaṇṇādibhedo **nidhi nāma nidhīyati** ṭhapīyati paṭisāmīyatīti.

၂။ “ရာဇတော ဝါ ဒုရုတ္တဿ၊ စောရတော ပီဠိတဿ ဝါ။
ဣဏဿ ဝါ ပမောက္ခာယ၊ ဒုဗ္ဘိက္ခေ အာပဒါသု ဝါ”တိ။

တဿတ္ထော “အတ္ထာယ မေ ဘဝိဿတီ”တိ စ “ဣဏဿ ဝါ ပမောက္ခာယာ”တိ စ ဧတ္ထ ဝုတ္တေဟိ ဒွီဟိ ဘဝိဿတိ-ပမောက္ခာယ-ပဒေဟိ သဒ္ဓိံ ယထာသမ္ဘဝံ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထာယံ ယောဇနာ—န ကေဝလံ အတ္ထာယ မေ ဘဝိဿတီတိ ဧဝ ပုရိသော နိဓိံ နိဓေတိ၊ ကိန္တု “အယံ စောရော”တိ ဝါ “ပါရဒါရိကော”တိ ဝါ “သုင်္ကဃာတကော”တိ ဝါ ဧဝမာဒိနာ နယေန ပစ္စတ္ထိကေဟိ ပစ္စာမိတ္တေဟိ ဒုရုတ္တဿ မေ သတော ရာဇတော ဝါ ပမောက္ခာယ ဘဝိဿတိ၊ သန္ဓိစ္ဆေဒါဒီဟိ ဓနဟရဏေန ဝါ, “ဧတ္တကံ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဒေဟီ”တိ ဇီဝဂ္ဂါဟေန ဝါ စောရေဟိ မေ ပီဠိတဿ သတော စောရတော ဝါ ပမောက္ခာယ ဘဝိဿတိ။ သန္တိ မေ ဣဏာယိကာ၊ တေ မံ “ဣဏံ ဒေဟီ”တိ စောဒေဿန္တိ၊ တေဟိ မေ စောဒိယမာနဿ ဣဏဿ ဝါ ပမောက္ခာယ ဘဝိဿတိ။ ဟောတိ သော သမယော၊ ယံ ဒုဗ္ဘိက္ခံ ဟောတိ ဒုဿဿံ ဒုလ္လဘပိဏ္ဍံ၊ တတ္ထ န သုကရံ အပ္ပဓနေန ယာပေတုံ၊ တထာဝိဓေ အာဂတေ ဒုဗ္ဘိက္ခေ ဝါ မေ ဘဝိဿတိ။ ယထာရူပါ အာပဒါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အဂ္ဂိတော ဝါ ဥဒကတော ဝါ အပ္ပိယဒါယာဒတော ဝါ၊ တထာရူပါသု ဝါ ဥပ္ပန္နာသု အာပဒါသု မေ ဘဝိဿတီတိပိ ပုရိသော နိဓိံ နိဓေတီတိ။

ဧဝံ အတ္ထာဓိဂမာဓိပ္ပါယံ အနတ္ထာပဂမာဓိပ္ပါယဉ္စာတိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဒုဝိဓံ နိဓာနပ္ပယောဇနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဒုဝိဓံ ပယောဇနံ နိဂမေန္တော အာဟ—

“ဧတဒတ္ထာယ လောကသ္မိံ၊ နိဓိ နာမ နိဓီယတီ”တိ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ “အတ္ထာယ မေ ဘဝိဿတီ”တိ စ “ရာဇတော ဝါ ဒုရုတ္တဿာ”တိ ဧဝမာဒီဟိ စ အတ္ထာဓိဂမော အနတ္ထာပဂမော စ ဒဿိတော၊ **ဧတဒတ္ထာယ** ဧတေသံ နိပ္ဖာဒနတ္ထာယ ဣမသ္မိံ ဩကာသလောကေ ယော ကောစိ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိဘေဒေါ **နိဓိ နာမ နိဓီယတိ** ဌပီယတိ ပဋိသာမီယတီတိ။

Tatiyagāthāvaṇṇanā

Idāni yasmā evaṁ nihitopi so nidhi puññavataṁyeva adhippetatthasādhako hoti, na aññesaṁ, tasmā tamatthaṁ dīpento āha—

3. “Tāvassunihito santo, gambhīre odakantike.
Na sabbo sabbadā eva, tassa taṁ upakappatī”ti.

Tassattho—so nidhi **tāva sunihito santo**, tāva suṭṭhu nikhaṇitvā ṭhapito samānoti vuttaṁ hoti. Kīva[1] suṭṭhūti? **Gambhīre odakantike**, yāva gambhīre odakantike nihitoti saṅkhaṁ gacchati, tāva suṭṭhūti vuttaṁ hoti. **Na sabbo sabbadā eva, tassa taṁ upakappatī**ti yena purisena nihito, tassa sabbopi sabbakālaṁ na upakappati na sampajjati, yathāvuttakiccakaraṇasamattho na hotīti vuttaṁ hoti. Kintu kocideva kadācideva upakappati, neva vā upakappatīti. Ettha ca **tan**ti padapūraṇamatte nipāto daṭṭhabbo “yathā taṁ appamattassa ātāpino”ti evamādīsu[2] viya. Liṅgabhedaṁ vā katvā “so”ti vattabbe “tan”ti vuttaṁ. Evaṁ hi vuccamāne so attho sukhaṁ bujjhatīti.

Catutthapañcamagāthāvaṇṇanā

Evaṁ “na sabbo sabbadā eva, tassa taṁ upakappatī”ti vatvā idāni yehi kāraṇehi na upakappati, tāni dassento āha—

4. “Nidhi vā ṭhānā cavati, saññā vāssa vimuyhati.
Nāgā vā apanāmenti, yakkhā vāpi haranti naṁ.

5. Appiyā vāpi dāyādā, uddharanti apassato”ti.

Tassattho—yasmiṁ ṭhāne sunihito hoti nidhi, so vā **nidhi** tamhā **ṭhānā cavati** apeti vigacchati, acetanopi samāno puññakkhayavasena aññaṁ ṭhānaṁ gacchati. **Saññā vā assa vimuyhati**, yasmiṁ ṭhāne nihito nidhi, taṁ na jānāti, assa puññakkhayacoditā **nāgā vā** taṁ nidhiṁ **apanāmenti** aññaṁ ṭhānaṁ gamenti. **Yakkhā vāpi haranti** yenicchakaṁ

1. Kiṁva (Ka) 2. Ma 2. 13; Ma 3. 133 piṭṭhesu.

တတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧဝံ နိဟိတောပိ သော နိဓိ ပုညဝတံယေဝ အဓိပ္ပေတတ္ထသာဓကော ဟောတိ, န အညေသံ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒီပေန္တော အာဟ—

၃။ “တာဝဿုနိဟိတော သန္တော၊ ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ။
န သဗ္ဗော သဗ္ဗဒါ ဧဝ၊ တဿ တံ ဥပကပ္ပတီ”တိ။

တဿတ္ထော—သော နိဓိ **တာဝ သုနိဟိတော သန္တော**၊ တာဝ သုဋ္ဌု နိခဏိတွာ ဌပိတော သမာနောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကီဝ[1] သုဋ္ဌူတိ? **ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ**၊ ယာဝ ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ နိဟိတောတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ တာဝ သုဋ္ဌူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **န သဗ္ဗော သဗ္ဗဒါ ဧဝ၊ တဿ တံ ဥပကပ္ပတီ**တိ ယေန ပုရိသေန နိဟိတော၊ တဿ သဗ္ဗောပိ သဗ္ဗကာလံ န ဥပကပ္ပတိ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ယထာဝုတ္တကိစ္စကရဏသမတ္ထော န ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိန္တု ကောစိဒေဝ ကဒါစိဒေဝ ဥပကပ္ပတိ၊ နေဝ ဝါ ဥပကပ္ပတီတိ။ ဧတ္ထ စ **တ**န္တိ ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော “ယထာ တံ အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော”တိ ဧဝမာဒီသု[2] ဝိယ။ လိင်္ဂဘေဒံ ဝါ ကတွာ “သော”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ဟိ ဝုစ္စမာနေ သော အတ္ထော သုခံ ဗုဇ္ဈတီတိ။

စတုတ္ထပဉ္စမဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ “န သဗ္ဗော သဗ္ဗဒါ ဧဝ၊ တဿ တံ ဥပကပ္ပတီ”တိ ဝတွာ ဣဒါနိ ယေဟိ ကာရဏေဟိ န ဥပကပ္ပတိ၊ တာနိ ဒဿေန္တော အာဟ—

၄။ “နိဓိ ဝါ ဌာနာ စဝတိ၊ သညာ ဝါဿ ဝိမုယှတိ။
နာဂါ ဝါ အပနာမေန္တိ၊ ယက္ခာ ဝါပိ ဟရန္တိ နံ။

၅။ အပ္ပိယာ ဝါပိ ဒါယာဒါ၊ ဥဒ္ဓရန္တိ အပဿတော”တိ။

တဿတ္ထော—ယသ္မိံ ဌာနေ သုနိဟိတော ဟောတိ နိဓိ၊ သော ဝါ **နိဓိ** တမှာ **ဌာနာ စဝတိ** အပေတိ ဝိဂစ္ဆတိ၊ အစေတနောပိ သမာနော ပုညက္ခယဝသေန အညံ ဌာနံ ဂစ္ဆတိ။ **သညာ ဝါ အဿ ဝိမုယှတိ**၊ ယသ္မိံ ဌာနေ နိဟိတော နိဓိ၊ တံ န ဇာနာတိ၊ အဿ ပုညက္ခယစောဒိတာ **နာဂါ ဝါ** တံ နိဓိံ **အပနာမေန္တိ** အညံ ဌာနံ ဂမေန္တိ။ **ယက္ခာ ဝါပိ ဟရန္တိ** ယေနိစ္ဆကံ

၁-ကိံဝ (က) ၂-မ ၂-၁၃၊ မ ၃-၁၃၃-ပိဋ္ဌေသု။

ādāya gacchanti. **Apassato** vā assa **appiyā vā dāyādā** bhūmiṁ khaṇitvā taṁ nidhiṁ **uddharanti**. Evamassa etehi ṭhānā cavanādīhi kāraṇehi so nidhi na upakappatīti.

Evaṁ ṭhānā cavanādīni lokasammatāni anupakappanakāraṇāni vatvā idāni yaṁ taṁ etesampi kāraṇānaṁ mūlabhūtaṁ ekaññeva puññakkhayasaññitaṁ kāraṇaṁ, taṁ dassento āha—

“Yadā puññakkhayo hoti, sabbametaṁ vinassatī”ti.

Tassattho—yasmiṁ samaye bhogasampattinipphādakassa puññassa khayo hoti, bhogapārijuññasaṁvattanikamapuññamokāsaṁ katvā ṭhitaṁ hoti, atha yaṁ nidhiṁ nidhentena nihitaṁ hiraññasuvaṇṇādidhanajātaṁ, sabbametaṁ vinassatīti.

Chaṭṭhagāthāvaṇṇanā

Evaṁ Bhagavā tena tena adhippāyena nihitampi yathādhippāyaṁ anupakappantaṁ nānappakārehi nassanadhammaṁ lokasammataṁ nidhiṁ vatvā idāni yaṁ puññasampadaṁ paramatthato nidhīti dassetuṁ tassa kuṭumbikassa anumodanatthamidaṁ Nidhikaṇḍamāraddhaṁ, taṁ dassento āha—

6. “Yassa dānena sīlena, saṁyamena damena ca.
Nidhī sunihito hoti, itthiyā purisassa vā”ti.

Tattha **dāna**nti “dānañca dhammacariyā cā”ti ettha vuttanayen’eva gahetabbaṁ. **Sīla**nti kāyikavācasiko avītikkamo. Pañcaṅgadasaṅga[1]pātimokkhasaṁvarādi vā sabbampi sīlaṁ idha sīlanti adhippetaṁ. **Saṁyamo**ti saṁyamanaṁ saṁyamo, cetaso nānārammaṇagatinivāraṇanti vuttaṁ hoti, samādhiss’etaṁ adhivacanaṁ. Yena saṁyamena samannāgato “hatthasaṁyato pādasaṁyato vācāsaṁyato saṁyatuttamo”ti ettha saṁyatuttamoti vutto. Apare āhu, “saṁyamanaṁ saṁyamo, saṁvaraṇanti vuttaṁ hoti, indriyasaṁvarassetaṁ adhivacanan”ti. **Damo**ti damanaṁ, kilesūpasamananti vuttaṁ hoti, paññāy’etaṁ adhivacanaṁ. Paññā hi katthaci

1. Pañcaṅga-aṭṭhaṅga (Sī), pañcaṅga-aṭṭhaṅgadasaṅga (Syā)

အာဒါယ ဂစ္ဆန္တိ။ **အပဿတော** ဝါ အဿ **အပ္ပိယာ ဝါ ဒါယာဒါ** ဘူမိံ ခဏိတွာ တံ နိဓိံ **ဥဒ္ဓရန္တိ**။ ဧဝမဿ ဧတေဟိ ဌာနာ စဝနာဒီဟိ ကာရဏေဟိ သော နိဓိ န ဥပကပ္ပတီတိ။

ဧဝံ ဌာနာ စဝနာဒီနိ လောကသမ္မတာနိ အနုပကပ္ပနကာရဏာနိ ဝတွာ ဣဒါနိ ယံ တံ ဧတေသမ္ပိ ကာရဏာနံ မူလဘူတံ ဧကညေဝ ပုညက္ခယသညိတံ ကာရဏံ၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ—

“ယဒါ ပုညက္ခယော ဟောတိ၊ သဗ္ဗမေတံ ဝိနဿတီ”တိ။

တဿတ္ထော—ယသ္မိံ သမယေ ဘောဂသမ္ပတ္တိနိပ္ဖါဒကဿ ပုညဿ ခယော ဟောတိ၊ ဘောဂပါရိဇုညသံဝတ္တနိကမပုညမောကာသံ ကတွာ ဌိတံ ဟောတိ၊ အထ ယံ နိဓိံ နိဓေန္တေန နိဟိတံ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိဓနဇာတံ၊ သဗ္ဗမေတံ ဝိနဿတီတိ။

ဆဋ္ဌဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဘဂဝါ တေန တေန အဓိပ္ပါယေန နိဟိတမ္ပိ ယထာဓိပ္ပါယံ အနုပကပ္ပန္တံ နာနပ္ပကာရေဟိ နဿနဓမ္မံ လောကသမ္မတံ နိဓိံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယံ ပုညသမ္ပဒံ ပရမတ္ထတော နိဓီတိ ဒဿေတုံ တဿ ကုဋုမ္ဗိကဿ အနုမောဒနတ္ထမိဒံ နိဓိကဏ္ဍမာရဒ္ဓံ၊ တံ ဒဿေန္တော အာဟ—

၆။ “ယဿ ဒါနေန သီလေန၊ သံယမေန ဒမေန စ။
နိဓီ သုနိဟိတော ဟောတိ၊ ဣတ္ထိယာ ပုရိသဿ ဝါ”တိ။

တတ္ထ **ဒါန**န္တိ “ဒါနဉ္စ ဓမ္မစရိယာ စာ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **သီလ**န္တိ ကာယိကဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော။ ပဉ္စင်္ဂဒသင်္ဂ[1]ပါတိမောက္ခသံဝရာဒိ ဝါ သဗ္ဗမ္ပိ သီလံ ဣဓ သီလန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ **သံယမော**တိ သံယမနံ သံယမော၊ စေတသော နာနာရမ္မဏဂတိနိဝါရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သမာဓိဿေတံ အဓိဝစနံ။ ယေန သံယမေန သမန္နာဂတော “ဟတ္ထသံယတော ပါဒသံယတော ဝါစာသံယတော သံယတုတ္တမော”တိ ဧတ္ထ သံယတုတ္တမောတိ ဝုတ္တော။ အပရေ အာဟု “သံယမနံ သံယမော၊ သံဝရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဣန္ဒြိယသံဝရဿေတံ အဓိဝစန”န္တိ။ **ဒမော**တိ ဒမနံ၊ ကိလေသူပသမနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ပညာယေတံ အဓိဝစနံ။ ပညာ ဟိ ကတ္ထစိ

၁-ပဉ္စင်္ဂအဋ္ဌင်္ဂ (သီ)၊ ပဉ္စင်္ဂအဋ္ဌင်္ဂဒသင်္ဂ (သျာ)

paññā tv'eva vuccati "sussūsā labhate paññan"ti-evamādīsu[1]. Katthaci dhammoti "saccaṁ dhammo dhiti cāgo"ti evamādīsu[1]. Katthaci damoti "yadi saccā damā cāgā, khantyā bhiyyo na vijjatī"ti-ādīsu[1].

Evaṁ dānādīni ñatvā idāni evaṁ imissā gāthāya sampiṇḍetvā attho veditabbo—yassa itthiyā vā purisassa vā dānena sīlena saṁyamena damena cāti imehi catūhi dhammehi yathā hiraññena suvaṇṇena muttāya maṇinā vā dhanamayo nidhi tesaṁ suvaṇṇādīnaṁ ekattha pakkhipanena nidhīyati, evaṁ puññamayo nidhi tesaṁ dānādīnaṁ ekacittasantāne cetiyādimhi vā vatthumhi suṭṭhu karaṇena sunihito hotīti.

Sattamagāthāvaṇṇanā

Evaṁ Bhagavā "yassa dānenā"ti imāya gāthāya puññasampadāya paramatthato nidhibhāvaṁ dassetvā idāni yattha nihito so nidhi sunihito hoti, taṁ vatthuṁ dassento āha—

7. "Cetiyamhi ca saṁghe vā, puggale atithīsu vā.
Mātari pitari cāpi, atho jeṭṭhamhi bhātarī"ti.

Tattha cayitabbanti **cetiyaṁ**, pūjetabbanti vuttaṁ hoti, citattā vā cetiyaṁ. Taṁ panetaṁ cetiyaṁ tividhaṁ hoti paribhogacetiyaṁ uddissakacetiyaṁ dhātukacetiyanti. Tattha Bodhirukkho paribhogacetiyaṁ, Buddhapaṭimā uddissakacetiyaṁ, dhātugabbhathūpā sadhātukā dhātukacetiyaṁ. **Saṁgho**ti Buddhappamukhādīsu yo koci. **Puggalo**ti gahaṭṭhapabbajitesu yo koci. Natthi assa tithi, yamhi vā tamhi divase āgacchatīti **atithi**. Taṅkhaṇe āgatapāhunakassetaṁ adhivacanaṁ. Sesaṁ vuttanayameva.

Evaṁ cetiyādīni ñatvā idāni evaṁ imissā gāthāya sampiṇḍetvā attho veditabbo—yo so nidhi "sunihito hotī"ti vutto, so imesu vatthūsu sunihito hoti. Kasmā? Dīgharattaṁ iṭṭhaphalānuppadānasamatthatāya. Tathā hi appakampi cetiyamhi datvā dīgharattaṁ iṭṭhaphalalābhino honti. Yathāha—

---

1. Saṁ 1. 217; Khu 1. 307 piṭṭhesu.

ပညာတွေဝ ဝုစ္စတိ "သုဿူသာ လဘတေ ပည"န္တိဧဝမာဒီသု[၁]။ ကတ္ထစိ ဓမ္မောတိ 'သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ''တိ ဧဝမာဒီသု[၁]။ ကတ္ထစိ ဒမောတိ "ယဒိ သစ္စာ ဒမာ စာဂါ၊ ခန္တျာ ဘိယျော န ဝိဇ္ဇတီ"တိအာဒီသု[၁]။

ဧဝံ ဒါနာဒီနိ ဉတွာ ဣဒါနိ ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ယဿ ဣတ္ထိယာ ဝါ ပုရိသဿ ဝါ ဒါနေန သီလေန သံယမေန ဒမေန စာတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ဓမ္မေဟိ ယထာ ဟိရညေန သုဝဏ္ဏေန မုတ္တာယ မဏိနာ ဝါ ဓနမယော နိဓိ တေသံ သုဝဏ္ဏာဒီနံ ဧကတ္ထ ပက္ခိပနေန နိဓီယတိ၊ ဧဝံ ပုညမယော နိဓိ တေသံ ဒါနာဒီနံ ဧကစိတ္တသန္တာနေ စေတိယာဒိမှိ ဝါ ဝတ္ထုမှိ သုဋ္ဌု ကရဏေန သုနိဟိတော ဟောတီတိ။

သတ္တမဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဘဂဝါ "ယဿ ဒါနေနာ"တိ ဣမာယ ဂါထာယ ပုညသမ္ပဒါယ ပရမတ္ထတော နိဓိဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယတ္ထ နိဟိတော သော နိဓိ သုနိဟိတော ဟောတိ၊ တံ ဝတ္ထုံ ဒဿေန္တော အာဟ—

၇။ ''စေတိယမှိ စ သံဃေ ဝါ၊ ပုဂ္ဂလေ အတိထီသု ဝါ။
မာတရိ ပိတရိ စာပိ၊ အထော ဇေဋ္ဌမှိ ဘာတရီ"တိ။

တတ္ထ စယိတဗ္ဗန္တိ **စေတိယံ**၊ ပူဇေတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ စိတတ္တာ ဝါ စေတိယံ။ တံ ပနေတံ စေတိယံ တိဝိဓံ ဟောတိ ပရိဘောဂစေတိယံ ဥဒ္ဒိဿကစေတိယံ ဓာတုကစေတိယန္တိ။ တတ္ထ ဗောဓိရုက္ခော ပရိဘောဂစေတိယံ၊ ဗုဒ္ဓပဋိမာ ဥဒ္ဒိဿကစေတိယံ၊ ဓာတုဂဗ္ဘထူပါ သဓာတုကာ ဓာတုကစေတိယံ။ **သံဃော**တိ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခါဒီသု ယော ကောစိ။ **ပုဂ္ဂလော**တိ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတေသု ယော ကောစိ။ နတ္ထိ အဿ တိထိ, ယမှိ ဝါ တမှိ ဒိဝသေ အာဂစ္ဆတီတိ **အတိထိ**။ တင်္ခဏေ အာဂတပါဟုနကဿေတံ အဓိဝစနံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဧဝံ စေတိယာဒီနိ ဉတွာ ဣဒါနိ ဧဝံ ဣမိဿာ ဂါထာယ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ယော သော နိဓိ "သုနိဟိတော ဟောတီ"တိ ဝုတ္တော၊ သော ဣမေသု ဝတ္ထူသု သုနိဟိတော ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဒီဃရတ္တံ ဣဋ္ဌဖလာနုပ္ပဒါနသမတ္ထတာယ။ တထာ ဟိ အပ္ပကမ္ပိ စေတိယမှိ ဒတွာ ဒီဃရတ္တံ ဣဋ္ဌဖလလာဘိနော ဟောန္တိ။ ယထာဟ—

၁-သံ ၁-၂၁၇၊ ခု ၁-၃၀၇-ပိဋ္ဌေသု။

“Ekapupphaṁ yajitvāna, asītikappakoṭiyo.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphadānassidaṁ phalan”ti ca.

“Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipulaṁ sukhan”ti ca[1].

Evaṁ Dakkhiṇāvisuddhivelāmasuttādīsu[2] vuttanayena saṁghādivatthūsupi dānaphalavibhāgo veditabbo. Yathā ca cetiyādīsu dānassa pavatti phalavibhūti ca dassitā, evaṁ yathāyogaṁ sabbattha taṁ taṁ ārabhitvā cārittavārittavasena sīlassa, Buddhānussativasena saṁyamassa, tabbatthukavipassanāmanasikārapaccavekkhaṇavasena damassa ca pavatti tassa tassa phalavibhūti ca veditabbā.

Aṭṭhamagāthāvaṇṇanā

Evaṁ Bhagavā dānādīhi nidhīyamānassa puññamayanidhino cetiyādibhedaṁ vatthuṁ dassetvā idāni etesu vatthūsu sunihitassa tassa nidhino gambhīre odakantike nihitanidhito visesaṁ dassento āha—

8. “Eso nidhi sunihito, ajeyyo anugāmiko.
Pahāya gamanīyesu, etaṁ ādāya gacchatī”ti.

Tattha pubbapadena taṁ dānādīhi sunihitanidhiṁ niddisati **“eso nidhi sunihito”**ti. **Ajeyyo**ti parehi jetvā gahetuṁ na sakkā, acceyyotipi[3] pāṭho, tassa accitabbo accanāraho[4] hitasukhatthikena upacitabboti attho. Etasmiṁ ca pāṭhe eso nidhi acceyyoti sambandhitvā puna “kasmā”ti anuyogaṁ dassetvā “yasmā sunihito anugāmiko”ti sambandhitabbaṁ. Itarathā hi sunihitassa acceyyattaṁ vuttaṁ bhaveyya, na ca sunihito accanīyo. Accito eva hi soti. Anugacchatīti **anugāmiko**, paralokaṁ gacchantampi tattha tattha phaladānena na vijahatīti attho.

Pahāya gamanīyesu, etaṁ ādāya gacchatīti maraṇakāle paccupaṭṭhite sabbabhogesu pahāya gamanīyesu etaṁ nidhiṁ ādāya paralokaṁ gacchatīti ayaṁ kira etassa attho. So pana na yujjati. Kasmā?

1. Khu 1. 55 Dhammapade. 2. Aṁ 3. 195 piṭṭhe.
3. Ajjeyyotipi (Sī), ajayyotipi (Syā)
4. Ajjitabbo ajjanāraho (Sī), ajitabbo ajināraho (Syā)

“ဧကပုပ္ဖံ ယဇိတွာန၊ အသီတိကပ္ပကောဋိယော။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖဒါနဿိဒံ ဖလ”န္တိ စ။

“မတ္တာသုခပရိစ္စာဂါ၊ ပဿေ စေ ဝိပုလံ သုခ”န္တိ စ[1]။

ဧဝံ ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဝေလာမသုတ္တာဒီသု[2] ဝုတ္တနယေန သံဃာဒိဝတ္ထူသုပိ ဒါနဖလဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ စေတိယာဒီသု ဒါနဿ ပဝတ္တိ ဖလဝိဘူတိ စ ဒဿိတာ၊ ဧဝံ ယထာယောဂံ သဗ္ဗတ္ထ တံ တံ အာရဘိတွာ စာရိတ္တဝါရိတ္တဝသေန သီလဿ, ဗုဒ္ဓါနုဿတိဝသေန သံယမဿ, တဗ္ဗတ္ထုကဝိပဿနာမနသိကာရပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဒမဿ စ ပဝတ္တိ တဿ တဿ ဖလဝိဘူတိ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဋ္ဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဘဂဝါ ဒါနာဒီဟိ နိဓိယမာနဿ ပုညမယနိဓိနော စေတိယာဒိဘေဒံ ဝတ္ထုံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဧတေသု ဝတ္ထူသု သုနိဟိတဿ တဿ နိဓိနော ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ နိဟိတနိဓိတော ဝိသေသံ ဒဿေန္တော အာဟ—

၈။ “ဧသော နိဓိ သုနိဟိတော၊ အဇေယျော အနုဂါမိကော။
ပဟာယ ဂမနီယေသု၊ ဧတံ အာဒါယ ဂစ္ဆတီ”တိ။

တတ္ထ ပုဗ္ဗပဒေန တံ ဒါနာဒီဟိ သုနိဟိတနိဓိံ နိဒ္ဒိသတိ **“ဧသော နိဓိ သုနိဟိတော”**တိ။ **အဇေယျော**တိ ပရေဟိ ဇေတွာ ဂဟေတုံ န သက္ကာ၊ အစ္စေယျောတိပိ[3] ပါဌော၊ တဿ အစ္စိတဗ္ဗော အစ္စနာရဟော[4] ဟိတသုခတ္ထိကေန ဥပစိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ ဧတသ္မိံ စ ပါဌေ ဧသော နိဓိ အစ္စေယျောတိ သမ္ဗန္ဓိတွာ ပုန “ကသ္မာ”တိ အနုယောဂံ ဒဿေတွာ “ယသ္မာ သုနိဟိတော အနုဂါမိကော”တိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ ဣတရထာ ဟိ သုနိဟိတဿ အစ္စေယျတ္တံ ဝုတ္တံ ဘဝေယျ၊ န စ သုနိဟိတော အစ္စနီယော။ အစ္စိတော ဧဝ ဟိ သောတိ။ အနုဂစ္ဆတီတိ **အနုဂါမိကော၊** ပရလောကံ ဂစ္ဆန္တံပိ တတ္ထ တတ္ထ ဖလဒါနေန န ဝိဇဟတီတိ အတ္ထော။

ပဟာယ ဂမနီယေသု၊ ဧတံ အာဒါယ ဂစ္ဆတီတိ မရဏကာလေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ သဗ္ဗဘောဂေသု ပဟာယ ဂမနီယေသု ဧတံ နိဓိံ အာဒါယ ပရလောကံ ဂစ္ဆတီတိ အယံ ကိရ ဧတဿ အတ္ထော။ သော ပန န ယုဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ?

၁-ခု ၁-၅၅-ဓမ္မပဒေ။ ၂-အံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဇ္ဇေယျောတိပိ (သီ)၊ အဇယျောတိပိ (သျာ)
၄-အဇ္ဇိတဗ္ဗော အဇ္ဇနာရဟော (သီ)၊ အဇိတဗ္ဗော အဇိနာရဟော (သျာ)

bhogānaṁ agamanīyato. Pahātabbā eva hi te te bhogā, na gamanīyā, gamanīyā pana te te gativisesā. Yato yadi esa attho siyā, pahāya bhoge gamanīyesu gativisesesu iti vadeyya. Tasmā evamettha attho veditabbo—“nidhi vā ṭhānā cavatī”ti evamādinā pakārena pahāya maccaṁ bhogesu gacchantesu etaṁ ādāya gacchatīti. Eso hi anugāmikattā taṁ nappajahatīti.

Tattha siyā “gamanīyesūti ettha gantabbesūti attho, na gacchantesū”ti. Taṁ na ekaṁsato gahetabbaṁ. Yathā hi “ariyā niyyānikā”ti[1] ettha niyyantāti attho, na niyyātabbāti, evamidhāpi gacchantesūti attho, na gantabbesūti.

Atha vā yasmā esa maraṇakāle kassaci dātukāmo bhoge āmasitumpi na labhati, tasmā tena te bhogā pubbaṁ kāyena pahātabbā, pacchā vihatāsena cetasā gantabbā, atikkamitabbāti vuttaṁ hoti. Tasmā pubbaṁ kāyena pahāya pacchā cetasā gamanīyesu bhogesūti evamettha attho daṭṭhabbo. Purimasmiṁ atthe niddhāraṇe bhummavacanaṁ, pahāya gamanīyesu bhogesu ekamevetaṁ puññanidhivibhavaṁ[2] tato nīharitvā ādāya gacchatīti. Pacchime atthe bhāvenabhāvalakkhaṇe bhummavacanaṁ. Bhogānaṁ hi gamanīyabhāvena etassa nidhissa ādāya gamanīyabhāvo lakkhīyatīti.

Navamagāthāvaṇṇanā

Evaṁ Bhagavā imassa puññanidhino gambhīre odakantike nihitanidhito visesaṁ dassetvā puna attano bhaṇḍaguṇasaṁvaṇṇanena kayajanassa ussāhaṁ janento uḷārabhaṇḍavāṇijo viya attanā desitapuññanidhiguṇasaṁvaṇṇanena tasmiṁ puññanidhimhi devamanussānaṁ ussāhaṁ janento āha—

9. “Asādhāraṇamaññesaṁ, acorāharaṇo nidhi.
Kayirātha dhīro puññāni, yo nidhi anugāmiko”ti.

1. Dī 2. 68 piṭṭhe.
2. Puññanidhibhogaṁ (Syā)

ဘောဂါနံ အဂမနီယတော။ ပဟာတဗ္ဗာ ဧဝ ဟိ တေ တေ ဘောဂါ, န ဂမနီယာ၊ ဂမနီယာ ပန တေ တေ ဂတိဝိသေသာ။ ယတော ယဒိ ဧသ အတ္ထော သိယာ၊ ပဟာယ ဘောဂေ ဂမနီယေသု ဂတိဝိသေသေသု ဣတိ ဝဒေယျ။ တသ္မာ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—“နိဓိ ဝါ ဌာနာ စဝတီ”တိ ဧဝမာဒိနာ ပကာရေန ပဟာယ မစ္စံ ဘောဂေသု ဂစ္ဆန္တေသု ဧတံ အာဒါယ ဂစ္ဆတီတိ။ ဧသော ဟိ အနုဂါမိကတ္တာ တံ နပ္ပဇဟတီတိ။

တတ္ထ သိယာ “ဂမနီယေသူတိ ဧတ္ထ ဂန္တဗ္ဗေသူတိ အတ္ထော၊ န ဂစ္ဆန္တေသူ”တိ။ တံ န ဧကံသတော ဂဟေတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ “အရိယာ နိယျာနိကာ”တိ[၁] ဧတ္ထ နိယျန္တာတိ အတ္ထော၊ န နိယျာတဗ္ဗာတိ၊ ဧဝမိဓာပိ ဂစ္ဆန္တေသူတိ အတ္ထော၊ န ဂန္တဗ္ဗေသူတိ။

အထ ဝါ ယသ္မာ ဧသ မရဏကာလေ ကဿစိ ဒါတုကာမော ဘောဂေ အာမသိတုမ္ပိ န လဘတိ၊ တသ္မာ တေန တေ ဘောဂါ ပုဗ္ဗံ ကာယေန ပဟာတဗ္ဗာ၊ ပစ္ဆာ ဝိဟတာသေန စေတသာ ဂန္တဗ္ဗာ၊ အတိက္ကမိတဗ္ဗာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မာ ပုဗ္ဗံ ကာယေန ပဟာယ ပစ္ဆာ စေတသာ ဂမနီယေသု ဘောဂေသူတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပုရိမသ္မိံ အတ္ထေ နိဒ္ဓါရဏေ ဘုမ္မဝစနံ၊ ပဟာယ ဂမနီယေသု ဘောဂေသု ဧကမေဝေတံ ပုညနိဓိဝိဘဝံ[၂] တတော နီဟရိတွာ အာဒါယ ဂစ္ဆတီတိ။ ပစ္ဆိမေ အတ္ထေ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏေ ဘုမ္မဝစနံ။ ဘောဂါနံ ဟိ ဂမနီယဘာဝေန ဧတဿ နိဓိဿ အာဒါယ ဂမနီယဘာဝေါ လက္ခီယတီတိ။

နဝမဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမဿ ပုညနိဓိနော ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ နိဟိတနိဓိတော ဝိသေသံ ဒဿေတွာ ပုန အတ္တနော ဘဏ္ဍဂုဏသံဝဏ္ဏနေန ကာယဇနဿ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော ဥဠာရဘဏ္ဍဝါဏိဇော ဝိယ အတ္တနာ ဒေသိတပုညနိဓိဂုဏသံဝဏ္ဏနေန တသ္မိံ ပုညနိဓိမှိ ဒေဝမနုဿာနံ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော အာဟ—

၉။ “အသာဓာရဏမညေသံ၊ အစောရာဟရဏော နိဓိ။
ကယိရာထ ဓီရော ပုညာနိ၊ ယော နိဓိ အနုဂါမိကော”တိ။

၁-ဒီ ၂-၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပုညနိဓိဘောဂံ (သျာ)

Tattha **asādhāraṇamaññesan**ti asādhāraṇo aññesaṁ, **ma**kāro padasandhikaro "adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttā"ti-ādīsu viya. Na corehi āharaṇo **acorāharaṇo,** corehi ādātabbo na hotīti attho. Nidhātabboti **nidhi**. Eva dvīhi padehi puññanidhiguṇaṁ saṁvaṇṇetvā tato dvīhi tattha ussāhaṁ janeti **"kayirātha dhīro puññāni, yo nidhi anugāmiko"**ti. Tassattho—yasmā puññāni[1] nāma asādhāraṇo aññesaṁ, acorāharaṇo ca nidhi hoti. Na kevalañca asādhāraṇo acorāharaṇo ca nidhi, atha kho pana "eso nidhi sunihito, ajeyyo anugāmiko"ti ettha vutto yo nidhi anugāmiko, so ca yasmā puññāniyeva[2], tasmā kayirātha kareyya dhīro buddhisampanno dhitisampanno ca puggalo puññānīti.

Dasamagāthāvaṇṇanā

Evaṁ Bhagavā guṇasaṁvaṇṇenena puññanidhimhi devamanussānaṁ ussāhaṁ janetvā idāni ye ussahitvā puññanidhikiriyāya sampādenti, tesaṁ so yaṁ phalaṁ deti, taṁ saṅkhepato dassento āha—

10. "Esa devamanussānaṁ, sabbakāmadado nidhī"ti.

Idāni yasmā patthanāya paṭibandhitassa sabbakāmadadattaṁ, na vinā patthanaṁ hoti. Yathāha—

> "Ākaṅkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī 'aho vatāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā khattiyamahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan'ti, ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yaṁ so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā khattiyamahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyya. Taṁ kissa hetu, tathā hi so dhammacārī samacārī"[3].
>
> Evaṁ "anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya. Taṁ kissa hetu, tathā hi so dhammacārī samacārī"ti[4].

1. Puññanidhi (Syā) 2. Puññanidhiyeva hoti (Syā) 3. Ma 1. 359 piṭṭhe.
4. Ma 1. 360 piṭṭhe.

တတ္ထ **အသာဓာရဏမညေသန္တိ** အသာဓာရဏော အညေသံ၊ **မ**ကာရော ပဒသန္ဓိကရော "အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ"တိအာဒီသု ဝိယ။ န စောရေဟိ အာဟရဏော **အစောရာဟရဏော၊** စောရေဟိ အာဒါတဗ္ဗော န ဟောတီတိ အတ္ထော။ နိဓာတဗ္ဗောတိ **နိဓိ။** ဧဝံ ဒွီဟိ ပဒေဟိ ပုညနိဓိဂုဏံ သံဝဏ္ဏေတွာ တတော ဒွီဟိ တတ္ထ ဥဿာဟံ ဇနေတိ "**ကယိရာထ ဓီရော ပုညာနိ၊ ယော နိဓိ အနုဂါမိကော**"တိ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ ပုညာနိ[၁] နာမ အသာဓာရဏော အညေသံ, အစောရာဟရဏော စ နိဓိ ဟောတိ။ န ကေဝလဉ္စ အသာဓာရဏော အစောရာဟရဏော စ နိဓိ၊ အထ ခေါ ပန "ဧသော နိဓိ သုနိဟိတော၊ အဇေယျော အနုဂါမိကော"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တော ယော နိဓိ အနုဂါမိကော၊ သော စ ယသ္မာ ပုညာနိယေဝ[၂]၊ တသ္မာ ကယိရာထ ကရေယျ ဓီရော ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နော ဓိတိသမ္ပန္နော စ ပုဂ္ဂလော ပုညာနီတိ။

ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ ဘဂဝါ ဂုဏသံဝဏ္ဏနေန ပုညနိဓိမှိ ဒေဝမနုဿာနံ ဥဿာဟံ ဇနေတွာ ဣဒါနိ ယေ ဥဿဟိတွာ ပုညနိဓိကိရိယာယ သမ္ပာဒေန္တိ၊ တေသံ သော ယံ ဖလံ ဒေတိ၊ တံ သင်္ခေပတော ဒဿေန္တော အာဟ—

၁၀။ "ဧသ ဒေဝမနုဿာနံ၊ သဗ္ဗကာမဒဒေါ နိဓီ"တိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ ပတ္ထနာယ ပဋိဗန္ဓိတဿ သဗ္ဗကာမဒဒတ္တံ, န ဝိနာ ပတ္ထနံ ဟောတိ။ ယထာဟ—

> "အာကင်္ခေယျ စေ ဂဟပတယော ဓမ္မစာရီ သမစာရီ 'အဟော ဝတာဟံ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ခတ္တိယမဟာသာလာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ'န္တိ၊ ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယံ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ခတ္တိယမဟာသာလာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ တထာ ဟိ သော ဓမ္မစာရီ သမစာရီ"[၃]။
>
> ဧဝံ "အနာသဝံ စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရေယျ။ တံ ကိဿ ဟေတု၊ တထာ ဟိ သော ဓမ္မစာရီ သမစာရီ"တိ[၄]။

၁-ပုညနိဓိ (သျာ) ၂-ပုညနိဓိယေဝ ဟောတိ (သျာ) ၃-မ ၁-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၃၆၀-ပိဋ္ဌေ။

Tathā cāha—

“Idha bhikkhave bhikkhu saddhāya samannāgato hoti, sīlena, sutena, cāgena, paññāya samannāgato hoti, tassa evaṁ hoti ‘aho vatāhaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā khattiyamahāsālānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyan’ti. So taṁ cittaṁ padahati, taṁ cittaṁ adhiṭṭhāti, taṁ cittaṁ bhāveti. Tassa te saṅkhārā ca vihārā ca evaṁ bhāvitā evaṁ bahulīkatā tatrūpapattiyā saṁvattantī”ti[1] evamādi.

Tasmā taṁ tathā tathā ākaṅkhapariyāyaṁ cittapadahanādhiṭṭhānabhāvanāparikkhāraṁ patthanaṁ tassa sabbakāmadadatte hetuṁ dassento āha—

“Yaṁ yadevābhipatthenti, sabbametena labbhatī”ti.

Ekādasamagāthāvaṇṇanā

11. Idāni yaṁ taṁ sabbaṁ etena labbhati, taṁ odhiso odhiso dassento **“suvaṇṇatā susaratā”**ti evamādigāthāyo āha.

Tattha paṭhamagāthāya tāva **suvaṇṇatā** nāma sundaracchavivaṇṇatā kañcana-sannibhattacatā, sāpi etena puññanidhinā labbhati. Yathāha—

“Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ -pa- pubbe manussabhūto samāno akkodhano ahosi anupāyāsabahulo, bahumpi vutto samāno nābhisajji na kuppi na byāpajji na patitthīyi, na kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi, dātā ca ahosi sukhumānaṁ mudukānaṁ attharaṇānaṁ pāvuraṇānaṁ khomasukhumānaṁ kappāsika -pa- koseyya -pa- kambalasukhumānaṁ. So tassa kammassa katattā upacitattā -pa- itthattaṁ āgato samāno imaṁ mahāpurisalakkhaṇaṁ paṭilabhati. Suvaṇṇavaṇṇo hoti kañcanasannibhattaco”ti[2].

Susaratā nāma brahmassaratā karavīkabhāṇitā, sāpi etena labbhati. Yathāha—

1. Ma 3. 140 piṭṭhe. 2. Dī 3. 130 piṭṭhe.

တထာ စာဟ—

“ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သဒ္ဓါယ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ သီလေန, သုတေန, စာဂေန, ပညာယ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ တဿ ဧဝံ ဟောတိ ‘အဟော ဝတာဟံ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ခတ္တိယမဟာသာလာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျ’န္တိ။ သော တံ စိတ္တံ ပဒဟတိ၊ တံ စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတိ၊ တံ စိတ္တံ ဘာဝေတိ။ တဿ တေ သင်္ခါရာ စ ဝိဟာရာ စ ဧဝံ ဘာဝိတာ ဧဝံ ဗဟုလီကတာ တတြူပပတ္တိယာ သံဝတ္တန္တီ”တိ[၁] ဧဝမာဒိ။

တသ္မာ တံ တထာ တထာ အာကင်္ခပရိယာယံ စိတ္တပဒဟနာဓိဋ္ဌာနဘာဝနာပရိက္ခာရံ ပတ္ထနံ တဿ သဗ္ဗကာမဒဒတ္တေ ဟေတုံ ဒဿေန္တော အာဟ—

“ယံ ယဒေဝါဘိပတ္ထေန္တိ၊ သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီ”တိ။

ဧကာဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဣဒါနိ ယံ တံ သဗ္ဗံ ဧတေန လဗ္ဘတိ၊ တံ ဩဓိသော ဩဓိသော ဒဿေန္တော “**သုဝဏ္ဏတာ သုသရတာ**”တိ ဧဝမာဒိဂါထာယော အာဟ။

တတ္ထ ပဌမဂါထာယ တာဝ **သုဝဏ္ဏတာ** နာမ သုန္ဒရစ္ဆဝိဝဏ္ဏတာ ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစတာ၊ သာပိ ဧတေန ပုညနိဓိနာ လဗ္ဘတိ။ ယထာဟ—

“ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ပုရိမံ ဇာတိံ။ပ။ ပုဗ္ဗေ မနုဿဘူတော သမာနော အက္ကောဓနော အဟောသိ အနုပါယာသဗဟုလော၊ ဗဟုမ္ပိ ဝုတ္တော သမာနော နာဘိသဇ္ဇိ န ကုပ္ပိ န ဗျာပဇ္ဇိ န ပတိတ္ထီယိ၊ န ကောပဉ္စ ဒေါသဉ္စ အပ္ပစ္စယဉ္စ ပါတွာကာသိ၊ ဒါတာ စ အဟောသိ သုခုမာနံ မုဒုကာနံ အတ္ထရဏာနံ ပါဝုရဏာနံ ခေါမသုခုမာနံ ကပ္ပါသိက။ပ။ ကောသေယျ။ပ။ ကမ္ဗလသုခုမာနံ။ သော တဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ။ပ။ ဣတ္ထတ္တံ အာဂတော သမာနော ဣမံ မဟာပုရိသလက္ခဏံ ပဋိလဘတိ။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဟောတိ ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစော”တိ[၂]။

သုသရတာ နာမ ဗြဟ္မဿရတာ ကရဝီကဘာဏိတာ၊ သာပိ ဧတေန လဗ္ဘတိ။ ယထာဟ—

၁-မ ၃-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။

“Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ -pa- pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato ahosi, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā -pa- tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā ahosi. So tassa kammassa katattā upacitattā -pa- itthattaṁ āgato samāno imāni dve ahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati. Pahutajivho ca hoti brahmassaro ca karavīkabhāṇī”ti[1].

Susaṇṭhānāti suṭṭhu saṇṭhānatā, samacita[2]vaṭṭitayuttaṭṭhānesu aṅgapaccaṅgānaṁ samacita[2]vaṭṭitabhāvena sannivesoti vuttaṁ hoti. Sāpi etena labbhati. Yathāha—

“Yampi bhikkhave Tathāgato purimaṁ jātiṁ -pa- pubbe manussabhūto samāno bahujanassa atthakāmo ahosi hitakāmo phāsukāmo yogakkhemakāmo ‘kinti me saddhāya vaḍḍheyyuṁ, sīlena sutena cāgena paññāya dhanadhaññena khettavatthunā dvipadacatuppadehi puttadārehi dāsakammakaraporisehi ñātīti mittehi bandhavehi vaḍḍheyyun’ti, so tassa kammassa -pa- samāno imāni tīṇi mahāpurisalakkhaṇāni paṭilabhati, sīhapubbaḍḍhakāyo ca hoti citantaraṁso ca samavaṭṭakkhandho cā”ti[3] evamādi.

Iminā nayena ito paresampi iminā puññanidhinā paṭilābhasādhakāni suttapadāni tato tato ānetvā vattabbāni. Ativitthārabhayena tu saṁkhittaṁ, idāni avasesapadānaṁ vaṇṇanaṁ karissāmi.

Surūpatāti ettha sakalasarīraṁ rūpanti veditabbaṁ “ākāso parivārito rūpaṁtveva saṅkhaṁ gacchatī”ti-ādīsu[4] viya, tassa rūpassa sundaratā surūpatā nātidīghatā nātirassatā nātikisatā nātithūlatā nābhikāḷatā naccodātatāti vuttaṁ hoti. **Ādhipaccan**ti adhipati-bhāvo, khattiyamahāsālādibhāvena sāmikabhāvoti attho. **Parivāro**ti agārikānaṁ sajanaparijanasampatti, anagārikānaṁ parisasampatti,

1. Dī 3. 141 piṭṭhe.
2. Samupacita (Sī), samapīta (Syā)
3. Dī 3. 134 piṭṭhe.
4. Ma 1. 248 piṭṭhe.

“ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ပုရိမံ ဇာတိံ။ပ။ ဖရုသံ ဝါစံ ပဟာယ ဖရုသာယ ဝါစာယ ပဋိဝိရတော အဟောသိ၊ ယာ သာ ဝါစာ နေလာ ကဏ္ဏသုခါ။ပ။ တထာရူပိံ ဝါစံ ဘာသိတာ အဟောသိ။ သော တဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ။ပ။ ဣတ္ထတ္တံ အာဂတော သမာနော ဣမာနိ ဒွေ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပဋိလဘတိ။ ပဟုတဇိဝှော စ ဟောတိ ဗြဟ္မဿရော စ ကရဝီကဘာဏီ”တိ[1]။

သုသဏ္ဌာနာတိ သုဋ္ဌု သဏ္ဌာနတာ၊ သမစိတ[2]ဝဋ္ဋိတယုတ္တဋ္ဌာနေသု အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ သမစိတ[2]ဝဋ္ဋိတဘာဝေန သန္နိဝေသောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာပိ ဧတေန လဗ္ဘတိ။ ယထာဟ—

“ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော ပုရိမံ ဇာတိံ။ပ။ ပုဗ္ဗေ မနုဿဘူတော သမာနော ဗဟုဇနဿ အတ္ထကာမော အဟောသိ ဟိတကာမော ဖာသုကာမော ယောဂက္ခေမကာမော ‘ကိန္တိ မေ သဒ္ဓါယ ဝဍ္ဎေယျုံ၊ သီလေန သုတေန စာဂေန ပညာယ ဓနဓညေန ခေတ္တဝတ္ထုနာ ဒွိပဒစတုပ္ပဒေဟိ ပုတ္တဒါရေဟိ ဒါသကမ္မကရပေါရိသေဟိ ဉာတီဟိ မိတ္တေဟိ ဗန္ဓဝေဟိ ဝဍ္ဎေယျု’န္တိ၊ သော တဿ ကမ္မဿ။ပ။ သမာနော ဣမာနိ တီဏိ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပဋိလဘတိ၊ သီဟပုဗ္ဗဒ္ဓကာယော စ ဟောတိ စိတန္တရံသော စ သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓော စာ”တိ[3] ဧဝမာဒိ။

ဣမိနာ နယေန ဣတော ပရေသမ္ပိ ဣမိနာ ပုညနိဓိနာ ပဋိလာဘသာဓကာနိ သုတ္တပဒါနိ တတော တတော အာနေတွာ ဝတ္တဗ္ဗာနိ။ အတိဝိတ္ထာရဘယေန တု သံခိတ္တံ၊ ဣဒါနိ အဝသေသပဒါနံ ဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမိ။

သုရူပတာတိ ဧတ္ထ သကလသရီရံ ရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ “အာကာသော ပရိဝါရိတော ရူပံတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[4] ဝိယ၊ တဿ ရူပဿ သုန္ဒရတာ သုရူပတာ နာတိဒီဃတာ နာတိရဿတာ နာတိကိသတာ နာတိထူလတာ နာတိကာဠတာ နစ္စောဒါတတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အာဓိပစ္စ**န္တိ အဓိပတိဘာဝေါ၊ ခတ္တိယမဟာသာလာဒိဘာဝေန သာမိကဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **ပရိဝါရော**တိ အဂါရိကာနံ သဇနပရိဇနသမ္ပတ္တိ, အနဂါရိကာနံ ပရိသသမ္ပတ္တိ၊

၁-ဒီ ၃-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-သမုပစိတ (သီ)၊ သမပီတ (သျာ)
၃-ဒီ ၃-၁၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။

ādhipaccañca parivāro ca **ādhipaccaparivāro**. Ettha ca suvaṇṇatādīhi sarīrasampatti, ādhipaccena bhogasampatti, parivārena sajanaparijanasampatti vuttāti veditabbā. **Sabbametena labbhatī**ti yaṁ taṁ “yaṁ yadevābhipatthenti, sabbametena labbhatī”ti vuttaṁ, tattha idampi tāva paṭhamaṁ[1] odhiso vuttasuvaṇṇatādi sabbametena labbhatīti veditabbanti dasseti.

Dvādasamagāthāvaṇṇanā

12. Evamimāya gāthāya puññānubhāvena labhitabbaṁ rajjasampattito oraṁ devamanussasampattiṁ dassetvā idāni tadubhayarajjasampattiṁ dassento **“padesarajjan”**ti imaṁ gāthamāha.

Tattha **padesarajjan**ti ekadīpampi sakalaṁ apāpuṇitvā pathaviyā ekamekasmiṁ padese rajjaṁ. Issarabhāvo **issariyaṁ**, iminā dīpacakkavattirajjaṁ dasseti. **Cakkavattisukhaṁ piyan**ti iṭṭhaṁ kantaṁ manāpaṁ cakkavattisukhaṁ. Iminā cāturantacakkavattirajjaṁ dasseti. Devesu rajjaṁ **devarajjaṁ**, etena mandhātādīnampi manussānaṁ devarajjaṁ dassitaṁ hoti. **Api dibbesū**ti iminā ye te divi bhavattā “dibbā”ti vuccanti, tesu dibbesu kāyesu uppannānampi devarajjaṁ dasseti. **Sabbametena labbhatī**ti yaṁ taṁ “yaṁ yadevābhipatthenti, sabbametena labbhatī”ti vuttaṁ, tattha idampi dutiyaṁ odhiso padesarajjādi sabbametena labbhatīti veditabbanti dasseti.

Terasamagāthāvaṇṇanā

13. Evamimāya gāthāya puññānubhāvena labhitabbaṁ devamanussarajjasampattiṁ dassetvā idāni dvīhi gāthāhi vuttaṁ sampattiṁ samāsato purakkhatvā nibbānasampattiṁ dassento **“mānussikā ca sampattī”**ti imaṁ gāthamāha.

Tassāyaṁ **padavaṇṇanā**—manussānaṁ ayanti mānussī, mānussī eva **mānussikā**. Sampajjanaṁ **sampatti**. Devānaṁ loko devaloko. Tasmiṁ **devaloke. Yā**ti anavasesapariyādānaṁ, ramanti etāya ajjhattaṁ uppannāya bahiddhā vā upakaraṇabhūtāyāti **rati**, sukhassa sukhavatthuno

1. Ekaṁ (Syā)

အာဓိပစ္စဉ္စ ပရိဝါရော စ **အာဓိပစ္စပရိဝါရော**။ ဧတ္ထ စ သုဝဏ္ဏတာဒီဟိ သရီရသမ္ပတ္တိ, အာဓိပစ္စေန ဘောဂသမ္ပတ္တိ, ပရိဝါရေန သဇနပရိဇနသမ္ပတ္တိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီ**တိ ယံ တံ “ယံ ယဒေဝါဘိပတ္ထေန္တိ၊ သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ဣဒမ္ပိ တာဝ ပဌမံ[၁] ဩဓိသော ဝုတ္တသုဝဏ္ဏတာဒိ သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

ဒွါဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဧဝမိမာယ ဂါထာယ ပုညာနုဘာဝေန လဘိတဗ္ဗံ ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိတော ဩရံ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဒုဘယရဇ္ဇသမ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော **“ပဒေသရဇ္ဇ”**န္တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ပဒေသရဇ္ဇ**န္တိ ဧကဒီပမ္ပိ သကလံ အပါပုဏိတွာ ပထဝိယာ ဧကမေကသ္မိံ ပဒေသေ ရဇ္ဇံ။ ဣဿရဘာဝေါ **ဣဿရိယံ**၊ ဣမိနာ ဒီပစက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ဒဿေတိ။ **စက္ကဝတ္တိသုခံ ပိယ**န္တိ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပံ စက္ကဝတ္တိသုခံ။ ဣမိနာ စာတုရန္တစက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ဒဿေတိ။ ဒေဝေသု ရဇ္ဇံ **ဒေဝရဇ္ဇံ**၊ ဧတေန မန္ဓာတာဒီနမ္ပိ မနုဿာနံ ဒေဝရဇ္ဇံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ **အပိ ဒိဗ္ဗေသူ**တိ ဣမိနာ ယေ တေ ဒိဝိ ဘဝတ္တာ “ဒိဗ္ဗာ”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသု ဒိဗ္ဗေသု ကာယေသု ဥပ္ပန္နာနမ္ပိ ဒေဝရဇ္ဇံ ဒဿေတိ။ **သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီ**တိ ယံ တံ “ယံ ယဒေဝါဘိပတ္ထေန္တိ၊ သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ဣဒမ္ပိ ဒုတိယံ ဩဓိသော ပဒေသရဇ္ဇာဒိ သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

တေရသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၃။ ဧဝမိမာယ ဂါထာယ ပုညာနုဘာဝေန လဘိတဗ္ဗံ ဒေဝမနုဿရဇ္ဇသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ဝုတ္တံ သမ္ပတ္တိံ သမာသတော ပုရက္ခတွာ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော **“မာနုဿိကာ စ သမ္ပတ္တီ”**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တဿာယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ**—မနုဿာနံ အယန္တိ မာနုဿီ၊ မာနုဿီ ဧဝ **မာနုဿိကာ**။ သမ္ပဇ္ဇနံ **သမ္ပတ္တိ**။ ဒေဝါနံ လောကော ဒေဝလောကော။ တသ္မိံ **ဒေဝလောကေ**။ **ယာ**တိ အနဝသေသပရိယာဒါနံ၊ ရမန္တိ ဧတာယ အဇ္ဈတ္တံ ဥပ္ပန္နာယ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဥပကရဏဘူတာယာတိ **ရတိ**၊ သုခဿ သုခဝတ္ထုနော

၁-ဧကံ (သျာ)

cetaṁ adhivacanaṁ. **Yā**ti aniyatavacanaṁ. **Ca**saddo pubbasampattiyā saha sampiṇḍanattho. Nibbānaṁyeva **nibbānasampatti.**

Ayaṁ pana **atthavaṇṇanā**—yā esā "suvaṇṇatā"ti-ādīhi padehi mānussikā ca sampatti devaloke ca yā rati vuttā, sā ca sabbā, yā cāyamaparā saddhānusāribhāvādivasena pattabbā nibbānasampatti, sā cāti idaṁ tatiyampi odhiso sabbametena labbhatīti.

Atha vā yā pubbe suvaṇṇatādīhi avuttā "sūrā satimanto idha brahmacariyavāso"ti evamādinā[1] nayena niddiṭṭhā paññāveyyattiyādibhedā ca mānussikā sampatti, aparā devaloke ca yā jhānādirati, yā ca yathāvuttappakārā nibbānasampatti cāti idampi tatiyaṁ odhiso sabbametena labbhatīti. Evampettha atthavaṇṇanā veditabbā.

Cuddasamagāthāvaṇṇanā

14. Evamimāya gāthāya puññānubhāvena labhitabbaṁ saddhānusārībhāvādivasena pattabbaṁ nibbānasampattimpi dassetvā idāni tevijja-ubhatobhāgavimuttabhāvavasenapi pattabbaṁ tameva tassa upāyaṁ ca dassento **"mittasampadamāgammā"**ti imaṁ gāthamāha.

Tassāyaṁ **padavaṇṇanā**—sampajjati etāya guṇavibhūtiṁ pāpuṇātīti sampadā, mitto eva sampadā mittasampadā, taṁ **mittasampadaṁ. Āgammā**ti nissāya. **Yoniso**ti upāyena. **Payuñjato**ti yogānuṭṭhānaṁ karoto. Vijānāti etāyāti vijjā, vimuccati etāya, sayaṁ vā vimuccatīti vimutti, vijjā ca vimutti ca vijjāvimuttiyo, vijjāvimuttīsu vasībhāvo **vijjāvimuttivasībhāvo**.

Ayaṁ pana **atthavaṇṇanā**—yvāyaṁ mittasampadamāgamma Satthāraṁ vā aññataraṁ vā garuṭṭhāniyaṁ sabrahmacāriṁ nissāya tato ovādañca anusāsaniñca gahetvā yathānusiṭṭhaṁ paṭipattiyā yoniso payuñjato pubbenivāsādīsu tīsu vijjāsu "tattha katamā vimutti, cittassa ca adhimutti nibbānañcā"ti[2] evaṁ āgatāya aṭṭhasamāpattinibbānabhedāya vimuttiyā ca tathā tathā

1. Aṁ 3. 198 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 265 piṭṭhe.

စေတံ အဓိဝစနံ။ **ယာ**တိ အနိယတဝစနံ။ **စ**သဒ္ဒေါ ပုဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ သဟ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော။ နိဗ္ဗာနံယေဝ **နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိ**။

အယံ ပန **အတ္ထဝဏ္ဏနာ**—ယာ ဧသာ “သုဝဏ္ဏတာ”တိအာဒီဟိ ပဒေဟိ မာနုဿိကာ စ သမ္ပတ္တိ ဒေဝလောကေ စ ယာ ရတိ ဝုတ္တာ၊ သာ စ သဗ္ဗာ,ယာ စာယမပရာ သဒ္ဓါနုသာရိဘာဝါဒိဝသေန ပတ္တဗ္ဗာ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိ၊ သာ စာတိ ဣဒံ တတိယမ္ပိ ဩဓိသော သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီတိ။

အထ ဝါ ယာ ပုဗ္ဗေ သုဝဏ္ဏတာဒီဟိ အဝုတ္တာ “သူရာ သတိမန္တော ဣဓ ဗြဟ္မစရိယဝါသော”တိ ဧဝမာဒိနာ[1] နယေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ပညာဝေယျတ္တိယာဒိဘေဒါ စ မာနုဿိကာ သမ္ပတ္တိ, အပရာ ဒေဝလောကေ စ ယာ ဈာနာဒိရတိ, ယာ စ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိ စာတိ ဣဒမ္ပိ တတိယံ ဩဓိသော သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီတိ။ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

စုဒ္ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၄။ ဧဝမိမာယ ဂါထာယ ပုညာနုဘာဝေန လဘိတဗ္ဗံ သဒ္ဓါနုသာရီဘာဝါဒိဝသေန ပတ္တဗ္ဗံ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိမ္ပိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တေဝိဇ္ဇဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဘာဝဝသေနပိ ပတ္တဗ္ဗံ တမေဝ တဿ ဥပါယံ စ ဒဿေန္တော “**မိတ္တသမ္ပဒမာဂမ္မာ**”တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

တဿာယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ**—သမ္ပဇ္ဇတိ ဧတာယ ဂုဏဝိဘူတိံ ပါပုဏာတီတိ သမ္ပဒါ၊ မိတ္တော ဧဝ သမ္ပဒါ မိတ္တသမ္ပဒါ၊ တံ **မိတ္တသမ္ပဒံ။ အာဂမ္မာ**တိ နိဿာယ။ **ယောနိသော**တိ ဥပါယေန။ **ပယုဉ္ဇတော**တိ ယောဂါနုဋ္ဌာနံ ကရောတော။ ဝိဇာနာတိ ဧတာယာတိ ဝိဇ္ဇာ၊ ဝိမုစ္စတိ ဧတာယ, သယံ ဝါ ဝိမုစ္စတီတိ ဝိမုတ္တိ၊ ဝိဇ္ဇာ စ ဝိမုတ္တိ စ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိယော၊ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တီသု ဝသီဘာဝေါ **ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဝသီဘာဝေါ**။

အယံ ပန **အတ္ထဝဏ္ဏနာ**—ယွာယံ မိတ္တသမ္ပဒမာဂမ္မ သတ္ထာရံ ဝါ အညတရံ ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယံ သဗြဟ္မစာရိံ နိဿာယ တတော ဩဝါဒဉ္စ အနုသာသနိဉ္စ ဂဟေတွာ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိယာ ယောနိသော ပယုဉ္ဇတော ပုဗ္ဗေနိဝါသာဒီသု တီသု ဝိဇ္ဇာသု “တတ္ထ ကတမာ ဝိမုတ္တိ၊ စိတ္တဿ စ အဓိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စာ”တိ[2] ဧဝံ အာဂတာယ အဋ္ဌသမာပတ္တိနိဗ္ဗာနဘေဒါယ ဝိမုတ္တိယာ စ တထာ တထာ

၁-အံ ၃-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေ။

adandhāyitattena vasībhāvo, idampi catutthaṁ odhiso sabbametena labbhatīti.

Pannarasamagāthāvaṇṇanā

15. Evamimāya gāthāya pubbe kathitavijjāvimuttivasībhāvabhāgiya-puññānubhāvena labhitabbaṁ tevijja-ubhatobhāgavimuttabhāvavasenapi pattabbaṁ nibbānasampattiṁ dassetvā idāni yasmā vijjāvimuttivasībhāvappattā tevijjā ubhatobhāgavimuttāpi sabbe[1] paṭisambhidādiguṇavibhūtiṁ labhanti, imāya puññasampadāya ca tassā guṇavibhūtiyā padaṭṭhānavasena tathā tathā sāpi labbhati, tasmā tampi dassento **"paṭisambhidā vimokkhā cā"**ti imaṁ gāthamāha.

Yato sammā katena yā cāyaṁ dhammatthaniruttipaṭibhānesu pabhedagatā paññā paṭisambhidāti vuccati, ye cime "rūpī rūpāni passatī"ti-ādinā[2] nayena aṭṭha vimokkhā, yā cāyaṁ Bhagavato sāvakehi pattabbā sāvakasampattisādhikā sāvakapāramī, yā ca sayambhubhāvasādhikā paccekabodhi, yā ca sabbasattuttamabhāvasādhikā Buddhabhūmi, idampi pañcamaṁ odhiso sabbametena labbhatīti veditabbaṁ.

Soḷasamagāthāvaṇṇanā

16. Evaṁ Bhagavā yaṁ taṁ "yaṁ yadevābhipatthenti, sabbametena labbhatī"ti vuttaṁ, taṁ imāhi pañcahi gāthāhi odhiso odhiso dassetvā idāni sabbamevidaṁ sabbakāmadadanidhisaññitaṁ puññasampadaṁ pasaṁsanto **"evaṁ mahatthikā esā"**ti imāya gāthāya desanaṁ niṭṭhapesi.

Tassāyaṁ **padavaṇṇanā—evan**ti atītatthanidassanaṁ. Mahanto attho assāti **mahatthikā**, mahato atthāya saṁvattatīti vuttaṁ hoti, mahiddhikātipi pāṭho. **Esā**ti uddesavacanaṁ, tena "yassa dānena sīlenā"ti ito pabhuti yāva "kayirātha dhīro puññānī"ti vuttaṁ puññasampadaṁ uddisati. **Yadidan**ti abhimukhakaraṇatthe nipāto, tena esāti uddiṭṭhaṁ niddisituṁ yā esāti abhimukhaṁ karoti. Puññānaṁ sampadā

1. Na te sabbe (Syā) 2. Dī 2. 60; Dī 3. 217 piṭṭhādīsu.

အဒန္ဓာယိတတ္တေန ဝသီဘာဝေါ၊ ဣဒမ္ပိ စတုတ္ထံ ဩဓိသော သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီတိ။

ပန္နရသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ဧဝမိမာယ ဂါထာယ ပုဗ္ဗေ ကထိတဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဝသီဘာဝဘာဂိယ-ပုညာနုဘာဝေန လဘိတဗ္ဗံ တေဝိဇ္ဇဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဘာဝဝသေနပိ ပတ္တဗ္ဗံ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဝသီဘာဝပ္ပတ္တာ တေဝိဇ္ဇာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာပိ သဗ္ဗေ[၁] ပဋိသမ္ဘိဒါဒိဂုဏဝိဘူတိံ လဘန္တိ၊ ဣမာယ ပုညသမ္ပဒါယ စ တဿာ ဂုဏဝိဘူတိယာ ပဒဋ္ဌာနဝသေန တထာ တထာ သာပိ လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ တမ္ပိ ဒဿေန္တော **"ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိမောက္ခာ စာ"**တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

ယတော သမ္မာ ကတေန ယာ စာယံ ဓမ္မတ္ထနိရုတ္တိပဋိဘာနေသု ပဘေဒဂတာ ပညာ ပဋိသမ္ဘိဒါတိ ဝုစ္စတိ၊ ယေ စိမေ "ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီ"တိအာဒိနာ[၂] နယေန အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာ၊ ယာ စာယံ ဘဂဝတော သာဝကေဟိ ပတ္တဗ္ဗာ သာဝကသမ္ပတ္တိသာဓိကာ သာဝကပါရမီ၊ ယာ စ သယမ္ဘုဘာဝသာဓိကာ ပစ္စေကဗောဓိ၊ ယာ စ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမဘာဝသာဓိကာ ဗုဒ္ဓဘူမိ၊ ဣဒမ္ပိ ပဉ္စမံ ဩဓိသော သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သောဠသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဧဝံ ဘဂဝါ ယံ တံ "ယံ ယဒေဝါဘိပတ္ထေန္တိ၊ သဗ္ဗမေတေန လဗ္ဘတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမာဟိ ပဉ္စဟိ ဂါထာဟိ ဩဓိသော ဩဓိသော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သဗ္ဗမေဝိဒံ သဗ္ဗကာမဒဒနိဓိသညိတံ ပုညသမ္ပဒံ ပသံသန္တော **"ဧဝံ မဟတ္ထိကာ ဧသာ"**တိ ဣမာယ ဂါထာယ ဒေသနံ နိဋ္ဌပေသိ။

တဿာယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ—ဧဝ**န္တိ အတီတတ္ထနိဒဿနံ။ မဟန္တော အတ္ထော အဿာတိ **မဟတ္ထိကာ**၊ မဟတော အတ္ထာယ သံဝတ္တတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ မဟိဒ္ဓိကာတိပိ ပါဌော။ **ဧသာ**တိ ဥဒ္ဒေသဝစနံ၊ တေန "ယဿ ဒါနေန သီလေနာ"တိ ဣတော ပဘုတိ ယာဝ "ကယိရာထ ဓီရော ပုညာနီ"တိ ဝုတ္တံ ပုညသမ္ပဒံ ဥဒ္ဒိသတိ။ **ယဒိဒ**န္တိ အဘိမုခကရဏတ္ထေ နိပါတော၊ တေန ဧသာတိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ နိဒ္ဒိသိတုံ ယာ ဧသာတိ အဘိမုခံ ကရောတိ။ ပုညာနံ သမ္ပဒါ

၁-န တေ သဗ္ဗေ (သျာ) ၂-ဒီ ၂-၆၀၊ ဒီ ၃-၂၁၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

puññasampadā. Tasmāti kāraṇavacanaṁ. **Dhīrā**ti dhitimanto. **Pasaṁsantī**ti vaṇṇayanti. **Paṇḍitā**ti paññāsampannā. **Katapuññatan**ti katapuññabhāvaṁ.

Ayaṁ pana **atthavaṇṇanā**—iti Bhagavā suvaṇṇatādiṁ Buddhabhūmipariyosānaṁ puññasampadānubhāvena adhigantabbamatthaṁ vaṇṇayitvā idāni tamevatthaṁ sampiṇḍetvā dassento tenevatthena yathāvuttappakārāya puññasampadāya mahatthikattaṁ thunanto āha—evaṁ mahato atthassa āvahanena mahatthikā esā, yadidaṁ mayā “yassa dānena sīlenā”ti-ādinā nayena desitā puññasampadā, tasmā mādisā sattānaṁ hitasukhāvahāya dhammadesanāya akilāsutāya yathābhūtaguṇena[1] ca dhīrā paṇḍitā “asādhāraṇamaññesaṁ, acorāharaṇo nidhī”ti-ādīhi idha vuttehi ca, avuttehi ca “mā bhikkhave puññānaṁ bhāyittha, sukhassetaṁ bhikkhave adhivacanaṁ, yadidaṁ puññānī”ti-ādīhi[2] vacanehi anekākāravokāraṁ katapuññataṁ pasaṁsanti, na pakkhapātenāti.

Desanāpariyosāne so upāsako bahujanena saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi, rañño ca Pasenadikosalassa santikaṁ gantvā etamatthaṁ ārocesi, rājā ativiya tuṭṭho hutvā “sādhu gahapati, sādhu kho tvaṁ gahapati mādisehipi anāharaṇīyaṁ nidhiṁ nidhesī”ti saṁrādhetvā mahatiṁ pūjamakāsīti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Nidhikaṇḍasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Mettasuttavaṇṇanā

Nikkhepappayojana

Idāni Nidhikaṇḍānantaraṁ nikkhittassa Mettasuttassa vaṇṇanākkamo anuppatto, tassa idha nikkhepappayojanaṁ vatvā tato paraṁ—

Yena vuttaṁ yadā yattha, yasmā cetesa dīpanā.
Nidānaṁ sodhayitvāssa, karissāmatthavaṇṇanaṁ.

---

1. Yathābhūtañāṇena (Syā) 2. Aṁ 2. 465; Khu 1. 205; Khu 10. 157 piṭṭhesu.

ပုညသမ္ပဒါ။ တသ္မာတိ ကာရဏဝစနံ။ **ဓီရာ**တိ ဓိတိမန္တော။ **ပသံသန္တီ**တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **ပဏ္ဍိတာ**တိ ပညာသမ္ပန္နာ။ **ကတပုညတ**န္တိ ကတပုညဘာဝံ။

အယံ ပန **အတ္ထဝဏ္ဏနာ**—ဣတိ ဘဂဝါ သုဝဏ္ဏတာဒိံ ဗုဒ္ဓဘူမိပရိယောသာနံ ပုညသမ္ပဒါနုဘာဝေန အဓိဂန္တဗ္ဗမတ္ထံ ဝဏ္ဏယိတွာ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဒဿေန္တော တေနေဝတ္ထေန ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ ပုညသမ္ပဒါယ မဟတ္ထိကတ္တံ ထုနန္တော အာဟ—ဧဝံ မဟတော အတ္ထဿ အာဝဟနေန မဟတ္ထိကာ ဧသာ၊ ယဒိဒံ မယာ “ယဿ ဒါနေန သီလေနာ”တိအာဒိနာ နယေန ဒေသိတာ ပုညသမ္ပဒါ၊ တသ္မာ မာဒိသာ သတ္တာနံ ဟိတသုခါဝဟာယ ဓမ္မဒေသနာယ အကိလာသုတာယ ယထာဘူတဂုဏေန[1] စ ဓီရာ ပဏ္ဍိတာ “အသာဓာရဏမညေသံ၊ အစောရာဟရဏော နိဓိ”တိအာဒီဟိ ဣဓ ဝုတ္တေဟိ စ, အဝုတ္တေဟိ စ “မာ ဘိက္ခဝေ ပုညာနံ ဘာယိတ္ထ၊ သုခဿေတံ ဘိက္ခဝေ အဓိဝစနံ၊ ယဒိဒံ ပုညာနီ”တိအာဒီဟိ[2] ဝစနေဟိ အနေကာကာရဝေါကာရံ ကတပုညတံ ပသံသန္တိ၊ န ပက္ခပါတေနာတိ။

ဒေသနာပရိယောသာနေ သော ဥပါသကော ဗဟုဇနေန သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ၊ ရညော စ ပသေနဒိကောသလဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဧတမတ္ထံ အာရောစေသိ၊ ရာဇာ အတိဝိယ တုဋ္ဌော ဟုတွာ “သာဓု ဂဟပတိ၊ သာဓု ခေါ တွံ ဂဟပတိ မာဒိသေဟိပိ အနာဟရဏီယံ နိဓိံ နိဓေသီ”တိ သံရာဓေတွာ မဟတိံ ပူဇမကာသီတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

နိဓိကဏ္ဍသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉—မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

နိက္ခေပပ္ပယောဇန

ဣဒါနိ နိဓိကဏ္ဍာနန္တရံ နိက္ခိတ္တဿ မေတ္တသုတ္တဿ ဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပ္ပတ္တော၊ တဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ ဝတွာ တတော ပရံ—

ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေတေသ ဒီပနာ။
နိဒါနံ သောဓယိတွာဿ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနံ။

၁-ယထာဘူတဉာဏေန (သျာ) ၂-အံ ၂-၄၆၅၊ ခု ၁-၂၀၅၊ ခု ၁၀-၁၅၇-ပိဋ္ဌေသု။

Tattha yasmā Nidhikaṇḍena dānasīlādipuññasampadā vuttā, sā ca sattesu mettāya katāya mahapphalā hoti yāva Buddhabhūmiṁ pāpetuṁ samatthā, tasmā tassā puññasampadāya upakāradassanatthaṁ, yasmā vā saraṇehi sāsane otaritvā sikkhāpadehi sīle patiṭṭhitānaṁ dvattiṁsākārena rāgappahānasamatthaṁ Kumārapañhena mohappahānasamatthañca kammaṭṭhānaṁ dassetvā Maṅgalasuttena tassa pavattiyā maṅgalabhāvo attarakkhā ca Ratanasuttena tassānurūpā pararakkhā Tirokuṭṭena Ratanasutte vuttabhūtesu ekaccabhūtadassanaṁ vuttappakārāya puññasampattiyā pamajjantānaṁ[1] vipatti ca Nidhikaṇḍena Tirokuṭṭe vuttavipattipaṭipakkhabhūtā sampatti ca dassitā, dosappahānasamatthaṁ pana kammaṭṭhānaṁ adassitameva, tasmā taṁ dosappahānasamatthaṁ kammaṭṭhānaṁ dassetuṁ idaṁ Mettasuttaṁ idha nikkhittaṁ. Evaṁ hi suparipūro hoti Khuddakapāṭhoti idamassa idha nikkhepappayojanaṁ.

Nidānasodhana

Idāni yāyaṁ—

“Yena vuttaṁ yadā yatthā yasmā cetesa dīpanā.
Nidānaṁ sodhayitvāssa, karissāmatthavaṇṇanan”ti—

Mātikā nikkhittā, tattha idaṁ Mettasuttaṁ Bhagavatāva vuttaṁ, na sāvakādīhi, tañca pana yadā Himavantapassato devatāhi ubbāḷhā bhikkhū Bhagavato santikaṁ āgatā, tadā Sāvatthiyaṁ tesaṁ bhikkhūnaṁ parittatthāya kammaṭṭhānatthāya ca vuttanti evaṁ tāva saṅkhepato etesaṁ padānaṁ dīpanā nidānasodhanā veditabbā.

Vitthārato pana evaṁ veditabbā—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya, tena kho pana samayena sambahulā nānāverajjakā bhikkhū Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā tattha tattha vassaṁ upagantukāmā Bhagavantaṁ upasaṅkamanti. Tatra sudaṁ Bhagavā rāgacaritānaṁ saviññāṇaka-aviññāṇakavasena ekādasavidhaṁ asubhakammaṭṭhānaṁ, dosacaritānaṁ catubbidhaṁ mettādikammaṭṭhānaṁ, mohacaritānaṁ maraṇassatikammaṭṭhānādīni, vitakkacaritānaṁ ānāpānassatipathavīkasiṇādīni, saddhācaritānaṁ Buddhānussatikammaṭṭhānādīni, buddhicaritānaṁ

1. Pamajjanā (Sī), pamajjamānānaṁ (Syā)

တတ္ထ ယသ္မာ နိဓိကဏ္ဍေန ဒါနသီလာဒိပုညသမ္ပဒါ ဝုတ္တာ၊ သာ စ သတ္တေသု မေတ္တာယ ကတာယ မဟပ္ဖလာ ဟောတိ ယာဝ ဗုဒ္ဓဘူမိံ ပါပေတုံ သမတ္ထာ၊ တသ္မာ တဿာ ပုညသမ္ပဒါယ ဥပကာရဒဿနတ္ထံ, ယသ္မာ ဝါ သရဏေဟိ သာသနေ ဩတရိတွာ သိက္ခာပဒေဟိ သီလေ ပတိဋ္ဌိတာနံ ဒွတ္တိံသာကာရေန ရာဂပ္ပဟာနသမတ္ထံ ကုမာရပဉှေန မောဟပ္ပဟာနသမတ္ထဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿေတွာ မင်္ဂလသုတ္တေန တဿ ပဝတ္တိယာ မင်္ဂလဘာဝေါ အတ္တရက္ခာ စ ရတနသုတ္တေန တဿာနုရူပါ ပရရက္ခာ တိရောကုဋ္ဋေန ရတနသုတ္တေ ဝုတ္တဘူတေသု ဧကစ္စဘူတဒဿနံ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ပုညသမ္ပတ္တိယာ ပမဇ္ဇန္တာနံ[၁] ဝိပတ္တိ စ နိဓိကဏ္ဍေန တိရောကုဋ္ဋေ ဝုတ္တဝိပတ္တိပဋိပက္ခဘူတာ သမ္ပတ္တိ စ ဒဿိတာ၊ ဒေါသပ္ပဟာနသမတ္ထံ ပန ကမ္မဋ္ဌာနံ အဒဿိတမေဝ၊ တသ္မာ တံ ဒေါသပ္ပဟာနသမတ္ထံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿေတုံ ဣဒံ မေတ္တသုတ္တံ ဣဓ နိက္ခိတ္တံ။ ဧဝံ ဟိ သုပရိပူရော ဟောတိ ခုဒ္ဒကပါဌောတိ ဣဒမဿ ဣဓ နိက္ခေပပ္ပယောဇနံ။

နိဒါနသောဓန

ဣဒါနိ ယာယံ—

“ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေတေသ ဒီပနာ။
နိဒါနံ သောဓယိတွာဿ၊ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏနန်”တိ—

မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ၊ တတ္ထ ဣဒံ မေတ္တသုတ္တံ ဘဂဝတာဝ ဝုတ္တံ၊ န သာဝကာဒီဟိ၊ တဉ္စ ပန ယဒါ ဟိမဝန္တပဿတော ဒေဝတာဟိ ဥဗ္ဗာဠှာ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကံ အာဂတာ၊ တဒါ သာဝတ္ထိယံ တေသံ ဘိက္ခူနံ ပရိတ္တတ္ထာယ ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထာယ စ ဝုတ္တန္တိ ဧဝံ တာဝ သင်္ခေပတော ဧတေသံ ပဒါနံ ဒီပနာ နိဒါနသောဓနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိတ္ထာရတော ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဥပကဋ္ဌာယ ဝဿူပနာယိကာယ၊ တေန ခေါ ပန သမယေန သမ္ဗဟုလာ နာနာဝေရဇ္ဇကာ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝဿံ ဥပဂန္တုကာမာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမန္တိ။ တတြ သုဒံ ဘဂဝါ ရာဂစရိတာနံ သဝိညာဏကအဝိညာဏကဝသေန ဧကာဒသဝိဓံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ, ဒေါသစရိတာနံ စတုဗ္ဗိဓံ မေတ္တာဒိကမ္မဋ္ဌာနံ, မောဟစရိတာနံ မရဏဿတိကမ္မဋ္ဌာနာဒီနိ, ဝိတက္ကစရိတာနံ အာနာပါနဿတိပထဝီကသိဏာဒီနိ, သဒ္ဓါစရိတာနံ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနာဒီနိ, ဗုဒ္ဓိစရိတာနံ

၁-ပမဇ္ဇနာ (သီ)၊ ပမဇ္ဇမာနာနံ (သျာ)

catudhātuvavatthānādīnīti iminā nayena caturāsītisahassappabhedacaritānukūlāni kammaṭṭhānāni katheti.

Atha kho pañcamattāni bhikkhusatāni Bhagavato santike kammaṭṭhānaṁ uggahetvā sappāyasenāsanañca gocaragāmañca pariyesamānāni anupubbena gantvā paccante Himavantena saddhiṁ ekābaddhaṁ nīlakācamaṇisannibhasilātalaṁ sītalaghanacchāyanīlavanasaṇḍamaṇḍitaṁ muttājāla[1]rajatapaṭṭasadisavālukākiṇṇabhūmibhāgaṁ sucisātasītalajalāsayaparivāritaṁ[2] pabbatamaddasaṁsu. Atha te bhikkhū tatthekarattiṁ vasitvā pabhātāya rattiyā sarīraparikammaṁ katvā tassa avidūre aññataraṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisiṁsu. Gāmo ghananivesanasanniviṭṭhakulasahassayutto, manussā cettha saddhā pasannā, te paccante pabbajitadassanassa dullabhatāya bhikkhū disvā eva pītisomanassajātā hutvā te bhikkhū bhojetvā “idheva bhante temāsaṁ vasathā”ti yācitvā pañca padhānakuṭisatāni kāretvā tattha mañcapīṭhapānīyaparibhojanīyaghaṭādīni sabbūpakaraṇāni paṭiyādesuṁ.

Bhikkhū dutiyadivase aññaṁ gāmaṁ piṇḍāya pavisiṁsu, tatthapi manussā tatheva upaṭṭhahitvā vassāvāsaṁ yāciṁsu. Bhikkhū “asati antarāye”ti adhivāsetvā taṁ vanasaṇḍaṁ pavisitvā sabbarattindivaṁ āraddhavīriyā yāmaghaṇḍikaṁ koṭṭetvā yonisomanasikārabahulā viharantā rukkhamūlāni upagantvā nisīdiṁsu. Sīlavantānaṁ bhikkhūnaṁ tejena vihatatejā rukkhadevatā attano attano vimānā oruyha dārake gahetvā ito cito ca vicaranti, seyyathāpi nāma rājūhi vā rājamahāmattehi vā gāmakāvāsaṁ gatehi gāmavāsīnaṁ gharesu okāse gahite gharamanussakā gharā nikkhamitvā aññatra vasantā “kadā nu gamissantī”ti dūratova olokenti, evameva devatā attano attano vimānāni chaḍḍetvā ito cito ca vicarantiyo dūratova olokenti “kadā nu bhadantā gamissantī”ti. Tato evaṁ samacintesuṁ “paṭhamavassūpagatā bhikkhū avassaṁ temāsaṁ vasissanti, mayaṁ pana tāva ciraṁ dārake gahetvā okkamma vasituṁ na sakkoma, handa mayaṁ bhikkhūnaṁ bhayānakaṁ ārammaṇaṁ dassemā”ti[3]. Tā rattiṁ bhikkhūnaṁ samaṇadhammakaraṇavelāya bhiṁsanakāni yakkharūpāni nimminitvā

1. Muttādala (Syā), muttātala (Suttanipāta)
2. Sucisātasītudakaṭṭhānaparivāritaṁ (Syā, Ka)
3. Dassessāmāti (Sī)

စတုဓာတုဝဝတ္ထာနာဒီနီတိ ဣမိနာ နယေန စတုရာသီတိသဟဿပ္ပဘေဒစရိတာနုကူလာနိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ကထေတိ။

အထ ခေါ ပဉ္စမတ္တာနိ ဘိက္ခုသတာနိ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ သပ္ပါယသေနာသနဉ္စ ဂေါစရဂါမဉ္စ ပရိယေသမာနာနိ အနုပုဗ္ဗေန ဂန္တွာ ပစ္စန္တေ ဟိမဝန္တေန သဒ္ဓိံ ဧကာဗဒ္ဓံ နီလကာစမဏိသန္နိဘသိလာတလံ သီတလဃနစ္ဆာယနီလဝနသဏ္ဍမဏ္ဍိတံ မုတ္တာဇာလ[၁]ရဇတပဋ္ဋသဒိသဝါလုကာကိဏ္ဏဘူမိဘာဂံ သုစိသာတသီတလဇလာသယပရိဝါရိတံ[၂] ပဗ္ဗတမဒ္ဒသံသု။ အထ တေ ဘိက္ခူ တတ္ထေကရတ္တိံ ဝသိတွာ ပဘာတာယ ရတ္တိယာ သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ တဿ အဝိဒူရေ အညတရံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသု။ ဂါမော ဃနနိဝေသနသန္နိဝိဋ္ဌကုလသဟဿယုတ္တော၊ မနုဿာ စေတ္ထ သဒ္ဓါ ပသန္နာ၊ တေ ပစ္စန္တေ ပဗ္ဗဇိတဒဿနဿ ဒုလ္လဘတာယ ဘိက္ခူ ဒိသွာ ဧဝ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဟုတွာ တေ ဘိက္ခူ ဘောဇေတွာ “ဣဓေဝ ဘန္တေ တေမာသံ ဝသထာ”တိ ယာစိတွာ ပဉ္စ ပဓာနကုဋိသတာနိ ကာရေတွာ တတ္ထ မဉ္စပီဌပါနီယပရိဘောဇနီယဃဋာဒီနိ သဗ္ဗူပကရဏာနိ ပဋိယာဒေသုံ။

ဘိက္ခူ ဒုတိယဒိဝသေ အညံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသု၊ တတ္ထာပိ မနုဿာ တထေဝ ဥပဋ္ဌဟိတွာ ဝဿာဝါသံ ယာစိံသု။ ဘိက္ခူ “အသတိ အန္တရာယေ”တိ အဓိဝါသေတွာ တံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိသိတွာ သဗ္ဗရတ္တိန္ဒိဝံ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ယာမဃဏ္ဍိကံ ကောဋ္ဋေတွာ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလာ ဝိဟရန္တာ ရုက္ခမူလာနိ ဥပဂန္တွာ နိသီဒိံသု။ သီလဝန္တာနံ ဘိက္ခူနံ တေဇေန ဝိဟတတေဇာ ရုက္ခဒေဝတာ အတ္တနော အတ္တနော ဝိမာနာ ဩရုယှ ဒါရကေ ဂဟေတွာ ဣတော စိတော စ ဝိစရန္တိ၊ သေယျထာပိ နာမ ရာဇူဟိ ဝါ ရာဇမဟာမတ္တေဟိ ဝါ ဂါမကာဝါသံ ဂတေဟိ ဂါမဝါသီနံ ဃရေသု ဩကာသေ ဂဟိတေ ဃရမနုဿကာ ဃရာ နိက္ခမိတွာ အညတြ ဝသန္တာ “ကဒါ နု ဂမိဿန္တီ”တိ ဒူရတောဝ ဩလောကေန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဒေဝတာ အတ္တနော အတ္တနော ဝိမာနာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ဣတော စိတော စ ဝိစရန္တိယော ဒူရတောဝ ဩလောကေန္တိ “ကဒါ နု ဘဒန္တာ ဂမိဿန္တီ”တိ။ တတော ဧဝံ သမစိန္တေသုံ “ပဌမဝဿူပဂတာ ဘိက္ခူ အဝဿံ တေမာသံ ဝသိဿန္တိ၊ မယံ ပန တာဝ စိရံ ဒါရကေ ဂဟေတွာ ဩက္ကမ္မ ဝသိတုံ န သက္ကောမ၊ ဟန္ဒ မယံ ဘိက္ခူနံ ဘယာနကံ အာရမ္မဏံ ဒဿေမာ”တိ[၃]။ တာ ရတ္တိံ ဘိက္ခူနံ သမဏဓမ္မကရဏဝေလာယ ဘိံသနကာနိ ယက္ခရူပါနိ နိမ္မိနိတွာ

၁-မုတ္တာဒလ (သျာ)၊ မုတ္တာတလ (သုတ္တနိပါတ)
၂-သုစိသာတသီတုဒကဋ္ဌာနပရိဝါရိတံ (သျာ၊ က)
၃-ဒဿေဿာမာတိ (သီ)

purato purato tiṭṭhanti, bheravasaddañca karonti. Bhikkhūnaṁ tāni rūpāni disvā tañca saddaṁ sutvā hadayaṁ phandi, dubbaṇṇā ca ahesuṁ uppaṇḍuppaṇḍukajātā. Tena te bhikkhū cittaṁ ekaggaṁ kātuṁ nāsakkhiṁsu, tesaṁ anekaggacittānaṁ bhayena ca punappunaṁ saṁviggānaṁ sati sammussi, tato tesaṁ muṭṭhasatīnaṁ duggandhāni ārammaṇāni payojesuṁ, tesaṁ tena duggandhena nimmathiyamānamiva matthaluṅgaṁ ahosi, gāḷhā sīsavedanā uppajjiṁsu, na ca taṁ pavattiṁ aññamaññassa ārocesuṁ.

Athekadivasaṁ saṁghattherassa upaṭṭhānakāle sabbesu sannipatitesu saṁghatthero pucchi “tumhākaṁ āvuso imaṁ vanasaṇḍaṁ paviṭṭhānaṁ katipāhaṁ ativiya parisuddho chavivaṇṇo ahosi pariyodāto, vippasannāni ca indriyāni, etarahi panattha kisā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā, kiṁ vo idha asappāyan”ti. Tato eko bhikkhu āha “ahaṁ bhante rattiṁ īdisañca īdisañca bheravārammaṇaṁ passāmi ca suṇāmi ca, īdisañca gandhaṁ ghāyāmi, tena me cittaṁ na samādhiyatī”ti, eteneva upāyena sabbeva te taṁ pavattiṁ ārocesuṁ. Saṁghatthero āha “Bhagavatā āvuso dve vassūpanāyikā paññattā, amhākañca idaṁ senāsanaṁ asappāyaṁ, āyāmāvuso Bhagavato santikaṁ gantvā aññaṁ sappāyasenāsanaṁ pucchāmā”ti. “Sādhu bhante”ti te bhikkhū therassa paṭissuṇitvā sabbeva senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya anupalittattā kulesu kañci anāmantetvā eva yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkamiṁsu. Anupubbena Sāvatthiṁ gantvā Bhagavato santikaṁ āgamiṁsu.

Bhagavā te bhikkhū disvā etadavoca “na bhikkhave antovassaṁ cārikā caritabbāti mayā sikkhāpadaṁ paññattaṁ, kissa tumhe cārikaṁ carathā”ti. Te Bhagavato sabbamārocesuṁ. Bhagavā āvajjento sakalajambudīpe antamaso catupādapīṭhakaṭṭhānamattampi tesaṁ sappāyasenāsanaṁ nāddasa. Atha te bhikkhū āha “na bhikkhave tumhākaṁ aññaṁ sappāyasenāsanaṁ atthi, tattheva tumhe viharantā āsavakkhayaṁ pāpuṇissatha, gacchatha bhikkhave, tameva senāsanaṁ upanissāya viharatha, sace pana devatāhi abhayaṁ icchatha, imaṁ parittaṁ uggaṇhatha. Etañhi vo parittañca kammaṭṭhānañca bhivissatī”ti idaṁ suttamabhāsi.

ပုရတော ပုရတော တိဋ္ဌန္တိ၊ ဘေရဝသဒ္ဒဉ္စ ကရောန္တိ။ ဘိက္ခူနံ တာနိ ရူပါနိ ဒိသွာ တဉ္စ သဒ္ဒံ သုတွာ ဟဒယံ ဖန္ဒိ၊ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ စ အဟေသုံ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတာ။ တေန တေ ဘိက္ခူ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ကာတုံ နာသက္ခိံသု၊ တေသံ အနေကဂ္ဂစိတ္တာနံ ဘယေန စ ပုနပ္ပုနံ သံဝိဂ္ဂါနံ သတိ သမ္မုဿိ၊ တတော တေသံ မုဋ္ဌသတီနံ ဒုဂ္ဂန္ဓာနိ အာရမ္မဏာနိ ပယောဇေသုံ၊ တေသံ တေန ဒုဂ္ဂန္ဓေန နိမ္မထိယမာနမိဝ မတ္ထလုင်္ဂံ အဟောသိ၊ ဂါဠှာ သီသဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ န စ တံ ပဝတ္တိံ အညမညဿ အာရောစေသုံ။

အထေကဒိဝသံ သံဃတ္ထေရဿ ဥပဋ္ဌာနကာလေ သဗ္ဗေသု သန္နိပတိတေသု သံဃတ္ထေရော ပုစ္ဆိ “တုမှာကံ အာဝုသော ဣမံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိဋ္ဌာနံ ကတိပါဟံ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော အဟောသိ ပရိယောဒါတော၊ ဝိပ္ပသန္နာနိ စ ဣန္ဒြိယာနိ၊ ဧတရဟိ ပနတ္ထ ကိသာ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ ဥပ္ပဏ္ဍုပ္ပဏ္ဍုကဇာတာ၊ ကိံ ဝေါ ဣဓ အသပ္ပာယ”န္တိ။ တတော ဧကော ဘိက္ခု အာဟ “အဟံ ဘန္တေ ရတ္တိံ ဤဒိသဉ္စ ဤဒိသဉ္စ ဘေရဝါရမ္မဏံ ပဿာမိ စ သုဏာမိ စ၊ ဤဒိသဉ္စ ဂန္ဓံ ဃာယာမိ၊ တေန မေ စိတ္တံ န သမာဓိယတီ”တိ၊ ဧတေနေဝ ဥပါယေန သဗ္ဗေဝ တေ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသုံ။ သံဃတ္ထေရော အာဟ “ဘဂဝတာ အာဝုသော ဒွေ ဝဿူပနာယိကာ ပညတ္တာ၊ အမှာကဉ္စ ဣဒံ သေနာသနံ အသပ္ပါယံ၊ အာယာမာဝုသော ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂန္တွာ အညံ သပ္ပါယသေနာသနံ ပုစ္ဆာမာ”တိ။ “သာဓု ဘန္တေ”တိ တေ ဘိက္ခူ ထေရဿ ပဋိဿုဏိတွာ သဗ္ဗေဝ သေနာသနံ သံသာမေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အနုပလိတ္တတ္တာ ကုလေသု ကဉ္စိ အနာမန္တေတွာ ဧဝ ယေန သာဝတ္ထိ တေန စာရိကံ ပက္ကမိံသု။ အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ အာဂမိံသု။

ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ ဧတဒဝေါစ “န ဘိက္ခဝေ အန္တောဝဿံ စာရိကာ စရိတဗ္ဗာတိ မယာ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ ကိဿ တုမှေ စာရိကံ စရထာ”တိ။ တေ ဘဂဝတော သဗ္ဗမာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ အာဝဇ္ဇေန္တော သကလဇမ္ဗုဒီပေ အန္တမသော စတုပါဒပီဌကဋ္ဌာနမတ္တမ္ပိ တေသံ သပ္ပါယသေနာသနံ နာဒ္ဒသ။ အထ တေ ဘိက္ခူ အာဟ “န ဘိက္ခဝေ တုမှာကံ အညံ သပ္ပါယသေနာသနံ အတ္ထိ၊ တတ္ထေဝ တုမှေ ဝိဟရန္တာ အာသဝက္ခယံ ပါပုဏိဿထ၊ ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ၊ တမေဝ သေနာသနံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရထ၊ သစေ ပန ဒေဝတာဟိ အဘယံ ဣစ္ဆထ၊ ဣမံ ပရိတ္တံ ဥဂ္ဂဏှထ။ ဧတဉှိ ဝေါ ပရိတ္တဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ဘဝိဿတီ”တိ ဣဒံ သုတ္တမဘာသိ။

Apare panāhu—“gacchatha bhikkhave tameva senāsanaṁ upanissāya viharathā”ti idañca vatvā Bhagavā āha “api ca kho āraññakena pariharaṇaṁ ñātabbaṁ. Seyyathidaṁ? Sāyaṁ pātaṁ karaṇavasena dve mettā dve parittā dve asubhā dve maraṇassatī aṭṭhamahāsaṁvegavatthusamāvajjanañca, aṭṭha mahāsaṁvegavatthūni nāma jāti jarā byādhi maraṇaṁ cattāri apāyadukkhānīti, atha vā jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkhaṁ pañcamaṁ, atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhan”ti. Evaṁ Bhagavā pariharaṇaṁ ācikkhitvā tesaṁ bhikkhūnaṁ mettatthañca parittatthañca vipassanāpādakajjhānatthañca idaṁ suttamabhāsīti. Evaṁ vitthāratopi “yena vuttaṁ yadā yattha, yasmā ce”ti etesaṁ padānaṁ dīpanā nidānasodhanā veditabbā.

Ettāvatā ca yā sā **“yena vuttaṁ yadā yattha, yasmā cetesa dīpanā. Nidānaṁ sodhayitvā”**ti mātikā ṭhapitā, sā sabbākārena vitthāritā hoti.

Paṭhamagāthāvaṇṇanā

1. Idāni “**assa karissāmatthavaṇṇanan**”ti vuttattā evaṁ katanidānasodhanassa assa suttassa **atthavaṇṇanā** ārabbhate. Tattha **karaṇīyamatthakusalenā**ti imissā paṭhamagāthāya tāva ayaṁ **padavaṇṇanā—karaṇīyan**ti kātabbaṁ, karaṇārahanti attho. **Attho**ti paṭipadā, yaṁ vā kiñci attano hitaṁ, taṁ sabbaṁ araṇīyato atthoti vuccati, araṇīyato nāma upagantabbato. Atthe kusalena **atthakusalena**, atthachekenāti vuttaṁ hoti. **Yan**ti aniyamitapaccattaṁ. **Tan**ti niyamita-upayogaṁ, ubhayampi vā **yaṁ tan**ti paccattavacanaṁ, **santaṁ padan**ti upayogavacanaṁ, tattha lakkhaṇato santaṁ, pattabbato padaṁ, nibbānassetaṁ adhivacanaṁ. **Abhisameccā**ti abhisamāgantvā. Sakkotīti **sakko**, samattho paṭibaloti vuttaṁ hoti. **Ujū**ti ajjavayutto. Suṭṭhu ujūti **suhuju**. Sukhaṁ vaco tasminti **suvaco. Assā**ti bhaveyya. **Mudū**ti maddavayutto. Na atimānīti **anatimāni.**

Ayaṁ panettha **atthavaṇṇanā—karaṇīyamatthakusalena, yanta santaṁ padaṁ abhisameccā**ti ettha tāva atthi karaṇīyaṁ, atthi akaraṇīyaṁ. Tattha

အပရေ ပနာဟု—“ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ တမေဝ သေနာသနံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရထာ”တိ ဣဒဉ္စ ဝတွာ ဘဂဝါ အာဟ “အပိ စ ခေါ အာရညကေန ပရိဟရဏံ ဉာတဗ္ဗံ။ သေယျထိဒံ? သာယံ ပါတံ ကရဏဝသေန ဒွေ မေတ္တာ ဒွေ ပရိတ္တာ ဒွေ အသုဘာ ဒွေ မရဏဿတိ အဋ္ဌမဟာသံဝေဂဝတ္ထုသမာဝဇ္ဇနဉ္စ၊ အဋ္ဌ မဟာသံဝေဂဝတ္ထူနိ နာမ ဇာတိ ဇရာ ဗျာဓိ မရဏံ စတ္တာရိ အပါယဒုက္ခာနီတိ၊ အထ ဝါ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏာနိ စတ္တာရိ, အပါယဒုက္ခံ ပဉ္စမံ, အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခ”န္တိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ ပရိဟရဏံ အာစိက္ခိတွာ တေသံ ဘိက္ခူနံ မေတ္တတ္ထဉ္စ ပရိတ္တတ္ထဉ္စ ဝိပဿနာပါဒကဇ္ဈာနတ္ထဉ္စ ဣဒံ သုတ္တမဘာသီတိ။ ဧဝံ ဝိတ္ထာရတောပိ “ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေ”တိ ဧတေသံ ပဒါနံ ဒီပနာ နိဒါနသောဓနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတ္တာဝတာ စ ယာ သာ “**ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ၊ ယသ္မာ စေတေသ ဒီပနာ။ နိဒါနံ သောဓယိတွာ**”တိ မာတိကာ ဌပိတာ၊ သာ သဗ္ဗာကာရေန ဝိတ္ထာရိတာ ဟောတိ။

ပဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ “**အဿ ကရိဿာမတ္ထဝဏ္ဏန**”န္တိ ဝုတ္တတ္တာ ဧဝံ ကတနိဒါနသောဓနဿ အဿ သုတ္တဿ **အတ္ထဝဏ္ဏနာ** အာရဗ္ဘတေ။ တတ္ထ **ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ**တိ ဣမိဿာ ပဌမဂါထာယ တာဝ အယံ **ပဒဝဏ္ဏနာ—ကရဏီယ**န္တိ ကာတဗ္ဗံ၊ ကရဏာရဟန္တိ အတ္ထော။ **အတ္ထော**တိ ပဋိပဒါ၊ ယံ ဝါ ကိဉ္စိ အတ္တနော ဟိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ အရဏီယတော အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ၊ အရဏီယတော နာမ ဥပဂန္တဗ္ဗတော။ အတ္ထေ ကုသလေန **အတ္ထကုသလေန၊** အတ္ထဆေကေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယ**န္တိ အနိယမိတပစ္စတ္တံ။ **တ**န္တိ နိယမိတဥပယောဂံ၊ ဥဘယမ္ပိ ဝါ **ယံ တ**န္တိ ပစ္စတ္တဝစနံ၊ **သန္တံ ပဒ**န္တိ ဥပယောဂဝစနံ၊ တတ္ထ လက္ခဏတော သန္တံ၊ ပတ္တဗ္ဗတော ပဒံ၊ နိဗ္ဗာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **အဘိသမေစ္စာ**တိ အဘိသမာဂန္တွာ။ သက္ကောတီတိ **သက္ကော၊** သမတ္ထော ပဋိဗလောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥဇူ**တိ အဇ္ဇဝယုတ္တော။ သုဋ္ဌု ဥဇူတိ **သုဟုဇူ။** သုခံ ဝစော တသ္မိန္တိ **သုဝစော။ အဿာ**တိ ဘဝေယျ။ **မုဒူ**တိ မဒ္ဒဝယုတ္တော။ န အတိမာနီတိ **အနတိမာနီ။**

အယံ ပနေတ္ထ **အတ္ထဝဏ္ဏနာ—ကရဏီယမတ္ထကုသလေန၊ ယန္တ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ**တိ ဧတ္ထ တာဝ အတ္ထိ ကရဏီယံ, အတ္ထိ အကရဏီယံ။ တတ္ထ

saṅkhepato sikkhattayaṁ **karaṇīyaṁ**. Sīlavipatti diṭṭhivipatti ācāravipatti ājīvavipattīti evamādi **akaraṇīyaṁ**. Tathā atthi atthakusalo, atthi anatthakusalo. Tattha yo imasmiṁ sāsane pabbajitvā na attānaṁ sammā payojeti, khaṇḍasīlo hoti, ekavīsatividhaṁ anesanaṁ nissāya jīvikaṁ kappeti. Seyyathidaṁ? Veḷudānaṁ pattadānaṁ pupphadānaṁ phaladānaṁ dantakaṭṭhadānaṁ mukhodakadānaṁ sinānadānaṁ cuṇṇadānaṁ mattikādānaṁ cāṭukamyataṁ muggasūpyataṁ[1] pāribhaṭyataṁ jaṅghapesanikaṁ vejjakammaṁ dūtakammaṁ pahiṇagamanaṁ piṇḍapaṭipiṇḍaṁ dānānuppadānaṁ vatthuvijjaṁ[2] nakkhattavijjaṁ aṅgavijjanti. Chabbidhe ca agocare carati. Seyyathidaṁ? Vesiyāgocare vidhavathullakumārikapaṇḍakabhikkhunīpānāgāragocareti. Saṁsaṭṭho ca viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena gihisaṁsaggena, yāni vā pana tāni kulāni assaddhāni appasannāni anopānabhūtāni akkosakaparibhāsakāni anatthakāmāni ahita-aphāsuka-ayogakkhemakāmāni bhikkhūnaṁ -pa- upāsikānaṁ, tathārūpāni kulāni sevati bhajati payirupāsati. Ayaṁ **anatthakusalo**.

Yo pana imasmiṁ sāsane pabbajitvā attānaṁ sammā payojeti, anesanaṁ pahāya catupārisuddhisīle patiṭṭhātukamo saddhāsīsena pātimokkhasaṁvaraṁ, satisīsena indriyasaṁvaraṁ, vīriyasīsena ājīvapārisuddhiṁ, paññāsīsena paccayapaṭisevanaṁ pūreti. Ayaṁ **atthakusalo**.

Yo vā sattāpattikkhandhasodhanavasena pātimokkhasaṁvaraṁ, chadvāre ghaṭṭitārammaṇesu abhijjhādīnaṁ anuppattivasena indriyasaṁvaraṁ, anesanaparivajjanavasena viññuppasatthabuddhabuddhasāvakavaṇṇitapaccayapaṭisevanena ca ājīvapārisuddhiṁ, yathāvuttapaccavekkhaṇavasena paccayapaṭisevanaṁ, catu-iriyāpathaparivattane sātthakatādipaccavekkhaṇavasena sampajaññañca sodheti. Ayampi **atthakusalo**.

Yo vā yathā ūsodakaṁ paṭicca saṁkiliṭṭhaṁ vatthaṁ pariyodāpayati, chārikaṁ paṭicca ādāso, ukkāmukhaṁ paṭicca jātarūpaṁ, tathā ñāṇaṁ paṭicca sīlaṁ vodāyatīti ñatvā ñāṇodakena dhovanto sīlaṁ pariyodāpeti. Yathā ca kikī sakuṇikā aṇḍaṁ, camarī migo vāladhiṁ, ekaputtikā

1. Muggasuppataṁ (Sī, Syā) 2. Vatthuvijjaṁ khettavijjaṁ (Ka)

သင်္ခေပတော သိက္ခတ္တယံ **ကရဏီယံ**။ သီလဝိပတ္တိ ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ အာစာရဝိပတ္တိ အာဇီဝဝိပတ္တီတိ ဧဝမာဒိ **အကရဏီယံ**။ တထာ အတ္ထိ အတ္ထကုသလော, အတ္ထိ အနတ္ထကုသလော။ တတ္ထ ယော ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ န အတ္တာနံ သမ္မာ ပယောဇေတိ၊ ခဏ္ဍသီလော ဟောတိ၊ ဧကဝီသတိဝိဓံ အနေသနံ နိဿာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ။ သေယျထိဒံ? ဝေဠုဒါနံ ပတ္တဒါနံ ပုပ္ဖဒါနံ ဖလဒါနံ ဒန္တကဋ္ဌဒါနံ မုခေါဒကဒါနံ သိနာနဒါနံ စုဏ္ဏဒါနံ မတ္တိကာဒါနံ စာဋုကမျတံ မုဂ္ဂသူပျတံ[1] ပါရိဘဋျတံ ဇင်္ဃပေသနိကံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ဒူတကမ္မံ ပဟိဏဂမနံ ပိဏ္ဍပဋိပိဏ္ဍံ ဒါနာနုပ္ပဒါနံ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ[2] နက္ခတ္တဝိဇ္ဇံ အင်္ဂဝိဇ္ဇန္တိ။ ဆဗ္ဗိဓေ စ အဂေါစရေ စရတိ။ သေယျထိဒံ? ဝေသိယာဂေါစရေ ဝိဓဝထုလ္လကုမာရိကပဏ္ဍကဘိက္ခုနီပါနာဂါရဂေါစရေတိ။ သံသဋ္ဌော စ ဝိဟရတိ ရာဇူဟိ ရာဇမဟာမတ္တေဟိ တိတ္ထိယေဟိ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ အနနုလောမိကေန ဂိဟိသံသဂ္ဂေန၊ ယာနိ ဝါ ပန တာနိ ကုလာနိ အဿဒ္ဓါနိ အပ္ပသန္နာနိ အနောပါနဘူတာနိ အက္ကောသကပရိဘာသကာနိ အနတ္ထကာမာနိ အဟိတအဖာသုကအယောဂက္ခေမကာမာနိ ဘိက္ခူနံ။ပ။ ဥပါသိကာနံ၊ တထာရူပါနိ ကုလာနိ သေဝတိ ဘဇတိ ပယိရုပါသတိ။ အယံ **အနတ္ထကုသလော**။

ယော ပန ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တာနံ သမ္မာ ပယောဇေတိ၊ အနေသနံ ပဟာယ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေ ပတိဋ္ဌာတုကာမော သဒ္ဓါသီသေန ပါတိမောက္ခသံဝရံ, သတိသီသေန ဣန္ဒြိယသံဝရံ, ဝီရိယသီသေန အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိံ, ပညာသီသေန ပစ္စယပဋိသေဝနံ ပူရေတိ။ အယံ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ သတ္တာပတ္တိက္ခန္ဓသောဓနဝသေန ပါတိမောက္ခသံဝရံ, ဆဒွါရေ ဃဋ္ဋိတာရမ္မဏေသု အဘိဇ္ဈာဒီနံ အနုပ္ပတ္တိဝသေန ဣန္ဒြိယသံဝရံ, အနေသနပရိဝဇ္ဇနဝသေန ဝိညုပ္ပသတ္ထဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကဝဏ္ဏိတပစ္စယပဋိသေဝနေန စ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိံ, ယထာဝုတ္တပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပစ္စယပဋိသေဝနံ, စတုဣရိယာပထပရိဝတ္တနေ သာတ္ထကတာဒိပစ္စဝေက္ခဏဝသေန သမ္ပဇညဉ္စ သောဓေတိ။ အယမ္ပိ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ ယထာ ဦသောဒကံ ပဋိစ္စ သံကိလိဋ္ဌံ ဝတ္ထံ ပရိယောဒါပယတိ၊ ဆာရိကံ ပဋိစ္စ အာဒါသော, ဥက္ကာမုခံ ပဋိစ္စ ဇာတရူပံ၊ တထာ ဉာဏံ ပဋိစ္စ သီလံ ဝေါဒါယတီတိ ဉတွာ ဉာဏောဒကေန ဓောဝန္တော သီလံ ပရိယောဒါပေတိ။ ယထာ စ ကိကီ သကုဏိကာ အဏ္ဍံ, စမရီ မိဂေါ ဝါလဓိံ, ဧကပုတ္တိကာ

၁-မုဂ္ဂသုပ္ပတံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ ခေတ္တဝိဇ္ဇံ (က)

nārī piyaṁ ekaputtakaṁ, ekanayano puriso taṁ ekanayanañca rakkhati, tathā ativiya appamatto attano sīlakkhandhaṁ rakkhati, sāyaṁ pātaṁ paccavekkhamāno aṇumattampi vajjaṁ na passati[1]. Ayampi **atthakusalo.**

Yo vā pana avippaṭisārakare sīle patiṭṭhāya kilesavikkhambhanapaṭipadaṁ paggaṇhāti, taṁ paggaṇhitvā kasiṇaparikammaṁ karoti, kasiṇaparikammaṁ katvā samāpattiyo nibbatteti. Ayampi **atthakusalo.**

Yo vā pana samāpattito vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ atthakusalānaṁ aggo. Tattha ye ime yāva avippaṭisārakare sīle patiṭṭhānena yāva vā kilesavikkhambhanapaṭipadāyapaggahaṇena[2] vaṇṇitā atthakusalā, te ismiṁ atthe **atthakusalā**ti adhippetā. Tathā vidhā ca te bhikkhū. Tena Bhagavā te bhikkhū sandhāya ekapuggalādhiṭṭhānāya desanāya "karaṇīyamatthakusalenā"ti āha.

Tato[3] "kiṁ karaṇīyan"ti tesaṁ sañjātakaṅkhānaṁ āha **"yanta santaṁ padaṁ abhisameccā"**ti. Ayamettha adhippāyo—taṁ Buddhānubuddhehi vaṇṇitaṁ santaṁ nibbānapadaṁ paṭivedhavasena abhisamecca viharitukāmena yaṁ karaṇīyanti. Ettha ca **yan**ti imassa gāthāpadassa ādito vuttameva karaṇīyanti adhikārato anuvattati, taṁ santaṁ padaṁ abhisameccāti. Ayaṁ pana yasmā sāvasesapāṭho attho, tasmā viharitukāmenāti vuttanti veditabbaṁ.

Atha vā **santaṁ padaṁ abhisameccā**ti anussavādivasena lokiyapaññāya nibbānapadaṁ "santan"ti ñatvā taṁ adhigantukāmena yantaṁ karaṇīyanti adhikārato anuvattati, taṁ karaṇīyamatthakusalenāti evampettha adhippāyo veditabbo. Atha vā "karaṇīyamatthakusalenā"ti vutte "kin"ti cintentānaṁ āha **"yanta santaṁ padaṁ abhisameccā"**ti. Tassevaṁ adhippāyo veditabbo—lokiyapaññāya santaṁ padaṁ abhisamecca yaṁ karaṇīyaṁ kātabbaṁ, taṁ karaṇīyaṁ, karaṇārahameva tanti vuttaṁ hoti.

Kiṁ pana tanti? Kimaññaṁ siyā aññatra tadadhigamupāyato, kāmañcetaṁ karaṇārahatthena sikkhattayadīpakena ādipadeneva vuttaṁ. Tathā hi tassa atthavaṇṇanāyaṁ avocumhā "atthi karaṇīyaṁ, atthi akaraṇīyaṁ.

1. Passati (Syā) 2. Paggaṇhanena maggaphalena (Sī) 3. Tato paraṁ (Syā)

နာရီ ပိယံ ဧကပုတ္တကံ, ဧကနယနော ပုရိသော တံ ဧကနယနဉ္စ ရက္ခတိ၊ တထာ အတိဝိယ အပ္ပမတ္တော အတ္တနော သီလက္ခန္ဓံ ရက္ခတိ၊ သာယံ ပါတံ ပစ္စဝေက္ခမာနော အဏုမတ္တမ္ပိ ဝဇ္ဇံ န ပဿတိ[1]။ အယမ္ပိ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ ပန အဝိပ္ပဋိသာရကရေ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနပဋိပဒံ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ တံ ပဂ္ဂဏှိတွာ ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောတိ၊ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတိ။ အယမ္ပိ **အတ္ထကုသလော**။

ယော ဝါ ပန သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ အတ္ထကုသလာနံ အဂ္ဂေါ။ တတ္ထ ယေ ဣမေ ယာဝ အဝိပ္ပဋိသာရကရေ သီလေ ပတိဋ္ဌာနေန ယာဝ ဝါ ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနပဋိပဒါယပဂ္ဂဟဏေန[2] ဝဏ္ဏိတာ အတ္ထကုသလာ၊ တေ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ **အတ္ထကုသလာ**တိ အဓိပ္ပေတာ။ တထာ ဝိဓာ စ တေ ဘိက္ခူ။ တေန ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ သန္ဓာယ ဧကပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ "ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ"တိ အာဟ။

တတော[3] "ကိံ ကရဏီယ"န္တိ တေသံ သဉ္ဇာတကင်္ခါနံ အာဟ **"ယန္တ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ"**တိ။ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပာယော—တံ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေဟိ ဝဏ္ဏိတံ သန္တံ နိဗ္ဗာနပဒံ ပဋိဝေဓဝသေန အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမေန ယံ ကရဏီယန္တိ။ ဧတ္ထ စ **ယန္**တိ ဣမဿ ဂါထာပဒဿ အာဒိတော ဝုတ္တမေဝ ကရဏီယန္တိ အဓိကာရတော အနုဝတ္တတိ၊ တံ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာတိ။ အယံ ပန ယသ္မာ သာဝသေသပါဌော အတ္ထော၊ တသ္မာ ဝိဟရိတုကာမေနာတိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အထ ဝါ **သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ**တိ အနုဿဝါဒိဝသေန လောကိယပညာယ နိဗ္ဗာနပဒံ "သန္တ"န္တိ ဉတွာ တံ အဓိဂန္တုကာမေန ယန္တံ ကရဏီယန္တိ အဓိကာရတော အနုဝတ္တတိ၊ တံ ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အဓိပ္ပာယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ "ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ"တိ ဝုတ္တေ "ကိ"န္တိ စိန္တေန္တာနံ အာဟ **"ယန္တ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စာ"**တိ။ တဿေဝံ အဓိပ္ပာယော ဝေဒိတဗ္ဗော—လောကိယပညာယ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ယံ ကရဏီယံ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ ကရဏီယံ၊ ကရဏာရဟမေဝ တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကိံ ပန တန္တိ? ကိမညံ သိယာ အညတြ တဒဓိဂမုပါယတော၊ ကာမဉ္စေတံ ကရဏာရဟတ္ထေန သိက္ခတ္တယဒီပကေန အာဒိပဒေနေဝ ဝုတ္တံ။ တထာ ဟိ တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာယံ အဝေါစုမှာ "အတ္ထိ ကရဏီယံ, အတ္ထိ အကရဏီယံ။

၁-ပဿတိ (သျာ) ၂-ပဂ္ဂဏှနေန မဂ္ဂဖလေန (သီ) ၃-တတော ပရံ (သျာ)

tattha saṅkhepato sikkhattayaṁ karaṇīyan”ti. Atisaṅkhepena desitattā pana tesaṁ bhikkhūnaṁ kehici viññātaṁ, kehici na viññātaṁ. Tato yehi na viññātaṁ, tesaṁ viññāpanatthaṁ yaṁ visesato āraññakena bhikkhunā kātabbaṁ, taṁ vitthārento **“sakko ujū ca suhujū ca, suvaco cassa mudu anatimānī”**ti imaṁ tāva upaḍḍhagāthamāha.

Kiṁ vuttaṁ hoti? Santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmo, lokiyapaññāya vā taṁ abhisamecca tadadhigamāya paṭipajjamāno āraññako bhikkhu dutiyacatutthapadhāniyaṅgasamannāgamena kāye ca jīvite ca anapekkho hutvā saccappaṭivedhāya paṭipajjituṁ sakko assa, tathā kasiṇaparikammavattasamādānādīsu attano pattacīvarappaṭisaṅkharaṇādīsu ca yāni tāni sabrahmacārīnaṁ uccāvacāni kiṁkaraṇīyāni, tesu aññesu ca evarūpesu sakko assa dakkho analaso samattho. Sakko hontopi ca tatiyapadhāniyaṅgasamannāgamena uju assa. Uju hontopi ca sakiṁ ujubhāvena daharakāle vā ujubhāvena santosaṁ anāpajjitvā yāvajīvaṁ punappunaṁ asithilakaraṇena suṭṭhutaraṁ uju assa. Asaṭhatāya vā uju, amāyāvitāya suhuju. Kāyavacīvaṅkappahānena vā uju, manovaṅkappahānena suhuju. Asantaguṇassa vā anāvikaraṇena uju, asantaguṇena uppannassa lābhassa anadhivāsanena suhuju. Evaṁ ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānehi purimadvayatatiyasikkhāhi payogāsayasuddhīhi ca uju ca suhuju ca assa.

Na kevalañca uju ca suhuju ca, api ca pana **suvaco ca assa.** Yo hi puggalo “idaṁ na kattabban”ti vutto “kiṁ te diṭṭhaṁ, kiṁ te sutaṁ, ko me sutvā vadasi, kiṁ upajjhāyo ācariyo sandiṭṭho sambhatto vā”ti vadeti, tuṇhībhāvena vā taṁ viheseti, sampaṭicchitvā vā na tathā karoti, so visesādhigamassa dūre hoti. Yo pana ovadiyamāno “sādhu bhante suṭṭhu vuttaṁ, attano vajjaṁ nāma duddasaṁ hoti, punapi maṁ evarūpaṁ disvā vadeyyātha anukampaṁ upādāya, cirassaṁ me tumhākaṁ santikā ovādo laddho”ti vadati, yathānusiṭṭhañca paṭipajjati, so visesādhigamassa avidūre hoti. Tasmā evaṁ parassa vacanaṁ sampaṭicchitvā karonto suvaco ca assa.

တတ္ထ သင်္ခေပတော သိက္ခတ္တယံ ကရဏီယ''န္တိ။ အတိသင်္ခေပေန ဒေသိတတ္တာ ပန တေသံ ဘိက္ခူနံ ကေဟိစိ ဝိညာတံ၊ ကေဟိစိ န ဝိညာတံ။ တတော ယေဟိ န ဝိညာတံ၊ တေသံ ဝိညာပနတ္ထံ ယံ ဝိသေသတော အာရညကေန ဘိက္ခုနာ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ ဝိတ္ထာရေန္တော **''သက္ကော ဥဇူ စ သုဟုဇူ စ၊ သုဝစော စဿ မုဒု အနတိမာနီ''**တိ ဣမံ တာဝ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟ။

ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမော, လောကိယပညာယ ဝါ တံ အဘိသမေစ္စ တဒဓိဂမာယ ပဋိပဇ္ဇမာနော အာရညကော ဘိက္ခု ဒုတိယစတုတ္ထပဓာနိယင်္ဂသမန္နာဂမေန ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခော ဟုတွာ သစ္စပ္ပဋိဝေဓာယ ပဋိပဇ္ဇိတုံ သက္ကော အဿ၊ တထာ ကသိဏပရိကမ္မဝတ္တသမာဒါနာဒီသု အတ္တနော ပတ္တစီဝရပ္ပဋိသင်္ခရဏာဒီသု စ ယာနိ တာနိ သဗြဟ္မစာရီနံ ဥစ္စာဝစာနိ ကိံကရဏီယာနိ၊ တေသု အညေသု စ ဧဝရူပေသု သက္ကော အဿ ဒက္ခော အနလသော သမတ္ထော။ သက္ကော ဟောန္တောပိ စ တတိယပဓာနိယင်္ဂသမန္နာဂမေန ဥဇု အဿ။ ဥဇု ဟောန္တောပိ စ သကိံ ဥဇုဘာဝေန ဒဟရကာလေ ဝါ ဥဇုဘာဝေန သန္တောသံ အနာပဇ္ဇိတွာ ယာဝဇီဝံ ပုနပ္ပုနံ အသိထိလကရဏေန သုဋ္ဌုတရံ ဥဇု အဿ။ အသဌတာယ ဝါ ဥဇု၊ အမာယာဝိတာယ သုဟုဇု။ ကာယဝစီဝင်္ကပ္ပဟာနေန ဝါ ဥဇု၊ မနောဝင်္ကပ္ပဟာနေန သုဟုဇု။ အသန္တဂုဏဿ ဝါ အနာဝိကရဏေန ဥဇု၊ အသန္တဂုဏေန ဥပ္ပန္နဿ လာဘဿ အနဓိဝါသနေန သုဟုဇု။ ဧဝံ အာရမ္မဏလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေဟိ ပုရိမဒွယတတိယသိက္ခာဟိ ပယောဂါသယသုဒ္ဓီဟိ စ ဥဇု စ သုဟုဇု စ အဿ။

န ကေဝလဉ္စ ဥဇု စ သုဟုဇု စ၊ အပိ စ ပန **သုဝစော စ အဿ။** ယော ဟိ ပုဂ္ဂလော “ဣဒံ န ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တော “ကိံ တေ ဒိဋ္ဌံ၊ ကိံ တေ သုတံ၊ ကော မေ သုတွာ ဝဒသိ၊ ကိံ ဥပဇ္ဈာယော အာစရိယော သန္ဒိဋ္ဌော သမ္ဘတ္တော ဝါ”တိ ဝဒေတိ၊ တုဏှီဘာဝေန ဝါ တံ ဝိဟေသေတိ၊ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဝါ န တထာ ကရောတိ၊ သော ဝိသေသာဓိဂမဿ ဒူရေ ဟောတိ။ ယော ပန ဩဝဒိယမာနော “သာဓု ဘန္တေ သုဋ္ဌု ဝုတ္တံ၊ အတ္တနော ဝဇ္ဇံ နာမ ဒုဒ္ဒသံ ဟောတိ၊ ပုနပိ မံ ဧဝရူပံ ဒိသွာ ဝဒေယျာထ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ၊ စိရဿံ မေ တုမှာကံ သန္တိကာ ဩဝါဒေါ လဒ္ဓေါ''တိ ဝဒတိ၊ ယထာနုသိဋ္ဌဉ္စ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သော ဝိသေသာဓိဂမဿ အဝိဒူရေ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ပရဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ကရောန္တော သုဝစော စ အဿ။

Yathā ca suvaco, evaṁ **mudu assa. Mudū**ti gahaṭṭhehi dūtagamanapahiṇa-gamanādīsu niyujjamāno tattha mudubhāvaṁ akatvā thaddho hutvā vattapaṭipattiyaṁ sakalabrahmacariye ca mudu assa suparikammakatasuvaṇṇaṁ viya tattha tattha viniyogakkhamo. Atha vā mudūti abhākuṭiko uttānamukho sukhasambhāso paṭisanthāravutti sutitthaṁ viya sukhāvagāho assa. Na kevalañca mudu, api ca pana **anatimānī assa**, jātigottādīhi atimānavatthūhi pare nātimaññeyya, Sāriputtatthero viya caṇḍālakumārakasamena cetasā vihareyyāti.

Dutiyagāthāvaṇṇanā

2. Evaṁ Bhagavā santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmassa tadadhigamāya vā paṭipajjamānassa visesato āraññakassa bhikkhuno ekaccaṁ karaṇīyaṁ vatvā puna tatuttaripi vattukāmo "**santussako cā**"ti dutiyagāthamāha.

Tattha "santuṭṭhī ca kataññutā"ti ettha vuttappabhedena dvādasavidhena santosena santussatīti **santussako**. Atha vā tussatīti tussako, sakena tussako, santena tussako, samena tussakoti santussako. Tattha **sakaṁ** nāma "piṇḍiyālopabhojanaṁ nissāyā"ti evaṁ upasampadamaṇḍale uddiṭṭhaṁ attanā ca sampaṭicchitaṁ catupaccayajātaṁ, tena sundarena vā asundarena vā sakkaccaṁ vā asakkaccaṁ vā dinnena paṭiggahaṇakāle paribhogakāle ca vikāraṁ adassetvā yāpento "sakena tussako"ti vuccati. **Santaṁ** nāma yaṁ laddhaṁ hoti attano vijjamānaṁ, tena santeneva tussanto tato paraṁ na patthento atricchataṁ pajahanto "santena tussako"ti vuccati. **Samaṁ** nāma iṭṭhāniṭṭhesu anunayapaṭighappahānaṁ, tena samena sabbārammaṇesu tussanto "samena tussako"ti vuccati.

Sukhena bharīyatīti **subharo**, suposoti vuttaṁ hoti. Yo hi bhikkhu manussehi sālimaṁsodanādīnaṁ patte pūretvā dinnepi dummukhabhāvaṁ anattamanabhāvameva ca dasseti, tesaṁ vā sammukhāva taṁ piṇḍapātaṁ "kiṁ tumhehi dinnan"ti apasādento sāmaṇeragahaṭṭhādīnaṁ deti, esa dubbharo. Etaṁ disvā manussā dūratova parivajjenti "dubbharo bhikkhu na sakkā

ယထာ စ သုဝစော၊ ဧဝံ **မုဒု အဿ။ မုဒူ**တိ ဂဟဋ္ဌေဟိ ဒူတဂမနပဟိဏဂမနာဒီသု နိယုဉ္ဇမာနော တတ္ထ မုဒုဘာဝံ အကတွာ ထဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဝတ္တပဋိပတ္တိယံ သကလဗြဟ္မစရိယေ စ မုဒု အဿ သုပရိကမ္မကတသုဝဏ္ဏံ ဝိယ တတ္ထ တတ္ထ ဝိနိယောဂက္ခမော။ အထ ဝါ မုဒူတိ အဘာကုဋိကော ဥတ္တာနမုခေါ သုခသမ္ဘာသော ပဋိသန္ထာရဝုတ္တိ သုတိတ္ထံ ဝိယ သုခါဝဂါဟော အဿ။ န ကေဝလဉ္စ မုဒု၊ အပိ စ ပန **အနတိမာနီ အဿ၊** ဇာတိဂေါတ္တာဒီဟိ အတိမာနဝတ္ထူဟိ ပရေ နာတိမညေယျ၊ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ဝိယ စဏ္ဍာလကုမာရကသမေန စေတသာ ဝိဟရေယျာတိ။

ဒုတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ

၂။ ဧဝံ ဘဂဝါ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမဿ တဒဓိဂမာယ ဝါ ပဋိပဇ္ဇမာနဿ ဝိသေသတော အာရညကဿ ဘိက္ခုနော ဧကစ္စံ ကရဏီယံ ဝတွာ ပုန တတုတ္တရိပိ ဝတ္တုကာမော "**သန္တုဿကော စာ**"တိ ဒုတိယဂါထမာဟ။

တတ္ထ "သန္တုဋ္ဌီ စ ကတညုတာ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေန ဒွါဒသဝိဓေန သန္တောသေန သန္တုဿတီတိ **သန္တုဿကော**။ အထ ဝါ တုဿတီတိ တုဿကော၊ သကေန တုဿကော, သန္တေန တုဿကော, သမေန တုဿကောတိ သန္တုဿကော။ တတ္ထ **သကံ** နာမ "ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနံ နိဿာယာ"တိ ဧဝံ ဥပသမ္ပဒမဏ္ဍလေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ အတ္တနာ စ သမ္ပဋိစ္ဆိတံ စတုပစ္စယဇာတံ၊ တေန သုန္ဒရေန ဝါ အသုန္ဒရေန ဝါ သက္ကစ္စံ ဝါ အသက္ကစ္စံ ဝါ ဒိန္နေန ပဋိဂ္ဂဟဏကာလေ ပရိဘောဂကာလေ စ ဝိကာရံ အဒဿေတွာ ယာပေန္တော "သကေန တုဿကော"တိ ဝုစ္စတိ။ **သန္တံ** နာမ ယံ လဒ္ဓံ ဟောတိ အတ္တနော ဝိဇ္ဇမာနံ၊ တေန သန္တေနေဝ တုဿန္တော တတော ပရံ န ပတ္ထေန္တော အတြိစ္ဆတံ ပဇဟန္တော "သန္တေန တုဿကော"တိ ဝုစ္စတိ။ **သမံ** နာမ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု အနုနယပဋိဃပ္ပဟာနံ၊ တေန သမေန သဗ္ဗာရမ္မဏေသု တုဿန္တော "သမေန တုဿကော"တိ ဝုစ္စတိ။

သုခေန ဘရီယတီတိ **သုဘရော၊** သုပေါသောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယော ဟိ ဘိက္ခု မနုဿေဟိ သာလိမံသောဒနာဒီနံ ပတ္တေ ပူရေတွာ ဒိန္နေပိ ဒုမ္မုခဘာဝံ အနတ္တမနဘာဝမေဝ စ ဒဿေတိ၊ တေသံ ဝါ သမ္မုခါဝ တံ ပိဏ္ဍပါတံ "ကိံ တုမှေဟိ ဒိန္န"န္တိ အပသာဒေန္တော သာမဏေရဂဟဋ္ဌာဒီနံ ဒေတိ၊ ဧသ ဒုဗ္ဘရော။ ဧတံ ဒိသွာ မနုဿာ ဒူရတောဝ ပရိဝဇ္ဇေန္တိ "ဒုဗ္ဘရော ဘိက္ခု န သက္ကာ

posetun”ti. Yo pana yaṁ kiñci lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā appaṁ vā bahuṁ vā labhitvā attamano vippasannamukho hutvā yāpeti[1], esa subharo. Etaṁ disvā manussā ativiya vissatthā honti, “amhākaṁ bhadanto subharo, thokathokenāpi tussati, mayameva naṁ posessāmā”ti paṭiññaṁ katvā posenti. Evarūpo idha subharoti adhippeto.

Appaṁ kiccamassāti **appakicco**, na kammārāmatābhassārāmatāsaṅgaṇikārāmatādi-anekakiccabyāvaṭo, atha vā sakalavihāre navakammasaṁghaparibhogasāmaṇera ārāmikavosāsanādikiccavirahito, attano kesanakhacchedanapattacīvarakammādiṁ katvā samaṇadhammakiccaparo hotīti vuttaṁ hoti.

Sallahukā vutti assāti **sallahukavutti**. Yathā ekacco bahubhaṇḍo bhikkhu disāpakkamanakāle bahuṁ pattacīvarapaccattharaṇatelaguḷādiṁ mahājanena sīsabhārakaṭibhārādīhi ubbahāpetvā[2] pakkamati, evaṁ ahutvā yo appaparikkhāro hoti, pattacīvarādi-aṭṭhasamaṇaparikkhāramattameva pariharati, disāpakkamanakāle pakkhī sakuṇo viya samādāyeva pakkamati, evarūpo idha sallahukavuttīti adhippeto. Santāni indriyāni assāti **santindriyo**, iṭṭhārammaṇādīsu rāgādivasena anuddhatindriyoti vuttaṁ hoti. **Nipako**ti viññū vibhāvī paññavā, sīlānurakkhaṇapaññāya cīvarādivicāraṇapaññāya āvāsādisattasappāyaparijānanapaññāya ca samannāgatoti adhippāyo.

Na pagabbhoti **appagabbho,** aṭṭhaṭṭhānena kāyapāgabbhiyena catuṭṭhānena vacīpāgabbhiyena anekena ṭhānena manopāgabbhiyena ca virahitoti attho.

Aṭṭhaṭṭhānaṁ kāyapāgabbhiyaṁ[3] nāma saṁghagaṇapuggalabhojanasālājantāgharanhānatitthabhikkhācāramagga-antaragharappavesanesu kāyena appatirūpakaraṇaṁ. Seyyathidaṁ? Idhekacco saṁghamajjhe pallatthikāya vā nisīdati pāde pādamodahitvā[4] vāti evamādi. Tathā gaṇamajjhe catuparisasannipāte, tathā vuḍḍhatare puggale. Bhojanasālāyaṁ pana vuḍḍhānaṁ

1. Yāti (Sī) 2. Uccārāpetvā (Sī, Syā)
3. Khu 7. 175 piṭṭhe. 4. Pādena pādamādahitvā (Sī), pādena pādamādahetvā (Syā)

ပေါသေတု”န္တိ။ ယော ပန ယံ ကိဉ္စိ လူခံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ လဘိတွာ အတ္တမနော ဝိပ္ပသန္နမုခေါ ဟုတွာ ယာပေတိ[၁]၊ ဧသ သုဘရော။ ဧတံ ဒိသွာ မနုဿာ အတိဝိယ ဝိဿတ္ထာ ဟောန္တိ၊ “အမှာကံ ဘဒန္တော သုဘရော၊ ထောကထောကေနာပိ တုဿတိ၊ မယမေဝ နံ ပေါသေဿာမာ”တိ ပဋိညံ ကတွာ ပေါသေန္တိ။ ဧဝရူပေါ ဣဓ သုဘရောတိ အဓိပ္ပေတော။

အပ္ပံ ကိစ္စမဿာတိ **အပ္ပကိစ္စော**၊ န ကမ္မာရာမတာဘဿာရာမတာသင်္ဂဏိကာရာမတာဒိအနေကကိစ္စဗျာဝဋော၊ အထ ဝါ သကလဝိဟာရေ နဝကမ္မသံဃပရိဘောဂသာမဏေရအာရာမိကဝေါသာသနာဒိကိစ္စဝိရဟိတော၊ အတ္တနော ကေသနခစ္ဆေဒနပတ္တစီဝရကမ္မာဒိံ ကတွာ သမဏဓမ္မကိစ္စပရော ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သလ္လဟုကာ ဝုတ္တိ အဿာတိ **သလ္လဟုကဝုတ္တိ**။ ယထာ ဧကစ္စော ဗဟုဘဏ္ဍော ဘိက္ခု ဒိသာပက္ကမနကာလေ ဗဟုံ ပတ္တစီဝရပစ္စတ္ထရဏတေလဂုဠာဒိံ မဟာဇနေန သီသဘာရကဋိဘာရာဒီဟိ ဥဗ္ဗဟာပေတွာ[၂] ပက္ကမတိ၊ ဧဝံ အဟုတွာ ယော အပ္ပပရိက္ခာရော ဟောတိ၊ ပတ္တစီဝရာဒိအဋ္ဌသမဏပရိက္ခာရမတ္တမေဝ ပရိဟရတိ၊ ဒိသာပက္ကမနကာလေ ပက္ခီ သကုဏော ဝိယ သမာဒါယေဝ ပက္ကမတိ၊ ဧဝရူပေါ ဣဓ သလ္လဟုကဝုတ္တီတိ အဓိပ္ပေတော။ သန္တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ အဿာတိ **သန္တိန္ဒြိယော**၊ ဣဋ္ဌာရမ္မဏာဒီသု ရာဂါဒိဝသေန အနုဒ္ဓတိန္ဒြိယောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နိပကော**တိ ဝိညူ ဝိဘာဝီ ပညဝါ၊ သီလာနုရက္ခဏပညာယ စီဝရာဒိဝိစာရဏပညာယ အာဝါသာဒိသတ္တသပ္ပာယပရိဇာနနပညာယ စ သမန္နာဂတောတိ အဓိပ္ပါယော။

န ပဂဗ္ဘောတိ **အပ္ပဂဗ္ဘော**၊ အဋ္ဌဋ္ဌာနေန ကာယပါဂဗ္ဘိယေန စတုဋ္ဌာနေန ဝစီပါဂဗ္ဘိယေန အနေကေန ဌာနေန မနောပါဂဗ္ဘိယေန စ ဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။

အဋ္ဌဋ္ဌာနံ ကာယပါဂဗ္ဘိယံ[၃] နာမ သံဃဂဏပုဂ္ဂလဘောဇနသာလာဇန္တာဃရနှာနတိတ္ထဘိက္ခာစာရမဂ္ဂအန္တရဃရပ္ပဝေသနေသု ကာယေန အပ္ပတိရူပကရဏံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော သံဃမဇ္ဈေ ပလ္လတ္ထိကာယ ဝါ နိသီဒတိ ပါဒေ ပါဒမောဒဟိတွာ[၄] ဝါတိ ဧဝမာဒိ။ တထာ ဂဏမဇ္ဈေ စတုပရိသသန္နိပါတေ၊ တထာ ဝုဍ္ဎတရေ ပုဂ္ဂလေ။ ဘောဇနသာလာယံ ပန ဝုဍ္ဎာနံ

၁-ယာတိ (သီ) ၂-ဥစ္စာရာပေတွာ (သီ၊ သျာ)
၃-ခု ၇-၁၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ပါဒေန ပါဒမာဒဟိတွာ (သီ)၊ ပါဒေန ပါဒမာဒဟေတွာ (သျာ)

āsanaṁ na deti, navānaṁ āsanaṁ paṭibāhati. Tathā jantāghare, vuḍḍhe cettha anāpucchā aggijālanādīni karoti. Nhānatitthe ca yadidaṁ "daharo vuḍḍhoti pamāṇaṁ akatvā āgatapaṭipāṭiyā nhāyitabban"ti vuttaṁ, tampi anādiyanto pacchā āgantvā udakaṁ otaritvā vuḍḍhe ca nave ca bādheti. Bhikkhācāramagge pana aggāsana-aggodaka-aggapiṇḍatthaṁ vuḍḍhānaṁ purato purato yāti, bāhāya bāhaṁ paharanto. Antaragharappavesane vuḍḍhānaṁ paṭhamataraṁ pavisati, daharehi kāyakīḷanaṁ karotīti evamādi.

Catuṭṭhānaṁ vacīpāgabbhiyaṁ[1] nāma saṁghagaṇapuggala-antaragharesu appatirūpavācānicchāraṇaṁ. Seyyathidaṁ? Idhekacco saṁghamajjhe anāpucchā dhammaṁ bhāsati, tathā pubbe vuttappakāre gaṇe vuḍḍhatare puggale ca, tattha manussehi pañhaṁ puṭṭho vuḍḍhataraṁ anāpucchā vissajjeti, antaraghare pana "itthannāme kiṁ atthi, kiṁ yāgu udāhu khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā, kiṁ me dassasi, kiṁ ajja khādissāmi, kiṁ bhuñjissāmi, kiṁ pivissāmī"ti evamādiṁ bhāsati.

Anekaṭṭhānaṁ manopāgabbhiyaṁ[2] nāma tesu tesu ṭhānesu kāyavācāhi ajjhācāraṁ anāpajjitvāpi manasā eva kāmavitakkādinānappakāraṁ appatirūpavitakkanaṁ.

Kulesvananugiddhoti yāni tāni kulāni upasaṅkamati, tesu paccayataṇhāya vā ananulomikagihisaṁsaggavasena vā ananugiddho, na sahasokī, na sahanandī, na sukhitesu sukhito, na dukkhitesu dukkhito, na uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā vā uyyogamāpajjitāti vuttaṁ hoti. Imissāya ca gāthāya yaṁ "suvaco cassā"ti ettha vuttaṁ assāti vacanaṁ, taṁ sabbapadehi saddhiṁ santussako ca assa, subharo ca assāti evaṁ yojetabbaṁ.

Tatiyagāthāvaṇṇanā

3. Evaṁ Bhagavā santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmassa tadadhigamāya vā paṭipajjitukāmassa visesato āraññakassa bhikkhuno taduttaripi karaṇīyaṁ ācikkhitvā idāni akaraṇīyampi ācikkhitukāmo "**na ca khuddamācare kiñci, yena viññū pare upavadeyyun**"ti imaṁ upaḍḍhagāthamāha.

1. Khu 7. 176 piṭṭhe. 2. Khu 7. 177 piṭṭhe.

အာသနံ န ဒေတိ၊ နဝါနံ အာသနံ ပဋိဗာဟတိ။ တထာ ဇန္တာဃရေ၊ ဝုဍ္ဎေ စေတ္ထ အနာပုစ္ဆာ အဂ္ဂိဇာလနာဒီနိ ကရောတိ။ နှာနတိတ္ထေ စ ယဒိဒံ “ဒဟရော ဝုဍ္ဎောတိ ပမာဏံ အကတွာ အာဂတပဋိပါဋိယာ နှာယိတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တမ္ပိ အနာဒိယန္တော ပစ္ဆာ အာဂန္တွာ ဥဒကံ ဩတရိတွာ ဝုဍ္ဎေ စ နဝေ စ ဗာဓေတိ။ ဘိက္ခာစာရမဂ္ဂေ ပန အဂ္ဂါသနအဂ္ဂေါဒကအဂ္ဂပိဏ္ဍတ္ထံ ဝုဍ္ဎာနံ ပုရတော ပုရတော ယာတိ၊ ဗာဟာယ ဗာဟံ ပဟရန္တော။ အန္တရဃရပ္ပဝေသနေ ဝုဍ္ဎာနံ ပဌမတရံ ပဝိသတိ၊ ဒဟရေဟိ ကာယကီဠနံ ကရောတီတိ ဧဝမာဒိ။

စတုဋ္ဌာနံ ဝစီပါဂဗ္ဘိယံ[1] နာမ သံဃဂဏပုဂ္ဂလအန္တရဃရေသု အပ္ပတိရူပဝါစာနိစ္ဆာရဏံ။ သေယျထိဒံ? ဣဓေကစ္စော သံဃမဇ္ဈေ အနာပုစ္ဆာ ဓမ္မံ ဘာသတိ၊ တထာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ဂဏေ ဝုဍ္ဎတရေ ပုဂ္ဂလေ စ၊ တတ္ထ မနုဿေဟိ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ဝုဍ္ဎတရံ အနာပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ အန္တရဃရေ ပန “ဣတ္ထန္နာမေ ကိံ အတ္ထိ၊ ကိံ ယာဂု ဥဒါဟု ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ၊ ကိံ မေ ဒဿသိ၊ ကိံ အဇ္ဇ ခါဒိဿာမိ၊ ကိံ ဘုဉ္ဇိဿာမိ၊ ကိံ ပိဝိဿာမီ”တိ ဧဝမာဒိံ ဘာသတိ။

အနေကဋ္ဌာနံ မနောပါဂဗ္ဘိယံ[2] နာမ တေသု တေသု ဌာနေသု ကာယဝါစာဟိ အဇ္ဈာစာရံ အနာပဇ္ဇိတွာပိ မနသာ ဧဝ ကာမဝိတက္ကာဒိနာနပ္ပကာရံ အပ္ပတိရူပဝိတက္ကနံ။

ကုလေသွနနုဂိဒ္ဓေါတိ ယာနိ. တာနိ ကုလာနိ ဥပသင်္ကမတိ၊ တေသု ပစ္စယတဏှာယ ဝါ အနနုလောမိကဂိဟိသံသဂ္ဂဝသေန ဝါ အနနုဂိဒ္ဓေါ၊ န သဟသောကီ, န သဟနန္ဒီ, န သုခိတေသု သုခိတော, န ဒုက္ခိတေသု ဒုက္ခိတော၊ န ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာ ဝါ ဥယျောဂမာပဇ္ဇိတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိဿာယ စ ဂါထာယ ယံ “သုဝစော စဿာ”တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တံ အဿာတိ ဝစနံ၊ တံ သဗ္ဗပဒေဟိ သဒ္ဓိံ သန္တုဿကော စ အဿ, သုဘရော စ အဿာတိ ဧဝံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

တတိယဂါထာဝဏ္ဏနာ

၃။ ဧဝံ ဘဂဝါ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမဿ တဒဓိဂမာယ ဝါ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမဿ ဝိသေသတော အာရညကဿ ဘိက္ခုနော တဒုတ္တရိပိ ကရဏီယံ အာစိက္ခိတွာ ဣဒါနိ အကရဏီယမ္ပိ အာစိက္ခိတုကာမော “**န စ ခုဒ္ဒမာစရေ ကိဉ္စိ၊ ယေန ဝိညူ ပရေ ဥပဝဒေယျုံ**”န္တိ ဣမံ ဥပဍ္ဎဂါထမာဟ။

၁-ခု ၇-၁၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tassattho—evamimaṁ karaṇīyaṁ karonto yaṁ taṁ kāyavacīmanoduccaritaṁ khuddaṁ lāmakanti vuccati, taṁ na ca khuddaṁ samācare, asamācaranto ca na kevalaṁ oḷārikaṁ, kintu[1] kiñci na samācare, appamattakampi aṇumattakampi na samācareti vuttaṁ hoti.

Tato tassa samācāre sandiṭṭhikamevādīnavaṁ dasseti **"yena viññū pare upavadeyyun"**ti. Ettha ca yasmā aviññū pare appamāṇaṁ. Te hi anavajjaṁ vā sāvajjaṁ karonti, appasāvajjaṁ vā mahāsāvajjaṁ. Viññū eva pana pamāṇaṁ. Te hi anuvicca pariyogāhetvā avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsanti, vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsanti. Tasmā "viññū pare"ti vuttaṁ.

Evaṁ Bhagavā imāhi aḍḍhateyyāhi gāthāhi santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmassa tadadhigamāya vā paṭipajjitukāmassa visesato āraññakassa, āraññakasīsena ca sabbesampi kammaṭṭhānaṁ gahetvā viharitukāmānaṁ karaṇīyākaraṇīyabhedaṁ kammaṭṭhānūpacāraṁ vatvā idāni tesaṁ bhikkhūnaṁ tassa devatābhayassa paṭighātāya parittatthaṁ vipassanāpādakajjhānavasena kammaṭṭhānatthañca **"sukhinova khemino hontū"**ti-ādinā nayena mettakathaṁ kathetumāraddho.

Tattha **sukhino**ti sukhasampannā. **Khemino**ti khemavanto, abhayā nirupaddavāti vuttaṁ hoti. **Sabbe**ti anavasesā. **Sattā**ti pāṇino. **Sukhitattā**ti sukhitacittā. Ettha ca kāyikena sukhena sukhino, mānasena sukhitattā, tadubhayenāpi sabbabhayupaddavavigamena vā kheminoti veditabbo. Kasmā pana evaṁ vuttaṁ? Mettābhāvanākāradassanatthaṁ. Evaṁ hi mettā bhāvetabbā "sabbe sattā sukhino hontū"ti vā, "khemino hontū"ti vā, "sukhitattā hontū"ti vā.

Catutthagāthāvaṇṇanā

4. Evaṁ yāva upacārato appanākoṭi, tāva saṅkhepena mettābhāvanaṁ dassetvā idāni vitthāratopi taṁ dassetuṁ **"ye kecī"**ti gāthādvayamāha. Atha vā yasmā puthuttārammaṇe paricitaṁ cittaṁ na ādikeneva ekatte saṇṭhāti, ārammaṇappabhedaṁ pana anugantvā anugantvā

1. Kiṁ pana (Sī)

တဿတ္ထော—ဧဝမိမံ ကရဏီယံ ကရောန္တော ယံ တံ ကာယဝစီမနော-ဒုစ္စရိတံ ခုဒ္ဒံ လာမကန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တံ န စ ခုဒ္ဒံ သမာစရေ၊ အသမာစရန္တော စ န ကေဝလံ ဩဠာရိကံ၊ ကိန္တု[1] ကိဉ္စိ န သမာစရေ၊ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ အဏုမတ္တကမ္ပိ န သမာစရေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတော တဿ သမာစာရေ သန္ဒိဋ္ဌိကမေဝါဒီနဝံ ဒဿေတိ “**ယေန ဝိညူ ပရေ ဥပဝဒေယျုံ**”န္တိ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ အဝိညူ ပရေ အပ္ပမာဏံ။ တေ ဟိ အနဝဇ္ဇံ ဝါ သာဝဇ္ဇံ ကရောန္တိ၊ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ ဝါ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ဝိညူ ဧဝ ပန ပမာဏံ။ တေ ဟိ အနုဝိစ္စ ပရိယောဂါဟေတွာ အဝဏ္ဏာရဟဿ အဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ၊ ဝဏ္ဏာရဟဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ တသ္မာ “ဝိညူ ပရေ”တိ ဝုတ္တံ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဣမာဟိ အဍ္ဎတေယျာဟိ ဂါထာဟိ သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမဿ တဒဓိဂမာယ ဝါ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမဿ ဝိသေသတော အာရညကဿ, အာရညကသီသေန စ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဟရိတု-ကာမာနံ ကရဏီယာကရဏီယဘေဒံ ကမ္မဋ္ဌာနူပစာရံ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ ဘိက္ခူနံ တဿ ဒေဝတာဘယဿ ပဋိဃာတာယ ပရိတ္တတ္ထံ ဝိပဿနာပါဒ-ကဇ္ဈာနဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနတ္ထဉ္စ “**သုခိနောဝ ခေမိနော ဟောန္တု**”တိအာဒိနာ နယေန မေတ္တကထံ ကထေတုမာရဒ္ဓေါ။

တတ္ထ **သုခိနော**တိ သုခသမ္ပန္နာ။ **ခေမိနော**တိ ခေမဝန္တော၊ အဘယာ နိရုပဒ္ဒဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သဗ္ဗေ**တိ အနဝသေသာ။ **သတ္တာ**တိ ပါဏိနော။ **သုခိတတ္တာ**တိ သုခိတစိတ္တာ။ ဧတ္ထ စ ကာယိကေန သုခေန သုခိနော၊ မာနသေန သုခိတတ္တာ၊ တဒုဘယေနာပိ သဗ္ဗဘယုပဒ္ဒဝဝိဂမေန ဝါ ခေမိနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ ပန ဧဝံ ဝုတ္တံ? မေတ္တာဘာဝနာကာရဒဿနတ္ထံ။ ဧဝံ ဟိ မေတ္တာ ဘာဝေတဗ္ဗာ “သဗ္ဗေ သတ္တာ သုခိနော ဟောန္တု”တိ ဝါ, “ခေမိနော ဟောန္တု”တိ ဝါ, “သုခိတတ္တာ ဟောန္တု”တိ ဝါ။

စတုတ္ထဂါထာဝဏ္ဏနာ

၄။ ဧဝံ ယာဝ ဥပစာရတော အပ္ပနာကောဋိ၊ တာဝ သင်္ခေပေန မေတ္တာ-ဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိတ္ထာရတောပိ တံ ဒဿေတုံ “**ယေ ကေစီ**”တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ အထ ဝါ ယသ္မာ ပုထုတ္တာရမ္မဏေ ပရိစိတံ စိတ္တံ န အာဒိကေနေဝ ဧကတ္တေ သဏ္ဌာတိ၊ အာရမ္မဏပ္ပဘေဒံ ပန အနုဂန္တွာ အနုဂန္တွာ

၁-ကိံ ပန·(သီ)

kamena saṇṭhāti, tasmā tassa tasathāvarādidukatikappabhede ārammaṇe anugantvā anugantvā saṇṭhānatthampi "ye kecī"ti gāthādvayamāha. Atha vā yasmā yassa yaṁ ārammaṇaṁ vibhūtaṁ hoti, tassa tattha cittaṁ sukhaṁ tiṭṭhati, tasmā tesaṁ bhikkhūnaṁ yassa yaṁ vibhūtaṁ ārammaṇaṁ, tassa tattha cittaṁ saṇṭhāpetukāmo tasathāvarādidukatikārammaṇabhedadīpakaṁ "ye kecī"ti imaṁ gāthādvayamāha.

Ettha hi tasathāvaradukaṁ diṭṭhādiṭṭhadukaṁ dūrasantikadukaṁ bhūtasambhavesidukanti cattāro duke, dīghādīhi ca chahi padehi majjhimapadassa tīsu aṇukapadassa ca dvīsu tikesu atthasambhavato dīgharassamajjhimatikaṁ mahantāṇukamajjhimatikaṁ thūlāṇukamajjhimatikanti tayo tike ca dīpeti. Tattha **ye kecī**ti anavasesavacanaṁ. Pāṇā eva bhūtā **pāṇabhūtā.** Atha vā pāṇantīti pāṇā, etena assāsapassāsappaṭibaddhe pañcavokārasatte gaṇhāti. Bhavantīti bhūtā, etena ekavokāracatuvokārasatte gaṇhāti. **Atthī**ti santi saṁvijjanti.

Evaṁ **"ye keci pāṇabhūtatthī"**ti iminā vacanena dukatikehi saṅgahetabbe sabbasatte ekato dassetvā idāni sabbepi te **tassā vā thāvarā va'navasesā**ti iminā dukena saṅgahetvā dasseti.

Tattha tasantīti **tassa,** sataṇhānaṁ sabhayānañcetaṁ adhivacanaṁ. Tiṭṭhantīti **thāvarā,** pahīnataṇhābhayānaṁ arahataṁ etaṁ adhivacanaṁ. Natthi tesaṁ avasesanti **anavasesā**, sabbepīti vuttaṁ hoti. Yañca dutiyagāthāya ante vuttaṁ, taṁ sabbadukatikehi sambandhitabbaṁ "ye keci pāṇabhūtatthi tasā vā thāvarā vā anavasesā, imepi sabbe sattā bhavantu sukhitattā. Evaṁ yāva bhūtā vā sambhavesī vā, imepi sabbe sattā bhavantu sukhitattā"ti.

Idāni dīgharassamajjhimāditikattayadīpakesu **dīghā vā**ti-ādīsu chasu padesu **dīghā**ti dīghattabhāvā nāgamacchagodhādayo. Anekabyāmasatappamāṇāpi hi mahāsamudde nāgānaṁ attabhāvā anekayojanappamāṇā ca macchagodhādīnaṁ attabhāvā honti. **Mahantā**ti mahantattabhāvā jale macchakacchapādayo, thale hatthināgādayo, amanussesu

ကမေန သဏ္ဌာတိ၊ တသ္မာ တဿ တသထာဝရာဒိဒုကတိကပ္ပဘေဒေ အာရမ္မဏေ အနုဂန္တွာ အနုဂန္တွာ သဏ္ဌာနတ္ထမ္ပိ "ယေ ကေစီ"တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ အထ ဝါ ယသ္မာ ယဿ ယံ အာရမ္မဏံ ဝိဘူတံ ဟောတိ၊ တဿ တတ္ထ စိတ္တံ သုခံ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ တေသံ ဘိက္ခူနံ ယဿ ယံ ဝိဘူတံ အာရမ္မဏံ၊ တဿ တတ္ထ စိတ္တံ သဏ္ဌာပေတုကာမော တသထာဝရာဒိဒုကတိကာရမ္မဏဘေဒဒီပကံ "ယေ ကေစီ"တိ ဣမံ ဂါထာဒွယမာဟ။

ဧတ္ထ ဟိ တသထာဝရဒုကံ ဒိဋ္ဌာဒိဋ္ဌဒုကံ ဒူရသန္တိကဒုကံ ဘူတသမ္ဘဝေသိဒုကန္တိ စတ္တာရော ဒုကေ, ဒီဃာဒီဟိ စ ဆဟိ ပဒေဟိ မဇ္ဈိမပဒဿ တီသု အဏုကပဒဿ စ ဒွီသု တိကေသု အတ္ထသမ္ဘဝတော ဒီဃရဿမဇ္ဈိမတိကံ မဟန္တာဏုကမဇ္ဈိမတိကံ ထူလာဏုကမဇ္ဈိမတိကန္တိ တယော တိကေ စ ဒီပေတိ။ တတ္ထ **ယေ ကေစီ**တိ အနဝသေသဝစနံ။ ပါဏာ ဧဝ ဘူတာ **ပါဏဘူတာ။** အထ ဝါ ပါဏန္တီတိ ပါဏာ၊ ဧတေန အဿာသပဿာသပ္ပဋိဗဒ္ဓေ ပဉ္စဝေါကာရသတ္တေ ဂဏှာတိ။ ဘဝန္တီတိ ဘူတာ၊ ဧတေန ဧကဝေါကာရစတုဝေါကာရသတ္တေ ဂဏှာတိ။ **အတ္ထီ**တိ သန္တိ သံဝိဇ္ဇန္တိ။

ဧဝံ "**ယေ ကေစိ ပါဏဘူတတ္ထီ**"တိ ဣမိနာ ဝစနေန ဒုကတိကေဟိ သင်္ဂဟေတဗ္ဗေ သဗ္ဗသတ္တေ ဧကတော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သဗ္ဗေပိ တေ **တသာ ဝါ ထာဝရာ ဝ'နဝသေသာ**တိ ဣမိနာ ဒုကေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေတိ။

တတ္ထ တသန္တီတိ **တသာ၊** သတဏှာနံ သဘယာနဉ္စေတံ အဓိဝစနံ။ တိဋ္ဌန္တီတိ **ထာဝရာ၊** ပဟီနတဏှာဘယာနံ အရဟတံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ နတ္ထိ တေသံ အဝသေသန္တိ **အနဝသေသာ၊** သဗ္ဗေပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယဉ္စ ဒုတိယဂါထာယ အန္တေ ဝုတ္တံ၊ တံ သဗ္ဗဒုကတိကေဟိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ "ယေ ကေစိ ပါဏဘူတတ္ထိ တသာ ဝါ ထာဝရာ ဝါ အနဝသေသာ၊ ဣမေပိ သဗ္ဗေ သတ္တာ ဘဝန္တု သုခိတတ္တာ။ ဧဝံ ယာဝ ဘူတာ ဝါ သမ္ဘဝေသီ ဝါ၊ ဣမေပိ သဗ္ဗေ သတ္တာ ဘဝန္တု သုခိတတ္တာ"တိ။

ဣဒါနိ ဒီဃရဿမဇ္ဈိမာဒိတိကတ္တယဒီပကေသု **ဒီဃာ ဝါ**တိအာဒီသု ဆသု ပဒေသု **ဒီဃာ**တိ ဒီဃတ္တဘာဝါ နာဂမစ္ဆဂေါဓာဒယော။ အနေကဗျာမသတပ္ပမာဏာပိ ဟိ မဟာသမုဒ္ဒေ နာဂါနံ အတ္တဘာဝါ အနေကယောဇနပ္ပမာဏာ စ မစ္ဆဂေါဓာဒီနံ အတ္တဘာဝါ ဟောန္တိ။ **မဟန္တာ**တိ မဟန္တတ္တဘာဝါ ဇလေ မစ္ဆကစ္ဆပါဒယော, ထလေ ဟတ္ထိနာဂါဒယော, အမနုဿေသု

dānavādayo. Āha ca “rāhuggaṁ attabhāvīnan”ti[1]. Tassa hi attabhāvo ubbedhena cattāri yojanasahassāni aṭṭha ca yojanasatāni, bāhū dvādasayojanasataparimāṇā, paññāsayojanaṁ bhamukantaraṁ, tathā aṅgulantarikā, hatthatalāni dve yojanasatānīti. **Majjhimā**ti assagoṇamahiṁsasūkarādīnaṁ attabhāvā. **Rassakā**ti tāsu tāsu jātīsu vāmanādayo dīghamajjhimehi omakappamāṇā sattā. **Aṇukā**ti maṁsacakkhussa agocarā dibbacakkhuvisayā udakādīsu nibbattā sukhumattabhāvā sattā ūkādayo vā, apica ye tāsu tāsu jātīsu mahantamajjhimehi thūlamajjhimehi ca omakappamāṇā sattā, te aṇukāti veditabbā. **Thūlā**ti parimaṇḍalattabhāvā sippikasambukādayo sattā.

Pañcamagāthāvaṇṇanā

5. Evaṁ tīhi tikehi anavasesato satte dassetvā idāni “**diṭṭhā vā ye va adiṭṭhā**”ti-ādīhi tīhi dukehipi te saṅgahetvā dasseti.

Tattha **diṭṭhā**ti ye attano cakkhussa āpāthamāgatavasena diṭṭhapubbā. **Adiṭṭhā**ti ye parasamuddaparaselaparacakkavāḷādīsu ṭhitā. “Ye vā dūre vasanti avidūre”ti iminā pana dukena attano attabhāvassa dūre ca avidūre ca vasante satte dasseti, te apadadvipadavasena veditabbā. Attano hi kāye vasantā sattā avidūre, bahikāye[2] vasantā sattā dūre. Tathā anto-upacāre vasantā avidūre, bahi-upacāre vasantā dūre. Attano vihāre gāme janapade dīpe cakkavāḷe vasantā avidūre, paracakkavāḷe vasantā dūre vasantīti vuccanti.

Bhūtāti jātā abhinibbattā. Ye bhūtā eva na puna bhavissantīti saṅkhyaṁ gacchanti, tesaṁ khīṇāsavānaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Sambhavamesantīti **sambhavesī**. Appahīnabhavasaṁyojanattā āyatimpi sambhavaṁ esantānaṁ sekhaputhujjanānametaṁ adhivacanaṁ. Atha vā catūsu yonīsu aṇḍajajalābujā sattā yāva aṇḍakosaṁ vatthikosañca na bhindanti, tāva sambhavesī nāma, aṇḍakosaṁ vatthikosañca bhinditvā bahi nikkhantā bhūtā

1. Aṁ 1. 324 piṭṭhe. 2. Bahi kāyato (Sī, Syā)

ဒါနဝါဒယော။ အာဟ စ “ရာဟုဂ္ဂံ အတ္တဘာဝီန”န္တိ[၁]။ တဿ ဟိ အတ္တဘာဝေါ ဥဗ္ဗေဓေန စတ္တာရိ ယောဇနသဟဿာနိ အဋ္ဌ စ ယောဇနသတာနိ၊ ဗာဟူ ဒွါဒသယောဇနသတပရိမာဏာ၊ ပညာသယောဇနံ ဘမုကန္တရံ၊ တထာ အင်္ဂုလန္တရိကာ၊ ဟတ္ထတလာနိ ဒွေ ယောဇနသတာနီတိ။ **မဇ္ဈိမာ**တိ အဿဂေါဏမဟိံသသူကရာဒီနံ အတ္တဘာဝါ။ **ရဿကာ**တိ တာသု တာသု ဇာတီသု ဝါမနာဒယော ဒီဃမဇ္ဈိမေဟိ ဩမကပ္ပမာဏာ သတ္တာ။ **အဏုကာ**တိ မံသစက္ခုဿ အဂေါစရာ ဒိဗ္ဗစက္ခုဝိသယာ ဥဒကာဒီသု နိဗ္ဗတ္တာ သုခုမတ္တဘာဝါ သတ္တာ ဦကာဒယော ဝါ၊ အပိစ ယေ တာသု တာသု ဇာတီသု မဟန္တမဇ္ဈိမေဟိ ထူလမဇ္ဈိမေဟိ စ ဩမကပ္ပမာဏာ သတ္တာ၊ တေ အဏုကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ထူလာ**တိ ပရိမဏ္ဍလတ္တဘာဝါ သိပ္ပိကသမ္ဗုကာဒယော သတ္တာ။

ပဉ္စမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၅။ ဧဝံ တီဟိ တိကေဟိ အနဝသေသတော သတ္တေ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ “**ဒိဋ္ဌာ ဝါ ယေ ဝ အဒိဋ္ဌာ**”တိအာဒီဟိ တီဟိ ဒုကေဟိပိ တေ သင်္ဂဟေတွာ ဒဿေတိ။

တတ္ထ **ဒိဋ္ဌာ**တိ ယေ အတ္တနော စက္ခုဿ အာပါထမာဂတဝသေန ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ။ **အဒိဋ္ဌာ**တိ ယေ ပရသမုဒ္ဒပရသေလပရစက္ကဝါဠာဒီသု ဌိတာ။ “ယေ ဝါ ဒူရေ ဝသန္တိ အဝိဒူရေ”တိ ဣမိနာ ပန ဒုကေန အတ္တနော အတ္တဘာဝဿ ဒူရေ စ အဝိဒူရေ စ ဝသန္တေ သတ္တေ ဒဿေတိ၊ တေ အပဒဒွိပဒဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတ္တနော ဟိ ကာယေ ဝသန္တာ သတ္တာ အဝိဒူရေ၊ ဗဟိကာယေ[၂] ဝသန္တာ သတ္တာ ဒူရေ။ တထာ အန္တောဥပစာရေ ဝသန္တာ အဝိဒူရေ၊ ဗဟိဥပစာရေ ဝသန္တာ ဒူရေ။ အတ္တနော ဝိဟာရေ ဂါမေ ဇနပဒေ ဒီပေ စက္ကဝါဠေ ဝသန္တာ အဝိဒူရေ၊ ပရစက္ကဝါဠေ ဝသန္တာ ဒူရေ ဝသန္တီတိ ဝုစ္စန္တိ။

ဘူတာတိ ဇာတာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ။ ယေ ဘူတာ ဧဝ, န ပုန ဘဝိဿန္တီတိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ခီဏာသဝါနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သမ္ဘဝမေသန္တီတိ **သမ္ဘဝေသီ**။ အပ္ပဟီနဘဝသံယောဇနတ္တာ အာယတိမ္ပိ သမ္ဘဝံ ဧသန္တာနံ သေခပုထုဇ္ဇနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ အထ ဝါ စတူသု ယောနီသု အဏ္ဍဇဇလာဗုဇာ သတ္တာ ယာဝ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ န ဘိန္ဒန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသီ နာမ၊ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဘိန္ဒိတွာ ဗဟိ နိက္ခန္တာ ဘူတာ

၁-အံ ၁-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဗဟိ ကာယတော (သီ၊ သျာ)

nāma. Saṁsedajā opapātikā ca paṭhamacittakkhaṇe sambhavesī nāma, dutiyacittakkhaṇato pabhuti bhūtā nāma. Yena vā iriyāpathena jāyanti, yāva tato aññaṁ na pāpuṇanti, tāva sambhavesī nāma, tato paraṁ bhūtāti.

Chaṭṭhagāthāvaṇṇanā

6. Evaṁ Bhagavā “sukhino vā”ti-ādīhi aḍḍhateyyāhi gāthāhi nānappakārato tesaṁ bhikkhūnaṁ hitasukhāgamapatthanāvasena[1] sattesu mettābhāvanaṁ dassetvā idāni ahitadukkhānāgamapatthanāvasenāpi taṁ dassento āha **“na paro paraṁ nikubbethā”**ti. Esa porāṇo pāṭho, idāni pana “paraṁ hī”tipi paṭhanti, ayaṁ na sobhano.

Tattha **paro**ti parajano. **Paran**ti parajanaṁ. **Na nikubbethā**ti na vañceyya[2]. **Nātimaññethā**ti na atikkamitvā maññeyya. **Katthacī**ti katthaci okāse, gāme vā gāmakhette vā ñātimajjhe vā pūgamajjhe vāti-ādi. **Nan**ti etaṁ. **Kañcī**ti yaṁ kañci khattiyaṁ vā brāhmaṇaṁ vā gahaṭṭhaṁ vā pabbajitaṁ vā sukhitaṁ vā dukkhitaṁ vāti[3] ādi. **Byārosanā paṭighasaññā**ti kāyavacīvikārehi byārosanāya ca manovikārena paṭighasaññāya ca. “Byārosanāya paṭighasaññāyā”ti hi vattabbe “byārosanā paṭighasaññā”ti vuccati, yathā “sammadaññāya vimuttā”ti vattabbe “sammadaññā vimuttā”ti, yathā ca “anupubbasikkhāya anupubbakiriyāya anupubbapaṭipadāyā”ti vattabbe “anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā”ti. **Nāññamaññassa dukkhamiccheyyā**ti aññamaññassa dukkhaṁ na iccheyya. Kiṁ vuttaṁ hoti? Na kevalaṁ “sukhino vā khemino vā hontū”ti-ādimanasikāravaseneva mettaṁ bhāveyya, kintu[4] “ahovata yo koci parapuggalo yaṁ kiñci parapuggalaṁ vañcanādīhi nikatīhi na nikubbetha, jāti-ādīhi ca navahi mānavatthūhi katthaci padese kañci parapuggalaṁ nātimaññeyya, aññamaññassa ca byārosanāya vā paṭighasaññāya vā dukkhaṁ na iccheyyā”ti evampi manasikaronto bhāveyyāti.

1. Hitasukhādhigamanapatthanāvasena (Syā)
2. Na vambheyya (Syā)
3. Sugataṁ vā duggataṁ vāti (Sī)
4. Kiṁ pana (Sī, Syā)

နာမ။ သံသေဒဇာ ဩပပါတိကာ စ ပဌမစိတ္တက္ခဏေ သမ္ဘဝေသီ နာမ၊ ဒုတိယစိတ္တက္ခဏတော ပဘုတိ ဘူတာ နာမ။ ယေန ဝါ ဣရိယာပထေန ဇာယန္တိ၊ ယာဝ တတော အညံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သမ္ဘဝေသီ နာမ၊ တတော ပရံ ဘူတာတိ။

ဆဋ္ဌဂါထာဝဏ္ဏနာ

၆။ ဧဝံ ဘဂဝါ “သုခိနော ဝါ”တိအာဒီဟိ အဍ္ဎတေယျာဟိ ဂါထာဟိ နာနပ္ပကာရတော တေသံ ဘိက္ခူနံ ဟိတသုခါဂမပတ္ထနာဝသေန[၁] သတ္တေသု မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အဟိတဒုက္ခာနာဂမပတ္ထနာဝသေနာပိ တံ ဒဿေန္တော အာဟ “**န ပရော ပရံ နိကုဗ္ဗေထာ**”တိ။ ဧသ ပေါရာဏော ပါဌော၊ ဣဒါနိ ပန “ပရံ ဟီ”တိပိ ပဌန္တိ၊ အယံ န သောဘနော။

တတ္ထ **ပရော**တိ ပရဇနော။ **ပရန္တိ** ပရဇနံ။ **န နိကုဗ္ဗေထာ**တိ န ဝဉ္စေယျ[၂]။ **နာတိမညေထာ**တိ န အတိက္ကမိတွာ မညေယျ။ **ကတ္ထစီ**တိ ကတ္ထစိ ဩကာသေ၊ ဂါမေ ဝါ ဂါမခေတ္တေ ဝါ ဉာတိမဇ္ဈေ ဝါ ပူဂမဇ္ဈေ ဝါတိအာဒိ။ **နန္တိ** ဧတံ။ **ကဉ္စီ**တိ ယံ ကဉ္စိ ခတ္တိယံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ ဂဟဋ္ဌံ ဝါ ပဗ္ဗဇိတံ ဝါ သုခိတံ ဝါ ဒုက္ခိတံ ဝါတိ[၃]အာဒိ။ **ဗျာရောသနာ ပဋိဃသညာ**တိ ကာယဝစီဝိကာရေဟိ ဗျာရောသနာယ စ မနောဝိကာရေန ပဋိဃသညာယ စ။ “ဗျာရောသနာယ ပဋိဃသညာယာ”တိ ဟိ ဝတ္တဗ္ဗေ “ဗျာရောသနာ ပဋိဃသညာ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ယထာ “သမ္မဒညာယ ဝိမုတ္တာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တာ”တိ၊ ယထာ စ “အနုပုဗ္ဗသိက္ခာယ အနုပုဗ္ဗကိရိယာယ အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါယာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ အနုပုဗ္ဗကိရိယာ အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါ”တိ။ **နာညမညဿ ဒုက္ခမိစ္ဆေယျာ**တိ အညမညဿ ဒုက္ခံ န ဣစ္ဆေယျ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? န ကေဝလံ “သုခိနော ဝါ ခေမိနော ဝါ ဟောန္တူ”တိအာဒိမနသိကာရဝသေနေဝ မေတ္တံ ဘာဝေယျ၊ ကိန္တု[၄] “အဟော ဝတ ယော ကောစိ ပရပုဂ္ဂလော ယံ ကဉ္စိ ပရပုဂ္ဂလံ ဝဉ္စနာဒီဟိ နိကတီဟိ န နိကုဗ္ဗေထ၊ ဇာတိအာဒီဟိ စ နဝဟိ မာနဝတ္ထူဟိ ကတ္ထစိ ပဒေသေ ကဉ္စိ ပရပုဂ္ဂလံ နာတိမညေယျ၊ အညမညဿ စ ဗျာရောသနာယ ဝါ ပဋိဃသညာယ ဝါ ဒုက္ခံ န ဣစ္ဆေယျာ”တိ ဧဝမ္ပိ မနသိကရောန္တော ဘာဝေယျာတိ။

၁-ဟိတသုခါဓိဂမနပတ္ထနာဝသေန (သျာ)
၂-န ဝမ္ဘေယျ (သျာ)
၃-သုဂတံ ဝါ ဒုဂ္ဂတံ ဝါတိ (သီ)
၄-ကိံ ပန (သီ၊ သျာ)

Sattamagāthāvaṇṇanā

7. Evaṁ ahitadukkhānāgamapatthanāvasena atthato mettābhāvanaṁ dassetvā idāni tameva upamāya dassento āha “**mātā yathā niyaṁputtan**”ti.

Tassattho—yathā mātā niyaṁ puttaṁ attani jātaṁ orasaṁ puttaṁ, tañca ekaputtameva āyusā anurakkhe, tassa dukkhāgamappaṭibāhanatthaṁ attano āyumpi cajitvā taṁ anurakkhe, evampi sabbabhūtesu idaṁ mettākhyaṁ mānasaṁ[1] bhāvaye, punappunaṁ janaye vaḍḍhaye, tañca aparimāṇasattārammaṇavasena ekasmiṁ vā satte anavasesapharaṇavasena aparimāṇaṁ bhāvayeti.

Aṭṭhamagāthāvaṇṇanā

8. Evaṁ sabbākārena mettābhāvanaṁ dassetvā idāni tasseva vaḍḍhanaṁ dassento āha “**mettañca sabbalokasmī**”ti.

Tattha mijjati tāyati cāti mitto, hitajjhāsayatāya siniyhati, ahitāgamato rakkhati cāti attho. Mittassa bhāvo **mettaṁ. Sabbalokasmī**ti anavasese sattaloke. Manasi bhavanti **mānasaṁ.** Tañhi cittasampayuttattā evaṁ vuttaṁ. **Bhāvaye**ti vaḍḍhaye. Na assa parimāṇanti **aparimāṇaṁ**, appamāṇasattārammaṇatāya evaṁ vuttaṁ. **Uddhan**ti upari, tena arūpabhavaṁ gaṇhāti. **Adho**ti heṭṭhā, tena kāmabhavaṁ gaṇhāti. **Tiriyan**ti vemajjhaṁ, tena rūpabhavaṁ gaṇhāti. **Asambādhan**ti sambādhavirahitaṁ, bhinnasīmanti vuttaṁ hoti. Sīmā nāma paccatthiko vuccati, tasmimpi pavattanti attho. **Averan**ti veravirahitaṁ, antarantarāpi veracetanāpātubhāvavirahitanti attho. **Asapattan**ti vigatapaccatthikaṁ. Mettāvihārī hi puggalo manussānaṁ piyo hoti, amanussānaṁ piyo hoti, nāssa koci paccatthiko hoti, tenassa taṁ mānasaṁ vigatapaccatthikattā asapattanti vuccati. Pariyāyavacanaṁ hi etaṁ, yadidaṁ paccatthiko sapattoti. Ayaṁ anupadato **atthavaṇṇanā.**

1. Mettāmānasaṁ (Sī), mettāsaṁkhyaṁ mānasaṁ (Syā)

သတ္တမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၇။ ဧဝံ အဟိတဒုက္ခာနာဂမပတ္ထနာဝသေန အတ္ထတော မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဥပမာယ ဒဿေန္တော အာဟ “**မာတာ ယထာ နိယံပုတ္တ**”န္တိ။

တဿတ္ထော—ယထာ မာတာ နိယံ ပုတ္တံ အတ္တနိ ဇာတံ ဩရသံ ပုတ္တံ၊ တဉ္စ ဧကပုတ္တမေဝ အာယုသာ အနုရက္ခေ၊ တဿ ဒုက္ခာဂမပ္ပဋိဗာဟနတ္ထံ အတ္တနော အာယုမ္ပိ စဇိတွာ တံ အနုရက္ခေ၊ ဧဝမ္ပိ သဗ္ဗဘူတေသု ဣဒံ မေတ္တာချံ မာနသံ[1] ဘာဝယေ၊ ပုနပ္ပုနံ ဇနယေ ဝဍ္ဎယေ၊ တဉ္စ အပရိမာဏသတ္တာရမ္မဏဝသေန ဧကသ္မိံ ဝါ သတ္တေ အနဝသေသဖရဏဝသေန အပရိမာဏံ ဘာဝယေတိ။

အဋ္ဌမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၈။ ဧဝံ သဗ္ဗာကာရေန မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဿေဝ ဝဍ္ဎနံ ဒဿေန္တော အာဟ “**မေတ္တဉ္စ သဗ္ဗလောကသ္မိံ**”တိ။

တတ္ထ မိဇ္ဇတိ တာယတိ စာတိ မိတ္တော၊ ဟိတဇ္ဈာသယတာယ သိနိယှတိ, အဟိတာဂမတော ရက္ခတိ စာတိ အတ္ထော။ မိတ္တဿ ဘာဝေါ **မေတ္တံ။ သဗ္ဗလောကသ္မိ**န္တိ အနဝသေသေ သတ္တလောကေ။ မနသိ ဘဝန္တိ **မာနသံ။** တဉ္ဟိ စိတ္တသမ္ပယုတ္တတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဘာဝယေ**တိ ဝဍ္ဎယေ။ န အဿ ပရိမာဏန္တိ **အပရိမာဏံ၊** အပ္ပမာဏသတ္တာရမ္မဏတာယ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိ၊ တေန အရူပဘဝံ ဂဏှာတိ။ **အဓော**တိ ဟေဋ္ဌာ၊ တေန ကာမဘဝံ ဂဏှာတိ။ **တိရိယ**န္တိ ဝေမဇ္ဈံ၊ တေန ရူပဘဝံ ဂဏှာတိ။ **အသမ္ဗာဓ**န္တိ သမ္ဗာဓဝိရဟိတံ၊ ဘိန္နသီမန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီမာ နာမ ပစ္စတ္ထိကော ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိမ္ပိ ပဝတ္တန္တိ အတ္ထော။ **အဝေရ**န္တိ ဝေရဝိရဟိတံ၊ အန္တရန္တရာပိ ဝေရစေတနာပါတုဘာဝဝိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ **အသပတ္တ**န္တိ ဝိဂတပစ္စတ္ထိကံ။ မေတ္တာဝိဟာရီ ဟိ ပုဂ္ဂလော မနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ အမနုဿာနံ ပိယော ဟောတိ၊ နာဿ ကောစိ ပစ္စတ္ထိကော ဟောတိ၊ တေနဿ တံ မာနသံ ဝိဂတပစ္စတ္ထိကတ္တာ အသပတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပရိယာယဝစနံ ဟိ ဧတံ၊ ယဒိဒံ ပစ္စတ္ထိကော သပတ္တောတိ။ အယံ အနုပဒတော **အတ္ထဝဏ္ဏနာ။**

၁-မေတ္တာမာနသံ (သီ)၊ မေတ္တာသံချံ မာနသံ (သျာ)

Ayaṁ panettha **adhippetatthadīpanā**—yadidaṁ “evampi sabbabhūtesu mānasaṁ bhāvaye aparimāṇan”ti vuttaṁ, taṁ cetaṁ aparimāṇaṁ mettaṁ mānasaṁ sabbalokasmiṁ bhāvaye vaḍḍhaye, vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ gamaye pāpaye. Kathaṁ? Uddhaṁ adho ca tiriyañca, uddhaṁ yāva bhavaggā, adho yāva Avīcito, tiriyaṁ yāva avasesadisā. Uddhaṁ vā āruppaṁ, adho kāmadhātuṁ, tiriyaṁ rūpadhātuṁ anavasesaṁ pharanto. Evaṁ bhāventopi ca taṁ yathā asambādhaṁ averaṁ asapattañca hoti, tathā sambādhaverasapattānaṁ abhāvaṁ karonto bhāvaye. Yaṁ vā taṁ bhāvanāsampadaṁ pattaṁ sabbattha okāsalokavasena[1] asambādhaṁ, attano paresu āghātappaṭivinayanena averaṁ, attani ca paresaṁ āghātavinayanena asapattaṁ hoti, taṁ asambādhamaveramasapattaṁ aparimāṇaṁ mettaṁ mānasaṁ uddhaṁ adho tiriyañcāti tividhaparicchede sabbalokasmiṁ bhāvaye vaḍḍhayeti.

Navamagāthāvaṇṇanā

9. Evaṁ mettābhāvanāya vaḍḍhanaṁ dassetvā idāni taṁ bhāvanamanuyuttassa viharato iriyāpathaniyamābhāvaṁ dassento āha **“tiṭṭhaṁ caraṁ -pa- adhiṭṭheyyā”**ti.

Tassattho—evametaṁ mettaṁ mānasaṁ bhāvento so “nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāyā”ti-ādīsu viya iriyāpathaniyamaṁ akatvā yathāsukhaṁ aññataraññatara-iriyāpathabādhanavinodanaṁ karonto tiṭṭhaṁ vā caraṁ vā nisinno vā sayāno vā yāvatā vigatamiddho assa, atha etaṁ mettājhānasatiṁ adhiṭṭheyya.

Atha vā evaṁ mettābhāvanāya vaḍḍhanaṁ dassetvā idāni vasībhāvaṁ dassento āha **“tiṭṭhaṁ caran”**ti. Vasippatto hi tiṭṭhaṁ vā caraṁ vā nisinno vā sayāno vā yāvatā iriyāpathena etaṁ mettājhānasatiṁ adhiṭṭhātukāmo hoti, atha vā tiṭṭhaṁ vā caraṁ vā -pa- sayāno vāti na tassa ṭhānādīni antarāyakarāni honti, api ca kho yāvatā etaṁ mettājhānasatiṁ adhiṭṭhātukāmo hoti, tāvatā vigatamiddho hutvā adhiṭṭhāti, natthi tassa tattha dandhāyitattaṁ. Tenāha **“tiṭṭhaṁ caraṁ nisinno va, sayāno yāvatā’ssa vitamiddho. Etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyā”**ti.

1. Okāsalābhavasena (Sī)

အယံ ပနေတ္ထ **အဓိပ္ပေတတ္ထဒီပနာ**—ယဒိဒံ “ဧဝမ္ပိ သဗ္ဗဘူတေသု မာနသံ ဘာဝယေ အပရိမာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ စေတံ အပရိမာဏံ မေတ္တံ မာနသံ သဗ္ဗ-လောကသ္မိံ ဘာဝယေ ဝဍ္ဎယေ၊ ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠ္ဟိံ ဝေပုလ္လံ ဂမယေ ပါပယေ။ ကထံ? ဥဒ္ဓံ အဓော စ တိရိယဉ္စ၊ ဥဒ္ဓံ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ၊ အဓော ယာဝ အဝီစိတော၊ တိရိယံ ယာဝ အဝသေသဒိသာ။ ဥဒ္ဓံ ဝါ အာရုပ္ပံ, အဓော ကာမဓာတုံ, တိရိယံ ရူပဓာတုံ အနဝသေသံ ဖရန္တော။ ဧဝံ ဘာဝေန္တောပိ စ တံ ယထာ အသမ္ဗာဓံ အဝေရံ အသပတ္တဉ္စ ဟောတိ၊ တထာ သမ္ဗာဓဝေရသပတ္တာနံ အဘာဝံ ကရောန္တော ဘာဝယေ။ ယံ ဝါ တံ ဘာဝနာသမ္ပဒံ ပတ္တံ သဗ္ဗတ္ထ ဩကာသလောကဝသေန[1] အသမ္ဗာဓံ၊ အတ္တနော ပရေသု အာဃာတပ္ပဋိဝိနယ-နေန အဝေရံ၊ အတ္တနိ စ ပရေသံ အာဃာတဝိနယနေန အသပတ္တံ ဟောတိ၊ တံ အသမ္ဗာဓမဝေရမသပတ္တံ အပရိမာဏံ မေတ္တံ မာနသံ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယဉ္စာတိ တိဝိဓပရိစ္ဆေဒေ သဗ္ဗလောကသ္မိံ ဘာဝယေ ဝဍ္ဎယေတိ။

နဝမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၉။ ဧဝံ မေတ္တာဘာဝနာယ ဝဍ္ဎနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တံ ဘာဝနမနုယုတ္တဿ ဝိဟရတော ဣရိယာပထနိယမာဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ **“တိဋ္ဌံ စရံ ။ပ။ အဓိဋ္ဌေယျာ”**တိ။

တဿတ္ထော—ဧဝမေတံ မေတ္တံ မာနသံ ဘာဝေန္တော သော “နိသီဒတိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာ”တိအာဒီသု ဝိယ ဣရိယာ-ပထနိယမံ အကတွာ ယထာသုခံ အညတရညတရဣရိယာပထဗာဓနဝိနောဒနံ ကရောန္တော တိဋ္ဌံ ဝါ စရံ ဝါ နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ ယာဝတာ ဝိဂတ-မိဒ္ဓေါ အဿ၊ အထ ဧတံ မေတ္တာဈာနသတိံ အဓိဋ္ဌေယျ။

အထ ဝါ ဧဝံ မေတ္တာဘာဝနာယ ဝဍ္ဎနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝသီဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ **“တိဋ္ဌံ စရ”**န္တိ။ ဝသိပ္ပတ္တော ဟိ တိဋ္ဌံ ဝါ စရံ ဝါ နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ ယာဝတာ ဣရိယာပထေန ဧတံ မေတ္တာဈာန-သတိံ အဓိဋ္ဌာတုကာမော ဟောတိ၊ အထ ဝါ တိဋ္ဌံ ဝါ စရံ ဝါ ။ပ။ သယာနော ဝါတိ န တဿ ဌာနာဒီနိ အန္တရာယကရာနိ ဟောန္တိ၊ အပိ စ ခေါ ယာဝတာ ဧတံ မေတ္တာဈာနသတိံ အဓိဋ္ဌာတုကာမော ဟောတိ၊ တာဝတာ ဝိဂတမိဒ္ဓေါ ဟုတွာ အဓိဋ္ဌာတိ၊ နတ္ထိ တဿ တတ္ထ ဒန္ဓာယိတတ္တံ။ တေနာဟ **“တိဋ္ဌံ စရံ နိသိန္နော ဝါ၊ သယာနော ယာဝတာဿ ဝိတမိဒ္ဓေါ။ ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာ”**တိ။

၁-ဩကာသလာဘဝသေန (သီ)

Tassāyamadhippāyo—yaṁ taṁ “mettañca sabbalokasmi, mānasaṁ bhāvaye”ti vuttaṁ, taṁ tathā bhāveyya, yathā ṭhānādīsu yāvatā iriyāpathena ṭhānādīni vā anādiyitvā yāvatā etaṁ mettājhānasatiṁ adhiṭṭhātukāmo assa, tāvatā vigatamiddhova hutvā etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyāti.

Evaṁ mettābhāvanāya vasībhāvaṁ dassento “etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyā”ti tasmiṁ mettāvihāre niyojetvā idāni taṁ vihāraṁ thunanto āha **“brahmametaṁ vihāramidhamāhū”**ti.

Tassattho—yvāyaṁ “sukhino vā khemino vā hontū”ti-ādiṁ katvā yāva “etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyā”ti vaṇṇito mettāvihāro, etaṁ catūsu dibbabrahma-ariya-iriyāpathavihāresu niddosattā attanopi paresampi atthakarattā ca idha ariyassa dhammavinaye brahmavihāramāhu seṭṭhavihāramāhūti, yato satataṁ samitaṁ abbokiṇṇaṁ tiṭṭhaṁ caraṁ nisinno vā sayāno vā yāvatāssa vigatamiddho, etaṁ satiṁ adhiṭṭheyyāti.

Dasamagāthāvaṇṇanā

10. Evaṁ Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ nānappakārato mettābhāvanaṁ dassetvā idāni yasmā mettā sattārammaṇattā attadiṭṭhiyā āsannā hoti, tasmā diṭṭhigahananisedhanamukhena tesaṁ bhikkhūnaṁ tadeva mettājhānaṁ pādakaṁ katvā ariyabhūmippattiṁ dassento **“diṭṭhiñca anupaggammā”**ti imāya gāthāya desanaṁ samāpesi.

Tassattho—yvāyaṁ “brahmametaṁ vihāramidhamāhū”ti saṁvaṇṇito mettājhānavihāro, tato vuṭṭhāya ye tattha vitakkavicārādayo dhammā, te tesañca vatthādi-anusārena rūpadhamme pariggahetvā iminā nāmarūpaparicchedena “suddhasaṅkhārapuñjoyaṁ, na yidha sattūpalabbhatī”ti[1] evaṁ diṭṭhiñca anupaggamma anupubbena lokuttarasīlena sīlavā hutvā lokuttarasīlasampayutteneva sotāpattimaggasammādiṭṭhisaññitena dassanena sampanno tato paraṁ yopāyaṁ vatthukāmesu gedho kilesakāmo appahīno hoti, tampi sakadāgāmi-anāgāmimaggehi tanubhāvena[2]

1. Saṁ 1. 137; Khu 7. 347 piṭṭhesu.
2. Patanubhāvena (Sī)

တဿာယမဓိပ္ပါယော—ယံ တံ “မေတ္တဉ္စ သဗ္ဗလောကသ္မိ၊ မာနသံ ဘာဝယေ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ တထာ ဘာဝေယျ၊ ယထာ ဌာနာဒီသု ယာဝတာ ဣရိယာပထေန ဌာနာဒီနိ ဝါ အနာဒိယိတွာ ယာဝတာ ဧတံ မေတ္တာဈာနသတိံ အဓိဋ္ဌာတုကာမော အဿ၊ တာဝတာ ဝိဂတမိဒ္ဓေါဝ ဟုတွာ ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာတိ။

ဧဝံ မေတ္တာဘာဝနာယ ဝသီဘာဝံ ဒဿေန္တော “ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာ”တိ တသ္မိံ မေတ္တာဝိဟာရေ နိယောဇေတွာ ဣဒါနိ တံ ဝိဟာရံ ထုနန္တော အာဟ **“ဗြဟ္မမေတံ ဝိဟာရမိဓမာဟူ”**တိ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ “သုခိနော ဝါ ခေမိနော ဝါ ဟောန္တူ”တိအာဒိံ ကတွာ ယာဝ “ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာ”တိ ဝဏ္ဏိတော မေတ္တာဝိဟာရော၊ ဧတံ စတူသု ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအရိယဣရိယာပထဝိဟာရေသု နိဒ္ဒေါသတ္တာ အတ္တနောပိ ပရေသမ္ပိ အတ္ထကရတ္တာ စ ဣဓ အရိယဿ ဓမ္မဝိနယေ ဗြဟ္မဝိဟာရမာဟု သေဋ္ဌဝိဟာရမာဟူတိ၊ ယတော သတတံ သမိတံ အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ တိဋ္ဌံ စရံ နိသိန္နော ဝါ သယာနော ဝါ ယာဝတာဿ ဝိဂတမိဒ္ဓေါ၊ ဧတံ သတိံ အဓိဋ္ဌေယျာတိ။

ဒသမဂါထာဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဧဝံ ဘဂဝါ တေသံ ဘိက္ခူနံ နာနပ္ပကာရတော မေတ္တာဘာဝနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ မေတ္တာ သတ္တာရမ္မဏတ္တာ အတ္တဒိဋ္ဌိယာ အာသန္နာ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဒိဋ္ဌိဂဟနနိသေဓနမုခေန တေသံ ဘိက္ခူနံ တဒေဝ မေတ္တာဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ အရိယဘူမိပ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော **“ဒိဋ္ဌိဉ္စ အနုပဂ္ဂမ္မာ”**တိ ဣမာယ ဂါထာယ ဒေသနံ သမာပေသိ။

တဿတ္ထော—ယွာယံ “ဗြဟ္မမေတံ ဝိဟာရမိဓမာဟူ”တိ သံဝဏ္ဏိတော မေတ္တာဈာနဝိဟာရော၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ ယေ တတ္ထ ဝိတက္ကဝိစာရာဒယော ဓမ္မာ၊ တေ တေသဉ္စ ဝတ္ထာဒိအနုသာရေန ရူပဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဣမိနာ နာမရူပပရိစ္ဆေဒေန “သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇောယံ၊ န ယိဓ သတ္တူပလဗ္ဘတီ”တိ[၁] ဧဝံ ဒိဋ္ဌိဉ္စ အနုပဂ္ဂမ္မ အနုပုဗ္ဗေန လောကုတ္တရသီလေန သီလဝါ ဟုတွာ လောကုတ္တရသီလသမ္ပယုတ္တေနေဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိသညိတေန ဒဿနေန သမ္ပန္နော တတော ပရံ ယောပါယံ ဝတ္ထုကာမေသု ဂေဓော ကိလေသကာမော အပ္ပဟီနော ဟောတိ၊ တမ္ပိ သကဒါဂါမိအနာဂါမိမဂ္ဂေဟိ တနုဘာဝေန[၂]

၁-သံ ၁-၁၃၇၊ ခု ၇-၃၄၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ပတနုဘာဝေန (သီ)

anavasesappahānena ca kāmesu gedhaṁ vineyya vinayitvā vūpasametvā **na hi jātu gabbhaseyyaṁ puna reti** ekaṁseneva puna gabbhaseyyaṁ na eti, Suddhāvāsesu nibbattitvā tattheva arahattaṁ pāpuṇitvā parinibbātīti.

Evaṁ Bhagavā desanaṁ samāpetvā te bhikkhū āha “gacchatha bhikkhave tasmiṁyeva vanasaṇḍe viharatha, imañca suttaṁ māsassa aṭṭhasu dhammassavanadivasesu ghaṇḍiṁ ākoṭetvā ussāretha, dhammakathaṁ karotha sākacchatha anumodatha, idameva kammaṭṭhānaṁ āsevatha bhāvetha bahulīkarotha, tepi vo amanussā taṁ bheravārammaṇaṁ na dassessanti, aññadatthu atthakāmā hitakāmā bhavissantī”ti. Te “sādhū”ti Bhagavato paṭissuṇitvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tattha gantvā tathā akaṁsu. Devatāyo ca “bhadantā amhākaṁ atthakāmā hitakāmā”ti pītisomanassajātā hutvā sayameva senāsanaṁ sammajjanti, uṇhodakaṁ paṭiyādenti, piṭṭhiparikammaṁ pādaparikammaṁ karonti, ārakkhaṁ saṁvidahanti. Tepi bhikkhū tameva mettaṁ bhāvetvā tameva ca pādakaṁ katvā vipassanaṁ ārabhitvā sabbe tasmiṁyeva antotemāse aggaphalaṁ arahattaṁ pāpuṇitvā mahāpavāraṇāya visuddhipavāraṇaṁ pavāresunti.

Evampi atthakusalena Tathāgatena,
Dhammissarena kathitaṁ karaṇīyamatthaṁ.
Katvānubhuyya paramaṁ hadayassa santiṁ,
Santaṁ padaṁ abhisamenti samattapaññā.

Tasmā hi taṁ amatamabbhutamariyakantaṁ,
Santaṁ padaṁ abhisamecca viharitukāmo[1].
Viññū jano vimalasīlasamādhipaññā-
Bhedaṁ kareyya satataṁ karaṇīyamatthanti.

Paramatthajotikāya Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Mettasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Vihātukāmo (Sī, Syā)

အနဝသေသပ္ပဟာနေန စ ကာမေသု ဂေဓံ ဝိနေယျ ဝိနယိတွာ ဝူပသမေတွာ **န ဟိ ဇာတု ဂဗ္ဘသေယျံ ပုန ရေတိ** ဧကံသေနေဝ ပုန ဂဗ္ဘသေယျံ န ဧတိ၊ သုဒ္ဓါဝါသေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ ပရိနိဗ္ဗာတီတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ဒေသနံ သမာပေတွာ တေ ဘိက္ခူ အာဟ “ဂစ္ဆထ ဘိက္ခဝေ တသ္မိံယေဝ ဝနသဏ္ဍေ ဝိဟရထ၊ ဣမဉ္စ သုတ္တံ မာသဿ အဋ္ဌသု ဓမ္မဿဝနဒိဝသေသု ဃဏ္ဍိံ အာကောဋေတွာ ဥဿာရေထ၊ ဓမ္မကထံ ကရောထ သာကစ္ဆထ အနုမောဒထ၊ ဣဒမေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာသေဝထ ဘာဝေထ ဗဟုလီကရောထ၊ တေပိ ဝေါ အမနုဿာ တံ ဘေရဝါရမ္မဏံ န ဒဿေဿန္တိ၊ အညဒတ္ထု အတ္ထကာမာ ဟိတကာမာ ဘဝိဿန္တီ”တိ။ တေ “သာဓူ”တိ ဘဂဝတော ပဋိဿုဏိတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ တထာ အကံသု။ ဒေဝတာယော စ “ဘဒန္တာ အမှာကံ အတ္ထကာမာ ဟိတကာမာ”တိ ပီတိသောမနဿဇာတာ ဟုတွာ သယမေဝ သေနာသနံ သမ္မဇ္ဇန္တိ၊ ဥဏှောဒကံ ပဋိယာဒေန္တိ၊ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မံ ပါဒပရိကမ္မံ ကရောန္တိ၊ အာရက္ခံ သံဝိဒဟန္တိ။ တေပိ ဘိက္ခူ တမေဝ မေတ္တံ ဘာဝေတွာ တမေဝ စ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ သဗ္ဗေ တသ္မိံယေဝ အန္တောတေမာသေ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ မဟာပဝါရဏာယ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသုန္တိ။

ဧဝမ္ပိ အတ္ထကုသလေန တထာဂတေန၊
ဓမ္မိဿရေန ကထိတံ ကရဏီယမတ္ထံ။
ကတွာနုဘုယျ ပရမံ ဟဒယဿ သန္တိံ၊
သန္တံ ပဒံ အဘိသမေန္တိ သမတ္တပညာ။

တသ္မာ ဟိ တံ အမတမဗ္ဘုတမရိယကန္တံ၊
သန္တံ ပဒံ အဘိသမေစ္စ ဝိဟရိတုကာမော[၁]။
ဝိညူ ဇနော ဝိမလသီလသမာဓိပညာ-
ဘေဒံ ကရေယျ သတတံ ကရဏီယမတ္ထန္တိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁- ဝိဟာတုကာမော (သီ၊ သျာ)

Nigamanakathā

Ettāvatā ca yaṁ vuttaṁ—

“Uttamaṁ vandaneyyānaṁ, vanditvā ratanattayaṁ.
Khuddakānaṁ karissāmi, kesañci atthavaṇṇanan”ti.

Tattha saraṇasikkhāpadadvattiṁsākārakumārapañha maṅgalasutta-ratanasuttatirokuṭṭanidhikaṇḍamettasuttavasena navappabhedassa **Khuddakapāṭhassa** tāva atthavaṇṇanā katā hoti. Tenetaṁ vuccati—

“Imaṁ Khuddakapāṭhassa, karontenatthavaṇṇanaṁ.
Saddhammaṭṭhitikāmena, yaṁ pattaṁ kusalaṁ mayā.

Tassānubhāvato khippaṁ, dhamme ariyappavedite.
Vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ, pāpuṇātu ayaṁ jano”ti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyaguṇappaṭimaṇḍitena sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena sakasamayasamayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena tipiṭakapariyattidhammappabhede sāṭṭhakathe Satthusāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampattijanitasukhaviniggatamadhurodāravacanalāvaṇṇayuttena yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā chaḷabhiññāpaṭisambhidādippabhedaguṇappaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ theravaṁsappadīpānaṁ therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena therena katā ayaṁ **Paramatthajotikā** nāma Khuddakapāṭhavaṇṇanā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ sīlādisuddhiyā[1].

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi Lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Paramatthajotikāya Khuddakaṭṭhakathāya

Khuddakapāṭhavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Sīlavisuddhiyā (Sī)

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ ယံ ဝုတ္တံ—

“ဥတ္တမံ ဝန္ဒနေယျာနံ၊ ဝန္ဒိတွာ ရတနတ္တယံ။
ခုဒ္ဒကာနံ ကရိဿာမိ၊ ကေသဉ္စိ အတ္ထဝဏ္ဏန”န္တိ။

တတ္ထ သရဏသိက္ခာပဒဒွတ္တိံသာကာရကုမာရပဉှမင်္ဂလသုတ္တရတနသုတ္တတိရောကုဋ္ဋနိဓိကဏ္ဍမေတ္တသုတ္တဝသေန နဝပ္ပဘေဒဿ **ခုဒ္ဒကပါဌဿ** တာဝ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ကတာ ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဣမံ ခုဒ္ဒကပါဌဿ၊ ကရောန္တေနတ္ထဝဏ္ဏနံ။
သဒ္ဓမ္မဋ္ဌိတိကာမေန၊ ယံ ပတ္တံ ကုသလံ မယာ။

တဿာနုဘာဝတော ခိပ္ပံ၊ ဓမ္မေ အရိယပ္ပဝေဒိတေ။
ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ၊ ပါပုဏာတု အယံ ဇနော”တိ။

ပရမဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဗုဒ္ဓိဝီရိယဂုဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတေန သီလာစာရဇ္ဇဝမဒ္ဒဝါဒိဂုဏသမုဒယသမုဒိတေန သကသမယသမယန္တရဂဟနဇ္ဈောဂါဟဏသမတ္ထေန ပညာဝေယျတ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိဓမ္မပ္ပဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထုသာသနေ အပ္ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝေန မဟာဝေယျာကရဏေန ကရဏသမ္ပတ္တိဇနိတသုခဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒီဝရေန မဟာကဝိနာ ဆဠဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါဒိပ္ပဘေဒဂုဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓီနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ ထေရာနံ မဟာဝိဟာရဝါသီနံ ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန ဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသော**တိ ဂရူဟိ ဂဟိတနာမဓေယျေန ထေရေန ကတာ အယံ **ပရမတ္ထဇောတိကာ** နာမ ခုဒ္ဒကပါဌဝဏ္ဏနာ—

တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တီ ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ သီလာဒိသုဒ္ဓိယာ[၁]။

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမှိ လောကဇေဋ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

ပရမတ္ထဇောတိကာယ ခုဒ္ဒကဋ္ဌကထာယ

ခုဒ္ဒကပါဌဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သီလဝိသုဒ္ဓိယာ (သီ)

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aṅgato	21, 25
Aṅgasamo	184
Acintayuṁ	103
Acorāharaṇo	191
Ajeyyo	189
Ajjhattikāni	69
Ajjhabhāsi	99
Aññatarā	96
Aṭṭha	71, 152
Aṭṭhasataṁ	152
Aṭṭhaṅgiko	72
Aṭṭhāsi	98
Aṭṭhimiñjaṁ	40
Aṭṭhīni	38
Aṇukā	210
Atithi	188
Attasammāpaṇidhi	112
Attā	111
Atthakusalena	201
Atthāya me	184
Atthi	28, 143, 209
Atthe kicce samuppanne	184
Attho	201
Atha	96
Athopi	140
Adiṭṭhā	210
Adinnaṁ	16
Adinnādānā veramaṇiyā	23
Adho	212
Ananugiddho	207
Anatimāni	201
Anavajjāni	118
Anavajjāni kammāni	119
Anavasesā	209
Anākulā	115
Anākulā kammantā	117
Anukampakā	174
Anugāmiko	184, 189
Anupubbamuñcanato	59
Antaṁ	44
Antaguṇaṁ	45
Annapānamhi	174
Apanāmenti	186
Aparimāṇaṁ	212
Api dibbesu	194
Appakicco	206
Appagabbho	206
Appamādo	119, 120
Abrahmacariyaṁ	16
Abrahmacariyā veramaṇiyā	24
Abhiṭhānāni	158
Abhisamecca	201

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အင်္ဂတော	၂၁၊ ၂၅
အင်္ဂသမော	၁၈၄
အစိန္တယုံ	၁၀၃
အစောရာဟရဏော	၁၉၁
အဇေယျော	၁၈၉
အဇ္ဈတ္တိကာနိ	၆၉
အဇ္ဈဘာသိ	၉၉
အညတရာ	၉၆
အဋ္ဌ	၇၁၊၁၅၂
အဋ္ဌသတံ	၁၅၂
အဋ္ဌင်္ဂိကော	၇၂
အဋ္ဌာသိ	၉၈
အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ	၄၀
အဋ္ဌီနိ	၃၈
အဏုကာ	၂၁၀
အတိထိ	၁၈၈
အတ္တသမ္မာပဏိဓိ	၁၁၂
အတ္တာ	၁၁၁
အတ္ထကုသလေန	၂၀၁
အတ္ထာယ မေ	၁၈၄
အတ္ထိ	၂၈၊၁၄၃၊၂၀၉
အတ္ထေ ကိစ္စေ သမုပ္ပန္နေ	၁၈၄
အတ္ထော	၂၀၁
အထ	၉၆
အထောပိ	၁၄၀
အဒိဋ္ဌာ	၂၁၀
အဒိန္နံ	၁၆
အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏိယာ	၂၃
အဓော	၂၁၂
အနနုဂိဒ္ဓေါ	၂၀၇
အနတိမာနိ	၂၀၁
အနဝဇ္ဇာနိ	၁၁၈
အနဝဇ္ဇာနိ ကမ္မာနိ	၁၁၉
အနဝသေသာ	၂၀၉
အနာကုလာ	၁၁၅
အနာကုလာ ကမ္မန္တာ	၁၁၇
အနုကမ္ပကာ	၁၇၄
အနုဂါမိကော	၁၈၄၊၁၈၉
အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော	၅၉
အန္တံ	၄၄
အန္တဂုဏံ	၄၅
အန္နပါနမှိ	၁၇၄
အပနာမေန္တိ	၁၈၆
အပရိမာဏံ	၂၁၂
အပိ ဒိဗ္ဗေသု	၁၉၄
အပ္ပကိစ္စော	၂၀၆
အပ္ပဂဗ္ဘော	၂၀၆
အပ္ပမာဒေါ	၁၁၉၊၁၂၀
အဗြဟ္မစရိယံ	၁၆
အဗြဟ္မစရိယာ ဝေရမဏိယာ	၂၄
အဘိဋ္ဌာနာနိ	၁၅၈
အဘိသမေစ္စ	၂၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Abhikkanta	96
Abhikkantavaṇṇā	97
Abhikkantāya rattiyā	96
Amataṁ	150, 154
Ariyasaccāna dassanaṁ	128
Ariyasaccāni	67, 155-6
Ariyo	72
Avirūḷhichandā	163
Avecca passati	155
Averaṁ	212
Asapattaṁ	212
Asampakampiyo	155
Asambādhaṁ	212
Asādhāraṇamaññesaṁ	191
Asubhato	59
Asevanā	104
Asokaṁ	129
Assa	157, 201
Assu	52, 157
[Ā]	
Ākaṅkhamānā	103
Āgantvāna	173
Āgamma	195
Ādānato	18, 25
Ādhipaccaṁ	193
Ādhipaccaparivāro	194
Ānantarikaṁ	151
Āyatanāni	69
Āyatike bhavasmiṁ	163
Āratī	119
Ārammaṇato	18, 25
Āvāsā	73
Āvudhaṁ	20
[I]	
Ito	179
Idaṁ	175
Idampi Buddhe	150
Idha	139
Idha vā	142
Indakhīlo	155
Imasmiṁ	28
Iriyāpatho	20
Issariyaṁ	194
[U]	
Uccāsayanaṁ	26
Uju	201
Uttamaṁ	104
Udariyaṁ	45
Uddhaṁ	212
Upakappati	181, 186
Upaṭṭhānaṁ	115
Upaṭṭhite	174
Upasaṅkami	98
Upasaṅkamitvā	98
Upādānakkhandhā	68
[E]	
Ekaṁ	89
Ekaṁ nāma kiṁ	63
Ekamantaṁ	98
Etaṁ ādāya gacchati	189

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဘိက္ကန္တ	၉၆
အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ	၉၇
အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာ	၉၆
အမတံ	၁၅၀၊ ၁၅၄
အရိယသစ္စာန ဒဿနံ	၁၂၈
အရိယသစ္စာနိ	၆၇၊ ၁၅၅-၆
အရိယော	၇၂
အဝိရူဠှိဆန္ဒာ	၁၆၃
အဝေစ္စ ပဿတိ	၁၅၅
အဝေရံ	၂၁၂
အသပတ္တံ	၂၁၂
အသမ္ပကမ္ပိယော	၁၅၅
အသမ္ဗာဓံ	၂၁၂
အသာဓာရဏမညေသံ	၁၉၁
အသုဘတော	၅၉
အသေဝနာ	၁၀၄
အသောကံ	၁၂၉
အဿ	၁၅၇၊ ၂၀၁
အဿု	၅၂၊ ၁၅၇
[အာ]	
အာကင်္ခမာနာ	၁၀၃
အာဂန္တွာန	၁၇၃
အာဂမ္မ	၁၉၅
အာဒါနတော	၁၈၊ ၂၅
အာဓိပစ္စံ	၁၉၃
အာဓိပစ္စပရိဝါရော	၁၉၄
အာနန္တရိကံ	၁၅၁
အာယတနာနိ	၆၉
အာယတိကေ ဘဝသ္မိံ	၁၆၃
အာရတီ	၁၁၉
[အာ]	
အာရမ္မဏတော	၁၈၊ ၂၅
အာဝါသာ	၇၃
အာဝုဓံ	၂၀
[ဣ]	
ဣတော	၁၇၉
ဣဒံ	၁၇၅
ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓေ	၁၅၀
ဣဓ	၁၃၉
ဣဓ ဝါ	၁၄၂
ဣန္ဒခီလော	၁၅၅
ဣမသ္မိံ	၂၈
ဣရိယာပထော	၂၀
ဣဿရိယံ	၁၉၄
[ဥ]	
ဥစ္စာသယနံ	၂၆
ဥဇု	၂၀၁
ဥတ္တမံ	၁၀၄
ဥဒရိယံ	၄၅
ဥဒ္ဓံ	၂၁၂
ဥပကပ္ပတိ	၁၈၁၊ ၁၈၆
ဥပဋ္ဌာနံ	၁၁၅
ဥပဋ္ဌိတေ	၁၇၄
ဥပသင်္ကမိ	၉၈
ဥပသင်္ကမိတွာ	၉၈
ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ	၆၈
[ဧ]	
ဧကံ	၈၉
ဧကံ နာမ ကိံ	၆၃
ဧကမန္တံ	၉၈
ဧတံ အာဒါယ ဂစ္ဆတိ	၁၈၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[E - O]	
Etādisāni	130
Etesu	153
Evaṁ	86, 87, 174, 196
Eva	140
Esā	196
Okāso	20
Obhāsetvā	98
[Ka]	
Kañci	211
Kataññutā	121
Katapuññataṁ	197
Katapuññatā	111
Kattha	4
Katthaci	211
Katvāna	130
Kadā	4
Kappa	97
Kappakolāhalaṁ	101
Kappiyaṁ	174
Kampati	129
Kammato	22
Kammantā	115
Kayākayaṁ	179
Karaṇīyaṁ	201
Karīsaṁ	47
Kasmā	4
Kasmā cidhādito vuttaṁ	4
Kāye	29
Kālagatā	179
Kālena	121, 127, 174

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kālo	20
Kiñcāpi	156
Kiriyāviseso	20
Kilomakaṁ	43
Kulesu	207
Kena bhāsitaṁ	4
Kevala	97
Kevalakappaṁ	97
Kesā	32
[Kha - Ga]	
Khajjabhojje	174
Khandhādito	61
Khantī ca	125
Khīṇaṁ	163
Khīṇabījā	163
Khemaṁ	129
Khemino	208
Kheḷo	53
Gandho	26
Gambhīrapaññena	156
Gambhīre odakantike	184
Gāravo	121
Gimhānamāse	161
Gītaṁ	26
Gotamasāsanamhi	154
[Ca]	
Cakkavattikolāhalaṁ	101
Cakkavattisukhaṁ piyaṁ	194
Catubbhi vātehi	155
Cattāri	67

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ-ဩ]	
ဧတာဒိသာနိ	၁၃၀
ဧတေသု	၁၅၃
ဧဝံ	၈၆၊ ၈၇၊ ၁၇၄၊ ၁၉၆
ဧဝ	၁၄၀
ဧသာ	၁၉၆
ဩကာသော	၂၀
ဩဘာသေတွာ	၉၈
[က]	
ကဉ္စိ	၂၁၁
ကတညုတာ	၁၂၁
ကတပုညတံ	၁၉၇
ကတပုညတာ	၁၁၁
ကတ္ထ	၄
ကတ္ထစိ	၂၁၁
ကတွာန	၁၃၀
ကဒါ	၄
ကပ္ပ	၉၇
ကပ္ပကောလာဟလံ	၁၀၁
ကပ္ပိယံ	၁၇၄
ကမ္ပတိ	၁၂၉
ကမ္မတော	၂၂
ကမ္မန္တာ	၁၁၅
ကယာကယံ	၁၇၉
ကရဏီယံ	၂၀၁
ကရီသံ	၄၇
ကသ္မာ	၄
ကသ္မာ စိဓာဒိတော ဝုတ္တံ	၄
ကာယေ	၂၉
ကာလဂတာ	၁၇၉
ကာလေန	၁၂၁၊ ၁၂၇၊ ၁၇၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကာလော	၂၀
ကိဉ္စာပိ	၁၅၆
ကိရိယာဝိသေသော	၂၀
ကိလောမကံ	၄၃
ကုလေသု	၂၀၇
ကေန ဘာသိတံ	၄
ကေဝလ	၉၇
ကေဝလကပ္ပံ	၉၇
ကေသာ	၃၂
[ခ-ဂ]	
ခဇ္ဇဘောဇ္ဇေ	၁၇၄
ခန္ဓာဒိတော	၆၁
ခန္တီ စ	၁၂၅
ခီဏံ	၁၆၃
ခီဏဗီဇာ	၁၆၃
ခေမံ	၁၂၉
ခေမိနော	၂၀၈
ခေဠော	၅၃
ဂန္ဓော	၂၆
ဂမ္ဘီရပညေန	၁၅၆
ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ	၁၈၄
ဂါရဝေါ	၁၂၁
ဂိမှာနမာသေ	၁၆၁
ဂီတံ	၂၆
ဂေါတမသာသနမှိ	၁၅၄
[စ]	
စက္ကဝတ္တိကောလာဟလံ	၁၀၁
စက္ကဝတ္တိသုခံ ပိယံ	၁၉၄
စတုဗ္ဘိ ဝါတေဟိ	၁၅၅
စတ္တာရိ	၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ca - Cha]	
Cattāri nāma kiṁ	66
Cavati	186
Cittaṁ	129
Ciraṁ jīvantu	176
Cetiyaṁ	188
Cha	69
[Ja - Ña]	
Jaṅgamo	184
Jātarūpaṁ	27
Jetavane	94
Ñātakā	118
Ñātīnaṁ	174
Ñātīnaṁ hotu	175
[Ta]	
Taṁ	131, 201
Taco	34
Tathāgatena	143
Tathūpamaṁ	155
Tapo ca	128
Tasā	209
Tasmā	140, 197
Tahiṁ	179
Tiṭṭhanti	172
Tiriyaṁ	212
Tirokuṭṭā	172
Tisso vedanā	65
Tīṇi nāma kiṁ	65
Te	153-4, 163
Tena dhammena	151
Tesaṁ	131

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Tha - Da]	
Thāvarā	209
Thāvaro	183
Thūlā	210
Dadanti	174
Dantā	33
Damo	187
Dassanaṁ	125
Dassanasampadāya	157
Dānaṁ	187
Dānañca	117
Dāyakā ca anipphalā	176
Dārā	116
Diṭṭhā	210
Dinnāni mahapphalāni	153
Dinnena	179
Dīghā	209
Devarajjaṁ	194
Devaloke	194
Devā	103
Deso	110
Dvārabāhāsu	173
Dve nāma kiṁ	65
[Dha]	
Dhammacariyā	118
Dhammasākacchā	125, 127
Dhammassavanaṁ	121
Dhammesu	119
Dhātuto	61
Dhīrā	163, 197

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ-ဆ]	
စတ္တာရိ နာမ ကိံ	၆၆
စဝတိ	၁၈၆
စိတ္တံ	၁၂၉
စိရံ ဇီဝန္တု	၁၇၆
စေတိယံ	၁၈၈
ဆ	၆၉
[ဇ-ဉ]	
ဇင်္ဂမော	၁၈၄
ဇာတရူပံ	၂၇
ဇေတဝနေ	၉၄
ဉာတကာ	၁၁၈
ဉာတီနံ	၁၇၄
ဉာတီနံ ဟောတု	၁၇၅
[တ]	
တံ	၁၃၁၊ ၂၀၁
တစော	၃၄
တထာဂတေန	၁၄၃
တထူပမံ	၁၅၅
တပေါ စ	၁၂၈
တသာ	၂၀၉
တသ္မာ	၁၄၀၊ ၁၉၇
တဟိံ	၁၇၉
တိဋ္ဌန္တိ	၁၇၂
တိရိယံ	၂၁၂
တိရောကုဋ္ဋာ	၁၇၂
တိဿော ဝေဒနာ	၆၅
တီဏိ နာမ ကိံ	၆၅
တေ	၁၅၃-၄၊ ၁၆၃
တေန ဓမ္မေန	၁၅၁
တေသံ	၁၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ထ-ဒ]	
ထာဝရာ	၂၀၉
ထာဝရော	၁၈၃
ထူလာ	၂၁၀
ဒဒန္တိ	၁၇၄
ဒန္တာ	၃၃
ဒမော	၁၈၇
ဒဿနံ	၁၂၅
ဒဿနသမ္ပဒါယ	၁၅၇
ဒါနံ	၁၈၇
ဒါနဉ္စ	၁၁၇
ဒါယကာ စ အနိပ္ဖလာ	၁၇၆
ဒါရာ	၁၁၆
ဒိဋ္ဌာ	၂၁၀
ဒိန္နာနိ မဟပ္ဖလာနိ	၁၅၃
ဒိန္နေန	၁၇၉
ဒီဃာ	၂၀၉
ဒေဝရဇ္ဇံ	၁၉၄
ဒေဝလောကေ	၁၉၄
ဒေဝါ	၁၀၃
ဒေသော	၁၁၀
ဒွါရဗာဟာသု	၁၇၃
ဒွေ နာမ ကိံ	၆၅
[ဓ]	
ဓမ္မစရိယာ	၁၁၈
ဓမ္မသာကစ္ဆာ	၁၂၅၊ ၁၂၇
ဓမ္မဿဝနံ	၁၂၁
ဓမ္မေသု	၁၁၉
ဓာတုတော	၆၁
ဓီရာ	၁၆၃၊ ၁၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Naṁ	211
Nakhā	33
Naccaṁ	26
Natthi sambhavaṁ	163
Navaṁ	163
Nava	72
Nāgā vā	186
Nātimaññetha	211
Nātisaṇikato	57
Nātisīghato	57
Nāmañca rūpañca	65
Nikubbetha	211
Nikkāmino	154
Nidhiṁ nidheti	183
Nidhi	191
Nidhi nāma	185
Nidhīyati	185
Nidheti	184
Nipako	206
Nibbanti	163
Nibbānasacchikiriyā	128
Nibbutiṁ	154
Nimittato	60
Nivāto	121
Nisāmetha	140
No ñātī	176
Nhārū	36
[Pa]	
Pañca	68
Paṭighasaññā	211
Paṭhamamahāsaṅgīti	84
Paṭhamasmiṁ gimhe	161
Paṇītaṁ	143, 150, 174
Paṇḍitā	107, 197
Paṇḍitānaṁ	104
Paṇṇattisamatikkamanato	57
Patirūpadesavāso	111
Patirūpo	110
Pattipattā	154
Pathaviṁ	155
Padesarajjaṁ	194
Papphāsaṁ	44
Pamādaṭṭhānaṁ	17
Payuñjato	195
Payogato	19
Paraṁ	211
Paramaṁ hitāya	161
Paridevanā	180
Parivāro	193
Paro	211
Pasaṁsanti	197
Pahāya gamanīyesu	189
Pahūte	173
Pahūte annapānamhi	176
Paṇabhūtā	209
Pāṇātipātā veramaṇiyā	23
Pānabhojanaṁ	174
Pāpā	119
Pittaṁ	48
Pitā	115

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နံ	၂၁၁
နခါ	၃၃
နစ္စံ	၂၆
နတ္ထိ သမ္ဘဝံ	၁၆၃
နဝံ	၁၆၃
နဝ	၇၂
နာဂါ ဝါ	၁၈၆
နာတိမညေထ	၂၁၁
နာတိသဏိကတော	၅၇
နာတိသီဃတော	၅၇
နာမဉ္စ ရူပဉ္စ	၆၅
နိကုဗ္ဗေထ	၂၁၁
နိက္ကာမိနော	၁၅၄
နိဓိံ နိဓေတိ	၁၈၃
နိဓိ	၁၉၁
နိဓိ နာမ	၁၈၅
နိဓီယတိ	၁၈၅
နိဓေတိ	၁၈၄
နိပကော	၂၀၆
နိဗ္ဗန္တိ	၁၆၃
နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယာ	၁၂၈
နိဗ္ဗုတိံ	၁၅၄
နိမိတ္တတော	၆၀
နိဝါတော	၁၂၁
နိသာမေထ	၁၄၀
နော ဉာတီ	၁၇၆
နှာရူ	၃၆
[ပ]	
ပဉ္စ	၆၈
ပဋိဃသညာ	၂၁၁
ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ	၈၄
ပဌမသ္မိံ ဂိမှေ	၁၆၁
ပဏီတံ	၁၄၃၊၁၅၀၊၁၇၄
ပဏ္ဍိတာ	၁၀၇၊၁၉၇
ပဏ္ဍိတာနံ	၁၀၄
ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနတော	၅၇
ပတိရူပဒေသဝါသော	၁၁၁
ပတိရူပေါ	၁၁၀
ပတ္တိပတ္တာ	၁၅၄
ပထဝိံ	၁၅၅
ပဒေသရဇ္ဇံ	၁၉၄
ပပ္ဖါသံ	၄၄
ပမာဒဋ္ဌာနံ	၁၇
ပယုဉ္ဇတော	၁၉၅
ပယောဂတော	၁၉
ပရံ	၂၁၁
ပရမံ ဟိတာယ	၁၆၁
ပရိဒေဝနာ	၁၈၀
ပရိဝါရော	၁၉၃
ပရော	၂၁၁
ပသံသန္တိ	၁၉၇
ပဟာယ ဂမနီယေသု	၁၈၉
ပဟူတေ	၁၇၃
ပဟူတေ အန္နပါနမှိ	၁၇၆
ပါဏဘူတာ	၂၀၉
ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိယာ	၂၃
ပါနဘောဇနံ	၁၇၄
ပါပါ	၁၁၉
ပိတ္တံ	၄၈
ပိတာ	၁၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa - Pha]	
Pihakaṁ	43
Puggalā	152
Puggalo	188
Puññasampadā	197
Puttadārassa	115
Puttā	116
Pubbe	111
Pubbe katapuññatā	112
Pubbo	49
Purāṇaṁ	163
Puriso	184
Pūjaneyyā	108
Pūjaneyyānaṁ	104
Pūjā	104
Petā	179
Phalato	23
Phuṭṭhassa	129
[Ba - Bha]	
Bālā	106
Bālānaṁ	104
Bāhusaccaṁ	112
Buddhakolāhalaṁ	102
Bojjhaṅgā	70-1
Bodhi	70
Byārosanā	211
Brahmacariyaṁ	128
Brūhi	103
Bhagavantaṁ abhivādetvā	98
Bhagavā	91
Bhāvaye	212

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhuñjamānā	154
Bhummāni	139
Bhusaṁ pamattā	157
Bhūtā	140, 210
Bhūtāni	139
Bhedato	18
[Ma]	
Maṁsaṁ	36
Maggo	72
Maṅgalaṁ	104
Maṅgalakolāhalaṁ	102
Maṅgalamuttamaṁ	131
Maṅgalāni	103
Majjaṁ	17
Majjapānā	119
Majjapānā saṁyamo	120
Majjhimā	210
Matthaluṅgaṁ	47
Manasā daḷhena	154
Manussā	103
Mahatthikā	196
Mahantā	209
Mahāsayanaṁ	26
Mahāsāvajjato	19
Mātā	115
Mātāpitu	115
Mānasaṁ	212
Mānussikā	194
Mālā	26
Muttaṁ	55

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ - ဖ]	
ပိဟကံ	၄၃
ပုဂ္ဂလာ	၁၅၂
ပုဂ္ဂလော	၁၈၈
ပုညသမ္ပဒါ	၁၉၇
ပုတ္တဒါရဿ	၁၁၅
ပုတ္တာ	၁၁၆
ပုဗ္ဗေ	၁၁၁
ပုဗ္ဗေ ကတပုညတာ	၁၁၂
ပုဗ္ဗော	၄၉
ပုရာဏံ	၁၆၃
ပုရိသော	၁၈၄
ပူဇနေယျာ	၁၀၈
ပူဇနေယျာနံ	၁၀၄
ပူဇာ	၁၀၄
ပေတာ	၁၇၉
ဖလတော	၂၃
ဖုဋ္ဌဿ	၁၂၉
[ဗ - ဘ]	
ဗာလာ	၁၀၆
ဗာလာနံ	၁၀၄
ဗာဟုသစ္စံ	၁၁၂
ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ	၁၀၂
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ	၇၀-၁
ဗောဓိ	၇၀
ဗျာရောသနာ	၂၁၁
ဗြဟ္မစရိယံ	၁၂၈
ဗြူဟိ	၁၀၃
ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ	၉၈
ဘဂဝါ	၉၁
ဘာဝယေ	၂၁၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘုဥ္ဇမာနာ	၁၅၄
ဘုမ္မာနိ	၁၃၉
ဘုသံ ပမတ္တာ	၁၅၇
ဘူတာ	၁၄၀၊ ၂၁၀
ဘူတာနိ	၁၃၉
ဘေဒတော	၁၈
[မ]	
မံသံ	၃၆
မဂ္ဂေါ	၇၂
မင်္ဂလံ	၁၀၄
မင်္ဂလကောလာဟလံ	၁၀၂
မင်္ဂလမုတ္တမံ	၁၃၁
မင်္ဂလာနိ	၁၀၃
မဇ္ဇံ	၁၇
မဇ္ဇပါနာ	၁၁၉
မဇ္ဇပါနာ သံယမော	၁၂၀
မဇ္ဈိမာ	၂၁၀
မတ္ထလုင်္ဂံ	၄၇
မနသာ ဒဠှေန	၁၅၄
မနုဿာ	၁၀၃
မဟတ္ထိကာ	၁၉၆
မဟန္တာ	၂၀၉
မဟာသယနံ	၂၆
မဟာသာဝဇ္ဇတော	၁၉
မာတာ	၁၁၅
မာတာပိတု	၁၁၅
မာနသံ	၂၁၂
မာနုဿိကာ	၁၉၄
မာလာ	၂၆
မုတ္တံ	၅၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mudu	201
Mudhā	154
Musā	17
Musāvādā veramaṇiyā	24
Mūlato	22
Me	87
Mettaṁ	212
Medo	51
Merayaṁ	17
Moneyyakolāhalaṁ	102
[Ya]	
Yaṁ	143, 201
Yaṁkiñci	142
Yakanaṁ	42
Yakkhā vāpi	186
Yathā	155, 161
Yathābalasantoso	122
Yathāyaṁ padīpo	163
Yathālābhasantoso	122
Yathāsāruppasantoso	122
Yadajjhagā	150
Yadidaṁ	196
Yassa	129
Yā	112, 194
Yā caññā	180
Yāni	139
Ye	152, 174
Ye keci	209
Yesaṁ hetu	176
Yoniso	195

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ra - La]	
Rajataṁ	27
Ratanaṁ	143
Ratanaṁ paṇītaṁ	150
Rati	194
Rassakā	210
Ruṇṇaṁ	180
Lakkhaṇato	60
Laddhā	154
Labhāmase	176
Lasikā	54
Lokadhammā	129
Lomā	32
Lohite	50
[Va]	
Vakkaṁ	41
Vaṇijjā tādisī	179
Vaṇṇato	59
Vatthu	20
Vadāmi	155
Varaññū	162
Varado	162
Varāharo	162
Varo	161
Vasā	52
Vācā	112
Vāditaṁ	26
Vāso	110
Vikālabhojanaṁ	25
Vikkhepappahānato	57

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မုဒု	၂၀၁
မုဓာ	၁၅၄
မုသာ	၁၇
မုသာဝါဒါ ဝေရမဏိယာ	၂၄
မူလတော	၂၂
မေ	၈၇
မေတ္တံ	၂၁၂
‘မေဒေါ	၅၁
မေရယံ	၁၇
မောနေယျကောလာဟလံ	၁၀၂
[ယ]	
ယံ	၁၄၃၊ ၂၀၁
ယံကိဉ္စိ	၁၄၂
ယကနံ	၄၂
ယက္ခာ ဝါပိ	၁၈၆
ယထာ	၁၅၅၊ ၁၆၁
ယထာဗလသန္တောသော	၁၂၂
ယထာယံ ပဒီပေါ	၁၆၃
ယထာလာဘသန္တောသော	၁၂၂
ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော	၁၂၂
ယဒဇ္ဈဂါ	၁၅၀
ယဒိဒံ	၁၉၆
ယဿ	၁၂၉
ယာ	၁၁၂၊ ၁၉၄
ယာ စညာ	၁၈၀
ယာနိ	၁၃၉
ယေ	၁၅၂၊ ၁၇၄
ယေ ကေစိ	၂၀၉
ယေသံ ဟေတု	၁၇၆
ယောနိသော	၁၉၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ-လ]	
ရဇတံ	၂၇
ရတနံ	၁၄၃
ရတနံ ပဏီတံ	၁၅၀
ရတိ	၁၉၄
ရဿကာ	၂၁၀
ရုဏ္ဏံ	၁၈၀
လက္ခဏတော	၆၀
လဒ္ဓါ	၁၅၄
လဘာမသေ	၁၇၆
လသိကာ	၅၄
လောကဓမ္မာ	၁၂၉
လောမာ	၃၂
လောဟိတေ	၅၀
[ဝ]	
ဝက္ကံ	၄၁
ဝဏိဇ္ဇာ တာဒိသီ	၁၇၉
ဝဏ္ဏတော	၅၉
ဝတ္ထု	၂၀
ဝဒါမိ	၁၅၅
ဝရညူ	၁၆၂
ဝရဒေါ	၁၆၂
ဝရာဟရော	၁၆၂
ဝရော	၁၆၁
ဝသာ	၅၂
ဝါစာ	၁၁၂
ဝါဒိတံ	၂၆
ဝါသော	၁၁၀
ဝိကာလဘောဇနံ	၂၅
ဝိက္ခေပပ္ပဟာနတော	၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vigayha	154
Vittaṁ	142
Vinayo	112-3
Vibhāvayanti	156
Vimuyhati	186
Virajaṁ	129
Virattacittā	163
Viratī	119
Viramato	22, 25
Vilepanaṁ	26
Visūkadassanaṁ	26
Viharati	94
Vedanāto	22, 25
Vo	175
[Sa]	
Saṁgho	188
Saṁyamo	119, 187
Sakaṁ gharaṁ	173
Sakkaccaṁ anumodare	176
Sakkacca	140
Sakko	201
Sakyamuni	151
Saggesu vā	142
Saṅgaho	115-6
Saññā vā	186
Sataṁ pasaṭṭhā	152
Satta	70, 72
Sattā	208
Santaṁ padaṁ	201

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Santindriyo	206
Santuṭṭhī	121
Santussako	205
Santo	186
Sandhiyo	173
Sappurisaṁ	155
Sabbattha	130
Sabbattha maparājitā	130
Sabbametena	194
Sabbalokasmi	212
Sabbe	140, 208
Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā	63
Sabbo sabbadā	186
Samaṁ	143
Samaṇā	125
Samatthi kiñci	151
Samayaṁ	89
Samaya	89
Samāgatāni	139
Samādhiṁ	151
Samāhito	151
Samuṭṭhānato	21, 25
Sampatti	194
Sambhavesī	210
Sammāpaṇidhi	111
Sallahukavutti	206
Sahāva	157
Sāvatthi	93
Sikkhā	15
Siṅghāṭakā	173

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိဂယှ	၁၅၄
ဝိတ္တံ	၁၄၂
ဝိနယော	၁၁၂-၃
ဝိဘာဝယန္တိ	၁၅၆
ဝိမုယှတိ	၁၈၆
ဝိရဇံ	၁၂၉
ဝိရတ္တစိတ္တာ	၁၆၃
ဝိရတီ	၁၁၉
ဝိရမတော	၂၂၊၂၅
ဝိလေပနံ	၂၆
ဝိသူကဒဿနံ	၂၆
ဝိဟရတိ	၉၄
ဝေဒနာတော	၂၂၊၂၅
ဝေါ	၁၇၅
[သ]	
သံဃော	၁၈၈
သံယမော	၁၁၉၊၁၈၇
သကံ ဃရံ	၁၇၃
သက္ကစ္စံ အနုမောဒရေ	၁၇၆
သက္ကစ္စ	၁၄၀
သက္ကော	၂၀၁
သကျမုနိ	၁၅၁
သဂ္ဂေသု ဝါ	၁၄၂
သင်္ဂဟော	၁၁၅-၆
သညာ ဝါ	၁၈၆
သတံ ပသတ္ထာ	၁၅၂
သတ္တ	၇၀၊၇၂
သတ္တာ	၂၀၈
သန္တံ ပဒံ	၂၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သန္တိန္ဒြိယော	၂၀၆
သန္တုဋ္ဌီ	၁၂၁
သန္တုဿကော	၂၀၅
သန္တော	၁၈၆
သန္ဓိယော	၁၇၃
သပ္ပုရိသံ	၁၅၅
သဗ္ဗတ္ထ	၁၃၀
သဗ္ဗတ္ထ မပရာဇိတာ	၁၃၀
သဗ္ဗမေတေန	၁၉၄
သဗ္ဗလောကသ္မိ	၂၁၂
သဗ္ဗေ	၁၄၀၊၂၀၈
သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ	၆၃
သဗ္ဗော သဗ္ဗဒါ	၁၈၆
သမံ	၁၄၃
သမဏာ	၁၂၅
သမတ္ထိ ကိဉ္စိ	၁၅၁
သမယံ	၈၉
သမယ	၈၉
သမာဂတာနိ	၁၃၉
သမာဓိံ	၁၅၁
သမာဟိတော	၁၅၁
သမုဋ္ဌာနတော	၂၁၊၂၅
သမ္ပတ္တိ	၁၉၄
သမ္ဘဝေသီ	၂၁၀
သမ္မာပဏိဓိ	၁၁၁
သလ္လဟုကဝုတ္တိ	၂၀၆
သဟာဝ	၁၅၇
သာဝတ္ထိ	၉၃
သိက္ခာ	၁၅
သိင်္ဃာဋကာ	၁၇၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Siṅghāṇikā	54
Sito	155
Sippaṁ	112-3
Siyā	155
Sīlaṁ	187
Sukhitattā	208
Sukhitā hontu ñātayo	175
Sukhino	208
Sugatassa sāvakā	153
Suciṁ	151, 174
Suññato	60-1
Sutaṁ	87
Sudesitāni	156
Sunihito	186
Suppayuttā	154
Subharo	205
Subhāsitā	112
Subhāsitā vācā	114
Sumanā bhavantu	140
Surā	17

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā	24
Surūpatā	193
Suvaco	201
Suvaṇṇatā	192
Susaṇṭhānā	193
Susaratā	192
Susikkhito	112
Suhuju	201
Sedo	50
Semhaṁ	48
Sevanā	104
Soko	179
Sotthānaṁ	103
Sovacassatā	125
[Ha]	
Hadayaṁ	41
Haranti	186
Hiraññena	179
Huraṁ vā	142
Honti	174

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သိင်္ဃာဏိကာ	၅၄
သိတော	၁၅၅
သိပ္ပံ	၁၁၂-၃
သိယာ	၁၅၅
သီလံ	၁၈၇
သုခိတတ္တာ	၂၀၈
သုခိတာ ဟောန္တု ဉာတယော	၁၇၅
သုခိနော	၂၀၈
သုဂတဿ သာဝကာ	၁၅၃
သုစိံ	၁၅၁၊၁၇၄
သုညတော	၆၀-၁
သုတံ	၈၇
သုဒေသိတာနိ	၁၅၆
သုနိဟိတော	၁၈၆
သုပ္ပယုတ္တာ	၁၅၄
သုဘရော	၂၀၅
သုဘာသိတာ	၁၁၂
သုဘာသိတာ ဝါစာ	၁၁၄
သုမနာ ဘဝန္တု	၁၄၀
သုရာ	၁၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ ဝေရမဏိယာ	၂၄
သုရူပတာ	၁၉၃
သုဝစော	၂၀၁
သုဝဏ္ဏတာ	၁၉၂
သုသဏ္ဌာနာ	၁၉၃
သုသရတာ	၁၉၂
သုသိက္ခိတော	၁၁၂
သုဟုဇု	၂၀၁
သေဒေါ	၅၀
သေမှံ	၄၈
သေဝနာ	၁၀၄
သောကော	၁၇၉
သောတ္ထာနံ	၁၀၃
သောဝစဿတာ	၁၂၅
[ဟ]	
ဟဒယံ	၄၁
ဟရန္တိ	၁၈၆
ဟိရညေန	၁၇၉
ဟုရံ ဝါ	၁၄၂
ဟောန္တိ	၁၇၄

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akusalakammapathā dasa	74
Akkhakaṭṭhīni dve	38-9
Akkhiṭṭhīni dve	38-9
Agārikaratanaṁ	149
Agārikaratanesu aggo cakkavattipi	149
Agārikavinayo	113
Agārikasippaṁ	113
Agārikānaṁ sajanaparijana-sampatti	193-4
Agocaraṭṭhānaṁ chabbidhaṁ	202
Aggabāhaṭṭhīni dve dve	38-9
Aṅgasamo	183-4
Aṅguttaranikāya	2
Ajjhattikāni āyatanāni cha	69
Aññatarā	96
Aṭṭhāsi eva na nisīdi	99
Aṭṭhimiñjānaṁ vaṇṇādīni	40-1
Aṭṭhisatāni tīṇi sādhikāni	40
Aṭṭhīnaṁ saṅkhyāni	38-9
Atta,parārakkha	133
Adinnādānassa aṅgāni pañca	21
Adinnādānā veramaṇiyā phalāni	23-4
Adhiccasamuppannaṁ	91
Anagārikaratanaṁ	149

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anagārikaratanaṁ aggamakkhāyati	149
Anagārikaratanaṁ duvidhaṁ	149
Anagārikavinayo	113-4
Anagārikasippaṁ	113
Anagārikānaṁ parisasampatti	193-4
Anattānupassanāmukheneva dukkhassantaṁ karoti	65
Ananusandhikagāthā	105
Anavajjo	7
Anāthapiṇḍika	94-5
Aniccatādassanena dukkhassantaṁ karoti	64
Anugāmiko	183-4
Anesanaṁ ekavīsatividhaṁ	202
Antaṁ itthiyā aṭṭhavīsatihatthaṁ	44
Antaṁ purisassa dvattiṁ-sahatthaṁ	44
Antaguṇānaṁ vaṇṇādīni	45
Aparagoyānakā	103
Apāyā cattāro	158
Apucchitagāthā	105
Abaddhapittassa byāpanatā	48
Abrahmacariyassa aṅgāni cattāri	21

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကုသလကမ္မပထာ ဒသ	၇၄
အက္ခကဋ္ဌီနိ ဒွေ	၃၈-၉
အက္ခိဋ္ဌီနိ ဒွေ	၃၈-၉
အဂါရိကရတနံ	၁၄၉
အဂါရိကရတနေသု အဂ္ဂေါ စက္ကဝတ္တိပိ	၁၄၉
အဂါရိကဝိနယော	၁၁၃
အဂါရိကသိပ္ပံ	၁၁၃
အဂါရိကာနံ သဇနပရိဇန-သမ္ပတ္တိ	၁၉၃-၄
အဂေါစရဋ္ဌာနံ ဆဗ္ဗိဓံ	၂၀၂
အဂ္ဂဗာဟဋ္ဌီနိ ဒွေ ဒွေ	၃၈-၉
အင်္ဂသမော	၁၈၃-၄
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ	၂
အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ ဆ	၆၉
အညတရာ	၉၆
အဋ္ဌာသိ ဧဝ န နိသီဒိ	၉၉
အဋ္ဌိမိဉ္ဇာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၄၀-၁
အဋ္ဌိသတာနိ တီဏိ သာဓိကာနိ	၄၀
အဋ္ဌီနံ သင်္ချာနိ	၃၈-၉
အတ္တ,ပရာရက္ခ	၁၃၃
အဒိန္နာဒါနဿ အင်္ဂါနိ ပဉ္စ	၂၁
အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏိယာ ဖလာနိ	၂၃-၄
အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ	၉၁
အနဂါရိကရတနံ	၁၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနဂါရိကရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၄၉
အနဂါရိကရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၉
အနဂါရိကဝိနယော	၁၁၃-၄
အနဂါရိကသိပ္ပံ	၁၁၃
အနဂါရိကာနံ ပရိသသမ္ပတ္တိ	၁၉၃-၄
အနတ္တာနုပဿနာမုခေနေဝ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ	၆၅
အနနုသန္ဓိကဂါထာ	၁၀၅
အနဝဇ္ဇော	၇
အနာထပိဏ္ဍိက	၉၄-၅
အနိစ္စတာဒဿနေန ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ	၆၄
အနုဂါမိကော	၁၈၃-၄
အနေသနံ ဧကဝီသတိဝိဓံ	၂၀၂
အန္တံ ဣတ္ထိယာ အဋ္ဌဝီသတိဟတ္ထံ	၄၄
အန္တံ ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဟတ္ထံ	၄၄
အန္တဂုဏာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၄၅
အပရဂေါယာနကာ	၁၀၃
အပါယာ စတ္တာရော	၁၅၈
အပုစ္ဆိတဂါထာ	၁၀၅
အဗဒ္ဓပိတ္တဿ ဗျာပနတာ	၄၈
အဗြဟ္မစရိယဿ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၂၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Abrahmacariyā veramaṇiyā phalāni	24
Abhikkantasaddassa atthuddhārā	96
Abhiṭhānāni cha	158-9
Amanussā bheravārammaṇaṁ na dassenti	215
Arahassa aṅgāni dasa	74-5
Ariyapuggalā abhinnasaraṇāva	7
Ariyaratanaṁ duvidhaṁ	149
Ariyasaccāni cattāri	67-8
Ariyamaggaṅgāni aṭṭha	71
Aviññāṇakaratanaṁ	148
Aviññāṇakaratanaṁ duvidhaṁ	148
Assūnaṁ vaṇṇādīni	52
Asekharatanaṁ duvidhaṁ	149
Asevanātigāthāya maṅgalāni tīṇi	110
Ahitadukkhānāgamapatthanā	211
[Ā]	
Ātāpī	128
Ādīnavānupassanāpabbāni nava	28
Ānantarikasamādhi	151-2
Ānandattherassa arahattappattatā	81-2
Ābhisamācārikassa ānisaṁsā	167
Āmisadānaṁ	118
Āraññakassa karaṇīyākaraṇīyakamma	204-8
Āratītigāthāya maṅgalāni tīṇi	121
Ārāma	95
Āvatthikaṁ	91
Āhāraṁ catubbidhaṁ	66-7, 174
[I]	
Itthiratanaṁ	149
Idaṁ no dānaṁ hitasukhāya hotu	176
Idaṁ me ñātīnaṁ hotu	172-5
Iriyāpathabādhanavinodana	213
[U - Ū]	
Uggahakosallaṁ sattavidhaṁ	31
Uttarakurukā	103
Udakena bhūmi paripphositassa nissando	168
Udariyassa vaṇṇādīni	45
Uddisadānaṁ petānaṁ paccanubhoti	172, 175, 177, 180
Uddisadānassa aṅgāni tīṇi	176
Uddisadānassa ānisaṁsā	172, 174
Uddissakacetiyaṁ	188
Upapattidevā	103
Upādānakkhandhā pañca	68
Upāsaka,sāmaṇerānaṁ sīlāni	14
Uraṭṭhīni cuddasa	38-9
Ūruṭṭhi ekaṁ	38

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဗြဟ္မစရိယာ ဝေရမဏိယာ ဖလာနိ	၂၄
အဘိက္ကန္တသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ	၉၆
အဘိဌာနာနိ ဆ	၁၅၈-၉
အမနုဿာ ဘေရဝါရမ္မဏံ န ဒဿေန္တိ	၂၁၅
အရဟဿ အင်္ဂါနိ ဒသ	၇၄-၅
အရိယပုဂ္ဂလာ အဘိန္နသရဏာဝ	၇
အရိယရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၉
အရိယသစ္စာနိ စတ္တာရိ	၆၇-၈
အရိယမဂ္ဂင်္ဂါနိ အဋ္ဌ	၇၁
အဝိညာဏကရတနံ	၁၄၈
အဝိညာဏကရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၈
အဿူနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၅၂
အသေခရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၉
အသေဝနာတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ တီဏိ	၁၁၀
အဟိတဒုက္ခာနာဂမပတ္ထနာ	၂၁၁
[အာ]	
အာတာပီ	၁၂၈
အာဒီနဝါနုပဿနာပဗ္ဗာနိ နဝ	၂၈
အာနန္တရိကသမာဓိ	၁၅၁-၂
အာနန္ဒတ္ထေရဿ အရဟတ္တပ္ပတ္တတာ	၈၁-၂
အာဘိသမာစာရိကဿ အာနိသံသာ	၁၆၇
အာမိသဒါနံ	၁၁၈
အာရညကဿ ကရဏီယာကရဏီယကမ္မ	၂၀၄-၈
အာရတီတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ တီဏိ	၁၂၁
အာရာမ	၉၅
အာဝတ္ထိကံ	၉၁
အာဟာရံ စတုဗ္ဗိဓံ	၆၆-၇၊ ၁၇၄
[ဣ]	
ဣတ္ထိရတနံ	၁၄၉
ဣဒံ နော ဒါနံ ဟိတသုခါယ ဟောတု	၁၇၆
ဣဒံ မေ ဉာတီနံ ဟောတု	၁၇၂-၅
ဣရိယာပထဗာဓနဝိနောဒန	၂၁၃
[ဥ-ဦ]	
ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ သတ္တဝိဓံ	၃၁
ဥတ္တရကုရုကာ	၁၀၃
ဥဒကေန ဘူမိ ပရိပ္ဖေါသိတဿ နိဿန္ဒော	၁၆၈
ဥဒရိယဿ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၄၅
ဥဒ္ဒိသဒါနံ ပေတာနံ ပစ္စနုဘောတိ	၁၇၂၊ ၁၇၅၊ ၁၇၇၊ ၁၈၀
ဥဒ္ဒိသဒါနဿ အင်္ဂါနိ တီဏိ	၁၇၆
ဥဒ္ဒိသဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၇၂၊ ၁၇၄
ဥဒ္ဒိဿကစေတိယံ	၁၈၈
ဥပပတ္တိဒေဝါ	၁၀၃
ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ပဉ္စ	၆၈
ဥပါသက,သာမဏေရာနံ သီလာနိ	၁၄
ဥရဋ္ဌီနိ စုဒ္ဒသ	၃၈-၉
ဦရုဋ္ဌိ ဧကံ	၃၈

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[E]

Ekaṁ samayaṁ Bhagavāti-
saddānaṁ niddisitabbākārā 93
Ekabījī 156
Evaṁ me sutantisaddānaṁ
niddisitabbākārā 87-9, 93
Evaṁ-saddassa atthuddhārā 85
Evameva ito dvinnaṁ 179

[Ka]

Kaṭiṭṭhīni dve 38
Kaṇṇaṭṭhīni dve 38-9
Kadariyakamma 174
Kappakolāhalaṁ 101
Kappasaddassa atthuddhārā 97-8
Kammaṭṭhānūpacāra 204-8
Karīsassa vaṇṇādīni 47
Kāya 29, 40
Kāyagatāsatiṁ
paribhuñjanti amataṁ 28
Kāyapāgabbhiyaṁ
aṭṭhaṭṭhānaṁ 206-7
Kālagatapetā tahiṁ 179
Kilomakaṁ duvidhaṁ 43
Kilomakānaṁ vaṇṇādīni 43
Kesādīsu vipassanānayo 60
Kesānaṁ vaṇṇādīni 32
Kesāsu asubhato
manasikārā pañca 58
Kolaṁkolo 156
Kolāhalaṁ pañcavidhaṁ 101

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Kha - Ga]

Khantītigāthāya
maṅgalāni cattāri 127
Khuddakanikāya 2
Khuddakapāṭhassa pabhedā
nava 216
Kheḷānaṁ vaṇṇādīni 53
Gahaṭṭhānampi pūjaneyyatā 110
Gāthā catubbidhā 105
Gāravotigāthāya
maṅgalāni pañca 125
Gīvaṭṭhīni satta 38-9
Gopphakaṭṭhikāni dve dve 38

[Ca]

Cakkaratanaṁ 148
Cakkaratanaṁ kammapaccayena
ututo samuṭṭhāti 144
Cakkaratanassa vidhi 144
Cakkaratanānubhāva 147-8
Cakkaratane uppannamatte
dibbaṁ cakkhu pātubhavati 145
Cakkavattikolāhalaṁ 101-2
Cakkavattirañño issariyādhi-
paccaṭṭhānāni 111-2
Cakkavattivattaṁ dasavidhaṁ 144
Caritānukūlakammaṭṭhānaṁ
caturāsītisahassappa-
bhedaṁ 198-9
Cikicchita 158
Cīvare santoso tividho 122
Cetiyaṁ tividhaṁ 188

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဧ]

ဧကံ သမယံ ဘဂဝါတိသဒ္ဒါနံ
နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗာကာရာ ၉၃
ဧကဗီဇီ ၁၅၆
ဧဝံ မေ သုတန္တိသဒ္ဒါနံ
နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗာကာရာ ၈၇-၉၊ ၉၃
ဧဝံ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ ၈၅
ဧဝမေဝ ဣတော ဒွိန္နံ ၁၇၉

[က]

ကဋိဋ္ဌီနိ ဒွေ ၃၈
ကဏ္ဏဋ္ဌီနိ ဒွေ ၃၈-၉
ကဒရိယကမ္မ ၁၇၄
ကပ္ပကောလာဟလံ ၁၀၁
ကပ္ပသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ ၉၇-၈
ကမ္မဋ္ဌာနူပစာရ ၂၀၄-၈
ကရီသဿ ဝဏ္ဏာဒီနိ ၄၇
ကာယ ၂၉၊ ၄၀
ကာယဂတာသတိံ
ပရိဘုဉ္ဇန္တိ အမတံ ၂၈
ကာယပါဂဗ္ဘိယံ အဋ္ဌဋ္ဌာနံ ၂၀၆-၇
ကာလဂတပေတာ တဟိံ ၁၇၉
ကိလောမကံ ဒုဝိဓံ ၄၃
ကိလောမကာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ ၄၃
ကေသာဒီသု ဝိပဿနာနယော ၆၀
ကေသာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ ၃၂
ကေသာသု အသုဘတော
မနသိကာရာ ပဉ္စ ၅၈
ကောလံကောလော ၁၅၆
ကောလာဟလံ ပဉ္စဝိဓံ ၁၀၁

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ခ-ဂ]

ခန္တီတိဂါထာယ
မင်္ဂလာနိ စတ္တာရိ ၁၂၇
ခုဒ္ဒကနိကာယ ၂
ခုဒ္ဒကပါဌဿ ပဘေဒါ နဝ ၂၁၆
ခေဠာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ ၅၃
ဂဟဋ္ဌာနမ္ပိ ပူဇနေယျတာ ၁၁၀
ဂါထာ စတုဗ္ဗိဓာ ၁၀၅
ဂါရဝေါတိဂါထာယ
မင်္ဂလာနိ ပဉ္စ ၁၂၅
ဂီဝဋ္ဌီနိ သတ္တ ၃၈-၉
ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကာနိ ဒွေ ဒွေ ၃၈

[စ]

စက္ကရတနံ ၁၄၈
စက္ကရတနံ ကမ္မပစ္စယေန
ဥတုတော သမုဋ္ဌာတိ ၁၄၄
စက္ကရတနဿ ဝိဓိ ၁၄၄
စက္ကရတနာနုဘာဝ ၁၄၇-၈
စက္ကရတနေ ဥပ္ပန္နမတ္တေ
ဒိဗ္ဗံ စက္ခု ပါတုဘဝတိ ၁၄၅
စက္ကဝတ္တိကောလာဟလံ ၁၀၁-၂
စက္ကဝတ္တိရညော ဣဿရိယာဓိ-
ပစ္စဋ္ဌာနာနိ ၁၁၁-၂
စက္ကဝတ္တိဝတ္တံ ဒသဝိဓံ ၁၄၄
စရိတာနုကူလကမ္မဋ္ဌာနံ စတုရာ-
သီတိသဟဿပ္ပဘေဒံ ၁၉၈-၉
စိကိစ္ဆိတ ၁၅၈
စီဝရေ သန္တောသော
တိဝိဓော ၁၂၂
စေတိယံ တိဝိဓံ ၁၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Cha]	
Chattabaddhassa nissando	168
[Ja]	
Jaṅgamo	183-4
Jaṅghaṭṭhikāni dve	38
Jaṇṇukaṭṭhi ekaṁ	38
Jambudīpakā	103
Jetavana	94
[Ta - Tha]	
Tacapariggaṇhakānaṁ vavatthapetabbatā	35
Tacādīnaṁ vaṇṇādīni	34-5
Tathāgata	164
Tapotigāthāya maṅgalāni cattāri	129
Tasathāvarādiduka-tikappabheda	209-211
Tiṇuddhatakammassa ānisaṁsā	167
Tiracchānagataratanaṁ	149
Tussaka	205
Thāvaro	183-4
[Da]	
Dakkhiṇā	153, 183
Dakkhiṇeyya	153
Dajjā	180
Dantā ekamūlikā dvādasa	34
Dantā catumūlikā aṭṭha	33
Dantā timūlikā aṭṭha	34
Dantā dvattiṁsa	33

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dantā dvimūlikā cattāro	34
Dantānaṁ nānāsaṇṭhānatā	33-4
Dasasikkhāpadānaṁ hīnamajjhimapaṇītatā	27
Dassana	157
Dānaṁ kassaci uddisi	172
Dānaṁ duvidhaṁ	118
Dānaṁ na kassaci uddisi	171
Dānañcātigāthāya maṅgalāni cattāri	119
Diṭṭhamaṅgalaṁ	99
Diṭṭhamaṅgalaṁ amaṅgalaṁ	105-6
Diṭṭhamaṅgalika	100
Dinnadakkhiṇāya sātthakatā	181-2
Dīghanikāya	2
Dukkhānupassanāmukheneva dukkhassantaṁ karoti	66
Dullabhapuggalā dve	124
Devatāsu manussānaṁ upakārakatā	142
Devā tividhā	103
Dvittiṁsākārakammaṭṭhāna	28
Dvattiṁsākārānaṁ anuloma-paṭilomāni	31
Dvattiṁsākāre kati khandhādīni honti	61
Dvattiṁsākāre dhātuyo aṭṭhavīsatisataṁ	61
Dvattiṁsākāre nimittāni saṭṭhisataṁ	60

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဆ]	
ဆတ္တဗဒ္ဓဿ နိဿန္ဒော	၁၆၈
[ဇ]	
ဇင်္ဂမော	၁၈၃-၄
ဇင်္ဃဋ္ဌိကာနိ ဒွေ	၃၈
ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိ ဧကံ	၃၈
ဇမ္ဗုဒီပကာ	၁၀၃
ဇေတဝန	၉၄
[တ-ထ]	
တစပရိဂ္ဂဏှကာနံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗတာ	၃၅
တစာဒီနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၃၄-၅
တထာဂတ	၁၆၄
တပေါတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ စတ္တာရိ	၁၂၉
တသထာဝရာဒိဒုက-တိကပ္ပဘေဒ	၂၀၉-၂၁၁
တိဏုဒ္ဓတကမ္မဿ အာနိသံသာ	၁၆၇
တိရစ္ဆာနဂတရတနံ	၁၄၉
တုဿက	၂၀၅
ထာဝရော	၁၈၃-၄
[ဒ]	
ဒက္ခိဏာ	၁၅၃၊၁၈၃
ဒက္ခိဏေယျ	၁၅၃
ဒဇ္ဇာ	၁၈၀
ဒန္တာ ဧကမူလိကာ ဒွါဒသ	၃၄
ဒန္တာ စတုမူလိကာ အဋ္ဌ	၃၃
ဒန္တာ တိမူလိကာ အဋ္ဌ	၃၄
ဒန္တာ ဒွတ္တိံသ	၃၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒန္တာ ဒွိမူလိကာ စတ္တာရော	၃၄
ဒန္တာနံ နာနာသဏ္ဌာနတာ	၃၃-၄
ဒသသိက္ခာပဒါနံ ဟီနမဇ္ဈိမပဏီတတာ	၂၇
ဒဿန	၁၅၇
ဒါနံ ကဿစိ ဥဒ္ဒိသိ	၁၇၂
ဒါနံ ဒုဝိဓံ	၁၁၈
ဒါနံ န ကဿစိ ဥဒ္ဒိသိ	၁၇၁
ဒါနဉ္စာတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ စတ္တာရိ	၁၁၉
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလံ	၉၉
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလံ အမင်္ဂလံ	၁၀၅-၆
ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိက	၁၀၀
ဒိန္နဒက္ခိဏာယ သာတ္ထကတာ	၁၈၁-၂
ဒီဃနိကာယ	၂
ဒုက္ခာနုပဿနာမုခေနေဝ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ	၆၆
ဒုလ္လဘပုဂ္ဂလာ ဒွေ	၁၂၄
ဒေဝတာသု မနုဿာနံ ဥပကာရကတာ	၁၄၂
ဒေဝါ တိဝိဓာ	၁၀၃
ဒွတ္တိံသာကာရကမ္မဋ္ဌာန	၂၈
ဒွတ္တိံသာကာရာနံ အနုလောမ-ပဋိလောမာနိ	၃၁
ဒွတ္တိံသာကာရေ ကတိ ခန္ဓာဒီနိ ဟောန္တိ	၆၁
ဒွတ္တိံသာကာရေ ဓာတုယော အဋ္ဌဝီသတိသတံ	၆၁
ဒွတ္တိံသာကာရေ နိမိတ္တာနိ သဋ္ဌိသတံ	၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dvattiṁsākāre lakkhaṇāni aṭṭhavīsatisataṁ	60-1
Dvattiṁsākāre suññatā aṭṭhavīsatisataṁ	61
[Dha - Na]	
Dhamma	6, 10
Dhammagītūpasaṁhitānaṁ visesatā	26
Dhammadānaṁ	118
Dhammadānaṁ atthapaṭisaṁveditādīnaṁ padaṭṭhānaṁ	118
Dhammadānameva aggaṁ	118
Dhammassavanassa ānisaṁsā cattāro	124
Dhammādiṭṭhānadesanā	65
Dhātukacetiyaṁ	188
Nakhā vīsati	33
Naccādīnaṁ saṁkilesa-vītikkamatā	26
Nalāṭaṭṭhi ekaṁ	38-9
Nāgabhavana	165
Nāmaṁ catubbidhaṁ	91
Nāma	65
Nāsikaṭṭhi ekaṁ	38-9
Nikāya	2
Nikāyā pañca	2
Nidhānappayojana	183-5, 189
Nidhi catubbidho	183
Nidhiṭṭhānādīni	188

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nidhīnaṁ acorāharaṇatā	190
Nidhīnaṁ ṭhānā cavanatādi kāraṇāni	186
Nidhīnaṁ puññavataṁyeva adhippetatthasādhakatā	186
Nidhīnaṁ sabbakāmadadatā	191
Nidhīnaṁ sunihitatā	189
Nibbāna	128
Nibbānāmataṁ sacchikaroti	69
Nisajjadosā cha	99
Nemittakaṁ	91
Nhārū navasatappabhedā	37
[Pa]	
Sakkāsaya	47
Pagumba	160
Pacchimapañcasikkhāpada	24-5
Paccekabuddhaariyasāvakānampi pūjāya hitasukhāvahatā	109
Paccekabuddharatanaṁ aggamakkhāyati	149
Pañcaṅgasamannāgatasenāsana	30
Pañcasikkhāpada	16-7
Paññā samādhipadaṭṭhānā	62
Paṭākāropitassa nissando	168
Paṭipattipūjāya ko pana vādo	109
Paṭihatacittajanā petesu uppannā	170

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒွတ္တိံသာကာရေ လက္ခဏာနိ အဋ္ဌဝီသတိသတံ	၆၀-၁
ဒွတ္တိံသာကာရေ သုညတာ အဋ္ဌဝီသတိသတံ	၆၁
[ဓ-န]	
ဓမ္မ	၆၊၁၀
ဓမ္မဂီတူပသံဟိတာနံ ဝိသေသတာ	၂၆
ဓမ္မဒါနံ	၁၁၈
ဓမ္မဒါနံ အတ္ထပဋိသံဝေဒိတာဒီနံ ပဒဋ္ဌာနံ	၁၁၈
ဓမ္မဒါနမေဝ အဂ္ဂံ	၁၁၈
ဓမ္မဿဝနဿ အာနိသံသာ စတ္တာရော	၁၂၄
ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနဒေသနာ	၆၅
ဓာတုကစေတိယံ	၁၈၈
နခါ ဝီသတိ	၃၃
နစ္စာဒီနံ သံကိလေသ-ဝီတိက္ကမတာ	၂၆
နလာဋဋ္ဌိ ဧကံ	၃၈-၉
နာဂဘဝန	၁၆၅
နာမံ စတုဗ္ဗိဓံ	၉၁
နာမ	၆၅
နာသိကဋ္ဌိ ဧကံ	၃၈-၉
နိကာယ	၂
နိကာယာ ပဉ္စ	၂
နိဓာနပ္ပယောဇန	၁၈၃-၅၊၁၈၉
နိဓိ စတုဗ္ဗိဓော	၁၈၃
နိဓိဋ္ဌာနာဒီနိ	၁၈၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိဓီနံ အစောရာဟရဏတာ	၁၉၀
နိဓီနံ ဌာနာ စဝနတာဒိ ကာရဏာနိ	၁၈၆
နိဓီနံ ပုညဝတံယေဝ အဓိပ္ပေ-တတ္ထသာဓကတာ	၁၈၆
နိဓီနံ သဗ္ဗကာမဒဒတာ	၁၉၁
နိဓီနံ သုနိဟိတတာ	၁၈၉
နိဗ္ဗာန	၁၂၈
နိဗ္ဗာနာမတံ သစ္ဆိကရောတိ	၆၉
နိသဇ္ဇဒေါသာ ဆ	၉၉
နေမိတ္တကံ	၉၁
နှာရူ နဝသတပ္ပဘေဒါ	၃၇
[ပ]	
ပက္ကာသယ	၄၇
ပဂုမ္ဗ	၁၆၀
ပစ္ဆိမပဉ္စသိက္ခာပဒ	၂၄-၅
ပစ္စေကဗုဒ္ဓအရိယသာဝကာနမ္ပိ ပူဇာယ ဟိတသုခါဝဟတာ	၁၀၉
ပစ္စေကဗုဒ္ဓရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၄၉
ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတသေနာသန	၃၀
ပဉ္စသိက္ခာပဒ	၁၆-၇
ပညာ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာ	၆၂
ပဋာကာရောပိတဿ နိဿန္ဒော	၁၆၈
ပဋိပတ္တိပူဇာယ ကော ပန ဝါဒေါ	၁၀၉
ပဋိဟတစိတ္တဇနာ ပေတေသု ဥပ္ပန္နာ	၁၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṭhamamahāsaṅgīti	76
Paṇḍitalakkhaṇāni tīṇi	107
Paṇhikaṭṭhīni dve	38
Patirūpadesavāsassa nānāvidhatā	111
Patirūpadesavāsoti-gāthāya maṅgalāni tīṇi	112
Patthanaṁ vinā na hoti	191, 194
Pada	15
Papphāsaṁ nirasaṁ nirojaṁ hoti	44
Papphāsassa vaṇṇādīni	44
Pabbāni cuddasa	28
Pamāda	120
Payogā dve cha	19, 20
Paramatthanidhi	187-8
Pariccāgamayakammaṁ kato anipphalo	176, 178
Paribhogacetiyaṁ	188
Pariyattidhammassa nibbānagāmitā	161
Pariyattidhammassa sutānisaṁsā	163
Pariyattidhammassa supupphitagga vanappagumbasadisatā	161
Parivārā dve	193
Pāṇa	209
Pāṇātipātassa aṅgāni pañca	21
Pāṇātipātā veramaṇiyā phalāni	23
Pādaṭṭhikāni catusaṭṭhi	38
Pānabhojanādi pañcadhā vivekaṁ gacchati	46

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni aṭṭhārasa	38
Piṭṭhibāhaṭṭhīni dve	38-9
Pittaṁ duvidhaṁ	48
Pihakamhi bahi nikkhante sattānaṁ jīvitakkhayatā	43
Puggalā aṭṭha vā aṭṭhasataṁ vā	153
Puggalādhiṭṭhānadesanā	63
Pucchitagāthā	105
Puññanidhikiriyāya sampādanatā	191
Puññānubhāvena odhisā pañca	194-5-6
Pupphapūjāya ānisaṁsā	109
Pubbavidehakā	103
Pubbassa okāso nāma nibaddho natthi	49
Pubbe katamanussaraṁ anussaratā	180
Purisayugāni cattāri	153
Purisaratanaṁ	149
Purisaratanaṁ aggamakkhāyati	149
Purisaratanaṁ dividhaṁ	149
Pūjaneyyānaṁ pūjā appakāpi dīgharattaṁ hitāya sukhāya hoti	108-9
Petā āsāya parivāretvā aṭṭhaṁsu	171
Petānaṁ anussaraṇa-kāraṇāni	174
Petānaṁ upakappati	179, 181

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဌမမဟာသင်္ဂီတိ	၇၆
ပဏ္ဍိတလက္ခဏာနိ တီဏိ	၁၀၇
ပဏှိကဋ္ဌီနိ ဒွေ	၃၈
ပတိရူပဒေသဝါသဿ နာနာဝိဓတာ	၁၁၁
ပတိရူပဒေသဝါသောတိ-ဂါထာယ မင်္ဂလာနိ တီဏိ	၁၁၂
ပတ္ထနံ ဝိနာ န ဟောတိ	၁၉၁၊ ၁၉၄
ပဒ	၁၅
ပပ္ဖါသံ နိရသံ နိရောဇံ ဟောတိ	၄၄
ပပ္ဖါသဿ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၄၄
ပဗ္ဗာနိ စုဒ္ဒသ	၂၈
ပမာဒ	၁၂၀
ပယောဂါ ဒွေ ဆ	၁၉၊ ၂၀
ပရမတ္ထနိဓိ	၁၈၇-၈
ပရိစ္စာဂမယကမ္မံ ကတော အနိပ္ဖလော	၁၇၆၊ ၁၇၈
ပရိဘောဂစေတိယံ	၁၈၈
ပရိယတ္တိဓမ္မဿ နိဗ္ဗာနဂါမိတာ	၁၆၁
ပရိယတ္တိဓမ္မဿ သုတာနိသံသာ	၁၆၃
ပရိယတ္တိဓမ္မဿ သုပုပ္ဖိတဂ္ဂ-ဝနပ္ပဂုမ္ဗသဒိသတာ	၁၆၁
ပရိဝါရာ ဒွေ	၁၉၃
ပါဏ	၂၀၉
ပါဏာတိပါတဿ အင်္ဂါနိ ပဉ္စ	၂၁
ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိယာ ဖလာနိ	၂၃
ပါဒဋ္ဌိကာနိ စတုသဋ္ဌိ	၃၈
ပါနဘောဇနာဒိ ပဉ္စဓာ ဝိဝေကံ ဂစ္ဆတိ	၄၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ အဋ္ဌာရသ	၃၈
ပိဋ္ဌိဗာဟဋ္ဌီနိ ဒွေ	၃၈-၉
ပိတ္တံ ဒုဝိဓံ	၄၈
ပိဟကမှိ ဗဟိ နိက္ခန္တေ သတ္တာနံ ဇီဝိတက္ခယတာ	၄၃
ပုဂ္ဂလာ အဋ္ဌ ဝါ အဋ္ဌသတံ ဝါ	၁၅၃
ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနဒေသနာ	၆၃
ပုစ္ဆိတဂါထာ	၁၀၅
ပုညနိဓိကိရိယာယ သမ္ပာဒနတာ	၁၉၁
ပုညာနုဘာဝေန ဩဓိသာ ပဉ္စ	၁၉၄-၅-၆
ပုပ္ဖပူဇာယ အာနိသံသာ	၁၀၉
ပုဗ္ဗဝိဒေဟကာ	၁၀၃
ပုဗ္ဗဿ ဩကာသော နာမ နိဗဒ္ဓေါ နတ္ထိ	၄၉
ပုဗ္ဗေ ကတမနုဿရံ အနုဿရတာ	၁၈၀
ပုရိသယုဂါနိ စတ္တာရိ	၁၅၃
ပုရိသရတနံ	၁၄၉
ပုရိသရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၄၉
ပုရိသရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၉
ပူဇနေယျာနံ ပူဇာ အပ္ပကာပိ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတိ	၁၀၈-၉
ပေတာ အာသာယ ပရိ-ဝါရေတွာ အဋ္ဌံသု	၁၇၁
ပေတာနံ အနုဿရဏ-ကာရဏာနိ	၁၇၄
ပေတာနံ ဥပကပ္ပတိ	၁၇၉၊ ၁၈၁

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Petānaṁ koci na sarati 174
Pokkharavassa 137

[Pha - Ba]

Phāsukaṭṭhīni catuvīsati 38-9
Phuṭṭhassātigāthāya maṅgalāni cattāri 130
Baddhapittamhi kupite sattā ummattakāva 48
Baddhapittassa ṭhitaṭṭhānatā 48
Bālalakkhaṇāni tīṇi 106
Bālavasanta 161
Bāhaṭṭhīni dve 38-9
Bāhusaccañcātigāthāya maṅgalāni cattāri 114
Buddha 4, 5, 6, 156
Buddhakolāhalaṁ 102
Buddhavacanassa ādi 3
Buddhādīnaṁ pūritapāramitā 111-2
Buddhādīnampi pasaṁsanīyadhammo 125-6
Buddhādīnaṁ ovāde patiṭṭhāya nibbānasaggaparāyaṇā honti 112
Buddhānaṁ kathādoso nāma natthi 81
Buddhā na ahetū sitaṁ pātukaronti 109
Buddhā nāma sabbalokahitāya uppajjanti 169
Bojjhaṅgā satta 71
Brahmacariyasaddassa atthuddhārā 128

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhagavato vacanapūjanatā 80
Bhagavā 91
Bhagā cha 92
Bhāvanamanuyuttassa iriyāpathaniyamatā 213
Bhūta 209
Bhūtasaddassa atthuddhārā 139
Bhūta,sambhavesīnaṁ visesatā 210-1

[Ma]

Maṁsānaṁ vaṇṇādīni 36
Maṁsā navapesisatā 36
Maṅgalaṁ tividhaṁ 99
Maṅgala 103-4
Maṅgalakolāhalaṁ 102
Maṅgalāni aṭṭhatiṁsa 130
Majjhimadesassa parimāṇāni 111
Majjhimanikāya 2
Maṇiratanaṁ 148
Matthaluṅgassa vaṇṇādīni 47
Manasikārakosallaṁ dasavidhaṁ 31, 56
Manussaratanaṁ 149
Manussaratanaṁ aggamakkhāyati 149
Manussaratanaṁ duvidhaṁ 149
Manussā catubbidhā 103
Manopāgabbhiyaṁ anekaṭṭhānaṁ 207
Mandamajjhimatikkha-paññānaṁ bhāvetabbakālatā 31

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပေတာနံ ကောစိ န သရတိ ၁၇၄
ပေါက္ခရဝဿ ၁၃၇

[ဖ-ဗ]

ဖာသုကဋ္ဌီနိ စတုဝီသတိ ၃၈-၉
ဖုဋ္ဌဿာတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ စတ္တာရိ ၁၃၀
ဗဒ္ဓပိတ္တမှိ ကုပိတေ သတ္တာ ဥမ္မတ္တကာဝ ၄၈
ဗဒ္ဓပိတ္တဿ ဌိတဋ္ဌာနတာ ၄၈
ဗာလလက္ခဏာနိ တီဏိ ၁၀၆
ဗာလဝသန္တ ၁၆၁
ဗာဟဋ္ဌီနိ ဒွေ ၃၈-၉
ဗာဟုသစ္စဉ္စာတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ စတ္တာရိ ၁၁၄
ဗုဒ္ဓ ၄၊ ၅၊ ၆၊ ၁၅၆
ဗုဒ္ဓကောလာဟလံ ၁၀၂
ဗုဒ္ဓဝစနဿ အာဒိ ဒွေ ၂၊ ၃
ဗုဒ္ဓါဒီနံ ပူရိတပါရမိတာ ၁၁၁-၂
ဗုဒ္ဓါဒီနမ္ပိ ပသံသနီယဓမ္မော ၁၂၅-၆
ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ နိဗ္ဗာနသဂ္ဂပရာယဏာ ဟောန္တိ ၁၁၂
ဗုဒ္ဓါနံ ကထာဒေါသော နာမ နတ္ထိ ၈၁
ဗုဒ္ဓါ န အဟေတူ သိတံ ပါတုကရောန္တိ ၁၀၉
ဗုဒ္ဓါ နာမ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ၁၆၉
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သတ္တ ၇၁
ဗြဟ္မစရိယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ ၁၂၈

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဘ]

ဘဂဝတော ဝစနပူဇနတာ ၈၀
ဘဂဝါ ၉၁
ဘဂါ ဆ ၉၂
ဘာဝနမနုယုတ္တဿ ဣရိယာပထနိယမတာ ၂၁၃
ဘူတ ၂၀၉
ဘူတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ ၁၃၉
ဘူတ,သမ္ဘဝေသီနံ ဝိသေသတာ ၂၁၀-၁

[မ]

မံသာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ ၃၆
မံသာ နဝပေသိသတာ ၃၆
မင်္ဂလံ တိဝိဓံ ၉၉
မင်္ဂလ ၁၀၃-၄
မင်္ဂလကောလာဟလံ ၁၀၂
မင်္ဂလာနိ အဋ္ဌတိံသ ၁၃၀
မဇ္ဈိမဒေသဿ ပရိမာဏာနိ ၁၁၁
မဇ္ဈိမနိကာယ ၂
မဏိရတနံ ၁၄၈
မတ္ထလုင်္ဂဿ ဝဏ္ဏာဒီနိ ၄၇
မနသိကာရကောသလ္လံ ဒသဝိဓံ ၃၁၊ ၅၆
မနုဿရတနံ ၁၄၉
မနုဿရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ ၁၄၉
မနုဿရတနံ ဒုဝိဓံ ၁၄၉
မနုဿာ စတုဗ္ဗိဓာ ၁၀၃
မနောပါဂဗ္ဘိယံ အနေကဋ္ဌာနံ ၂၀၇
မန္ဒမဇ္ဈိမတိက္ခပညာနံ ဘာဝေတဗ္ဗကာလတာ ၃၁

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mahānhārū saṭṭhi 37
Mahāmaṇḍapa 81
Mahāvihārā aṭṭhārasa 80
Mahāsaṁvegavatthūni aṭṭha 201
Mahesakkhānaṁ ānubhāvena appesakkhā palāyiṁsu 138
Matāpituputtānaṁ aññamaññūpaṭṭhānāni pañca 115-6
Mātāpitūtigāthāya maṅgalāni tīṇi cattāri pañca 117
Mānussī 194
Māsassa dhammassavanadivasā aṭṭha 215
Mitta 212
Mutamaṅgalaṁ 99
Mutamaṅgalika 100
Muttānaṁ vatthissabbhantare ṭhitatā 55
Mudukaṭṭhikāni maṁsanissitāni catusaṭṭhi 38
Muddhaṭṭhi ekaṁ 38-9
Muni 151
Musāvādassa aṅgāni cattāri 21
Musāvādā veramaṇiyā phalāni 24
Mettānisaṁsa 141-2
Mettābhāvanāya vaḍḍhanatā 212
Mettābhāvanāya vasībhāvatā 214
Mettāya dosappahānatā 198
Mettāya bhāvanākārā 208
Mettāya sattārammaṇatā 214

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Medānaṁ thūla,kisasarīrassa maṁsādīni nissāya ṭhitatā 51
Me-saddassa atthuddhārā 86
Moneyyakolāhalaṁ 102

[Ya]

Yakanassa paññavanta, dandhapaññatā 42
Yathā vārivahā pūrā paripūrenti sāgaraṁ 179

[Ra]

Ratanaṁ duvidhaṁ 148
Ratana 143
Ratanattayassa upamāyo 11-2-3
Ratanattayassa kamo 11
Ratanasuttassa āṇā 150, 159, 160, 164
Ratanasuttassa upaddavānaṁ paṭighātatā 133, 138
Rati 194
Rasaharaṇī sattasahassāni 40
Ruṇṇasokādi attaparitā-panameva 180
Ruṇṇasokādi petānaṁ atthāya na hoti 181
Rūpa 65

[La]

Lasikānaṁ asītisatasandhīnaṁ abbhantare ṭhitatā 54
Liṅgikaṁ 91
Licchavī 134

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မဟာန္ဟာရူ သဋ္ဌိ ၃၇
မဟာမဏ္ဍပ ၈၁
မဟာဝိဟာရာ အဋ္ဌာရသ ၈၀
မဟာသံဝေဂဝတ္ထူနိ အဋ္ဌ ၂၀၁
မဟေသက္ခာနံ အာနုဘာဝေန အပ္ပေသက္ခာ ပလာယိံသု ၁၃၈
မာတာပိတုပုတ္တာနံ အညမညူပဋ္ဌာနာနိ ပဉ္စ ၁၁၅-၆
မာတာပိတူတိဂါထာယ မင်္ဂလာနိ တီဏိ စတ္တာရိ ပဉ္စ ၁၁၇
မာနုဿီ ၁၉၄
မာသဿ ဓမ္မဿဝနဒိဝသာ အဋ္ဌ ၂၁၅
မိတ္တ ၂၁၂
မုတမင်္ဂလံ ၉၉
မုတမင်္ဂလိက ၁၀၀
မုတ္တာနံ ဝတ္ထိဿဗ္ဘန္တရေ ဌိတတာ ၅၅
မုဒုကဋ္ဌိကာနိ မံသနိဿိတာနိ စတုသဋ္ဌိ ၃၈
မုဒ္ဓဋ္ဌိ ဧကံ ၃၈-၉
မုနိ ၁၅၁
မုသာဝါဒဿ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ ၂၁
မုသာဝါဒါ ဝေရမဏိယာ ဖလာနိ ၂၄
မေတ္တာနိသံသ ၁၄၁-၂
မေတ္တာဘာဝနာယ ဝဍ္ဎနတာ ၂၁၂
မေတ္တာဘာဝနာယ ဝသီဘာဝတာ ၂၁၄
မေတ္တာယ ဒေါသပ္ပဟာနတာ ၁၉၈
မေတ္တာယ ဘာဝနာကာရာ ၂၀၈
မေတ္တာယ သတ္တာရမ္မဏတာ ၂၁၄

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မေဒါနံ ထူလ,ကိသသရီရဿ မံသာဒီနိ နိဿာယ ဌိတတာ ၅၁
မေ-သဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ ၈၆
မောနေယျကောလာဟလံ ၁၀၂

[ယ]

ယကနဿ ပညဝန္တ,ဒန္ဓပညတာ ၄၂
ယထာ ဝါရိဝဟာ ပူရာ ပရိပူရေန္တိ သာဂရံ ၁၇၉

[ရ]

ရတနံ ဒုဝိဓံ ၁၄၈
ရတန ၁၄၃
ရတနတ္တယဿ ဥပမာယော ၁၁-၂-၃
ရတနတ္တယဿ ကမော ၁၁
ရတနသုတ္တဿ အာဏာ ၁၅၀၊ ၁၅၉၊ ၁၆၀၊ ၁၆၄
ရတနသုတ္တဿ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိဃာတတာ ၁၃၃၊ ၁၃၈
ရတိ ၁၉၄
ရသဟရဏီ သတ္တသဟဿာနိ ၄၀
ရုဏ္ဏသောကာဒိ အတ္တပရိတာ-ပနမေဝ ၁၈၀
ရုဏ္ဏသောကာဒိ ပေတာနံ အတ္ထာယ န ဟောတိ ၁၈၁
ရူပ ၆၅

[လ]

လသိကာနံ အသီတိသတသန္ဓီနံ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတတာ ၅၄
လိင်္ဂိကံ ၉၁
လိစ္ဆဝီ ၁၃၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[La]	
Lokadhammā aṭṭha	71
Lokasammatanidhi	187
Lomānaṁ vaṇṇādīni	32
Lohitaṁ duvidhaṁ	50
[Va]	
Vakkānaṁ okāsatā	41
Vakkānaṁ vaṇṇādīni	41
Vacīpāgabbhiyaṁ catuṭṭhānaṁ	207
Vajjī	134-5
Vatthi	55
Vana	160
Vanakusumapupphapūjāya nissando	167
Vara	161-2
Vasānaṁ vaṇṇādīni	53
Vikālabhojanassa aṅgāni cattāri	25
Vicikicchita	158
Vijjā	195
Vinaye ṭhite sāsanaṁ ṭhitaṁ	82
Vinayo duvidho	113
Vinayo nāma Buddhasāsanassa āyu	82
Vipassanāpabbāni tīṇi	28
Vimutti	195
Virati tividhā	119
Visuddhidevā	103
Vedanā tisso	65-6
Veramaṇisikkhāpada	15
Veramaṇī	15
Vesālī	135

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saṁgha	6, 10
Saṁyuttanikāya	2
Saṁsaraṇalohitaṁ	50
Saṁsaraṇalohitassa byāpanatā	50
Sakkāyadiṭṭhi	175
Sakya	151
Sagga	143
Sacchikiriya	129
Satipaṭṭhānāni cattāri	67
Sattakkhattuparamo	156
Sattapaṇṇiguhādvāra	81
Sannicitalohitamhi vakkahadayādīni atemente sattā pipāsitā	50
Santoso dvādasavidho	122
Samathayānikaratanaṁ duvidhaṁ	149
Samayasaddassa atthuddhārā	89-91
Samādhipabbāni dve	28
Samādhi sīlapadaṭṭhānā	62
Sampadā	195
Sammāsambuddharatanaṁ sabbatopi aggamakkhāyati	149
Sammutidevā	103
Saraṇa	6
Saraṇagamana	6
Saraṇagamanā apāyaṁ na gamissanti	8
Saraṇattaya	3
Saraṇagamanabhedo duvidho	7

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[လ]	
လောကဓမ္မာ အဋ္ဌ	၇၁
လောကသမ္မတနိဓိ	၁၈၇
လောမာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၃၂
လောဟိတံ ဒုဝိဓံ	၅၀
[ဝ]	
ဝက္ကာနံ ဩကာသတာ	၄၁
ဝက္ကာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၄၁
•ဝစီပါဂဗ္ဘိယံ စတုဋ္ဌာနံ	၂၀၇
ဝဇ္ဇီ	၁၃၄-၅
ဝတ္ထိ	၅၅
ဝန	၁၆၀
ဝနကုသုမပုပ္ဖပူဇာယ နိဿန္ဒော	၁၆၇
ဝရ	၁၆၁-၂
ဝသာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၅၃
ဝိကာလဘောဇနဿ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၂၅
ဝိစိကိစ္ဆိတ	၁၅၈
ဝိဇ္ဇာ	၁၉၅
ဝိနယေ ဌိတေ သာသနံ ဌိတံ	၈၂
ဝိနယော ဒုဝိဓော	၁၁၃
ဝိနယော နာမ ဗုဒ္ဓသာသနဿ အာယု	၈၂
ဝိပဿနာပဗ္ဗာနိ တီဏိ	၂၈
ဝိမုတ္တိ	၁၉၅
ဝိရတိ တိဝိဓာ	၁၁၉
ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ	၁၀၃
ဝေဒနာ တိဿော	၆၅-၆
ဝေရမဏိသိက္ခာပဒ	၁၅
ဝေရမဏီ	၁၅
ဝေသာလီ	၁၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သံဃ	၆၊ ၁၀
သံယုတ္တနိကာယ	၂
သံသရဏလောဟိတံ	၅၀
သံသရဏလောဟိတဿ ဗျာပနတာ	၅၀
သက္ကာယဒိဋ္ဌိ	၁၇၅
သကျ	၁၅၁
သဂ္ဂ	၁၄၃
သစ္ဆိကိရိယ	၁၂၉
သတိပဋ္ဌာနာနိ စတ္တာရိ	၆၇
သတ္တက္ခတ္တုပရမော	၁၅၆
သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာဒွါရ	၈၁
သန္နိစိတလောဟိတမှိ ဝက္ကဟဒယာဒီနိ အတေမေန္တေ သတ္တာ ပိပါသိတာ	၅၀
သန္တောသော ဒွါဒသဝိဓော	၁၂၂
သမထယာနိကရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၉
သမယသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ	၈၉၊ ၉၁
သမာဓိပဗ္ဗာနိ ဒွေ	၂၈
သမာဓိ သီလပဒဋ္ဌာနာ	၆၂
သမ္ပဒါ	၁၉၅
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓရတနံ သဗ္ဗတောပိ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၄၉
သမ္မုတိဒေဝါ	၁၀၃
သရဏ	၆
သရဏဂမန	၆
သရဏဂမနာ အပါယံ န ဂမိဿန္တိ	၈
သရဏတ္တယ	၃
သရဏဂမနဘေဒေါ ဒုဝိဓော	၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sarīrakiccaṁ katvā thūpaṁ patiṭṭhāpesuṁ	167
Savanampi dassanantveva	26
Saviññāṇakaratanaṁ	148
Saviññāṇakaratanaṁ aggamakkhāyati	148-9
Saviññāṇakaratanaṁ duvidhaṁ	149
Sānusandhikagāthā	105
Samaṇeragahaṭṭhasikkhā-padānaṁ bhinnatā	18-9
Sāmaṇerānaṁ sikkhāpadāni dasa	14
Sāmikā bhariyānaṁ saṅgaṇhanāni pañca	116
Sāvaka	153
Sāvakapāramippattaṁ aggamakkhāyati	149
Sāvajjo	7
Sāvatthī	93-4
Sāsanotārassa maggabhūtatā	4, 13
Sāsanotiṇṇapuggala	13
Sikkhā	15
Sikkhā tisso	15
Sikkhāpada	16
Sikkhāpadānaṁ visuṁ ekato samādinnatā	19
Siṅghāṇikānaṁ vaṇṇādīni	54
Sippaṁ duvidhaṁ	113
Sīlabbata	158

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sīsakapālaṭṭhīni nava	38-9
Sugata	153
Sutamaṅgalaṁ	99
Sutamaṅgalika	100
Sutasaddassa atthuddhārā	86
Sundarasenāsanaṁ pamādaṭṭhānaṁ	123
Subhāsitavācāya aṅgāni cattāri	114
Surāmerayamajjapamādaṭṭhā-nameva mahāsāvajjaṁ	19
Surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā phalāni	24
Seṭṭha	151
Seṭṭha,brahmavihāra	214
Sedassa okāso nāma nibaddho natthi	50
Senāsanāni aṭṭhārasa	30
Semhamhi mandībhūte paramajegucchagandhaṁ hoti	49
Sotāpannā tayo	156
[Ha]	
Hatthaṭṭhikāni catusaṭṭhi	38
Hadayaṭṭhi ekaṁ	38-9
Hadayalohitassa nānāvaṇṇatā	42
Hadayassa paññābahula-mandapaññatā	41-2
Hanukaṭṭhīni dve	38-9
Hitasukhāgamapatthanā	211

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သရီရကိစ္စံ ကတွာ ထူပံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ	၁၆၇
သဝနမ္ပိ ဒဿနန္တေဝ	၂၆
သဝိညာဏကရတနံ	၁၄၈
သဝိညာဏကရတနံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၄၈-၉
သဝိညာဏကရတနံ ဒုဝိဓံ	၁၄၉
သာနုသန္ဓိကဂါထာ	၁၀၅
သမဏေရဂဟဋ္ဌသိက္ခာပဒါနံ ဘိန္နတာ	၁၈-၉
သာမဏေရာနံ သိက္ခာပဒါနိ ဒသ	၁၄
သာမိကာ ဘရိယာနံ သင်္ဂဏှနာနိ ပဉ္စ	၁၁၆
သာဝက	၁၅၃
သာဝကပါရမိပ္ပတ္တံ အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၁၄၉
သာဝဇ္ဇော	၇
သာဝတ္ထိ	၉၃-၄
သာသနောတာရဿ မဂ္ဂဘူတတာ	၄၊ ၁၃
သာသနောတိဏ္ဏပုဂ္ဂလ	၁၃
သိက္ခာ	၁၅
သိက္ခာ တိဿော	၁၅
သိက္ခာပဒ	၁၆
သိက္ခာပဒါနံ ဝိသုံ ဧကတော သမာဒိန္နတာ	၁၉
သိင်္ဃာဏိကာနံ ဝဏ္ဏာဒီနိ	၅၄
သိပ္ပံ ဒုဝိဓံ	၁၁၃
သီလဗ္ဗတ	၁၅၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သီသကပါလဋ္ဌီနိ နဝ	၃၈-၉
သုဂတ	၁၅၃
သုတမင်္ဂလံ	၉၉
သုတမင်္ဂလိက	၁၀၀
သုတသဒ္ဒဿ အတ္ထုဒ္ဓါရာ	၈၆
သုန္ဒရသေနာသနံ ပမာဒဋ္ဌာနံ	၁၂၃
သုဘာသိတဝါစာယ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၁၁၄
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနမေဝ မဟာသာဝဇ္ဇံ	၁၉
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ ဝေရမဏိယာ ဖလာနိ	၂၄
သေဋ္ဌ	၁၅၁
သေဋ္ဌ,ဗြဟ္မဝိဟာရ	၂၁၄
သေဒဿ ဩကာသော နာမ နိဗဒ္ဓေါ နတ္ထိ	၅၀
သေနာသနာနိ အဋ္ဌာရသ	၃၀
သေမှမှိ မန္ဒီဘူတေ ပရမဇေဂုစ္ဆဂန္ဓံ ဟောတိ	၄၉
သောတာပန္နာ တယော	၁၅၆
[ဟ]	
ဟတ္ထဋ္ဌိကာနိ စတုသဋ္ဌိ	၃၈
ဟဒယဋ္ဌိ ဧကံ	၃၈-၉
ဟဒယလောဟိတဿ နာနာဝဏ္ဏတာ	၄၂
ဟဒယဿ ပညာဗဟုလ,-မန္ဒပညတာ	၄၁-၂
ဟနုကဋ္ဌီနိ ဒွေ	၃၈-၉
ဟိတသုခါဂမပတ္ထနာ	၂၁၁

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā - U]	
Akittipaṇḍita	107
Ajātasattu	80-1, 84
Anāgāmī	131, 214
Anāthapiṇḍika	14, 84, 94-6, 143
Anuruddhatthera	79
Aparagoyāna	103
Ayogharakumāra	107
Asokamahārāja	143
Ānandatthera	10, 76-8, 88, 95, 109, 131, 138, 146
Uggāhamānaparibbājaka	89
Uttarakuru	103
Upālitthera	83
Usīraddhajapabbata	111
[Ka - Kha]	
Kaṭamodakatissa	106
Kapilavatthu	14
Kassapabuddha	170
Kāsinagara	169
Kusināra	76-7
Kokālika	106
Kosalarāja	143
Khaṇḍadevī	106
[Ga - Ca - Ja]	
Gaṅgānadī	95, 133, 136-7, 165
Gajaṅgalanigama	111
Gandhakuṭi	79
Gotamabuddha	97-8, 154, 170, 177, 178
Cakkavāḷa	104
Cātumahārājika	102, 119, 139
Ciñcamāṇavikā	106
Jambudīpa	101, 103-4, 143, 145, 149
Jayasenarāja	169
Jetarājakumāra	94-5
Jetavana	14, 79, 80, 84, 94-6, 98
[Ta - Tha]	
Takkasilā	57, 166
Tapussa	7
Tāvatiṁsa	102
Thūṇabrāhmaṇagāma	111
[Da - Dha]	
Dīghavidassa	106
Dīpaṅkarabuddha	162
Devadatta	17, 106
Dhammadinnā (seṭṭhidhītā)	171

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ - အာ - ဥ]	
အကိတ္တိပဏ္ဍိတ	၁၀၇
အဇာတသတ္တု	၈၀-၁၊၈၄
အနာဂါမီ	၁၃၁၊၂၁၄
•အနာထပိဏ္ဍိက	၁၄၊၈၄၊၉၄-၆၊၁၄၃
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ	၇၉
အပရဂေါယာန	၁၀၃
အယောဃရကုမာရ	၁၀၇
အသောကမဟာရာဇ	၁၄၃
အာနန္ဒတ္ထေရ	၁၀၊၇၆-၈၊၈၈၊ ၉၅၊ ၁၀၉၊ ၁၃၁၊ ၁၃၈၊၁၄၆
ဥဂ္ဂါဟမာနပရိဗ္ဗာဇက	၈၉
ဥတ္တရကုရု	၁၀၃
ဥပါလိတ္ထေရ	၈၃
ဥသီရဒ္ဓဇပဗ္ဗတ	၁၁၁
[က - ခ]	
ကဋမောဒကတိဿ	၁၀၆
ကပိလဝတ္ထု	၁၄
ကဿပဗုဒ္ဓ	၁၇၀
ကာသိနဂရ	၁၆၉
ကုသိနာရ	၇၆-၇
ကောကာလိက	၁၀၆
ကောသလရာဇ	၁၄၃
ခဏ္ဍဒေဝီ	၁၀၆
[ဂ - စ - ဇ]	
ဂင်္ဂါနဒီ	၉၅၊၁၃၃၊၁၃၆-၇၊၁၆၅
ဂဇင်္ဂလနိဂမ	၁၁၁
ဂန္ဓကုဋိ	၇၉
ဂေါတမဗုဒ္ဓ	၉၇-၈၊၁၅၄၊၁၇၀ ၁၇၇ ၁၇၈
စက္ကဝါဠ	၁၀၄
စာတုမဟာရာဇိက	၁၀၂၊၁၁၉၊၁၃၉
စိဉ္စမာဏဝိကာ	၁၀၆
ဇမ္ဗုဒီပ	၁၀၁၊၁၀၃-၄၊ ၁၄၃၊၁၄၅၊၁၄၉
ဇယသေနရာဇ	၁၆၉
ဇေတရာဇကုမာရ	၉၄-၅
ဇေတဝန	၁၄၊၇၉၊၈၀၊ ၈၄၊၉၄-၆၊၉၈
[တ - ထ]	
တက္ကသိလာ	၅၇၊၁၆၆
တပုဿ	၇
တာဝတိံသ	၁၀၂
ထူဏဗြာဟ္မဏဂါမ	၁၁၁
[ဒ - ဓ]	
ဒီဃဝိဒဿ	၁၀၆
ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓ	၁၆၂
ဒေဝဒတ္တ	၁၇၊၁၀၆
ဓမ္မဒိန္နာ (သေဋ္ဌိဓီတာ)	၁၇၁

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na - Pa - Pha]	
Nāḷanda	83
Nimirāja	107
Paṇḍukambala	102
Pāvā (raṭṭha)	77
Pubbavideha	103
Phussa (bodhisatta)	169
[Ba - Bha - Ma]	
Bārāṇasī	4, 133, 166-7, 171
Bimbisāra	108, 136-7, 143, 165, 171
Buddhaghosa	216
Brahmāyu	7
Bhaddālitthera	89
Bhallika	7
Malla (rāja)	76
Mallikādevī	108
Mallikārāma	89
Mahākappinarāja	112
Mahākassapatthera	7, 76-9, 82-4
Mahāgovinda	107
Mahāmāyā	91
Mahāsālā	111
Mahosadha	107
Māgadha	108, 171-2, 178, 181
Mātali	117
Migadāya	4
Moggallānatthera	149

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ya - Ra - La - Va]	
Yaññadatta	17
Yamunānadī	95
Yasatthera	4
Rājagaha	79, 80, 83, 108, 111, 133, 136, 165
Rāhulatthera	14
Licchavī	133-4, 136-7, 165
Vidhura	107
Visākha (upāsaka)	119, 171
Vebhārapabbata	81
Vesālī	133, 135-8, 165, 168
Veḷuvana	98
[Sa]	
Sakadāgāmī	131, 214
Sakka (devarāja)	91, 102, 106, 108, 116, 126, 138, 164-5, 171
Saṅkhabrāhmaṇa	166-7
Sattapaṇṇiguhā	81
Samuddadatta	106
Sarabhaṅga	107
Sallavatī nadī	111
Sāriputtatthera	90-1, 107, 149, 205
Sāvatthī	14, 79, 84, 94-6, 111, 183
Sirimādevī	169
Sīhaḷa	64

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န-ပ-ဖ]	
နာဠန္ဒ	၈၃
နိမိရာဇ	၁၀၇
ပဏ္ဍုကမ္ဗလ	၁၀၂
ပါဝါ(ရဋ္ဌ)	၇၇
ပုဗ္ဗဝိဒေဟ	၁၀၃
ဖုဿ(ဗောဓိသတ္တ)	၁၆၉
[ဗ-ဘ-မ]	
ဗာရာဏသီ	၄၊ ၁၃၃၊ ၁၆၆-၇၊ ၁၇၁
ဗိမ္ဗိသာရ	၁၀၈၊ ၁၃၆-၇၊ ၁၄၃၊ ၁၆၅၊ ၁၇၁
ဗုဒ္ဓဃောသ	၂၁၆
ဗြဟ္မာယု	၇
ဘဒ္ဒါလိတ္ထေရ	၈၉
ဘလ္လိက	၇
မလ္လ(ရာဇ)	၇၆
မလ္လိကာဒေဝီ	၁၀၈
မလ္လိကာရာမ	၈၉
မဟာကပ္ပိနရာဇ	၁၁၂
မဟာကဿပတ္ထေရ	၇၊ ၇၆-၉၊ ၈၂-၄
မဟာဂေါဝိန္ဒ	၁၀၇
မဟာမာယာ	၉၁
မဟာသာလာ	၁၁၁
မဟောသဓ	၁၀၇
မာဂဓ	၁၀၈၊ ၁၇၁-၂၊ ၁၇၈၊ ၁၈၁
မာတလိ	၁၁၇
မိဂဒါယ	၄
မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ	၁၄၉

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ-ရ-လ-ဝ]	
ယညဒတ္တ	၁၇
ယမုနာနဒီ	၉၅
ယသတ္ထေရ	၄
ရာဇဂဟ	၇၉၊ ၈၀၊ ၈၃၊ ၁၀၈၊ ၁၁၁၊ ၁၃၃၊ ၁၃၆၊ ၁၆၅
ရာဟုလတ္ထေရ	၁၄
လိစ္ဆဝီ	၁၃၃-၄၊ ၁၃၆-၇၊ ၁၆၅
ဝိဓုရ	၁၀၇
ဝိသာခ(ဥပါသက)	၁၁၉၊ ၁၇၁
ဝေဘာရပဗ္ဗတ	၈၁
ဝေသာလီ	၁၃၃၊ ၁၃၅-၈၊ ၁၆၅၊ ၁၆၈
ဝေဠုဝန	၉၈
[သ]	
သကဒါဂါမီ	၁၃၁၊ ၂၁၄
သက္က (ဒေဝရာဇ)	၉၁၊ ၁၀၂၊ ၁၀၆၊ ၁၀၈၊ ၁၁၆၊ ၁၂၆၊ ၁၃၈၊ ၁၆၄-၅၊ ၁၇၁
သင်္ခဗြာဟ္မဏ	၁၆၆-၇
သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာ	၈၁
သမုဒ္ဒဒတ္တ	၁၀၆
သရဘင်္ဂ	၁၀၇
သလ္လဝတီ နဒီ	၁၁၁
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၉၀-၁၊ ၁၀၇၊ ၁၄၉၊ ၂၀၅
သာဝတ္ထိ	၁၄၊ ၇၉၊ ၈၄၊ ၉၄-၆၊ ၁၁၁၊ ၁၈၃
သိရိမာဒေဝီ	၁၆၉
သီဟဠ	၆၄

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sutasoma	107
Sudatta	94
Suddhodana	91
Sunetta	107
Subhaddaparibbājaka	76-7
Subhamāṇava	80, 85
Sumanamālākāra	108
Susīmapaccekabuddha	167
Susīmamāṇava	166
Setakaṇṇikanigama	111
Sotāpanna	155-6
Sopāka	62
Somadatta	17

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုတသောမ	၁၀၇
သုဒတ္တ	၉၄
သုဒ္ဓောဒန	၉၁
သုနေတ္တ	၁၀၇
သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇက	၇၆-၇
သုဘမာဏဝ	၈၀၊ ၈၅
သုမနမာလာကာရ	၁၀၈
သုသီမပစ္စေကဗုဒ္ဓ	၁၆၇
သုသီမမာဏဝ	၁၆၆
သေတကဏ္ဏိကနိဂမ	၁၁၁
သောတာပန္န	၁၅၅-၆
သောပါက	၆၂
သောမဒတ္တ	၁၇

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Aggi mutto = Aggi mukko (Sī) 106
Aghassa tātā = Ghātā (Sī), Vighātā (Syā) 9
Acapalatāti = Apagatamammanatāti (Syā) 24
Accanāraho = Ajjitabbo ajjanāraho (Sī),
Ajitabbo ajināraho (Syā) 189
Acceyyotipi = Ajjeyyotipi (Sī), Ajayyotipi (Syā) 189
Ajīyantīti = Irīyanti gammantīti (Sī, Syā) 143
Aññattha tu = Aññadatthu (Ka) 8
Aṭṭhakkhaṇa = Sabbākkhaṇa (Sī, Syā) 141
Atikkamitvā = Atisitvā (Sī) 103
Atītasatthukaṁ = Atikkantasatthukaṁ (Sī) 93
Attato = Attanā (Syā, Ka) 116
Anappakā = Anappikā (Sī) 148
Aniyataniddeso = Aniyamaniddeso (Sī, Syā) 112
Aniyamituddesavacanaṁ = Aniyatuddesavacanaṁ (Ka) 154
Anupubbapadavaṇṇanā = Anupadavaṇṇanā (Sī) 104
Anussaṅkitā = Anissukitā (Sī, Syā) 24
Anekasandhiyamito = Anekasandhī sa mito (Sī) 40
Antogharajanānaṁ = Antoparijanānaṁ (Syā, Ka) 102
Apubbāpariyamiva = Apubbācarimamiva (Syā, Ka) 55

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ…သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ…သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ…ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ…ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က…ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ…ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အဂ္ဂိ မုတ္တော = အဂ္ဂိ မုက္ကော (သီ) ၁၀၆
အဃဿ တာတာ = ဃာတာ (သီ)၊ ဝိဃာတာ (သျာ) ၉
အစပလတာတိ = အပဂတမမ္မနတာတိ (သျာ) ၂၄
အစ္စနာရဟော = အဇ္ဇိတဗ္ဗော အဇ္ဇနာရဟော (သီ)၊
အဇိတဗ္ဗော အဇိနာရဟော (သျာ) ၁၈၉
အစ္စေယျောတိပိ = အဇ္ဇေယျောတိပိ (သီ)၊ အဇယျောတိပိ (သျာ)၊ ၁၈၉
အဇီယန္တီတိ = ဣရီယန္တိ ဂမ္မန္တီတိ (သီ၊ သျာ) ၁၄၃
အညတ္ထ တု = အညဒတ္ထု (က) ၈
အဋ္ဌက္ခဏာ = သဗ္ဗာက္ခဏာ (သီ၊ သျာ) ၁၄၁
အတိက္ကမိတွာ = အတိသိတွာ (သီ) ၁၀၃
အတီတသတ္ထုကံ = အတိက္ကန္တသတ္ထုကံ (သီ) ၉၃
အတ္တတော = အတ္တနာ (သျာ၊ က) ၁၁၆
အနပ္ပကာ = အနပ္ပိကာ (သီ) ၁၄၈
အနိယတနိဒ္ဒေသော = အနိယမနိဒ္ဒေသော (သီ၊ သျာ) ၁၁၂
အနိယမိတုဒ္ဒေသဝစနံ = အနိယတုဒ္ဒေသဝစနံ (က) ၁၅၄
အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ = အနုပဒဝဏ္ဏနာ (သီ) ၁၀၄
အနုဿင်္ကိတာ = အနိဿုကိတာ (သီ၊ သျာ) ၂၄
အနေကသန္ဓိယမိတော = အနေကသန္ဓီ သ မိတော (သီ) ၄၀
အန္တောဃရဇနာနံ = အန္တောပရိဇနာနံ (သျာ၊ က) ၁၀၂
အပုဗ္ဗာပရိယမိဝ = အပုဗ္ဗာစရိမမိဝ (သျာ၊ က) ၅၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā]	
Abhitudanti = Atitudanti (Ka)	46
Abhirucanakāni = Abhirucitāni (Syā, Ka)	106
Amukhe = Adhomukhe (Sī, Syā)	55
Ayamassa = Iccassa (Sī)	2
Arahattaṁ pāpetīti katvā = Arahattaṁ pāpuṇanato (Sī)	112
Avuttampi = Vuttampi (Sī, Syā)	31
Asaṇṭhahamānāva = Tantūsaṁnahamānāva (Sī)	56
Āgilāyati = Ākilāyati (Syā, Ka)	53
Ārādhesi = Ārādhitaṁ (Sī)	62
Āsane = Okāse (Sī, Syā)	138
Āhaṭattā = Āharattā (Syā)	162
[I - U]	
Icchito = Icchitabbato (Ka)	161
Ime no = Idaṁ no (Syā)	176
Uttaripi = Uttarimpi (Sī, Syā)	110
Udarapaṭalaṁ = Uparipaṭalaṁ (Ka)	49
Uddissa diyyamānaṁ = Uddissamānaṁ (Sī, Ka)	175
Upanidhāpaññatti = Upanidhāyapaññatti (Sī, Syā)	88
Upādāpaññatti = Upādāyapaññatti (Sī, Syā)	88
Ubbahāpetvā = Uccārāpetvā (Sī, Syā)	206
Ubhosu passesu = Ubhatopasse (Sī, Ka)	144
Ussāde = Ussade (Sī)	179
[E]	
Ekkanti = Ekāti (Sī)	65
Evaṁ = Etaṁ (Ka)	9
Evaṁ dānaṁ = Evaṁvidhānaṁ (Sī, Ka)	182
Evamaṭṭhappabhedañcimaṁ = Evamatthappabhedañcimaṁ (Sī)	72
Eva = Yeva ca (Sī), Yeva pana (Syā)	138

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ - အာ]	
အဘိတုဒန္တိ = အတိတုဒန္တိ (က)	၄၆
အဘိရုစနကာနိ = အဘိရုစိတာနိ (သျာ၊ က)	၁၀၆
အမုခေ = အဓောမုခေ (သီ၊ သျာ)	၅၅
အယမဿ = ဣစ္စဿ (သီ)	၂
အရဟတ္တံ ပါပေတီတိ ကတွာ = အရဟတ္တံ ပါပုဏနတော (သီ)	၁၁၂
အဝုတ္တမ္ပိ = ဝုတ္တမ္ပိ (သီ၊ သျာ)	၃၁
အသဏ္ဍဟမာနာဝ = တန္တူသံနဟမာနာဝ (သီ)	၅၆
အာဂိလာယတိ = အာကိလာယတိ (သျာ၊ က)	၅၃
အာရာဓေသိ = အာရာဓိတံ (သီ)	၆၂
အာသနေ = ဩကာသေ (သီ၊ သျာ)	၁၃၈
အာဟဋတ္တာ = အာဟရတ္တာ (သျာ)	၁၆၂
[ဣ - ဥ]	
ဣစ္ဆိတော = ဣစ္ဆိတဗ္ဗတော (က)	၁၆၁
ဣမေ နော = ဣဒံ နော (သျာ)	၁၇၆
ဥတ္တရိပိ = ဥတ္တရိမ္ပိ (သီ၊ သျာ)	၁၁၀
ဥဒရပဋလံ = ဥပရိပဋလံ (က)	၄၉
ဥဒ္ဒိဿ ဒိယျမာနံ = ဥဒ္ဒိဿမာနံ (သီ၊ က)	၁၇၅
ဥပနိဓာပညတ္တိ = ဥပနိဓာယပညတ္တိ (သီ၊ သျာ)	၈၈
ဥပါဒါပညတ္တိ = ဥပါဒါယပညတ္တိ (သီ၊ သျာ)	၈၈
ဥဗ္ဗဟာပေတွာ = ဥစ္စာရာပေတွာ (သီ၊ သျာ)	၂၀၆
ဥဘောသု ပဿေသု = ဥဘတောပဿေ (သီ၊ က)	၁၄၄
ဥဿာဒေ = ဥဿဒေ (သီ)	၁၇၉
[ဧ]	
ဧက္ကန္တိ = ဧကာတိ (သီ)	၆၅
ဧဝံ = ဧတံ (က)	၉
ဧဝံ ဒါနံ = ဧဝံဝိဓာနံ (သီ၊ က)	၁၈၂
ဧဝမဋ္ဌပ္ပဘေဒဉ္စိမံ = ဧဝမတ္ထပ္ပဘေဒဉ္စိမံ (သီ)	၇၂
ဧဝ = ယေဝ စ (သီ)၊ ယေဝ ပန (သျာ)	၁၃၈

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[O]

Okāsalokavasena = Okāsalābhavasena (Sī) 213
Omakadesanāya = Lāmakadesanāya (Syā), Vilāsitadesanāya (Ka) 126
Olokenti = Ollokenti (Sī, Ka) 156

[Ka]

Kaṇḍamba = Gaṇḍamba (Sī) 111
Kataṁ = Kathaṁ (Sī), Katamaṁ (Syā) 4
Katanikkamanā = Katanikkhamanā (Sī) 154
Kayākayanti = Kayākkayanti (Sī), Kayokayanti (Ka) 179
Kālagatāti = Kālaṅkatāti (Ka) 179
Kintu = Kiṁ pana (Sī, Syā) 208, 211
Kintu nānaṁ = Kintu (Sī, Ka) 18
Kīva = Kiṁva (Ka) 186
Kuṭṭadārūni = Kuḍḍadārūni (Sī) 37
Kuṇṭhatiṇāni = Kuntatiṇāni (Sī) 32
Kusalo = Kusalī (Sī, Syā) 141
Koliyakhalisuvānavamathusadisaṁ = Koliyakule suvānavamathusadisaṁ (Syā, Ka) 46

[Kha - Ga - Ca]

Khattiyasseva = Cakkavattisseva (Syā, Ka) 147
Khīṇanti samucchinnaṁ = Khīṇanti parikkhīṇaṁ samucchinnaṁ vā (Syā) 163
Gatā = Katā (Ka) 179
Gāthā = Katā (Sī) 105
Cariyā = Kiriyā (Sī, Ka) 118
Ca = Vā (Sī, Syā) 120
Cāgavantatā = Bhagavantatā (Ka) 24
Cātakasakuṇaṁ = Bhāsamānasakuṇaṁ (Sī), Vātasakuṇaṁ (Syā) 100

နာနာပါဌ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဩ]

ဩကာသလောကဝသေန = ဩကာသလာဘဝသေန (သီ) ၂၁၃
ဩမကဒေသနာယ = လာမကဒေသနာယ (သျာ)၊ ဝိလာသိတဒေသနာယ (က) ၁၂၆
ဩလောကေန္တိ = ဥလ္လောကေန္တိ (သီ၊ က) ၁၅၆

[က]

ကဏ္ဍမ္ဗ = ဂဏ္ဍမ္ဗ (သီ) ၁၁၁
ကတံ = ကထံ (သီ)၊ ကတမံ (သျာ) ၄
ကတနိက္ကမနာ = ကတနိက္ခမနာ (သီ) ၁၅၄
ကယာကယန္တိ = ကယာက္ကယန္တိ (သီ)၊ ကယောကယန္တိ (က) ၁၇၉
ကာလဂတာတိ = ကာလင်္ကတာတိ (က) ၁၇၉
ကိန္တု = ကိံ ပန (သီ၊ သျာ) ၂၀၈၊ ၂၁၁
ကိန္တု နာနံ = ကိန္တု (သီ၊ က) ၁၈
ကီဝ = ကိံဝ (က) ၁၈၆
ကုဋ္ဋဒါရူနိ = ကုဍ္ဍဒါရူနိ (သီ) ၃၇
ကုဏ္ဌတိဏာနိ = ကုန္တတိဏာနိ (သီ) ၃၂
ကုသလော = ကုသလီ (သီ၊ သျာ) ၁၄၁
ကောလိယခလိသုဝါနဝမထုသဒိသံ = ကောလိယကုလေ သုဝါနဝမထုသဒိသံ (သျာ၊ က) ၄၆

[ခ-ဂ-စ]

ခတ္တိယဿေဝ = စက္ကဝတ္တိဿေဝ (သျာ၊ က) ၁၄၇
ခီဏန္တိ သမုစ္ဆိန္နံ = ခီဏန္တိ ပရိက္ခီဏံ သမုစ္ဆိန္နံ ဝါ (သျာ) ၁၆၃
ဂတာ = ကတာ (က) ၁၇၉
ဂါထာ = ကတာ (သီ) ၁၀၅
စရိယာ = ကိရိယာ (သီ၊ က) ၁၁၈
စ = ဝါ (သီ၊ သျာ) ၁၂၀
စာဂဝန္တတာ = ဘဂဝန္တတာ (က) ၂၄
စာတကသကုဏံ = ဘာသမာနသကုဏံ (သီ)၊ ဝါတသကုဏံ (သျာ) ၁၀၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Taṁ = Yaṁ (Sī, Syā)	147
Tato = Tato paraṁ (Syā)	203
Tato = Yato (Syā, Ka)	124
Tathāvidhaṁ = Tathāvidhiṁ (Ka)	155
Tanubhāvena = Patanubhāvena (Sī)	214
Tapussa = Tapassu (Sī)	7
Tampi = Tena puna (Syā)	160
Tassāyaṁ = Tatthāyaṁ (Ka)	28
Tiyojanappamāṇaṁ = Tiyojanasatappamāṇaṁ (Syā)	148
Tilaṁ vā = Tilavāhaṁ vā (Sī, Syā)	100
Tividhampi = Tividhaṁ cittaṁ (Syā)	130
Tena = Teneva (Ka)	19
Teneva = Tena (Sī, Syā)	158
Temetukāmā = Temitukāmā (Syā, Ka)	137
[Da]	
Dakkhiṇāvisuddhibhāvaṁ = Dakkhiṇānaṁ visuddhibhāvaṁ (Syā)	153
Dadeyyunti = Dajjāti (Sī)	174
Dippati = Dibbati (Ka)	77
Dīghavaṭṭalikā = Dīghavaṭṭulakā (Sī), Dīghavaṭṭakā (Syā)	32
Dukkhassantakaro hoti = Dukkhassantaṁ karoti (Syā, Ka)	63
Duppadhaṁsitā = Appadhaṁsitā (Sī)	23
[Dha - Na]	
Dhammarajjadāyajjaṁ = Dhammarajje dāyajjaṁ (Syā), Dhammadāyajjaṁ (Ka)	84
Dhātuto = Dhātuso (Sī)	61
Na karoti = Na samācarati (Sī, Syā)	120
Na passati = Passati (Syā)	203
Na vañceyya = Na vambheyya (Syā)	211
Niyyātito = Niyyādito (Sī, Syā)	95
Niyyāso = Nīyāso (Sī)	49

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[တ]	
တံ = ယံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၇
တတော = တတော ပရံ (သျာ)	၂၀၃
တတော = ယတော (သျာ၊ က)	၁၂၄
တထာဝိဓံ = တထာဝိဓိံ (က)	၁၅၅
တနုဘာဝေန = ပတနုဘာဝေန (သီ)	၂၁၄
တပုဿ = တပဿု (သီ)	၇
တမ္ပိ = တေန ပုန (သျာ)	၁၆၀
တဿာယံ = တတ္ထာယံ (က)	၂၈
တိယောဇနပ္ပမာဏံ = တိယောဇနသတပ္ပမာဏံ (သျာ)	၁၄၈
တိလံ ဝါ = တိလဝါဟံ ဝါ (သီ၊ သျာ)	၁၀၀
တိဝိဓမ္ပိ = တိဝိဓံ စိတ္တံ (သျာ)	၁၃၀
တေန = တေနေဝ (က)	၁၉
တေနေဝ = တေန (သီ၊ သျာ)	၁၅၈
တေမေတုကာမာ = တေမိတုကာမာ (သျာ၊ က)	၁၃၇
[ဒ]	
ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ = ဒက္ခိဏာနံ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ (သျာ)	၁၅၃
ဒဒေယျုန္တိ = ဒဇ္ဇာတိ (သီ)	၁၇၄
ဒိပ္ပတိ = ဒိဗ္ဗတိ (က)	၇၇
ဒီဃဝဋ္ဋလိကာ = ဒီဃဝဋ္ဋုလကာ (သီ)၊ ဒီဃဝဋ္ဋကာ (သျာ)	၃၂
ဒုက္ခဿန္တကရော ဟောတိ = ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ (သျာ၊ က)	၆၃
ဒုပ္ပဓံသိတာ = အပ္ပဓံသိတာ (သီ)	၂၃
[ဓ-န]	
ဓမ္မရဇ္ဇဒါယဇ္ဇံ = ဓမ္မရဇ္ဇေ ဒါယဇ္ဇံ (သျာ)၊ ဓမ္မဒါယဇ္ဇံ (က)	၈၄
ဓာတုတော = ဓာတုသော (သီ)	၆၁
န ကရောတိ = န သမာစရတိ (သီ၊ သျာ)	၁၂၀
န ပဿတိ = ပဿတိ (သျာ)	၂၀၃
န ဝဉ္စေယျ = န ဝမ္ဘေယျ (သျာ)	၂၁၁
နိယျာတိတော = နိယျာဒိတော (သီ၊ သျာ)	၉၅
နိယျာသော = နီယာသော (သီ)	၄၉

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Niyojakoti = Viniyojakoti (Sī) 11
Nirodhetīti = Nippothetīti (Syā, Ka) 6
Nivatto = Nijjhatto (Syā) 59

[Pa - Pha]

Paṁsukampi = Paṁsukūlampi (Sī, Syā) 144
Pakkuthita = Vikkuthita (Sī) 47
Paggahaṇena = Pagganhanena maggaphalena (Sī) 203
Paccāsīsamānā = Paccāsiṁsamānā (Sī, Syā) 171
Paccekabuddhasammukhato = Paccekabuddhe sammukhā (Syā) 112
Pañcagativānanena = Pañcagativānena (Syā) 128
Pañcaṅgadasaṅga = Pañcaṅgaaṭṭhaṅga (Sī),
Pañcaṅgaaṭṭhaṅgadasaṅga (Syā) 187
Pañcavidhattaṁ viññāyati = Paccattaṁ paññapīyati (Sī),
paññattaṁ paññāpīyati (Syā) 18
Paṭipajjissāmi = Paṭipajjāmi (Ka) 116
Paṭhamaṁ = Ekaṁ (Syā) 194
Paṇḍantīti = Paṇḍentīti (Sī) 104
Pamajjantānaṁ = Pamajjanā (Sī), Pamajjamānānaṁ (Syā) 198
Paritāpanamattameva = Paritāpentā (Syā) 181
Parissamena = Pariyāpannena (Ka) 114
Parūparodhavirahitaṁ = Parapāṇūparodhavirahitaṁ (Sī, Syā) 113
Paharitakkhaṇe = Paharaṇakkhaṇe (Syā) 19
Pucchāniyāmakaraṇaṁ = Pucchāya ninnayakaraṇaṁ (Sī, Syā) 95
Puññanidhivibhavaṁ = Puññanidhibhogaṁ (Syā) 190
Puññāni = Puññanidhi (Syā) 191
Puññāniyeva = Puññanidhiyeva hoti (Syā) 191
Pekkhanaṁ = Pekkhaṇaṁ (Sī) 125
Phaluppattinisedhako = Phaluppattinibandhako (Ka) 151
Pheṇapupphuḷake = Pheṇabubbulake (Sī), Pheṇapubbuḷake (Syā) 46
Phoṭita = Pothita (Ka) 145

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နိယောဇကောတိ = ဝိနိယောဇကောတိ (သီ) ၁၁
နိရောဓေတီတိ = နိပ္ပေါထေတီတိ (သျာ၊ က) ၆
နိဝတ္တော = နိဇ္ဈတ္တော (သျာ) ၅၉

[ပ - ဖ]

ပံသုကမ္ပိ = ပံသုကူလမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၁၄၄
ပက္ကုထိတ = ဝိက္ကုထိတ (သီ) ၄၇
ပဂ္ဂဟဏေန = ပဂ္ဂဏှနေန မဂ္ဂဖလေန (သီ) ၂၀၃
ပစ္စာသီသမာနာ = ပစ္စာသိံသမာနာ (သီ၊ သျာ) ၁၇၁
ပစ္စေကဗုဒ္ဓသမ္မုခတော = ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ သမ္မုခါ (သျာ) ၁၁၂
ပဉ္စဂတိဝါနနေန = ပဉ္စဂတိဝါနေန (သျာ) ၁၂၈
ပဉ္စင်္ဂဒသင်္ဂ = ပဉ္စင်္ဂအဋ္ဌင်္ဂ (သီ)၊ ပဉ္စင်္ဂအဋ္ဌင်္ဂဒသင်္ဂ (သျာ) ၁၈၇
ပဉ္စဝိဓတ္တံ ဝိညာယတိ = ပစ္စတ္တံ ပညပီယတိ (သီ)၊
ပညတ္တံ ပညာပီယတိ (သျာ) ၁၈
ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ = ပဋိပဇ္ဇာမိ (က) ၁၁၆
ပဌမံ = ဧကံ (သျာ) ၁၉၄
ပဏ္ဍန္တီတိ = ပဏ္ဍေန္တီတိ (သီ) ၁၀၄
ပမဇ္ဇန္တာနံ = ပမဇ္ဇနာ (သီ)၊ ပမဇ္ဇမာနာနံ (သျာ) ၁၉၈
ပရိတာပနမတ္တမေဝ = ပရိတာပေန္တာ (သျာ) ၁၈၁
ပရိဿမေန = ပရိယာပန္နေန (က) ၁၁၄
ပရူပရောဓဝိရဟိတံ = ပရပါဏူပရောဓဝိရဟိတံ (သီ၊ သျာ) ၁၁၃
ပဟရိတက္ခဏေ = ပဟရဏက္ခဏေ (သျာ) ၁၉
ပုစ္ဆာနိယာမကရဏံ = ပုစ္ဆာယ နိန္နယကရဏံ (သီ၊ သျာ) ၉၅
ပုညနိဓိဝိဘဝံ = ပုညနိဓိဘောဂံ (သျာ) ၁၉၀
ပုညာနိ = ပုညနိဓိ (သျာ) ၁၉၁
ပုညာနိယေဝ = ပုညနိဓိယေဝ ဟောတိ (သျာ) ၁၉၁
ပေက္ခနံ = ပေက္ခဏံ (သီ) ၁၂၅
ဖလုပ္ပတ္တိနိသေဓကော = ဖလုပ္ပတ္တိနိဗန္ဓကော (က) ၁၅၁
ဖေဏပုပ္ဖုဠကေ = ဖေဏဗုဗ္ဗုလကေ (သီ)၊ ဖေဏပုဗ္ဗုဠကေ (သျာ) ၄၆
ဖောဋိတ = ပေါထိတ (က) ၁၄၅

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ba]

Balibaddhoti = Balivaddoti (Sī) 91
Bālavasantoti = Bālavassānoti (Syā) 161

[Bha]

Bhavataṇhāchedo = Bhavataṇhupacchedo (Sī, Syā) 67
Bhecchati = Chejjati (Sī) 72
Bhedanamhi ca vayadhammaṁ = Dhammamhi vayadhammī ca (Ka) 40

[Ma]

Mahākosātakikosakasadise = Rattakosātakīkosakasadise (Syā, Ka) 48
Mithunabhūtaṁ = Vidhānabhūtaṁ (Sī, Ka) 183
Milātabakulapupphavaṇṇantipi = Milātaka-ākulipupphavaṇṇantipi (Sī, Ka) 48
Muggasūpyataṁ = Muggasuppataṁ (Sī, Syā) 202
Muṇḍāraṁ = Muddhāraṁ (Sī) 144
Muttanti = Matthaluṅganti (Sī, Syā) 29
Mettākhyaṁ mānasaṁ = Mettāmānasaṁ (Sī), Mettāsaṁkhyaṁ mānasaṁ (Syā) 212
Modaka = Moraka (Sī, Syā) 106

[Ya]

Yaṁ vā taṁ = Yaṁ vā pana taṁ (Sī) 181
Yaṁ vuttaṁ = Yaṁ puṭṭhaṁ (Ka) 60
Yathā gato = Yāthāvato (Sī, Ka) 164
Yathābhūtaguṇena = Yathābhūtañāṇena (Syā) 197
Yamassa = Yaṁ imassa (Sī, Syā) 158
Yāpeti = Yāti (Sī) 206
Yāya = Yāya nivātavuttitāya (Syā) 121
Yāvadeva = Yāva (Sī, Syā) 7
Yena samantato = Yena samannāgato samantato (Syā) 145

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဗ]

ဗလိဗဒ္ဓေါတိ = ဗလိဝဒ္ဒေါတိ (သီ) ၉၁
ဗာလဝသန္တောတိ = ဗာလဝဿာနောတိ (သျာ) ၁၆၁

[ဘ]

ဘဝတဏှာဆေဒေါ = ဘဝတဏှုပစ္ဆေဒေါ (သီ၊ သျာ) ၆၇
ဘေစ္ဆတိ = ဆေဇ္ဇတိ (သီ) ၇၂
ဘေဒနမှိ စ ဝယဓမ္မံ = ဓမ္မမှိ ဝယဓမ္မီ စ (က) ၄၀

[မ]

မဟာကောသာတကိကောသကသဒိသေ = ရတ္တကောသာတကီ-ကောသကသဒိသေ (သျာ၊ က) ၄၈
မိထုနဘူတံ = ဝိဓာနဘူတံ (သီ၊ က) ၁၈၃
မိလာတဗကုလပုပ္ဖဝဏ္ဏန္တိပိ = မိလာတကအာကုလိပုပ္ဖဝဏ္ဏန္တိပိ (သီ၊က) ၄၈
မုဂ္ဂသူပျတံ = မုဂ္ဂသုပ္ပတံ (သီ၊ သျာ) ၂၀၂
မုဏ္ဍာရံ = မုဒ္ဓါရံ (သီ) ၁၄၄
မုတ္တန္တိ = မတ္ထလုင်္ဂန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂၉
မေတ္တာချံ မာနသံ = မေတ္တာမာနသံ (သီ)၊ မေတ္တာသံချံ မာနသံ (သျာ) ၂၁၂
မောဒက = မောရက (သီ၊ သျာ) ၁၀၆

[ယ]

ယံ ဝါ တံ = ယံ ဝါ ပန တံ (သီ) ၁၈၁
ယံ ဝုတ္တံ = ယံ ပုဋ္ဌံ (က) ၆၀
ယထာ ဂတော = ယာထာဝတော (သီ၊ က) ၁၆၄
ယထာဘူတဂုဏေန = ယထာဘူတဉာဏေန (သျာ) ၁၉၇
ယမဿ = ယံ ဣမဿ (သီ၊ သျာ) ၁၅၈
ယာပေတိ = ယာတိ (သီ) ၂၀၆
ယာယ = ယာယ နိဝါတဝုတ္တိတာယ (သျာ) ၁၂၁
ယာဝဒေဝ = ယာဝ (သီ၊ သျာ) ၇
ယေန သမန္တတော = ယေန သမန္နာဂတော သမန္တတော (သျာ) ၁၄၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Ratananti na sijjhati = Ratananti sijjhati (Sī, Syā)	150
Rattimuṭṭhānadessinā = Rattinuṭṭhānadassinā (Sī), Rattiṁ anuṭṭhānadassinā (Syā)	117
[Va]	
Vatthuvijjaṁ = Vatthuvijjaṁ khettavijjaṁ (Ka)	202
Vā = Tu (Sī, Syā)	50
Vāyamitabbaṭṭhānasaññite = Vāyamitabbayuttaṭṭhānasaññite (Syā, Ka)	67
Viddhaṁsitarajaṁ = Viddhastarajaṁ (Sī)	129
Vivaṭekapassaṁ = Vivarekapassaṁ (Syā), Vivaraṁ ekaṁ passaṁ (Ka)	41
Visesatthappakāsato = Visesatthappakāsano (Syā)	13
Vissakammunā = Vissukammunā (Syā)	81
Vihaṅgavirutehi = Vihagavirutehi (Sī)	94
Vihatandhakāro = Hatavihatandhakāro (Syā), Tirobhāvitandhakāro (Ka)	11
Viharitukāmo = Vihātukāmo (Sī, Syā)	215
Vīhaggamattaṁ = Vīhimattaṁ (Ka)	32
Vuttamaṅgalāni = Yathāvuttamaṅgalāni (Ka)	130
Vuttānaṁ = Vuttatthānaṁ (Sī)	128
Veṭhaka = Vedhaka (Syā)	38
Vediyake = Vedisake (Ka)	127
[Sa]	
Sa cāyaṁ = Svāyaṁ (Syā)	121
Sañciccātikkamanaṁ = Sañciccānatikkamanaṁ (Sī, Ka)	159
Sattārammaṇaṁ = Satte ārabhanti (Sī, Ka)	18
Satikaporiso = Sādhikaporiso (Syā, Ka)	184
Sabbākārenāpi = Ādarenapi (Sī), Sabbādarenapi (Syā)	29
Sabbe = Na te sabbe (Syā)	196
Saddhāmattakena katassa = Saddhāmattakajanitassa (Syā)	127
Samacita = Samupacita (Sī), Samapīta (Syā)	193

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ]	
ရတနန္တိ န သိဇ္ဈတိ = ရတနန္တိ သိဇ္ဈတိ (သီ၊ သျာ)	၁၅၀
ရတ္တိမုဋ္ဌာနဒေဿိနာ = ရတ္တိနုဋ္ဌာနဒဿိနာ (သီ)၊ ရတ္တိံ အနုဋ္ဌာနဒဿိနာ (သျာ)	၁၁၇
[ဝ]	
ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ = ဝတ္ထုဝိဇ္ဇံ ခေတ္တဝိဇ္ဇံ (က)	၂၀၂
ဝါ = တု (သီ၊ သျာ)	၅၀
ဝါယမိတဗ္ဗဋ္ဌာနသညိတေ = ဝါယမိတဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌာနသညိတေ (သျာ၊ က)	၆၇
ဝိဒ္ဓံသိတရဇံ = ဝိဒ္ဓသ္တရဇံ (သီ)	၁၂၉
ဝိဝဋေကပဿံ = ဝိဝရေကပဿံ (သျာ)၊ ဝိဝရံ ဧကံ ပဿံ (က)	၄၁
ဝိသေသတ္ထပ္ပကာသတော = ဝိသေသတ္ထပ္ပကာသနော (သျာ)	၁၃
ဝိဿကမ္မုနာ = ဝိဿုကမ္မုနာ (သျာ)	၈၁
ဝိဟင်္ဂဝိရုတေဟိ = ဝိဟဂဝိရုတေဟိ (သီ)	၉၄
ဝိဟတန္ဓကာရော = ဟတဝိဟတန္ဓကာရော (သျာ)၊ တိရောဘာဝိတန္ဓကာရော (က)	၁၁
ဝိဟရိတုကာမော = ဝိဟာတုကာမော (သီ၊ သျာ)	၂၁၅
ဝီဟဂ္ဂမတ္တံ = ဝီဟိမတ္တံ (က)	၃၂
ဝုတ္တမင်္ဂလာနိ = ယထာဝုတ္တမင်္ဂလာနိ (က)	၁၃၀
ဝုတ္တာနံ = ဝုတ္တတ္ထာနံ (သီ)	၁၂၈
ဝေဌက = ဝေဓက (သျာ)	၃၈
ဝေဒိယကေ = ဝေဒိသကေ (က)	၁၂၇
[သ]	
သ စာယံ = သွာယံ (သျာ)	၁၂၁
သဉ္စိစ္စာတိက္ကမနံ = သဉ္စိစ္စာနတိက္ကမနံ (သီ၊ က)	၁၅၉
သတ္တာရမ္မဏံ = သတ္တေ အာရဘန္တိ (သီ၊ က)	၁၈
သတိကပေါရိသော = သာဓိကပေါရိသော (သျာ၊ က)	၁၈၄
သဗ္ဗာကာရေနာပိ = အာဒရေနပိ (သီ)၊ သဗ္ဗာဒရေနပိ (သျာ)	၂၉
သဗ္ဗေ = န တေ သဗ္ဗေ (သျာ)	၁၉၆
သဒ္ဓါမတ္တကေန ကတဿ = သဒ္ဓါမတ္တကဇနိတဿ (သျာ)	၁၂၇
သမစိတ = သမုပစိတ (သီ)၊ သမပီတ (သျာ)	၁၉၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Samadhivāsita = Samādhivāsita (Syā)	10
Sampaṭiggahākāra = Sampaṭicchanākāra (Sī)	85
Samāpesi = Samādapesi (Ka)	140
Sammā = Samaṁ (Sī)	176
Sammā āgatā = Samāgatā (Sī, Syā)	176
Samuppāditapīṇito = Samuppāditapītiko (Sī)	11
Sarakkhepādīhi = Sarasatthādīhi (Sī)	18
Sātthakamevāti ce = Samānādhikaraṇabhāvoti ce (Syā)	8
Sādiyato = Asādiyituṁ (Sī)	26
Sāsanaṁ = Lekhaṁ (Syā)	137
Sikkhāpetunti = Sikkhitunti (Sī, Syā)	166
Sītāharaṇādikathaṁ = Sītāharaṇādikaṁ bāhirakathaṁ (Syā)	99
Sīlādiguṇayuttaṁ = Pañcasīlādiguṇayuttaṁ (Ka)	149
Sīlādisuddhiyā = Sīlavisuddhiyā (Sī)	216
Suṭṭhu = Suṭṭhu vā (Sī, Syā)	143
Suttattayavasena = Suttantanayavasena (Ka)	60
Supupphitaggasākho = Suphussitaggasākho (Ka)	161
Subuddhipubbikā = Santuṭṭhipubbikā (Sī)	118
Suvaṇṇabhiṅkāraṁ = Suvaṇṇabhiṅgāraṁ (Syā)	147
Seyyathidaṁ = Seyyathāpi (Sī, Ka)	146
So = Yo (Ka)	145
Sotthitthaṁ = Sotthatthaṁ (Sī, Ka)	164
Sopi = So hi (Ka)	155
[Ha]	
Hi = Yāni (Sī, Syā)	146
Hitasukhāgamapatthanāvasena = Hitasukhādhigamanapatthanāvasena (Syā)	211
Hiyyo = Hīyo (Sī)	172

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သမဓိဝါသိတ = သမာဓိဝါသိတ (သျာ)	၁၀
သမ္ပဋိဂ္ဂဟာကာရ = သမ္ပဋိစ္ဆနာကာရ (သီ)	၈၅
သမာပေသိ = သမာဒပေသိ (က)	၁၄၀
သမ္မာ = သမံ (သီ)	၁၇၆
သမ္မာ အာဂတာ = သမာဂတာ (သီ၊ သျာ)	၁၇၆
သမုပ္ပါဒိတပီဏိတော = သမုပ္ပါဒိတပီတိကော (သီ)	၁၁
သရက္ခေပါဒီဟိ = သရသတ္ထာဒီဟိ (သီ)	၁၈
သာတ္ထကမေဝါတိ စေ = သမာနာဓိကရဏဘာဝေါတိ စေ (သျာ)	၈
သာဒိယတော = အသာဒိယိတုံ (သီ)	၂၆
သာသနံ = လေခံ (သျာ)	၁၃၇
သိက္ခာပေတုန္တိ = သိက္ခိတုန္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၆၆
သီတာဟရဏာဒိကထံ = သီတာဟရဏာဒိကံ ဗာဟိရကထံ (သျာ)	၉၉
သီလာဒိဂုဏယုတ္တံ = ပဉ္စသီလာဒိဂုဏယုတ္တံ (က)	၁၄၉
သီလာဒိသုဒ္ဓိယာ = သီလဝိသုဒ္ဓိယာ (သီ)	၂၁၆
သုဋ္ဌု = သုဋ္ဌု ဝါ (သီ၊ သျာ)	၁၄၃
သုတ္တတ္တယဝသေန = သုတ္တန္တနယဝသေန (က)	၆၀
သုပုပ္ဖိတဂ္ဂသာခေါ = သုဖုဿိတဂ္ဂသာခေါ (က)	၁၆၁
သုဗုဒ္ဓိပုဗ္ဗိကာ = သန္တုဋ္ဌိပုဗ္ဗိကာ (သီ)	၁၁၈
သုဝဏ္ဏာဘိင်္ကာရံ = သုဝဏ္ဏာဘိင်္ဂါရံ (သျာ)	၁၄၇
သေယျထိဒံ = သေယျထာပိ (သီ၊ က)	၁၄၆
သော = ယော (က)	၁၄၅
သောတ္ထိတ္ထံ = သောတ္ထတ္ထံ (သီ၊ က)	၁၆၄
သောပိ = သော ဟိ (က)	၁၅၅
[ဟ]	
ဟိ = ယာနိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၆
ဟိတသုခါဂမပတ္ထနာဝသေန = ဟိတသုခါဓိဂမနပတ္ထနာဝသေန (သျာ)	၂၁၁
ဟိယျော = ဟီယော (သီ)	၁၇၂

Khuddakapāṭhaṭṭhakathāya

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Akkosaṁ vadhabandhañca	126
Ajjāpi tu abbocchinno	1
Aṭṭhipuṭe aṭṭhipuṭo	40
Atisītaṁ ati-uṇhaṁ	117
Adāsi me akāsi me	180
Anayaṁ nayati dummedho	107
Anupubbavavatthāne	3
Anekajātisaṁsāraṁ	2
Ayañca kho dakkhiṇā dinnā	181
Allacammapaṭicchanno	35
Asādhāraṇamaññesaṁ	190
Ahu atītamaddhānaṁ	125
Ārabhitvāna amataṁ	23
Iṭṭhā dhammā aniṭṭhā ca	129
Imaṁ khuddakapāṭhassa	216
Uttamaṁ vandaneyyānaṁ	1, 216
Ulūko maṇḍalakkhiko	127
Ekapupphaṁ yajitvāna	189
Ekampi ce pāṇamaduṭṭhacitto	141
Evaṁ dadanti ñātīnaṁ	175
Evampi atthakusalena tathāgatena	215
Eso nidhi sunihito	189
Kinnu te akaraṁ dhīro	108
Kinnu te akaraṁ bālo	107
Kuṇapaṁ kuṇape jātaṁ	40
Kena kattha kadā kasmā	3
Kodhaṁ vadhitvā na kadāci socati	126
Ko me vandati pādāni	96
Kosalānaṁ puraṁ rammaṁ	94
Khuddakānaṁ gambhīrattā	1
Gahakāraka diṭṭhosi	3
Cātuddiso appaṭigho ca hoti	124
Cittīkataṁ mahagghañca	143
Ciraṁ jīvantu no ñātī	178
Cetiyamhi ca saṁghe vā	188
Taṁ taṁ atthamapekkhitvā	91
Tagarañca palāsena	188
Tañca kammaṁ kataṁ sādhu	109
Tasmāhaṁ kātumicchāmi	1
Tasmā hi taṁ amatamabbhuta-mariyakantaṁ	215
Tasmā hi ne namasseyya	115
Tassānubhāvato khippaṁ	216
Tāya naṁ pāricariyāya	115
Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ	216
Tāvassunihito santo	186
Tirokuṭṭesu tiṭṭhanti	173
Te ca tattha samāgantvā	176
Danto dantehi saha purāṇajaṭilehi	171
Diṭṭhe dhamme ca yo attho	89

ခုဒ္ဒကပါဌဋ္ဌကထာယ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
အက္ကောသံ ဝဓဗန္ဓဉ္စ	၁၂၆
အဇ္ဇာပိ တု အဗ္ဗောစ္ဆိန္နော	၁
အဋ္ဌိပုဋေ အဋ္ဌိပုဋော	၄၀
အတိသီတံ အတိဥဏှံ	၁၁၇
အဒါသိ မေ အကာသိ မေ	၁၈၀
အနယံ နယတိ ဒုမ္မေဓော	၁၀၇
အနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနေ	၃
အနေကဇာတိသံသာရံ	၂
အယဉ္စ ခေါ ဒက္ခိဏာ ဒိန္နာ	၁၈၁
အလ္လစမ္မပဋိစ္ဆန္နော	၃၅
အသာဓာရဏမညေသံ	၁၉၀
အဟု အတီတမဒ္ဓါနံ	၁၂၅
အာရဘိတွာန အမတံ	၂၃
ဣဋ္ဌာ ဓမ္မာ အနိဋ္ဌာ စ	၁၂၉
ဣမံ ခုဒ္ဒကပါဌဿ	၂၁၆
ဥတ္တမံ ဝန္ဒနေယျာနံ	၁၊ ၂၁၆
ဥလူကော မဏ္ဍလက္ခိကော	၁၂၇
ဧကပုပ္ဖံ ယဇိတွာန	၁၈၉
ဧကမ္ပိ စေ ပါဏမဒုဋ္ဌစိတ္တော	၁၄၁
ဧဝံ ဒဒန္တိ ဉာတီနံ	၁၇၅
ဧဝမ္ပိ အတ္ထကုသလေန တထာဂတေန	၂၁၅
ဧသော နိဓိ သုနိဟိတော	၁၈၉
ကိန္နု တေ အကရံ ဓီရော	၁၀၈
ကိန္နု တေ အကရံ ဗာလော	၁၀၇
ကုဏပံ ကုဏပေ ဇာတံ	၄၀
ကေန ကတ္ထ ကဒါ ကသ္မာ	၃
ကောဓံ ဝဓိတွာ န ကဒါစိ သောစတိ	၁၂၆
ကော မေ ဝန္ဒတိ ပါဒါနိ	၉၆
ကောသလာနံ ပုရံ ရမ္မံ	၉၄
ခုဒ္ဒကာနံ ဂမ္ဘီရတ္တာ	၁
ဂဟကာရက ဒိဋ္ဌောသိ	၃
စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ	၁၂၄
စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃဉ္စ	၁၄၃
စိရံ ဇီဝန္တု နော ဉာတီ	၁၇၈
စေတိယမှိ စ သံဃေ ဝါ	၁၈၈
တံ တံ အတ္ထမပေက္ခိတွာ	၉၁
တဂရဉ္စ ပလာသေန	၁၈၈
တဉ္စ ကမ္မံ ကတံ သာဓု	၁၀၉
တသ္မာဟံ ကာတုမိစ္ဆာမိ	၁
တသ္မာ ဟိ တံ အမတမဗ္ဘုတ-မရိယကန္တံ	၂၁၅
တသ္မာ ဟိ နေ နမဿေယျ	၁၁၅
တဿာနုဘာဝတော ခိပ္ပံ	၂၁၆
တာယ နံ ပါရိစရိယာယ	၁၁၅
တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ	၂၁၆
တာဝဿုနိဟိတော သန္တော	၁၈၆
တိရောကုဋ္ဋေသု တိဋ္ဌန္တိ	၁၇၃
တေ စ တတ္ထ သမာဂန္တွာ	၁၇၆
ဒန္တော ဒန္တေဟိ သဟ ပုရာဏဇဋိလေဟိ	၁၇၁
ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ ယော အတ္ထော	၈၉

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Dīghamajjhimasaṁyutta	2
Dhīraṁ passe suṇe dhīraṁ	108
Natthi satto naro poso	61
Na divā soppasīlena	117
Na pacchato na purato	99
Nayaṁ nayati medhāvī	108
Navanhārusatā honti	37
Navapesisatā maṁsā	36
Nidānasodhanaṁ katvā	3
Nidhi vā ṭhānā cavati	186
Nimittato lakkhaṇato	60
Pakatiyā ca yaṁ vajjaṁ	13
Paṭipāṭiyaṭṭhīni ṭhitāni koṭiyā	40
Payogaṅgasamuṭṭhānā	13
Pahūte annapānamhi	174
Pāṇātipātapabhuti	13
Pāṇātipāto adinnādānaṁ	120
Pūtimacchaṁ kusaggena	106
Bālaṁ na passe na suṇe	107
Brahmāti mātāpitaro	155
Bhagavāti vacanaṁ seṭṭhaṁ	91
Bhagī bhajī bhāgī vibhattavā iti	91
Bhaggarāgo bhaggadoso	92
Bhāgyavā bhaggavā yutto	91
Bhāsitvā nidhikaṇḍassa	183
Bhedābhedaṁ phalañcāpi	3
Bhoge saṁharamānassa	117
Mattāsukhapariccāgā	168
Mayi cittaṁ pasādetvā	127

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Yaṁ Buddho bhāsati vācaṁ	114
Yato yato sammasati	61, 69
Yathā pubbuḷakaṁ passe	70
Yadā have pātubhavanti dhammā	3
Yassa dānena sīlena	187
Yava Buddhoti nāmampi	216
Yekeci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse	8
Ye gahaṭṭhā puññakarā	117
Yena yattha yadā yasmā	13, 169
Yena vuttaṁ yadā yattha	132, 197-8
Ye sattasaṇḍaṁ pathaviṁ vijetvā	141
Yojetabbaṁ tato yuttaṁ	14, 25
Yodha sītañca uṇhañca	117
Yo sukhaṁ dukkhato adda	66
Yo have balavā santo	126
Rājato vā duruttassa	185
Vacasā manasā ceva	31
Vaṇṇayanto samuṭṭhānaṁ	76
Vatthu kālo ca okāso	20
Vināsayati assaddhaṁ	89
Vuḍḍhiṁ vepullataṁ pattaṁ	94
Vuttaṁ yena yadā yasmā	76
Satehi pañcahi katā	84
Saddhammabahumānena	1
Sa devalokā cavitvā	127
Sabbadānaṁ dhammadānaṁ jināti	118
Sabbadā sabbūpakaraṇaṁ	94
Sabbe dhammā anattāti	65

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ဒီဃမဇ္ဈိမသံယုတ္တ	၂
ဓီရံ ပဿေ သုဏေ ဓီရံ	၁၀၈
နတ္ထိ သတ္တော နရော ပေါသော	၆၁
န ဒိဝါ သောပ္ပသီလေန	၁၁၇
န ပစ္ဆတော န ပုရတော	၉၉
နယံ နယတိ မေဓာဝီ	၁၀၈
နဝနှာရုသတာ ဟောန္တိ	၃၇
နဝပေသိသတာ မံသာ	၃၆
နိဒါနသောဓနံ ကတွာ	၃
နိဓိ ဝါ ဌာနာ စဝတိ	၁၈၆
နိမိတ္တတော လက္ခဏတော	၆၀
ပကတိယာ စ ယံ ဝဇ္ဇံ	၁၃
ပဋိပါဋိယဋ္ဌီနိ ဌိတာနိ ကောဋိယာ	၄၀
ပယောဂင်္ဂသမုဋ္ဌာနာ	၁၃
ပဟူတေ အန္နပါနမှိ	၁၇၄
ပါဏာတိပါတပဘုတိ	၁၃
ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနံ	၁၂၀
ပူတိမစ္ဆံ ကုသဂ္ဂေန	၁၀၆
ဗာလံ န ပဿေ န သုဏေ	၁၀၇
ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော	၁၅၅
ဘဂဝါတိ ဝစနံ သေဋ္ဌံ	၉၁
ဘဂီ ဘဇီ ဘာဂီ ဝိဘတ္တဝါ ဣတိ	၉၁
ဘဂ္ဂရာဂေါ ဘဂ္ဂဒေါသော	၉၂
ဘာဂျဝါ ဘဂ္ဂဝါ ယုတ္တော	၉၁
ဘာသိတွာ နိဓိကဏ္ဍဿ	၁၈၃
ဘေဒါဘေဒံ ဖလဉ္စာပိ	၃
ဘောဂေ သံဟရမာနဿ	၁၁၇
မတ္တာသုခပရိစ္စာဂါ	၁၆၈
မယိ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၁၂၇

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘာသတိ ဝါစံ	၁၁၄
ယတော ယတော သမ္မသတိ	၆၁၊ ၆၉
ယထာ ပုဗ္ဗုဠကံ ပဿေ	၇၀
ယဒါ ဟဝေ ပါတုဘဝန္တိ ဓမ္မာ	၃
ယဿ ဒါနေန သီလေန	၁၈၇
ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ	၂၁၆
ယေကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ	၈
ယေ ဂဟဋ္ဌာ ပုညကရာ	၁၁၇
ယေန ယတ္ထ ယဒါ ယသ္မာ	၁၃၊ ၁၆၉
ယေန ဝုတ္တံ ယဒါ ယတ္ထ	၁၃၂၊ ၁၉၇-၈
ယေ သတ္တသဏ္ဍံ ပထဝိံ ဝိဇေတွာ	၁၄၁
ယောဇေတဗ္ဗံ တတော ယုတ္တံ	၁၄၊ ၂၅
ယောဓ သီတဉ္စ ဥဏှဉ္စ	၁၁၇
ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ	၆၆
ယော ဟဝေ ဗလဝါ သန္တော	၁၂၆
ရာဇတော ဝါ ဒုရုတ္တဿ	၁၈၅
ဝစသာ မနသာ စေဝ	၃၁
ဝဏ္ဏယန္တော သမုဋ္ဌာနံ	၇၆
ဝတ္ထု ကာလော စ ဩကာသော	၂၀
ဝိနာသယတိ အဿဒ္ဓံ	၈၉
ဝုဍ္ဎိံ ဝေပုလ္လတံ ပတ္တံ	၉၄
ဝုတ္တံ ယေန ယဒါ ယသ္မာ	၇၆
သတေဟိ ပဉ္စဟိ ကတာ	၈၄
သဒ္ဓမ္မဗဟုမာနေန	၁
သ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ	၁၂၇
သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ	၁၁၈
သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗူပကရဏံ	၉၄
သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာတိ	၆၅

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Sabbe saṅkhārā aniccāti	64
Sabbe saṅkhārā dukkhāti	66
Samavāye khaṇe kāle	89
Sādhāraṇānaṁ sabbesaṁ	13
Suññāgāraṁ paviṭṭhassa	61
Subhāsitaṁ uttamamāhu santo	114
Selo yathā ekagghano	129
So ñātidhammo ca ayaṁ nidassito	182

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ	၆၄
သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာတိ	၆၆
သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ	၈၉
သာဓာရဏာနံ သဗ္ဗေသံ	၁၃
သုညာဂါရံ ပဝိဋ္ဌဿ	၆၁
သုဘာသိတံ ဥတ္တမမာဟု သန္တော	၁၁၄
သေလော ယထာ ဧကဂ္ဃနော	၁၂၉
သော ဉာတိဓမ္မော စ အယံ နိဒဿိတော	၁၈၂